

ARCHA

M Ě S Í Č N Í K P R O L I T E R A T U R U ,
U M Ě N Í , K U L T U R U A Ž I V O T

R O Č N Í K XIV.

OBSAH 1 ČÍSLA

František Odvalil: Svatá Františka v Campagni.

František Kašpar: Radost.

Dominik Pecka: Příběh poručíka Eliáše.

Josef Bartuška: Monogram.

František Hanzelka: Důstojník.

František Dohnal: Idea messianská v moderní krásné literatuře.

V. Svatohor: Člověk na pólu.

Neznámý autor, z latiny přeložil dr. Alfred Fuchs: Matka zpívá synovi.

Em. Masák: Šimon Stylita.

Anna Achmatova, přeložil Otto F. Babler: Opustím sad tvůj...

Otto F. Babler: Anna Achmatova.

Dr. Alfred Fuchs: Katolicství v Masarykových pamětech.

Jaroslav Šulc: Hostýn.

OKNA:

Hana krajnosti.

Co vydávati bibliofilsky.

Axiom.

Pokus o sepořádání krásných knih.

Z nové krásné literatury.

Pro lidové knihovny.

Přehled revuí.

Poznámky a zprávy.

REDAKTOR EM. MASÁK

VYDÁVÁ DRUŽINA LITERÁRNÍ A UMĚLECKÁ V OLOMOUCI

ARCHA VYCHÁZÍ MĚSÍČNĚ

REDAKCE.

Rukopisy a redakční výtisky buďtež zaslány na adresu

EMANUEL MASÁK,

katecheta a redaktor „Archy“ Brno-Židenice.

Nepřijaté rukopisy se vracejí, byly-li přiloženy známky.

Redakční uzávěrka čísla jest 10. každého měsíce.

ADMINISTRACE A EXPEDICE

„ARCHY“ JE V OLOMOUCI, WILSONOVO NÁMĚSTÍ ČÍS. 16.

PŘEDPLÁCÍSE

ročně 36 Kč, půlročně 18 Kč, čtvrtročně 9 Kč. Jednotlivá čísla za 3-50 Kč.

ZA VYDÁNÍ ODPOVÍDÁ LADISLAV ZAMYKAL.

Nové publikace

(došlé redakci do 20. prosince 1925).

Z nakladatelství „Činu“ v Praze:
Adolf Uzarski, „Muřák“. Přeložil Karel Kraus. Stran 383 za 42 Kč. — A. M. Piša, „Hofici dům“. Stran 36 za 18 Kč. „Masarykův sborník“ svazek IV. Celoroční předplatné 40 Kč.

Z nakladatelství Dědictví Svatofajského v Praze: P. Vincenc Zapletal, O. P., „David a Saul“ Přeložil P. Jiljí M. Bouz, O. P. Stran 363 za 12 Kč.

Z nakladatelství Družstevní Práce v Praze: K. J. Beněš, „Dobrý člověk“. Stran 407. — Umberto Fracchia, „Angela“. Přeložil Bartoš Vlček. Stran 216.

Z nakladatelství Ignáce Hofírka v Olomouci: Oldřich S. Kostelecký, „Na ledě“. Stran 167 za 12 60 Kč.

Z nakladatelství B. Kočího v Praze: Sarah Grandová, „Božská dvojčátka“. Díl II. Přeložila Kottová. Nejlepší české knihovny svazek 31. Stran 228 za 6 Kč, v předplacení za 3 Kč.

Z nakladatelství Lad. Kuncíře v Praze: Jaroslav Durych, „Balady“. Stran 71. — Charles Dickens, „Pickwickovci“. Přeložil Jaroslav Skalický. Stran 500 a 487 za 75 Kč.

Z nakladatelství A. Krále v Praze: Herman Ungar, „Hoši a vrahové“. Přeložil Jan Grmela. Stran 120 za 12 Kč.

Z nakladatelství Jana Laichtera v Praze: Sinclair Lewis, „Hlavní ulice.“ Přeložil V. A. Jung. Stran 724 za 45 Kč. — „Jan Pařížský, král francouzský.“ Přeložila dr. K. Vodňanská. Stran 140 za 12 Kč. — Eva March Tappanová, „Dobrodružství a hrdinné činy“. Přeložila Bož. Šimková. Stran 215 za 15 Kč.

Z nakladatelství A. Neuberta v Praze: Václav Líba, „Nepočestná žena“. Stran 216 a 231 za 28 Kč. — Marcelle Tinayre, „Dům hřichu“. Přeložila dr. Jar. Hüttlová. Stran 312 za 18 Kč. — Alex. Dumas, „Dobrotisko“. Přeložil Jos. Orlík. Stran 384 za 20 Kč. — Týž, „Umrá se na lásku?“. Přeložila Marie Dušková. stran 340 za 17 Kč. — „Literatura“, roč. III., č. 13—15. Přináší vedle řady článků a zajímavých drobností literárních úplnou bibliografii původní beletrie pro dospělé i pro mládež, velmi pilné a svědomitě zpracovavou redaktorem „Naši knihy“ a „Literatury“ Boh. Foitem. Časopis vychází nejméně čtyřikrát do roka za předplatné 4 Kč.

Z nakladatelství Fr. Obziny ve Vyskově: Miloslav Nobejl, „Vidím milence“. Stran 144.

Z nakladatelství Jana Svátka v Praze: Fr. Hrnčíř, „O vlách a přítěřích“.

A R C H A

MĚSÍČNÍK
PRO
LITERATURU, UMĚNÍ, KULTURU
A ŽIVOT

—

ROČNÍK ČTRNÁCTÝ
1 9 2 6

—

REDAKTOR
EMANUEL
M A S Á K

YDÁVÁ DRUŽINA LITERÁRNÍ A UMĚLECKÁ V OLOMOUCI

FRANTIŠEK ODVALIL:
SVATÁ FRANTIŠKA V CAMPAGNI

(Sororum mense Januario ligna parantium
sitim recentis uvae racemis ex vite pen-
dentibus abunde explevit. — Breviáf.)

Jak zšedla modrá dálava,
jak Campagna je sirál
Jak těžká, mrtvá únava
se po ní rozprostírá
do vysoka i šíral
Kde kručinek je kadeřavé zlato,
kde růžová je vřesu louka?
Kde rozložené na řasnato
vějíře kapradin?
Ah, šed' a stín —
a jilmů kmen
v nich straší jen,
a bludný pták kdes houká —

Toť známe vše — toť nenové,
takové půldne lednové.
A nepřišly jsme také sem
za zábavou neb s výletem,
než proto jen, že v klášteře
je také třeba večere
a pod ní kousek chraští —
Však přec — tak smutný je dnes svět,
že bolestno i pohledět,
že bolno je i postát chvíli
a slyšet, jak ten vítr kvílí,
jak z dálky v dál jde jeho sten,
jak úzkost svou lká beze změn,

že mohl by i bédných žen
ubohé srdce zmásti!

Ba, škoda poslouchat a stát!
Raději spěšme nasbírat,
proč přišly jsme. — Či taky snad,
že v klášteře je větší chlad,
že ještě víc tam číší z cel,
a že byl skoro rád
i oslík náš, když vyjžděl
ze chmurných našich vrat?

To známe vše, to nové není,
na to jsme zvykly v ponížení.
Chudoba, paní velebná,
není vždy stejně úsměvná —
Však přece jen — tak mnohý den
je příliš kruté rozteskněn,
a těžko tak je žítí,
což snad i osel cítí —

On, čtverák náš, snad o tom snil,
jak cestou po campagni
by suchý bodlák objevil —
Arci, ni bodlák není dnes
jak v den, kdy hlavu hrdě nes
a růžový květ na ní;
však — oslovský tak míní cit —
i ve zvětralé tkáni
by přece mohlo něco zbýt,
co stojí za hýkání —

Ne, milý osle, nezbylo.
Jen pokušení vábilo.
A stát jak ty, za balvany,
tak zježený a zklamaný,
je trapné zahanbení.
To známe též, to novým není.
My, Francesčiny sestřičky,
jsme zamítly svět celičků,
my vzdaly jsme se navždy všeho
pro Spasitele chudobného,
pro božské lásky opojení,
pro první věčna políbení,
pro svatou radost jeho —
Však je to, Pane, mnoho, chtít
u ohýnka se posadit,

když u nás v ruce zebe?
I Petr tvůj se zhríval tak,
jenomže při tom, ubožák,
v slabosti zapřel Tebe!

Ne, zapřít ne! Ni před tím světem,
ni v koutku srdce ne!
Jenomže — v boji mnoholetém
i srdce někdy ochabne
a v takovéto chvíli šedé
slaboty zapřít nedovede;
že potěchy pak zachce se mu —
Ty rozumíš, ó Pane, všemu,
i tomu srdci zmatenému,
jež neví samo, co by chtělo.
Dnes bolestně se rozechvělo
pro pouhé nic: že v campagni
se vítr dnes tak rozhání,
že dotírá se do všech žil,
že rodí se v něm žízeň zlá;
a duše hned je vyprahlá,
jak země, již on zpustošil —

To víme též. Však nevíme,
jakou to žízni trpíme,
a co by mohlo přinést lék
srdci Tvých nuzných děveček —
Tož prosíme jen: nesuď, Pane,
když v duši trýzní ožehané,
když v srdci, které přec je hlína,
jakési touhy květ se vzpíná,
když po rose své touží prach —
Ty sám tak volals na zotnách.
Tvůj svatý ret svým „Žízním!“ lkal —
Ach, víme, byl to větší žal,
o tolik větší, oč ty sám —
Však vyslyš, odpusť, ulev nám —

„Neslyšíš, matko, větrů sten?“

„Odkud a kam to táhnou jen?“

„Co nesou tuch, co nesou změn!“

„Ale jak dusí a suší!“

„Zdá se, že tělo i duši!“

Tak ke Francesce sester pět
dnes mluví na Campagni.
A její hlava — tolik béd
již složilo se na ní! —
a její ruce pomocné,
i srdce, láskou nemocné,
se k tiché prosbě sklání.

Co modlila se v pokoře,
že vítr ustal chvíli?
Co vyprosila nahore,
že slunka záblesk milý
sem zapadl, jak znenadání,
a vykouzlil tu na Campagni
ostrůvek zlatý v šedém moři —
Hle, brilanty v něm všechno hoří,
i oslíkovy šediný,
i suchý vřes a tráva.
A černý jilm, jenž jediný
a holý vždy tu stává,
kde vzal té révy ratolest,
jež k větvím se mu vzpíná?
Je zázrak to, či pekla lest?
(Ve jméno Otce i Syna!)
A hle — na révě opadálé
pět rudých hroznů nenadále
tak opojně se stkví!

„Nuž, berte, děti, pijte, zobejte,
a Ježíšovu lásku poznejte,
vždy stejně něžnou. Ať vás zkojí
v těla i duše trapným znoji
to svaté tajemství!“

Ne, teď se žádná neleká.
Však Francesca jen pokleká,
a jilmu staré větve černé
jí ukazují dřevo věrné
a pět ran Syna člověka.

RADOST.

V mém srdci zrodila se radost
tak zralá, jak by navrátilo se mi mládí:
tak stará země jarem zjasá,
když bujný potok náruživě po ní pádl.

Jak zázrakem ta radost vzrostla
a, motýl z kukly, vylétla a živá byla.
Chvátala přede mnou, můj vůdce,
Jaký to úsměv lásky, když se obrátila!

Tělem se stala moje radost.
V úchvatu vroucím narostla mi do objetí.
Jak dlouho žíznila líbala mne.
Hlas její láskou proměnil se ve hlas dětí.

Radost má zas je netělesná
a do mého se srdce touží vrátit zase.
Veliká nemůže v ně vjíti.
Přebytkem do všech věcí kolem rozlila se.

Nebesa jako
z jakého pole
Domy jsou v
hoří v nich

Stromy jsou
jež naplněny
Z očí všech lidí zazářila,
i nejtvrďší všech srdcí propálila kůru.

Jí nejvšednější hovor zvroucněl.
Chodci jak všichni spěchali by ke slavnosti.
Hodiny bít, nevím kolik:
Pro radost není času, žije ve věčnosti.

PŘÍBĚH PORUČÍKA ELIÁŠE.

Po několika měsících cizího panství vítalo obyvatelstvo vydrancovaného města domácí vítězné vojsko. Vivat znělo z hrdel žen i děti. Divky přinašely květiny a zdobily umazané vojiny, kteří se po celou noc po břiše plazili velikými nůzkami přestřihující drátěné překážky. Dámy nabízely sodovou vodu, chléb a cigarety. S věží chrámových hučely zvony, zatím co z pancéřového vlaku nepřátelského, jenž opouštěl nádraží, rachotily strojní pušky. V postupu-jících řadách vojáků hledaly mladé ženy své manžely.

Poručík Eliáš šel za svou setninou. Nyní, když přestala téci krev, nebylo nikoho, kdo by ho poznal v jásajícím zástupu. Těžkou měl hlavu a oční spojivky zaníceny od sněhu. Únava ležela mu na nohou i na rukou. Výkřiky, vyzvánění, snůh rozjiskřený ranním sluncem. Mnoho lidí. Pitvorné posušky. Břinkot orchestronu z oken kavárny. Nikdo ho nepoznal. Byl sám. Klopýtal a taška kožená s mapami vypadala na jeho krku jako ortel odsouzence. Lidé se objímali a křičeli, hladoví vojáci se vrhali na jídlo, tu radostné překvapení, tam neočekávané shledání, tu smích, tam slzy politování. Přistoupily k němu soucitné ženy ptajíce se, je-li snad nemocen. Děkoval jim, říkal, že ne a potácel se dále, nevída ani, že jeho vojáci jsou již rozprchlí po ulicích a hospodách, kde se pilo vařené víno. Kdosi mu řekl, že jeho oddíl je zatímně utábořen za městem a že tam čeká na kuchyně. Než tam došel, přišlo oznámení, že je místo v kasárnách. Brzy se tam ubytovali vojáci Eliášovi, deskami zabednili rozbitá okna a sháněli kamna. Mezerami v oknech fičel studený vítr. Bylo to horší než v zákopech a vojáci kleli. Poručík Eliáš se schoulil v koutě. Promrzlý šat mu praštil při každém pohybu. Nikdo si ho nevšímal, nebylo ani znáti, že je důstojník. Vítr vyl, ale on se nehněval a neklel jako vojáci. V mráкотě té chvíle si vzpomněl na jednoho přítele, s kterým se v dobré chvíli pozdravovával slovem: Zhyň! Latíně by ten pozdrav zněl: Perea! A bylo by to ironické: Salve! V pozdravech jsme my lidé neupřímní. Má úcta voláme, i když nemáme úcty, ruku líbám, i když nelíbáme ruky, má poklona, i když se neklaníme, dobrý den, i když nevíme, co je dobrý den. Dávny přítel Eliášův byl příliš upřímný, aby mohl býti zdvořilý.

Jeho: „Zhyň, otrokul“ bylo pozdravením pro nejlepšého kamaráda a znamenalo: Salve, carissimel! Na to si vzpomněl náhle Eliáš a bylo mu v té chvíli do smíchu, ač se chvěl zimou, a chtělo se mu vykřiknouti, zavolati v tvář vyjícimu větru, neznámému osudu, čemukoliv: Zhyň, otrokul a vypustiti tak z hlubin duše ztajené a zlomené kamarádství, marnou touhu milovati někoho, přilnouti k někomu, k někomu, ke komukoliv, do větru zavolati, pro prázdna, v němž nikdo nic neslyší: Zhyň!

A zdálo se mu pojednou, že skučící vítr jest přece jen dobrý přítel jeho, že k němu přichází laskavě, přívětivě, s konejšivou silou, aby uspal a ukoľébal svou podivnou písni jeho umdlené srdce.

Hučely zvony a zpíval vítr.

Poručík Eliáš spal.

Vzbudili ho odpoledne a řekli mu, že se má zúčastniti děkovných služeb Božích, k nimž arcibiskup pozval vojsko. Vstal pomalu a narovnával údy. Šat už na něm nechrástil. Rozmrzl zatím, neboť v kamnech již praskotala veliká polena. Umyl se a vypil čaj šel do města. Bylo pestré prapory a živé vojáky, prodavači novin a dětmi. Za nárožím živé uličky se vynořil chrám. Eliášovi se zdálo, že šel kolem něho již ráno. Zvony opět se rozezvučely a zástupy proudily ke dveřím chrámovým. Vešel také.

Nebyl zbožný. Nemnoho mu zbylo z dětské víry: trochu roarátní poesie, jakési vzpomínky na první svaté přijímání — ale nyní ten zvířecí život, marný stesk po domové učinil mu příšeří a přidušené ticho chrámu rušené jen ojedinělým šepem a kroky přicházejících milým a žádoucím. Poklekl — ani nevěděl proč. Mohl prositi za šťastný návrat. Mohl prositi o tisíc náhod, jichž bylo by třeba, aby ušel smrti. Ne, život se mu zazdál směšným. K čemu žiti? K čemu stavěti větrné zámky? K čemu, když jediným pokynem netušeného osudu vše může smeteno býti jak stavba z karet?

„Bůh jest, ale nealýž tě,“ zasyklo mu v duši.

Varhany se rozezvučely. *Te deum laudamus* zaznělo od oltáře, sbor na kůru vpádl jásavě a pokračoval provázen hlaholem lesních rohů a hobojí. Tympany zaduněly jak vzdálený hukot děl.

„Nevěřím, nevěřím, nemohu věřit,“ opakoval si poručík Eliáš. Potom náhle vstal, neboť si všiml, že všichni stojí a on jediný že klečí. Pohleděl na oltářní obraz. Dvanáctiletý Ježíš v chrámě. Vstupuje Josef s Marií. Výčitka: Synu, proč jsi nám tak učinil? Hle, otec tvůj a já s bolestí hledali jsme tebe. Otec, který nebyl otcem, v chrámě našel syna. To byl svatý Josef. A syn, který nebyl synem, v chrámě našel Otce. To byl Eliáš.

Verš z Musseta mu napadl náhle: „Je reste debout sous tes sacrés portiques — zpřímá stojím pod tvým svatým sloupovím.“

A pak jiný ještě: „Jene crois pas à ta parole sainte“ — svaté slovo tvé, avšak já v ně nevěřím.“ Nevěřil jsem v ně ve štěstí, i není, proč bych v ně věřil v bídě. Nechci býti jak spráskaný pes, jenž se lisá k pánu, aby nedostal ještě více. Ani ne jako uličník, který hory doly slibuje, aby ušel rákosce. Bože, nechci ani zdaleka se podobati těm, kteří tě nalezli v nemoci, v žaláři a opuštěnosti, a kteří tě vzývali, až jsi je odstrčil od radosti života. Mohl bych pokleknout k vyřezávané zpovědnici — a byl by ze mne obrácenec, zcela dle francouzského stříhu. Napsat své dojmy literární, nadsázkovou formou udivit své přátele a nepřátele, být příkladem pro špatné kazatele, tiskem vydati dějiny duše pro zábavu hysterických žen, které se nevдалy. Nebylo by to urážkou Tvé velebnosti? Nebylo by

to znesvěcením nejhorším? A přece jsem opuštěný a vyprahlý. Jak toužím zachytit se čehosi mocného a jistého! Nemohu, neumím se modlit. Stydím se vraceti k Tobě. Ne, ponesu tíhu zoufalství. Neskloním se. Nebudu jako obhájci tohoto města: troufalí, dokud bylo co jíst: zbabělí, když zásoby došly.

Dozněly varhany i modlitby.

Chrám se prázdněl. Eliáš odcházel mezi posledními. Venku uviděl skupinu vojáků, kteří rozmlouvali s děvčátkem asi pětiletým. Neuměli polsky a nemohli se s ním porozumět. A dítě se jich stále dotazovalo. Ptal se, co se děje. Vojáci se rozestoupili v půlkruh a ukázali mu dítě. Domluvil se s ním.

Jmenovalo se Maruška a hledalo tatínka. Mamička mu říkala pořád, že tati brzy přijde, jak budou Moskali zabíjeni. Přijde jistě s vojáky a přinese mu školní kabelu na ní budou zelené kočičky se skleněnýma očičkami. Tati nejde tak dlouho a mamička doma pláče. Proč nejde tati? Vojáci nic o něm nevědí.

„Neviděl jste tatíčka našeho? Byl veliký a měl vousy, za které se mohlo tahat, a slíbil, že se brzo vrátí.“

„Tatíček se jistě vrátí a přinese ti jistě kabelu a s kočičkami. Ale zde na něho nemůžeš čekat, je tu zima a mnoho lidí. A mamička pláče doma sama a neví, kam jsi šla. Pojď, řekni, kde bydlíš, a zaведу tě k ní.“

„A až uvidíte tatíčka, řeknete mu, aby hned přišel?“

„Jistě mu to řeknu. Řeknu mu, že na něho čeká hodné děvčátko a smutná maminka.“

„A kabelu s kočičkami aby nezapomněl! Víte, já už budu veliká a budu chodit do školy. A ty kočičky musí mít skleněná očička!“

„Ano, to všechno mu řeknu!“

Oči se dítěti rozzářily.

Vzalo Eliáše za ruku a chtělo, aby šel s ním.

„Pojďte, řekneme mamince, že se tatínek vrátí, aby už neplakala. Pojďte!“

Eliáš se nejprve usmál v rozpacích a mrzel se, že mluvil s dítětem tak nerozvázně. Byl však už zapleten v síť dětské iluze, že nezbývalo jiného než hrát úlohu člověka, jenž ví, kde je tati.

Napadlo mu též, aby dítě nechal dítětem a šel po svých. Mohl se vymluvit: „Zůstaň tu, já hned přijdu,“ a prostě odejít. Bylo by to kruté. Radost, kterou jevila Maruška, byla tak mocná, že se nemohl odhodlati říci pravdu.

Stmívalo se už a sníh padal tichounce k zemi. Bělounké, chladící hvězdičky vrážely Marušce do tváří a ona se tomu smála, otevírala ústa a radovala se, nechala-li se některá hvězdička sněhová polapit jejími ústy. Stíny chodců mihaly se v příšeří jak záhadní herci na plátně kina, a nevšimli si studené krásy toho večera ani padajících petíček sněhových.

Přišli k domku uprostřed zahrady. Maruška zazvonila. Držela Eliáše pevně, takže mu ani nenapadlo, aby v této chvíli odešel.

Dvře se otevřely. Objevila se v nich mladá paní. Neměla tušení, že Maruška šla hledat tatínka. Myslí, že je v zahradníkově domku.

Maruška ji zvěstovala, že tatínek brzo přijde, a že ten voják mu řekne, aby brzy přišel.

Eliáš se omlouval a vymýkal se z rukou dítěte. Ale to jávalo a nespustilo se ho.

„Vidiš, maminko, tati se vrátí a Moskali už neprijdou!“

A dříve než nalezl slova nových omluv, vtáhlo jej dítě do teplé světnice a radost jeho nebrala konce.

Paní byla smutná a vypravovala, že její muž nastoupil hned při mobilisaci a nedal dosud zpráv o sobě.

A Maruška zatím přinesla pannu a všechny hračky a ukazovala je Eliášovi. Paní nabídla kávu a bílý chléb. Když pojedl, vyskočila mu Maruška na klín a dotazovala se ho na tatíčka. Nestačil odpovídati a nové vytáčky vymýšleti, aby nepokazil šťastných představ, jímž se dítě zcela oddalo.

Hrál si s ním potom, až usnulo.

Neměl odvahy položit je do postýlky, jak si paní přála, bojí se, aby mu dítě nebylo na obtíž.

Držel Marušku a seděl nepohnutě.

Paní osušovala slzy a kdykoliv pohleděla na dítě, bolestně se usmála.

„Až se probudí, bude se ptáti, kdy přijde tatíček. Co jí odpovím, čím ji ukojím?“

Poručík Eliáš vzdychl.

„Proč už tu není? bude se ptát. Proč? Proč?“

Ach, dítě je důsledné, všechno chce vědět, a výmluvami ho neodbudem, jen sami se zoufaleji zaplétáme v osidla svých vlastních lží. Div neutrápí svými proč, kde, kdy a jak a proč.

„Ano, paní, těžko je chránit štěstí výmysly.“

„Neboť těžké je odůvodnit je. A víme, co je štěstí? Pravda či klam?“

„Štěstí je snad jen představa blaha. Představa života plného a dokonalého. Představa, ne skutečnost, paní, a tudíž ne pravda, ale spíše klam. Hleďte — dovolíte snad, abych si trochu zafilosofoval — dnes ani já ani vy jsme nebyli dosti silni, abychom řekli tomuto dítěti pravdu. Bylo přesvědčeno, že tati přijde a přinese kabelu s kočíčkami, věřilo tomu, ale my jsme o tom pochybovali. Klam byl zářivý. Dítě jávalo a usnulo líbezně. Jistě se mu zdá o milém tatíčkovi. Hle, takto se může říci, že štěstí je klam. A zítra budete novými klamy, které již nebudou tak blažiti, zachraňovati tento dnešní. Neřeknete přece, že zde byl cizí muž, jehož jste viděla po prvé a naposledy, a ten že nevěděl o tatínkovi pranic.“

„Lhali jsme dítěti, lhali,“ vzdychla paní.

„My lidé jsme velmi ubozí: jdeme za přeludy. Jsme ochotni zlatem nazvat vše, co se třpytí. Neumíme zkoumat život. Bereme, co nám dává. Jen když vzpomínáme, co bylo před lety, smějeme se,

jak jsme bývali bláhovi a hnali se za štěstím, které štěstím nebylo ...
aneb které bylo jako sen tohoto dítěte: když jsme se probudili, bylo
za horami ..."

Odbilo deset. Nebylo zbyť. Eliáš položil Marušku do lůžčka. Nevzbudila se. Usmívala se blaženě. Eliáš nemohl očí odtrhnouti od tohoto úsměvu. Byl to úsměv pravého a skutečného štěstí. Bylo v něm cosi nadzemského a nevyslovitelného, tajná moc, k níž by se utéci mohl zoufalec a zbloudilec. A Eliášovi se náhle vynořila v duchu nová vzpomínka na domov. Na doby, kdy duše jeho byla čistá a šťastná, na chvíle, kdy jej takto ukládali do lůžka znaveného hrami, zjhlého večerní modlitbou k andělu strážnému, kdy usínal po boku mladší sestřičky, které zpívala matka ukolébavku:

Spala bych, spala,
ale ne sama:
s Pánem Ježíšem,
s anděličkami.

Odvrátil se náhle. Bolest té vzpomínky byla prudká. Vzpřímil se a nasadil čapku. Paní vzala lampu, aby jej doprovodila ke dveřím. Okované boty jeho zaharašily v předstíni. Otevřenými dveřmi zavánula zima. A než došla paní k východu a než mu mohla poděkovat, že přivedl dítě, zmizel. Vyšla na ulici volajíc za ním. Rychlými kroky odcházel. Neobrátil se.

Pohltily ho tmy.

JOSEF BARTUŠKA:
MONOGRAM.

V
e skle váš obraz zaklet mám,
v knize své najdu oči vaše,
svou cigaretu v pouzdro zavírám,
za oknem kvetou prázdné květináče

V
ulicích hoří čarovné svítilny,
ty, Aladine, rozsvět lampu svou,
v zrcadle rozbitém hvězda se tmí,
monogram v stínu pod lampou.

V
černém lese se sejdu s vámi,
dnes úterý bílým šátkem mává,
nové souhvězdí tvoří se nad hvězdami —
máte podivné jméno Míroslava.

DŮSTOJNÍK.

Prohrál jsem bitvu.
 Ač nebyl to hřích můj,
 neb člověk jsem též pod mocí postavený,
 přec k soudu mě vedli a odsoudili k zastřelení.
 Modravé ráno ospale mi kyne
 a závoj bledých očí rozestírá,
 jeřáby granáty rozbíjí
 a bláta plná cesta
 jsou pozadím mé duše
 a svědky konce mého těla.
 Možná, že jsem se ani nezachvěl.
 Nezbyvá chvíle pohledět v oči,
 co kolem mne vyrůstá k smrti,
 krev se nebouří a srdce netluče:
 v bitvě je smrt a život v oběti.
 Šavli a revolver jsem vrátil
 a epaulety mi strhli:
 nač k smrti věnčítí se zbytky síly,
 když nestačí už rozbít okovy?

Prohrál jsem bitvu.
 Každá prohra znamená cestu,
 po které kráčí anděl z nebes říše
 a sbírá odhozenou Milost Boží.
 Odhodil jsem ji.
 Je těžká do kasáren
 a pohodlná není při manévru.
 Však v bitvě?
 Bitva jsou kasárna a manévr,
 kde hraje se o vyšší sázku.
 Prohrál jsem.
 Nemohu zoufat, protože naděje nebylo
 a není:
 jsem odsouzen k zastřelení.

Šest kulí v srdci,
 přijdu před nebeskou bránu:
 vrátí mi za ně Milost Boží?

IDEA MESSIANSKÁ V MODERNÍ KRÁSNÉ LITERATUŘE.¹

Problém messianský byl vždy z kardinálních bodů při problému Kristově. Byl vždy stěžejní otázkou, jež lákala stejně vědce a filosofovy jako básníky a umělce. Byl básí, dle níž pak zařizovali své stanovisko k osobě Kristově...

Problém messianský! Problém vykoupení! Problém vyzvednutí lidstvo do hvězdých sfér, do kterých patří nadzemským původem a nadzemskou krásou duše!... Jsou básníci, kteří celý život věnovali tomuto problému; jsou básníci, jejichž všechna díla nesou pečť hledání tajemných zdrojů toho vykoupení a jejichž všechna díla jsou jediným výkřikem po rozluštění této záhady, která přece pro lidstvo je nejdůležitější.

Tak na př. *Richard Wagner*. A jaká to u něho podivuhodná cesta vývoje, jaké podivuhodné bolestné tápání a hledání, než pronikl ke zdroji jediné pravěmu: ke Kristu!

Dlouho hledal R. Wagner — jak vyvozuje Dr. A. Vögele — vykoupení lidstva v lásce, ve vroucí náklonnosti těla a duše; pak zase naopak ve smrti, v buddhistické nirwaně; a konečně v krvi Kristově. Podle H. Lichtenbergera „Bludný Holanďan“, „Tannhäuser“ a „Prsten Nibelungův“, tot jsou ony dokumenty první fáse, dokumenty „říše lásky“ a „společnosti budoucnosti“. „Tristan“ je dokumentem „říše smrti“, „nirwany“, a konečně „Parsifal“ je dokumentem „Království sv. Grálu“, dokumentem, v němž Wagner dle svého vlastního doznání uložil své poslední slovo, svůj poslední, konečný výraz svého náboženského, mravního a estetického názoru světového.

Wagnerův „Parsifal“ užij ve chrámě sv. Gral, t. j. misku, v níž Kristus při poslední večeři podával apoštolům a v níž pak Josef z Arimathae zachytil pod křížem řinoucí krev Spasitele. Vidí, jak zářící paprsek padá na posvátnou mísu, vidí přijímání rytířů sv. Grálu a tak duševně vyzbrojen a zanícen pro to „Nejvyšší“ a „Nejsvětější“ může pak klidně zřítí vstříc nástrahám a svodům říše Hříchu na zámku Klingsorově. Marně vycházejí mu vstříc dívky-květy, symboly pomíjící rozkoše. Marně láká ho krásná svůdkyně Kundry... Vášnivá láska zamítnutá a zamítnutím uražená Kundry mění se ve stejně vášnivou nenávisť. Kundry zavolá na pomoc čaroděje Kling-sora, který chce Parsifala probodnouti posvátným kopím, jež odňal kdysi svedenému knížeti Grálu Amfortasovi... Ale zbraň netkne se čistého: zůstane viseti nad hlavou Parsifalovou, Parsifal chopí pak kopl, udělá jím znamení kříže — a v okamžiku zmizí klamný lesk kouzelného zámku Klingsorova, čarovná zahrada změní

¹ Z knihy „Problém Krista v moderní krásné literatuře.“

se ve strašnou poušť a dívky-květy leží jak zvadlé květy na zemi... Moc zla a hříchu je zlomena, kající Kundry jako nová kající Magdalena dává se od Parsifala pokřtí, Velký Pátek stává se všem dnem čisté radosti a vykoupení, nastává cesta ke světlu, vstříc červánkům nového dne... Nadzemsky září sv. Gral v rukou Parsifalových, vše kleká před novým králem sv. Gralu a velebně zní zvuky konečného hymnu:

„Höchstes Heiles Wunder:
Erlösung dem Erlöser.“

Tak Parsifal stal se jásamým vyznáním konečného „Creda“ Wagnerova, že totiž degenerované lidstvo pouze krví Kristovou může být zase vykoupeno a znovu zrozeno... „Parsifal“ značí již úplné překonání Schopenhauera. Ještě r. 1854 staví Wagner křesťanství na stejný stupeň s buddhismem, ale r. 1880 ve spise „Kunst und Religion“ uznává již nesrovnatelnou výši křesťanství, a Kristus je mu tím, čím skutečně křesťanu jest, t. j. Vykupitelem, Spasitelem... Říše Gralova je říše věřících, říše pravého čistého náboženství a „Parsifal“ je nejkrásnějším výkvětem této říše, je personifikací toho pravého, čistého náboženství.

Ovšem nesmíme se mýlit: Ani toto náboženství, toto křesťanství, jak Wagner si je představoval a jak hlásá je v posledních svých dilech, nekryje se ještě nikterak s křesťanstvím, řekl bych, dogmaticky církevním. V křesťanství Wagnerově je přece jen mnoho ještě idejí ze světa pantheistického a, jak sám pastor Otto Hartwich dovozuje, byl Wagner vzácným průkopníkem praktického křesťanství, byl křesťanem ve velkém smyslu, ale nebyl mužem církve... Wagner chtěl ještě zdokonalení křesťanství, odpoutání se od církve a ode všeho formalismu. Erlösung dem Erlöser! Vysvoboďte Krista, volá Wagner v „Parsifalu“. Dle Wagnera není třeba dogmat a ceremonií; živý kult božství může být uchován v nás i bez tohoto zbytečného aparátu — a k tomu právě prý slouží umění. Umění má u Wagnera též cíl jako náboženství, t. j. osvobození. Umění a náboženství v podstatě jedno jsou. Umění a náboženství mají tutéž osvobozující moc, ba umění ještě ve větší míře než náboženství. Taková Beethovenova symfonie dle Wagnera je vyšším a čistějším zjevením křesťanského náboženství než všechna dogmata. A důsledně jde pak Wagner dále a umění pak není mu již dcerou náboženství, není mu již ani sestrou, nýbrž „dědičkou církve“ a jakýmsi surogátem a lepší náhražkou náboženství.

Je to ovšem nesmírné přecenění umění, vytrysklé jednak z nesmírné lásky Wagnerovy k umění, jednak z ovzduší pantheismu, jehož vlivu Wagner přece jen vždy podléhal.

A myslím, že právě toto pantheistické zbarvení náboženského názoru bylo příčinou, že Wagner ztroskotal, když vztýčiti a vytvořiti chtěl postavu Krista samotného.

Od r. 1848 chystal velkolepý rozvrh pětiaktového nábožensko-sociálního dramatu „Ježíš z Nazaretu“, shromáždil bohatou snůšku různých citátů z řečí Kristových, z apoštolů a z evangelií, připravil různé sentence a názory filosofické, náboženské a sociální, rozvrhl dílo v jednotlivé akty a scény — ale díla nedokončil. Od r. 1848 do konce jeho života (13./II. 1883) tolik velkých děl vydala musa Wagnerova — ale „Ježíš z Nazaretu“ zůstával stále torsem. S takovou něhou mluví Wagner zvláště v posledních svých knihách o „Ježíši jediném“, „o kříži na Golgotě“, o denním pohledu na „šlechtné Tělorozpjaté v bolestiplném Utrpení“ jakožto o nejvyšším pojmu veškeré lásky plné milosrdenství, až konečně propuká v radostné vyznání „Vím, že Vykupitel můj jest živ!“ — a „Ježíš z Nazaretu“ zůstával stále torsem! A zůstal torsem navždy! Zdá se, že na konec Wagner vůbec se vzdal myšlenky dokončiti toto dílo a jakousi náhražkou jeho je právě zmíněný „Parsifal“. Ale právě proto snad také — analýzujeme-li hlouběji toto dílo — shledáme, že „Parsifal“ není dílem jednotlivým, nýbrž, jak dokázal H. T. Finck, jest jakousi kombinací, jakousi výslednicí dvou děl předchozích, totiž: „Jesus von Nazareth“ a budhistického dramatu „Die Sieger“ tak, že v „Parsifalovi“ jsou sloučeny duševní obrysy Ježíše Nazaretského a miláčka Budhova Anandý, podobně jako v postavě Kundry možno viděti odlesk postavy Marie z Magdaly...

A je to zvláštní: Wagner chtěl náboženství bez kultu, bez dogmat — a také obyčejně se píše, že Wagner zbudoval své dílo na náboženství „zbaveném všeho historismu a vši vedlejší tendence, zbaveném přítěže kultu, dogmat, rituálu“ — a myslím, že právě opak je pravdou: Wagner právě použil té vnější scenerie, použil katolické liturgie, katolického kultu eucharistického, církevních zpěvů a obřadů — ale jádro zůstalo mu skryto. Vytvořil krásné dílo umělecké, ale dílo, které jest legendou, pohádkou nebo čímsi podobným — ale přece ne životem; vytvořil dílo, které stalo se nádherným schematem, ale nikoliv náplní ideje messianské, náplní problému vykoupení, jež přece tak krásně vyjádřil Wagner slovy: „Nechť stav lidského pokolení silou uklidněného svědomí utváří se sebe pokojněji, stále a vždy v okolní přírodě, v násilnosti pralátek, v nezměnitelně se uplatňujících projevech nižší vůle pod námi a vedle nás v moři a v poušti... uctíme nesmírnou tragiku života tohoto světa a denně budeme pozvedati zrak na Vykupitele na kříži jako na poslední vznešené útočiště.“ — — —

Zvláštního zabarvení nabývá idea mesianská u tří velikých současníků Wagnerových v Polsku: u *Mickiewicze*, *Slowackého* a *Krasinského*.

Kdežto u Wagnera myšlenka messianská vztahuje se na člověka vůbec a zahrnuje v sebe veškeré lidstvo — naopak u zmíněných polských věštců místo člověka nastupuje národ, idea messianská splývá a mísí se s ideou národní, s láskou k nešťastné vlasti a tak stává se vlastně syntésí dvou základních prvků, prvku náboženského a národního.

Osud nešťastné Polsky drásá srdce a vybíjí se zprvu divokými výkřiky. „Ty nie ojciem świata, ale — carem“, volá k Bohu Mickiewicz v záchvatu šílené bolesti. A Słowacki z dětinského písku — jak později uznal — chtěl budovati na knihách Swedenborga domy „hrozící nebi titanskými vzmachy“ . . .

Ale ponenáhlu vítězí opět víra, nová naděje konejší bolest, pesimismus ponuré přítomnosti ustupuje optimismu lepší budoucnosti, v níž rysuje se daleká perspektiva vzkříšené Polsky, vykoupení obětí tolikerého utrpení, neboť, jak píše Krasiński, „není úmyslem Božím, aby zhynul nějaký národ, dokud sám nepřijme smrti . . . Ze smrti tolika obětí vytryskne nový mravní život, jenž bude dlouho oživovati moji otčinu.“

Ano, Polska padla, ale ne navždy! Zkáza její je pouze dočasnou. Až naplní se čas — sní Mickiewicz v knize „Księgi narodu polskiego i pielgrzymstwa polskiego“ — vstane opět z mrtvých v dřívějším lesku a slávě — a slavnější než dříve — jako nový Mesiáš lidstva a pak již nebude sporů a nepřátelství, nebude nespravedlivého utiskování a pronásledování nevinných a nebude vražedných válek. Věčný mír bude mezi národy volnými, neporobenými a lidé žítí budou u vzájemné lásky, všichni rovni sobě a svobodní . . . (Viz skizy „Adam Mickiewicz“ v Lit. listech XX.)

Tedy Polska vstane — ale jakým způsobem? — Za jakých podmínek?

Myšlenka pomsty a odvety, která zprvu plnila duši Mickiewiczovu i Słowackého i Krasińskiego ustupuje, ponenáhlu vítězí u nich idea křesťanská, idea lásky a oběti.

Jedině v Bohu je spása, v Kristu, v kříži . . .

V „Nebožské komedii“ chce Pankrác postaviti nového boha, „lidství“, místo Boha Ukřižovaného. Ale Krasiński volá rozhorlen ústy hr. Jindřicha: „Viděl jsem ten kříž, rouhači, ve starém, starém Římě; u jeho stop ležely trosky mohutnějších sil, než jsou tvoje — sto bohů, tvému podobných, válelo se v prachu, hlav zmrzačených nesmělo pozdvihnouti k Němu — a On stál na výšinách, svatá ramena rozpínal na východ i na západ a svatě čelostápl v paprscích slunce. Bylo zjevno, že jest Pánem světa.“

Na okamžik sice ještě vítězí Pankrác, ale na konec klesá i on, umíraje s výkřikem Julianovým: „Galilae, vicisti!“ A tak v „Nebožské komedii“ není vítězem ani Pankrác ani Jindřich — oba byli pouze nástrojem v rukou třetího, v rukou pravého Vítěze, Galilejského — Krista . . .

Blesk kříže zdrtil Pankráce v prach, neboť obrození lidstva může býti budováno jen na idei křesťanské, na idei lásky, nikoliv na idei nenávisti a pomsty . . . Zločiny nové mohou sice trestati zločiny staré, ale samy ničeho nevytvoří, nevybudují, jak píše Krasiński v listě příteli Gaszyńskému. Teprve až přijde to, čeho nikdo nezná a nechápe, vyvine se z chaosu nový svět z božské vůle — pak teprve zavládne Království Kristovo na zemi.

A podobně v „Irydionu“. U paty kříže v Koloseu koná se zápas mezi Satanem a Andělem o spásu Irydionovu. A Satan je nucen ustoupiti, neboť Bůh odpustil Irydionovi pro jeho velikou lásku k vlasti — ale pro nenávist, která plnila do té chvíle srdce Irydionovo, ukládá mu Bůh ještě jednu zkoušku životní. Má jíti na půlnoc do „země mohyl a křížů“. „Poznáš ji“ — tak mluví hlas Kristův — „po mlčení mužů, po smutku drobných dětí, po vyhořelých chatách chudastů a po zničených palácích vyhnanců.“ Tam v té zemi mohl a křížů — v Polsku — má Irydion se usadit, tam má doufat stále v Boha a jednati „stále a bez oddechu, byť i srdce vyschlo v prsou, byť i pochyboval obratřích svých...“ Obstojí-li Irydion v této zkoušce t. j. vytrvá-li a neklesne-li v zoufalství, neztratí-li víry v Boha a v sebe, neztratí-li nikdy naděje — pak vstane z mrtvých a stane se volným synem nebes. A tehdy — končí hlas Kristův — „po dlouhém mučednictví rozeSTRU JITRO nad vámi, obdařím vás, čím jsem obdařil anděly své před věky — štěstím, a tím, co sliboval jsem lidem na vrcholu Golgoty — volností!“ —

Jsou to velkolepé perspektivy, jež Krasiński vrhá svými nádhernými visemi do budoucnosti. Ovšem Krasiński se netají, že zmaterialisované lidstvo je daleko toho ideálu Kristova, daleko toho Království Božího na zemi. Jak stěžuje si, to „Království Boží zatlačeno za prahy každého chrámu. Mimo zdi přibytku všudepřítomného Boha již není — jen mrtví spí na hřbitově — a dále na cestách světa stojí živí — vojáci, ministři, kupci, pod nimi pak — útlak a nevolnictví, nebo vzpoura a zvrácení šilenství!“

Proto je třeba znovu pokřestanit lidstvo. Je třeba, aby opět všude uznán byl Pán. „Všude: ve sněmovně i v soudní síni, v kruzích voličů i zvolených, v sídelním městě i na obyčejném náměstí, v dílně řemeslnické i na bursé, v každém umění, v každé vědě musí být Pán uznán, uctěn a uskutečněn — musí býti a bude!“

Toť právě má býti úkolem národů. A aby národové toho úkolu mohli dosáhnouti, musí míti k tomu příklad, musí míti vzor vyznačený určitými vlastnostmi, schopnými obroditi lidstvo v duchu Kristově a tak státi se Mesiášem národů.

A takovým novým Kristem, novým Mesiášem národů může býti jedině národ polský, který se stal výkupnou obětí za hříchy národů, jako Kristova smrt byla obětí na vykoupení jednotlivců. Neboť od kříže, na kterém skonal Pán — volá Krasiński — nebylo pekelnějšího zločinu a žalostnější muky na zemi nad ten zločin, který byl spáchán na národě polském. Tam na kříži na Kalvarii zavražděn byl Bůh-člověk — zde lidstvo v národě. Ale jako Kristus z mrtvých vstal, tak i Polska vstane. Vstane, aby byla oním očekávaným Mesiášem národů, vstane, aby uskutečnila mezi národy království Boží na zemi. „Bylo třeba naší smrti“ — píše opět Krasiński — „bude třeba našeho vzkříšení — aby slovo Syna-člověka, věčné slovo života, rozlilo se ve společenských kruzích světa. Právě naším národem, umučeným na kříži historie, objeví se ve svědomí ducha

lidského, že obor politický nutno přeměnit v obor náboženský. Zřejmě rozšíří se tu v lidském svědomí přítomnost Boží. Pán bude přítomen v celém oboru politickém, kde Ho dosud nebylo, a nástrojem jeho Prozřetelnosti bude jedině národ polský."

Vzkříšené Polsko má se státi Mesiášem především Slovanstva t. j. má vyrvati ostatní Slovanstvo ze zhoubného vlivu Ruska. Rusko — toť satan, který usmrcuje ostatní Slovanstvo svým ruskoasijským složením, usmrcuje svým dechem otráveným různými výpary byzantskými a mongolskými, usmrcuje svým despotismem a ubíjením volnosti a svobody, svým stále větším odcizováním se a vzdalováním se čistého ideálu Kristova . . . Polsko má být Mesiášem, jenž vysvobodí Slovanstvo od zmíněného Satana a se Slovanstvem vysvobodí pak veškeré lidstvo — stane se tak Mesiášem i celého lidstva a založí na zemi ono želané království Boží . . .

Nelze mi podrobněji rozváděti tento polský mesianismus, neboť mesianismus v této podobě vymyká se již vlastně účelu této studie, kde jedná se po výtce o osobu Kristovu. Kdo by se zajímal blíže o tento neobyčejný a poutavý zjev literární, toho odkazuji na pěknou a vystižnou studii Masákovu „K branám věčnosti".

Jak Wagner tak i Mickiewicz, Słowacki a Krasiński náležejí sice generacím minulým. Že zmiňuji se o nich zde, činím tak nejen pro zajímavost jejich idejí, ale i pro veliký význam, který mají i pro generace pozdější, v nichž studii svoji dokumentují . . . Je pravda, jak píše Marian Zdziechowski, po třicetiletých messianských snů nastoupila rovněž třicetiletá doba kriticismu, nastoupila po r. 1863 generace odchovaná nevěreckým positivismem a suchým racionalismem, která pohrdavě zavrhla „přežilé ideje messianismu" — ale ku podivu: Koncem století minulého a začátkem století tohoto vynořuje se nenadále v Polsku nový proud, který tak živě připomíná mesianismus, třebas v jiné podobě a v jiném pojetí, jak o tom svědčí jména prof. Lutoslawski, St. Szczepanowski, V. Dzieduszycki, J. Moszyński, L. Zbyszewski a j. Pěkně charakterisoval tento zjev zmíněný Dr. M. Zdziechowski: „V myšlenkách vyslovených Krasińskim vidíme dnes něco více než pouhý planý sen, slovem, vracíme se k messianismu . . . Cítíme dnes hlouběji než kdy jindy potřebu takové podpory, jakou byla idea, která oživovala naše básníky, a potřebu tu si výrazněji uvědomujeme. V messianská prorocství sice nevěříme, ale toužíme se vykoupiti a omládnouti ve zřídlech lásky a víry, z nichž ona prorocství vyšla."

Zde však v této stati chci sledovati ideu messianskou pouze speciálně v jejím vztahu k osobě Kristově.

Pokračování.

V. SVATOHOR:
ČLOVĚK NA PÓLU.

Pól ztečen . . .
Jak obří stín, jenž při západu zvětšen,
tam stojí člověk s umdlenými bedry.

Co na ně vzal si před tisíci lety,
tam šťastně donesl dnes na den Štědrý.
Ach! Oddychl si hlasně u své mety.
Jak těžká za ním dráha;
co pádů, vzchopů zas, než rovnováha
se ustálila jeho zeměpanství!
On pevninu již zmohl pod svou patou,
on moře veslem ujal do poddanství,
on vzduch i peruti svou rozevlátou.
A potom, zemi zdolav, zamířil sem na pól,
by v ledu uhasil svých tužeb plápol.
Loď rozdrčenou nechal mezi krami
i ve sněhu své druhy, se psy padlé,
a jediný sem slétl na létadle
půl rozbitém, on vítěz pod hvězdami . . .

Kam dále nyní? K hvězdnému snad stropu?
Sic rád by v těle tam, však není dechu,
a po smrti? On domnělý syn opů
tam nedbá; víry kyn mu roven věchu,
jenž na podzimním stromě kývá jeho skepsi.
Je zle s ním. Zpět i výš let zatarasen,
a zbývá ve sněhu jen hrob mu se psy . . .
Teď vzhůru vzhlédl, zda by přec byl spasen
a země s ním. Ach marně!
Tam v Herkulovi svítí hvězda Gamma,
kam sluneční svět zle se řítí do neznáma.
Vtom, slyš, jest půlnoc. K nebi lepotvárně
zář severní svůj páví chvost tam tulí,
a rozhlas, zázrak posledního vynálezu,
své vlny zachytil tu o vrtulí.
To pějí andělé.

Jezu, Bože, Jezu,
zemských všech tužeb vrchole!
Koruno na vítězů
hlavách a veleknězů!

V jesličkách sladké pachole!

Synu, Boží Synu,
Jakobův žebří ze zlata;
tebou se z pekla klínu
zdvihá svět k nebes týnu.
Děťátko, ručko buclatá!

Haló, duše, haló!
Ze sněhu, z ledu vstaň, ať zviš,
oko co nevidalo,
ucho co neslýchalo;
za námi vzhůru, výš, jen výš!

„Co to?“

Děl člověk sněhem pozasypán
v své poušti točen. „Přišel nebeský Pán?
Snad pějí andělé mu kolébavky.
Či zpěv to hlupců kdesi o půlnoční?
K těm bajkám třeba věru velké dávky
té víry, které nemám. Haha! Počni
jen znova, člověče, a chrup svůj zatni
jak had v svůj vlastní ocas! — Tím se spokoj,
co teď jest; dnové věr jsou nenávratní,
a světa vítěz — chce mít pokoj.“

V tom znovu, slyš, se rozhlas ozval z něma;
to pastýřská zní šalmaj od Betlema.

Stáda si ulehla na chladné trávě,
ve tmách se sráží jiní i mráz,
ohně nám vyhasly k půlnoci právě,
slunéčko, vyjdi na ranní čas.

Vyjdi a rozptyl tu půlnoční bědu,
temna i zimy prolom již hráz,
teplo je nad vše, nad zkum i vědu,
Ježíši, Lásko, zadýchej nás.

Zpěv rozhlasu zněl přes led pólu,
jak marný nářek přes mrtvolu,
a člověk zamručel si, medvěd lední.
„Co? Světlo? Teplo? Popolétat ke dni?
Výš k Lásce? — Hm — věc krásná, —
och zdrávi jen tam malovali —
jest pozdě — pozdě — a já rozespálý.“
Tak pravil a se do sněžného řásna

hned složil, zhalen do kožíšin.

Pól stele hrob mu závějových tišin . . .

A země zatím, uběhlé jak kolo
a mrazem rozpukané polo,
mdle kutálí se kamsi do neznáma,
kde jako pekla žhoucí tlama
se šklebí hvězda Gamma.

NEZNAMÝ AUTOR, PŘEL. Dr. ALFRED FUCHS:

MATKA ZPÍVÁ SYNOVI.¹

Dormi fili, dormi Mater
cantat unigenito:
dormi puer, dormi Pater
Nato clamat parvulo:
Millies tibi laudes canimus,
mille, mille, millies.

Lectum stravi tibi soli,
dormi nate bellule!
stravi lectum foeno molli:
dormi, mi animule!
Millies tibi laudes canimus,
mille, mille, millies!

Dormi decus et corona,
dormi nectar lacteum!
Dormi, mater dabo dona
dabo favum melleum.
Millies tibi laudes canimus,
mille, mille, millies.

Dormi nate mi mellite
dormi plene saccharo,
dormi vita meae vitae,
casto natus utero.
Millies tibi laudes canimus,
mille, mille, millies.

Spinkej, dítě, Matka zpívá,
spinkej jednorozený,
Synu, Otče, svět ježž vyzývá,
Matky zpěv zní vznešený.
Tisíckrát Tobě chválu pějeme,
tisíc, tisíc, tisíckrát.

Lůžko jsem Ti uchystala,
spinkej Synu krásňoučký!
Měkkounké jsem seno stlala,
dušičko má, spi a spi!
Tisíckrát tobě chválu pějeme,
tisíc, tisíc, tisíckrát.

Spinkej, koruno své Matky,
mléčný nektare, spi hned!
Dary dostane Syn sladký,
matka dá ti sladký med!
Tisíckrát Tobě chválu pějeme,
tisíc, tisíc, tisíckrát.

Medové kéž Dítě dřímá,
čukrový můj sladký Syn!
Život, jenž můj život jímá,
ježž dal světu čistý kln.
Tisíckrát Tobě chválu pějeme,
tisíc, tisíc, tisíckrát.

¹ *Mater cantans filio.* Ze Stadelmannovy sbírky „Altchristliche Hymnen und Lieder“ (Augsburg 1855).

Quidquid optes, volo dare,
dormi, parve pupule:
dormi fili, dormi care,
Matris deliciolae!
Millies tibi laudes canimus,
mille, mille, millies!

Dormi cor et meus thronus,
dormi matris iubilum,
aurum coelestis sonus
et suave sibilum!
Millies tibi laudes canimus,
mille, mille, millies.

Dormi fili, dulce, mater
dulce melos concinam,
dormi nate, suave Pater,
suave carmen accinam.
Millies tibi laudes canimus,
mille, mille, millies.

Ne quid desit, sternam rosis
sternam foenum violis,
pavimentum hyacinthis,
et praesepe liliis.
Millies tibi laudes canimus,
mille, mille, millies.

Si vis musicam pastores
convocabo protinus,
illis nulli sunt priores,
nemo canit castius.
Millies tibi laudes canimus,
mille, mille, millies.

Co si přeješ, chci ti dátí,
spinkej, očí zorničko!
Spi, ó drahý Synu Máti,
slasti má, spi maličko!
Tisíckrát Tobě chválu pějeme,
tisíc, tisíc, tisíckrát.

Spi již, srdce mé a trůne,
spinkej, matky radosti,
hudbo na nebeské struně,
která štěstí rozhostí!
Tisíckrát Tobě chválu zpíváme,
tisíc, tisíc, tisíckrát.

Spinkej Synu, prosí Matka,
sladký nápěv zazpívám,
Synu, Otče, zdobo sladká,
písničkou tě skolébám!
Tisíckrát Tobě chválu zpíváme,
tisíc, tisíc, tisíckrát.

Fialy a růže kvítí
do sena dá Marie,
hyacinth chce na zem strítí,
do jesliček lilie.
Tisíckrát Tobě chválu zpíváme,
tisíc, tisíc, tisíckrát.

Chceš-li hudbu, zpěvy míti,
pastýře Tí svolám hned,
ať svým písničkám dají zníti.
Nikdo nezná čistěj pětí!
Tisíckrát Tobě chválu zpíváme,
tisíc, tisíc, tisíckrát.

ŠIMON STYLITA.

Román z doby kněžského rozvratu.

II. díl.

L

Podívejme se na mladého panáčka! Snad už nechodíte na záty?!" zasmál se trochu překvapeně dr. Sehna, když zrovna pi domkem paní Divišové narazil na P. Šimona. Dvě malé školačšly mu v patách. Vdova zavírala za nimi dveře, ale tak zvolna, dobře ještě zahlédl její štíhlou, světle oděnou postavu.

Kaplan nepříjemně dotčen podíval se naň vyčítavě, ale hned obrátil k děvčatům.

"Běžte už domů, holčičky, a zítra se podívejte samy za nemnou Vlastenkou a pohrejte si s ní trochu!"

Očka se zablýskla a copánky se vesele zatřepetaly na drobných hlavíčkách. Zdálo se mu, jako by to tichá Radost utíkala křepký kroky tam někam do dvou chaloupek za řekou a místo ní vyrostl neočekávaně nevlídný, duši otravující Sarkastik.

"Chtěl jsem jítí právě za vámi, když vás teď tak málo vidím," stmil dr. Sehna trochu hlas a ohlédl se po farských oknech. Hořprávé odpoledním sluncem jako znavené oči vetché stařenky, krou potkala znenadání velká radost. "Je dobře, že jsem vás zde: stihl. Nerad chodím sám do fary a ještě neraději se nechávám olkovat od slečny Terezy. Nemusí ani vědět, že jsem byl u vás. Jeby řekla, že vás k něčemu zase svádím..."

P. Šimon mlčky otevřel dveře a bezděky se trochu zlomyslně smál, když se hned na síni setkali s panem arciknězem. Provázo oběma psíky, dlouhou dýmku v jedné a hůl v druhé ruce, chys se právě odejítí do zahrady.

"A, to jsou k nám hosté!" zastavil se překvapeně. "Už skoro nepamatuji... Myslil jsem, že se pan doktor na nás hněvá... Tjen dál, vrátím se s vámi. Těším se..."

Starý pán nedovedl se přetvařovati. Výraz tváře a zmatek dročkých očí mluvil o něčem jiném než o radosti. Uklidnil se teprkdyž dr. Sehna prohlásil, že nebude vyrušovati a že má nějaké jnání s panem kaplanem.

"Stále zaměstnán, stále málo času," usmíval se již, zapaluje dým a konejše netrpělivé psíky. "A že teď už tak dlouho nic od vás nčtu v novinách, pane doktore! To spisujete něco velkého a chco nás překvapit? Nebo vám ti páni v Brně něco udělali a nepohojste se? Něco takového jsem kdesi slyšel. A také, že píšete do jiných listů..."

Modré oči starcovy pokusily se proniknouti za masku té kdysi rudé, teď silně pobledlé tváře, ale hned se zmateně sešinuly k dýmce. S té tváře zmizel úsměv, s nímž se prve omlouval, rysy v ní ztuhly a šedé oči hleděly bodavě a chladně jak ocel.

Dr. Sehnal tušil, že arcikněz ví o něm více, než teď řekl. Dopisuje si s kanovníkem, svým druhem ze studií, a tam v Brně vyslídí svými špehouny všechno.

Všchno?

Usmál se spokojeně, usedaje již v kaplánce na židli. Ne! Jsou věci, o kterých se nikdy nedovědí. Nebo až tehdy, když už bude pozdě. Pozdě pro ně, protože pak už budou bezmocní a neškodní...

"Smím vám věřit?" otázal se bez přechodu a zahleděl se zpytavě na mladého kněze.

"Proč?" podivil se P. Šimon. Stál u otevřeného okna a poslední paprsky jarního slunce pohrávaly mu na bledé tváři.

"Chceme podniknouti důležitý krok. Svoláme do Brna i do jiných velkých měst veřejnou schůzi. Dosud je to mezi námi a spoléhám na vaši mlčenlivost, zvláště ve styku s panem arciknězem. Jde totiž o to, aby páni nahoře a jejich zaprodanci nemohli předčasně naši věc překazit. Ovšem, nic by jim to nepomohlo, už to vše na všech stranách. Zatím jen jakási pod pokličkou — ale právě na této schůzi vyrazí i v naší prý nejkonservativnější diecési oheň na povrch. Všchno je připraveno a sta nejen mladých, ale i starých kněží čeká na první znamení a první povel k činu..." Zarazil se na okamžik.

"K jakému činu?"

"Dovíte se brzy. Ostatně už jsem vám leccos naznačil dříve. Douds ovšem je mnoho bázlivých, kteří nevěří v možnost vítězství, ale až se tam v Brně všichni sejdeme, až uvidí, jací lidé se k nám hlásí, a uvědomí si tak svou sílu a moc — odhodí strachy a pochybnosti. A zdá se mi, že i vy patříte k takovým..."

"Ž čeho tak soudíte?"

"To se přece hned vycítí. A nepopřete jistě, že jste se mi delší čas už skoro vyhýbal. Vypadalo to mnohdy, jako byste se mě bál nebo aspoň neměl důvěry ke mně. A přece bych si byl kolikrát rád s vámi pohovořil o různých otázkách... A když jsem vás dnes zastihl venku, netvářil jste se při tom právě sladce... Či vás tak na kyselo podráždila ta hrdá vdovička naproti? Skoro bych neřekl..."

"Mohli jste přece poznat, pane doktore, proč jsem tam byl. A dále mi po ní nic není... Ale zabral jsem se poslední dobu do větší básně, žil jsem jen pro ni..."

"A co vaše reformy?" přerušil ho katecheta. "Udělali jste statečně jeden, dva kroky, zavedli jste trochu češtiny do obřadů, ale na tom jste už ustrnul. Tolik si troufají dnes pomalu i ti nejkonservativnější. Ale my jsme už mnohem, mnohem dále. Přece snad čtete naše časopisy?"

Přiznal se, že poslední čas některých čísel už ani nerozřezal. Omlávají stále jedno a totéž. A reformy? Co mohl učiniti sám, učinil. Ostatní už je věcí představených a mocných tohoto světa. Bez své

vůle dostal se do sporů o celibát, a co tím získal? Jen ztrácel s duševní klid a zasel semínko nedůvěry do zbožných duší. Proto raději soustředil k pozitivní tvůrčí práci . . .

„Čili jinými slovy: zahodil jste zbraň a stal jste se poustevníkem trochu posměšně poznamenal dr. Sehnal. „Máte pravdu, to di ještě vynáší: pěkně za větrem psát si sladké veršiky a z dál se dívat, jak se druzí za tebe perou. Nespálíš si aspoň prsty, i utříšš ran, nepokazíš si nic ani napravo ani nalevo — a pak přidáš chytře k těm, kteří vyhrají. V duchu si ovšem přeješ, aby byli reformisté, aby sis pak s nimi smlsl . . .“

„Pane doktore, jste zlý a nespravedlivý. Pochopte, že každý i má takové povahy, aby dovedl s úspěchem bojovat a rvát se s nejností . . .“

„Jsme ve válce, kamaráde, či lépe: v revoluci — jen se neleke toho slova“ — usmál se — „co jsme začali, není nic jiného než voluce. Má-li se podařit, musí se uchopit zbraně každý, kdo s ná souhlasí. Každý ovšem svým způsobem a dle svých možností. Žleží hlavně na tom, aby každý z nás byl jakýmsi ohniskem, z něh se rozlétají jiskry a zapalují plameny v celém okolí — nejen m kněžstvem, ale i mezi laiky . . .“

„To všechno jste mi říkal už dříve . . .“

„A budu to hlásat i dále a každému, kdo má tak nechápav hlavu jako vy, až se to vžije. My sami bychom málo dokázali, zvlá když nejsme a nikdy nebudeme jednotni. Vláda nám sice přeje podporuje naše hnutí, ale co je to vláda? Ta může přes noc zmiz Ale bude-li státi za námi lid a hlavně vezmou-li naše požadavky své velké politické strany — pak ustoupí před takovou mocí b kupové i Řím . . . Nevěříte?“

P. Šimon vrtěl nedůvěřivě hlavou.

„Vzpomeňte, jaký odpor vzbudila mezi lidmi v Kamenici jen pou pověst o mé domnělé ženitbě . . .“

„To jsou právě jen naši hloupi lidé, kteří nevidí dál než za fa skou stodolu,“ zasmál se dr. Sehnal skoro drsně. „A hlavně bál a pobožnůstkařky, které by rády, aby panáček jen jim sloužil. A pokrokoví lidé soudí jinak. A budou teprve soudit, až je zprac jeme po svém a povíme jim otevřeně, jaké důsledky budou mít na reformy, budou-li skutečně provedeny, také pro národ a pro vš obecný pokrok lidstva. Nejde přece jen o celibát, ale o celou řa jiných věcí. A na ty právě musíme klásti v agitaci mezi lidem hlav důraz, aby neřekli, že nám jde jen o to ženění. Řekneme-li, že chc me, aby si lid sám volil faráře a biskupy, aby velké statky církev byly rozděleny, aby byla zrušena štola, všechno v kostele aby by české — chytíme na to nejen pokrokové lidi, ale i tak zvané dob katolíky . . .“

„Chytíme!“ zarazil se P. Šimon. „Což to všechno má být i takovou vějíčkou nebo volavkou?“

„Lapáte slovíčka,“ zlobil se dr. Sehnal. „Víte přece, kam mřím .

Ostatně proto jdu vás zvat na naši schůzi — tam si vytýčíme, jak se říká, celý reformní program a tam poznáte, kdo s námi jde. Přijdete tedy?"

"Nestane-li se právě něco, co by mě zdrželo doma, přijdu. Aspoň jako pozorovatel..."

"Ale doufám, že se vrátíte jako nadšený bojovník. Budeme přece potřebovat i básníků a literátů..."

*

P. Šimon usedl skoro až vzadu velkého sálu a pozoroval se zájmem živý ruch před sebou. Nebyl dosud na žádné větší kněžské schůzi a neviděl tedy pohromadě tolik tmavě oděných postav s hladce oholenými, většinou zdravě růměnými tvářemi. Někteří se jaksi záhadně usmívali, jako by dávali najevo, že vědí více a vidí dále než druzí, které sem přivedla jen zpráva v novinách a zvědavost; šeptalo se, že schůzi svolali neznámí jacísi kněžští „spiklenci" a odbojníci proti dosavadní diecéšní organizaci, a čekalo se, že dojde k ostré polemice mezi zástupci obou směrů...

Mnozí byli si patrně také vědomi tohoto odbojného rázu schůze: vcházeli do sálu skoro ostýchavě, ohlíželi se opatrně na všechny strany, naslouchali tu a tam u menších skupin, kde se hovořilo pološeptem a přestávalo se, když přistoupil poblíž někdo neznámý...

Nedůvěra, ostych, zvědavost — to četl P. Šimon na většině těchto neznámých tváří. Byli tu i bělovlasí a holohlaví starci, vážně přešlo i několik brněnských mnichů v talárech, ba vzadu objevilo se i několik laiků a dam.

Dra Sehnala spatřil mezi pořadateli. Usměvavý i vážný procházel skupinami, zastavil se tu i onde, pohovořil chvíli a zase spěchal ke dveřím, aby uvítal některého známého. Zpozořoval konečně i jej vzadu.

"Ani jsem sám nečekal, že nás přijde tolik," šeptal rozradostněným hlasem, když na chvíli přisedl. „Jsou tu i protivníci, ale ti hlavní se schovali. Strčili hlavu do písku, ale nic jim to nepomůže. Ostatní snadno zpracujeme. Jistě ani netušíte, kdo bude předsedat naší schůzi..."

Nějaký přítloustlý kněz tékavých, nedobrých očí přišel pro dra Sehnala. Ale přece ještě zašeptal P. Šimonovi jméno známého církevního hodnostáře a už na odchodu jej vybídl, aby naň po schůzi počkal. Zavede jej mezi důvěrníky a pracovníky celého hnutí, seznámí jej s nimi a domluví další postup.

Nečekal ani na souhlas a odkvapil pružným krokem dprostřed sálu, kde to živě zašumělo. Jak tam P. Šimon pohlédl, uviděl poblíž známou postavu horákovského pana faráře P. Kašny.

Jeli ráno do Brna spolu. Pohnul jej k tomu, když byl minulý čtvrtek v Kamenici. P. Kalina neměl s počátku mnoho chuti. Byl nedávno na jiné kněžské schůzi a vrátil se, jak přiznal, všecek rozladěn dusnou atmosférou, jakou všude cítil, a hlavně nebratrskými

spory a neplodnými debatami, v nichž se vybíjelo dlouhé napětí. Soudil také hodně skepticky o tomto novém trochu záhadném podniku, zvláště když slyšel, že za ním stojí také dr. Sehnal. Konečně však přece svolil.

„Koupím si něco v Brně, podívám se po nových knihách a poslechnu si ty nové vůdce českého kněžstva, abych poznal, kam nás vlastně vedou...“

Pod jeho vlivem umiňoval si i P. Šimon už cestou, že bude posuzovati všechno kriticky nestranně. Nenechá se uchvátiti citem, bude zkoumati svědomitě vývody řečníků, bude se snažit proniknouti do hloubky jejich duší, aby také postihl, kam chtějí vlastně vést. A teď, když P. Kalina k němu přisedl, znovu si řekl, že tento povahově ucelený muž bude mu pevnou oporou...

Ale hned sympatický zjev předsedy, váženého veřejného pracovníka a hodnostáře, k němuž pohlížel s jakousi tradiční úctou a důvěrou, otrásl jeho dřívějším skepticismem. Mluvil mírně a prostě, slova jeho plynula zřejmě z bohatých životních zkušeností, byla prohrátá teplým lidským srdcem — a P. Šimon cítil brzy, že začínají rozechvívat i jeho srdce.

Bránil se. Pozoroval okolí a hledal, čím by zastavil vlnění svého nitra. Hledal stíny, jež by stlumily světélka rodících se sympatií.

Zdálo se, jako by celé ovzduší v sále bylo naplněno něčím lehce zápalným a při tom až k udušení těžkým. Viděl před sebou, jak se ty zdravé i ojedinele pobledlé obličejové rozohňují vniterným žárem, oči cvičené v klidu a sebekázní se zaněcují a z úst vyrážejí hlasité výkřiky at již souhlasu či odporu... Před ním seděl starý nějaký kněz kostnatý, v ramenou sehnuté postavy a bílých vlasů, jenž zrovna vášnivě tleskal, když obratný řečník líčil živými barvami stíny celibátu a výhody, jaké by přineslo jeho zrušení. A za sebou slyšel zvučný hlas mladého řeholníka, jenž každou chvíli vybuchoval v projevy souhlasu...

Ani nejblížeš soused P. Kalina nedovedl zůstatí stále klidným. Očima trochu přimhouřenýma pozoroval řečníky a debatéry a nedjednou přelétl mu zašedlou tvář lehký úsměv ironie nebo stín odporu.

Ale zvolna přestával si P. Šimon všímati okolí. Upoutalo ho několik myšlenek pronesených tam na podiu. Po řadě sofismat a zřejmých jednostranností slyšel slova, jež se jemně dotýkala jeho nitra a vybavovala vzpomínky na tolik vlastních úvah. Naslouchal větám, jež tak přílehavě vystihovaly duševní zápasy utajované lidským zrakům, vždy bolestné a snad nikdy nedokončené...

Šum v sále nápadně utichl. Zavládl na chvíli skoro mrtvý klid. Hlas řečníkův se nese prostorami jaksi ponuře, jako ztemnělý zvuk potoka, jenž vyrazil kdesi z propastných hlubin a sotva pronikl na povrch, zapadl náhle do nových propastí...

A opět se zdá, jako by záhadná nestvůra, jež dříve tam kdesi nahoře nad prázdnými galeriemi rozpínala křídla k divokému letu,

snesla se nyní dolů, přitlačila se na prsa těch tmavých postav a chtějíc se ponořit až do nejtajnějších hlubin těch těžce přístupných, srdci ssaje dychtivě i jejich horký dech . . .

P. Šimon nebyl si ani vědom, jak sám znenáhla přestává ovládat svou rozumovou činnost a podléhá znovu citovým dojmům. Stává se jedním z těch přemnohých mladých mužů, v jejichž nitru pod zdánlivě chladným povrchem odehrává se — po kolikáté již? — odvěký zápas tvrdé povinnosti a sladké lidské touhy, navyklé tradice a nových názorů, tíživé skutečnosti a vábíivých nadějí . . .

Uvědomil si to teprve, když na danou otázku, kdy možno čekati splnění těchto slibů a nadějí, přišla s podia trochu ostýchavá odpověď: Ne dříve než za patnáct let.

To slovo ho probudilo. Protíral si oči a díval se po ostatních, co tomu říkají: Teprve za patnáct let!

A viděl: tíha těch patnácti let padla drtivě na všechny, kteří nechali již příliš bujně vyrůst svým nadějím. Přirazila je k zemi, že hleděli na chvíli uniknouti škodolibému úsměšku těch, kteří prve ostře vystoupili na obranu starého zákona. Padla jako studená sprcha na několik desítek rozpalených hlav, které se právě nejvíce rozblouznily . . .

A přece nezchladila všech. Proto v tak mnohé nalezlo živý ohlas heslo nové cesty, kterou prý nutno si vynutiti, co se nedá dobrovolně: *Via facti* — *Cesta činu*.

Po tom všem, co slyšel, nebylo již P. Šimonovi těžko pochopiti, jaký „čin“ je tu především míněn. A vzpomněl si, že téhož výrazu užil dr. Sehnal již tehdy, když jej po prvé zval do schůze . . .

Byl klidný. A když se na konec přešlo k politickým otázkám a debaty se zvrhly ve vášnivé osobní hádky, odcházel rozladěn a skoro znechucen, s těžkou hlavou a podrážděnými nervy.

Slyšel, jak na chodbě zavolal naň dr. Sehnal obklopený několika důvěrníky, ale zavrtěl hlavou a spěchal ven. Byl skoro rád, že i horákovského P. Kalinu odvedl nějaký jeho známý. Toužil po samotě a klidu.

Zamířil hned do nejbližších sadů na Špilberku. A zaradoval se jako dítě, když zadýchla naň už na kraji silná vůně rozkvetlého bezu. A s ní vzpomínky na všechny ty májové dny a večery, které tu kdysi prožil a prosnil. Ach, blouznivé studentské sny, vyvolané rozhledem po cizím, tehdy ujařmeném městě, apo dalekých obzorech širých moravských krajů! A leckdy i vznícené tajnými plachými pohledy na rozechvívající krásu něžných lidských květů . . .

Prošel všemi známými cestami i stezičkami, vyhledal všechna místa, odkud se otvíral vděčný rozhled po kraji, v stinném zákoutí pomodlil se breviář a osvěžen cítil brzy, že i z duše vyvanula únav a roztrpčenost.

Když se pak na nádraží setkal zase s P. Kalinou a společně se vydali za teplého májového podvečera na cestu domů, hovořil již o schůzi a o svých dojmech z ní zcela klidně. Lidé se vraceli s polí,

podél cesty šuměl bystře potok, s luk dýchalo to sterou vůní a ne-
daleký vysoký les vítal zrovna posvátným tichem.

V takové pozeňhané chvíli nejlépe se mlčí. Cítili to oba. A přece
zase nebylo možno tak jít vedle sebe, když duše byly přeplněny
dojmy.

„Myslíte, že je tohle opravdu začátek nového reformního hnutí?“
přerušil P. Kalina mlčení. „To, co jste sám čekal tehdy po převratu?“

P. Šimon netajil svého zklamání. Ale nezamlčel ani toho, s čím
souhlasil. Ba, jak nyní z dálky na to vzpomínal, nalézal těch věcí
více. To, co jej tam zblízka jaksi otravovalo a dusilo, nyní v tom
vlažném májovém soumraku se rozplývalo a zato vyrůstaly a roz-
jasňovaly se v určitých tvarech ony myšlenky, jež tam byly zaka-
leny dotekem osob a dusnou mlhou celého ovzduší.

„Zdá se mi, že už také hoříte . . .“ poznamenal P. Kalina s ironic-
kým trochu úsměvem.

„A vám se ani jednou srdce neozvalo? Myslím, že není možno,
abyste nevzpomínal podobných schůzí před nějakými 15 lety . . .“

„Právě že jsem vzpomínal! A srovnával jsem, když jsem slyšel ně-
které lidi, kteří tehdy stáli proti nám, hlásati zásady, které tehdy
zavrhovali . . . Je v tom snad jakási ironie: tehdy uřezávali jedo-
vaté výhonky modernismu a teď vidím, že se jimi sami pokazili! Po-
dávají si ruce s těmi, které tehdy udávali . . .“

„Myslíte dra Sehnala?“

„Také ovšem. Ale chci vlastně jen podtrhnouti to, co jsme si už
několikrát řekli: že reformní dílo se zdaří jen tenkrát, podnikne-li
je člověk sám dokonale — světec — takový svatý František nebo
svatý Dominik . . .“

„A jste si jist, pane faráři, že se v tom množství neskrýval nějaký
takový muž budoucnosti? Třebas dosud úplně neznámý, třebas tam
ani neprojevil svého mínění — ale snad padlo semínko do jeho
duše a zítra, pozítřku povstane a strhne za sebou tisíce . . .“

„Zase už, příteli, hoříte! Nikdo by si toho jistě nepřál více než já
— vždyť víte! Ale byl-li tam takový, nepůjde jistě cestou, kterou tam
dnes naznačovali — cestou přímého odboje . . .“

„Snad to byla jen pohružka, které netřeba brát hned doslovně,“
řekl P. Šimon trochu nejistým hlasem.

„Pochybuji. Pozoroval jsem dobře tváře mnohých účastníků. A při
odchodu ze sálu a pak i při obědě v restauraci zaslechl jsem lec-
cos, co to jen potvrzuje. Pod dojmem celé schůze řekli jsme si s pří-
telem: V době, kdy do nás všichni bijí a kdy se otrásají základy kaž-
dého zjeveného náboženství, rozevírají se mezi námi stále větší propa-
stí, z nichž vyšlehují špinavé plameny vášně. Nepřátelé mohou si
spokojeně mnouti ruce, že se tak daří jejich dílo: hodili nám kost,
abychom se o ni rvali a jim nechali volnou ruku. Rozdvojili nás mar-
ným zápasem o věc předem prohranou . . .“

„Prohranou? Jste o tom tak pevně přesvědčen, že jest všechno
marno?“

— "Totiž to, o čem se dnes nejvíce mluvilo. A když ne marno, tož — jistě nebezpečno, ba skoro zločinné!"

"Jak to myslíte? Debatovat se přece může o všem! Svatí Otcové..."

"Nechte jich zatím a uvažte jen toto. Na schůzi bylo, dejme tomu, sto mladých kněží. Ti dosud bojovali všemožně proti pokušením, chránili se příležitostí ke hříchu, protože věděli: vzal jsem na sebe závazek pro celý život... Dnes se vrátí do svých kaplánků a far s vědomím, že zítra či pozítřku může býti tento závazek zrušen, nebo že jeho zrušení může býti vynuceno — že tedy budou volni... Myslíte, že toto vědomí bude jim posilou v bojích se smyslností? Jsme přece dospělí muži, povězme si to tedy upřímně: necítíte sám, jak ta myšlenka na vás působí? Nebude hrotem opatrnosti?..."

"A když pak po čase přijde z Říma rozhodnutí zamítavé," pokračoval P. Kalina, když kaplan hned neodpovídal „nebude již u mnohého a mnohého pozdě? Co mu potom zbude? Buď doživotní okovy pohoršení a duševních muk, anebo — útěk z kněžství..."

Zastavil se. Byli na vrchu, kde odbíhala cesta do Horákova. Sešelilo se již, dole v Kamenici probleskovala první světla a s druhé strany vanul chlad od panských rybníků.

P. Kalina se loučil. Všiml si při tom, že se tvář mladého kněze potáhla stínem smutku.

"Nehněvejte se!" řekl měkce a stiskl mu ruku. „Nechtěl jsem se vás nějak dotknout. Vím přece, že jste ještě ideální a že si nenecháte tak snadno přistříhnout mladá křídélka. Mluvil jsem všeobecně. Ale opatrnosti nikdy nezbývá. Jsme přece také lidé, křehcí a nestálí. A víte, že i Písmo mluví někde velmi poeticky o hrdých cedrech libanonských, které klesly, a o hvězdách, které zbloudily na své dráze... Tož jen statečně a vytrvale! A pozdravujte pana arcikněze!"

Za okamžik zmizela již jeho vysoká postava v houstnoucím šeru rozběhlé náhorní roviny.

"Jako cedr na Libanu...", zvučelo P. Šimonovi v uších, když spěchal temnou postranní uličkou k náměstí. Nevěděl, kde se vzal pojednou ohlas této radostné písně. A nepřemýšlel o tom. Nechtěl na nic myslet. Zaháněl jen tesknout a smutek z duše. Zaplašoval vzpomínky na to, co jej dnes rozrušovalo. Zítra je také den. A snad bude se dívat na vše jiným zrakem.

Hle, jak voda v řece šumí divnou, táhlou písní! A z korun lip doznívá k ní tichouňký doprovod. Bez v lékárníkově zahrádce má teprve první nesmělá poupata — a tam na Špilberku voněl již tak opojně. A přece i zde přitiskla se právě pod ním k plotu dvojice milenců — slyšeli jeho kroky, přestali šeptat, jen za ruce se drží a myslí patrně, že jich tak neuvidí, že splynou se stínem plotu a bezu...

Ano, odvrát přece oči, to není pohled pro toho, jenž pod černým kabátem utlumil — měl utlumit každý podobný cit... sklop zrak k zemi nebo raději pohled k obloze, kde teď není takových bloudících hvězd, o nichž výstražně mluví Písmo: všechny jdou tak

poslušně, jak vypočetli učení hvězdáři a jak ses učil ve škole . . . To jen lidé mohou sejít s dráhy a bloudit, jen lidé. A ty, mladý knězi . . .

Než podívej se, už jsi u kostela. Ohromná tmavá hmota se týčí do výše jak obr z pohádky. Ale zde dole to už není pohádka. Zřídils tu nedávno malý sad — děti ze školy ti pomáhaly, kopaly, sázely a teď zalévají. Reforma, která se s počátku také leckomu nelíbila. U nejedných vyvolala pochybnosti i pošklebek, ale provedls ji důsledně. Když nikdo, aspoň děti mají radost, zastavují se, když jdou do školy, a ze školy hned spěchají a nosí vodu, prohlízejí, které kvítko povyroستlo, a sázejí se, které nejspíše rozkvetne . . .

Obešel celý sad kolem kostela, na několika místech bodl prstem do země a pousmál se radostně: hodné děti, ani dnes nezapomněly zalít! A snad vzpomínaly při tom i na něj, co tam v Brně dělá . . . Byla tu jistě Boženka i Vlastička Divišova, Jarouš Skácelů i Ferdik Klímů, nejhrošlivější malí zahradníci, přiběhla i Lidka z fary a dávala místo něho rozkazy . . .

Vyvstalo před ním živě několik těch milých dětských hlaviček s rozzářenými zraky a smějícími se rty. Šly s ním i po kamenných schodech k zamlklé faře, jak chodívaly tolikrát ve skutečnosti. A když se na okamžik zastavil u zamčených dveří a pohlédl ještě jednou na „svůj“ sad, zdálo se mu, jako by nesmírně daleko bylo to, co dnes viděl a slyšel: zakouřené Brno a veliký sál naplněný šumem neklidu a miasmy nespokojenosti, dlouhé řeči a ostré debaty s vášnivými výkřiky i pohružkami, nekonečné sváry rozumu a srdce i výstrahy moudrých.

Hle, vždyť v tom malém koutku zde u kostela je tak ticho a radostno: na modravém kousku nebe probleskuje bledé světlo hvězd a dole zvolna pučí poupata prvních jarních květů.

Hvězdy a květy! — čeho by sis ještě přálo, bláhové srdce básníkov?

Pokračování

ANNA ACHMATOVA, PŘELOŽIL OTTO F. BABLER:

OPUSTÍM SAD TVŮJ . . .

Opustím sad tvůj i tvůj domek bílý,
bych mohla prostěji svůj život žít.
A ve svých verších proslavím tě, milý,
jak žena nedovedla proslavit.
Vzpomeň na svou družku v světě božím,
i na to, jaké něžné oči mám.
Hle, nyní obchoduju vzácným zbožím —
tvou lásku a tvou něžnost prodávám.

OTTO F. BABLER:
ANNA ACHMATOVA.

Pokus o studii.

Panu Jaroslavu Durychovi.

Poesie Anny Achmatové jest úsměvem na bolestných rtech válečného a revolučního Ruska.

První její sbírka z roku 1912, „Večery“, z níž některá čísla básnička později převzala do knihy „Růženec“, je plna lyrických konfesi, majících už onen vroucí poetický zvuk, onen osobitý ráz, jenž činí její verše nezapomenutelnými.

„Já neznám pláče, neznám bědy,
šťastnou mi už nelze být.
Ne, nepolib mne naposledy,
smrt mne přijde políbit.

Už minuly dny ostré muky,
prošly spolu se zimou.
Ó, proč ty nejsi bez rozluky
oporou a vírou mou?“

Bolestné zážitky citlivého ženského srdce zachyceny jsou v těchto verších, láska k muži, zklamání a resignace došly v této skrz naskrz subjektivní lyrice výrazu jako snad nikdy před tím.

„Jak stéblem slámy ssaješ moji duši . . .“ začíná jedna z básní.

Píše o sobě, jen o sobě. A ze stručných těch veršů vystává nám před očima zjev milující a trpící ženy.

Hned v tomto prvním sborníku dosáhla přímo klasické formální dokonalosti básnického projevu, umělec-literát v ní byl zralý, růsti a vyvíjeti se mohl v ní už jen člověk.

Kniha „Růženec“, jež je první částí tryptycha — „Růženec“ (1914), „Bílé Hejno“ (1919), „Anno Domini“ (1921) — znamenajícího prozatím souhrn tvorby Anny Achmatové, je nabita stejným trýznivým napětím jako první její verše. Vždy znova básnička vrhá se do víru života, vždy znova zklamána odvrací se a hledá klidu.

„Já naučila jsem se prostě, moudře žít,
modlit se k Bohu, vroucně vzhlížet k nebi
a večer dlouho na procházku jít,
bych zapudila touhu bez potřeby . . .“

Zárodek bolesti však, jež nosí v srdci, nepopřává jí míru, žene ji novým trpkým zkouškám vstříc, až ji opět přemůže únava a zoufalství.

„A mně už nelze vzletět,
ač v mládí křídla jsem měla . . .“

„Růženec“ vyšel krátce před vypuknutím války, a tyto strohé, ukázněné verše našly v dobách samolibého l'art-pour-l'artismu a výbojných počátků futurismu ku podivu vděčné publikum. Každý rok — i v těžkých dobách revolučních — muselo být pořádáno nové vydání: tak chtivě sahalo čtenářstvo po této knize nejintimnější lyriky. Úspěchu tohoto nelze si vysvětlit ničím než půvabem, jaký dává stručnost, úspornost v používání výrazových prostředků a především upřímnost těmto prostým veršům. Anna Achmatova nenáleží k nížádné literární škole. Jsouc ženou básníka N. S. Gumileva, měla jakýsi vnější vztah k okruhu akmeistů; ve skutečnosti však byla cizí i této skupině.

„Ty se mnou děti nechceš mít
a posmíváš se veršům mým . . .“

pravila svému muži v kteréśi básni. Cizí jsou jí všechny literární školy, cizí jsou jí i všechny konvenční poetické prostředky. Její forma je nová, účelná a dokonalá, používá pevných, mnohdy rytmický složitých veršových útvarů. Největší strohost a úspornost projevuje se i ve volbě výrazů a ve stavbě vět. Její lyrika je příliš prostá a jasná, než aby jí bylo třeba symboliky a retorické výplně. Ze střízlivých slov razí nezapomenutelné a přímo monumentální obrazy. Píše o své návštěvě u Alexandra Bloka:

„Básníka jsem navštívila.
Poledne; den zmrtvýchvstání;
ticho v síni prostranné je,
za okny pak ještě mráz.

A to malinové slunce
nad zčechným sivým dýmem . . .
Hostitel můj mlčelivý
jasně na mne dívá se.

Takové jsou jeho oči,
jakých nelze zapomenout;
lépe pro mě, ostražitou,
do nich vůbec nehledět.

Vštípí se však každé slovo,
poledne, den zmrtvýchvstání
v domě vysokém a šerém
u vrat mořských na Něvě.

Líči Benátky:

— — — — —
„a slaný mořský vánek zahlazuje
úzounké stopy černých lodiček . . .“

Umění Anny Achmatové bylo zralé, na vnímavé její srdce čekaly
však ještě těžké zkoušky a velké bolesti. Vypukla válka.

„My o sto let jsme sestárli, a vše to
způsobil pouze jediný ten den . . .“

tak psala o tom později v „Bílém Hejné“. Basnířce dostává se vět-
ších úkolů:

„Z mé paměti, jak náklad přebytný
zmizely stíny písní, bolů mých;
ji, zpustnuvší, dal rozkaz Věkověčný,
by byla knihou zvěstí strašlivých.“

Není už Anny Achmatové a N. S. Gumileva, je tu muž a žena a
mezi nimi všechno utrpení, jež válka uvalila na lidstvo. Bývajíc
dlouho odloučena od svého muže, Anna bolestně prožívá to, co poz-
ději vepsala jako motto před cyklus „Anno Domini“: „Nec sine te,
nec tecum vivere possum.“ Byly to zlé časy pro citlivé ženské srdce:

„Vše odňato mi: láska má i hněv.
V nemilé město uvrženo tělo
už není rádo slunci. Cítím: krev
mi cosi ve mně zcela ochladnělo.

— — — — —
Svědomy hrozněji jen každým dnem
se ozývá: chce stále větších daní.
Zakryvši tvář, já odvětila jsem . . .
Však líp být bez slzí a omlouvání.“

Hledá útěchy a nalézá chvíly klidu a usmíření:

„V pustého domu chladném podkrovi
dnů úmorných já nepočítám;
jen Apoštolů svatých poselství
a Žalmistova slova čítám.
Už hvězdy blednou, jiní kmit je čist,
teď každé setkání mě tísni —
a v Bibli rudý javorový list
mi označuje „Píseň Písní“.“

Pro muže, který je daleko od ní, tam, kde vládne násilí a vražda,
má jediný vzkaz, jedinou prosbu — „neubližuj nikomu!“

„Jako nevěsta teď denně
dopis dostanu;
večer potom neprodleně
odpovídám mu.
— — — — —

Neubližuj, ty můj milý,
v světě nikomu . . .“

K Bohu se obrací s jedinou modlitbou — o záchranu Ruska:

„Uval na mě chorob trpká léta,
zádchu, nespavost a horečku,
— — — — —
ale dej, ať nad Ruskem ta chmura
promění se v slávy zář a jas!“

Pak nemá zprávy o muži:

„Nevím, živ či mrtev jsi-li —
zda tě světem hledat mám
či jen, když se večer chýlí,
oddát se tvým vidinám? . . .“

Velký žal; zdá se většího už ani nemůže býti. Ale v bolestných
letopisech ruského utrpení začíná nová kapitola: *Revoluce*.

„Dny přišly, o nichž mluví předpověď . . .“

Anna Achmatová neprchá s ostatními, neopustí Ruska. Nedůstoj-
ným zdá se jí hlas, jenž jí k tomu sváděl, pyšně a prostě setrvává ve
vlasti.

„Já nechci těch, kdož vrhli zemi
na pospas vůli katů zlých.
— — — — —

Jeť temná cesta pro vyhnance,
chléb cizí chutná pelyňkem.

A zde, kde dým a požár vládne,
zde ztrácejte mládí své,
osudu svého rány žádné
jsme neodbilí od sebe.

Vím: při pozdějším ocenění
posouzen bude každý čas;

leč nikde lidí tvrdších není
ni pyšnějších ni prostších nás."

Kulminační bod jejího utrpení nebyl však ještě dosažen, čekala na ni i nejkřutější rána sudby: na propravišti klesl zastřelen N. S. Gumilev.

„Mezi živé se sněhu
už ses nepozved’;
dvacet osm bodáků,
ohnostřelných pět.

Trpké plátno na oděv
druhu šila jsem.
Ráda, ráda lidskou krev
pije ruská zem."

Skončena je manželská tragédie dvou silných individualit. Milující srdce té velké ženy nepozná však nenávisti ani po této kruté ztrátě, neobviňuje lidi ani osudu, má jen hluboký povzdech resignace:

Ráda, ráda lidskou krev
pije ruská zem . . ."

Hledá už jen mír:

„K srdci svému tisknu křížek hladký:
Duši mojí, Bože, navrať mír . . ."

Hledá už jen zapomnění, neboť

„zapomnění bolesti i něhy —
toť dost, bys za to dal i samo žití!"

*

Takové jest literární dílo Anny Achmatové. V nejprostším recitativu podané zpovědi ženské duše, umělecká zdrželivost i v podání nejprudších vášní a nejhlubšího zoufalství, elementární bezprostřednost i v suchopárném referování. A za každým slovem cítí se plnost zralé osobnosti.

Zlatoustaja Anna . . .

KATOLICTVÍ V MASARYKOVÝCH
PAMĚTECH.

III.

Na několika místech, kde autor charakterizuje psychologii románských zemí, tvrdí, že katolictví bylo nepřímým původcem přílišného zdůrazňování sexuality v krásné literatuře, neboť askese sexuálního romantismu náleží k sobě, třeba jako protiklady. Co je příliš potlačováno, vzepne se se zdvojenou silou. Námitky proti té thésy by vyžadovaly obšírné dokumentace, zda opravdu katolické národy mají život a literaturu sexuálního pathologičtější než národy protestantské. Mohu odkázati na příslušnou studii dra Vrátného v „Lidových listech“, kde ukázal zejména na dokladech z literatury severské, že Masarykova generalisace neodpovídá skutečnosti (Strindberg!). Masaryk sám ostatně přiznává, že protestantské puritánství může vésti právě tak k sexuálnímu romantismu, jako k katolictví, neboť některá místa biblická mohou dáti podnět k literatuře neméně fantastické, než je literatura románských národů. I Amerika má svého Edgara Alana Poe. Kult mariánský, úzce související s katolicismem, vedl k takové spiritualisaci lásky, že ono zjevné ducha, jež přinesl, stalo se nejtýpčtějším znakem západní kultury. Není dobře možno činiti katolicism odpovědným i za činy a myšlenky, jež vznikly mimo církve a proti ní. Nestačí tu poukaz, že ten neb onen autor rozešedší se s církví vyrostl v katolickém prostředí. Katolické prostředí je pojem příliš široký, a právě proto má církev rozumově velmi přesně formulovanou dogmatiku, aby bylo známo, co jest ještě možno nazývat katolickým a co nikoli. Hojnost populace v katolickém Holandsku ukazuje, že katolictví není nikterak propagátorem abnormálního sexuálního života, a často se připisuje na vrub církve zjevy, které souvisí spíše s temperamentem románských národů a s jinými příčinami společenskými i zeměpisnými.

Abychom uvedli hlas kritika jistě nezaujatého, konstatujeme, že také F. X. Šalda posoudil po stránce literární-vědecké příslušné kapitoly Masarykovy „Světové revoluce“.

Šalda popírá, že by znakem francouzského romantismu byl nezdravý sexualismus. Ten lze spíše viděti v protestantské německé literatuře (Schlegel, Gutzkow), ba i v anglické (Swinburne, Blak Whitman). Naopak, francouzský romantismus měl zásluhu, že znemožnil obscenní, oplzlé tóny básníků 18. století! Zvláště Viktor Hugo básník rodiny, ženy, dítěte, lidskosti, družnosti, spravedlnosti, postrádá naprosto zvrhlé sexuální, třeba v něm najdeme občas i drsně smyslné stránky. Dle Šaldy nevypsal Masaryk aktivismus francouzské mládeže zcela věrně. Myšlenkoví původcové jeho jsou

Bourget a Brunetière, jehož Masaryk ani nejmeneje. Co tyto dva formulovali, usoustavňoval Fonsegrive a v praxi převáděli organizátoři katolického tělocviku a regenerace tělesné, Coubertin, Chabrol. „A již před válkou ožívají se z tábora této katolické mládeže hlasy nedočkavě toužící po válce a velebitci ji jako jediný zdroj velkodušnosti, duševního i tělesného zdraví a pravé lásky bliženecké. Hlavní představitelé hnutí nekatolického, Claudela a Péguya, charakterizuje Masaryk jako nikterak orthodoxní. Myslím, že se mýlí. O Péguyově pravověrnosti není možno pochybovati po druhé verzi „Koberce sv. Jenovéfy“; tento prostý, silný, zemitý člověk byl příliš neschopen lži, aby bylo možno podezřívati jeho slovo: Jsem katolík z 13. století.“ (Srovnej Jelínkův referát v „Našinci“.)

„Světová revoluce“ jest jakýmsi shrnutím dosavadní autorovy literární činnosti a některé kapitoly jsou téměř synopsi některých jeho starších spisů. Masaryk životními výsledky přeměřuje to, co vytvořil myšlenkově. Při tom nachází krásná a vřelá slova o Prozřetelnosti, jež řídí osudy jednotlivců i národů. Při veškerém působení Prozřetelnosti jest však na člověku, aby s ní spolupracoval. Masaryk jest hlasatelem synergismu a kapitoly věnované této otázce jsou velmi přesvědčivé. Ukazuje, jak člověk si dělá dopodrobna plány a programy, ale pak se ukáže, že člověk mluví a Pán Bůh mění. Ale z retrospektivy vidí pak autor, že i tyto lidské plány jsou k něčemu dobré, třeba věci dopadly jinak, než podle lidského výpočtu se dalo čekat. „Celý život jeden rozum — nerozum!“ I v této knize vrací se Masaryk ku poznatkům, kterých nabyl již ve svém spise „O sebevraždě“. „Podrobnou analýs příčin a motivů jednotlivých sebevražd byl jsem doveden k poznání, že hlavní disponující a často rozhodující příčinou sebevraždy je zeslabení charakteru ztrátou náboženství. V historické perspektivě se jeví moderní sebevražednost a psychosnost jako výsledek přechodnosti a nehotovosti nového názoru na svět a nedostatečné organizace společnosti na něm spočívající.“ (Strana 420.)

Byl to protestantský theolog dr. Hromádka, který upozorňoval v nedávné diskusi v revui „Přerod“, jak málo z běžného předválečného volnomyšlenkářského protiklerikalismu jest obsaženo ve „Světové revoluci“. Masaryk ovšem katolicismu zamítá. Snaží se však býti k němu spravedlivým potud, že jej uznává jako jednu ze složek, spolupůsobících k budoucí synthese evropské kultury. My ovšem jako katolíci věřící nemůžeme přijmouti tento relativistický názor, poněvadž pro nás obsah katolické víry jest zjevenou Boží pravdou a nikoli jedním z mnoha kulturních komplexů. Masaryk přiznává katolické církvi zásluhu, že ona převedla dědictví antiky, světovou jednotu starého římského imperia v jednotu křesťanskou. Tím se stal katolicism prvním nositelem filosofie dějin v Evropě, prvním propagátorem synthetického názoru na dějiny. „Středověká theokracie katolická upevnila v celém křesťanském světě jednotný názor na svět a odpovídající mu režim mravní a politický.“ Pokládá

ovšem toto stadium za jedno ze stadií evropské kultury, které jest vývojem poněnáhu překonáváno. Jinými slovy: To, v čem se s Masarykovým pojetím evropské i české filosofie zásadně rozcházejí, jest jeho názor na reformaci a její důsledky.

JAROSLAV ŠULC:

HOSTÝN.

Hostýne svatý,
zelená horo naděje,
sluneční paprsek zlatý
na tebe padl a zářivě svítil —
paprsek lásky a naděje.

Srdce těžká jsou hříchem,
dny naplněny smutkem,
a proto pod tvým zeleným
tichem

pokorná procesí táhnou,
aby slovo stalo se skutkem
a člověk opustil cestu zrádnou,
na kolena padl
a za své hříchy
— smrtelné hříchy —
pokorně k Bohu se modlil.

Hostýne svatý,
víry tvé paprsek svatý
tisíci lidem útěchy dává.
Památko otců,
pomníku síly a dobroty lidu,
tvými též bloudím tichými lesy,

procesí setkávám,
kapely hrají a hrají,
stařenky růžence prodávají,
ke Kristu všichni se utíkají
a k Matce jeho
Marii Panně.

Srdce mám pusté a prázdné,
zoufale k tobě též zdvihám
nečistě ruce,

pokorný poutník
v zástupu lidu.
Zda mi též přineseš klidu?

Hostýne svatý,
paprsku naděje zlatý,
v srdce mi zasej
semeno víry a lásky,
abych tu taky
jako ten prostý a věřící lid
v pokoře k tobě upoutal zraky,
venku bych zanechal sebe,
čistý pak přistoupil k tobě
a našel víru a klid!

Když jsem četl R. I. Malého *Glosy o novém realismu*, vzpomněl jsem si na Jeana Paula, který umřel právě před sto lety. Ten pověděl ve své „Vorschule der Aesthetik“ mnoho britkého a poučného. Neškodilo by zopakovati si to občas. Ve svých výkladech o poesii vychází Jean Paul z definice Aristotelovy: poesie jest duchovní napodobení přírody. Tuto definici považuje za nejbezpečnější, poněvadž vylučuje dvě krajnosti: poetický nihilism a poetický materialism. Proti nihilistům dokazuje, že právě umění jest napodobením přírody. S duchovními dítkami jest prý to právě tak jako s tělesnými, které se dle názoru starých Římanů musily dotknouti země, aby se naučily mluvit. Proti materialistům tvrdí, že umění není pouhým napodobením přírody, neboť dobré napodobení předpokládá vyšší princip, tvůrčího ducha. Dvojí přírodu vlastně napodobuje umělec: vnitřní a vnější. Umělecké dílo pak jest zobrazení idey napodobením.

Krajnosti nemáme rádi nyní právě tak jako jich neměli rádi před sto lety. Ani ve filosofii ani v umění jich nemáme rádi. Cítíme téměř pudově, že pravda jest uprostřed, toužíme po rovnováze, harmonii, správnosti a přirozenosti.

Krajnost je, co povídají ve filosofii pozitivisté. Nemůžeme věřit, že by poznání lidské bylo omezeno na smysly, neboť poznáváme i to, co jest mimo dosah smyslů, své vlastní já, a víme, že to já není jenom soujmem počítků, věmů a představ, nýbrž podstatou nehmotnou, která je schopna tvořit obecné pojmy, stanoviti logický vztah dvou ideí jakož i vztah dvou ideí k ideí třetí, tvořiti soudy a úsudky. Krajnost je, co tvrdí noetičtí idealisté. Nemůžeme věřit, že svět předmětný jest výtvorem našeho ducha, na venek promítnutým stavem našeho vědomí, neboť reflexi vycházející ze chťné nevědomosti o objektivnosti poznání možno dokázati, že naše jistota o světě vnějším je založena na předmětné zřejmosti, vždyť žádná schopnost naše nás neklame, obrací-li se k předmětu sobě vlastnímu.

Souběžné krajnosti bychom mohli stopovati v dějinách umění. Krajnost volá krajnost. Abyssus abyssum invocat. Ubohý Jean Paul myslil, že jenom v géniu je možné vyrovnání objektu a subjektu, světa vnitřního a vnějšího, napodobivosti a sdělivosti, a to vyrovnání nazval dobromyslně ideálem. Ten ideál je prostě střed. Můžeme to také jinak nazývati: rovnováha, harmonie, téžiště. Na slovech nezáleží. R. I. Malý to nazývá ve své knížce absolutním realismem. Předpokladem absolutního realismu je smysl pro přirozenost a pravdivost, cílem jeho rozváznost lidských schopností, duševní totalita, vyrovnání tradice a inspirace, živlu statického a dynamického. R. I. Malý se liší od jiných myslitelů hlavně tím, že otevřeně zatracuje krajnosti, kdežto jiní je chtějí trpěti, jsou-li na okamžik někomu k užítku. Není ani relativistou ani pragmatistou. Táže-li se Čapek: víra či kritika? odpovídá: víra i kritika, neboť víra bez kritiky vede k pověře a kritika bez víry k nihilismu.

Nové směry v umění se mu jeví ve světle naprostého realismu jako neudržitelné krajnosti. Ukazuje omyly proroků poesie proletářské, kteří se dali do služeb sociálního aktivismu a etiky a chtěli, aby básník byl demiurgem nového světa a uvědomělým hlasatelem marxismu. Poesie proletářská byla krajnost. Utoauví v retorice a rozumátské odvozenosti vyvolala krajnost poetismu. Poetisté se domnívají, že účelem básně je nervní a smyslová sensace vzbuzovaná rytmem, rytmem, obrazem a grafikou, a vyloučivše z umění jakýkoliv mravní a ideový obsah, chtějí básnit raději věci nežli o věcech. Proti těmto soudobým krajnostem v umění dokazuje Malý, že umění musí vytvářeti lidskou,

¹ Rud. I. Malý. *Sláva dne*. *Glosy o novém realismu a demokracii*. Edice *Forum*. Tiskem a nákladem Národní knihtiskárny v Mor. Krumlově 1925.

cele lidskou skutečnost, v níž ovšem vždy se snoubí tradice s inspirací, rozumové a mravní úsilí se snahou vystihnouti svět předmětný. „Báseň se stává celou a skutečnou básní teprve tím, je-li v ní aspoň trochu reálné metafyziky a tož tedy také obsahu ideového a mravního, protože bez toho není celkové lidské skutečnosti. A proto také každá jednostranná teorie umělecká může býti pokládána za platnou a znamenitou jenom — pokud nepříjde skutečné silný umělec, který by sice naplnil všecko, co v této teorii je správné, ale který by zároveň rázem ji zlikvidoval prostě tím, že vytvoří skutečné dílo umělecké, které, je-li vskutku dobré, pokaždé nutně musí vyniknouti nad všechny teoretické hříčky a povrchnosti.“ Dom. P.

CO VYDÁVATI BIBLIOFILSKY?

Otázka řešená dosti urputně a bojovně v brněnském „Bibliofilu“ musí zajímat i nás. Mnozí říkají: vydejte v pěkné úpravě krásné dílo. My známe průbojně snahy „Dobrého Dila“, víme, že vlastně ono „udělalo“ Obzinu a Kryl a Scotiho tím, co jsou dnes, a proto můžeme poukázati na příklady, co se má vydávati v krásné úpravě: dobré dílo! Zatím co Moderní revue utkvěla na své formě, ve Staré Říši jdou stále ku předu: zvou ku spolupráci grafiky, kteří vlastně nalézají svůj talent právě v upravování Dobrého Dila.

Ale k věci. V debatě padlo také slovků o bibliofilském vydání *Pisma sv.* neb aspoň nějaké jeho části. Dobře, ale žádný neřekl, jak si to představuje. Chť bych býti velmi skromný a s povděkem bych kvitoval pěkně tištěné Psalterium v novém překladu. Hle, naše Arcib. knihtiskárna v Olomouci má možnost prokázati své schopnosti! Žádné signované týpisky, ale krásný tisk na uslechtilém papíře, zladený v jednotu. Tím by se knížka velmi nepodražila, ale svoji důstojnou úpravou plně by mohla dokumentovati krásu a vážnost díla. Dočkáme se?

Zapomíná se na *Následování Krista*. Vydání Svatojanského Dědictví s obrázky Fibrichových nutno rozprodát. Ale nebylo by lépe vydat je bez obrázků? V pěkně zladených stránkách s vhodným, tezaným frontispicem mohlo by se státi kůžebním kamenem ředitele tiskárny! Krásná knížka vnitřní hodnotou v pěkném, nekřiklavém rouše a hezoučky svázaná byla by krásným dárkem každému. Nezůstala by jenom zařazena do knihoven bibliofilů, ale stala by se denní příručkou.

Pak *modlitební knížka*. Při mši svaté máme možnost užívati pěkného misálu vydaného pečtí biskupa Podlahy. Ale jsou lidé, kteří se bez modlicích knížek neobejdou. Dobře. Dejte jim knížku krásnou vnitřně i vnějškem. Vzletné modlitby básníků však do modliteb nepatří. Upravte něco obdobného Modlitbám staroříšským; snad by se mohly přidat obrázky ke Křížové cestě. Kdybychom našli pochopení mezi umělci — myslím, že by na př. Váchal, Slaviček, Voříšek — mohli podat krásu svého umění uměrnou vznešeností knížky — pak by se zaradovali mnohý, kdo odmítá podobné knížky právě pro vady námi uvedené.

Nejsem odborníkem ani kovaným bibliofilem. Mám rád krásnou knížku, ale nemohl bych umístiti ve své knihovně prázdná, bezduchá díla jen pro jejich zářivý vnějšek. Proto bych s radostí uvažoval vydání knížek skutečně potřebných pěkně upravených. Vždyť i chrám, bez laciných pozlátok, ale ve své skutečné kráse přibytku Kristova přispívá k zvroutnění našich modliteb. Vracíme-li se ku krásám liturgie, mešních rouch a kostelní hudby, proč bychom nevěnovali trochu péče také knížkám modlitebním? Nechci ihned dokonalého díla; aspoň dobrá vůle bude milá. Zmizí snad ty luxusně vybavené knížky v bohatých vazbách, ale povětšinou prázdného obsahu, a místo nich nastoupí prostě, něžné modlitby, skutečné příručky věřícího katolíka? Místo ubohých barvotiskových obrázků dejte do knížek pěkné černé obrázky, bojujte na všech stranách proti tomu zaneřádění, které vedeno pouze výdělečnou touhou zapomínalo na Ducha bez něhož každé dílo je stavěno na písku a jako na výsměch Tomu, jemuž mělo sloužit s pokorou a láskou.

Nalezneme v české říši dobré duše, které nám darují taková díla, po nichž loužíme ne jako sportovní sběratelé, ale jako milovníci krásných knih? B. Zul

„AXISM.“

Nestačí snad dosud ta spousta ismů v naší literatuře, jako jepice rodí se nové a mají i trvání jepic. Po dadaismu vznikl zase axiom. Co je to vlastně? Jest to směr literárního sdružení klubu posluchačů filosofie „Osa“ v Brně. Se zájmem prohlížel jsem první číslo jejich časopisu „Axiom A bulletin“, odkládal jsem je však zklamán. Jen samé rakety, prskavky, mohutná gesta,blesky z mlhavých dalek, tápání mezi poetismem a impressi, toť vše, nic více, ani řádku trochu konkrétního. Někde ten sebevědomý bombast vzbuzuje útrpný úsměv.

Vizme jen ukázky ze směrníc: „Umění nepřestane být uměním, ale přestane být novým uměním. Považujme to za samozřejmý předpoklad, tvrdíme, že jen pseudokultivovaný člověk spatřuje modernost ve zlehčování a snižování funkce umění. Je jisto, že elegance, graciosita, rytmus, originalita, lehkost, sociabilita a estetika moderního života jsou stále více a více zastávány v aktivitě moderního umělce, tím stává se zároveň zjevnější, že tyto jsou nejdokonalejším extraktem moderní kultury. — Na rozdíl od dosavadní duchové umělecké aktivity, která byla více méně zatížena predestinovaným cílem (narážka na poetismus) práce, akcentujeme experimentální a fluktuivní ráz naší činnosti, ničím nezátížená a ve svém projevu volná. — Axiem chce vykonat v umění vůbec to, co vykonal purism v architektuře. Jest filtrem a zároveň filtrem moderního života se všemi jeho záporů a klady.“ — Toť výtah z introdukce. Na jiném místě se popírá tradice literární slovy: „Literatuře a umění vůbec škodí (rozuměj od nich tak zvané vyhrabávání mrtvol), poněvadž je usmrcuje svou mrtvou originalitou.“ Zato se zdůrazňuje naprosté připsnutí k modernímu životu: „A v této době vystupuje útočná četa moderních spisovatelů-axistů, kteří bleskovými přednáškami před širokým publikem manifestují svůj nejužší kontakt se životem.“ — Z článků ostatních vyniká stať „K psychologii filmové hudby“. — Básně jsou namozce primitivistické a ovšem dle vzoru futuristy Marinettiho bez interpunkce. Zaráží, že mladí lidé-akademici čerpají motivy k svým básním v putykách a j.

Jinak nového nepřináší axiom vůbec nic, nýbrž vnáší jen ještě více zmatku do moderní české lyriky. Ostatně, každý má svého koníčka, proč by těch 10 axistů podepsaných na obálce čísla nemohlo mítí také to potěšení? Že to nemyslí vážně, dokazuje jejich výrok, že mají zdravý smysl „ve filosofii psiny.“ Pochybujeme silně, že by axiom v literatuře znamenal totéž, co v architektuře purism. A nemáme ani naděje v následující čísla, zatím ohlášéné jako „B Fluktuismus“.

Ph.St. Oldř. Svobizl.

POKUS O SESPOLEČNĚNÍ KRÁSNÝCH KNIH.

Snad trochu podivný nadpis. Uvažme však, že pokus vydávati v družstevním nakladatelství knihy vlastně znamená snahu zpřístupniti knihu i těm, kdož z hmotných důvodů nemohou se potěšiti krásnou knihou. Díky knihám Dobrého Dila i nakl. Kuncitova máme už své stanovisko k pěkné knize dosti vyhraněno. Řeknu upřímně, že slova v prvním letáčku tohoto družstevního vydavatelstva „Živé knihy musí býti knihami, již svým příběhem, slovem, moudrostí budou živné a zdravé“, ač znějí krásně, nepověděla vlastně plně, co říci chtěla. Každé takové programové prohlášení musí být podepřeno. Ani dnes (vyšel tuším, již čtvrtý leták, vlastně již brožurka vzorně upravená) nepovídá se vlastně, co celý podnik chce. Nazval jsem to snahou po sespolednění krásných knih. Není to snad pokus o skutečné hmotné spoluvlastnictví, nýbrž jakýsi duchovní socialism (ač to není přesný výraz). Za nepatrný členský podíl (Kč 40+10) stává se člověk spolupodnikatelem nového záslužného vydavatelstva. Za tři leta průbojně práce, bojující často s velkým nepochopením, možno říci, že Družstevní Práce nezklamala těch, kdož v ní viděli více, než sesocialisování knižní produkce. V celém díle možno pozorovati někdy dosti velké rozpory, ale přesto celková bilance jest dobrá, ba výborná. Mne upoutalo *Opatsství Typhainské* od hraběte de Gobineau (2. Živá kniha) a pokládám

ji za jednu z nejšťastnější volených. Během krátké ediční činnosti úpravou svých knih zajistila si D. P. přední místo mezi našimi vydavatelskými podniky. Rád se vrátím i k takové objemné knize Benešové (*Dobrý člověk*), která sice nepodává světaborných myšlenek, ale kdyby byla zajímavá jenom tím, že láska není předmětem děje, stačila by ku přechnutí. Vydání Dona Quijota s původními obrázky Mánesovými (A.) a Purkyňovými bylo krásným *darem* vydavatelstva. Jsou mezi knihami D. P. i věci méněcenné, ale to už se ptichází každému dluh rukou lidských.

Jestě se zmíním o *Kulturním Zpravodaji* (dvojměsíčníku), který z literárního oznamovatele D. P. vyvinul se v pěkný list a stal se přímým vzorem *Rozprav Aventina*. Seznamuje nás s autory vydávanými družstvem i se současným stavem české knižní kultury. Chystaný „magacin“ po způsobu západnickém je radostným příslibem do budoucna.

Nebudu zbytečně vychvalovati nový podnik. Dobré podnikání mluví samo. Není to ovšem Dobré Dlo, jak jsme mu zvykli ze Staré Říše, ale i tak zasluhuje pozornosti. Seznámíme čtenáře s některými knihami. Ovšem knižní posudky jsou zcela subjektivní názory, ale jedno je patrné: Setrvali D. P. na vytčené dráze, vyrostl v krásné vydavatelstvo, které bude nejen ozdobou naší knižní kultury, nýbrž skutečnou její — *nezbytností!*

Nové *Živé knihy* B) jsou pokusem o levnou knihu bibliofilskou. Radou ilustrované *Erbenovy Pohádky* a *Pickwickovci* jsou pěkným počátkem. Azo, moderními prostředky ku sepojení krásné knihy, skutečné hodnoty Ducha! B. B. Zub.

Z NOVÉ KRÁSNÉ LITERATURY.

A. M. Piša: *Hořící dům*. Verše. Vydal Čin, tiskové a nakladatelské družstvo v Praze. Vytiskla Průmyslová tiskárna v Praze. Stran 36. — Elegický tón převládá v těchto neklidných verších, bohatých ostře rytými obrazy a vroucích přidušenou a zraněnou citovostí. Tyto básně Pišovy jsou zpěvy duchovní siroby a hrdé samoty, zpěvy žalné touhy po Bohu, jenž mlčí, po milence, která umřela a po rodném kraji, jenž dalek jest. Něco máchovsky bezútěšného a romanticky rozteskněného vane z těžkých, avšak tvarově ryzích slok, procitěných v muce, básněných v dobré chvíli tvůrčího rozletu. Dom. P.

Jaroslav Durych: *Sedmíkráska*. Obálku a kresbu v titulu navrhl František Pavelka. Vytiskl Fr. Obzina ve Vyškově, vydala nakladatelská společnost *Rozmach* v Praze 1925. Stran 116. — Hrdina tohoto zamilovaného příběhu se zamilovává sedmkrát do téhož krásného a chudého děvčete, ja divným vytrvalcem v milostném zápasení i nevědomým záletníkem: odměnou za sedmé namlouvání sedmé krásy jest, jak se sluší, sedmé štěstí a předtucha věčnosti. Durych podložil těmto milostným příhodám oblíbený svůj názor, že dívka krásna je viditelnou tradicí ztraceného ráje, jehož půvab teprve stvořením ženy byl dokonán, a úplnou, uměním zcela nevyjádřitelnou formou naprosté dokonalosti, jejíž jas jest nejčistší v oparu chudoby, bolesti a stesku. V „Třech troničcích“ (Píseň milostná) jsou první mocné názvuky této odvážné erotiky člověka zdravého a mravně silného, v „Panenkách“ se vrcholí oslavou družiček, pradelnek a žneček, v „Sedmíkrásce“ pak se dva světy, mužský a dívčí, nerovně ve svých jevech a žádostech, setkávají a vyrovnávají na cestě k štěstí. Dom. P.

Viktor Dyk: *Můj přítel Čehona*. Vzpomínky všelijakého člověka. Nákladem Šolce a Šimáčka v Praze 1925. Stran 160. — Básník a politik skrývá se v osobě radikálního státoprávníka Vořecha kreslí v této knížce typ rakouského konservativce, který nevěřil v budoucnost českého národa ani v možnost revoluce za Rakouska a který se domníval, že k záchově češství je nutno udržeti Rakousko, nyní však věti v revoluci bez konce, považuje přítomný stav za dočasný a neudržitelný, a třebaš býval ctitelkem nezměnitelné skutečnosti, jest nyní zásadním protivníkem jejím: jako takový jest Čehona představitelem českého defaitismu a znamená nejen bezmocné a neškodné doznívání minulosti,

ale snad i nebezpečností pro budoucnost. A kdyby opravdu znamenal to nebezpečství, byl by typem málo humorným, ačkoliv právě a horší poraženectví než jeho skrývá se v jiných, zdánlivě nikoliv nebezpečných typech. Jde-li o budoucnost národa, říká na příklad Masaryk, že je třeba mravnosti, Coolidge že náboženství a jiní jinak. Z pouhého národního vědomí, jakkoliv vypjatého, ovšem žádný národ nežije, nýbrž naopak: a proto, je-li už třeba haniti čehonství, stačí úsměvem. Dyk tak učinil.

Dom. P.

Miloslav Nohejl: Vidím milence. S obálkou Petra Pištělky vytiskl a vydal Fr. Obzina ve Vyškově. Stran 144. — Název těchto osmi povídek by dával tušiti běžné erotické náměty: trochu ženské zjevnosti a mužské vášně, a mezi nimi jako dvěma válci lidský život, osudný, barvitý, sladký i trpký. V pětiběžích Nohejlových je možno ceniti hlubokou, na kofen věcí sahající analýsu, založenou na prostém, v prostotě však pravdivém a mocném chápání života v přirozených jeho jevech, i když v nich zbývá něco nedořešeného a nedotvořeného. Sexuální konstituce je v povídkách jeho zobrazena spíše jako *sexus necans* s rozličnými křečmi a křesmi hraničícími často s šílenstvím a zločinem: je nesporné, že její hodnota estetická je vysoká, avšak jen v objektivním smyslu, chápeme-li ji totiž jako silu život udržující a rozmnožující, která jako mohutný geyšir tryská k slávě Tvůrce. Předností knihy Nohejlovy jest vážnost, s kterou sestupuje do hlubin života, pětížen ovšem jako každý potápěč olovem těžkých dum a příliš hutné metafory — a pod tou tíhou se leckde hrouť křehká výstavba dějová.

Dom. P.

K. J. Beneš: Dobrý člověk. Obálka Cyrila Boudy. Stran 407. Jako XVIII. svazek „Živých knih“ vydala Družstevní práce v Praze 1925. — Při četbě Benešovy knihy ovane nás něco, čemu jsme již skoro odvykli v moderní beletrii: oddaná láska k dobrým, prostým duším, jaké žijí snad již jen v zapadlých koutech venkova, a vnmavý smysl pro jejich drobné radosti i bolesti, z nichž se rodí starodávná idyla stejně jako tichá, ale hluboká tragedie. Začíná se šťastnou idyllou sázavské vesnice, kde žije několik dobrých lidí jakoby přenesených tam ze „Zapadlých vlastenců“: učitelé a kněží, důvěrně spřátelení, se svými energickými i dobráckými hospodyněmi, pěstující hudbu a taročky, milující dýmku a včelíčky, nerušení politickými a jinými spory. Zájem všech těchto lidí upne se pojednou k malému sirotku po učiteli, k roztomilé, hudebně nadané Helence. Nejvíce přiroste k ní srdce řídícího učitele ve výslužbě, jenž jí věnuje všechnu lásku svého osamělého stáří: dá jí vzdělání a vzplane zrovna fanatickou vírou v její slavnou budoucnost a vědeckost. Tato víra stává se přímo středem a zdrojem jeho životní síly a nedá si ji vzíti, i když se mu již všichni v obci pro ni posmívají, poněvadž vědí, že Helena, oslavovaná umělkyně, zapomněla ve světě na svého dobrodince. Velmi jímavě vylíčil spisovatel, jak zvolna odumírá starý učitel vesnici, jejíž obyvatelé byli skoro všichni jeho žáky a teď mají pro dobrořáka jen pohrdavý úsměšek. A se stejným pochopením vystihl užlechlou povahu jeho věrného druhá, zbožného venkovského kněze, jenž není takovým iluzionistou a jemuž jest dopřáno nahlédnouti hlouběji do duše umělkyně pokládané dosud všemi za nevěděnici. Místy se skoro zdá, že právě ona měla být hlavní hrdinkou románu: nasvědčují tomu tituly jednotlivých dílů a vysvětlovalo by to i jakousi nesouměrnost stavby a velkou rozměrnost některých částí, jež se jen zdaleka dotýkají osudů „dobrého člověka“ a zatěžují je jako podřadné epizody. Tyto nedostatky stavby jsou vyváženy jemným stylistickým uměním Benešovým, jež v těchto episodických partiích přibírá ještě nový tón: ironii. Celek vyznívá však v jímavou píseň o dvou dobrých duších, z nichž jedna, křesťánské čistá, svou vírou a svým dlouhým umíráním vykupuje druhou, zbloudilou ve zmatcích světa, aby pak novými kofeny vrostla do rodné půdy a splýnula opět se světem „dobrého člověka“.

M.

Charles Dickens: Pickwickovci. Pozůstalé listiny klubu Pickwickova. Přeložil Jaroslav Skalický. Kresbami vyzdobil Vlastimil Rada. Stran 500 a 487. Vytiskla Průmyslová tiskárna v Praze. Vydala nakladatelská společnost „Rozmach“

v Praze 1929. — Slavné dílo anglického romanopisce a humoristy, jehož překlad ve skrovném vydání „Světové knihovny“ byl už dávno rozebrán, dostává se konečně i české literatuře v dokonale upravené Kuncířova nakladatelství s 60 příležitostnými ilustracemi Vlast. Rady. Za 90 let, jež uplynuly od vzniku „Pickwickovců“, změnilo se i v anglických sociálních a kulturních poměrech mnoho z těch věcí, proti nimž bylo původně namířeno ostří Dickensovy satiry. Ale nezemře nikdy jeho srdečný humor a neodolatelný vtip, právě že je tak upřímně lidský, a nepozbude nikdy kouzla rázovité charakteristiky jeho postav vzatých přímo z bohatého toku denního života. Je to dílo ve svém jádru dodnes svěží a pro toho, kdo se přesýtil moderním „humorem“, zrovna očisťující. Dnes se již také dobře smýšlející čtenář jistě nepohorší, když se autorova satira obrací i proti pobožnostkářství a podobným zjevům. Dickens sám již v předmluvě rozlišuje a dává výraz svému křesťanskému nazírání. *M.*

Sinclair Lewis: Hlavní ulice. Román ze středozápadu amerického. Přeložil V. A. Jung. Stran 724. Vydal Jan Laichter v Praze 1925. — Je možno dobře pochopiti, proč se tento objemný román dočkal v Americe za krátkou dobu 300 vydání. Spisovatel zachytil v něm výborně všechnu tu reformátorskou horečku mladých vzdělaných žen, jichž nejvíce snad zrodila nová doba právě ve vlasti Washingtonové, ale ukázal také všechna její nebezpečná úskalí a bolestná zklamání i cestu, po níž možno dojiti klidu a tichého lidského štěstí. Jiní spisovatelé stíhají často tyto moderní reformátorky vtipem a ironií, vytvářejí z nich karikatury a bavi čtenáře líčením slabých jejich stránek — Lewis však snažil se vyniknouti v duši své hrdinky a pozorně krok za krokem sleduje celý její vývoj od té chvíle, kdy plna ideálů vstoupila do života jako úřednice veřejné knihovny a brzy nato i v manželství s maloměstským lékařem. Právě toto přejití město americké stává se předmětem jejího zápasu: chce býti slunečným paprskem pro všechny, chce zasaditi semínko pokroku a vzdělání do tmy prostřednosti a tuposti, ale narazí všude na překážky, čekává se nezdaru za nezdarem a je při tom tak náladová, že brzy ode všeho utíká, začíná jinde, malomyslná a nudí se, nenávidí město a protiví si i manželství s dobrým, ale šosácky usedlým mužem, zvláště když dobrodružné srdce začne ji vábiti k jinému. Reformátorka, jež chtěla jíti vždy a všude svou cestou, vrací se po těžké křiži cestou starou, nemoderní, ale jistě dobrou: cestou nové lásky k manželu a dětem a konečně i k městu, jež tak nenáviděla. Spisovatel vykreslil s neobyčejnou trpělivostí, ale při tom názorně a živě, nevyhýbaje se ani lidovým i triviálním výrazům, všechno to vinění neklidné, v jádru dobré ženské duše a celé povrchní prostředí přejitního města, kde se sešlo tolik různorodých živlů a kam jen zdaleka doléhá ohlas světové války. *M.*

Umberto Fracchia: Angela. Román. Přeložil Bartoš Vlček. Pět dvoubarevných litografií Jana Rambouska. „Živých knih“ svazek XIX. Stran 216. Vydala Družstevní Práce v Praze 1925. — Kniha provanutá smutkem těžkého života několika dobrých duší, hnaných marnou touhou po trochu lidského štěstí. Je tu starý hodinář, jenž byl 40 let zavřen ve svém krámku, vzdálen světa a jeho radostí; pojednou pocítí bezútěšnost takového života, redukováného na neúčinné očekávání smrti, chce mu dát smysl a prodloužiti jej aspoň přijatým dítětem. Prostíká touha, která u jiných bývá tak snadno vyplněna, zklame u bohého starce: nedovede si již získati lásky dítěte ani jeho svobodné matky Angely, zatvrdne a hyne nešťastně i s dítětem. Podobně křehké je štěstí Angelino: ve starci, jenž ji pro dítě vytrhl z veřejného domu, vidí svého věznitele a přimkne se celým srdcem k mladému blouznivci, studentu, jenž po válce osnuje revoluční odboj proti státní moci. Je zabit a Angela zbavena současně dítěte, starce i milence, necitelná a zahorklá, vrací se zase do „Červeného domu“. A tak bez paprsku útěchy trpí a hyne v románě i několik vedlejších osob. Nejsou, pravda, bez viny: všechny jsou příliš dcerami a syny této země, všechny mají dobré, ale slabé a vrtkavé srdce, jehož jedinou pružinou jest touha po lásce. Spisovatel vyhnul se nebezpečí sentimentality, přešel jemně i úskalí takových scén, na nichž bv si naturalista s rozkoší pochutnal. a dovedl

i v těch prostých, nehlubokých duších svých postav odhaliti čisté zdroje upřímného citu a naležti leckterý nový tón i tam, kde zachycuje poválečné a hodné neklidné ovzduší italského města na mořském pobřeží U pékného překladu zaslouží pozornosti vzácná dnes věc: Bartoš Vlček, Moravan, dbá velmi svědomitě i záporného genitivu. M.

Alfredo Panzini: Já jsem pán. Román. Přeložil Frant. Kovárna. „Modré knihy“ svazek 5. Stran 183. Vydal Boh. Treybal v Praze 1925. — Fragmentárním, úryvkovitým stylem kreslí autor tichý zápas nového italského člověka s tak zvaným panstvem nedávno minulé doby. Snaží se býti při tom spravedlivým k oběma stranám: neodsuzuje jen odcházejícího pokolení a neoznačuje nových lidí gloriolou. Spíše naopak. Hrdina, onen nový člověk, sám skoro zaniká ve svém okolí: synek domovníka ve šlechtické vile na mořském pobřeží ssaje venkovsky sobecké, praktické a dosti materialistické zásady svých rodičů, ale při tom stykem s pány roste v něm i touha po jejich moci. Že si jí dobude, jest více zásluhou rodičů, kteří zvolna bohatnou a kupují dům od svých bývalých pánů, zničených válkou. Snad je to skutečně obraz dnešních společenských poměrů nejen v Itálii, ale i jinde: po obrovském převratu světových dějin mizí všechno, co bylo jemné a duchovní, nepraktický blouznivě a úpadkové, a vítězí praktický smysl pro potřeby přirozeného, více hmotafsky chápavého života. Tuto ve svých projevech často drsnou a hrubou sílu šlehá spisovatel stejně jako choutky a hlouposti pánů i komický často režim poválečných revolucionářů. A přece je tu několik postav, jež dojmají bezděčnou tragikou dobrých, byť jednostranně rozvinutých povah: je to zvláště postava pána vily, učence připoutaného k bezduché ženě, jemuž se všichni smějí a jehož dobrého srdce nechápou, a pak jeho syna, jenž se svou tichou láskou zapadá beze stopy někde ve válečné bouři. M.

Marcelle Tinayre: Dům hříchu. Román. Přeložila dr. Jaromíra Hüttlová. Stran 312. Vydalo Zemědělské knihupectví A. Neubert v Praze 1925. — Román není jistě všední zábavnou četbou určenou pro čtenáře, kteří knihy jen hltají. Nemožno soublasiti se všemi názory autorčinými ani s její celkovou tendencí, ale nemožno také upříti jí uměleckých hodnot, jistěho vzdělání v náboženských otázkách a konečně i dobré vůle osvětliti všestranně dávný rozpor mezi duchem proniknutým křesťanstvím a mezi srdcem svedeným tělesnou láskou. Postavila proti sobě dva krajní světy: tvrdé, odříkavé jansenistické křesťanství a kult volného, láskou prosyceného života. Hrdina má v sobě krev jansenistických předků a je vychován svou asketickou matkou v přísném ústraní a v touze po apoštolství a mučednictví. Chce obrátiti i ženu, která znenadání vstoupila do jeho života, moderní pohanku, jež spojuje v sobě všechno nebezpečí a všecok svod doby. Chce milovati její duši čistou, nebeskou láskou, ale zatím je sveden jejím tělem k lásce pozemské. Žena rozpoutá v něm nečistého démona a obrátí jej skoro ke svému „náboženství života“. Jen násilím se vytrhne z její moci, ale i pak nikdy zcela nepřemožená touha po ní ztravuje jeho tělo i duši. Spisovatelka chce vzbuditi soucit k oběma hrdinám, kteří trpí pro svou lásku, a zároveň odpor k jednostranné jansenistické výchově. Nevím, je-li ve Francii dosud nebezpečí jansenismu, ale u nás je taková matka, jako zde paní Chanteperrierová, přímo nemožná. Na druhé straně ironisuje autorka dnešní „novokatolíky“ ze salonů a schůzí, kteří se svým životem nijak neliší od ostatních lidí. Zdá se, že nejsympatičtější jsou jí dvě jinak podřadné postavy, které jdou střední cestou mezi jansenisty a módními katolíky a pojímají správně zákon křesťanské lásky: dobrosrdečný kapitán Courdimanche a skromný farář Vitalis. M.

Adolf Uzarski: Muřik. Psovy memoáry. Přeložil Karel Kraus. S obálkou a ilustracemi Ad. Uzarského. Románové knihovny „Proud“ svazek 23. Stran 383. Vydal „Cin“ v Praze 1925. — U nás dosud neznámý německý spisovatel je zřejmě britkým a bezohledným satirikem, jenž rád odhaluje cizí špatnosti a neřesti, nemilosrdně šlehá různé zjevy pokrytectví a filisterství a s posměchem

staví veřejně na pranýř, o čem se obyčejně šeptá jen v uzavřených společnostech. Není divu, že ve válečném a poválečném Německu nalezl množství vědecké látky, tak jako by jí našel dost i v jiných zemích... Forma „psových memoárů“, kde „Mufík“ vypravuje své zkušenosti a přibýdy u nejrůznějších pádů ze všech stavů, dovolila autoru stále a pestře obměňovati prostředky, ale také vyličovati bez ostychu „s psího hlediska“ všelijaké i hodné choulostivé situace. Spisovatel ovšem velmi často zapomíná, že to má být autobiografie psa, omlouvá jej pak a vysvětluje, jak může pes hovořiti takovým umělé literárním způsobem, ba někdy docela opouští formu memoárů a začíná mluvit za sebe. Celek je velkou, umělecky hodně slabou satirou na dnešní Německo, kde se Užarski — jak se zdá, původem Izraelita — vypořádává s císařem Vilémem i junkery, s vojenským nadšením i šlendriánem, s různými šejdři a korističky, s pastory a doktory, ale také se svými literárními protivníky a soupeři, s kritiky a žurnalisty, s H. Ewersem i Cours-Mahlerovou. *M.*

Hermann Ungar: Hoši a vrahové. Přeložil Jan Grmela. Obálka Prok. Smítky. Stran 120. Vydal A. Král v Praze 1926. — Více než moravské rodiště — Boskovice — jest viděti na tomto mladém německém autoru, povoláním úředníku čs. vyslanectví v Berlíně, jeho izraelský původ s veškerou zálibou ve zlu a neřesti, v hmotné i mravní bídě, v jakési démonické nenávisti a zoufalé úpadkovosti. V obou povídkách nechává vypravovati dva hochy, jak v nich od útlého mládí vyrůstala nenávist k jistým lidem, jak se zrodila zloba a náklonnost ku špatnosti a hnala je pak neodvratitelně k osudnému kroku — k vraždě. Zločin je dokonán vlastně jen ve druhé povídce a je vyličen s takovou drastičností, že jí jemnější nervy sotva snesou. V první aspoň ke konci proniká paprsek jakéhosi soucitu, jež z temných propastí nefestného srdce vydobývá dobro a pokora ubohého lidského tvora. Můžeme se podivovati umění, s nímž spisovatel vyličuje duševní stav svých namnoze chorobně zatížených postav, ale sotva odoláme při četbě smutku a místy i přirozenému odporu srdce i ducha, jež se brání sugerované autorem představě, že svět je tak zlý a ubohý. *M.*

Jan Pařížský, král francouzský. Slavný a znamenitý román. Přeložila dr. K. Vodňanská. Stran 140. Jako 4. svazek sbírky „Zábavné čtení“ vydal Jan Laichter v Praze 1925. — Středověký rytířský román neznámého autora z konce 15. století, ličící cestu mladého francouzského krále, jež táhne pod jménem Jan Pařížský do Španěl, aby tam získal od dětství již zaslíbenou španělskou princeznu. Spisovatel vypravuje svůj příběh s prostotou, jež se nám zdá mnohdy naivností, ale je tak zcela přirozena věku pátých duší a neumělkovaných citů. Dává se sám uchvátiti ličením skvělých rytířských vlastností svého reka a kochá se zrovna popisem překvapujícího nádherného průvodu, jež osnil španělské panstvo. Vůně starých zaslých dob vane na nás z této knížky, vkusně upravené a ozdobené obálkou Prokopa Laichtera. *M.*

PRO LIDOVÉ KNIHOVNY.

Oldřich Seykora Kostelecký: Na ledě. Třetí upravené vydání. Obálka Cyrila Boudy. Vytiskla Arcibiskupská knihtiskárna v Olomouci. Stran 167. Vydal jako I. svazek vybraných humoresek O. S. Kosteleckého Ignác Hoffrek v Olomouci 1926. — Humoresky Kosteleckého byly již v letech osmdesátých a devadesátých oblíbeny u čtenářů, kteří hledali osvěžující, lehký a nezávadný humor bez obvyklých v tomto oboru pikanterií, frivolit a hrubostí. Z plodného pera moravského profesora nevycházely ovšem jen perly: zvláště v prvních pracích líboval si často ve slovních hříčkách a v anekdotických vtipcích i v pouhých situačních komice. Proto je třeba jen chváliti, že nakladatel, který se ujal literárního díla Kosteleckého, chce vydati jen jeho vybrané humoresky. Právě sbírka „Na ledě“, kterou je tento podnik zahájen, náleží k jeho vyspělejším dílům a ukazuje celý ráz jeho tvorby. Jednotlivé humoresky vynikají obratnou a živou dialektikou i zřetelnou často charakteristikou osob různého povolání, v nichž

dovedl autor nalézt jiskru bezděčného humoru. Knížka jest i typograficky pěkně vypravena, takže je možno doporučit ji lidovým knihovnám v městě i na venkově. B. J.

Václav Lipa: Nepočestná žena. Román. Stran 216 a 231. Vydalo Zemědělské knihkupectví A. Neuberta v Praze 1926. — Titul jest míněn vlastně ironicky; ta, již vlastní otec nazýval „nepočestnou ženou“, je ve skutečnosti zcela řádnou mladou vdovou, jež vezme na sebe hřích své švagrové, aby tak uchránila těžce nemocného bratra bolestného zklamání a snad i předčasně smrti. Její oběť je však špatně pochopena: otcem je vypuzena z domova a ze švagrově učiní zárlivost nenávislného démona a rafinovaného strůjce dlouhých a spleťových sporů. Nevina na konec vítězí, kdežto zlá žena bídně hyne v cizině. Je sice těžko uvěřit, že by se dnes našla žena, která by si tak dobrovolně a jistě ne nevyhnutelně nechala vzít čest, a otec, který by byl takovým fanatikem domněle spravedlnosti, ale jinak rozvíjí se zápleтка románu přirozeně a až na několik mrtvých míst také dosti napínavě. Spisovatel měl jistě nejlepší úmysl ukázat neštěstí hříchu a zlobu zárlivosti i vítězství pravdy. Proto se zklame, kdo by podle titulu a trochu dráždivé obálky hledal v románě nějakého senačního nebo pikantního obsahu. B. J.

P. Vincenc Zapletal: David a Saul. Biblický román. Přeložil P. Jiljí M. Bouz O. P. Stran 363. Vydalo Dědictví Svatojanské v Praze 1925. — Konečně dostává se k nám aspoň v překladu krásné dílo našeho slavného krajana, profesora katolické university ve Friburku švýcarském. Autor šťastně nalezl pravou cestu, jak přiblížit dnešním čtenářům známé vynikající postavy a děje starozákonní, jež zpracovány rukou učených exegetů vypadají obyčejně příliš suše a cizě a nylény bujnou fantasií básníků neodpovídají pravdě — máme zrovna z nedávné doby příklad na Hofmeisterově románě o Davidovi, jak libovolně se zachází s biblickými osobami. Zapletal buduje svůj román pěsně na základě zpráv Písma svatého a doplňuje je tak, aby v ničem netrpěl skutečný obraz oněch dob. A je to obraz, jaký mohl nakreslit jen všestranný znalec celého tehdejšího kulturního a sociálního života a při tom i básník, jenž má jemný smysl pro krásu přírody i pro každé hnutí lidského srdce. Vidíme to nejlépe na postavě mladého Davida, jenž před námi vyrůstá se všemi přednostmi a slabostmi od chvíle, kdy sestřelil supa s ovečkou, až do doby, kdy se jako král zmocnil nepřátelského Jerusalema a osvobodil svou unesenou sestru. I známé děje jsou podány tak zajímavě, že poutají pozornost až do konce. Vzdělaný i prostý čtenář najde tu mnohé, co mu ukáže v novém světle nejen dobu Davidovu, ale i celý život starozákonní. Možno se jistě právem těšiti na překlad druhé části románu „David a Bethsabe“. B. J.

Alexandre Dumas: Dobrotisko. Román. Přeložil Josef Orlík. Ilustroval Josef Kocí. Stran 384. Vydalo Zemědělské knihkupectví A. Neubert v Praze 1926. — Příběh venkovského hochy, jenž je pro svou dobrotu pokládán za prostoduchého, ba slabomyslného, ve skutečnosti však nazírá hlouběji v podstatu věcí a vidí v přírodě i v duši lidské víc než kdokoli jiný. Ukáže se to zvláště tehdy, když jest odveden k vojsku, účastní se posledních tažení Napoleono-vých a oslepen žije v nemocnici: všude si získává lidská srdce a nejvíce ovšem to, které jej milovalo již od dětství a které ho vyhledá i nyní v utrpení. Oba dojdou konečně tichého štěstí posváceného Bohem a podepřeného hmotně i Napoleonem. Román psaný známým způsobem Dumasovým jest oslavou dobrých, prostých a upřímně zbožných duší, tím působivější, že je zasazen do rámců krutých dob válečných i poválečných a vybavuje mimoděk i vzpomínky na nedávné poměry u nás. Hodí se dobře do knihoven. B. J.

Alexandre Dumas: Umírá se na lásku? (Amaury.) Román. Přeložila Marie Dušková. Stran 340. Vydalo Zemědělské knihkupectví A. Neubert v Praze 1926. — Neznámý dosud u nás román Dumasův je první částí cyklu „Láska je smrt — láska je vzkříšením — láska je životem“. Na lásku umírá tu vlastně jen

otec choré dívky, ušlechtilý pařížský lékař, jenž zasvětil jediné dceři svůj život a bezmocně musí hledět na její smrt: živoří pak jen ve vzpomínkách na ni a v pevné víře na posmrtné shledání. Touto svou vírou zachránil od smrti také hlavního hrdinu Amauryho, snoubence své dcery, který se chtěl ze zármutku zastřelit. V srdci mladého muže vyrůstá pak zvolna nová šťastná láska k přibuzné zesnulé snoubenky. V románě není osoby, která by neměla nějaké dobré vlastnosti, a není scény, která by pohoršila. Všechno sice až překypuje citem, ale celek a zvláště úvahy zbožného lékaře mohly by snad být poučením pro mnohého romantického čtenáře, jenž by chtěl také dobrovolně „umířit na lásku“. B. J.

Eva March Tappanová: Dobrodružství a hrdinné činy. Z angličtiny přeložila Božena Šimková. Ilustroval Prokop Laichter, Stran 215. Vydal Jan Laichter v Praze 1926. — Anglická spisovatelka vybrala z různých autorů zajímavé příběhy o dobrodružných a hrdinných činech známých mužů i žen a spojila je v pěknou povzbudivou knihu. Nejsou to tedy fantastické povídky, ale z největší části skutečné události ze života proslulých cestovatelů i bojovníků, učenců, státníků i misionářů. Nejčastějším jevištěm jest ovšem Amerika se svými přerými a prvními „průkopníky“, kteří zápasí s Indiány i s dravou zvěří, ale také Anglie a Irsko. Kniha v českém překladu pěkně vypravená a vyzdobená ilustracemi Prokopa Laichtera upoutá zvláště dospělejší hochy. Vedle zajímavého a povznášejícího děje poskytne jim i hojně poznatků historických a zeměpisných. B. J.

Hardy Schilgen: Ve službách Stvořitelových. Kniha pro katolické snoubence a manžely. Přeložila Ludmila Štréblová. Stran 69. Vydal Josef Birnbaum v Brtnici 1925. — Velmi dobrá a potřebná knížka poučuje vážným i důvěrně přátelským a veskrze jemným tónem o časových dnes otázkách, zvláště pokud se týká práv a povinností křesťanských manželů, varuje před různými poblouzenými a moderními bludy, jichž nezůstávají ušetřeny ani křesťanské rodiny, a ukazuje cestu k pravému rodinnému štěstí. Jsou připojena i církevní nařízení o manželství dle zákonníku církevního. Spisek možno opravdu s radostí doporučiti snoubencům i všem, jimž jde o jejich poučení. B. J.

PŘEHLED REVUI.

„Časopis katolického duchovenstva“ v posledním dvojčísle přináší více psaný nekrolog „*Za J. S. Baarem*“ z pera F. Špalka. Dotýká se tu také různých dohadů, proč Baar odešel předčasně na odpočinek. Odnítá zvláště výklad, že by tak učinil z omrzelosti, že nebyl posazen na stolec svatého Vojtěcha. „Mně řekl: Nejsem zdrav, nemohu zastávat duchovní správu, jak bych chtěl a jak toho nynější doba vyžaduje, a proto ustoupím. Zdráv nebyl a oko matčino dobře to pozorovalo, jak práce denní a noční ubírá zdraví synovi. Odjela jedno do Klenčí a po návratu řekla: Chlapče, půjdeme domů. A když se „chlapec“ dotazoval, co tím myslí, odvětila: Koupila jsem chalupu v Klenčí a půjdeme domů, vždyť se tu udřeš. A chlapec „mámu“ poslechl. A druhá příčina byla literární práce. „Napsal jsem ledacos,“ řekl, „a je třeba, abych to ještě zkorigoval a soustavně vydal, chci své sebrané spisy vidět. Musím domů. O Chodsku začínají psáti lidé, kteří vše, i historii skreslí, co píší, jsou jen báchorky. Sebral jsem již o Chodech mnoho, ale musím sebrati všechno. Já jsem pamětník a vim, kde hledati. Neseberu-li to já, nesebere to nikdo. Proto musím domů do Klenčí.“ A skutečnost ukázala, jak pobyt v Klenčí působil na jeho literární tvorbu. Na faře by byl k této metě nedospěl.“ Pisatel vzpomíná také *Baarovy lásky k dětem*. Obrázky dětí v jeho povídkách jsou nejpěknější a nejpoutavější. Sám říká, že o životě dětí píše nejraději a nejsnáze. A uměl také s dětmi a lidmi jednat. V době, kdy ve školách odstraňovali kříže, šel s nimi pisatel vzpomínky po Ořechu. Potkali holčičku školačku, která je pozdravila: „Pochválen . . .“ Baar se u ní zastavil, zvedl její hlavičku k sobě a povídal: „Hodná

jsi, Aninko! Ježíška ti nikdo ze srdíčka nemůže vyndat a tvá ústa nikdo nemůže zavřít, aby Ho nechválila. Zůstaň pořád taková. Až na věky buď pochválen!" A v očkách dítěte zářila radost a nadšení. — *Dr. Ant. Podlaha* pokračuje ve svých drobných článcích ze Svatováclavské bibliografie a ikonografie — jest jich už přes sto! V tomto čísle podává hlavně ukázky textů a obrazů z různých misálů i menších tisků, zajímavou pérokresbu z královské bibliotéky štokholmské a fotografie soch svatého Václava v městě Kladsku. — *V. Bitnar* rozebírá Vocelevu báseň „Otec a syn“, v níž básník po prvé uvádí do novodobé české poesie postavu benediktinského mnicha Křišťana a jeho slavnou legendu.

Také v 3. čísle „Českého lidu“, vyplněném bohatě vánoční látkou národopisnou, věnuje Baarovi pěknou vzpomínku redaktor *dr. Čeněk Zíbrt* v článku „*Kráľ chodský, J. Š. Baar, mrtev*“. Vylučuje a hojnými ukázkami z dopisů dokládá vzájemné přátelské styky, jež se počaly již za studentských dob Baarových. Jako pražský bohoslovec přihlásil se Baar již roku 1891 za příspívatele „Českého lidu“ a zůstal jim až do poslední doby, třebaš jej časem povolání a zvláště beletrie vedly na jiné pole. Když roku 1908 vydal svého „*Jana Cimburu*“, vyznával vděčně v dopise, že Zíbrt byl jedním z těch, kteří určovali jeho vývoj a směr. Jinde se světuje, že se chystal napsati *protějšek Cimburu*, to jest vylíčiti jihočeskou selku v radosti i žalosti, v její práci úmorné, bezmezně obětavosti, vytrvalosti, statečnosti duševní i tělesné — ženu, „ze které jsme se zrodili my všichni, kterým protiví se hloupé erotické žvanění v beletrii a opičáctví v poesii, kteří cítíme, že v českém lidu je originelní nota, že není třeba pro literární módu běhat do Švédska, Norska, Francie, Dánska a Bůh sám ví kam, nýbrž že lze jíti i v literatuře svou českou stopou...“ Na konec otiskuje dr. Zíbrt dopis přítele Baarova archiváře *Fr. Teplého o literární pozůstalosti*, kterou prohlédl a shledal v největším pořádku. Na stolku nalezl načatou povídku „*Zub*“, která se hodí na konec Sebraných spisů. Fr. Teplý převeze také dozor nad jejich tiskem. S prof. Hruškou vydají také *Chodskou čítanku*, pro níž Baar už napsal několik článků, aby tak napravili „vymylené příběhy jednoho romanopisce“ — patrně Jana Vrby. Naráží na to asi také Zíbrt, když na počátku svého článku vzpomíná, jak v poslední době kolikrát hovořili s Baarem o žádoucí pravdivosti líčení národopisného i o nezbytné pravdivosti povídek a románů národopisně zbarvených. „Usmíval se vždy útrpně, když jsem mu žaloval, nač všechno dnes poctiví, rázovití Chodové jsou násilně za vlasy přitahováni, aby smýšlenkami, často uboze ubohými, hověli závěrům a tendencím, o kterých nic neví ani skutečné lidové ústní chodské podání, natož historie vědecká, opravdová, prameny doložená...“ — V témže čísle *V. Flajšhans* podává zprávu o nově nalezeném rukopise břečnovského mnicha, později *raihradského opata Jana Holešovského* (do roku 1436) a vyslovuje žádost, aby některý mladší filolog podnikl vydání všech spisů tohoto nevědného muže.

I „*Topičův sborník*“ v prvním svazku nového ročníku vzpomíná pěkně zesnulého Baara a oceňuje stručně jeho literární význam. Jinak tento časopis po 12 letech změnil za nové redakce Ad. Weniga a dra Jana Grmely od základu svůj vnitřní útvar i celou zevnější úpravu. Beletrie, jež byla dříve jeho jádrem, je silně omezena a zastoupena po většině (vedle Machara) pracemi mladších autorů (Fr. Kubka, A. C. Nor). Omezeny rovněž reprodukce uměleckých děl a zato obrazová část rozmnožena obrázky časovými a hlavně ilustracemi k článkům z nejrůznějších oborů, jež zajímají dnešního člověka, od literatury a divadla až k potřebám domácnosti a k americkým křivkám. Celek je pestrý, všestrannou a typograficky pěkně vpravenou směsí vědní a zábavy, jaká vyhovuje právě dnešní touze po novotě a po snadném poučení, ale také rozptýlení čtenářův. Z literárních statí zajímá článek Emanuela Svobody o stycích Mik. Alše s V. Benešem Třebízským a se Svát. Čechem a pak skizza Karla Poláčka „*F. M. Dostojevskij a uražení*“.

„Masarykův sborník“ ve IV. svazku, jímž jest ukončen první ročník, přináší mimo jiné zajímavou úvahu dra Jos. Fischera „Fr. Palacký a T. G. Masaryk“. Autor srovnává duševní svět obou myslitelů a jejich názory o filosofii dějin, o náboženství, politice, národnosti, humanitě atd. Neposuzuje při tom nijak platnosti a správnosti toho či onoho názoru, ukazuje toliko shody a rozdíly, ale přesto je nucen aspoň nesměle mírniti některé výtky činěné Masarykem Palackému. Naznačuje na př., že Palackého koncepcie českých dějin je méně negativní než ji vidí Masaryk a že Masarykův výklad poslední fáse slovanství Palackého není prost rozporů. -- V rubrice „Korespondence“ jest otištěna důležitá pro nás korespondence Masarykova s „Národním Svazem českých katolíků“ v Americe, kde vyslovuje své známé názory o poměru církve a státu. V „Soudobých projevech“ vypisuje prof. Maryan Szykowski svou rozmluvu s prezidentem, zvláště také o polské literatuře, o vlivu Przybyszewského, jenž je větší u nás než v Polsku, o klasicismu a romantismu, o ideji Mickiewiczovy Improvisace atd. Ve „Zprávách“ jest dosti podrobný referát o studii Dra Alfr. Fuchsa „Masaryk a idea cyrilometodějská“ ze XII. ročníku naší „Archy“. M.

POZNÁMKY A ZPRÁVY.

Přátelům zesnulého spisovatele J. Š. Baarův Vykonavatel poslední vůle Baarovy dr. Jar. Štěpánek, advokát ve Kdyni u Domažlic, vydá jako poslední svazky Sebraných spisů obsáhlou *korespondenci* Baarovu, pokud má vztah k veřejnosti a k jeho literárnímu dílu. Chce ji tak zachrániti, dokud je čas, neboť je v ní nejlépe zachycena povaha zesnulého spisovatele, vůně doby a prostředí, v němž žil, a vysvětlímnoho, co by snad bylo někdy záhadou. Značnou část korespondence shromáždil již důvěrný přítel Baarův dp. Fr. V. Polívka, farář ve Hřivčicích. Poněvadž mezi našimi čtenáři jest mnoho přátel autora „Jana Cimbury“, kteří byli s ním také v písemném styku, prosíme jich jménem dp. Polívky, aby mu laskavě zapůjčili Baarovy dopisy. Jakmile budou opsány, zase je svědomitě vrátí majitelům. -- Při této příležitosti upozorňujeme znovu na Museum a archiv katolických spisovatelů, založený Družinou literární a uměleckou v Olomouci, který sbírá a pietně uschovává všechny památky po našich spisovatelích. Nenechte jich hynouti ke škodě našeho písemnictví!

Spisovatel Vilém Birtnar převzal 3. číslem redakci „Života“, při níž utvořen redakční kruh známých pracovníků (dr. Jos. Doležal, dr. A. Fuchs, prof. Ant. Novák, dr. Jan Vraštil S. J., prof. J. Šrámek, JUC, Fr. Bíbus) a změní také hned ráz listu obdobným asi směrem, jak to činil ve svých dřívějších časopisech. Majitelem a vydavatelem jest Česká Liga akademická, která se

na své poslední schůzi usnesla, aby se na každé valné hromadě prodebatovaly všechny akutní otázky týkající se vedení „Života“.

Ženský měsíčník „Eva“, založený před 22 lety K. Dostálem-Lutinovem, dostane od Nového roku nového majitele. Redaktor *Lad. Zamykal*, který ji převzal z rukou spisovatele Bedicha Konaříka a pak plných 15 let ji řídil a vydával svým nákladem, věnoval ji nyní spisovatel *Vil. Birtnarovi* v Praze. „Eva“ vykonala jistě značný kus vzdělávací práce mezi našimi dívkami a ženami a pomáhala vychovávatí tisíce našich čtenářek již tím, že dbala vždy jistě literární úrovně a vyloučila jak plané politikaření, tak honbu za módou. Byla vždy otevřena i našim mladým spisovatelům a nejednoho z nich uvedla po prvé do literatury. Proto zaslouží, aby ji naše veřejnost zachovala svou příteží i za nového majitele a redaktora.

Výsledek Birnbaumovy dramatické soutěže. Před rokem vypsali mladý a snaživý náš nakladatel Jos. Birnbaum v Brtnici soutěž na divadelní hry, jejíž podmínky jsme otiskli v 1. čísle min. ročníku. Abychom vyhověli přání širší veřejnosti, která se o soutěž zajímala a nikde se dosud nedočetla o jejím výsledku, vyžádali jsme si zprávy přímo od p. Birnbauma. První cenu (1500 Kč) obdržel náš vážený spolupracovník *V. Svatoň* *Bělohávek* z Prahy za hry „*Rim v plamenech*“ a „*Prokopova bráda*“. Druhá a třetí cena nebyla udělena

Čtvrtou cenu (800 Kč) dostal dr. Ant. Kodytek z Brna za hru „Srdce a svědomí“, pátou (600 Kč) básník Gabriel Ronaj z Brna za drama „Brouček“. Místo II. a III. ceny počtena odměnou komedie ze života valašských blouznivců, jejímž autorem jest B. Konařík-Bečvan. Někteří z těchto divadelníků her vydal p. Birnbaum právě nyní tiskem, ostatní budou vydány asi v brzké době. Věnoval tedy ve prospěch našich spisovatelů půl čtvrtého tisíce korun, ačkoliv je teprve v začátcích své činnosti a utrpěl nad to ještě letos živelnými pohromami značné škody. Proto zaslouží jeho počín všeho uznání, jež se projeví nejlépe hojným kupováním jeho knih. Kdo bude následovati?

Kontiskace literárních děl. Bývá u nás ne-li velmi zehráno, právě i neprávem. Snad nejvíce rozruchu vyvolala kontiskace Lemonierova románu „Muž a láska“, při níž na odvolání nakladatele fekl prý cenzor O. Storch-Marionovi: „Na to my nehledíme, je-li to umělecké, my hledíme na to, jak to působí!“ — Správně bylo na to odpověděno v „Rozpravách Aventina“ karikaturou ukazující, že různé škváry jako na příklad „Eros“ volně vycházejí, zatím co umělecké dílo — nota bene před válkou volně u Vilímka vydané — propadá kontiskaci. — Poměrně bez ohlasu zapadla kontiskace knihy Jar. Seiferta „Město v slzách“ patrně pro ryze tendenční komunistický obsah. Nehledě k tomu, že komunistické časopisy vycházejí beztrápně, zůstává podivným, že cenzura si vzpomněla na knihu až při jejím druhém vydání. Má taková kontiskace nějaký smysl? — Asi v červnu propadl kontiskaci překlad z latiny „Zpěvů Priapeých“ (Carmina Priapea, kniha zbouřících erotických veršů na oslavu boha plodivé síly Priapa) vydaný V. Petrem Praze. Věc by zapadla úplně bez povšimnutí, až ji zase rozvířil spisovatel Lexa v „Kulturním zpravodaji“ (II., čís. 7—8). Autor se v úvaze rozčiluje nad zabavením, ježto věc prý byla přeložena odborníkem a určena pro klasické filology. Že však tomu tak nebylo, nasvědčuje fakt, že hned několik dní po vyjití byla rozebrána více než polovina nákladu. Šlo tu tedy zřejmě o něco jiného než o zájem filologický. Klasický filolog si konečně věc přečte sám v latinském originálu. Mluvil jsem

o této sbírce s latináfem na slovo vztým, jenž mi pravil, že „Carmina Priapea“ vůbec ani literaturou nejsou. Může to prý být srovnáno pouze s veršovanými nápisy na veřejných záchodcích a j., z nichž by vznikla dnešní Priapea. — Tedy neschovávat se jen vždy za roušku umění, nýbrž bedlivě uvážiti obsah díla, jeho tendenci a působení na mysl čtenářů. Pak snad u nás přece ubude nářků na cenzuru.

Oldř. Svooil.

Dadaism. V 1. čís. II. roč. „Pásma“ rozepisuje se Karel Teige o dadaismu. Podstatou jeho jest mu bezděčný humor-dada. Dadaism dle něho je zábavné a nikoliv nezásadné hnutt literární. Tristan Tzara, jeden z jeho nejvýznačnějších představitelů, volá: „Čtete mé knihy a vyléčíte vás. Uvidíte, že svět je šílený, proto třeba potlačiti logiku, není dobrá ani zla, vše je dovoleno, lhostejnost je jediný vhodný a účinný lék, lhostejnost bez úsilí a bez důsledků, pravda neexistuje, feč je dětská hra, netřeba brát vážně umění, politiku, náboženství, morálku, zákony.“ — Tedy poesie nebude řešiti žádných problémů, bude to věrný obraz života dnešního světa, cirkus se šašky a harlekyny, hotový Lunapark a nad tím vším bude kralovati „dada“. Uvidíme, zda „Devětsil“ přijme i tento pestrý program či si vymyslí zase nový ism. O. Svooil.

Překlady antických děl byly opět u nás rozmnoženy dvěma kusy, jež jsou: „Básně“ Saphiny a Aristofanův „Ženský sněm“ (Ekklesiazusai). Obé přeložil prof. F. Stiebitz. Při prvním překladu měl zvláště těžkou úlohu, ježto — jak známo — z básní Saphiných mimo dva kusy zachovaly se nám jen zlomky. A tu se ukázala schopnost prof. Stiebitze a zároveň proniknutí do díla tím, že zlomky doplnil velmi vhodně na celky. — Druhý překlad podává nám ukázkou nové upadající komedie antické. Obsah „Ženského sněmu“ (pokus žen panovati bez mužů) po stránce mravní není vždy bezvadný, přec však metrum i duch díla jest vystihnout zdatile. — Co zvláště nutno s povděkem uvítati jest, že pan prof. Stiebitz nedržel se slovíčkářského překladu, nýbrž dbal spíše lahody verše. Jen tím způsobem možno povzbuditi zájem o antickou literaturu.

O. Svooil.

Sborník úcty sv. Antonína Paduánského v českých zemích. Seřadil a vlastním nákladem vydal *Antonín Šorm* v Praze. Tiskem Československé akciové tiskárny v Praze 1925. — Obětavý a nadšený sběratel všech památek a projevů úcty k našim oblíbeným světcům překvapil velmi radostně tímto Sborníkem, jenž zároveň pěkně zahajuje oslavu františkánského jubilea. Vedle množství starších i nových ilustrací v textu přináší 16 zvláštních obrázkových příloh na křídovém papíře a pak řadu pilných článků o památných místech, obrazech, sochách i významných citlivých sv. Antonína v našich zemích. Jádrem Sborníku jest ovšem důkladná studie Viléma Bitnara, v níž s neobyčejnou znalostí sleduje svatoantonínské živly v české lyrice. Dopluje ji na konec úplně vyčerpávající bibliografii české literatury o tomto světcovi od 14. století až po nejnovější dobu. Bohatě vypravenou knihu doporučujeme rádi všem čtenářům. Ač její krámská cena jest 24 Kč, p. autor (Praha II., Národní třída 8) dává ji za třetinu.

Členské prémie Družiny literární a umělecké. Poněvadž jen malá část našich odběratelů povšimla si letáčku vložených do 10. čísla „Archy“ a přihlásila se za přispívající členy Družiny, bylo usneseno na výborové schůzi dne 30. prosince 1925, aby byla vydána nejprve Řehulkova kniha hanáckých povídek a humoresek „Stráci“, rozsahem menší než román Odvalilův, a rozeslána všem odběratelům a příznivcům, kteří asi jen otálejí s přihláškou. Ke knize budou hned přiloženy složenky a přihláškové listky. Doufáme, že všichni jich použijí a nepřipustí, aby tento důležitý podnik v počátcích ztroskotal. Novým pp. odběratelům oznamujeme, že za členský příspěvek 24 Kč dostanou letos tři pěkně vypravené původní knihy: román Odvalilův „Svítání“, povídky Jar. Řehulky „Stráci“ a dramatickou báseň Františka Střížovského „Mariánský sloup“.

Boj o moravské literární dotace. Brněnský „Devětsil“, jenž se podepisuje jako „Svaz pro propagandu a tvorbu novodobé činné kultury“, otiskl v moravském komunistickém listu veřejné

provolání. Volá tu po suspensi a zruší výroku literární poroty, jež navrhla i rakvému zemskému výboru k 28. říj. odměny pro spisovatele, a dožaduje svého spolorozhodování... Ani n. Družina literární není ovšem v por. zastoupena!

Pamětní desku B. M. Kuldovi jeho rodném domě v Ivančicích zas. tamní katolické spolky. K odhalení, je. bude asi 1. května, byl pozván výbor Družiny literární a umělecké za řečn. a senátor pan probošt František l. loušek z Kroměříže. Slavnost bude i významným projevem úcty k naše národnímu a náboženskému buditel. básníku, jenž jako kmet s plným i chopením pro mladé literární an. stál i nad kolebkou „Nového život

Případ Durychův. Družina liter. a umělecká v Olomouci usnesla se své výborové schůzi dne 30. pros. 1925 na tomto projevu:

Pane ministře národní obrany! Český básník a spisovatel Jaros. Durych byl pro svůj výrok o činn. ministra zahraničí dra Beneše, naps. v „Rozmachu“, jehož je redaktor, napaden v plzeňském „Českém směr. způsobem, který má donutiti minist. stvo národní obrany, aby Durycha c. disciplinovalo, a pisatel škodolibě „se i na vyšetřování“ básnickovo s t. přáním, aby hodně katastrofálně stránci existenci pro Durycha dopa.

Apelujeme na Vaše svědomí, je. jakožto bývalý žurnalista, nejlépe. vedete oceniti, jak drahocennou věc. svoboda slova a tisku a jak je tře. hájiti proti všem, kdož by ji chtěli p. tati a ztročiti. Poukazujeme na to, Durych hodnotou svých literárních. vydobyl si jedno z nejpřednějších n. na českém parnasu a že jeho persek. by byla opravdovým národním sk. dálem. Protestujeme co nejrozhod. proti denunciaci „Českého směru“ t. v zájmu lidskosti, stavíme se za p. sekvovaného a žádáme, aby veš. akce vyšetřovací proti němu byla i. stavena.

Družina literární a umělecká v Olomou. Em. Masák, Fr. Večeřa-Střížovsk. předseda. jednatel.

Nákladem Družiny literární a umělecké. - Odpovědný redaktor Lad. Zamyk. Tiskne Lidová tiskárna v Olomouci.

Pohádky. Ilustroval H. Patočka. Stran 160, vázané za 20 Kč. Fr. Hrnčíř, autor populárních, „Obrázkových dějin“ čsl. i světových vypravuje tyto pohádky tónem přístupným mládeži od 7—12 let. Všechny mají za účel zvládnutí dětské duše. Zajímavá je zvláště „Poslední pohádka o hloupém českém Honzovi“, jež ukazuje, jak by to u nás vypadalo, kdyby nikdo nechtěl pracovat a jen se těšiti z pilné práce druhých. Kniha je ozdobena 8 barev, obrazy H. Patočky.

Z nakladatelství Šolc a Šimáček v Praze: R. L. Stevenson, „Mé přitohdy na ostrovech tichomořských“. Přeložil dr. Jos. Elgart. Cena 24 Kč. Je to samostatné vydání zajímavého a poučného cestopisu, o němž jsme referovali na 328. stránce loňského ročníku. — M. Slonim, „Od Petra Velikého

do Lenina. Dějiny revolučního hnutí v Rusku (1700—1918). Přeložil A. Muťovský. Strán 252 za 12/50 Kč. Referát o této poučné knize ruského, u nás již jeho spisovatele viz v „Arše“ 1925, 408. Samostatné vydání je ozdobeno obálka akad. malíře Čejky.

Z nakladatelství F. Topiče v Praze: „Topičův sborník“ roč. XIII. svazek I. 2. Předplatné na půl roku 40 Kč, se zálohou 41 Kč. — „Vybrané spisy Svatopluka Čecha“ sešit 24—25 po 2/40 Kč. Z nakladatelství Boh. Treybala v Praze: Alfredo Panzini, „Já jsem pán“. Přeložil Fr. Kovárna. Stran 183 za 25 Kč.

Vlastním nákladem. Petr Bělehradský, Rozseč u Kunštátu, „Kyticka děvčátek“. Stran 75 za 8 Kč.

IGNÁC HOFÍREK,

lidové knihkupectví a nakladatelství
v OLOMOUCI, WILSONOVO 18.

Na skladě mimo veškeru literaturu běžnou, spec. též literatura náboženská česká i německá, misály, brevíře, requiále, psalteria. Expedice kancionálku arc. olomucké.

SPORITELNÍ A ZÁLOŽENSKÝ SPOLEK v OLOMOUCI, WILSONOVO NAM. 16.

jest peněžním ústavem, který skýtá vkladatelům naprostou jistotu. — Přijímá vklady a úrokují co nejvýhodněji. — Strádaníkové oddělení těší se velké přízni strádajících rodin. Úřaduje se denně.

Moravsko-slovenská banka

centrála v Olomouci

Filiálky: Bratislava, Brno, Uherský Brod, Hlučín, Hradec Králové, Opava, Praha, Šaštín, Zohor a Žilina na Slovensku.

Vlastní a svěřené prostředky cca Kč 140.000.000.—.

Provádí veškeré bankovní obchody a průmyslové transakce.

Přijímá vklady na vkladní knížky a běžné účty při nejvýhodnějším záručení. Výhodné spojení s cizinou. Prodej losů tříd. loterie

Dotazy zodpoví zdarma ředitelství centrály neb filiálce.

Telefon Olomouc: 666 a 795.

Adresa telegramů: Moravoslovenská.

Veškeré tiskopisy pro jednotlivce, spolky, obchodníky, banky, továrny atd. ve vkusné úpravě, rychle a levně dodá
Lidová tiskárna, Olomouc, Klášterní 12.

Družina literární a umělecká v Olomouci, Wilsonovo 16,

vydala tyto knihy:

Bělohlávek Václav: Oheň Eliášův.

Záhada konce světa. Knihovny Družiny svazek XIII.
Stran 139 Kč 14'—

Kašpar František: Zastavené hodiny.

Báseň. Vydoba J. Váchala Kč 10'—

Kyselý František: Z říše světla.

Legenda. Cyklus o Kristu a Eucharistii, cyklus o Královně nebeské a cyklus o přátelích Božích. Sv. XV.
Stran 144 Kč 18'—

Lang Alois dr.: Otec pouště sv. Jeroným.

Profil umělecké jeho osobnosti. Obálku navrhl J. Pavlovský. Knihovny Družiny svazek XL. Stran 174 Kč 17'—

Odvalil František: Co v duši zaléhalo.

Báseň 1914—1919. Dřevoryty od Ferdise Duše. Knihovny Družiny svazek X. Stran 128 Kč 8'50

Pecka Dominik: Matka Boží v Trní.

Román Kč 15'—

Sborník „Dante a Češi“.

Vydáno na oslavu 600letého jubilea Dantova. V pěkné úpravě brožované Kč 40'—
Ve skvostné vazbě Kč 100'—

Zýbal František: Pěl ptáček.

Báseň. Knihovny Družiny svazek IX. Stran 87 Kč 5'20

Starší ročníky revue „Archy“.

Ročník	II.	. . .	Kč	4'50	Ročník	IX.	. . .	Kč	36'—
	V.	. . .	Kč	5'50		X.	. . .	Kč	36'—
	VI.	. . .	Kč	11'—		XI.	. . .	Kč	36'—
	VII.	. . .	Kč	20'—		XII.	. . .	Kč	36'—
	VIII.	. . .	Kč	30'—		XIII.	. . .	Kč	43'—

Starší ročníky časopisu „Obzor rodinný“.

Ročník	II.	. . .	Kč	18'—
	III.	. . .	Kč	23'—
	IV.	. . .	Kč	23'—
	V.	. . .	Kč	23'—

Doporučujeme tyto knihy ku hojně koupil

ARCHA

M Ě S Í Č N Í K P R O L I T E R A T U R U ,
U M Ě N Í , K U L T U R U A Ž I V O T

R O Č N Í K XIV.

OBSAH 2. ČÍS LA

- František Kašpar: Ruce.
František Dohnal: Idea Messianská v moderní krásné literatuře.
František Odvalil: Rozcestí.
Jaromír Olivetský: Konec Baltasarův.
Josef Pospíšil: V letadle.
Dr. Alfred Fuchs: Katolictví v Masarykových pamětech.
Otto F. Babler: Hasanaginica.
Em. Masák: Šimon Stylita.
Vida Jerajeva, přel. Otto F. Babler: Popěvek.

O K N A :

- Zaměstnání a povolání.
O kritickém měsíčníku německých katolíků.
Z literatury na Slovensku.
Slovenské literární a umělecké revue.
Sny a boje mladých spisovatelů.
Z nové krásné literatury.
Pro lidové knihovny.
Poznámky a zprávy.
-

REDAKTOR EM. MASÁK

VYDÁVÁ DRUŽINA LITERÁRNÍ A UMĚLECKÁ V OLOMOUCI

REDAKCE.

Rukopisy a redakční výtisky buďtež zaslány na adresu
EMANUEL MASÁK,
katecheta a redaktor „Archy“ Brno-Židenice.

Nepřijaté rukopisy se vracejí, byly-li přiloženy známky.

Redakční uzávěrka čísla jest 10. každého měsíce.

ADMINISTRACE A EXPEDICE „ARCHY“ JE V OLOMOUCI, WILSONOVO NÁMĚSTÍ ČÍS. 16. PŘEDPLÁCÍ SE

ročně 36 Kč, půlročně 18 Kč, čtvrtročně 9 Kč. Jednotlivá čísla za 3.50 Kč.

ZA VYDÁNÍ ODPOVÍDÁ LADISLAV ZAMYKAL.

Nové publikace

(došlé redakci do 25. ledna 1926).

Z nakladatelství Českomoravských podniků tiskářských a vydavatelských v Praze: J. S. Baar, „Lúsy“. Stran 528 za 35 Kč. — René Bazin, „Zmlrající země“. Přeložila Jos. Havránková. Stran 220 za 16 Kč. — Jan Vrba, „Chodské rebelie“, díl III. „Kozina“. Stran 586 za 35 Kč. — K. Pleskáč, „Svítlání“. Stran 310 za 18 Kč.

Z nakladatelství „Činu“ v Praze: Francis Carco, „Scény ze života na Montmartru“. Přeložila St. Jsllovská. Str. 158 za 19.50 Kč. — Henri Béraud, „Měsíční vitriol“. Přeložil Boh. Mathesius. Stran 158 za 18 Kč. — A. C. Nor, „Rozvrat rodiny Kýrú“. Stran 301 za 31.50 Kč. — Lucien Fabre, „Rabevel neboli trýzeň dravých duší“. Přeložili Jar. Poch a Em. Čupr. Stran 567 za 58.50 Kč.

Z nakladatelství B. Kočího v Praze: Sarah Grandová, „Božská dvojčátka“. Přeložila Marie Kottová. Díl III. Stran 224 za 6 Kč.

Z nakladatelství A. Neuberta v Praze: Viktor Hánek, „Madonin stesk“. Stran 200 za 12 Kč. — Jos. D. Konrád, „Na sluněčku“. Stran 448 za 24 Kč.

Z nakladatelství „Sfinx“ v Praze: M. B. Böhnell, „Vykřik a jiné novely“. Str. 317. — J. F. Karas, „Spartakus“. Str. 388.

Z nakladatelství F. Topiče v Praze: „Vybrané spisy Svatopluka Čecha“, seš. 26.—30 po 2.40 Kč. — „Za domovem. Vlastivěda československá“, III. díl. seš. 3—4. po 2.50 Kč. Spisovatelé popisují právě Českomor. vysočinu a přicházejí k Jeseníkům. Zajímavé líčení je doprovázáno hojnými obrázky. — „České hlavy“, sv. 56: „Jiti z Poděbrad“. Napsal univ. prof. dr. J. Urbánek. Stran 16 za 2 Kč. Autor velkého díla „Věk Poděbradův“ vypisuje stručně životní osudy „husitského krále“ i jeho snahy a boje v důležité, zmatků plné době. Na 16 stránkách podařilo se mu podat výraznou charakteristiku populární „české hlavy“. — „Topičův sborník“ sv. 3. přináší neznámou dosud povídku Erbenovu „Třetí žena“, zajímavou stat Jos. Kopty „Nebohý autor“, líčící vlastní zážitky při nedávném divadelním debutu. Vavrouškův článek o dřevěných cerkvích na Podkarpatské Rusi s četnými obrázky a řadu jiných zábavných i poučných prací doprovázených většinou ilustracemi. Půlletní předplatné 40 Kč.

Z nakladatelství družstva „Vlast“ v Praze: Jar. Dlouhý, „Vstal Ježíš Kristus z mrtvých?“ Str. 76 za 3.50 Kč. Velmi dobrý apologetický spisek, kde

Jindřich Š. Baar.

OLMOUC V ÚNORU 1926

FRANTIŠEK KAŠPAR:

RUCE.

Div rukou zakusil jsem. Prsty znavené
dne hmotnou prací, horce do mých sevřených
na strunách srdce duchovou hru zahrály
úžasnou; struny dotekem se roztály.

Do duše vnořily se, žhavé kořeny,
strom lásky rázem vyrostl z nich vznešený,
bělostným květem nevadnoucím kvetoucí,
v něm dvojí krve teče míza horoucí.

S takovou jistotou, jak mohly vnořit se
do hloubi duše mé, ač vášní hořtce,
že nejskvělejší perlu vylovily hned,
jež právě uzrála v té velké dílně béd?

Křehcí, přec divuplní lásky dělníci,
srdce jak měkkou hlinu přetvářející!
Pětlisté růže, nejžhavější kam šlípí let
krve, jste v jeseni mi přišly zavonět.

Vy ruce zbožné, k modlitbě se sepněte,
ať hřích se do vašeho kouzla neplete
a neotráví dvojí srdce. Zlomené
prosící líbám, rosou slzí skropené.

IDEA MESSIANSKÁ V MODERNÍ KRÁSNÉ LITERATUŘE.

Jak již řečeno, *R. Wagner*, který přece tak hluboce byl proniknut ideou messianskou, při osobě Kristově ztroskotat. Jeho „Ježíš z Nazaretu“ zůstal nedokončeným torsem. Ale jak z toho zlomku patrně, Ježíš Wagnerův v tom dile nebýval by onou velebnou postavou z evangelia. Wagnerovi nepodařilo se zachytiti Ježíše v jeho nadzemské síle a velikosti — na to bylo příliš mnoho pantheismu v názorech Wagnerových. A tak Ježíš Wagnerův býval by spíše jakýmsi až pedantským filosofem, jímavým řečníkem a mnoho vědoucím vědcem — ale nikdy onim velkým Vykupitelem lidstva, nikdy Synem Božím ...

Podobně ztroskotat při osobě Kristově *Friedrich Hebbel*, *Otto Ludwig* a jak již na jiném místě jsem se zmínil, také *G. Hauptmannův* plán biblického eposu „Ježíš“ dodnes zůstal neproveden.

Hebbel, jak z jiných jeho spisů patrně, pojímal křesťanství jen po stránce mravní. Po té stránce cenil křesťanství vysoko, ale po stránce dogmatické bylo mu křesťanství pouhou mythologií ...

Dle toho pojímal také osobu Kristovu, v němž viděl zosobněno jádro mravních idejí křesťanských.

Jak fragmenty nedokončeného dramatu „Kristus“ naznačují, budoval Hebbel v tomto dile postavu Kristovu na základě ideje postupného vývoje ... Kristus Hebbelův je s počátku stoupencem idejí proroka Jordánského, a království, které chce založiti, je království tohoto světa, t. j. chce založiti původně pozemskou říši. Teprve později znenáhla dochází k názoru, že království jeho není z tohoto světa a hlásá království nebeské ...

Pojetí tomu odpovídá také pojetí postavy Jidášovy v jeho poměru ke Kristu. Jidáš Hebbelův nezrazuje Krista z lakoty. Jidáš Hebbelův je právě z nejhorlivějších učedníků Kristových, věří pevně v messianské poslání Kristovo a svou zradou, kterou vydal Krista židům, chce pouze Ho přinutiti, aby On, Kristus — dosud stále váhající a stále nerozhodný — odhodlal se k rozhodnému činu, aby ukázal svou moc a aby založil konečně svou říši, své království, jehož byl hlasatelem ...

Kristus je Hebbelovi nejvyšším mravním zjevem v dějinách; je jediným člověkem, který utrpením stal se velikým; je člověkem nejlepším, nejvyšším, nejdokonalejším po stránce mravní — ale je přece jen člověkem ... A proto v ideji messianské Hebbel nutně musil ztroskotati ...

Podobně pouhým člověkem je Kristus *Otto Ludwiga* v zanechaném náčrtku „Kristus“ ... Autor v zamýšleném dramatu chtěl vyličiti Krista jako prostého člověka v událostech evangelia. Ne-

cl těl psáti Messiadu; pravý opak mělo být dílo jeho. Nejvyšší je jednoduchost, ale při tom poklad moudrosti životní. Duch pravého — dle autora — křesťanství a lidství. Vše mystické a symbolické mělo být vyloučeno, neboť křesťanství je náboženství pro lid a ne náboženství pro reflexe... Z řečí a osudů Kristových chtěl vztýčit nám autor postavu Kristovu. A postava Kristova — toť křesťanství!... Ale co teď? Spasitel jako Bůh nebo jako člověk? táže se autor sám sebe ve zmíněné skizze. A končí bezradným povzdechem: Ó, je to božská látka, ale jak dětiný básník patří k tomu!"

Ano: Bůh nebo člověk! V tom právě spočívá jádro problému. Buď byl Kristus Bohem, a pak nutně také účel jeho vtělení bylo Vykoupení: byl Messiášem — anebo Kristus Bohem nebyl, byl pouhým člověkem, a pak přirozeně padá u něho též i idea messianská. Kdo kolísá v názoru na Krista mezi Bohem a člověkem, ten bezradně stojí také u jeho díla Vykupitelského...

Nejmarkantnějším dokladem této bezradnosti a vyplývající z ní nejednotnosti názoru na osobu Spasitelovu je právě náš J. Vrchlický.

Vrchlický zajisté mnoho a často obíral se postavou Kristovou. A obíral se Jím jistě vážně a mnohdy s nelíčeným obdivem. A hle: jeho názor na Krista jak je nejednotný, od sebe odlišný a se rozcházející. A zvláště ve vykupitelském díle Kristově, v ideji messianské... U Vrchlického najdete místa tak krásná, tak vřelá, dýšící takovou opravdovou věrou a zbožností, jak jen duše věřící mohla je napsati — a naproti tomu najdete místa, kde až příliš cítíte tu lidskou stránku osoby Kristovy, se všemi vlastnostmi lidskými, s vlastnostmi, řekl bych téměř, božství Kristovo profanujícími.

Kristus Vrchlického je vtělená láska; je velikým Slitovníkem, který vždy hotov je se smilovati a odpouštět; je vtělený soucit, který trpí s trpícími a raduje se s radujícími; je vtělené milosrdenství, které pozvedá k sobě ponížené a hojí rány a bolesti a uzdravuje a křtí, co bylo zahynulo; je útěcha a posila v utrpení. Čtete jen na př. „Z breviře moderního člověka" tyto krásné verše:

Kristus na Golgotě.

V své chorobě upírám oči k Tobě,
jak o hranatou, nehostinnou skálu
opírám v křeči svaté ruce obě
ve mírných očích nekonečnost žalu.

Ne svého jen i žalu těch, kdo budou,
i našich žalů, ba i našich dětí,
ať zápasí již na krev a pot s hrudou,
ať bolů těžkých se chví ve objetí.

Všech žalů země příštích, které mořem
svět zahrnou, nést dokud bude jařmo

a dokud povinnost mu bude hořem
a bájí volnost, dokud tekla darmo

Tvá krev a pukalo tvé srdce čisté.
Na všech já myslím boje, hoře, ztráty,
všech pot můj smáčí vlas jak Tvůj kdys, Kriste,
a cítím, každý trpící jak svatý!

Nebo čtete báseň „Nést kříž svůj dál“ (ze sbírky „Zlatý prach“ čtete „Glossu k modlitbě za mrtvé“ (ze sbírky „Na sedmi strunách“ a j. a j. A podobných básní najdete u Vrchlického celou řadu.

Je možno s takovými básněmi hoditi Vrchlického paušálně tábora protináboženského, protikřesťanského, jak stalo se již někdy? Ještě nedávno (Pavel Eisner v revui „Tvorba“ nazván byl Vrchlický velkým pohanem. Myslím, že není většího omylu. Myslím, že je to naprosté neporozumění duši Vrchlického. Myslím, že je to these, vybudovaná jen na jedné části básní Vrchlického, vytržený z celého díla různobarevné architektoniky Vrchlického. Myslím, je to taková pravda, jako by zase jiný napsal: Vrchlický byl básník křesťanský nebo dokonce katolický! Již při smrti J. Vrchlického napsal jsem v „Novém Obzoru“, že bylo by záhodno z díla Vrchlického a z jeho korespondence sestaviti náboženské „Credo“ Vrchlického. Je jisto, že nebylo by to „Credo“ katolické, ale také je jisto, že nebylo by — aspoň ve svých posledních závěrech — protináboženským, protikřesťanským, protikatolickým. Snad ukázal by Vrchlický jako náboženský eklektik, podobně jako byl eklektik umělecký. Jinak nemůžeme si vysvětliti u něho básně zbarvené různorodě... Avšak atheistou Vrchlický rozhodně nebyl. I kdyby někdy vystupuje v pose atheisty, myslím, že to byla vpravdě jen póza, jen ohlasy neztrávených cizích děl. Cítí živě potřebu Boha i pro toho, kdo hlásá, že Boha není. Cítí ten paradox, kdy i ten ateista, popírající Boha, volá v tísni a v zoufalství: „Můj Bože“

Jsi ateista a nevěříš:
však na srdci, na hlavě jaká tíž!
Klesaje, zoufaje, šeptáš již:
Můj Bože, Můj Bože!

Ne, Vrchlický nebyl atheistou, byl theistou — ale víra je byla zastřena sklony pantheismu a humanismu a byla příliš pohnutým úhlem nazírání uměleckého, v němž převládaly renaissanční touhy a horoucí nadšení pro „slunnou Helladu“.

A z tohoto zorného úhlu dívá se Vrchlický i na křesťanství. Zdá se, že — podobně jako Rus Merežkovskij — nemá dosti důvěry v kulturu křesťanskou. Zdá se mu příliš smutnou, příliš podlé viny, kterou křesťanský člověk vzal na sebe. Tak stýská si v básni „Vina“:

Hlas viny ten se neztiší,
jest věčný, nehynoucí.

Za lidstvem kráčí od ráje,
od břehů Gangu roste,
zní hromem ze skal Sinaje
a lká z Ved sloky prosté.

Jest lidstva stálým údělem,
jest kletbou beze smíru,
jest zhoubným jeho andělem,
jest zlozvuk u vesmíru.

A bezedná je propast, v níž
se lidstvo slepě žene,
o Kriste, ni tvůj velký kříž
tu propast nepřeklene!

Tedy ani Kristův kříž tu propast nepřeklene! Ani Kristus nesmyje té viny z lidstva!

Dále vládnou v lidstvu ty modly a idoly, které ovládaly lidstvo před Kristem a jejichž vládu měl Kristus povaliti a od jejich moci lidstvo osvoboditi. Nesplnil se ten symbol při útěku sv. Rodiny do Egypta, jak líčí Vrchlický v pěkné legendě „Modly“ (ve sbírce „Než zmlknu docela“) . . . Tenkrát na svém útěku přišla sv. Rodina v podivný ztemnělý háj, „plný idolů s hlavami kozlů a psů, s hrdly ibisů a šijemi turů“. Svatý Josef v děsu natáhl poutnickou hůl na obranu — ale dítě, malý Ježíšek jen usmál se sladce a vztáhl ruku svou k modlám — a idoly s podstavců spadly rázem na zem . . . Avšak žel

— — — Symbol nesplnil se.

Tys, Kriste, trpěl, mřel a vstoupal k nebi;
vzdech lidstva za Tebou dál rozvlnil se . . .
Na podstavcích dál idoly se šklebí.”

Tedy: dál idoly se šklebí a dále zůstává ta stará bída. Ani v obledu sociálním — zdá se Vrchlickému — nic se nezměnilo, nic se nezlepšilo . . .

V básni „Na sklonku XIX. věku“ („Nové zlomky epopoje“) píše trpce:

Kněz ku oltáři svému denně kráčí
a denně mění v Tělo Boží chléb
a žebrák denně zmirá v hladu, v pláči
v svém srdci Kristův každý cítí hřeb.

A v básni „Stará bída“ (ve sbírce „Kytky aster“) staví básník v příkrém kontrastu věčně smutný obraz Kristův prostřed jásavé

přírody, jež kypí a hýří radostí života, a pod křížem stojí starý slepý žebrák s hladovým děckem. Slepce nevidí ani toho smutného Spasitele ani té jásavé přírody ani toho hladového dítěte — a je lhostejný ke všemu.

Já srovnal Boha-člověka,
hle, v obou bída odvěká!

A myslil, v jarní patře kraj,
v lesk nebe, v tento zemský ráj,
kde kvítí plálo místo hvězd,
ten slepec na tom nejlíp jest.

Je na tom ještě nejlépe, protože nevidí sice krásy přírody — ale nevidí také té odvěké bídě kol a té staré bolesti, jež zrcadlí se stejně na tváři člověka jako na tváři Kristově . . .

Vždyť celý ten svět není nic jiného než takové věčné kolotání věčného pláče a věčného žalu, takový ohromný bláznec duchů, v němž nově vždy masky kryji opět a opět jen tu starou odvěkou bídu, jak líčí Vrchlický v básni „Pandaemonium“ („Skvrny na slunci“). — Básník prochází tam ohromným palácem, kde byly shromážděny všechny ty davy, jež „před věky se zvali lidstva bohy.“ Jde sálem, jehož dlažbou byla slova proroků a věštců; vidí všechny ty modly, „jež sobě zbudoval um titěrný a dětský“ — ale z toho všeho zbyly „jen krve rudé sledy“. — V jiném sále vidí bohy Olympu — laur s myrtou všady sice kvete v tom sále — ale ti bohové sami jsou bledí, bez krve, jsou to jen němé postavy, neživé sochy. — V třetím sále vidí zástupy mučedníků s jejich sterými nástroji mučednickými, kterými trpěli „za pravdu, lásku, cit, za věčné ideály, za spoustu krásných slov; z nichž výsledek tak malý“. A uprostřed vidí bledou postavu Kristovu.

A v celém viru tom já viděl, Kriste, Tebe,
byls vysílen a bled, kříž padl tobě s ramen,
však v očích nebeských hřál onen mocný plamen,
jenž z věků do věků nad člověkem se třese,
řka občas: Doufejte! a vždycky: Milujte se!

V následujícím sále vidí další osudy nauky Kristovy, jež ve sta zdrojů rozptýlena jak bystřeň divoká se řítí s hor a dále tříští se v sta stružek a nových toků, zpívajíc z hranic a popravišť a vždy táhnouc za sebou jasnou stopu Kristovu. A když mrak nad světem hrozil zastínit tu světlou stopu Kristovu, povstal mnich v Apeninách — sv. František — ten vyzvedl znova věčný zákon, jenž sluje „soucit k všem“ — a sotva pohnul rtem, on pohnul srdcístem, a začaly nové svaté orgie všech snů a odříkání — že v úžase teď ptá se člověk: „Je možno všechno to, myšlenka, sen a tvar, by

v prázdno zapadlo a v zapomnění, zmar?" — V posledním sále líčí renaissanci s její radostí života, s její snahou vzkřísiti starý věk, renaissanci, kde v sladkou Madonnu se mění Fornarina, a ta stará drtivá vina lidstva se utopila na chvíli ve tvář Monny Lisy, jak sfinga kouzelná, jež otázky jen dává, však rozluštění jich vždy příštím ponechává.

Celá historie lidstva rozvinuje se tu před námi v tom ohromném paláci, ohromném a chmurném jak duchů Eskurial... Ale co je to všecko? Všecko to víření, všecko to kolotání ducha lidského? Jak již řečeno, je to dle básníka jen bláznec duchů; ty nové vždy postavy v něm, ať bozi či mudrci, ať králi či věšci lidu — to jsou vždy jen nové masky pro starou bídu lidstva.

Tato myšlenka věčné bídy a nenapravitelné viny svádí básníka k titanským výkřikům zoufalé bolesti vůči Bohu, k divokým žalobám o účelu stvoření a smyslu života, jako na př. v básni „Demogorgon“ („Skvrny na slunci“), „Dva hlasy“ („Překročen zenith“) a j.

Ale proč tedy sestoupil Kristus na zem, když lidstvo vykoupěno není ani velikou obětí Kristovou? Tato otázka vyvstává opět a opět v duši Vrchlického — a Vrchlický marně hledá na ni odpovědi... V básni „V Merlínově zakletí“ („Nové zlomky epepeje“) jako obraz této věčné záhady sedí starý Merlín ve svém starém dubě a přemýšlí, proč vlastně Bůh šel světem, proč sedal za stůl chudiny a lámal chleba v Emausích, když vždy nový žal a nový pláč zvedá se v patách kříže. Přemýšlí marně, záhady nerozřeší a

zatím z dálky v proudu jarém
lavina hřmí budoucností,
zdeptá měsíc, kříž...

A jako Merlín tak i Vrchlický záhady se nedopátrá, záhady nerozřeší, protože vidí v Kristu více člověka než Boha. Vidí v Kristu jeden z těch velikých pokusů, zachránit lidstvo, vidí v něm ten pokus největší, nejčistší, nejsvětější — ale pokus v důsledcích přece jen marný, pokus, při němž i Kristus musel těž zahynout jako jini před ním a po něm, jak píše Vrchlický v básni „Pod křížem“. („Sfinx.“):

Ač nejsvětější, Kriste, nejsi sám;
těch bylo víc, kdož bludnou lidstva poutí
těž vyrvat chtěli světa paprsk tmám
a spěli — zahynouti!

Spěli zahynouti, neboť chtěli zhojiti, co nelze vyléčiti, jak dále s největší láskou a s největším soucitem mluví básník ke Kristu:

— neb zhojit chtěl's, co nikdo nevyléčí,
neb nejvš toužil's všech,
a ve svém snažení, v své práci, v bojích, v snech,

jsi zůstal bez naděje . . .
tys, skloněn nad propastí, chtěl vidět
šťastným lidstvo celé —

Tedy vzhledem k ideí vykoupení, vzhledem k ideí messianské
všude v těchto a v podobných básních naprostá negace, pessimismus, zoufalství nebo aspoň pochybnost. Všude tu „bezodná propast, kterou ani Kristův velký kříž nepřeklene“, všude ta „stará bída“ a „bolest odvěká“, které nikdo nezhojí a nikdo nevyléčí.

Pokračování

FRANTIŠEK ODVALIL:

ROZCESTÍ.

Šel jsem — jinak nemoh jsem,
cesta byla jediná.
Ale teď se na tři strany
před očima roztíná.

Jedna přímo — holá, rovná,
ale ta se zmrzí,
na těch dlouhých, přímých cestách
srdce uschne brzy.

Pravá — strana bohatýrů —
skály, samá žula —
Ale což, když nejsem právě
zrozen na Herkula?

Levá — ta je od srdečka —
les, zezulka kuká —
ale prý i na ní někdy
srdce bolem puká. —

Eh, co já tu budu spřádat
myšlenky tak zrádné!
Vyhodím si čapku k nebi,
dám se tou, kam padne.

JAROMÍR OLIVETSKÝ:
KONEC BALTASARŮV.

A opojím činovky a mudrce jeho,
vládce a správce a junáky jeho, usnou
spánkem věčným, z něhož není probu-
zení. Jer. 51, 57.

I.

S širokých střech bílých, hranolovitých domů, s visutých zahrad se stinnými palmami a s mohutných věží chrámů babylonských, jichž kupole leskly se v záři odpoledního slunce, hlásající tak slávu, velikost, ale i pýchu města Nabuchodonosorova, zazníval bujný hlahol, zpěv a smích Babyloňanů, mísící se se zvuky rohů, píšťal, sambuku¹, cymbálův a bubnův. Mocné a bohaté město vysmívalo se tak vojskům perským a médkým, jež rozbyla své stany podél Eufratu, hodlajice dobývatí Babylonu. Ten však zatím jásal a hodoval . . .

V síni královské byla hostina nejskvělejší. Na vysokých židlicích u stolů, pokrytých bohatě zdobenými koberci, takřka až k zemi splývajícími, seděli nejvyšší královi úředníci, tartani², babylonská knížata a královy ženy. Byla tu směs pestrobarevných rouch a čepic, podle hodnosti a vážnosti jednotlivých hostův.

Podél bílých stěn, z nichž vyčnívaly hlavice ozdobných kuželů, z hlíny pálených, stály na zvláštních, jemně vyřezávaných podstavcích vázy s květinami.

A úzkými prostorami mezi hodovními stoly prodírali se sluhové královští, roznášejíce číše, zakončené dole lvími hlavami a naplněné nejdrahocennějšími nápoji.

Těžký, omamující vzduch vznášel se nade všemi . . .

Uprostřed síně na vyvýšeném a drahokamy svitícím křesle seděl v purpurovém plášti král Baltasar. Po každé straně křesla stál otrok s vějířem. Opodál hráli na harfu. Leč král nevnímal tónů, beztak se ztrácejících v hlučné vřavě, jež tu panovala.

Podpíral si hlavu, s níž se mu svezla vysoká královská čepice na ramena, dlaněmi a odtrhl je pouze tehdy, když pozdvíhoval číši ke svým rudým rtům.

Neslyšel ani hádky, jež sestřhla u jednoho stolu v levém rohu síně. Rab-nar³ vyprávěl tam, že onehdy přilétl na střechu královského paláce surdu⁴ a v okamžiku že zase odlétl. Ašafími⁵, mužové vážní a střízliví, s bílými vlasy i vousy, podali hrozný výklad této události: „Jestliže surdu slétne do domu a odlétne, bude dům tento zničen.“

¹ Sambuka - hudební nástroj podobný harfě.

² Tartan - velitel vojsk.

³ Náčelník sluhův.

⁴ Surdu - sokol.

⁵ Theosofové.

Bouře odporu zdvihla se proti těmto mudrcům.

„Jak? Tento dům že by mohl být zbořen?“ Takové a podobné výkřiky ozývali se z několika hrdel najednou.

Jeden z tartanů předstoupil před krále, chtěl mu vyličiti, co se bylo stalo. Leč brzy poznal, že ho král neposlouchá, neboť se naň díval nehybnýma zamlženýma očima, neodpovídaje ani jediným slovem. Proto tartan odešel zase ke svému stolu.

Baltasar pokynul otrokům, a ti hned začali ovívat jeho obličej vějíři. Krůpěje potu řinuly se s čela králova a na jeho tvářích, z polovice zarostlých hustým, černým vousem, vyvstávaly chvílemi modré, chvílemi bílé skvrny. Pojednou se však zdálo, jako by do celého jeho těla vjel nejprudší oheň.

Vzpřímil hlavu zarudlou přívalem vzplanulých vášní, a chraptivým hlasem zvolal:

„Přineste číše jerusalemské!“

Posvátné nádoby, jež byl Nabuchodonosor přivezl z domu Hospodinova z povaleného Jerusalema, zlaté a stříbrné, objevily se na stolech hodovníkův. Kdysi zasvěceny nejintimnějším bohoslužbám v Jerusalemě, měly být nyní zneužity při pusté světské pitce na posměch Elohim Izraelova...

Jízlivý, hlučný smích nesl se jako vlna síní. Byl to ještě smích vítězův. Jásot pak vyvrcholil, když tukulu¹ v červeném rouše a čepici povstal, a pozdvihuje zlatou číši nad hlavu, pronesl silným hlasem:

„Kéž Assur, Samaš, Bel, Zarpanit, Nebo, Tasmit, Istar Ninivská, bohové mocní a velcí, ochráncové říše, popřeji sto let života našemu králi a rozmnoží otroky a dívky jeho!“

A zase bouře jásotu rozlehla se síní.

Ale tvář králova se pojednou zkrivila a oči jeho s hrůzou utkvěly na levé straně síně. Objevila se na ní lidská ruka a její ukazováček ryl na stěně tajemná písmena. Ruka po chvíli zmizela, leč písmo na stěně zůstávalo.

Hluk v síní náhle utichl. Némý úžas zmocnil se všech...

Myšlenky, vyvěrající ze zlých předtuch v těžké hlavě jako láva z horké země, poděsily krále tak, že klouby kyčlí jeho se uvolňovaly a koleno bilo mu o koleno.

Zbledlý v obličejí a třesa se na celém těle, vykřikl:

„Kdokoli přečte toto písmo a podá mi výklad jeho, oděn bude purpurem, zlatý řetěz dostane na hrdlo a třetím bude v království mém.“

Hluboké ticho zavládlo kolem...

II.

„Nezoufejte, synové judští! Neboť Hospodin Abrahamův, Isákův a Jakobův, Jehovah, jenž je před vašimi očima tak často v Babyloně pokořován, vás neopustí.“

¹ Velekněz.

Tak mluvil mladý, hubený, v černé roucho oděný muž k zástupům. Z celého Halahatu sešli se sem zajatci izraelští, aby poslechli slovo Boží. Dým z cihlářských pecí plynul jim nad hlavami, leč toho oni nedbali. Všichni, mužové přišedší se začazenými tvářemi přímo od pecí, bělovlasí starci s opánky na nohou, ženy, držící na rukou umouněná děcka, jež si pohrávala s hustými pletenci jejich černých vlasů, všichni lpěli zrakoma na ústech kazatele.

Neboť je všechny spojovala mocná touha po návratu ze zajetí babylonského do země zaslíbené . . .

A mladý muž mluvil, jako by měl v sobě žár zapadajícího slunce, v jehož záři právě tonul celý Babylon. Z duše všech.

Byl to Daniel, zajatec judský, jenž Bůh dal moudrost neobyčejnou. Pozdvihnul hlavu i paže k nebesům, počal pronikavým hlasem zpívati veliký žalm Asafův:

„Bože, pohané vnikli do Tvého dědictví,
poskvrnili chrám Tvůj velesvatý,
obrátili Jerusalema v ssutiny.
Dali mrtvá těla Tvých služebníků
za pokrm ptactvu nebeskému,
mrtvoly Tvých svatých šelmám zemským.
Vylili krev jejich jako vodu
kolem Jerusalema a nebyl
nikdo, jenž by je pochoval.
Nepřičítej nám hříchů našich předkův,
rychle nám vstříc vyjdi milosrdenství Tvé,
neboť jsme velmi zbědováni.
Pomoz nám, ó, Bože, spáso naše,
pro čest jména svého, Hospodine!“

Tu se pojednou zástup rozestoupil a před Danielem stanul dvořenin královský. Byl oděn v krátkou oranžovou suknici, žlutavou čepici, lesknoucí se nesčetnými řadami perel, opásán zakřiveným mečem se zlatou rukojetí a stříbrnými šťapci.

„Král Baltasar tí poroučí,“ pravil, „abys k němu přišel a podal mu výklad záhadného písma.“ Daniel nebyl tímto vzkazem překvapen. Bylť za krále Nabuchodonosora velmi váženým mu-drcem na dvoře královském a jméno „knížete věstců“ mu zůstalo. Proto s klidem a bez obav chvátal s poslem královským vzhůru k Babylonu, provázen jsa udivenýma očima synů Izraelových.

V červánkách za vysokými hradbami, vnitřními i vnějšími, Babylon obepínajícími, zhasínal den . . . Bujará hudba nesla se až do nížin eufratských a tam zanikala v polích, umírajíc na širokých listech bohatých pšeničných klasův. Se střech domů doléhaly k uším Danielovým různé výkřiky posměchu, jichž však Daniel neposlouchal, stoupaje za poslem ke královskému paláci.

U zlaté sochy boha Nebo, vysokého to starce s dlouhými vousy

i vlasy, z nichž vyrůstaly dva rohy, válely se v bílém, zvětralém prachu ulice zpité babylonské strážé. Luky jejich pohozeny ležely opodál.

A vysoko nad domy babylonskými vypínaly se k nebi bane věže chrámů Béla-Marduka, svatyně Ninniny, Nebovy a jiných bohů babylonských, potřísněné nachečervánků, jakoby připomínaly, že v brzké budoucnosti lidská krev potřísní celý Babylon.

Palác královský! Nesčetná řada schodů, jež k němu vedla, byl Danielovi známa do všech podrobností. Vždyť tu strávil mnoho svého mládí, aby poznal moudrosti chaldejské. Ti okřídlení byli s krásnými lidskými hlavami, zarostlými bohatým, plným vousen pokrytými kuželovitou mitrou, hvězdami zdobenou, již tehdy střežili bran paláce. A bílé, jakoby alabastrové průčelní jeho stěny, střídající se s terasovým sloupovím, hlásaly dosud svými malbami slavnost činy králů babylonských.

Těžké závěsy se rozhrnuly, perly na jejich řásnících zazvonily. Daniel vstoupil do hodovní síně. Výpary z opojných vín, pach z dohořívajících svící sevřely mu hrdlo, že až zakašlal. Upozornil na sebe krále, jenž měl hlavu skloněnou na prsou.

„Ty-li jsi Daniel, jeden z judských zajatců?“ pozdvihnul zsině obličej, tápal se Baltazar.

„Slyšel jsem o tobě, že ducha bohů máš a že důvtip, rozum a moudrost neobyčejná shledána byla v tobě. Právě teď vešli přemne moudří hadači, aby přečetli tajemné písmo, jež se nám tuto stěně náhle objevilo. Ale nemohou mi povědět, co to znamená. Pak slyšel jsem o tobě, že umíš temné věci vykládati a zavile říšiti; proto, jsi-li nyní s to, abys písmo to přečetl a výklad jeho podal, purpurem oděn budeš, zlatý řetěz na hrdlo dostaneš a třetí vladařem budeš v mé říši.“

V sinu vznášel se šum. Všichni povstávali, chtějící viděti mluvit dědu judského proroka, jenž se právě před králem ukláněl. Luce ustal, jakmile se Daniel postavil před stěnu, na níž lpěla zhadná písmena a mihal se stín plápolajících svícek. Zdálo se, jako by z jeho zraků sálaly skryté, ale mocné síly extaze, povznášející ho k výšin nadzemských...

Po chvíli, obrátiv se zase ke králi, počal pevným, odhodlaným hlasem mluvit:

„Tvých darů, králi, nepřijmu. Ale písmo ti přečtu a výklad ti dám. Ó, králi! Bůh nejvyšší dal království a moc, čest a slávu Nebuchodonosorovi, tvému dědu. Když však se pozdvihlo jeho srdce a duch jeho zatvrdil se v pýše, sesazen byl s trůnu svého království a sláva jeho byla mu vzata. Z lidské společnosti byl vyvržen, srdce zvířecí bylo mu dáno, dokud nenabyl přesvědčení, že Nejvyšší panuje nad lidským královstvím. Také ty, vnuku jeho, Baltasare, neponížil jsi srdce svého, ale proti Pánu nebes a země ses pozdvihl. Nádobu domu jeho přineseny byly před tebe, a ty i velmož tvoji a ženy tvé víno jste z nich pili. A bohy stříbrné a zlaté, měděné

železné, dřevěné a kamenné jsi velebil, kdežto Boha, který má život i všechny cesty tvé v rukou, jsi neoslavoval."

Zvučný hlas Danielův rozléhal se celou síní, pronikaje do všech jejích koutův. Dech v prsou zatajil se všem, když judský prorok upřel své visionářské oči kamsi do neznáma a s temným, jako by z hrobu vycházejícím přízvukem počal pronášeti soud Hospodinův nad Baltazarem:

"Mane, Thekel, Fares. Bůh sčítl dny tvého života a učinil konec království tvému. Byl jsi zavěšen na váhu a shledán jsi byl lehkým. Mocná a slavná tvá říše rozdělena bude mezi Médy a Peršany."

Domluvil. Dlouhý bolestný vzdech vydral se z hrudi všech shromážděných. Hlava králova klesla bezvládně na jeho prsa.

Zdálo se, jako by z mlhy opojení počal se znovu křísiti zdravý rozum. Bylo však už pozdě.

III.

Lehký soumrak snesl se do babylonských ulic, mrtvých a opuštěných. V dálce na obzoru vystoupil velký, sytě žlutý kotouč měsíce a rozhodil po zemi jemné tkanivo svého podmaňujícího světla. Jindy vítaný sborem kněží babylonských, vstupoval dnes do ulic bohatého města tiše, vykouzluje stejně jako vždy stíny domů, soch a věží. Jen Nahar¹ malka, vroubená po vysokých hrázích řadami palem, jemným šuměním velebila jeho lesk, snad proto, že postříbřil její hladinu.

"Babylone!" Tento zoufalý výkřik nesl se s terasy královského paláce nad celým městem. Vyšel z úst královských. Rozrušen byv proroctvím Danielovým odešel z hodovní síně a vystoupil na terasu. A zde, vystřízlivěv trochu, uvědomil si teprve vážnost okamžiku.

"Babylone!" šeptal už jen, dobře věda, že neprobudí města, které je po chvilích rozkoše a opojení pohříženo v nehlubší spánek.

Jen z Halahatu stoupal dým z pecí a zazníval ještě hlahol pracujících Judovců. I ti však náhle ztichli. Brzy nato ozval se z Halahatu mocný, v nejrůznějších intervalech zpívaný, tím však dojemnější žal:

"Jestliže zapomenu tebe, Jerusaleme, zapomeniž na mne pravice
má!"

Přilniž mně k podlebí jazyk můj, nebudu-li pamatovati tebe, nebudu-li pokládati Jerusalema za vrchol radosti své."

Poslední slova žalmu dozněla.

"Vzpomínají na Jerusalema," myslil si Baltasar a v duchu užírl před sebou judského proroka Daniela, jak odhodlaně vykládá hrozný osud říše babylonské.

Babylon, slavný, mocný a skvělý, Babylon, v nějž byl Nabuchodonosor nahromadil bohatství z Ninive, Asyrie a Egypta a jehož

¹ Řeka královská.

leskem byl jednoho dne tak oslněn, že i o rozum přišel, ten Babylon by měl být zničen?

Nemožno ani pomyslet.

Z dálky zalehl k Baltasarovi hluk. Zachvěl se na celém těle.

Peršané!

Nebyl to klam.

Podél Eufratu tvořily se malé hloučky, jež znenáhla vzrůstaly v mohutnou masu. A pojednou zahučel Eufrat jako by byl zmitán nejprudší bouří a jeho hladina počala rychle klesati.

Před žasnoucím zrakem Baltasarovým vyprazdňovala se i Nahar malka, až zůstalo na jejím dně jen několik lesknoucích se kaluží. Král pochopil. Peršané odvádějí vodu z Eufratu do kanálů, jež si byli předem připravili, aby korytem řeky mohli snadno vniknout do Babylonu.

A skutečně v zápětí zavlnilo se řečiště Eufratu nepřehlednými proudy perského vojska, jež se neuprosně blížilo k městu. Již vstoupilo do koryta Nahar malky, a ještě nikde ani hlásek odporu.

Ubohé spící město!

Teprve, když Peršané rozžehli nad svými hlavami pochodně a když se v jejich zářích zaleskly perské meče a štíty, proubouzeli se obyvatelé Babylona těžce ze svého spánku.

Hrozný, příšerný obraz dějinné lidské tragedie rozvinul se před očima Baltasarovým.

Babyloňané vystupovali na střechy svých domů a ihned zase padali, byvše zasaženi perskými šípy. Zoufalý pláč a nářek rozléhal se Babylonem. A do bolestného úpění, plného pokorných prosb o slitování, misil se ryk, hřmot a zpěv vítězův. Vystoupili z koryta Nahar malky, vnikali do domů, káceli posvátné sochy, kde bylo možno též zapalovali, nešetříce lidských životů.

Ale část perského vojska zůstala v řečišti. Baltasar s hrůzou pozoroval, jak les pochodní stoupá vzhůru ke královskému paláci. Tam nastal chaos. Z hodovní síně rozprchl se všichni hosté, jen tartani a kněží počali se shánět po králi.

Nevěděli, že stojí tvář v tvář proti Peršanům a Médům. Ti tu stáli nehybně jako sochy, sveřepé oči blýskaly jim nenávistí ze zastíněných obličejů pod hořícími pochodněmi. Zdálo se, že ani nedýchají. Pojednou však z jejich řad zasvítl šíp a jako blesk letěl na terasu.

Myšlenka budiž rychlejší než blesk a šíp. A tak, nežli se zaboří do prsou králových, vykřikl Baltasar hrobovým, daleko slyšitelným hlasem:

„Mane, Thekel, Fares.“

Byl to soud nad sebou samým.

V LETADLE.

Jak obludný a dravý pták, jenž kořist shléd,
 tak letoun křik, než k povzletu se zved,
 a jeho křídla stříbrná se vášní chvěla,
 když rozvichřená vrtule se rozepěla.
 Já v medvědicí, k sedlu lanem připoután,
 jsem stíhal pilota, jenž letadla je pán,
 jak zvolna zkoušel chod a zdraví motoru
 a k letu šťval tu supající potvoru.
 A podivno! Mé srdce zvyklé nebezpečí,
 se ani nezajiklo strachu chvějnou křečí,
 ač po prvé jsem sedal na hřbet tomu draku,
 jenž na křidlech mne vynést měl až k říši mraků.

Jak tokající tetřev, chtíčem šilící,
 trav houštím běží vpřed a honí slepici,
 a křičí rozvášněn a strouhá perutěmi,
 tak letoun po louce se lhal, příkrčen k zemi
 a řičel ohlušně a číchal větru směr,
 hledaje bod, kde vzlét by do oblačných sfér.
 Pak náhle: hup! drak křídly stříbrnými švihl
 a do výše se nes a k nebi bleskem tihl.
 Bič větru do tváře mě tal a z koše ven
 mne strhnout ždál, kde choulil jsem se ohlušen.

Modř nebe nad hlavou a slunce bílý jas,
 a v hloubce prchavý a pestrý země pás,
 sám s pilotem jsem seděl na letícím oři,
 jenž víchřivě a slavně plul v tom vzdušném moři.
 Tu Faeton, Solův syn, mi ve vzpomínkách vstal,
 jenž brázdil vzdušnou tůň, než jeho vůz se vzňal,
 a na Daedala myslil jsem a na Ikara,
 jenž s výše pad, když zár mu rozlil křídla chará.

Již Praha zmizela, již halil mlhy týl,
 a pod námi kraj neznámý se vynořil,
 kruh mise podobný a pestře malovaný,
 v němž zlatem, smaragdem a tuší hrály lány,
 v té hloubce titěrně jak kostky šachovnic,
 zkad silnic bílé pentličky nám vlály vstříc,
 a stuhy potoků a lesů praporečky,
 kde linky alejí a dvorců bílé tečky

a šedá hejna vesniček se krčila
ve strachu z obludy, jež výškou bouřila.

Čtvrt hodinky tak prchlo asi, co náš kůň
svým křídlem tepal vzduchu rozčeřenou tůň.
Vtom náhle: Ach! já v strachu zábradlí se chytil,
když zřel jsem vůz, jak s výše po hlavě se řítíl
a klouzal houpavě. Co to? Tu levice
mi pilot kýv: Já zřel svou farní vesnici.
Ach tak! Mně pilot radost připravití toužil
a k vsi mě slét a nízko, třikrát kol ní kroužil.

Můj Bože! Dole tam je duchovní můj lán,
má vinice, kde žijí starostmi jsa drán.
Ji zřím jak na dlani. Stráň zalesněnou s hradem
a řeku, most a chrám a faru s velkým sadem,
kde na pěšině matka má a lidé mí
zrak k výši pnou, kde letoun burácí a hřmí,
a s nimi na návsi a na silničním pásu
roj lidských mravenců k nám vzhlíží v žasu,
a na polích lid od žebřin a mírných pluhů
svým zrakem sleduje div letounových kruhů.
Kéž tak by ke kazatelně mé vzhlíželi,
když slovo Boží jim z ní káží v neděli!
Kéž spiš, než k obloze, kde letoun bije křídly,
by oči zvedali, kde Kristus, Pán náš, sídlí,
a kde se spojit s Ním a věčně žiti ždáme,
až smrt nás přepadne a křehký kmen náš zláme.

Co tak jsem rozjímal, náš čáp již oplul ves
a zobcem klapaje, zas k nebi výš se vznes,
a dále plul a letěl, křídly třepetaje
a pod ním měnilo se panorama kraje.
Kol dokola, kam dosáh užaslý můj zrak,
kraj srpnový se táh, jež věncil mlhy mrak,
kdes v dálkách obzoru, jež vyššími se zdály
než výš, kde my se s větrem na letounu rvali.
Proud Sázavy svým leskem stříbrným nás ved
a ukazoval směr, kam cíl nás vábil vpřed.

S té výše městům do srdce jsem zřel a všim,
až na dno zřel jsem náměstím a ulicím
a po věžích jsem klouzal, po škatulkách domů
a po záhonech zahrad, po korunách stromů;
i v lesích prohlédl jsem všechny průseky
a chodby cest i stezk, a mýtě, paseky.
Hor temena a vrchů, lesem počerněná,

nic větší nezdála se mi, než kupy sena
a rybníků a jezer lesklé hladiny
kol z hloubi blýskaly jak skelné střepiny.
Jen slunce stejně vysoko jak dole plálo
a nebe rovněž tak se z výšek modře smálo.

A tak jsme letěli vždy dál a dál a dál,
ač vítr váł a strojem občas lomcoval,
a já jsem okoušel a chutnal radost ptáků,
když vzduchem vesluji a na zem hledí z mraků
a s vichrem zápolí, jenž na svém rychlém voze
štve mraků obludy a honí po obloze.
Co dělal bych, ó, Bože, kdybys blesky své
teď do ruky mi vtisk a hromy bouřlivé?
Dna této myšlenky se hrozím! Víím, že v touze
a snaze po dobru bych lidstvu škodil pouze,
že s plevem bych zahubil i pšenici
a hrůzu šířil jen a spoustu ničící.
Ó, Pane, moudrosti a moci Tvé se kořím,
jež blesky ovládá a velí živlů orím!

Co naše rybička dál plula blankytem,
já posměchem jsem žeh a tupil dálnou zem:
„Hoj, vyrval jsem se z drápů tvých, ty šelmo dravá,
jež hmotu tvorů všech k své hlině připoutává
a tiskne ke hrudi zlým tíže zákonem
a hladu tenaty a spánku váže jhem.
Já zhrdám mocí tvou, tvá pouta jsou mi k smíchu!
Zde volný jsem jak pták a plívám na tvou pýchu!
Čím jsi, ty trpasličko, mezi hvězdami,
jež v noci sálají a hoří nad námi?
Jen pouhá kulička, jen směšný míč, s nímž v máji
vždy u nás na návsi si školní děti hrají.
Jsi smutný list, jež podzimek v škarp bláto smet
a prášek vířivý, jež vítr z cesty zved.
Ó, jak se raduji, že vymk jsem se z tvých drápů
a k blankytu se vznes sem na tom bílém čápu!“

Tvář země přelít stín, jež vrhl na ni mrak,
leč mně se zazdalo, že stín je hněvu znak,
jenž v hrudi země vře, mé pýchy ostnem taté,
když odpovědi řev mi v sluch zněl jedovaté:
„Ty lidský červíčku, ty nulo na kvadrát
a nicko nicek všech, své matce chceš se smát?
Co ty jsi, strizlíčku? Kam pýcha tvá se kasá,
ty kostí uzlíčku, ty směšný vaku masa?
Já chtít, můj vítr s oblohy by strh

váš směšný vehíkl a dolů ke mně svrh!
Já bleskem přelomit bych mohla křídla ptáka,
jenž hrud tvou k pýše šťve a k jiným hvězdám láká,
Rci, kdo vás nese vpřed? Zda ne mých útroh šťáva,
můj benzin výbušný, jenž letem vyprchává?
Co bude, až se vyčerpá? Kam poletíš,
až azur zradí tě a svrhne mračná říš?
A kam se obrátíš, až sletíš se své výše,
až sníš své zásoby a hlad ti křikne v břiše?
Co počneš, rci, až ret ti žížeň posedne
a spánek na víčka ti těžký usedne?
Hle, miláčku, co jsi! Teď jasně zříš a zjevně,
že můj jste majetek, jež v rukách držim pevně!"

„Nu ano!“ na to já, „jsi mocná vládkyně,
leč pouze nad hmotou, již chováš na klíně.
Však lidská myšlenka, ta božská včela,
tvým hranicím a mezím vysmívá se smělá,
a vzduchoprázdým prostorem se dává v let
a kosmu na nívách si sbírá sladký med!
I duše má, již držíš ve vězení těla,
tvá pouta zpětrháš a vymkne se ti zcela,
a k věčnu vytryskne a k Bohu v závratí,
až tělo, hlína tvá, zas v prach se obrátí!“

V tom větru dravá pěst stroj chňapla za křídla,
jež rvala divoce, až hrůza po mně šla.
Leč letoun, říče úzkostí a zuby ceně,
plul dále vítězný a smál se vzteklé feně,
ač do boku ho hryzala a zlámat vaz
mu dychtila, by k zemi kles a zhynul v ráz.

Tu z výšky úžasné v tůň zrádnou zrak můj hlédl
a v tlamu propasti a závratí jsem bledl:
Což, kdyby motor náš již nechtěl sloužit dál,
neb benzin v nádrži se jiskrou ohně vzňal?
Neb kdyby pilot, krotitel, jenž velí ptáku,
pad náhle do mdloby a z ruky pustil páku?
Ó, kostlivče, teď zřím, že také křídla máš,
že litáš povětrím a všude požínáš!
Zde smrt by byla lehká! Mžiknutím a rázem,
kdy na strach nemaje, bych mrtvý padl na zem.

Dál Sázava nás vedla zrcadlem svých vod.
Náš letoun přes Kácov a přes Německý Brod
vstříc Brnu vesloval, jež spalo v mracích kouře
a dále k Dyji hřměl a k Břeclavi jak bouře.

A já si rozjímal, ať kamkoli se hne.
sám člověk před sebou že nikam neprechne.
Ať sedne na auto, ať krajem na rychlíku
v dál uhání, ať moře brázdí na parniku,
či na letounu hřmí, v tůň blankytu se hříže,
s ním všude jdou i jeho radosti a kříže.
Ta strojná kultura jen pýše navyká,
však srdce nezdvihá, jež po štěstí dál lká
a slasti pokoje, již pouze Kristus dává
těm učedníkům svým, jež vábí věčná sláva.

Kde Dyje lukami a lesů houštinou
vstříc letí Dunaji, my spěli výšinou
až k horám modravým, jež Slovač od Moravy
svým valem rvou a zdí, jež jde až k Bratislavi.
Z těch hor plaz Dunaje nám sykl vstříc
svým stříbrem sálavým, jež plálo blýskajíc,
a Bratislava kynula, jež k břehu modré řeky
hrud tiskne zamžená a pyšná svými vděky.

Tu, dole u Vajnor cíl letiště se mih
a hnízdo letouna, jenž zvolna k němu tih.
Ó, Vajnory, tvé jméno působí mi muka!
Kéž rosa nespadne ni deštík na tvá luka
a pole úrodná, jež zřela reka pád
a orla hrůznou smrt, jenž vlast měl nad vše rád,
jenž pro ní, by ji zbavil pout, svět na kříž zlítal
a klesl ubitý, kde vlasti prah ho vítal!
Proč to, můj Bože, pověz, proč jsi dopustil,
by rek vlast osvobozenou tak opustil
až hrůza tragicky, kdy vlasti víc než chleba
i jeho rozhledu i síly bylo třeba?
Snad jinam tihly by dnes naše dějiny,
ten orel kdyby žil dál v lůně otčiny!
Žel, rek již nežije, již pod mohylou dřímá
a nás jen marný stesk a smutek po něm jímá.

Jak volavka, již rybník zve a vodní hladina,
krk vpřed, svých křídel vesla vzduchem rozpíná
a zvolna, v spirálách se snáší nad hladinu,
až steskne do vody a do rákosí stínu,
tak letoun ve výši kol Vajnor chvíli kroužil,
však klesal pomalu a do hloubek se hroužil,
až na louku se snes a po ní běžel dál,
až tam, kde hnízdo měl, kam přednosta ho zval.
Já pilotovi ruku stisk a popřál zdraví
a sednuv do auta, dál šel jsem k Bratislavi.

KATOLICTVÍ V MASARYKOVÝCH
PAMĚTECH.

IV.

Při všech přednostech, které Masaryk přiznává katolictví, jakožto prvni mu tvůrci jednotné západní kultury a jakožto zakladateli dějinné filosofie, jež se dívá na historii lidstva sub specie aeternitatis, domnívá se, že katolicismus jest stadiem lidské kultury, které v podstatě bylo reformací překonáno. Při tom se podle našeho názoru vyskytuje v Masarykově argumentaci mimovolná *quaternio terminorum*: ztotožňuje totiž středověký světový řád sociální s katolicismem, ač katolicismus žádné státní formě nedává přednosti před jinou. Tak na příklad dovozuje aristokratism katolicismu z toho, že k určitým úkonům je oprávněn jedině kněz, že laikové jsou církví poslouchající (str. 551). Namítáme, že přece v církevním právu není všechno samé *ius divinum*. Kněžská práva a povinnosti se odvozují v církví přímo od mandátu Spasitelova. Jinak však není naprosto příčiny k uplatnění aristokratického principu, pokud běží o věci práva lidského a o otázky jurisdikční, jak dějiny církve nasvědčují téměř na každé stránce. I k nejvyšším hierarchickým hodnotám může ostatně dojít každý schopný. Jinak právě církev to byla, jež neustále lidstvu připomínala nekonečnou cenu každé jednotlivé lidské duše před Bohem a tím přispěla velmi platně k zavedení demokratičtějších řádů i v oněch složkách společenských, kde měla jenom potestatem *indirectam in temporalia*. (Zrušení otroctví, encyklika „*Rerum novarum*“.) Reformace podle katolického názoru nepodlomila absolutism, naopak jej posílila, protože vedla ku přímému ztotožnění církve se státem. Známý německý *pacifista* Hugo Ball dokazuje velmi přesvědčivě, že existuje přímá souvislost mezi pruským militarismem a lutherským protestantismem. Ostatně zásada „Či kraj, toho náboženství“, mluví za celé knihy.

V čem se dále zásadně rozcházejí s Masarykovým filosofickým názorem na náboženství jest jeho zdůrazňování humanitního ideálu. Masaryk píše: „Moderní porevoluční člověk lépe si ujasňuje podstatu náboženství. Pochopuje zejména rozdíl náboženství a mravnosti: nezavrhne náboženství, ale vylišuje v něm a z něho mravnost a na mravnosti organizuje své spoluzítí, protože mravnost — láska, sympatie, humanita — nepodléhá skepsi jako transcendentní idee theologické, na nichž byla vybudována theokracie. Vývoj církve a církvi, vývoj theologie a filosofie dokazuje, jak se hlavní náboženské ideje měnily, jak slábly, kdežto základy mravnosti, reální cit člověka k člověku, nedají se žádným rozumem, žádnou skepsí vyvrátiti! Viz Hume! Odsud pozoruhodný úkaz, že se v nové

době etika ve všech zemích pěstuje a prohlubuje od filosofů, laiků, Humem a Kantem, stává se základem názoru na svět a tudíž také politiky." — Proti tomuto názoru bychom namítli, že pokud existuje v zemích evropské civilisace jakýsi konsens o nejzákladnějších otázkách mravnosti, jest to právě residuum křesťanské morálky, která ještě lidem zbyla z dob, kdy civilisované lidstvo skutečně spělo za jednotným cílem ve všech složkách společnosti. Nejenom s katolické strany, ale i se strany věřících evangeliků bylo proti humanitní morálce namítnuto, že nemůže býti dobře již nazývána křesťanskou, protože činí svým středem člověka, a nikoliv Boha. Křesťanství má úkol Marie i Marty. Intensivní služba Bohu jest podmínkou extensivní práce pro bližního. Pokoj na zemi lidem dobré vůle závisí od toho, jak dáváme slávu na výsostech Bohu. Katolicismus je přesvědčen, že prostě nemůže býti míru zevního, není-li mír v srdcích lidských, jenž vyplývá z jistoty a bezpečnosti víry. Masaryk ovšem je si dobře vědom kríse, jež vyvolala revoluce náboženská a později politická. Vždyť již ve svém spise o sebevraždě objevuje nejzákladnější příčiny kríse v otázce náboženské. Domnívá se však, že tyto kríse jsou jen přechodem a že opět budou doby synthetické, kdy bude získána nová obecnost, nová katolicita, a však nikoli na podkladě autoritativním. V tom blíží se Masaryk některým novodobým bohoslovcům protestantským, usilujícím o ideál evangelické katolicity ve smyslu stocholmského kongresu. Dnešní myšlenkovou krísi ličí Masaryk takto:

„Člověk se vzepjal a revoltoval; vyvinul se revoluční přepjatý individualismus a subjektismus, vedoucím k solipsismu a egocentrismu, t. j. k duchovnímu a mravnímu osamocení, k obecné monarchii na místě dřívější katolicity: skepse, kritičnost, ironie, negace a nevěra zatlačily víru a věřivost, člověk se stal neklidným, nestálým, těkavým, nervosním; při značné energii, často uměle stupňované, upadl v utopism, při stálém hledání a podnikání byl zklamán a opět zklamáván; idealista se vrhl v požitkářství, ale nenacházel uspokojení; i šířil se pesimismus nejen teoretický, nýbrž i praktický — neradostnost a nespokojenost, zloba a zoufání a odsud únava, nervosnost, psychosnost a sebevražednost.“

Diagnosa je jistě správná, lékaři se však rozcházejí v názoru o metodách léčebných.

OTTO F. BABLER:
HASANAGINICA.

Věnováno A. Šimčíkovi

Habent sua fata carmina", pomyslim si, kdykoli přemítám o podivných osudech jihoslovanské národní balady o Hasanaginici. Skvostný tento klenot národní poesie nebyl objeven synem národa, který se honosí, že jej vytvořil, ale cizincem, Italem. Muž, jehož jméno je pouhým tímto skutkem nesmazatelně zapsáno do dějepisu lidské vzdělanosti, je *Alberto Fortis*.

Giovanni Battista Fortis, později zvaný abate Alberto Fortis, narodil se 11. listopadu 1741 v Padově, v šestnáctém roce vstoupil do řádu Augustiniánů, opustil jej však, zdědil po matce značné jmění, oddal se studiu věd fyzických a zeměpisných, podnikl několik cest, jež ho přivedly do Dalmacie (což třeba v tomto článku zvláště zdůraznit) a do Paříže, kde se stal svědkem vypuknutí francouzské revoluce. Roku 1801 stal se knihovníkem v Bologni a zemřel tamtéž 21. října 1803.

Své cestopisné poznatky uložil do knih „Saggio d'Osservazioni sopra l'Isola di Cherso ed Osero" (Benátky 1771), „Viaggio in Dalmazia" (2 sv., Benátky 1774), „Lettere geografico-fisiche sulla Calabria e sulla Puglia" (Neapol 1784), „Del nitro minerale" (1787), „Mémoires pour servir à l'histoire naturelle et principalement à l'oryctographie de l'Italie" (2 sv., Paříž 1802), „Lettres sur les Morlaques" (Bern s. a.) a j.

Už v první své knize zdůrazňoval krásu dalmatských národních písní a připravil tak půdu pro svou příští práci. Druhá kniha „Viaggio in Dalmazia dell' abate Alberto Fortis", přináší v prvním svazku na str. 98 – 104 záznam písně „Xalostna pjesanza plemenite Asan-Aghinize", jež je otištěna také v německém překladě této knihy (Bern 1776), v překladě francouzském (Bern 1778) a anglickém (Londýn 1778). Písní přidán je také italský překlad pod názvem „Canzone dolente della nobile sposa d'Asan Aga", počínající: „Che mai biancheggia là nel verde Bosco? . . ." Tento překlad písní razil cestu do světa; dle tohoto italského textu přeložil výmarský velekněz poesie Goethe už roku 1775 báseň do němčiny, a jeho „Klaggesang von der edlen Frauen des Asan Aga" získal národním písním jítin Slovany mnoho obdivovatelů. Fortisovo dílo vyšlo v příznivé chvíli; o devět let dříve (1765) vydal Percy sbírku „Reliques of ancient English poetry", a pod vlivem jeho obracela se všude zvýšená pozornost na lidové básnictví — Herder pak právě chystal svou knihu „Volkslieder" („Stimmen der Völker in Liedern", 1778), do níž s povděkem přijal Goethův překlad a sám ještě připojil ve vlastním přebásnění tři básně Andrije Kačice-Miošice (1696–1769), jed

také čerpal z Fortise a jež dle jeho údajů považoval za pravé národní písně. Skvělá ukázka národní poesie srbsko-chorvatské, jaká byla právě „Hasanaginica“, vyvolala zájem o lidovou tvorbu slovanskou. Promluvití byli jen zběžně o překladech této písně a o jich autorech (Goethe, Talvj, W. Gerhard, Prosper Mérimée, A. Dozon, Walter Scott, John Bowring, Aleksander Hr. Vostokov, Kazimierz Brodziński, S. R. Slovák, Frant. Lad. Čelakovský, V. Burián atd.) přesahovalo by meze této studie a stačí snad poukaz na hojnou a celkem přístupnou literaturu: Milan Ćurčin: „Das serbische Volkslied in der deutschen Literatur;“ Camilla Lucerna: „Südslavishe Ballade von Asan Agas Gattin und ihre Nachbildung durch Goethe;“ Franz Miklosich: „Über Goethe's Klaggesang von der edlen Frauen des Asan Agas“ a mn. j.

Sám Vuk Stefanović Karadžić, největší sběratel srbských národních písní (1787—1864), poznal „Hasanaginicu“ až z Fortisova cestopisu a pojal ji do své sbírky „Mala prostonarodnja slaveno-serbska pjesnarica, izdana Vukom Stefanovićem“ (Viedeň 1814) pod názvem „Žalostna pjesna plemenite Asan-aginice“. Leccos v ní popopravil a přepsal ji do nářečí ekavského a jekavského; jediná podstatnější změna, jaké se dopustil, byla ta, že za Fortisovým veršem „Kad pokupisc Gospodu Svatove“ přidal verš „I kad pogješ njenom bjelu dvoru“, takže jeho vydání má o verš více než Fortisovo. Vuk neustále při tom pátral, aby nalezl národního zpěváka, který by mu tuto píseň zazpíval, ale marně.

Věru podivný to případ, že cizinec zasáhl, aby národu zachoval nejkrásnější výtvar jeho poesie.

Po dlouhou dobu jazykozpytci marně se dohadovali, co znamená „Uboške hagline“; Vuk přepsal zprvu „uboske haljine“, k čemuž se citil oprávněn Fortisovým překladem onoho verše: „Da poverello un giubbettin mandava.“ Později opravil: „svilene haljine;“ Talvj překládala, opírajíc se o Vukův opravený text: „ein seidnes Kleidchen“; ani Miklosić nedovedl tohoto slova vysvětliti; teprve profesor Luko Zore z Dubrovníku v Jagovićovu „Archiv für slavische Philologie, X.“ vysvětlil záhadu, že to znamená „poslati u bošči“ — a „bošča“ znamená dle Vukova „Lexicon serbico-germanico-latium“ Wickeltuch, involucrum.

„Slowanské národní Písně sebrané Frant. Ladisl. Čelakovským. Díl druhý. V Praze 1825“. přinášejí na str. 172—179 text „Hasanaginice“, jakož i český překlad Čelakovského. Originál tam vytištěný opírá se silně o Fortise, je však na mnoha místech opraven, na kterýchžto opravách je patrna snaha po dosažení čistého srbo-chorvatského pravopisu. Není mi známo, zda tuto textovou revizi provedl sám Čelakovský, či zda použil nějaké starší úpravy.

Podávám svůj český překlad „Hasanaginice“ a připojuji k němu text Fortisův v doslovném opisu; neměním na něm ničeho, ani pravopisu, ba ani mnohdy chybné interpunkce. Činím tak, nemaje na mysli jen to, abych jej — jakožto literární kuriositu — učinil přístupnějším, ale především to, abych vděčně uctil památku muže,

kterému vděčíme, že se tato perla slovanského národního básnictví vůbec zachovala.

*Xalostna pjesanza plemenite
Asan-Aghinize.*

Scto se bjeli u gorje Zelenoj?
Al-su snjezi, al-su Labutove?
Da-su snjezi, vech-bi okopnuli;
Labutove vech-bi poletjeli.
Ni-su snjezi, nit-su Labutove;
Nego sciator Aghie Asan-Aghe.
On bolu-je u ranami gliutimi.
Oblaziga mater, i Sestriza;
A gliubovza od stida ne mogla.

Kad-li-mu-je ranam' boglie bilo,
Ter poruca vjernoi Gliubi svojoj:
Ne čekai-me u dvoru bjelomu,
Ni u dvoru, ni u rodu momu,
Kad Kaduna rjeci razumjela,
Josc-je jedna u toj misli stala.
Jeka stade kogna oko dvora:
I pobjexe Asan-Aghiniza
Da vrát lomi kule niz penxere.
Za gnom tercu dve chiere djevoike:
Vrati-nam-se, mila majko nascia,
Ni-je ovo babo Asan-Ago,
Vech daixa Pintorovich Bexe.

I vrátise Asan-Aghiniza,
Ter se vjescia bratu oko vráta.
Dal moj brate, velike sramote!
Gdi-me saglie od petero dize!
Bexe muči; ne govori nista.
Vech-se máscia u xepe svione,
I vadi-gnoi Kgnigu oproschienja,
Da uzimglie podpunno vjenčanje,
Da gre s'gnime majci u zatraghe.
Kad Kaduna Kgnigu proučila,
Dva-je sina u celo gliubila,
A due chiere u rumena liza:
A s'malahnim u besicje sinkom
Odjeliti nikako ne mogla.
Vech-je brataz za ruke uzeo,
I jedva-je sinkom raztavio:
Ter-je mechie K'sebi na Kogniza,
S'gnome grede u dvoru bjelomu.

U rodu-je malo vrjeme stála.
Malo vrjeme, ne nedjegliu dana,
Dobra Kada, i od roda dobra,
Dobru Kadu prose sa svi strana;
Da najvechie Imoski Kadia.
Kaduna-se bratu svomu moli:
Ai, tako te ne xelila bratzo!
Ne moi mene davat za nikoga,

*Žalostná píseň o urozené
Hasan-aginice.*

Co se bělá na zelené hoře?
Jsou to sněhy, či jsou labutě to?
Sněhy by se byly rozpustily,
labutě by byly odletěly.
Nejsou sněhy, labutě to nejsou,
ale stan to agy Hasan-agy.
Nemocen tam ranami je zlými.
Navštěvujit ho tam máš i sestra,
milá jeho nemohla však studem.

Když pak jeho ranám ulevilo,
vzkazoval své věrné milé toto:
„Nečekej mne ve dvorci mém bílém,
ve dvorci mém, ani v rodě mém.“
Když ta slova žena pochopila,
ještě bédná v myšlence té stála,
když se dvorem ozval dupot koňský;
utíkala Hasan-aginica,
vaz si chtějíc srazit s oken věže;
pospíšily za ní obě dcerky;
„K nám se navrát, drahá matko náš!
Není toto otec Hasan-aga,
ale ujec Pintorovič beg to.“

Vrátila se Hasan-aginica,
objala pak bratra kolem šíje:
„Ach, můj bratře, veliká to hanba,
že mne žene od patera dítek!“
Beg tu mlčel, slova nepromlouvá,
ale sahá do hedvábných kapes
a z nich vyjme propouštěcí psaní,
aby se s ním k matce navrátila.
Když pak žena psaní promyslela,
políbila na čelo dva syny
a dvě dcery na červené tváře,
ale s malým synkem v kolibě
rozloučení nemohla se nijak.
Bratr její za ruce však vzal ji,
od synka ji rozloučil jen stěží,
a pak zvednuv na koně ji k sobě,
navrátil s ní k bílému se dvoru.

Prodlala pak v rodě krátkou dobu,
krátkou dobu, sotva jeden týden,
dobrá žena z rodiny též dobré,
a už o ní ucházel se mnohý,
ze všech nejvíc imotský však soudce.
Žena takto bratra svého prosí:
„Ach, já takto nechtěla bych tohohle
Nevdávej mne, bratře, za nikoho,

Da ne puza jedno serze moje
 Gledajuchi sirotize svoje.
 Ali Bexe ne hajasce nista,
 Vech-gnu daje Imoskomu Kadii.
 Josc Kaduna bratu-se mogliasce,
 Da gnoj pisce listak bjele Kgnighe.
 Da-je saglie Imoskomu Kadii.
 Djevoika te ljepo pozdravgljasce,
 A u kgnizi ljepo te mogliasce,
 Kad pokupisc Gospodu Svatove
 Dugh pokliuvaz nosi na djevojku;
 Kada bude Agbi mimo dvora,
 Neg-ne vidi sirotize svoje.

Kad Kadii bjela Kgniga doge
 Gospodu-je Svate pokupio.
 Svate Kuppi grede pro djevoiku.
 Dobro Svati dosli do djevoike,
 I zdravo-se povratili s'gnome.

A kad bili Agbi mimo dvora,
 Dre-je chierze s' penxere gledaju,
 A dva sina prid-gnu izhogiaju,
 Tere svojoj majci govoriaju.
 Vrti-nam-se, mila majko nascia,
 Da mi tebe uxinati damo.
 Kad to čula Asan-Aghiniza,
 Stariscini Svatov govorila;
 Bogom, brate Svatov Stariscina,
 Ustavi-mi Kogne uza dvora,
 Da davujem sirotize moje.
 Ustavise Kogne uza dvora.
 Svoju dizu ljepo darovala.
 Svakom' sinku nozve pozlachene,
 Svakoj chieri čohu da pogliane;
 A malomu u besicje sinku
 Gnemu saglie uboske hagline.

A to gleda junak Asan-Ago;
 Ter dozivglie do dva sina svoja:
 Hodte amo, sirotize moje,
 Kad-se nechie milovati na vas.
 Majko vascia, serza argiascoga.

Kad to čula Asan-Aghiniza,
 Bjelim ličem u Zemgliu udarila;
 U püt-se-je s duscioim raztavila
 Od žalosti gledajuch sirota.

Poznámky:
 aga — pán, turecký šlechtic
 mild — manželka

Imotský soudce — soudce z Imotski (italsky Imoschi, ve starověké Emota, městečko v Dalmácii.

bédné srdce aby nepuklo mi,
 dívajíc se na sirotky svoje!"
 Avšak beg už nedbal praničeho,
 nýbrž dal jí imotskému soudci.
 Opět žena bratra svého prosí,
 aby napsal na list bílý psaní,
 psaní poslal imotskému soudci:
 „Pozdravuje tebe dívka mladá
 a zde psaním o tohle tě žádá:
 Na svatbu až sezeš pány hosty,
 závoj dlouhý přines pro dívčinu,
 by, až bude u agova dvorce,
 nespatřila sirotečky svoje."

Když pak soudce bílé psaní dostal,
 sezval k svatbě pány svatebčany,
 sezval hosty, pro dívčinu vyjel.
 Dobře hosti přišli pro dívčinu
 a pak s ní se navraceli zdraví.

Když pak byli u agova dvorce,
 dvě tu dcerky z okna vyhlížely,
 synové dva vstříc jí vycházeli,
 takto k matce svoji hovořili:
 „Stav se u nás, drahá matko naše,
 abychom ti posnídati dali."
 Slyšíc toto, Hasan-aginica
 promluvila k nejstaršímu hostu:
 „V Bohu bratře, staršíno svatě,
 u dvorce mi zastav koně moje,
 bych své děti mohla obdarovat."
 Poblíž dvorce zastavili koně,
 krásných darů dětem uštědřila:
 Synům dala botky pozlacené,
 dceruškám svým roucha po zem dlouhá,
 pro malého synka v kolíbečce
 poslala pak balenečku v šátku.

Hledí na to junák Hasan-aga
 a pak volá oba syny svoje:
 „Pojďte ke mně, sirotkové moji,
 když se nechce slitovati s vámi
 matka vaše srdce kamenného!"

Slyšíc toto, Hasan-aginica
 bílou tvář na zem udeřila,
 s duší svou se náhle rozloučila
 žalem, hledíc na sirotky svoje.

SIMON STYLITA.

Román z doby kněžského rozuratu.

II.

V neděli měl P. Šimon bohoslužby v lipovském kostelíku. Na chudíčkém oltáříku překvapily ho rozkvetlé bílé a růžové begonie a v pozadí několik kytic bezu s pukajícími teprve poupaty.

"To přinesla slečna Boženka ze školy," odpovědělo na jeho otázku kostelníkovu děvče. „Jím dycky prvně všecko rozkveté, son na sluneční straně. Ale spíš nikdy sem nic nedávala, až letos po nejprv . . .“

Zrůžovělou tvář přelétl lehký úsměv. Podíval se na ni trochu překvapeně, ale černá očka ukryla se již pod dlouhými řasami.

Spěchal ke starostovi na snidani. Pan arcikněz mu posledně mírně vytýkal, že prodlužuje příliš bohoslužby a přijíždí z Lipové pozdě domů. I lidem prý je teď na jaře a v létě milejší, když to v kostele dlouho netrvá. A sám má hned odpoledne shromáždění terciářů s promluvou a požehnáním . . .

Proto nebyl zrovna rád, když zastal u starosty slečnu Boženu. Vycítila to hned a omlouvala se, že jej tak přepadla. Ale dělá to jen na mamínčinu žádost: prosí, aby je dnes na chvíli navštívil.

"Panu řídícímu se snad přitížilo?" ptal se s úctou, pozoruje stopy smutku v modrých očích. Ba zdálo se mu, že se v nich tají i jakási nevyslovená výčitka. „Nebyl jsem u něho již několikrát, abych zbytečně neobtěžoval, když se mu daří již lépe a chodí už i do zahrady . . .“

Ano, odvážil se tam — vypravovala — sedal na lavičce a čel nebo se pomalu šoural s chorobnou nohou po stezkách na sluníčku. Snad to bylo příliš předčasně. Nohy mu otekly, dostal kašel a v noci na dnešek se skoro dusil. Poslali hned pro lékaře, ba maminka chtěla, aby přivezli i kněze. Ale pak vzpomněli, že tu dnes budou bohoslužby a že by snad mohl po nich . . .

"Vis maior!" myslil si P. Šimon, vzpomínaje na pana arcikněze a na svůj úmysl. Posnídal rychle a spěchal do školy.

Starý pán seděl již na lůžku a očekával ho s jakýmsi bolestně usměvavým výrazem ve tváři.

"Trochu jsem je v noci polekal, myslili, že už snad zemru . . . Ale na to si počkají! Uvidíte, co se jich ještě natrápím! Mám dobrý kořen, který se nenechá jen tak zlehka vytrhnout . . .“

"Ale přece by snad bylo dobře, starouši, co jsem ti povídala —", sklonila se k němu paní řídící a domlouvala důvěrně hřejivým hlasem, jakým hovořívají matky s nemocnými dětmi. "Velebný pán přišel tě navštívit, je v kněžském rouchu — mohl bys tedy vykonat aspoň

zpověď. Však je konec května a viš, jak rád jsi chodíval zvláště v tomto měsíci . . ."

Nemocný se nezdráhal. A když po chvíli zase vešli všichni do pokoje, všimli si, že jeho oči, prve přes všechno ujišťování ustrašené a tékavé, vyzařují již zase bývalý tichý mír a čistou radost dobrého srdce. Boženka pohlédla vděčně na P. Šimona a otevřela obě okna. Vpadly jimi plné proudy slunečního světla a ze zahrady zavanula sladká vůně.

Bylo tak mílo v ovzduší prosyceném jarní lahodou a protkaném teplými pohledy přátelsky laskavých očí. Teprve když starý pán navrhl, aby tu zůstal dnes na oběd, vzpomněl si P. Šimon na domov a chystal se rychle k odchodu.

"Ale přece se aspoň podíváte na naši zahradu," lákala jej slečna Božena. "Jistě jste si ani nepovšiml, jak v poslední době všechno u nás zbužnělo, protože jste hleděl vždycky rychle upláchnout ze školy, jako byste se bál . . . Či snad jsem vám nějak ublížila?"

Vcházeli již do rozlehlé, pěkně upravené zahrady před školou. Voněla bezem. Stál tu jako hustá zelená hradba podél cesty. A v jejím úkrytu někde zcela na blízku zaznívalo do svátečního ticha jásavé ptačí dueto.

"To vy jste, slečno, dala dnes kvítka na oltář?" vzpomněl si pojednou. "Děkuji vám. Bylo to pěkné a povznášelo to."

"Opravdu? Dívala jsem se na vás s kůru a zdálo se mi, že jste si toho ani nevšiml, tak jako jste nyní neodpověděl na mou otázku . . ."

Upřela naň oči. V jejich blankytu koupalo se jarní slunce. Pod lehounkým stínem řas zářilo několik okamžiků čistě a usměvavě. Ukrylo se však hned, když se P. Šimon začal omlouvat. Všedně a skoro s nechutí, jakou pocítoval od chvíle, kdy se octl s dívkou sám uprostřed mladé, do květů ženoucí zeleně. Byl v černém taláru jenž mu připomínal nedávné posvátné úkony — a tak více než kdy jindy si uvědomoval kontrast mezi sebou a touto svěží divčí bytostí, vonící mládím a lákající něčím, co leželo kdesi daleko na druhém jemu již nepřístupném břehu . . .

"Byl jste také na té schůzi v Brně?" přerušila jej pojednou novou otázkou.

"Jak o tom víte?"

"Četli jsme o ní včera v novinách obšírný referát. Hned jsem si vzpomněla na vás — však tu kdosi povídal, že vás viděl na nádraží s horákovským panem farářem, tož nebylo těžko uhodnout, kde jste asi oba byli. Podle novin bylo to velice zajímavé — byla bych to sama ráda slyšela . . ."

"Nemyslí jsem, slečno, že by vás takové věci zajímaly. Stavovské otázky . . ."

"Nejde přece jen o ně — nebo se aspoň nedotýkají jen vás. Víte, že jsem vás sama už vybízela, abyste konal mši česky — a teď prý jste o tom také jednali. Tak se tedy snad přece dočkám . . ."

„Tak rychle to nepůjde, slečno! Tuším, že jsem vám také již řekl, že se tisícileté zvyky nedají odstranit přes noc. A dokud nesvolí Řím...“

„A což ostatní věci, o kterých jste jednali?“

Sklonila se k záhonu, aby ulomila několik květů mečíků a narcisů a svázala je s šeríkem v kytici. Na bílé tváři rozkvetl jí náhle ruměnec.

Tušil, proč, ale neodpověděl: právě když mu podávala kytici, bodly jej do očí barevné skvrny u plotu školní zahrady. Stála tam dvě děvčátka v červených kartounových šatech. Jeho školačky. Zasmály se, když se teď na ně podíval, vykřikly pozdrav a daly se na útěk.

Ještě chvíli zněl tichem ten smích. Snad vytryskl jen z radosti, že jej uviděly. Ale snad v něm bylo i něco jiného...

Kytice ho pojednou pálila v ruce. A přece neměl odvahy, aby ji vrátil: poděkoval zmateně, pozdravil pana řídícího, jehož tvář zahlédl právě u okna, a spěchal k domu starostovu.

Na kostelíku rozklínal se zvonek. Poledne. Modlil se, ale v duchu viděl pana arcikněze, jak netrpělivě přešlapuje v kanceláři a hovoří s psíky i se slečnou, proč dnes tak dlouho nejede... Nezačne spíš jist, to raději ještě jednu dýmku si nacpe a bručí, jak jsou dnes ti mladí páni zdoluhavi a nepřesní...

Okna domků a statků, podle nichž musil jít, byla otevřena jaro a slunci. Za pelargoniemi a bazalkami objevovaly se dívčí i mužské tváře, tu a tam na lávce nebo na kládě před domem seděli muži bez kabátů, v bílých vyžehlených košilích, s dýmkami v ústech, pozdravovali a usmívali se — a všichni hleděli při tom na velkou kytici. Věděli, kde byl, a snadno jistě uhodli, čí ruce ji uvaly...

Kontrast, který cítil prve v zahradě, vystoupil před něj nyní ještě krutěji. Byl by nejraději kytici zahodil, ale co by to již nyní pomohlo? Ba bylo by ještě hůře...

Zardělý během i studem narazil v síni na starostovou.

„Jako ženich,“ vítala ho. „To je jistě od slečny Boženky. To teď jistě nepůjdete nikdy ze školy s prázdnou, když máte rád kvítka a —“. Nedořekla, jen se usmála a otevřela mu dveře do velké světnice.

Starosta Hrušák ve sváteční vestě, s brejlemi na nose, seděl u stolu pokrytého novinami a úředními spisy. Zřejmě už čekal na P. Šimona.

„Četl sem právě v novinách o té vaší schůzi v Brně, velebníčku! A tu mě něco napadlo!“

Sundal brejle a díval se okamžik na kaplana. Viděl, že je rozčilen a že spěchá, ale nedbal a rozhovořil se hned ze široka, jak se chystají oslavit lipovskou pouť 5. července. Je první v kraji, a proto bývá na ní odevšad mnoho lidí. A letos chtějí při ní oslavit také 25leté jubileum hasičského sboru. Uspřádají župní cvičení a velkou národní slavnost, jaké Lipová ještě neviděla. Dopoledne

ovšem jakožto o pouti bude mše sv. a kázání. A tu právě si myslil, aby měli letos něco zvláštního, čeho ještě nikde nemají, že by ta mše mohla být česká, tak jak se o tom jednalo v Brně na té kněžské schůzi . . .

„Věřte, velebníčku, bylo by to hezky a lidi by vás chválili, jako tenkrát, dyž ste zaopatřoval a pochovával našu Anežku. I do novin to přišlo . . .“

P. Šimon vysvětloval rozdíl a ukazoval, že to, o čem se mluvilo v Brně, jsou zatím jen návrhy, které musí býti teprve schváleny — ale starosta vrtěl nedůvěřivě hlavou.

„Bojíte se jaksi, velebníčku! Ale je to zbytečný, nikdo nebude na vás žalovat, jako sme tenkrát nežalovali. Do Brna je daleko a do Říma ještě dál . . .“ Usmál se, ale hned jeho hlas ztvrdl. „Ostatně, dyby vás i chtěli proto pronásledovat, my se vás už dovedeme zastat! Sme přece v republice, ne? Máme teda taky nějakó moc ještě a naše slovo taky něco platí! Kdo pak udržuje kostel? A kdo pak vlastně platí vás kněze? Biskup nebo papež? Ne, my sedláci! A kdo platí ten je dycky pánem, ten poróčí. My to chceme pro sebe. A víme taky, že to není nic tak docela novyho . . .“

Ve dveřích objevila se již po druhé hlava čeledína Francka. Má zaptaženo a koně jsou netrpěliví.

P. Šimon byl konečně vysvobozen. Slíbil, že si o tom ještě později pohovoří, rozloučil se rychle a spěchal k bryčce.

Presto utkvěl mu v duši osten jakéhosi neklidu. Byl sám se sebou nespokojen. Na čistém nebi zářilo májové slunce, pole šuměla rozčeřenými vlnami bujících žit, v korunách lip ozval se chvílemi lehounký ševl ptačích křídel — pokoušel se vnímat všechny ty jaksi svátečně zladěné zvuky, okouzlit se tou čistou jarní radostí, pro niž se odpoledne rozběhne do polí tolik dětí i dospělých, a přece ozval se vždy znovu osten . . .

„Není to tamhle pan arcikněz?“ obrátil se pojednou Francek a ukázal bičem před sebe.

Viděl již také tmavou sehnutou postavu v dlouhém šosatém kabátě, s holi v ruce a s dvěma psy po stranách. Ano, pan arcikněz. Co pak se stalo, že si vyšel na procházku v tak nezvyklou dobu? Nese mu nějakou důležitou zprávu a nemůže se ho dočkat? Či ho jen vylákalo to májové slunce? Jak dojedou k němu, vezme jej s sebou . . .

Vtom na silnici u městečka zdvihl se sloup prachu a v zápětí hned zahučelo auto. Koně vztyčili hlavy, ohlédly se a v okamžiku než mohl Francek pevně přitáhnouti popuštěnou uzdu, jali se splašeně ubíhati . . .

Co se dále stalo, nedovedl si již P. Šimon hned uvědomiti. Psi se rozštěkali, nato jeden bolestně zavyl, auto divoce zasupalo a teplým vzduchem prořízl se jakýsi nelidský výkřik . . .

Teprve ten hrozný hlas zoufalé bolesti probudil v mladém knězi selskou krev. Přemohl rázem své rozechvění, odhodil s klinu kytič, postavil se zpřímá, vytrhl Franckovi opratě z rukou a zakřikl

na koně hlasem, jakého by sám v sobě nikdy nehledal. Současně uvolněný čeledín vyskočil z vozu, zapotácel se, ale hned se dal do běhu, aby koně předstihl a zadržel.

Podatilo se to, ještě než dojeli k prvním domkům kamenickým.

Všichni těžce oddychovali, uhnaná, zpěněná zvířata i oba muži zrudli, zaliti potem a náhle jako by vysilení. Nohy pod nimi klesaly, a přece věděli, že by se měli rozběhnouti tam, kde se ozval onen výkřik, kde dosud stojí auto a skupina lidí kolem něho. Jeden něco volá, dává rukou znamení a ukazuje na zemi.

P. Šimona se zmocnila hrozná předtucha.

„Pan arcikněž!“ vykřikl úzkostně. „Obrať a jeď pomalu za mnou!“

Cizí lidé bezděky ustoupili, jen šofér nepřestal třítí starému pánu čelo. Ležel bezvládně na hromádce štěrku na pokraji silnice, černý kabát uválený v prachu a obličej sežloutlý jako list starého misálu. Slaměný klobouk je pohozen v příkopu a vedle něho schlépale pobíhá a bolestně kňučí menší psík...

P. Šimon se bezděky ohlédl po druhém. Hle, Flok, ten přítulný, živý a štěkávký Flok, bez něhož starý pán neucínil skoro kroku, jenž nejednou přiběhl za ním i do kostela a do sakristie, ležina silnici — vlastně jen jeho zbytky — v tratolišti krve...

„Co se stalo? Milostpane!“ Vrhł se na kolena ke starému knězi a uchopil bezvládně ruce. Jen rty sebou bolestně trhalý.

„Záchvat mrtvice,“ řekl dosti lhostejně pán v gumovém pláští. „Viděl, jak pes skočil pod vůz, vykřikl a málem byl by sám vběhl pod auto, kdybychom nebyli rychle zastavili. Lekl se a jak uviděl přejetého psa, najednou se skácel. Bude potřeba jej hned odvézt nebo raději přivést sem lékaře. My se už nemůžeme dále zdržovat...“

P. Šimon se rychle vzpamatoval. Poručil Franckovi, který zatím zvolna přijížděl, aby jel pro lékaře, že pana arcikněze ranila mrtvice, a sklonil se hned k chorému, aby pokračoval v tření. Francek otevířel nechápavě ústa a zadíval se s úžasem na celou scénu. Ale pak sebou trhl, švihl do koní a ujížděl k městečku. Opačným směrem uhánělo auto.

Věcnosti zdála se mladému knězi půlhodinka, kterou prodlel sám u bezvládného těla svého představeného. Celý kraj dýchá plným životem pozdního jara, modré nebe snoubí se důvěrně s mladou zelení polí a mezi, všechny květy se chystají k nové slavnosti rozpuku — a zde bezmocně zápasí lidská duše, které tělo vypovídá službu, snad již dobíjí zvolna ubohé lidské srdce, jehož stařecká krev vzkypěla náhle k tak osudnému výbuchu...

Skoro s odporem se podíval na tu nečistou hmotu masa a krve v silničním prachu. Pes, černý, štěkávký, rozmazlený pes... Na něm ulpělo to stařecké srdce snad poslední opravdovou láskou. Jaké ještě bylo schopno, když se uzavřelo před lidmi a zhořklo, jako u tolika jiných, kteří se vytrhli z přirozeného řádu...

Náhle oživilo v něm jasně několik vět, jež slyšel ve čtvrtek na

brněnské schůzi. Nechápal jich tehdy, myslil, že řečník přehání, a teď vidí ...

Začal znovu třítí rozbrázděné čelo, konal i jiné pokusy, aby přivedl chorého k vědomí, ale podařilo se to teprve lékařii.

"Uzdrví se, pane doktore?"

Starý lékař pokrčil rameny.

"Možná. Musíme doufat, třebaš je tu vysoké stáří. Ale má bohudíky zdravý kořen a neobyčejně silnou konstrukci. Zatím je to takové důrazné memento ... Ale poleží si. A musí mít doma naprostý klid. Postarejte se o to, aby nebyl vyrušován a rozčilován. Ostatně to bude více věc slečny ... Teď ho naložíme opatrně na vůz ..."

Francek cestou nesmlčel, co se stalo, a tak zvěst o neštěstí se už roznesla městečkem. Houf dětí hnal se po silnici, spěchali sem i dospělí. A když přijeli zvolna s nemocným k faře, bylo prostranství před ní naplněno zvědavci.

Ve faře zavládl zatím zmatek. Když kdosi přiběhl s poplašnou zprávou: "Milostpán je mrtev, auto ho přejelo nebo mrtvice ho ranila!" děvčeka zděšeně vykřikla a Lidka vyrazila v hrozný pláč. Jen slečna neztratila rozvahy. Zatřásla se, pravda, a zbledla na chvíli, ale rychle se vzpamatovala, běžela do pokoje arciknězova a vrhla se k psacímu stolku ...

Náhle se ozval na siní hluk a skoro současně zaklepal již někdo na dveře. Než mohla shrnout papíry do stolku, stál již u ní P. Šimon.

"Nelekejte se, slečno!" snažil se mluvit pokud možno klidně, "přivezli jsme milostpána, ochuravěl trochu na cestě."

Ve zmatku ani si skoro nepovšiml jejího vzrušení, v jakém ji přistihl. A neměl ani času uvažovat, co dělá hospodyně ve stolku arciknězové: ve dveřích objevil se již lékař a za ním několik mužů neslo nemocného na primitivních nosítkách.

Slečna hleděla na ně okamžik s jakýmsi zlobně tvrdým výrazem v žlutých lících. Teprve když uviděla pootevřené, jaksi zcela cizí, neúčastné oči starého pána, bezvládně visící ruce a silničním prachem potřísněný dlouhý kabát, jako by ji bolest podlomila nohy ...

"Gerechter Gott! Milostpane, dobrý ..."

"Nechte komedii!" zabručel nevlídně lékař, ukazuje mužům, kam mají nemocného položit. P. Šimon chtěl ji setrně odvésti, ale tu se náhle proti němu obrátila s výkřikem plným netajeně nenávisli:

"Vy jste všim vinení! Vy jste ho zabil!"

"Já?" ustrnul.

"Nemluvte s ní, neví, co mluví, a pomozte nám raději!" poručil přísně doktor a obíral se nemocným.

Když předpisoval léky a vysvětloval, jak se s ním má zacházeti, stála již jakási ponuře zamlklá u lůžka a poslouchala. A sotva lékař odešel, ujala se hned zase energicky vlády v domě. Druhého psíka dala zavřít zatím vzadu v kůlně, aby nebylo slyšeti jeho štěkotu a

aby z mysli nemocného byla zapuzena každá vzpomínka na smutnou událost. Všichni v domě chodili po špičkách a báli se hlasitěji promluvit. Když pak Lidka druhého dne večer nesla P. Šimonovi jídlo do kaplanky a zavřela trochu hlučněji dveře u kuchyně, slečna hned za ní vyběhla a ještě na síni sama ji vytáhala za vlasy.

„Šak je to taky jen k vůli vám!“ vybuchlo děvče, když je P. Šimon těšil.

„Jak to?“ podivil se opravdu.

„Slečna se na vás moc zlobí. Povídala mamince — já sem byla právě v komoře a všechno sem slyšela — že vy ste nejvic vinen tím neštěstím. Kdyby prý ste byl jel hned po kostele domů a nechodil se bavit do školy se slečinkou, nemusilo se to stát. Milostpán se vás nemohl dočkat, šel vám naproti a —“

„— já jsem ho zabil!“ Usmál se hořce té logice. Nebyl to tedy včera jen okamžitý výlev bolesti, když naň vykřikla to hrozné slovo. Mluví o tom ještě dnes, ač si mohla již klidně rozvážiti pošetilost takové myšlenky, ale patrně se jí sama do ní vžila a věří jí...

Než není tu i jiný důvod, proč změnila celé své chování? Spíše se naň při setkání vždy usmála — často ovšem neupřímně a umělkovaně, ale byl to přece jen úsměv a někdy i žert a vtip, byla to snaha ukázati, že chce žít s ním v míru a shodě... Teď na jeho pozdrav sotva odpoví odměřeným pokynutím hlavy, hledí naň cize a studeně, že zrovna mrazí... A ten mrazivý závan utajeného ještě nepřátelství ucítil po prvé v oné chvíli, kdy jí přiběhl oznámit neštěstí a přistihl ji ve zmatku nad otevřeným psacím stolem arcikněžovým...

Nemohl se zbavit myšlenky, že právě zde je pramen její nenávisti: překvapil ji nemile při něčem, co jistě nebylo správné...

Pokračováno

VIDA JERAJEVA, PŘEL. F. BABLER:

POPĚVEK.

Lehounce venku
větríček dýchá,
lilijím ve snu chví se hrud;
otočím klíček,
komůrka tichá,
řeknu ti jenom: S Bohem buď!

Řeky jsou dravé,
hučí o kvíli,
za nimi je prý tmavý les;
kdybych šla s tebou,
hochu můj milý,
jak pak bych domů přišla dnes?

ZAMĚSTNÁNÍ A POVOLÁNÍ.

Vždycky znovu se obdivuji, kolik architektonické a jiné umělecké krásy je v našich malých městech. Kdykoliv přijedu někam přednášet, kde jsem ještě nebyl, vždycky znovu si to říkám. A nemusí to často být vynikající budovy, jež stojí za tři hvězdičky v Baedekru. Někdy je to řezaná kostelní lavice, oltář, kus míže — a většinou jsou to práce anonymních umělců neznámých jmen, ano místních řemeslníků. Jsou to pozůstatky z dob, kdy řemeslník se nestal dříve mistrem, dokud nevyrobil „mistrovský kus“, což znamenalo často malé umělecké dílo. To chybí naší době, jež výrobky standartisovala hromadnou strojovou produkcí. Taylorův systém, který chtěl pohyby při práci co možno racionalisovati, byl vynyslen v dobrém úmyslu. Šlo o to, šetřit dělníka. Ale zmechanisováním práce zmizela všechna radost z ní. Jádro dnešní sociální otázky nespočívá jenom v hospodářské stránce, jak učil mylně, protože jednostranně, historicky materialismu marxovský.

Když jsem svého času poslouchal sociologii na universitě ve Štrasburku, setkal jsem se ponejprv s teorií, kterou tam přednášel profesor Halbwachs, že příčina třídního boje spočívá v izolaci dělníkové od ostatních společenských tříd. Jeho práce, jeho způsob života činí jej vůči ostatním třídám nesociabilním, a proto třídní rozpory pociťuje dvojnásob — dnes ani ne již tak hospodářsky, jako spíše společensky. Nemohu tady ve feuilletonu rozvádět tuto duchaplnou teorii, která má do sebe mnoho pravděpodobného. Clovek, který tvoří svoje „mistrovské dílo“, jemž radost z práce jest odměnou, nemyslí tolik na hmotný zisk jako ten, jehož práce je mechanická, jež neposkytuje tvůrčí rozkoši, tvůrčího dramatu, radosti ze zdařilého díla, a který proto musí těžiště hledati mimo své zaměstnání, jež u něho nesplývá s povoláním. Tím spíše je třeba ukazovati, že i práce zmechanisovaná může míti nejvyšší hodnotu, je-li konána v dobré intenci, je-li posvěcena vyšším cílem. Na to již poukazoval papež Lev XIII. ve své encyklice „Rerum novarum“.

U dělníka, u manuálního pracovníka se jeví tento rozpor mezi zaměstnáním a povoláním dvojnásobně, a musí proto býti překlenut vyšším, práci posvěcujícím principem. Ale tento rozpor se může projevit i v povoláních jiných. Jest celkem málo šťastlivců, u nichž může zaměstnání s povoláním dokonale splynout. Domnívám se, že k těmto povoláním a zaměstnáním patří novinářství. Nastává vždy ovšem jisté nebezpečí, hledáme-li takové zaměstnání, jež je závislé na naší vnitřní vokaci. Může se stát, že se v této vokaci zklameme a pak je ztroskotání dvojnásob bolestné. Jsou lidé, kteří tvrdí, že se nemá vydávati chléb tímž zaměstnáním, které je naším vnitřním povoláním, že zklamání jsou pak nezbytná. Snad, ale zklamání z rozporu mezi zaměstnáním a povoláním mohou býti ještě větší, a také bývají. Jest třeba také konat práci, nejenom samé dílo a přítěž je často nutnější, než by se zdálo.

Kdykoliv přemýšlím o těchto věcech, vždy mi napadne krásný Nerudův verš: „Já leccíms již jsem byl v tom Božím světě... však čím jsem byl, tím byl jsem rád!“ Tak mluví muž!

Dr. Alfred Fuchs.

O KRITICKÉM MĚSÍČNÍKU NĚMECKÝCH KATOLIKŮ.

U nás se častěji daly pokusy o vydávání čistě kritického časopisu, ale vždy pro nedostatek zájmu ztroskotaly. Tím méně mohli na něco podobného pomyslet čestí katolíci. Je zajímavé, že se kritický časopis německých katolíků

„Literarischer Handweiser“ dočkal už 62. ročníku, že se stále zvelebuje, neboť ročník letošní je opravdu pěkný.

„Literarischer Handweiser“ vychází v úhledných sešitech velkého formátu, stránky jeho jsou rozděleny ve 2 sloupce, které jsou číslovány (nikoli stránky). Tisk je drobný, při tom jasný, takže sešit o 40 sloupcích je vsuktu obsažený. Na počátku každého sešitu čteme několik delších studií, za nimi posudky knih, rozdělené podle oborů: theologie, filosofie a psychologie; výchova a vyučování; dějiny a politika; kulturní dějiny; životopisy (Lebensbilder); zeměpis a národopis; vědy právní a státní; národní hospodářství, sociologie; přírodní vědy; lékařství; jazykozpyt a literární historie; umění; hudba; beletrie. Takových posudků přináší číslo asi 60; následuje utříděný (podle oborů a v oborech abecedně) přehled novinek literatury německé (přes 100) (vyňata jsou nová vydání starších knih, jichž přehled je podán o sobě), abecedně uspořádaný přehled novinek literatury anglické, francouzské, italské, španělské a nizozemské (přes 50). Číslo zakončuje hlídka časopisecká, udávající delší články asi 40 revu německých, seřazených abecedně. Jak vidíme, všude se dbá přehlednosti, která usnadňuje hledání. Tolik o formě časopisu!

Všimněme si obsahu 3 prvních čísel nového ročníku. Z delších článků pozoruhodný je úhrnný posudek nejnovější literatury dánské a norské. Pisatel E. Alker z Arnhemu v Holandsku cení novou literaturu dánskou vysoko, praví, že vyniká nad ostatní současnou literaturu. Velký zájem vzbudil nejen v Dánsku, nýbrž v celém vzdělaném světě Larsenův román „Kámen mudrců“, poctěný v soutěži cenou 70.000 dánských korun. Alker uznává jeho přednosti, přece však se mu zdá, že není nábožensky dost hluboký, sám byl raději vyznamenal román kodaňského profesora Frederika Poulsena „Midasův den šel zemí“ (Et Midas-Døgn gik over Landet), který ukazuje, jak za války opojení zlatem zachvátilo mnohé lidi i v Dánsku. Sympatie autorovy jsou ovšem na straně těch, kdo jedině svodům zlata unikli. Třebas v románě vystupuje mnoho osob, dovedl jimi spisovatel hospodárně vládnouti. Mezi mnoha jinými knihami zmiňuje se Alker též o nové knize Joergensenové „Pout do Jerusalema“ (Jorsalafærd), která nestojí v umění za ostatními knihami světoznámého konvertity.

Redaktor časopisu dr. Hermann Weisser (vydavatelem je dr. Keckeis a nakladatelem Herder ve Freiburgu) posuzuje v delší stati vědecké novinky v dějinách literatury německé ve století osvicenském (18.) a ukazuje, jak protestantské brýle autorů káli pohled na literární proudění doby. — Známy Romano Quardini probírá poslední literaturu nového hnutí liturgického v Německu. — Článek J. Mayera stopuje, jak se „biologické myšlení“ v nejnovější době uplatňuje v nejrozličnějších oborech vědy i života. Je zajímavý požadavek, aby biologické myšlení pronikalo i činnost charitativní. Snad podivným nám připadá na první pohled nadpis citované zde knihy J. Grassla „Biologische Grundlagen der Dorfcaritas“, v němž pisatel zdůrazňuje cenu stavu selského, této prabuňky národa, učí venkovskou inteligenci — kněze, učitele, lékaře — správně chápatí pohlavní a rodinný život lidu, svěřáze venkova a životní jeho podmínky. — Monika v. M. zakládá na nových překladech z Komenského svou úvahu o mírových snahách Komenského. — Nakonec bych se ještě zmínil o názoru A. F. Binze o H. Mannovi, známém i u nás moderním romanopisci německém. Binz podrobněji posuzuje jeho román „Hlava“ („Der Kopf“), který je poslední částí trilogie, podávající obraz doby Vilémovy. První část její „Poddaný“ (přeložená též do češtiny) obírá se měšťanstvem, druhá část „Chudý“ („Der Arme“) proletariátem, třetí část, svrchu jmenovaná, vládnoucími vrstvami národa. Dobrá již Mann svým románem chce odsouditi, je vlastně zavázán za svou slávu, s jejím pádem padá i sám odsuzovatel. Dílo uměle stavěné ukáže se prázdným při podrobnějším rozboru, zbývá jen „skleněná groteska na režim Viléma II.“. Němci poválečnému nemá dílo Mannovo co říci, praví posléze kritik. Němec poválečný žádá od umělce, aby ho vytrhl, povzněl z úpadku, aby mu ukázal „veliké věci lidstva“.

Slovanskými věcmi obírá se v časopise Jos. L. Seifert, známý svým dílem o dějinách literatury československé a jihoslovenské, jež vyšlo asi před dvěma lety v katolické sbírce Köselové (Sammlung Kösel).

F. S. Horál

Tři úhledné svazky leží na mém stole. Je to nová „*Edícia mladých slovenských autorov*“, ktorou v minulém podzimu počal vydávať Svaz slovenského študentstva. Svědčí to o dobrém jeho duchu, když se odhodlává ferdovat mladé talenty literární, zatím co naše študentstvo zpronevěřilo se své dávné lásce a zájmu o literaturu úplně vystřídalo modloslužbou sportu všeho druhu a způsobu. V nové edici slovenské hlásí se ke slovu dva autoři už uznání, třetí vystupuje tu knižně poprvé.

Tido J. Gašpar vydává už čtvrtou knížku novelek. Měl jsem při recenzi jeho knihy „*Deputácia mrtvých*“ příležitost rozhovořit se o jeho slibném talentu. Narozem roku 1893 v Turčanských Starinách, žil Gašpar po svém 18. roce řadu let jako námořník v cizině. Po převratu vstoupil do služeb politické správy a byl županským tajemníkem v Turč. Sv. Martině. Od tří let je přidělen tiskové kanceláři bratislavského ministerstva, jsa při tom tajemníkem Spolku slovenských spisovatelů a loni jmenován dramaturgem Sloven. Nár. divadla.

Pod málo vábívým názvem *Buvi* — *Buvi* podává tu Gašpar devět novelek, v nichž jeví se týž vkusný vyprávěč hlubokého citu a vybraného stylu jako v knihách dřívějších. Od tvorby svých předchůdců v krásné próze slovenské, Kukučina i Tajovského, liší se značnou hostejností ke hmotné realitě denního života. Osoby, zalidňující svět jeho novel a ért, spatřují smysl života hlavně v úsilí, aby nezanedbávali hodů ducha a srdce pro překotný shon na tržišti života. Gašpar je novoromantik, hovičí kultu polotónů v dojmech a náladách, autor jemných postřehů psychologických, šetrný analytik lásky. V titulní novele podává historii nadané dívky, jež se stala slavnou umělkyní. I na vrcholku slávy touží po otci jako otec po ní. Otec se k ní konečně přestěhuje z venkovského zátíží, ale záhy odchází zlomen, když poznal, čím jeho milované dítě platí za nádhru, která je obklopuje. Snad nejlepším číslem je novella „*Na pelasti posteľe Marie Immaculaty*“; je to variace na téma velmi odvážné, ale zahaná s takovým vkusem a noblesou, že nikde neuráží. Lícen tu večer u nevěstky, která touží po smrti, protože věří, že Ráj, který Kristus sľibil lotru na pravici, kynie i jejimu krvácejícímu srdci: „Človek sa musí modliť. Smrť je síce zkomolené tajomstvo, ale nás, čo sme mali mrzký život, iste okrášľi.“ — Jen ve dvou črtách blíží se autor slovenskému životu. Jedna z nich je zároveň žalobou na zlořády popěvratové, kdy se znova ukazuje, že chudoba se spravedlnosti nedodělá, protože študovaní páni dále stahují lidu kúzi se hřbetu. Druhý obrázek kreslí stlumenými barvami mravní bídu a slabost vůle podtatranského lidu. Mile dojímá zdravý realismus dětské vzpomínky na druha, který na věky odešel.

Tido J. Gašpar je nesporně z mladých slovenských prosatérů nejnadanejší. Ale v nové knize postrádáme umělecký vzrůst. Třeba ideově zaměřiti výše a ven z úzkého kruhu!

První knibou představuje se nový autor, *Gejza Vámos*, loni promovaný na doktora lékařství. Počal psát jako pražský medik a zároveň redigoval měsíčník mládeže „*Svojet*“. V knize, která pojmenována podle první a nejlepší črtý „*Editino oko a iné novelly*“, shrnul 17 prací různých námětů i nestejných kvalit. Většinu je společným trapný zápas novelisty s lékařem. Některým čísľům (Paranoik, Thomsenista) porozumí pouze čtenář medicínsky vzdělaný. Jinde bije příliš do očí vliv cizích autorů. Po příkladu Nietzscheově nuti se mladý Slovák zbytečně do paradoxní duchaplnosti a píše potom taková jednostranná axiomata jako: „Pravda je to, co nuti člověka k jidlu.“ Ve smutné, ale umělecky zdařilé povídce o Editině očku se autor přiznává, že „v černých nociach ma šialená túha vedie k bielému papieru, aby som vľad do pera svoju lásku i nenávisť k tomuto svetu a k ľuďom, ktorých predsa, predsa len nekoenečne milujem, hociako sa odkopem niekedy od nich.“ Je tedy Vámos spisovatelem z vnitřní potřeby, proto v zájmu slovenské literatury měl by se předem zbavit laciného ironisování pojmů, s kterými neradno zahrávati. Ne-

svědčí mu to už proto, že sám nazírá na život vážně. V čertě „Za Diogenovým lampášem“ vytýká společnosti, že pro všední zájmy nesnaží se proniknouti pod povrch života, a horlí proti mládeži, která „žije úplně bezmyšlenkovitě. Jej ideálem sú olympiády a zápasy“.

Něco nového ožívá se z prózy Vámošovy: vliv pražského prostředí, zdá se, že mu nebyl na škodu. Negativní stránky jeho beletrie nesou pečeť imitace módních autorů budapeštských. Řekl bych, že z Vámoše může být jednou výborný feuilletonista. Novelista sotva. Ale musí ještě projít školou života, vzdát se svých papírových předloh — a přiblížit se lidu.

S nezkaleným požitkem lze čísti třetí svazek „Edice mladých slovenských autorův“, „Cválajúce dni“ od Jána Smreka. Básník na své mládí hodně zcestoval; je nyní redaktorem „Nár. Novin“ v Turč. Sv. Martině. První verše otiskl roku 1918 ve „Zlaté Praze“ — v tom šťastném období velikých nadějí, kdy každý slovenský verš v českém listu býval vítán jako přípověď blízke československé jednoty ve společném, svobodném státě. Své prvotiny shrnul potom do knížky „Odsúdený k večitej žizni“. Přítomná kniha je druhou sbírkou Smrekovou.

„Cválajúce dni“ — to jsou neosedlaní hřebci, na nichž mládí letí kupředu. Což divu, spadne-li sem tam někdo a zlomí vaz. Také básník uhání tryskem do života, pln odvahy a vnitřní radosti. „Ja dvadsaťpäť mám rokov a cítim sa jak pacholátko.“ Viděl už moře a kus života — ale žene se dál za vyšší metou. „Chystajte na čelo vavrín — ak nedosiahnem zemeľu osu, radšej sa shodte s Taygetosu.“ Kolem dívky zvou: „Pojďte, utrhnuť si ružu.“ Nedivte se pětadvacetiletému poetovi, tvrdí-li vám vtipně a neotřelými obrazy, že nic přehabnějšího na světě než děvče v rozkvěti. Jindy se zamyslí a zapíše „Ballade noci májovej“, v náladě silnou, epicky rozplyzlou. „Ballada o cynickom milovaní“ svědčí o správné morálce básníkově. Smrek se tu chvalitebně liší od nejmladšího dorostu českých poetů, kteří po příkladu ruských velebitelů nihilistického anarchismu hovi nejpustšímu cynismu, v barové otrlosti honomí pohrdající morálním zákonem. Spanilé ruské dívky táže se Smrek, „či ešte dlho vášmu rodu vládnúť budú židia od východu?“. I v tomto stanovisku liší se tedy prospěšně od českých veršujících bolševičků ze školy Wolkerovy, kteří zavrhlí celou literární tradici a hřeší proti duchu národa — i proti budoucnosti jeho svobodného státu. Ovšem i Smrek sem tam zaplatí daň móde, i v jeho knížce najdou se dnes tolik oblíbené verše o nevěstě, ale u něho to není glorifikace, na jakou jsou u nás zvykli, nýbrž lidský soucit a lítost nad pádem. Také sociální struna se tu ozve, nikoliv však skřipotem třídní nenávisti, nýbrž jako poctivý stisk ruky dělníka dělníku. Proti českým střetěncům, kteří z okna pražské literární kavárny plíží na všechno domácí, libuje si Smrek: „Dobre je tu na domácej pôde a netreba ísť širým svetom.“ Nicméně také se rád podírá do světa: „Ó, svete, otvor svoje brány, radosti kón je osedlaný.“ Zastaví se hostem ve Varšavě, načez vtipně veršovanou casuerii opěvuje pívavné vele-město, kde „keď srdce ponúkneš, prijmúť sa s láskou prudkou“.

Ján Smrek a o málo starší Lukáš vyjadrují básničky mladé Slovensko. Oba vzbuzují nejlepší naděje. Ani jeden ani druhý neotravuje čtenáře enervertickým pessimismem nebo rouhavým titanismem. Smrek volá: „Človek som, nie stroko-tanec, vrak — celý svet je mojou nádejou!“ Takové tóny rádi slyšíme.

Českému čtenáři bude Smrek pro svůj jasný, průhledný verš snadno srozumitelným. Užší styky dnešního Slovenska se světem českým jsou patrný i na básnické řeči Smrekově. Čas již pracuje pro československou jednotu. Nebude-li sami zbytečnými schválnostmi a dráždění Slováků tomu škoditi, splní se jednou doista, co Hvězdoslav předpovídal, že vzájemná láska „svari našu i naše jazyky“.

Dr. J. Smolár

• SLOVINSKÉ LITERÁRNÍ A UMĚLECKÉ REVUE.

Také letos přihlásila se první „Mladika“, vydávaná Družbou sv. Mohorja na Prevaliah za redakce F. S. Finžgara. Hlavní prosaickou prací nového (VII.) ročníku je rozsáhlá povídka Matije Malešiče „Kruh“ (t. j. „Chléb“). Je to první

větší beletristická práce, těžící ze života v Slovenské Krajině (Prekmurji). Ličí božský chléb, za nímž chodí nuzní Krajinci do bohatých částí Maďarska a Slavonie, kde pracují na velkostatecích pod dozorem „paltrů“, kteří jejich chudoby a bezradnosti namnoze velice zneužívají. Úvodní část „Kruhu“, kterou přináší první sešit „Mladiky“, je psána živě a svědčí o dobrém vypravovatelském nadání Malešičově. Menšími pracemi beletristickými přispěli do téhož čísla básníci: Gustav Strniša, Anton Žužek, Srečko Kosovel, Gliša Koritnik, hlavně pak Ksaver Meško a prosaisté: Marija Kmetova, Lea Fatur a Ivan Vuk; vedle toho přináší „Mladika“ překlad historické povídky Angličanky Orczyové „Za císaře“. V poučné části se setkáváme zase s dr. A. Piskernikovou, pišíci zajímavě o životě rostlin a s Vikorem Steskou, pokračujícím ve svých dobrých přehledných dějinách slovinského výtvarnictví; mimo to přispěl originálním cestopisem (Výlet na Mount Massive) J. M. Trunk. Poslední část prvního sešitu zabraja jako obvykle různé zajímavé drobnosti, shrnuté v oddíly: Pestré pole, Hospodář a hospodyně, Žerty a hádanky. Jak patrně, bude i nový ročník „Mladiky“ textově bohatý a dobrý. Totéž lze očekávat i o stránce ilustrační, bude-li v každém dalším sešitě jen přibližně tolik a tak zdařilých obrázků, jako v čísle prvním.

Druhý se ozval „Ljubljanski Zvon“. Prvý sešit jeho XLVI. ročníku zahajují tři básně Pavla Golie, vedle něhož zastupují poesii ukázky lyriky Ivana Cankara, Frana Ellera a Iva Peruzziho. Nepoiněrně lépe je zastoupena výpravná próza. Juš Kozak počíná uveřejňovati poslední díl své široce založené románové práce „Šentpeter“, France Bevk pak navazuje novelou „Útek před stínem“ na zajímavou novelistickou práci „Děmonův otrok“, kterou uveřejňoval v loňském ročníku „Ljubljanského Zvonu“, ukrýváje se za pseudonym Jernej Jereb. Bevk, jenž se obírá stále častěji problémy sexuálními, zabývá se tu poblouzením mládeže člověka. Drobnou prózou přispěl mimo to Srečko Kosovel. Nejvýše stojí arci poučná část „Ljubljanského Zvonu“. Přináší především vysoce zajímavou přednášku Jana Lavrina o Tolstém a Nietzscheovi, extréměch antagonismu mravnosti vyvěrající ze cti a mravnosti vyvěrající ze zbožnosti. Neméně zajímavá je přednáška dra Nika Zupaniče „O prvním vystoupení Antů v historii“. Sem patří také stať K. Dobidy, navazující na výstavu portretního malířství na Slovinskou, konanou roku 1925. Sem patří také dobře informující Zprávy knižní a Kronika, s důkladným Dobidovým referátem o poslední lublaňské výstavě bratří Králjů, jakož i s vitaným referátem France Marolta o všech významnějších lublaňských koncertech první části letošní hudební saisony. Redaktorem zůstává nadále Fran Albrecht, jenž se poctivě snaží, aby „Ljubljanski Zvon“ udržel na bývalé výši.

Také redakce revue „Dom in svet“ zůstává nezměněna: beletristickou část řídí i v novém (XXXIX.) ročníku profesor France Koblar, část poučnou pak dr. France Stelč. První sešit, který vyšel tentokrát už začátkem ledna [nač jsme už nebyli pomalu zvyklí] svědčí o trvalé snaze redakce, aby se stala z „Dom in sveta“ vůdčí umělecké revue slovinská. Už vnější stránka tohoto sympatického měsíčníku jeví každým rokem nově zlepšení. Letos na př. překvapilo nové písmo a soustředěnost části ilustrační, věnované bezvýhradně jedinému předmětu: novější tvorbě velkého slovinského architekta Josipa Plečnika. Textově převládá v „Dom in svetu“ krásné písemnictví, zastoupené čím dále tím více předními členy generace mladší a nejmladší. V čele stojí opět bystrý a temperamentní Ivan Pregelj s idylou „Osmero pesmi“. Vedle něho nechybí arci plodný France Bevk, jenž uveřejňuje v prvním sešitě začátek novely Julijan Sever. Miran Jarc je zastoupen psychologickou črtou ze života politického vůdce dra Marcela Kastelice, o jehož budoucnosti rozhoduje několik dní vynuceného osamocení. Škoda, že jak v črtě Jarcově tak také na více realistickém obrázku Bogomira Magajny, zachycujícím osudný obrat v životě mladé dělnice, zůstalo ještě hojně podružnosti, rušících dramatickosti vlastního předmětu. Básněmi jsou v prvním sešitě zastoupeni lyrikové Silvin Sardenko a Tone Seliskar vedle epika Ivana Robidy. Cizí písemnictví je zastoupeno překlady mysteria Paula Claudela „Zvěstování Panny Marie“. Překladaťel, Anton Debeljak, napsal do poučného dílu „Dom in sveta“, stručnou, ale dobře charakterizující stať o Claudelovi. Do téhož dílu přispěli dále: Jože Pogačnik výstižnou

statí o básníku mystikovi R. J. Sorgovi, France Stele úvahou o umělecké podstatě architektury s odkazy na novější práce Plečnickovy, Fr. Stele a R. Ložar cennými odbornými posudky slovinských výstav z roku 1925, Stanko Vurnik dobrým přehledem slovinského hudebního života v téměř roce a R. Ložar, Tine Debeljak, Fr. Koblar a dr. I. Pregelj recensemi a referáty literárními, po případě divadelními. Celkem nutno zdůraznit, že nový ročník „Dom in sveta“ začíná číslem, vynikajícím jak dobrou úrovní veškerých příspěvků, tak také přibojnou svěžestí a vytříbeným vkusem.

Dr. Bohuš Vybíral

SNY A BOJE MLADÝCH SPISOVATELŮ.

Za jasných, veselých dnů, kdy štěstí se dívá do oken, rádi se rozběhneme jako malé děti. Zapomeneme na chvíli, že kdesi zuří boje o nové směry v nejmladší literatuře, zapomeneme podepsati jeden vášnivý manifest, a přece nás to neboli. Mladí, kypící a hledající v prvním návalu mladých sil nově a nové formy k projevu, to plamennými slovy volá . . . Zve, aby i jiní šli a následovali na cestách za výboji. Snad za nedlouho se ozve se rtů vojína: *marnost nad marnost*, snad celá generace se zachvěje po nezdařeném útoku za nové ideály, ale přece něco tu zůstane. Staří a mladí budou na sebe hleděti ze svých pozic a nepomyslí, že jsou to vlastně etapy, jimiž musí projít všichni.

Zaráží ovšem, ozve-li se odkudsi dětinský hlas decimující celý duchovní poklad národa na deset jmen a všechny ostatní zaprodávající za jediného západnického autora. Je to již známý zjev, že se od nás jezdí na zkušenou do ciziny. Dnes je v módě Francie a Italie. Ba i země severské mají své vyznavače v mladé generaci. Vezměte do rukou kterýkoliv náš list věnovaný literatuře a seznáte již při zběžném prolistování, že cizí kultura má u nás vášnivě ctitele.

Jakási chmura leží nad námi a mraky příliš hluboko klesly. Hesla politická, která zaneřádí duše, otravují vzduch. Lid nakažen vášní nevěnuje pozornosti knihám, a tak se u nás daří jen literatuře sensační! Mladí autoři snaží se proto uchytit nejobdivnějšími pokusy o novou formu. Neměl by jim být výstrahou osud Vrchlického, který obětoval tak příliš často obsah formě? Mladí chce stále kupředu, neuvazuje u každé hromádky štěrku, u každého milníku. To žene se za svým ideálním cílem. Ale nezdá se vám, mladí přátelé, nebezpečný ten šon a hon za novými a novými *ismy*? Nedojde pomalu k tomu, že budou malíři své díla psát a spisovatelé kreslit své básně?

Naši mladí spisovatelé, rozdělení na několik táborů, které se stále dělí, spojují a přetvořují, vydávají ohnivý manifest za manifestem. Ale to vše jest většinou jen *na papíře*. Proč stále to tahání o amforu, která se může při tom krásně rozbít a kde bude obsah, který vlastně tu má cenu?

Hrozně ovoce války, která ubila lidskou duši, prožíváme dosud v plné síle. Mladí autoři, kteří většinou prožili ta hrozná léta kdesi v zákopech, jsou stále pod mocným vlivem těch hrozných let. Ale snad jsme již blízko přelomu nové doby a nově se tvořící kultuře.

B. Zuh

Z NOVÉ KRÁSNÉ LITERATURY.

Jaroslav Durych: *Balady*. Pětí dřevoryty doprovází Arnošt Hrabal. Vytiskl Kryl a Scotti v Novém Jičíně. Vydala nakladatelská společnost Rozmach v Praze 1925. Stran 68. — Les divý a černý, kryjící ve svých úděsných tmách krev i milostná dobrodružství, vryl první šíp inspirace v duši básníkovu. Násled je pak léta v sobě, zranění tajemně a nevyřčeně, dokud nebyl pro ně nalezen temné romantický postoj z odkazu Máchova a hudební výraz, oceněn po všestranném a objevitelském studiu české prosodie v díle Erbenově. Násled v melodiích rodné řeči korelát svého citu, vyvěrajícího z černých a neviditelných zřídél pudového prázivota, rekapitulovaného krutou smyslností i vražednou zlobou podvědomí, avšak očištěného paprsky nadpřirozených světél čistého a posvěcujícího ženství, vytvořil Durych dvě balady „Cikáncina smrti“ a

„Laň a panna“, tvarově téměř absolutně ukázněné a ryzí a zároveň lyricky křehké a sladké. Každá je doplněna zajímavými traktáty o vzniku a rázu obou děl.

Dom. P.

Jindřich Š. Baar: *Lúsy. Sebraných spisů beletristických sv. VI. Str. 528 a VIII. Vydaly Českomoravské podniky tiskarské a vydavatelské v Praze 1925.* — Napsal jsem již při první části této trilogie, že v ní chce Baar zobraziti důvěrný poměr chodského sedláka k přírodě, jak se projevuje v jeho celoroční práci, těžké i radostné. Třetí část to jen znovu potvrzuje. Je z ní také ještě více zřejmo, že tituly jednotlivých dílů nebyly voleny právě šťastně, neboť nevystihují obsahu. „Paní komisarka“ jest jen jednou z četných postav, jež se objevují na širokém plátně zimního venkovského života, o „Osmatříticátiních“ se ani mnoho nedovídáme v bohaté kronice jarních prací a slavností, a dlouhý spor o „Lúsy“ mezi klenečskými sedláky a německými odrodilci nebo přístěhovalci jest jen velkou epizodou, která vzrušuje kraj i uprostřed pilných letních měsíců. Čtenář bezděky čeká ještě jeden díl, jenž by organicky uzavřel kroniku „chodského roku“. A skutečně pftel zesnulého archivář Fr. Teplý v „Doslovu“ tohoto svazku oznamuje, že Baar měl v úmyslu napsati ještě čtvrtou část a dáti pak celé této quadrilogii společně pojmenování „Naše máma“ — neboť v „Hanýžce“, jedné z nejkrásnějších svých divčích postav, vykreslil svou vlastní matku. Její otec Václav Král, tedy Baarův děd, vyrůstá tu svou pevnou, ucelenou, i v neštěstí nezlomnou povahou k dokonalému selskému typu, blízcímu se Cimburovi. Vedle nich rýsuje se výrazně dlouhá řada ostatních postav, známých již z prvních dvou částí — od B. Němcové, ozářené tu jasně tiché mučednice zapraných tulí a bojovnice za svobodu lidské a národní myšlenky, až k bývalému pašeráku a nyní kostelnímu služebníku Zednickovi. Zkreslil-li Baar postavu kněze P. Gabriela Schneidra, jak mu bylo nedávno vytýkáno, nemohu posouditi: jisto však je, že velice dobře vystihl zde vliv, jaký mají podobné povahy zvláště na ženy. Celkem jest třetí část trilogie dějově nejobhatší a také nejzajímavější. Budi proto tím větší žal, že autoru nebylo již popřáno dokonšiti své nejrozsáhlejší dílo zamýšleným čtvrtým svazkem, kde chtěl svou matku „Hanýžku“ přivést až k oltáří.

M.

M. B. Böhmel: *Výkřik a jiné novely. Knihovna „Čeští beletristé“ sv. I. Str. 317. Vydalo nakladatelství „Sfinx“ v Praze 1925.* — Po pěti objemných románech z pražského a předměstského ovzduší, jež svými smělými námety a často až drastickým líčením současných neřestí budily jistou sensaci, vydává Böhmel druhý soubor svých drobnějších novel a povídek. Některé jsou nejnovějšího data, jiné sahají až k počátkům jeho literární tvorby, takže kniha dává po této stránce dosti přehledný obraz uměleckého vývoje našeho naturalisty. I tu vystupuje do popředí jeho úsilí zachytiti ovzduší naší doby v postavách vzatých přímo ze všedního života, hnaných lidskými vášněmi a pudy, ale často i zevnějšími okolnostmi k mravnímu rozvratu neb aspoň k výkřiku zoufalé bolesti, jaký proráží hned z titulní novely. Zde vylíčil Böhmel „dno bíd“, jakou zavinily poválečné poměry v městech mezi úřednictvem: dva lidé, selská dcera a malý úředník, chrání si čistoty, aby mohli s dobrým svědomím uzavřiti manželství, ale nouze zničí brzy nejkrásnější naděje a podryje i základ rodinné spokojenosti — touhu po dítěti, jehož by nemohli, jak se domnívají, vyživiti a vychovati... Většina novel nevyznívá ovšem tak pochmurně: autora satira a někdy i humor zladuje ony příliš temné, skoro posupné tóny, jež převládají v jeho mravolických románech, a osobní vzpomínky spjaté s několika povídkami zdůvěrňují i jeho poměr ke čtenáři. V knize jsou, jak přirozeno, i slabší práce, založené na anekdotických námetech, je tu i hodně drastická „Sněrovačka“, ale celek vydává znovu svědectví, že autor „Chlapička“ dovede dobře vypravovati zajímavé příběhy a výrazně kreslíti jednotlivé typické postavy. Má ovšem více smyslu pro jejich zevnější činy než hlubiny duší. Ale to jest již údelem všech naturalistů.

M.

Viktor Hánek: *Madonin stesk. Legenda tichého srdce.* — Druhé vydání. Str. 200 za 12 Kč. Vydalo Zemědělské knihupectví A. Neubert v Praze 1926.

— Románek o silné, „život obsahující lásku“, zpestřený událostmi při rozvratu rakouské armády v Itálii. Český důstojník Valerian Ster, člověk trpící jakýmsi záhadným, nevysvětlitelným smutkem a pracující neohroženě o rozvrat, vzplane láskou k mladé snivě Italce a zustane jí věren i v Čechách, kde se po převratu uzdravuje v nemocnici: Čechy jsou mu teď úplně cizí, touží jen po Itálii a vrací se konečně očekávan stejně toužebně milenkou. Tento neptilil vlastne-
necký skutek snaží se spisovatel omluviti poukazem na české básníky a umělce, kteří také milovali nadevše Itálii, zemi slunce, lásky a štěstí: touha po slunci, toť prý „věčný refrén české legendy“. Sám je také nadšen pro Itálii a její bás-
níky, zvláště pro d'Annunzia, kterého Ster s milenkou tak často čtou a ve-
lebí a jenž byl asi také vzorem našemu spisovatelí: svědčil by o tom aspoň jeho lehký, poetický zladěný sloh a záliba v líčení vášnivých, všechna pouta přetrhávajících lásek. I sestra Dolores v pražské nemocnici podléhá lásce ke Sterovi a jest ochotna odhodit k vůli němu řádový šat. Také jinak jest celý děj této „legendy“ opředen závojem libového romantismu. M.

René Bazin: Zmírající země. Román. Přeložila Josefa Havránková. Česko-
moravské podniky tiskářské a vydavatelské v Praze 1925. Stran 219. — La
terre qui meurt už svým názvem naznačuje zánik smutné země vendéjské,
země mlh a plískanic: ten kraj možno buď milovati láskou Toussainta Lumi-
neaua, do úpadu pracovati, těšiti se na úrodu, které skupná země nevydává,
a tak na mizinu přijíti, anebo ji opustiti a jíti do krajů zámořských, nevyčer-
paných dosud umělým zemědělstvím, či za dělníka do města, kde je jistý vý-
dělek. Tak učinili všichni synové Lumineauovi kromě chorého Mathurina,
symbolisujícího tklivě zemi, jež umírá, a hynoucího za mrazivé noci pro lásku
beznadějnou. Avšak zmírající země znovu bude milována, to věříme, čteme-li,
co si ve štěpnici septali pacholek Jean Nesmy a jeho milá, Rousille Lumine-
auova. Knihu tuto napsal básník, jehož obzorem v mládí nebyly zdi třídy nebo
dvora, nýbrž lesy, louky a nebe, které se mění, jak hodiny minou, a jehož
přátelé se nazývali mlha, slunce a soumrak, ptáci a rolníci, kteří jsou mlčen-
liví a tajemní, jak vyznává v předmluvě k Povídkám chůvy Petrusky. V pe-
livém překladu máme knihu z přírody a skutečnosti, jejíž tvůrce má dar oka,
dar viděti světlo i stín: který však si je dobře vědom, že dílo umělecké nesmí
býti protilidské ani protispolečenské, a proto vkládá ve své příběhy etický
prvek očisty a vzestupu, isa tak pravým realistou a spisovatelem lidovým v nej-
krásnějším smyslu slova toho. Dom. P.

Francis Carco: Scény ze života na Montmartru. Román. Přeložila Sl.
Jilovská. Obálka Václ. Špály. Románové knihovny „Proud“ sv. 19. Stran 159.
Vydal „Čin“ v Praze 1925. — Jsou to ovšem scény ze života umělců a jejich
milenek, které měly a někdy i chtěly býti „Musami“ svých mladých básníků a
malířů, ale často stávají se jim svou nestálostí a požívačností zdrojem utrpení
i příčinou životního rozvratu. „Ani nejlepší z nich nestojí za to, abychom na
ni pohlédli“, vyslovuje se opovržlivě jeden z nich o ženách. A přece zase jsou
zahofkli i nešťastní, když je milénka opustí, a vydávají se na dobrodružné po-
tování noční Paříží, aby je nalezli a stali se pak obyčejnými měšťáky nebo
skončili jako zoufalci. Autor „Štvanec“ a „Nevinných“ vysíhl pěkně bezúteš-
nost a marnost takového „života“, kde nadaní lidé sami ubíjejí svůj talent
v pitkách a prázdných hovorech o umění, kde honba po duševních i smys-
lých sensacích jest ubohou náhražkou skutečné práce. Děj románu jest jinak
nepatrný. M.

Henri Béraud: Měsíční vitriol. Román. Přel. Boh. Mathesius. Obálka Jos.
Čapka. Románové knihovny „Proud“ sv. 24. Str. 157. Vydal „Čin“ v Praze
1925. — Pochmurný obraz z konce doby Ludvíka XV., kdy ve Francii všechno
již uzrávalo k revoluci. Král vysílený již svými vášněmi a nebezpečný svým
pohoršlivým životem je předmětem nenávisti a sterých intrik, jejichž nitky spi-
sovatel zavádí — těžko říci, zda právem — mimo jiné zvláště do kláštera je-
suitů. Odtud vycházejí také provést svůj úkol, zabít krále, dva lidé, kteří jsou

k sobě připoutání zvláštní náklonností: mladý syn lyonského pekaře Blažej a jeho strýc, Janovan, republikán a nevěrec, který nenávidí krále jako tyрана a vsugeruje svou vůli i synovci. „Měsíční vitriol“, toť podivně připravený a krutě působící jed, jež Blažej v jakési halucinaci vsype do číše rozkošnického krále. Hrozně Ludvikovo umírání, stejně jako drtíve popravu člověka, jemuž se nepodařilo krále zavraždit, i jiné brutální scény z tehdejšího života ličí spisovatel až s nemilosrdně naturalistickou věrností, ačkoliv jinak dovede velice jemně zachytit náladu venkovských měst i staré rozechvěné Paříže a zvláště duševní stavy jinocha, jenž přilnul celým srdcem k záhadnému dobrodruhu, pod jeho vlivem ztrácí skoro vlastní vůli a žije pak jedině fantastickým snům minulosti a churavým dobrodružným touhám svého smutného mládí. *M.*

Paul a Viktor Margueritte: Marnost (Vanité). Román. Přel. L. Poláček. Stran 330. Vydal František Ziegner, Praha-Vinohrady 1925. — Jako v tolika jiných svých románech kreslí i zde známá spisovatelská dvojice život pařížské, patrně ještě předválečné společnosti, zvláště prostředí velkoobchodníků, novinářů, úředníků i šlechticů, kteří se kupi kolem pohostinného domu poctivého, ale ve svém rodinném životě slabého zbohatlíka. Ve dvou jeho dcerách představili spisovatelé dva protilehlé směry dnešní mládeže: jedna, provdaná již, marnivá a požívačná, jde bezohledně za svou hříšnou vášní, klame muže a rozbíjí konečně své manželství; druhá, ušlechtilá ve své lásce k chudému, obětavému lékaři, vzdává se zděděného jmění a chce si dobývat chleba vlastní prací. Autoři dávají oběma ženám dojiti štěstí, po němž toužili — a je to konečně v životě dosti častým zjevem, že i takové Raymondy po všech svých zločinech vystupují nezasloužené na vrchol lidského blaha, naleznou se i takové bohaté tety, jež zavčas zahynou při automobilovém neštěstí, aby vysvobodily své příbuzné z úpadku a zajistily i nehodným statisticové jmění — ale závěr vyznívá základním tónem celého románu, na některých místech dosti „realistického“, jinde skoro mrakovárního: štěstí zbudované na bohatství získaném bez veškeré zásluhy a zneužívaném k rozmařilosti, není štěstím pravým a trvalým. Toto může dáti jen práce a čistě svědomí. Jinak je celý ten velkoměstský shon po požitcích, jak jej představuje řada osob v románě, jen velkou Marností, pojatou ovšem se stanoviska zcela přirozeného. *M.*

Edmund Edel: Mamon. Román. Přel. Viktor O. Seifert. Str. 210. Vydal Fr. Ziegner, Praha-Vinohrady 1925. — Také román německého spisovatele mohl by se jmenovati „Marnost“: ličí rovněž onen horečný shon po penězích a rozkoši, jenž nemůže nikdy ukojiti lidského srdce, ale vede často jen k podvodu, násilí i k zoufalství. Časově jest ovšem Edelův román bližší i určitější: čerpá z posledního válečného a poválečného období v Německu, kdy mnozí podnikaví a ve svědomí nijak úzkostliví lidé využili příznivé konjunktury, pustili se do všelijakých obchodů a po prvních úspěších začali svůj tanec kolem zlatého telete. A s neukojitelnou touhou po mamonu probudil se i v těchto nových lidech po dlouhých letech strádání vše šířající „hlad po životě“, jenž se neumí projevit jinak než požitkářstvím, rozmařilostí a napodobením toho, co viděli u dřívějších boháčů. Paroxysmus zlata a vášni nepřinese ovšem ani jim klidu: dva takoví „míšenci kultury“ v románě končí násilnou smrtí, stejně jako válkou zchudlý spisovatel a doktor filosofie. Hrdinka sama dochází sice svého cíle — sňatku s bohatým děditelem, ale oba mají daleko ke dvěma ušlechtilým postavám románu Marguerittova: jsou to již také typy „nových lidí“, kteří se neohlíží na nějaké mravní zásady, nevybírají prostředků a mají týž cíl jako oni zoufalí požitkáři — jsou jen opatrnější a šťastnější. Že ne trvale, možno už toliko tušiti: spisovatel sám chtěl svým úspěšně psaným románem dáti jen obraz mravně rozvrácené doby. Obraz trochu satirický, ale až bez naděje smutný. *M.*

Sarah Grandová: Božská dvojčátka. Přeložila Marie Kottová. Tři svazky za 18.60 Kč. Vydal B. Kočí v Praze 1925 jako 30.—31. svazek své Nejlicnější české knihovny. — Román líčí v prvních svých částech dětská léta dvoj-

čátek, bratra a sestry, jež svými bystrými nápady a svou překypující bujností i šelmovskými, někdy podle našich názorů až rozpustilými kousky uvádějí v úžas celé okolí. Později vstupují do popředí zvláště osudy dívky přirozeně velmi úspěšné, ale stále ještě rozmarné a náladové. Provdala se za staršího muže, jenž ji dopřává neomezené volnosti, až zasažena do hloubi duše následky nerozvážného činu snaží se žiti přimýšlet opravdovým životem. Spisovatelka jest jistě jemnou umělkyní, která usiluje proniknouti zvláště duši vyvíjející se ženské bytosti. Mnohé kapitoly svého díla obestřela čistou poesí, jiné zase vyplnila vážnýmihovory a úvahami o náboženství: tón hovoru vyznívá nejednou proti oběma církvím, státní anglikánské i římsko-katolické, zvláště když zástoupce: této jest ubohou, bystřejší odpovědi neschopnou figurkou. Vzdělaný a myslivý čtenář nahlédne tak i po této stránce do vnitřního života vyšších anglických kruhů.

M.

PRO LIDOVÉ KNIHOVNY.

Frant. K. Křen: Na té naší Haně. Souborných spisů svazek osmý, stran 352 za 11 Kč. Vydala Občanská tiskárna v Brně 1925. R.-daktor „Našeho domova“ prof. Josef Věvoda koná neúnnavnou práci s pořádáním a vydáváním povídek oblíbeného Křena; 31 čísel vybraných s vkusem a taktem, svědčíc nejen o znalosti, nýbrž i o promyšleném plánu, dání publiku Křenovo dílo ve formě, proti něž sám autor by ničeho nenamítal. Intimní přítel spisovatelův snaží se též o vhodnou vnější úpravu. Jestliže svazek minulý přinesl na obalce reprodukcii kaple sv. Anny z Prostějova, přináší svazek VIII. zdatilý obraz prostějovského zámku od Jungmannových sadu. Mladý nadaný grafik Karel Toman zůstane vnější výpravě dalších svazků jistě věren. Knihovna Našeho lidu, vydávaná Občanskou tiskárnou v Brně, působí blahodárně v šíření zdravé četby lidové, jež zabrání mnohemu braku, deroucimu se do veřejných knihoven. Odbírejte a čtěte povídky humoristy hanáckého.

K.

Svatopluk Čech: Kniha novel. Vybraných spisů sv. III. Str. 313. Vydal F. Topič v Praze 1925. — Do knihy zařadil pořadatel F. Strojček jedenáct prací, jež podávají pěkný, dosti úplný obraz novelistické tvorby Čechovy. Jsou tu vážné povídky, ale také satiry, jež nepozbyly dosud svéžesti a patrně zachovají si ještě dlouho svůj nevšední půvab. Tak na př. „Filemon a Baucis“, „Oblaka“, „Fiorella“, „Sláva“, „Ilusionista“ a j. Jemnější čtenářům, kteří si nemohou popřáti celého díla Čechova, bude tento výbor dobrou i milou náhradou. Jako IV. svazek začínají v této sbírce vycházeti pod názvem „Jdyl a báje“ nejznámější snad a nejpobulárnější díla Čechova: „Ve stínu lipy“, „Lešedínský kovář“, „Petrklíče“ a „Hanuman“. Možno je dobře doporučiti do všech knihoven.

B. J.

Josef D. Konrád: Na sluníčku. Veselé povídky. Sebraných spisů sv. XIII. Str. 448 za 24 Kč. Vydalo Zemědělské knihkupectví A. Neubert v Praze 1926. — Mezi těmi 20 „veselými povídkami“ jsou některé zcela vážné; tak hned první o samostatlé venkovské krasavici-divochu, jejíž láska se projevila tak nápadným způsobem, nebo druhá o mladém, zcela nezkušeném knězi, jenž se blouznil náhle a málo ovšem pravděpodobně pošetilou láskou k mladé dívce a byl z ní brzy vyléčen, podobně jako v jiné povídce pražský oficiál odnesl si z takové nerozvážné zamilovanosti slzu v oku a ránu v srdci. Bylo by možno uvést i ještě dosti jiných; ale přesto působí i tyto práce jakýmsi jasným, hřejivým dojmem: spisovatel vybírá si své postavy většinou mezi dobrými lidmi, hledí i na jejich chyby vlnidým, shovívavým zrakem a snaží se vždy zladiti a usmířiti různé ty spory a nesrovnalosti mezi nimi. Hlavní slovo ovšem i zde má erotika, ale je slušná a neurážlivá. A takový jest i humor: Konrád dovodí se i na tomto poli uvarovati všelijakých drsností a hrubostí, bez nichž se mnozí novější humoristé skoro již ani neobejdou. Dospělí čtenáři se knihou po-

B. J.

Petr Bělehradský: Kytička děvčátek. Str. 74 za 8 Kč. Vlastním nákladem. Rozseč u Kunštátu na Moravě 1925. — Prostým, nehledaným slohem, promíseným úryvky národních písní i lidových přísloví, uvažuje autor o různých druzích dnešních dívek a žen, jak je rozlišují již jemně odstínována naše pojmenování: Děvčátka, žabky, děvče, holka, dívka, divčina, slečna, panenka, koketka, hysterká, stará panna, prostitutka. Posuzuje je se stanoviska zdravého a rozumného venkovana, jenž má na mysli vždy hlavní úkol ženy, určený křesťanskou mravoukou, a vytýká proto někdy dosti jadrné všelijaké ty chyby a výstřelky, hříchy i neřesti, jež se módou, četbou, divadlem atd. vplížily bohužel i na venkov, varuje otevřeně před poblouzením, nabádá k opatrnosti ve vůli životní družky, zdůrazňuje nutnost čistoty duše i těla jako podmínky šťastného manželství, ujiňuje se pověsti starých panen atd. Knížku možno doporučit i zvláště mladým mužům, kteří v ní naleznou nejedno dobré zrno doporučené ne formou kazatele z povolání, ale perem zkušeného a jistě dobře smýšlejícího druha.

B. J.

POZNÁMKY A ZPRÁVY.

Denní tisk a literatura. O této otázce psali jsme dosti již minulého roku. Aby se od slov přešlo ke skutkům, nabídla se Družina literární a umělecká na návrh spisovatele G. Ronaje všem redakcím našich listů — kromě „Nástinu“ a „Lidových listů“, jež jsou po této stránce již opatřeny — že se jim postará o literární referenty. A výsledek? Referenti se přihlásili, ale slavné redakce neuznaly celou akci ani za hodnou odpovědi: ze 12 časopisů, jímž bylo dopřáno, odpovědělo do konce prosince jen jediný týdeník — brněnská „Budoucnost“. Je tedy nyní dokumentárně zjištěno, že naše listy z největší části nestojí o literaturu a že je jim milejší rozmazávat všelijaké místní plotky a vraždy, referovat o každé zlomené noze a po druhé rozkvetlé hrušce, uvádět jména nových starostů, náměstků atd. v nějaké zapadlé Lhotě, než jednou za čas věnovat sloupeček také zprávám o nových knihách... A tak povleče se dál ostudný opravdu fakt, že na př. jediný lidový deník v hlavním městě Moravy nemá od smrti K. Doštála Lutinova pravidelně literární rubriky — té přece nenahradí jubilejní články objevující se tu jednou za „uherský měsíc“, a tím méně pouhé otisky nakladatelských reklam! Kdo je tu vinen? A kdo dovede zjednatí nápravu? Nemělo by se o to pokusit samo čtenářstvo, které vydatelé a redakce tak podceňují a které je za dnešního ubohého stavu nuceno utíkat se k bezbarvým nebo liberálním novinám?

Potřebné dílo. Známý překladatel

ruských spisovatelů a autor dávno rozzebrané „Historie literatury ruské XIX. století“ P. Augustin Vrzal, O. S. B. — A. G. Stin, začal bez jakékoli reklamy a vlastním nákladem vydávat „Přehledné dějiny literatury ruské“. Poznamenává skromně, že se uvázal v napsání tohoto díla teprve tehdy, když marně čekal, že se najde někdo povolantější. Úvodem podává jen stručný přehled staré ruské literatury, novou pak začíná Puškinem, neboť tímto do dneš časovým a největším básníkem ruským začíná se samostatně národní písemnictví. Přehledné dějiny Stínovy, jež tiskne Občanská tiskárna v Brně, vyjdou asi v 7 sešitech po 5 Kč, předplatné na celé dílo 30 Kč. Doporučujeme je více všem čtenářům.

Z duchovního života. Pod tímto názvem vydal právě zkušený spirituál P. Alois Stork T. J. nákladem neúnavného Dědictví Svatojanského (Praha IV, Vikářská ul. č. 35) velmi pěknou a pro každého potřebnou knížku. Poznal, jak píše v úvodu, že i u zbožných křesťanů panuje o mnohých otázkách nevědomost a nejasnost, že na leckterou pochybnost není v duchovních knihách přesné a jasné odpovědi, že se v těchto knihách leccos jen všeobecně projednává bez praktických návodů a že konečně i lidé nábožensky vzdělaní jeví dosti neurčité znalosti katolické mravouky. Proto chce svou knížkou uvádět do duchovního života a objasňovat různé otázky. A není jich málo: skoro sto praktických článků má tento úhledně vypravený spisek, jenž

bude dobrým rádcem a průvodcem každému, kdo touží po dokonalosti. Ač má 200 stran, stojí jen 5 Kč.

Charles Dickens: Pickwickovci. Vydáno spoluprací Družstevní Práce v Praze (Dejvice čp. 504) a Lad. Kuncíře se 60 obrázky Vl. Rady (reprodukované u J. Stence) a tištěno Průmyslovou tiskárnou. Má vydání z D. P. tištěno na indickém papíře. Tím umožněno, že 980 stran vměstnáno do přijatelně objemného a těžkého svazku. Vazba polotuhá (plátěná a kožená) dle návrhu C. Boudy, který nakreslil proslulý odznak Pickwicku na desku. Kniha *anglická* i úpravou. Radostným dárkem vydavatelstva možno nazvat tento 3. sv. Živých knih B., proto se nebojím, že by 2100 výt. pro D. P. tištěných zustalo dlouho na skladě. Máme tedy čtvrté vydání české, ale přiznejme si: konečně důstojné. Překlad pseudonyma J. Skalického je pěkný; proč však užívá právě dialektu z Podkrkonoší pro mluvu lidovou? Snad lokální patriotism? Chápu, že dnes už některé věci z Pickwickovců se nečtou s takovým zájmem, že leccos nezdá se tak nesmrtelným, jak bychom si rádi z úcty k autoru namluvíli, ale přece v pěkném rouše vás vábí a rádi se zasmějete. Svižné a milé hresbicky Radovy, trochu archaisující, to vše láká, abychom knihu ne nechali nedočtenou. Mohla by se snad vytýkati nevhodnost písma, ale nahlédnutím do vydání Kuncířova tištěného na tuhém papíře se vše objasní. Toto bylo tištěno dříve a jenom použitím hotové sazby umožněno Družstevní Práci prodávati knihu brožovanou za pouhých Kč 45, v celoplatně za 57 Kč a 75 Kč v celokojeně vazbě. To ovšem pouze svým členům! B. Z.

Nové formy časopisů. Příklad Floriánových publikací („Nova et Vetera“, „Kurs“) začíná se zvolna ujmáti také v Praze, ve změnách ovšem poněkud formách. Na podzim byl založen sborník „Poznání“, v němž vychází současně několik vědeckých děl z různých oborů samostatně stránkovaných. O účelnosti možno ovšem právem pochybovati: zajímám-li se o některý vě-

decký obor, koupím si příslušné dílo celé, po případě odeírám je v sešitech. Proč bych však bral na př. k literárním dějinám po kouscích astronomii, přírodovědu atd.? Jisté účelnější jest podnik vydavatelstva Družstevní Práce v Praze její měsíčník, „Kulturní Zpravodaj“, velmi čile redigovaný drem Mh. Novotným a Václavem Poláčkem, oznamuje v posledním čísle, že se novým třetím ročníkem přetvoří v magazín, který bude obsahovati pět oddílů: Povídky a básně, Reprodukce obrazu, plastik a grafických listů ze současného tvoření, Kulturní časovosti, divadlo a film, Literární reliéfy a ukázky šťastných knižních úprav a konečně dnešní Kulturní zpravodaj. Každá z těchto pěti částí bude samostatným celkem a až bude ukončen ročník, čtenář odloží obálky a zbude mu jadro pět knížek. Poslední pátou část budou dostávat členové Družstevní Práce jako dosud zdarma na čtyři přílohy budou připláceti ročně asi 20 Kč. Vydavatelstvo připomíná, že potřebuje 10.000 odběratelů a mnoho insertů. Na toto podmínku úspěšné kulturní práce měli by i naši přátelé pamatovati.

Sborník o Rusku vydá jako zvláštní číslo ve velmi zvětšeném rozsahu (60-70 kvartových stran) vydavatelstvo „Zr-
na“ v Prostějově. Přinese vedle rozmanitých Ruska se týkajících zajímavostí a jiných článků i řadu důležitých studií na př.: K psychologii Východu (dr. Alfr. Fuchs), Náboženské poměry v Rusku (dr. J. Krlin), Ruská revoluce. Sazby unionistické a Rusko. Cesty k Unii Rusko a Československo. Právní řád v Rusku. Kulturní tvorba v Rusku. Ruský film, hudba, divadlo. Snahy socialistů. Problém národnostní atd. atd. Redakce vychází z přesvědčení, že Rusko je dneš-
nímu člověku namnoze neznámou per-
ninou a že je nutno nahraditi nevědo-
most a falešné často představy objektivními poznatky. Proto možno sborník jen doporučiti a přáti mu boje-
rozšíření zvláště mezi naši inteligenci.
Kdo si jej subscribuje do konce února
a zaplatí vyžádanou složenkou nebo
poukázkou, obdrží sborník za 7 Kč
Po 1. březnu se zvyšuje cena na
10 Kč.

Nákladem Družiny literární a umělecké. - Odpovědný redaktor Lad. Zamyšl
Tiskne Lidová tiskárna v Olomouci.

spisovatel jasným slohem dokazuje přesvědčivě důležitou pravdu naší víry a jadrně vyvrací různé námitky. — „Sborník Historického kroužku.“ Seš. 3—4. Za nové redakce Jos. Hronka ukončen tímto 26. ročník, jenž přinesl několik cenných článků, zvláště důležitou práci P. Aug. Neumanna: „Z francouzských relací o českém povstání“ (1618—1622) s úvodní statí Jana Tenory.

Z nakladatelství Fr. Ziegnera na Vlnohradech: Paul a V. Margueritte, „Marnost“. Přeložil L. Poláček. Stran 330 za 29 Kč. — Edm. Edel, „Mamon“. Přel. V. O. Seifert Stran 210 za 16 Kč.

Z nakladatelství Dědictví Svatojanského v Praze: P. Alois Stork T. J., „Z duchovního života.“ Str. 200 za 5 Kč.

Promilovníky dobrodružné četby připravilo pražské nakladatelství B. Kočího velmi příjemné překvapení vysánním velmi výhodné subskripce na Latinské vydání spisů Breta Harta. Subskribujte a odebírejte hojně tuto nad pomysli levnou sbírku uchvatných

dobrodružných románů a povídek proslulého amerického spisovatele Breta Harta, jenž jest skvělým protějškem Jacku Londonovi. Každý svazek přinese nová překvapení a pobaví vás výtečně. Spisy Breta Harta uvedou vás do ozvušlých dalekých moří, hlubokých pralesů, širých přerů, mladých osad, zlatokopských táborů dobrodružných zápasů. Na každý nový svazek budete se těšit! Každé 2—3 týdny vyjde jeden ukončený svazek o 128—192 stranách form. 18×13 cm, na krásném papíře. Celkem vyjde asi 50—60 svazků brož. po Kč 6.—, v poloplátěné vazbě po Kč 10.—. Subskribenti do 28. února t. r. přihlášení, budou platiti velmi výhodnou cenu brož. Kč 4.—, v poloplát. vazbě Kč 7.—, poštou o 40 hal. draze. Předplácí se vždy na 5 svazků najednou předem. Žádejte zdarma a franko barevný prospekt! Přihlášky přijímá každý knihkupec nebo přímo nakladatel B. Kočí, knihkupec v Praze I., Masarykovo nábř. 14.

SPORITELNÍ A ZÁLOŽENSKÝ SPOLEK V OLOMOUCI, WILSONOVO NÁM. 16.

jest peněžním ústavem, který skýtá vkladatelům naprostou jistotu. — **Přijímá vklady** a úrokuje co nejvýhodněji. — **Střádankové oddělení** těší se velké přízni stádajících rodin. Úřaduje se denně.

Moravsko-slovenská banka centrála v Olomouci

Filiálky: Bratislava, Brno, Uherský Brod, Hlučín, Hradec Králové, Opava, Praha, Šaštín, Zohor a Žilina na Slovensku.

Vlastní a svěřené prostředky cca Kč 140.000.000.—.
Provádí veškeré bankovní obchody a průmyslové transakce.
Přijímá vklady na vkladní knížky a běžné účty při nejvýhodnějším zúročení. Výhodné spojení s cizinou. Prodej losů tříd. loterie.
Dotazy zodpoví zdarma ředitelství centrály neb filiálky.
Telefon Olomouc: 666 a 795. **Adresa telegramů:** Moravoslovenská.

Veškeré tiskopisy pro jednotlivce, spolky, družstva, nakladatelství, obchodníky, banky, továrny atd. ve vkusné úpravě, rychle a levně dodá
Lidová tiskárna, Olomouc, Klášterní 12.

Družina literární a umělecká v Olomouci, Wilsonovo 16,

vydala tyto knihy:

Bělohávek Václav: Oheň Eliášův.

Záhada konce světa. Knihovny Družiny svazek XIII.
Stran 139 Kč 14-

Kašpar František: Zastavené hodiny.

Básně. Výzdoba J. Váchala Kč 10-

Kyselý František: Z říše světla.

Legendy. Cyklus o Kristu a Eucharistii, cyklus o Královné nebeské a cyklus o přátelích Božích. Sv. XV.
Stran 144 Kč 18-

Lang Alois dr.: Otec pouště sv. Jeroným.

Profil umělecké jeho osobnosti. Obálku navrhl J. Pacovský. Knihovny Družiny svazek XI. Stran 174 Kč 17-

Odvalil František: Co v duši zaléhalo.

Básně 1914-1919. Dřevoryty od Ferdise Duše. Knihovny Družiny svazek X. Stran 128 Kč 8-50

Pecka Dominik: Matka Boží v Trní.

Román Kč 15-

Sborník „Dante a Češi“.

Vydáno na oslavu 600letého jubilea Dantova. V pékue úpravě brožované Kč 40-
Ve skvostné vazbě Kč 100-

Zýbal František: Pěl ptáček.

Básně. Knihovny Družiny svazek IX. Stran 87 Kč 5-20

Starší ročníky revue „Archy“.

Ročník II. Kč 4-50	Ročník IX. Kč 36'-
„ V. Kč 5-50	„ X. Kč 36'-
„ VI. Kč 11'-	„ XI. Kč 36'-
„ VII. Kč 20'-	„ XII. Kč 36'-
„ VIII. Kč 30'-	„ XIII. Kč 43'-

Starší ročníky časopisu „Obzor rodinný“.

Ročník II. Kč 18'-	
„ III. Kč 23'-	
„ IV. Kč 23'-	
„ V. Kč 23'-	

Doporučujeme tyto knihy ku hojné koupí

ARCHA

M Ě S Í Č N Í K P R O L I T E R A T U R U ,
U M Ě N Í , K U L T U R U A Ž I V O T

R O Č N Í K X I V .

OBSAH 3 ČÍSLA

František Pokorný: Episoda.

Josef Marcol Svoboda: Manipul.

Jan Vyhliďal: Z mé korespondence s Jindřichem Š. Baarem.

Bořik Zub: Úsměv.

Bartuška Josef: Báseň z parku.

František Dohnal: Idea Messianská v moderní krásné literatuře.

Krvstyna Saryusz-Zaleska, přel. Otto F. Babler: Domine, dilexi decurum
domus triae.

Em. Masák: Šimon Stylita.

A. S. Chudobka: Přítelkyně.

Abélard († 1142) přel. dr. Alfred Fuchs: Zvěstování Panny Marie.

Břetislav Štorm: Marii.

Jan Fr. Hruška: Proč jsem neodpadl a neodpadnu.

Frant. Boh. Děrda: Nezradím Tě, Pane!

J. M. Zelenka: Panenko Maria...

OKNA:

Z nové vědecké literatury německé.

Z knižního trhu italských Slovinců.

A ještě drobtý k úmrtí J. Š. Baara.

Z nové poučné literatury.

Z nové krásné literatury.

Poznámky a zprávy.

REDAKTOR EM. MASÁK

VYDÁVÁ DRUŽINA LITERÁRNÍ A UMĚLECKÁ V OLOMOUCI

REDAKCE.

Rukopisy a redakční výtisky buďtež zasílány na adresu

EMANUEL MASÁK,

katecheta a redaktor „Archy“ Brno-Židenice.

Nepřijaté rukopisy se vracejí, byly-li přiloženy známky

Redakční uzávěrka čísla jest 10. každého měsíce.

ADMINISTRACE A EXPEDICE

„ARCHY“ JE V OLOMOUCI, WILSONOVO NÁMĚSTÍ ČÍS. 16.

PŘEDPLÁCÍ SE

ročně 36 Kč, půlročně 18 Kč, čtvrtročně 9 Kč. Jednotlivá čísla za 3.50 Kč

ZA VYDÁNÍ ODPOVÍDÁ LADISLAV ZAMYKAL.

Nové publikace

(došlé redakci do 25. února 1926).

Z nakladatelství československé akciové tiskárny v Praze: Dr. Alfr. Fuchs, Náboženství a politika. Str. 23 za 2.50 Kč. — Dr. Jos. Novotný, Vira a věda o původu člověka. Str. 194 za 10 Kč. — Raná setba, r. 1926, seš. 1. a 2. po 1.50 Kč. — Lois Dorey, Malý černoch. Přel. Kar. Likař. — Jan Fr. Hruška, Z paměti děrečka včelaře.

Z nakladatelství A. Krále v Praze-Smíchově: Alex. Dumas, Syn odsouzenců. Přel. Dr. Viktor Jakesch. Str. 238.

Z nakladatelství Jana Laichtera v Praze: R. H. Tawney, Vydělkářská společnost. Přel. J. E. Barchan. Str. 271 za 24 Kč. — Gabrielle Colette, Dům Klaudivy. Přel. Věra Marešová. Str. 158 za 15 Kč.

Z nakladatelství A. Neuberta v Praze: V. Beneš-Třebízský, Listy. Vzpomíná se... Uspořádal Jos. Šach. Str. 334 za 18 Kč. — Alex. Dumas, Láska mým vzkříšením. Přel. Marie Dušková. Str. 388 za 20 Kč.

Z nakladatelství Fr. Obziny ve Vyškově: G. Papini, Zpovědi. Přel. Bartoš Vlček. Str. 96.

Z nakladatelství „Pokroku“ v Praze: B. Benešová, Úder. Str. 350 za 15 Kč.

— „Cestami odboje“. Vychází za redakce spisovatele Ad. Zemana každého 1. a 15. dne v měsíci o 32 stranách v sešitech s mnoha obrázky i přílohami. Sešit za 5 Kč. Dilo má zachytiti prostředí, v němž za hranicemi žily čs. legie, po stránce zeměpisné, národopisné a historické a zachrániti i vzpomínky jednotlivců a celých skupin.

Znakladatelství Jana Svátka v Praze: H. G. Wells, Uskali srdce. Přel. Jirka Macák. Str. 228 za 17 Kč.

Z nakladatelství F. Topiče v Praze: Vybrané spisy Svatopluka Čecha, seš. 31-32 po 2.40 Kč. „Idyly a báje“. Obsahuje ukončení básnické sbírky „Ve stínu lpy“ a začátek populárního „Lešetinského kováře“. — Za domovem 2.50 Kč. — Topičův sborník, 4. svazek přináší prózy Jos. Knapa, Ch. L. Philipe, Joh. Urzidila, básně A. Sovy, J. Klepetáře, S. Jeseniny, články F. Strejčka o tom, jak S. Čech ohlásil svůj odchod do neznáma, studii o herci Karenovi a mnoho menších článků i obrázků. Půlletní předplatné 40 Kč. — Steward Edward Whittle, Žena leopard. Přel. Olga Burková. Vychází jako 1. svazek „Americké knihovny“ ve čtrnáctidenních sešitech po 2.80 Kč.

FRANTIŠEK POKORNÝ:

EPISODA.

(Z epopeje „Člověk“).

Na březích rajske Rivieri
žil člověk ve zdravé lázni.
Růže a oranže voněly ranními šery,
příboj se od břehů vracel, nucen odrazu kázní ...

Měl své žaly člověk — všude je na světě hloží —
přemáhal je však lehce: „Po vůli Boží!“

Potkal ho Démon století,
(který si říkal „kouzelník štěstí“).
Pravil: „Z fadesy temna a prokletí,
z otroctví ducha chci tě do kraje svobody vést!“

Um svůj dokázal před jeho tváří:
Místo voskovic žárovky rozžehl na oltáři,
spoutal otěží páru, okřídlič hmotu,
vykouzlil z uhlu diamant bílý,
zapřáhl tajemné síly,
kde dřív za pluhem orač klopýtal v potu.

Srdcem člověka provanul údiv a vzruch.
Věřil; od výšin odpoutal hledy,
klekl před příznakem, fanatismem své víry bledý,
modle se: „Pán jsi světa, jsi bůh!“
(Demokratický bůh! Hle, vzal ho v objetí,
mluvě sebevědomě: „Vidíš teprve počátek divů!“) —

Vyjeli „z otroctví temna a prokletí
v zaslíbenou svobody nivu ...“

Nádherné auto. Démon u brzdy sed,
člověk do měkké pohovky vzadu.
Směle stoupali hned,
hned se zas řítili v šíleném spádu;
hukot stroje přehlušil souzvuk lesů a polí,
v matné mlžiny rozplihly přírodní malby,
hvězdy se nořily z obzorů „mystické šalby“,
rychlost kácela hvozdy, krášíc porostem pahrbek
splývala světla a stíny —
„ach, toť svět jiný,
bože, ach bože můj, díky!“
Dávno již vybředli z „přesládlé romantiky“,
mžikem projeli širokým pásmem vrchů,
za nímž by podivný kraj . . .
Temno a mlhy houstly ve chladnou sprchu —
ať však! Blízko již ráj!

Ostré reflektory do noci střelily září,
před níž i hvězdy bledly — —
tu již člověk rozhorlen vzplanul: „Ó lháři,
kteří do výšin pohled můj vedli!
Bohem lze každému být!
Klíč k božství jest Vědět, Jednat a Chťt!
Kdo ta tři kouzelná slova zná,
všemocný jest a jako kopeček krtí
překoná hory a srázy! Ruka vítězná
v nejhlubší rokli zabuší na bránu Smrti . . .!“

Strašný náraz, výbuch a zarudlý plamen
kapanejské jeho modlitbě byly případným „amen“
— — — — —

Když procitl člověk na haldě tlícího listí,
mdlý a prostydý, ze sta ran krváčeje,
slyšel, jak ponuře vichřice sviští
do jeho beznaděje . . .

Opodál v šeru viděl osudnou skálu,
trosky stroje, rozbité reflektory
v těžkých mlhách strměly nevlidné hory —
severský terén šerý —
maně vzpomněl na břehy vlahé Riviery . . .

Ret se člověku zkrivil kletbou na démona —
zmizel s lupem jeho zdraví a sil —
nemohl vstáti, zatínal pěst a do listů nehty vryl,
až mu opět smysly zastřela mráкотná clona.

Tak člověk-psanec, s Olympu sražený Titan
čeká, až přijde Samaritán . . .

JOSEF MARCOL SVOBODA:

MANIPUL.

Merear, Domine, portare
manipulum fletus et doloris . . .

Tvá láska tajemstvím, jak všechno,
čím k Sobě, Bože, vedeš tvory,
i nechápe ji světské děcko,
vždyť skryt jsi před pyšnými zory.

Až Otec, tepeš dítky přece,
jen trpět podle Syna učíš,
a z lásky biješ jejich plece
a schválně srdce ztrátou mučíš.

Než, zpity myrhovým tím vínem
jsou silny proti tělu, světu,
necht' kráčí snad i smrti stínem,
jsou jisty jako včelka v květu.

Čím komu přízně dáváš více,
víc vážeš křídla roztažená,
to dítkám jasní ztmělá líce,
byť šťvaným vřela v ústech pěna.

Kdo nalezne Tvou divnou lásku,
to slzy, žal a pokoření?
Slyš z nebe slova na otázku:
„Jen ten, kdo kříž si v milost měnil“

Kéž tedy, Pane, z ran a pláče
snop milostí v mých vzplane bedrech,
vždyť vím, že srdce pozaskáče,
až vezme záplat po zlých vedrech!

Z MÉ KORESPONDENCE S JINDŘICHEM Š. BAAREM.

Seznámil jsem se osobně s J. Š. Baarem r. 1911 v Luhačovicích, kdež na tři dny po cestě Slovenskem s přítelem K. Bartovským se zastavil. Svůj pobyt v Luhačovicích popisuje Baar v cestopise „Chvilě oddechu“ na str. 271 „Mezi panáčky“. Scházivali jsme se v hotelu „U Zichů“ a řeč se nám neobyčejně „trefovala“ a přišli jsme k tomu závěru, že naše anekdoty, průpovídky, výklady z Hané a Chodska se nápadně shodují — — —

Od té chvíle jsme se měli rádi a občas si dopisovali.

Z dopisů vane veselý humor Baarův a zaznívá vlastenecká struna.

I.

(Gratulace ke „Colare majus“.)

Našinec čte v „Našinci“ nejen „Obrázky z hanáckého alba“ — (totiž mé) ale i jiné zprávy o udělení kard. purpuru, kolare majus etc. Nevím sice, co je to, ale meslím nějaké mohutné vyznamenání jistě — snad i na to něco táhnout budete, tak přeji, abyste to zdráv unesl a nespýšněl tím novým řádem!

Ořech 28./XI. 11.

Váš
J. Š. Baar.

II.

(Baara jsem zval do Luhačovic, odpověděl, že nemůže.)

Příteli a pane bratře Moravane!

V té próze žiti vzpomínám si stále s láskou na Vás, jak pěkně se nám řeč trefovala a kdybych mohl, jel bych rád do Luhačovic — ale letos to „nende“ — musím činit pokání a sedět v koutě. Tož . . . alespoň u té Luiscky smradlavé si na mne vzpo-
meňte.

12./3. 12.

Váš
Ořešák.

III.

(Na pozdrav z Luhačovic odepsal):

Miláčku, skroušenou lítostí Vaši, odvolávám kajicně, že „na Moravě za každým Čechem stojí (a ne „nestojí“) čert s měchem“.

Jste sice Filistini, ale kdybych mohl, hned bych tam mezi vás
letěl. Vypijte na mé zdraví pohár Amantky!

25./7. 12.

Váš
J. Š. Baar.

IV.

(Baar děkuje za „hanácké šperky“, zmiňuje se o „Obrázcích z hanáckého kraje“ a promlouvá na vídeňský euchar. kongres, kamž pozván za kazatele.)

Můj milý bratře,
nechtěl jsem dříve psáti, dokud neokusím těch dobrých věcí,
které mi dobrota Vaše k nastávajícímu postu poslala. Dostal jsem
ty „šperky“ právě o popeleční středě — tedy tentatio přímo dia-
bolica . . . Ale — ne že bych se chvátil — přemohl jsem tělo,
svět i ďábla a vydal rozkaz, že se to musí uvařit v neděli, jako
vzácné, přes kuřeny nesené jídlo. Dnes v poledne jsme tedy měli
„buzeně“ a večer „klobásy“ . . . Kaplan, naše máma i dívky v ku-
chyni dostaly po kousku s náležitým komentářem. Šla jedna
chvála ze všech žvýkajících úst: Morava rodí nejen koňstvo u-
šlechtilé — ale její půda živí i znamenité „ošipané“ — a všecko,
co z nich pochází — maso, klobásy etc.

Zvláště ty klobásy jsou memoriae digni. Hóbo mám ještě jako
ohnivó pec — takž po tom obžerství musil jsem se dáti na opil-
ství a poslat si ještě jednou k šenkýři. Srovnal bych je — ty klo-
básy — s Moravskou kritikou: jsou různé, kořeněné, poctivé a
obsažně plněné trochu hrubě sekaným, ale výtečným masem i tu-
kem — nefalšovaná vůně Moravy — ve které se snáší sůl, česnek.

Tak zaplat Pán Bůh za ty dary, které ze štědroty Vaší jsme po-
žili. Posílám za to na povídla ze své literární kuchyně „Trnky“,
Rád bych poslal něco od peří na př. Kohouty, ale mám je už ro-
zebrány a tož jako ta chudá děvečka „dávám co mám“ — při-
jměte za vděk.

Vaše „Obrázky z Hanáckého kraje“ půjčil jsem zdejšímu
statkáři (sedláku) panu Plesnivému a víc jsem je nespatrił. Jdou
na dračku — z ručky do ručky — naši agrárníci nacházejí v nich
ku podivu velké zalíbení. I poslanec Douša už je četl a nák si
liboval! Mámě jsem ty nejpodařenější kousky předčítal hlasitě,
měla z nich dětinskou radost a hned per asociationem idearum
pověděla mi několik nových historek od nás a vzkazuje, „aby
Pán Bůh toho pána pozdravil“ . . . Tak vyřizuji a sám také upřímě
přeji. Mě rovněž trápí kašel — ale kašlu statečně a trpělivě —
protože ten náš svět nestojí věru za víc, než se naň vykašlat.

Svůj kašel přivezl jsem si z Vídeňského sjezdu eucharistického
a proto ho snáším s dvojnásobnou trpělivostí: 1. jako odměnu
a 2 jako trest za to —, že jsem vůbec do Vídně jezdil —!
Můj drahý příteli, Vídeňáci a Vídeň je svinstvo, že mu rovného

v celém světě není — — —. Je to tak zvané „křesťansko-sociální“
svinstvo. Na večírku vídeňských Čechů v hotelu „Post“ prohlásil
dr. Stojan a Hruban, jak mu němečtí poslanci slibili jednat spraved-
livě s Čechy, jak jsou zbožní a v jakém počtu přijeli, a zatím — 14 dní
po sjezdu zavrou školu Čechům a † Nagl nedovolí služkám zříditi
si — Mariánskou Družinu. Po hlavě to bitl — — —

Však mně už nikdo nikam na takovou parádu nedostane.

Ale nechme toho!

Kam se letos chystáte? Nechtěl byste do lky k moři? Myslím,
že by nám to neškodilo. Mohl bych po 16. červenci asi na 14 dní.
Či zůstanete věren Luhačovicům a Moravě?

Rád bych Vás viděl a slyšel.

Zatím Vás líbá

9./2. 13.

Váš
J. Š. Baar.

V.

(Baar touží po shledání. Oznamuje, až uvidí Abrahama, že navrátí se domů
— do chodské země, aby zachránil co se dá. . .).

Můj drahý bratře,

posílám knížku smutnou za Vaši veselou a nedá mi to, abych Vám
také nenapsal epištolu. Nic o Vás nevím a často na Vás myslím.
Tuhle jsem se sešel s K. Lutínovem v Praze, ptal jsem se na Vás,
ale ničehož nic jsem se nedozvěděl. Tak mi sám napište jak se
vede se zdravím a hlavně pojedete-li letos do Luhačovic — snad
bych se tam zase stočil, abych Vás viděl. Což Vám se do Prahy
nechce? Ani na Pacivala?

Mě to táhne čím dál, tím silněji k nám — domů — do chodské
země. Neomylná známka stárnutí. Duchovní správa také čím dál
tím méně radostí a tím více hořkosti přináší — s hora i s dola
rýpají do člověka, tak počkám léta do padesátky a dá-li Pán Bůh
toho Abrahama spatřit — myslím, že se s farou rozloučím navždy.
Kdykoli přečtu některou z Vašich knížek, vždy se ta touha ozve
silněji. I cosi jako závist mne dlubne. Řeknu si pokaždé: „Vidíš,
Janku, tohle je literatura — a to bys i ty mohl napsat, kdybys
žil v Klenčí a stýkal se s tamními strejci. Znáte mého „Skrivánka“?
Podivuji se, co to styčných bodů má takový Hanák s poctivým
Chodovákem a tam doma nikdo pro to smyslu nemá. Umrájlí ti
dědové tam jeden po druhém a co za nimi vyrůstá už je chamrad
s agrární politikou v hlavě, s pýchou v hubě a se sprostotou
v srdci. A tak je mi toho líto — — —.

Tak ještě jednou děkuji a pište alespoň lístek, jak se vede.
Ruku Vám tiskne

V Ořechu — pošta Řeporyje 14./1. 14.

Váš
J. Š. Baar.

VI.

(Baar děkuje za zasláný soustrastní list nad úmrtím drahé mámy a krčí se pod nezvyklým břemenem samoty).

Můj drahý bratře,
z celé té papírové haldy nic mě tak nedojalo a také nic tak nepotěšilo, jako Váš originelní, překrásný list. Zaplat Pán Bůh zaň! Jak vidíte, musil jsem si to dát to prvé čtyrverší (z Vašeho dopisu) tisknout —

Ach Bože — rozbože,
kde je má matička?
Už na ni poroste
zelená travička.

— tak ta prostá slova povídají, co se ve mně děje. — Naše máma mi schází a teprve teď vidím, čím mi byla. Řadu let nesla na svých bedrách starosti o můj dům — teď se pod tím nezvyklým břemenem krčím teprve týden a už toho mám nad hlavu.

Buďte mi zdrav — mnoho zdrav a na shledanou!

Ořech 17. V. 15.

Váš vděčný
J. Š. Baar.

VII.

(Baar děkuje za „Hanácké humoresky“).

V Klenčí 2./XII. 22.

Drahyj muj bratříčku,
mnohomnůzstvíkrát zkazujem zaplajt Pámbů ha na vjedomost Vám dáváme, že ta Vaše knížka chčasné došla ha žádnej ji cestou neukrád, čemuž se moc a moc divíme. Huž se těšíme, jak si na ni pochutnáme. Jak my něco „vytlačíme“, hned Vám to teky pošleme. Zatím Vás na stotisícůmkrát pozdravujeme ha vostáváme Váší hupřimní přátelé haz do hrobu tmavýho. Toto psaní psal pan falář Baar.

Postumškríp: Foukají tu tůze zlý větry. Hu Vás taky?

ÚSMĚV.

Potkal jsem dívku plavých vlasů s úsměvem na rtech. První pa-prsky jarního slunce ozařovaly pupence nalité mizou a odrážely se od vysychajících cest. Úsměv není tak nevzácný, jak by se zdálo. Pohleďte na strom, jehož tisíce prsů nalitých životem ohlašuje přítom-krásných plodů, a přece nikde není známky úsměvu. Vysychající cesty slibují rozkoše procházek po úmorné práci v zatuchlé míst-nosti, a ani zde nepozorujete úsměvu.

Rozběhněte se ven, do polí, kde zazelenala se osení, cesty tu a tam ozdobené ve své nudnosti keří šípku, trnky nebo plané višně, vše mlčí a je bez úsměvu! Hleďte úsměvu v přírodě! Nedohledáte se. Každý kamínek, každá hroudička hlíny, vše je naplněno tajem-ným očekáváním příštího zrození. Jen ona dívka nese si svůj úsměv navzdory všem, a neoblíží se, zda také kdosi druhý má srdce plno radosti a krásy jako ona! Jde sama v jarních šatečkách po mezi. Prvá jarní kvítečka vystrkují něžné hlavičky ze zažloutlé trávy a cvrček pod mezí notuje prvé akordy své písně lásky.

Sedím na kraji báje. Dívka vystupuje vzhůru, aby zabočívíš na polní cestu, po několika krocích zmizela v houští mladých břítek, jímž probleskuje zlato nové jejich křtice. Nežil jsem falešné poesii a nedovedl jsem nikdy pochopit uměle konstruovaných veršů.

Hle: probouzející se příroda, poupě lidské růžičky a březový háj. Předpoklady pro nadšenou báseň zde jsou a přece nesáhnou po listu papíru a tužce, bych tolik krásy směstnal do řady krátkých rádků.

Jsem sobec! Miluji krásu a kořím se Bohu, že jí tolik daroval střevlíkovi, prvosence i vrásčité babičce Pavlíkovic. Ale za nic na světě nedám drahému nahlédnouti do svého tajemství!

Rozběhne se takový básník ráno o čtvrté do polí, aby za sboro-vého zpěvu ptactva patřil na prvé uzardění probouzející se přírody? Pochopil proletářský poeta obraz Homéra vypravujícího o jitřence opouštějící safránové lůžko? Na jeho duši příliš veliká vrstva prachu a smutku města, bledost probdělé noci v baru a průsvitná úběl tváře milenciny. Karníra namalovaných rtů zmizí po desátém polibku a nezbude nic než vzpomínka na ubledlé, bezkrevné rty...

Nerad si vezmu s sebou verše psané v kavárnách u vyhlídkového okna Vodičkovy ulice. Všechno z nich vypřchá při prvním závanu modřínového lesa... A přece bych si rád namluvil, že poesie je aeterna, věčná! Miloval jsem svazky básní i drobounké sešitky s pestrobarevnou obálkou... Ale dnes, dnes už leží ve skříňce mrtvý a zapomenutý a nikdy se k nim nevrátím. Ve skleníku vy-pěstovaná růže, krásná a oslňující v záři tisíců barevných žárovek, není přece růží vyrostlou v naší zahrádce! Chybí jí tisícero pŕvabů,

kterých může okoušeti jenom ten, kdo přivoní k rozpuklému pou-
pěti tu a tam zachytivšímu opalující kapky ranní rosy. Oh, jak mí-
luji růže, ale růže *živoucí*! Mrtvolky, připnuté na nadrech večerních
tanečnic, působí hrozně, a přece tak často šílení zaslepenci je
obdivují!

Miluješ, příteli, miluješ krásu?

Prchni se mnou ven z města, sedni si tuto na mez a otevři oči,
otevři uši a hlavně: otevři duši! Nenajdeš úsměvů v jarním vzduchu.
Tajemství leží na každém lupinku. Cośi velkého a nepochopitelného
prostupuje vše a naplňuje nás bezmezným podivem.

Neznámá divenko, jak tě mám rád! Nikdy tě nevezmu za dětskou
ručku, nikdy nepohlédnu do tvých zraků, a přece ti zůstanu dluž-
níkem. Snad patříš na mne ze skupinky bělostných břízek a směješ
se. Snad kráčíš kdesi už za kopcem a tisícero nových myšlenek za-
pudilo jakoukoliv vzpomínku na mne! A přece, opakuji ti to, mám
tě neskonale rád!

Úsměv se zrodil na tvých rtech a dětské tvářičky zářily andělskou
krásou. Nevím, zda zážrak či náhlé procitnutí ve skutečno mi uká-
zalo všechen půvab a krásu tvého úsměvu. Vyšla jsi z kostelíčka
či spěcháš k Matici Boží na Roupov? Neskonalá slast putovati
sám ranní přírodou s očekáváním v srdci!

Pomodlíš se také za mne, ztělesněný úsměve Boží, pomodlíš se
za můj jediný úsměv?

BARTUŠKA JOSEF:

BÁSEŇ Z PARKU.

V kalichu noci velké svítily.
Spiš hvězdo v mléčné dráze?
A nad hlavami všechny sny.
Akrobacie květin na podlaze.

Slyš, ponocný v parku zvoní.
A slzy jsou nejsladčí vzpomínka.
Vlak odjíždí o 6. hodině ranní.
Pojedeš s láskou do světa.

Kapesník se slzou k hvězdám ulétá.
Opusťme tyto silhuety stromů.
Každá barevná cesta vede do světa.
Každá barevná cesta se vrací domů.

IDEA MESSIANSKÁ V MODERNÍ KRÁSNÉ LITERATUŘE.

Naopak na jiných místech vítězí u Vrchlického optimismus a naděje, že přece jen jednou bude lépe.

Tak v básni „Bílá sobota“ („Breviář moderního člověka“) jásá, že jako Kristův velký pátek minul a Kristus vstal z mrtvých, tak také i ten velký pátek lidstva kdysi mine, kříž lidstva bude skácen a nastane i pro lidstvo „Bílá sobota“ a slavnost „Vzkříšení“.

Vstal z mrtvých! Nuže, srdcí tluk
v ten sváteční ať vpadne zvuk!
Jež v učedníků padla hruď
do Emaus jdoucích, s námi buď,
ty svatá něho, naděje!
Kéž zázrakem vás zavěje
do srdcí milionů
ten slavný hlahol zvonů,
těch velkonočních zvonů.

Podobně v básni „Jitro lidstva“ („Sfinx“) vyjadřuje Vrchlický jasnou naději v lepší budoucnost lidstva.

A zvláště zajímavým způsobem vyjadřuje ji v jiné básni téže sbírky, v „Hymně Lazarově“. V této básni shrnul Vrchlický veškeru tu bidu a veškerý hněv pariů společnosti lidské, veškeru bolest jejich bezútěšné existence. Ten paria lidský, syn potupy, vždy týž, ať v lidstva úpadku, či v lidstva květu, ať v mrazivých krajích Severu, či v palčivém žáru Lybickém, ať na Gangu či v sprahlém písku Thebaidy, ať nosil cihly k stavbám faraonů či kámen ku bastily věžím — vždy je to ten žebrák ubohý, jemuž všeho třeba, jemuž úsměv Kristův jediným byl lékem! A ten žebrák ubohý, zdeptaný, aspoň občas zvedá úpěnlivé ruce k nebi a křičí, že také je člověkem.

Jen občas zvedám zbodané své ruce
a křičím k nebi: „Člověk jsem a hynu!“
Jen málo kdo mne zří, neb kráčím v stínu
a za mnou lačný chrt jde — revoluce.

Jen jednou kdos mi řekl: Doufej, bratře!
Jen jednou padl v tvář mi paprsk světla,
a obličeje, jež zloba věků zhnětla,
se vyjasnil do slunce lásky patře:

Když v pokrytců a zákonníků davu

šel Ježíš, přede mnou tu stanul náhle
a pohléd na mne; v dno mé duše zprahlé
vtom sjela rosa nebes, já vznes hlavu

a v světle viděl ne tesaře syna,
leč soucit sám, jenž s nebe zbloudil na zem,
chtěl chytit jsem jej — leč on zmizel rázem
a lidstvo naň vždy více zapomíná . . .

Ale jedenkrátě přece musí přijíti doba vyrovnání, doba smíření,
doba odpuštění. Právě, že Bůh jest, musí přijíti ta doba. Smír světa
právě podmíněn je bytím Boha, neboť jinak musil by svět klesnouti
nazpět v chaos a celý kosmos byl by jen věčnými jatkami, kde sil-
nější drtil by slabšího . . . Ne, ta nádherná báseň kosmu, ta eposej,
v níž všechno končí v plesu, ta nesmí skončit takovým drsným ne-
souzvukem. A proto volá paria s novou jásavou nadějí:

Já musím vstáti z potupy a prachu
jak obr skalný, jenž má patu v moři,
po těle jemuž hvězdy šperkem hoří
a jehož skráň prasevleto koupá v nachu,

A čas ten přijde, rosa padne k zemi,
a duše vzplane veliká a čistá
se silou Herakla a láskou Krista.

— — — — —

Já roven synům světla, dědic jejich,
vstříc půjdu nebi, svatě odpuštění
jak hlasatel můj padne v duchů pěni
a nepočetných světů po peřejích.

Před sebou věčnost naplním cíl světa,
neb nemožno, by v tmě a zmatek děsný
se zřítíl vesmír, duchů žalář těsný.
Ráj musí být mučirna tato kletá!

Je zde zajímavé, že svou víru v lepší budoucnost lidstva stavi
Vrchlický právě na víře v existenci Boha, toho Boha, který je prin-
cipem Dobra a jehož dílo oblitě vlídným svitem slunce je velikou
básní kosmu, je velikou eposejí, v níž všechno končí v plesu a v har-
monii, je velikým chorálem radosti, v němž nesmí znít drsným ne-
souzvukem ten bolestný křik ubohého paria: „Já jsem lačný“, „Jen
já jsem bídný“. Tedy existence Boha a logický důsledek toho: ko-
nečná harmonie díla Božího je Vrchlickému podmínkou a zárukou
lepší budoucnosti lidstva, budoucnosti, v níž vládnouti bude Dobro
a krása a věčné bratrství všech.

A kdy a jakým způsobem nastane ta lepší budoucnost? Smetením těch, kteří na odpor se staví? Smetením starých řádů? Revolucí?... Revoluce sice jako lačný chrt se plíží za zoufalstvím pariů, má snad mnoho krásných snů a počátků a mnoho nadějí snad jásá ji vstříc — ale v patách za ní kráčí zločiny a ze snů zanechává revoluce jen krev, zříceniny a žeh a místo slzí soucitu zem loká jen krev a krev a krev — jak volá Vrchlický v básni „Občan Kristus“ („Nové zlomky epopeje“) ... Vykoupení ze starých béd revoluce nepřináší. A nejméně již revoluce, která sesazuje a odstraňuje Krista. Vrchlický ústy kmeta Pariniho volá tu rozhořčeně:

„Co udělali jste s občanem Kristem?
On přec ten první byl,
on pevným kmenem, kde jste shnilým listem,
živ mizou plnou sil,
on první rovnost chtěl a lásku svatou,
všem právo i bratrství všech,
on první kastovníctví zdrtil patou
a soucit v srdce lidská vdech,
on první byl, zbodané jeho ruce
posvátnou nesly pochodeň
té pravé, velké, svaté revoluce,
on sil — kde vaše žeň?
Co udělali jste s občanem Kristem?
On zář byl, vy jste stín,
on neděsil svět mečů nahých svistem
a stínem guillotín.
On steré křivdy nechtěl krví mstiti,
on v příští patřil čas,
co mrtvé, mrtvé — on chtěl pouze žítí,
chtěl plný květ, chtěl plný klas.
Ó věřím, že vám děsnou ironií
jest vřidná jeho líc,
nad chvějící se v slední křeči šíjí
on ovšem nemá místa víc!
On výčitkou jest vaší revoluci,
urážkou vašich katanů.
Ó, jak se budou vaši rdítí vnuci
nad vašim dílem — občanů!
Vy byste musili se zardít hbitě
před tváří, která láska jest,
a proto musil se zdí okamžitě
se vrátit v říši hvězd.
Tam ať si vládne v království svém čistém,
kdes na mlhovin zápraží!
Co udělali jste s občanem Kristem?
Ó věřím, zde vám překáží!“

Vrchlický vytýká tu zřejmě takové „revoluci“ naprosté nepochopení Krista a jeho učení. Pravým opakem je taková revoluce, opakem Krista, opakem jeho učení, které jest učením lásky a ne učením hněvu a pomsty. Proto taková revoluce nemůže pomoci lidstvu — po ní zase dál „se lidstvo ve tmách potácí“!...

Ale Vrchlickému se zdá, že ani ti, kteří jsou nositeli jména Kristova a budovateli díla jeho, nejsou pravými vyznavači a následovníky Kristovými, a dílo, které zbudovali, není zbudováno a není vedeno v duchu a v intencích Kristových.

„Co udělals z mé církve?“ táže se s vyčítavým pohledem Ježíš papeže v básni „Pašije Klementa V.“ („Nové zlomky epopoje“). A vyčítá:

„Já jsem nechtěl toho světa vládu,
by v prachu dobrý, v nachu zlý se vlácel.
A nechtěl kacířských jsem hranic řadu,
a nechtěl krev jsem nových mučedníků
a nechtěl měsíc Jidáše a zradu.

Cos udělal z mé církve?“

Podobně v básni „Sen svatého Pavla“ („Boží a lidé“) zní výčitka „Co udělal jsi z Krista nauky?“ A zdůrazňuje, že náboženství Kristovo — náboženství lásky — nesmí ztuhnouti v dogmatické formule a v nesnášenlivost pro mínění odchylná.

Vrchlický — jednostranně ovšem — vidí v učení Kristově jenom náboženství lásky a odpuštění — nic jiného. A odtud vyvstává mu ten zdánlivý rozpor mezi naukou Kristovou a naukou církve. Odtud jeho odpor proti všemu násilnému, a tím větší odpor, jestli se to dalo ve jménu církve, ve jménu Kristově, jak na př. ve výbušně prudké básni „Evangelisté Quemadera“ („Boží a lidé“).

Podobně v cyklu „Sen“ sní poutník Vrchlického o kříži, o němž doufá, že vyvede ho z bludů, o kříži, z něhož vane „úkoj, smír a chlad“. Vidí, jak před tím křížem zatměly se modly pohanských hájů a světlý stín šel mezi nimi tichý, žehnající, a kde požehnal, tam modla k zemi padla. Vidí zástupy mužů a žen a dívek smavých, jak krvácejí a umírají za ten kříž. Vidí zástupy jiné, nadšené tímto křížem, táhnout k Božímu Hrobu, aby vyprostili jej z moci nevěstic... Ale vidí také, jak ramena kříže v rukou lidí měnit se náhle ve dvě perutě dračí s nápisem „Inkvizice“...

Lidé tedy sami mají vykupitelské dílo Kristovo. Dílo Kristovo přizpůsobují sobě, přetvářejí je dle svých potřeb a dle svých tužeb — ale tak vždy více odcizují se Kristu a odvracejí se od něho. „A lidstvo naň vždy více zapomíná,“ jak praví Vrchlický teskně v uvedené již „Hymně Lazarově“.

Ovšem staly se také pokusy o nápravu, pokusy o návrat k jedno duchosti a lásce Kristově. A takový vzácný pokus vidí Vrchlický

ve sv. Františku z Assisi, jak líčí nám ho v básni „Sen Innocence III“
(„Votivní desky“).

Hrdý papež právě, kdy domnívá se, že na vrcholu je své moci
že dosáhl vítězně všech svých cílů a triumf jeho že triumfem je tak
Kristovým, vidí najednou v noci ve snu, že pilíře a strop jeho mo-
hutné stavby — církve — se třesou a hrouť — a on nemá síly, aby
bořící se chrám zachránil.

Však vtom, co padá chrám, co zástup kvílí,
hle, z klubka těl se postat mnicha zvedá,
jest bosonoh a zdrán, ten davem pílí

a roste v obra, mystická tvář bledá
plá ohněm, mnich své obě ruce vzpráhne,
plec nastaví a chrámu klesnout nedá.

Kam padá zeď, tam bedra svoje nahne,
a drží krov žilnatou rukou nahou,
po níž se stigma Kristových ran táhne,

a jeho oči hoří svatou vláhou,
a jeho síla roste svatým žářem,
jenž každou duši činí šťastnou, blahou.

A snaha jeho věncena je zdarem,
neb láska s prostotou jí byla matkou,
v klid těmi přešlo, co hrozilo zmarem.

Když papež ráno po tom snu procházel se zahradami vatikán-
skými, spatřil náhle pod píní seděti mnicha, bosonohého a zedra-
ného — zcela takového, jak viděl ho ve snu. I to stigma skvělo se
na jeho rukou. Papež

k těm obrátil se, kdo jej provázeli.
„Kdo jete n muž?“ se ptal, mráz chvěl mu údy,
však brzy pochopil, když v odvet děli:

„František z Assisi, náš žebrák chudý!“

Pokračování.

INE, DILEXI DECOREM DOMUS TUAE.

(Žalm XXV. v. 8.)

Svatyně Tvoje plna jasu Tvého!
S gotických oken dovnitř plyne světlá záře,
velikou lunou objala Tvé sídlo svaté;
v oblouky zavínuté linky planou zlaté,
pak tonou v blankytových kleneb jasné páře.

V zátopě jasné páry, v luně kříž se skvěje,
a svaté tělo Tvé se bělá na tom kříži.
Lid klečící jen plachým zrakem k Tobě vzhlíží,
oslněn světlostí tou, jež se shora leje.
Svatyně Tvoje plna jasu Tvého!

*

Svatyně Tvoje plna smutku Tvého!
Štíhlými sloupy, přes gotické klenby šedé
svým šerícím se zbytkem jasu světlo denní
do liduprázdné lodi padá na dláždění
a na kameni chladném hasne, zmírá bledé.

Kadidla dým se vlní v pásmech roztažených
a šíří prostorem se lodi. Na hrud blava
Kristova klesla. Opuštěn tu dokonává
s žalobou němou na rtech zpola rozevřených.
Svatyně Tvoje plna smutku Tvého!

*

Svatyně Tvoje plna ticha Tvého!
Stín noci sloup i římsy zastřel naposledy,
přestaly lidské kroky, lidské vzdechy teskné,
jen lampa doutnající ze tmy někdy bleskne,
jen obrys oltáře se časem mihne bledý.

U dveří svatyně Tvé mír je Tvůj, mír Páně.
Jak oko strážné lampa nepřestává bděti.
Utajen, ukryt pohledům svých slabých dětí,
s velikou láskou svou Ty mlčky hledíš na ně.
Svatyně tvoje plna ticha Tvého!

ŠIMON STYLITA.

Román z doby kněžského rozvratu.

III.

Nešťastná májová neděle se zavěsila nad kamenickou farou jak těžký přikrov: jako by tu zemřelo něco, co přece dosud spojov ty tři lidi v zamklé budově.

Těžko bylo nyní mladému knězi v tomto ovzduší. Když se uvnitř poněkud napětí prvních dusných dnů a lékař prohlásil, že mocný má vyhráno, že jeho silný organismus tentokrát ještě překonal krizi, roztála trochu studená maska na tváři slečny Tere, ale jen ve styku s domácími: Na P. Šimona dýchal z ní stále c až mrazivý chlad.

Vyhýbala se mu. Jídlo posílala i dále do kaplanky, aby nemoc nebyl rušen. Ve chvílích pak, kdy obyčejně přišel jej navštívit, b vždy v kuchyni. A přece se mu nejednou zdálo, že je někde pob že odněkud proniká až k němu nepřátelský chlad jejich šediv očí. Věřil v takových okamžicích, že naslouchá snad za dveř o čem tady hovoří...

A tak ani tyto hovory nepřinášely radosti. Ani jemu, ani staré pán. Něco se postavilo mezi ně. Oba si byli vědomi, že je to něco zevnějšího: stín, jenž náhle padne na tebe, když sedíš u ol a čteš v milé knize nebo v snění hledíš do neurčitých dálek. Udiv zvedneš hlavu a nevidíš nic než ten stín, jenž se rozrostl a pol všechno světlo... A nevíš v tom okamžiku: přihnal se mrak, ne stojí tam někdo skryt a dívá se upjatě na tebe?

Zde bylo oběma jasno, kdo vrhá mezi ně stín. Cítili ji všude. I byli ani okamžik bezpečni, že se neobjeví náhle ve dveřích a změří studeným pohledem oba provinilé.

Ano, provinilé. Řekla to jednou výslovně. Bylo to hned první dne, kdy nebezpečí pominulo a nemocný projevil nasmělou tou po společnosti. I P. Šimon byl dojat. Starý pán začal se zajím o to, co se stalo za jeho nemoci. Měl starost zvláště o kancelář práce a o to všechno, co dosud konával sám. Teď leží celá tíha mladém knězi. Vpravil se již do toho? Nedopustil se nějakých chy

P. Šimon se upřímně svěřil s některými svými nesnázemi a r paky. Několikrát jistě i klopýtl. Třebas hned při prvním snubí protokole — tu se znovu přesvědčil, jak je nezkušený a neprakti a jak je všechna naučená teorie stále ještě šedá. Jednou musil skočit i do Horákova, aby se poradil s p. farářem...

Tak živě hovořili, třebas starému pán šla řeč velmi pomal obtížně: poslouchal a usmíval se. Vzpomínal jistě v duchu na první kroky v tomto oboru duchovní správy, v němž pak dlouh

praksi nabyl virtuosity a jemuž zůstal nejdéle věren. Ba jistěže vzpomínal, vždyť se mu vybavil v mysli i dávný ironický epigram Sušilův o církvi, jež je celá v kanceláři . . .

Vtom vešla nepozorovaně slečna. Starý pán se dosud usmíval jako dítě, které se po těžkém snu probudilo pod měkkým dotekem mamčininy ruky. I P. Šimonovi bylo jaksi lehčeji: zdálo se mu, že se ten černý mrak posledních dnů zvedl nebo roztrhl a propouští již jasné paprsky. Byl by v té chvíli učinil všechno, aby udržel radostnou náladu nemocného: byl by jistě i slíbil, že bude zase večer hrávat v karty, budou-li si toho přát . . .

S rozzářenou tváří obrátil se k slečně, když vycítil její přítomnost, ale pod jejím mrazivým pohledem ztuhl mu úsměv na rtech.

Mluvila, jako by ho tu vůbec nebylo. Jako by měla na mysli jen starého pána. Kárala ostře, že nedbá napomenutí lékařova. Musí přece zachovávat úplný klid. Nesmí se rozčilovat. A zvláště ne nějakými starostmi o kancelář, nebo duchovní správu. Ničí se tak, chytne ho to znovu a pak . . .

P. Šimon pochopil, že všechny výtky padají vlastně na něj, jenž svedl nemocného ke vzpomínkám i k jakési veselosti. Odešel provázen smutným, jakoby provinilým pohledem starého pána, a od té doby omezoval své návštěvy a rozmluvy zkracoval na nejnutnější.

Ostatně brzy si zvykl na tento poměr, stejně jako na své samotnější a volnější postavení, jež bylo jeho důsledkem. A neměl opravdu ani času k dlouhému besedování: farní kancelář, přenesená nyní ovšem do kaplánky, vyčerpávala vedle dosavadních povinností jeho síly tak, že nejednou klesal únavou.

Noviny přehlédl jen zběžně při jídle. Nové knihy nerozřezány kupily se na stole. A v psacím stolku nedokončen odpočíval již třetí týden „Šimon Stylita“. Zastrčil jej hodně hluboko: tyto bílé hustě popsané listy s četnými doplňky po stranách byly dlouho živou výčitkou. Kdykoliv otevřel stolek, vždycky jeho zrak padl na ně. A vždycky jako by jej někdo bičem švihl . . .

Vrátil se k tomu — umiňoval si ještě na počátku — až se jen trochu uklidní a zapracuju se do té kancelářské dřiny. Takhle přece není možno něco tvořit . . .

Teď rukopis raději zasunul, aby neznepokojoval. Nebyly to už jen výčitky: cítil skoro nechuť k tomu, co psal, do čeho vkládal nejlepši, jak tehdy myslil, vzněty své duše. A nechuť roste skoro úměrně s dobou, která plyne tak rychle, tak závrtně rychle od oněch jarních básnických snů.

Ano, snů . . . Teď je tu jen střízlivá, tak hrozně střízlivá a všední skutečnost: těžké zažloutlé matriky, křestní, oddavkové a úmrtní listy, různé výtahy a výkazy, protokoly a žádosti, kurendy a výnosy, všelijaké fondy a účty — k tomu kázání, cvičení a hlavně — škola. Je léto, blíží se zvolna konec roku — kdo by se divil, že v dusných třídách je všecko jako zmalátnělé, bez chuti a bez zájmu? A přece

nemožno dětem povolit. Právě teď bítuje je každou hodinu z jejich ospalosti pohružkou nedaleké — visitace.

Ano, pohružkou... Není to ovšem pedagogické, ale pomoz si, člověče dobrý a nezkušený, když na takové školní ospalce nepůsobil ani sliby ani rozumové důvody! Ostatně ani s tou pohružkou nedojdeš daleko: všimnou si ji hlavně jen ctižádostivější děvčata, která se chtějí vyznamenati při zkoušce. Zatvrdlé hlavy kluků se jen zavrtí a oči se škodolibě usmějí tvému rozčilování. Zdá se ti, že říkají: „Dyť víme, jak to chodí! Nač se trápit a dřít? Několik hloupých děvčisk to odříká za všechny. Ostatně při celé té zkoušce nejde o nás, ale o tebe, a proto máš strach! Nejsme přece dnešní...“

Chápal kluky, bylo mu jich mnohdy i líto, ale nemohl jich přece pustit ke zkoušce bez přípravy. Nedalo mu tak svědomí a jakási všelijak omlouvaná ctižádost ukázati kanovníkovi i rodičům, že nepracoval ve škole nadarmo. A tak vtloukal do dětí těžké poučky katechismové, mořil se stálým opakováním, rozčiloval se nezdarem a ubít přícházeli domů, kde často už netrpělivě čekali lidé se svými listinami a žádostmi...

Tož odpočivej dále ve stolku pod kupami paprů vysněný a přece živoucí starověký Sloupovníku, věčně mladý a dychtivý, ale teď zakletý střízlivou moudrostí a shonem horkých červnových dnů! Pjijde i pro tebe chvíle osvobození?

*

Škoda, že není možno zamknouti do stolku i všechno ostatní, co znepokojuje duši!

Nemůžeš přece jíti životem se zavřenýma očima a neviděti zjevů, kterých tu dříve nebylo a jež podněcují k úvahám. Případ pana arcikněze. Domácí poměry, jimž sice zvykáš a na něž přece denně narážíš. Občasné styky a hovory s drem Sehnalem, jenž neopomene zpravovati o všem, co se děje ve světě — a „světem“ je ti teď všechno mimo Kamenici a zvláště místa, kde se soustřeďují ohniska reformního hnutí. A tak se dovídáš o všelijakých tajných přípravách, s nimiž nemožno dosud na veřejnost, o bojích, jež se rozvíjejí v zákulisí, o zjevech, jež tě v první chvíli překvapují, ale zvolna i jim zvykáš a cítíš, že tu něco láká mladou mysl, že v ní dosud nevymřely romantické sny a dávné touhy po neobyčejných činech.

Sedíš kolikrát za dusného červnového večera, smrtelně znaven tihou celého dne, u otevřeného okna své kaplanky. Zprotivilo se ti to pochmurné zamklé ticho fary, kde i pes schlipl a neodvážil se zaštekát, kde i Lidka bojí se zazpívat, aby ji nezakřikl hned rozložený slečnin hlas. Znechutil se ti ten malý, opravdu hlemýžď, jak si rád říkáš, okruh, v němž se stále pohybuješ: kostel, škola, kancelář. Chtělo by se ti aspoň vřidného přátelského slova. Stačil by ti snad milý přátelský úsměv, jenž by rozjasnil tvář a sluníčkem pronikl v znavené srdce. Ani toho není v těchto ponurých zdech

Skryt za krajkovou záclonou vnímáš zrakem a sluchem aspoň ty drobné úlomky života, jež náhodou zabloudily v tichou podfarskou uličku. Někdy zažene tíseň smích hrající si Vlastenky a Vilouše, jindy unese tě nějaká sladká píseň, kterou tam na lavičce před domkem zpívá tichým dojemným hlasem paní Divišová Viloušovi, než jí usne na klíně.

Někdy tě sice rozčaruje podezření, že ta paní ví, že tu posloucháš, zdá se ti, že její oči zabloudí chvílemi k otevřenému oknu, ale jindy se zase mrzíš, když lavička před domkem jest opuštěna a ulička mrtva. A tu zaléhá do tvých dlouhou odříkavou samotou přejemných smyslů vzdálený a právě proto tak lákavý šum života: přenášíš se do města, jaks je viděl naposled, bloudíš rušnými ulicemi a poddáváš se příboji názorů na schůzi...

Zdá se ti teď, že je v tom všem síla i krása. A zvláště pomyslíš-li, že jsi také jedním z koleček, jež požene rychleji tento stroj světa. Pomůžeš uskutečnit, o čem jsi dříve jen snil: přispěješ k novému rozkvětu církve v národě. Obrozena a obnovena v tom, co jest jen zevnějším rouchem, bude zase milou jako matka a drahou jako sestra. Bude zase takovou, aby jí každý dobrý český člověk mohl zase věnovat nejen pül, ale celé své srdce...

Jsou to sny? Snad. Ale zahánějí smutek a prázdnotu. Dávají smysl i takovým bezútěšným jinak chvílím — neboť přijdou zase střízlivé dny, kdy budeš hledět i v všechno kritičtěji: a pak to, co bylo krásným snem, stane se zase zřídlem nových pochyb a znepokojujících zmatků.

Rád bys je proto zavřel do stolku a zasypal papíry jako onen nedokončený sen svého Stylity, ale je to možno? Poruč srdci, aby mlčelo, spoutej rozumem mladickou obrazivost: oči nemůžeš zavřít, uši nezamkneš. Píše se o těchto otázkách již veřejně v novinách. Co se dříve ututlávalo neb omezovalo na stavovské listy, stalo se předmětem ostrých novinářských polemik. Zvláště útočníci jsou ve svých článcích často až bezohlední. Někdy zrovna cítíš, že se tu uplatňují i lidé, kterým jde o něco zcela jiného než o obnovu církve.

A to je právě, co tě zaráží a znepokojuje. Snažíš se je omluvit tím, že se v boji nevybírají zbraně, že se často i přestřelí, ale přece nicí to tvůj krásný sen a otravuje tě pochybnostmi. A nadto víš, že tyto články čteš nejen ty sám, ale i tvoji kameničtí farníci. Mluvíš o nich nejednou se slečnou Boženkou ve škole, ale přicházejí k tobě i dotazy i prostí lidé. Někteří s upřímnou touhou dovědět se pravdy o těch věcech i s netajenou obavou, jiní s jakýmsi potouchlým, ale výmluvným úsměvem...

Krejčí Brázda ani se nesnaží zapřít, jakou radost mu působí články v novinách: přiznal se, že si je schovává, protože mu je dcera Františka, terciářka, brala a páčila, a předčítá to lidem jako kroniku... A jak poslouchají! Sotva přijdou noviny, už se ptají, není-li tam zase „něco o panáčkách“. U holiče a v hostincích jsou taková čísla všechna umouněna a potrbána... Ba zachytils je jednou i ve

škole, kde si je chlapci při vyučování četli tak dychtivě, že zapomněli na vše ostatní . . .

Je možno tomu všemu utéci? Schovati hlavu do písku? Státí ne-
tečně jako ta kamenná socha u mostu zarůstající mechem a nechat
utíkat vedle sebe dravý proud života, jenž strhuje s sebou tolik
dobrých, nevědomých duší a snad podřívá u mnohých již i základy
víry?

Je možno dále mlčeti?

*

P. Šimon se rozhodl, že vystoupí z dosavadní pasivity. Nebude
jen trpným divákem a pozorovatelem: každá idea potřebuje o-
choťných rukou, každá ukládá svým vyznavačům oběti — jinak se
tak snadno rozplyne v nic nebo je potlačena horlivějšími odpůrci.

Těchto má i reformní myšlenka dost. A na obou stranách. Jsou
to jejich extremisté, kteří mají společný styčný bod: vášnivý boj za
vlastní fantasmata nebo za osobní cíle. Proti oběma půjde střední
cestou: bude pracovat za rozumné reformy, prováděné zákonitou
cestou. A že se nezrodil vůdcem, který by dovedl dáti směr celému
hnutí, chopí se aspoň činnosti mezi lidem, jak na ni pomýšlel už
spíše. Vylíčí mu správně, oč se jedná. A vynasnaží se zároveň zis-
katí jej pro myšlenku, aby byl hotov postaviti se za ni, až přijde
snad rozhodná chvíle . . .

Napsal v tom smyslu několik článků do časopisů věnovaných re-
formním otázkám a byl tak přesvědčen o jejich správnosti, že ne-
pokládal ani za vhodné utajovati svého jména, jak činila většina
ostatních spolupracovníků. A nedovedly jim otfásti ani námitky a
pochybnosti horákovského P. Kaliny, jenž se po čtvrtetní své náv-
štěvě u nemocného pana arcikněze zastavil v kaplánce a brzy sám
přešel v hovoru na reformy: přiznal, že už ztratil i poslední zbytky
naděje, s níž je na počátku vital.

„Hnutí, aspoň jak se jeví mně, samotářskému pozorovateli v za-
padlých horách a snad trochu i pesimistovi tolikrát již zklamanému
všelijakými nadšenými manifesty a velkými schůzovými plány v po-
litice i literatuře, celé to hnutí uvázlo, zdá se mi, až po kola v bahně.
A vytlačovati vůz z bahna je často dost nebezpečno, zvláště když
se splašení koni řítí bez rozmyslu stále dál a zapadají vždy hlou-
běji . . .“

„Ale je to snad záslušnější než státi na břehu a tak trochu sko-
dolibě se dívat, jak druzí tonou,“ vybuhl P. Šimon prudce. Poznal
hned, že ubližuje staršímu druhu, jenž nyní kvapně sáhl po klo-
bouku, a dodal mírněji: „Myslím, že dosud není pozdě . . .“

„Přeji tedy mnoho štěstí!“ loučil se již P. Kalina. „Podat-li se
vám vytáhnouti tu káru z bahna, přijdu jistě první vám — podě-
kovat . . .“

Nedůvěra bývalého modernisty ještě více podnítila mladého kněze.

Začal hned uskutečňovati svůj jednoduchý pracovní plán: kde jen možno v soukromém i úředním styku bude poučovati lid o reformních snahách; na nejbližší vhodnou neděli připraví si kázání, kde vysvětlí jejich náboženskou stránku, pak svolá veřejnou schůzi, kde bude možno volněji projednati celý souhrn příbuzných otázek a ukázati i národní a sociální význam nového hnutí.

A zdálo se mu, že se práce daří. Nedělní kázání vzbudilo pozornost: nikdy snad dosud neviděl tolik zájmu mezi svými posluchači, nikdy necítil tolik upřených na sebe pohledů, překvapených i zdědivých, a nikdy se mu dosud nemluvílo tak lehce a vroucně: přestal se brzy vázati na slova a věty, jež si připravil, mluvil volně z plnosti srdce, mluvil mnohem déle než jindy, a přece necítil únavy u sebe ani u posluchačů. A když pak spokojen sám sebou ušel v poledne ve své kaplánek k obědu, byl přesvědčen, že se dnes snad ve všech domech rozlehlé farnosti hovoří o něm a o jeho kázání.

Mluví se o něm jistě i naproti u pana arcikněze: všiml si dobře, jak i slečna Tereza pozdvihla udivené hlavu, když začal o vlastním tematu, a za chvíli ji sklonila tím hlouběji ke své staré modlitebni knize. Ale neušlo jí jistě ani slovíčko, a teď vykládá všechno starému pánu...

Nechť! Ať se jen zvíří hladina! Ať se mluví jednou rozumně o tom, o čem koljetolik nesprávných domněnek a předsudků! Je to příprava pro schůzi, kde se dá říci více, mnohem více než v kostele.

Než právě zde došlo k prvním nesnázím a rozpakům.

Dr. Sehnal radil, aby se obrátil přímo k veřejnosti, která stojí mimo tábor katolíků organisovaných ve spolku. Těchto je hrstka. A jsou po většině už zpracováni svým tiskem proti reformám. Tam však najde spíše porozumění i podpory. Pokrokoví lidé jsou v těchto věcech přístupnější, jejich strany se prohlásily ve svém celku pro podporu reformního hnutí, ujmou se ho případně i ve sněmovně...

„Nedělají to jistě z lásky k církvi,“ namítl P. Šimon. „Sledují při tom své cíle, a sotva dobré...“

„O jejich vůdcích nepochybují, ale proč bychom neužili jejich pomoci, když nám to jen prospěje? Vidíte, já sám —“ zarazil se na okamžik a pohlédl pátravě do očí mladého kněze. „Ostatně nejde o vůdce, ale o zdejší lidi. Je třeba, abyste se nejprve s nimi blíže seznámil. Když člověk hledí na svět stále jen z dálky, jen takovým úzkým zamřížovaným okénkem kaplánek, které vede do polomrtvé uličky, a když si k tomu ještě nasadí brejle zbožných, světu odumřelých knížek a časopisů, vidí v těch lidech jen nepřátele a bezbožníky. Jsou mezi nimi ovšem i takoví, ale věřte, není to tak zlé, jak si často malujeme. Kristus nezatracoval hříšníkům, ale často právě k nim se obracel a s nimi i stoloval. Tak by se dali získat i mnozí z těch, které pokládáte za nepřátele...“

Nebyl to ohlas toho, o čem sám snil již před několika měsíci, než se nechal strhnouti k neúčinné činnosti ve spolku? Nyní tedy přišla chvíle, kdy bude možno dáti se do díla. Pokusí se získati lepší

živly obou stran. Nejprve se ovšem obrátí k těm, s nimiž se před časem rozešel. V zájmu dobré věci přemůže i svou hrdost...

Nebylo to tak lehké. Odkládal několik dní. Ještě ve čtvrtek odpoledne, kdy si umínil zajít k Maškovi a vyjednat s ním schůzi, dlouho jaksi otálel. A když už byl skoro na odchodu, přišla paní Divišová. Pro knihy, jak si navykla v poslední době chodit, odvodňujíc to tím, že jí Vlastenka přinesla několikrát knihy, které už četla.

Tímto častějším stykem zbavil se P. Šimon svého prvotního ostychu. Nepřipadal si už tak slabým a nepatrným vedle její zralé krásy. Nelekal se ani jejich černých očí: poznal, že nejsou tak záhadné, hluboké, jak se mu dříve zdály, ani tak hrdé a nebezpečné. A už dovedou plně hovořit i o všedních věcech, o nichž netřeba dlouho přemýšlet.

Proto ho dosti překvapilo, když vdova začala dnes o jeho nedělním kázání. Poznal tu nejlépe její povrchní znalosti, ale byl rád, že může i zde konati část svého úkolu. Naslouchala pozorně jeho výkladu, vyptávala se na některé podrobnosti a přiznala nakonec sama upřímně, že se dříve vůbec nezajímala o církevní věci. Odvykla od mládež kostelu, muž chodil tam jen někdy k vůli vrchnosti, doma se na to zlobil a dělal si ze všeho jen smích. Za války začala si chodit, modlila se za muže, ale nebylo to nic platno. Zanevřela proto na kostel. Až teď Vlastenka ji tam znovu přivedla: snad ji tam viděl někdy i ve všední den...

Podíval se na ni udiveně.

„Ano, Vlastenka. Vybízel prý jste je, aby zvláště ty, které máš blízko do kostela, chodily i ve všední den, a jak prý je to hezké, když jde děvčátko i se svou maminkou. A díval prý jste se při tom zrovna na ni..."

„Řekl jsem to jen všeobecně," hájil se, „ale Vlastenka dívá se na mě celou hodinu tak napjatě svýma černýma očkama, že mě mimoděk zrovna přitahuje, abych k ní pohlédl. Je to opravdu velmi milé dítě. Když byla tehdy nemocna, jako by mně něco scházelo v její třídě..."

Usmála se spokojeně.

„Však vás má také velice ráda. Na tatínka už skoro ani nevzpomene, ale o vás mluví každý den několikrát. První obrázek, který od vás dostala, musila jsem jí dát za rámeček a zavěsit nad její postýlku, vedle fotografie tatínkovy. A když se večer modlí za tatínka sama od sebe ještě přidává Otčenáš za vás. Ba včera ji najednou napadlo — ani si vám to netroufám říci..."

„Snad to nebude nic tak zlého," usmál se.

„Není, ale přece... Povídá tedy: maminko, ještě bych měla mít vedle fotografie tatínkovy podobiznu velebného pána, abych se viděla před sebou, když se modlím... Řekla jsem: Vždyť ho vidíš skoro každý den živého! Až někdy bude musit od nás odejít, prosíme ho, a pak možná dostaneš jeho podobiznu... A tu se vám

dala do pláče, že prý nesmíte a nesmíte nikdy odejít, že musíte být pořád s námi nebo že by ona šla za vámi třeba až na konec světa... Pravda, velebný pane, je to ještě hloupé děvče!"

Odvrátila se hlavou směrem k oknu, ale přece postřehl, že se jí hlas trochu zachvěl a oči zvlhly.

Přistoupil beze slova k psacímu stolku, vyňal odtud svou fotografii a podal ji paní Divišové. Děkovala živě a slibovala, že pošle náhradou podobiznu Vlastenčinu.

Děvčátko skutečně přineslo za chvíli větší fotografii vloženou do vkusné uvité kytice bílých a rudých růží. Zářilo takovou čistou, upřímnou radostí, že se rázem rozplynuly výtky, které si prve činil, že dal svou fotografii do ruky cizí, mladé vdovy.

Ozvaly se však znovu, když se po odchodu děvčete podíval na podobiznu v kytici: Vlastenka s Viloušem jsou tu vlastně jen dekoraci své matky, jež sedí na křesle a září jakýmsi hrdým mateřským úsměvem... Ne, tento obrázek nemůže si zavěsit nad psací stolec, jak prve s dětinnou prosbou žádala Vlastenka...

Zastrčil jej do stolku pod rukopis „Šimona Stylity" a šel k Maškovi.

Stolař nebyl již doma a bylo nutno vyhledat ho na stavenisku spolkového domu. P. Šimon se až podívil, co bylo vykonáno za několik jarních měsíců dobrovolnými pracovníky. Z bývalých světnic selského domu zmizelo několik příčných zdí a jasně již vyrůstala podoba budoucího velkého sálu a přilehlých spolkových místností. Právě přišlo několik mladých hochů patrně přímo ze svých dílen, a Mašek přiděloval hned každému práci. A ruce, které před chvílí držely ještě jehly a šidla, chápaly se chutě lopaty a motyk.

„To je dost, že taky velebný pán jde nám jednou pomoci," zavolalo naň nějaké štíhlé děvče, vracějící se právě ze zahrady s plným „kolečkem". Jak se zasmála, zasvitily v prvním řeru bílé zoubky. Poznal Tonču Pospíšilovu, která k němu chodívala v zimě pro knížky. Všimla si hned, že se mimoděk podíval na své měkké ruce.

„Šak by si taky zvykly a ztvrdly jako moje," dodala a jako na důkaz opřela se celou silou do kolečka a rozjela se s ním po široké desce, až se modré sukýnky rozvířily kolem bílých lýtek.

„Kdybys nezlobila, pokusitelko!" usmál se Mašek, vítaje kaplana a veda ho na druhý konec, kde mělo býti jeviště. „Všecko se to činí, mám z toho opravdu radost!" pochvaloval si.

Na okamžik přepadlo mladého kněze pokušení shodit tmavý kabát, vyhrnout rukávy u košile jako tento stolař, chopit se rýče nebo motyky a dát se do práce jako ti druzí zde, radostně a vesele, bez blouhání a skrupulí... Ale jak si vzpomněl, proč přišel, zmizel tento pěkný prelud radostného dělníka s bílými rukama. Zato kmitl se mu myslí obraz těžkého vozu zapadlého v bahně... Ano, čeká ho těžší i záslušnější práce: zde na stavbě jednoho domu jest dost ochotných rukou, a tam?...

Zatím přišlo ještě několik členů výboru. Nedovedli utajiti svého

překvapení z příchodu kaplanova, ale když jim pak v pozadí sála vyložil stručně svůj plán, vrtěli jedni hlavami a druhí dali se přímo do smíchu. Teď v létě schůzi! Do podzimu musí býti dům hotov, každého večera je škoda! A konečně — po těch věcech jim tak da- lece nic není, to ať si spravi kněží mezi sebou...

Nepořídil tedy. Svoji ho nepřijali... Když trochu rozmrzen vy- cházel z domu na náměstí, zazářila právě naproti ve velkém hos- tinci okna. Bílé světlo rozlilo se širokým proudem přes chodník až k řadám lip, kde šero tím více zhoustlo. Několik postav mihlo se v oknech, doktor a řidici sedají právě k postrannímu stolku...

Zastavil se na okamžik nerozhodně: má jít mezi ně? Něco ho tam lákalo, vykročil již k světelnému pruhu, ale vtom číšník roz- vinul záclonu a světlo zežloutlo. Zmocnil se ho dávný ostych před lidmi. Ano, půjde tam, ale až později, až bude v jiné náladě než dnes...

Jak odbočil do šera pod lipami, vynořil se mu pojednou v myšl- zase ten protivný obraz: moře bahna, do něhož zapadá rozjetý vůz...

Pokračování

A. S. CHUDOBKA:
PŘÍTELKYNĚ.

Na dlažbě ulic přede mnou vyrostla radost
v usměvavou dívku patnácti let;
na vozích s uhlím seděla, v skřípání kol se smála,
z hokynářského krámků mi házela pomeranče
a z oken domu poslední květ.
Přívětivým okem mně promrzelému ukazovala
stařenky prodavačky, hrnec s uhlím na ohřátí —
a hned ji zas bylo vidět z výkladní skříně modního domu
v pestrosti kravat a jiné směsi
líbezně se smátí.
Z fasád domů volala na mě ptačím hlasem —
z dýmajících kominů prstem mi pohrozila
a časem do tváře hodila bělostné konfetty, jakoby sníh...
Skupina družek veselých
— radosti jiných lidí —
zazpívala a se roztančila
stařečkovi v kolovrátku na náměstí.
A abych nezapomněl, kdy chci jít domů,
ta jedna časem uhodila do věžních hodin pěsti.

ZVĚSTOVÁNÍ PANNY MARIE.¹

Mittit ad Virginem
Non quemvis angelum,
Sed fortitudinem,
Suum Archangelum
Amator hominis.

Fortem expediat
Pro nobis Nuntium,
Naturae faciat
Ut praeiudicium
In partu Virginis.

Naturam superet
Natus rex gloriae,
Regnet et imperet
Et zyma scoriae
Tollat de medio.

Superbientium
Terat fastigia,
Colla sublimium
Calcet vi propria
Potens in proelio.

Foras ejiciat
Mundanum principem,
Secumque faciat
Matrem participem
Patris imperii.

Exi, qui mitteris,
Haec dona dissere,
Revela veteris
Velamen litterae
Virtute nuntii.

Accede, nuntia
Dic „Ave“ cominus,
Dic „plena gratia“
Dic „tecum Dominus“
Et dic „Ne timeas“.

Ne každý s nebe host
k Panně, věz, že jítí směl,
jen Boží Statečnost
Gabriel, archanděl -.
Bůh lásku vylije.

Mocného Anděla
za posla ráčil dát,
by zřejmě užřela
příroda nový řád
v početí Marie.

Přírody přemoh řád
obývá slávy jas,
Král bude panovat,
vyhladí hříchů kvas,
nedá, by znovu vznik.

Co pýcha zasije,
vyvrátí z kořene,
a šlápne na šije
hrdosti shroucené
Vítězný Bojovník!

Půjde do vyhnanství
pán světské marnosti,
tam, kde se nebe skví,
Matku Syn uhostí,
kde Otec-Bůh je Král.

Již konej úřad svůj,
Posle ty s vysoka,
již roušku odhrnuj
se slovy proroka,
jdi, abys zvěstoval:

„Zdravas“ ji oslovuj,
„Plna jsi milosti!“
„Bůh s Tebou!“ hlas rci tvůj,
„Neboj se v úzkosti,
Panno ty přemilá!“

¹ Z Drevesovy sbírky „Lieder der Kirche“ (II. vyd. Schaffhausen, Hurter 1868.)

Virgo suscipias
Dei depositum,
in quo perficias
castum propositum
Et votum teneas.

Audit et suscipit
Puella nuntium,
Credit et concipit
Et parit filium
Sed admirabilem.

Consiliarium
Humani generis,
Deum et hominem
Et Patrem posteris,
In pace stabilem.

Qui nobis tribuat
Peccati veniam,
Reatus deleat,
Donet et patriam
In arce siderum.

V panenství přejímej
Božího díla tíž,
úkol svůj dokonej,
čistoty nezrušíš,
kterou jsi slíbila.

Co pravil poslův hlas,
přijal duch Mariin,
uvěř, počne v ráz,
zrodí se její Syn,
Podivný, Zázračný.

Veliké Rady Pán
přistoupil k člověku,
Bůh-Člověk lidem dán,
Otec až do věků,
Král Míru oblačný.

Kéž odpustí nám hřích,
kéž milost ráčí dát,
vlast nechť dá v nebesích,
tam, kde je hvězdný hrad,
tam nechť nás uhostí.

BŘETISLAV ŠTORM:

MARII.

Vystoupil jsem na vrcholky hor a dívám se za vámi do daleka.
Ves v chudém západu, v důl lehla mlha měkká.
Hranice země a nebe propadly ve hluchém závoji.
Tak ticho, prázdnost, nic v horizontech neviditelných,
nic Marie, nic, i vy jste se rozplynula
v chaosu nesčíslnosti —
Klesající dech umlká ve vlhkém obilí —
Nedohlédnu Vás nikdy, protože oba stojíme před nekonečností,
nekonečností v kapce vody,
nekonečností v slze a v srdci,
před nepřemyslitelným začátkem a koncem
života našeho.
Amen.

PROČ JSEM NEODPADL A NEODPADNU.

Nový článek z řetězu soukromých úvah.

Církev ohlupuje?

I.

Tuto tvrdou, divnou, neuváženou výtku slýchali jsme nejčastěji mezi těmi, kdož od Říma utíkají a k utíkání svádějí. Před očima uvědomělých křesťanů i jinověrců dobré vůle násilná tato výtká sama padá svědecktvm historie, která učí, že katolická církev všude, kam pronikla, zakládala a vydržovala řádné školy, církev vytvořila národům i první školy vysoké, u národů nekulturních pak se starala především o základy vzdělanosti ke spořádanému životu uselému. Byli světcí, kteří hořeli láskou k evangeliu Kristovu a o jeho rozšíření pracovali do úmoru, ale při tom našli si ještě dosti času a vůle, aby se oddávali vědám a uměním.

Kdo vykonal kde pro osvětu pravou víc než Kristova církev?

Církev že ohlupuje? Koho?

"Všecky, kdo běhají do kostela!"

No, podle toho by měli všichni, kdož do kostela nechodí, vynikati moudrosti, a mezi těmi, kdož tam chodí nemohli by býti než sami ohlupení nebo hloupí. Ale zkušenost ze života společenského ukazuje pravý opak. Moudrost prokazuje se především v životě spořádaném, čestném, a přece i soudní statistika ukazuje, že nejvíce zločinů napácháno od lidí, kteří utekli nejen od církve, ale vůbec od náboženství, ano ty moderní rozvraty rodinné, patrné v nebývalých četných rozvodech a rozlukách, vykazují rovněž největší číslo u lidí nábožensky lhostejných. Naproti tomu kdyby v statistice soudní byla rubrika „běhá-li" souzený do kostela, dostali bychom jistojistou spolehlivou zprávu, že takových bylo nejen nejméně odsouzeno, ale vůbec souzeno. Nebývají takoví ani sami honěni na právo, ani tam nehoní jiných, protože právě v kostele slovy církve utvrzují se znova a znova v slově božím, které především veli milovati Boha z celého srdce svého a bližního jako sebe samého a při plnění tohoto hlavního přikázání hledi se zajisté každý i při nedorozumění a krivdě vypořádati s bližním svým bez pomoci tvrdé moci soudu a světských zákonů.

Ale vraťme se k té výtce ohlupování. Čím by mohla církev v kostele ohlupovati? Snad samým zařízením a úpravou kostelů? Toho ani spravedlivý nevěrec nebude tvrditi. Vždyť v kostelích od nejaskromnějších kapliček až do nádherných katedrál vždy snažila se církev otvírati dveře umělecké tvorbě. Na chudých osadách bývala kostelíček jediným takřka museem, kde se celé generace učily

poznávati pěkný obraz, sochu, malbu i všelijaké umělecké řemeslné práce na bohoslužebném nářadí a na obřadních rouchách.

Ohlupuje-li tedy církev snad samými obřady? Od křtu a pohřbu až do mše svaté a vrcholného tajemství Večeře Páně — kolik se v těch posvátných úkonech jeví duši vnímavé vznešené poesie, plné názorné symboliky!

Což tedy v kázáních?

„Ano tam nejvíce! Kážou — pokrokový člověk to už nemůže poslouchat...“

Kdybyste se takového veřejného žalobce otázali, kdy a kde slyšel takové ohlupující kázání, přivedli byste ho zpravidla do velkých rozpaků, neboť všichni vesměs přestali poslouchati kázání tak dávno, že se už ani nepamatují, u většiny přestalo to s nucenými exhortami dávno dávno v letech školních! Už tenkrát jim snad byla za řeči duchovního chvíle dlouhá, protože nedbali o věc, nesledovali ani dobře všeho, co se mluví, a nemohli tudíž přemýšlet, co je pro jejich, rozum moudré a ohlupující. Kde se tedy vzala ta výtka? Inu, přinesl ji *duch času*! Přiletí a chytí se jako náказа. Slabocha se chytí, jen mu zavadí o sluch, ať na veřejné schůzi či ve voze železničním nebo v brožůře vydané „jeho“ stranou. A už to jde dál, snadno a rychle, jak jsem pravil, jako náказа.

My se musíme podívat hlouběji k jádru věci!

Copak se v našich kostelích káže? Hlásá se evangelium a vbrané úryvky z Pisma svatého Starého i Nového zákona. To jsou *doslovná znění Bible*, jež i učení nevěrci vyhlásili za *nejvyšší kulturu*. Proti nim padají tudíž všechny námitky.

Za druhé bývají tyto úryvky z Pisma svatého ústy kazatelovými vykládány, navazováno na ně rozjímání o životě a pro život po stránce duchovní a vytýkáno ovšem vším právem chyby, třeba hodně časové a mnohým lidem nemilé, jichž se tu a tam lidé ve společnosti dopouštějí, výtky proti duchu těchto pravd a tudíž i proti životu spořádanému, vpravdě křesťanskému.

Může-li býti tato učitelská činnost církve souzena tak nepřiznivě a to zejména od těch, kdož se kázání neúčastní, kdož o nich po léta nic nevědí, leda z doslechu nebo lépe řečeno z pomluvy?

Kdyby nebyla věc příliš vážná, bylo by nejlépe odbýti takové pomluvače vtipem, že usuzují jako fariseové v evangeliu, raději strážím při hrobě Kristově, aby řekli, že učedníci Ježíšovi přišli a Tělo jeho ukradli, *když oni spali*. Spali a věděli co se dělo! Zde také tak. Kázání léta neslyšeli, ale vědí, že v nich církev ohlupuje.

Nezbývá, než abych tu vydal svědectví o pravdě ze zkušenosti vlastní. Slyšel jsem duchovní řeči kazatelů přerozmanitých povahou, vzděláním, s řečnickými přednostmi i vadami, ohnivé nadšence i pokorné chudáčky boží, ale nemohu říci, že bych si ani z jediného kázání nebyl odnášel nějaké poučení nebo povzbuzení ve věcech víry a mravů. To připustím ovšem, že mezi kněžími objeví se i nájemníci, jak Kristus sám pověděl, kteří hlásání slova božího nevěnují

pěče, jako jest povinen věnovati každý řádný řemeslník řádnému výrobku. Církev je si vědoma těchto svých slabochů a odsuzuje i kárá jejich lenost a povrchnost známým *Ascendit sine labore, descendit sine honore*. (Vystoupí-li bez přípravy, sestoupí bez vážnosti.)

Ale takoví slabochi a dělníci povrchní byli, jsou a budou vždy přítěží všech stavů a společností — proč je tedy vyčítat jen církvi a to ke všemu tak příkré a nespravedlivé, že pro nedostatečného jedince bývá podceňována a zrovna v opovržení uváděna hlavní vzdělávací činnost církve, která u všech národů a ve všech dobách vykazuje tak veliké a platné úspěchy! Vzpomínám tu, jak mně přítel, který na sta přednášek a vzdělávacích debat se zvláštní obětavostí vykonal mezi našim lidem, kdysi přišel s bolestnou žalobou, kterak prý na venkově lid náš kulturně upadá. „Dávají se odvěst od kostela, pravil, tím ztrácejí hlavní a starý pramen vzdělání, evangelium a kázání. Náhrady není. Dávám, že tato slova nejsou od nějakého pobožníka, nýbrž učeného vlastence smýšlení docela svobodomyšlného.

Duší přímé bude však bez pohoršení platiti o špatných kazatelích stará pravda, že i po shnilých žlebích teče čistá voda. A vůli dobrou, bezpečnou cestu z nahodilého pokušení ukazují slova, jež čteme v Zlaté knížce o následování Krista od Tomáše Kempenského: Pravdu máme v písmech svatých hledati a nikoliv výmluvnost...

Neurážej tě povaha spisovatelova, byl-li málo nebo veleučený, ale láska k čiré pravdě k čtení tě povzbuzuj! Netaž se, kdo že to pravil, ale co se praví, pozoruj! Lidé pomijejí, ale pravda Hospodina zůstává na věky. (Následování Krista I. V.)

Však ani kazatel slaboch, najde-li se kde, nemůže zastaviti pramene vody živé, vyvěrajícího z učení Kristova — ledaže by byl zrádce, jakého strpěl sám Ježíš ve svém sboru dvanácti. Stojte zajiště na Písmě sv. musí hlásati a učit, co Spasitel církvi učiti rozkázal: V jednoho Boha budeš věřit... Cti otce svého i matku svou... Nezabiješ... Nezcizoložíš... Nepromluvíš proti bližnímu křivého svědectví... Blahoslavení tiší... Blahoslavení, kteří lačněji a žízni po spravedlnosti, neboť oni nasycení budou... Chvalte Hospodina s veselostí, vcházejte před obličej jeho s plesáním... Hodina jest, abychom již ze sna povstali... Noc předešla, den pak se přiblížil. Odvrzmež tedy skutky temnosti a oblecme se v odění světla!

Jako ve dne poctivě chodíme: ne v hodování a v opilosti, ne v smilstvích a nestydatostech, ne v sváru a závisti: ale oblecte se v Pána Ježíše Krista a nemějte péči o tělo podle žádosti...

Kdo že by počestný mohl z těchto a podobných pravd učení křesťanského, jak je v kostelích slyšíme, buď dáti nebo vzíti pohoršení? A tak konec konců posmívané „běhání do kostela“ odporučoval bych vážně a vřele všem vrstvám milovaného národa bez ohledu na výši vzdělání nebo míru majetku i na hodnosti, jež ve společnosti kdo zaujímá. A nejvřeleji odporučoval bych je davům, které se bez pomoci ocitají v nebezpečí zavedení od nesvědomi-

tých svědců, dbalých jen svého zisku nebo zatvrzelé umíněnosti.

Kdyby tak byl celý náš národ v hodině svého osvobození svorně a oddané pospíchal do chrámů vzdát Bohu slavné díky za vytouženou svobodu a těžce vykoupený mír, jako to dělali jinde, na př. i v světovládné Anglii — a kdyby tak potom v celé té první době naši samostatnosti byli naše davy dychtivě a upřímně pospíchaly slyšet slovo boží, jak to bývalo ctihodným zvykem našich předků, ó, že by tu byly bývaly jasnější první dny naší svobody, jistě by nebylo toho rouhání v Čechách, jež nám odpuzovalo užaslé z toho věřící Slovensko, nebylo by bývalo tolik bezhlavých odpadů, nebylo by bývalo těch rozvrátů v rodinách ze zlořečené vymoženosti manželské rozluky, nebylo by takové hanby z těch nesčíslných krádeží na poštách, na dráze, v bankách, nebylo by tolik poplachu z hrozič statistiky pohlavních nemocí, neboť těmto a všem jiným neřestem otvírá dveře dokořán *nevěra a lhostejnost náboženská*, rodící se z neochoty k slovu božimu. *V nich hledati jest pramen o pravdového ohlupování, za nimž přichází rozrvat a záhuba statků duchovních i hmotných.*

II.

Církev ohlupuje? Chovám ve zvláště milé paměti z náboženského vyučování na gymnasiu domažlickém dva výklady našeho učitele náboženství a to: o zákoně božím a o údech církve.

Církev učí, že křesťan má řídit své jednání dvojím zákonem božím: *přírozeným*, který jest vstípen každému člověku do jeho duše, a *nadpřírozeným* nebo-li kladným, který dal Bůh člověku v Desateru a v učení Spasitelově byl doplněn.

Krásně praví o tom prvním sv. Augustin: *Anima humana natura-liter christianeae*. Duše lidská jest od přírozenosti křesťanská, pokud ji člověk sám k zlému nezavede a nebo zavede nenechá, jest schopna v hlavních věcech rozhodovati a voliti mezi dobrým a zlým.

Proto mohl i dávnověký pohan, který neměl tušení o Kristu Pánu a jeho učení, uznávati, doporučovati i sám osvědčovati některé ctnosti, jež máme dnes za květy dokonalosti křesťanské. Jest známo na příklad, že starověký Sokrates hlásal, že jest lépe krivdu trpěti než páchat. Básník Sofokles, že jest více poslouchati Boha než lidí.

A takové názory v úplné shodě s církví katolickou mohou i dnes osvědčovati lidé, kteří sice o církvi Kristově vědí, ale nenarodili se v ní, nebyli v ní vyučeni, nemohou tedy podle ní jednati *vědome*. Činí tak jen nevědomky z pravé a čisté touhy, aby jednali co nej-správněji. Obojí tyto lidi počítá církev katolická za své údy a má je za účastny Kristova vykoupení. Nazývá pak je *neviditelnými údy* církve, kdežto ti, kdož se v ní narodili nebo aspoň byli pokřtěni, jsou členy *viditelnými*. Je to nejkrásnější pochopení a doklad Kristova učení lásky. Ano, církev ve své lásce opěči a duši jde ještě dále.

a uznává i učí, má-li takový touhu, aby učení pravé poznal — třeba se i dověděl o učení církve a touží státi se jejím členem, ale není mu to hned možno a zatím smrt splnění té touhy překazí — o takových vyvolencích božích učí církev, že již vstoupili do církve, že jsou i *křtění křtem žádosti*, aniž došlo na svátost křtu nařízenými formálními obřady.

Stávalo se — a jsou toho historické doklady, že v starém římském církvi, když křesťané byli dávání lačným šelmám pro pastvu očím pohanských diváků — milost boží dotkla se mnohého pohana, a zatím co se dav bavil děsnými výjevy krve na jevišti, jednotlivec zachvěl se hrůzou v nitru svém a řekl si: „Lidé, kteří s takovýmhle přesvědčením umírají za víru, nemohou věřit něco špatného.“ A v útasu svém nemlčel, nýbrž hlásal toto své přesvědčení jiným, nedbaje sám, že je to proti zákonům státním, a tak třeba sám za to umřel, dříve než by byl mohl o učení Kristově býti řádně poučen a do společnosti jeho církve přijat. Nejčastěji stávalo se, že takto bez svátosti křtu obřadného, ale křtem žádosti vstupovali do staré církve katechumeni, umírající v době své přípravy náboženské. Takto sv. Emerenciana zemřela rukou vražednou, byvši postižena u čerstvého hrobu křesťana. Církev ji bez rozpaků zařadila mezi světice.

Cítím zvláštní blaho v duši, když dnes znovu rozjímám o tomto překvapujícím a na výsost svobodném učení církve v tak velké věci.

Září z něho věčná moudrost a hřeje dokonalá láska, prýšticí z nevysychajícího pramene milosti Ducha sv.

A od tak vznešeného učení bych utíkal?

FRANT. BOH. DĚRDA:

NEZRADÍM TĚ, PANE!

Jak výheň pekelná
plameny ohnivými
nepřátel zloby šlehá běs.

A přece nezradím Tě, Pane!

Má duše i srdce mé
plameny zašti ošlehané
nechť z toho boje vyjde
jak zlato z ohně čisté,
abych nikdy nezapřel Tě, Kriste!

PANENKO MARIA . . .

Panenko Maria . . ."

Býval čas, že prostické to rčení
vyvolalo ve mně znechucení.

Chladné pyšné čelo vzdělavcov
krčilo se pro to dětské slovo,
nevkusným a banálním mně bylo,
vzdechem-li či zpěvem hlaholilo:

„Panenko Maria . . ."

„Panenko Maria!"

Život naučil mne vážit lépe
cenu vzdělanosti mnohdy slepé,
cenu naší pozlátkové pýchy
vedle citu prostých, již svůj tichý
úkol plní věrně v práci denní;
tehdy zkrásnělo mně též jich rčení:

„Panenko Maria!"

„Panenko Maria!"

Dětská ústa když to jméno praví,
slyš, jak zbožně řeč se na mžik staví,
potom teple, důvěrně a mile
děvčátko je vyřkne, každé chvíle
jak je vzývá zbožná máti doma,
babičce jak zaševlí rtoma:

„Panenko Maria!"

„Panenko Maria!"

Poslouchej a poznáš, co v tom zvučí;
tak se děcko vine do náručí
roditelce, tak ji laská, vzývá:

„Matičko má! Holubičko sívá!"

Co tu něhy, oddanosti vane!

Z ústek nevinných to květem skane:

„Panenko Maria!"

„Panenko Maria!"

Francouz Notre-Dame, Vlach Madonnu má,
ale lid náš je tak teple doma

u té Hvězdy mořské, kterou slaví
národové světa do dálavy.

Ctím tu jeho sladkou naivitu,
modlí-li se v čistém dětském citu

„Panenko Maria!"

Z NOVÉ VĚDECKÉ LITERATURY NĚMECKÉ.

Nejlepší přehled současně německé tvorby literární, jak krásné, tak vědecké (s omezením na vědy duchovní) podává výborný měsíčník „*Die Literatur*“ („*Das literarische Echo*“ dříve zvaný). Vedle jednotlivých posudků přináší i souborná ocenění literatury vztahující se k jedinému předmětu, na př. literatury o Kantovi, k níž dal podnět rok jubilejní; literatury, již vyvolala oslava 1000letého příslušnictví Porýní k říši německé; nové literatury umělecké, novinek tvorby lyrické atp. Mimo to o nové literatuře zahraniční dočítá se čtenář v t. zv. dopisech. Ve čtyřech sešitech letošního ročníku čteme dopis francouzský, italský, španělský, argentinský, jihoafrický, ruský, polský.

Sešit formátu 4° obsahuje 64 stran textu (ve dvou sloupcích) a asi 30 stran inserátů — mimochodem podotýkám, že inserát celostránkový stojí 160 zlatých marek 1400 Kč, takže číslo vynese nakladatelství 5000 zlatých marek 40.000 Kč jen svými inseráty. Inserce účastní se i katolická nakladatelství, časopis přináší také posudky literatury katolické, jež nejsou zpravidla odmítavé, jak bývá u nás. Cena německých knih je dnes ovšem vysoká.

Ve vydávání vědeckých knih, zvl. rázu encyklopedického je nejčilejší berlínské nakladatelství Waltera de Gruytera, u něhož právě vychází „*Reallexikon der deutschen Literaturgeschichte*“. O dile tomto chci tu podati zprávu. Je to literární slovník, tedy kniha, o jakou se loňskou přílohou „*Archy*“ pokoušel u nás V. Bitnar. Vydavatelstvo se moudře omezilo na vydání věcného slovníku k dějinám literatury německé (slovník osobní vzrostl by do nekonečna). Rozsah je stanoven na 2 objemné svazky o 800 str. dvousloupcových. A přece není to dílo jedincovo, nýbrž vzniká spoluprací asi 90 učenců, z nichž každý píše jen ta hesla, ve kterých je skutečným odborníkem. Sešity dosud vyšlé tvoří asi půl 1. svazku a obsahují hesla písmen A—F. Pro zajímavost uvádím některá: dobrodružný román (*Abenteuerroman*, 1. heslo), tak zv. *Bildungsroman*, léčení duševní vývoj hrdinův od nejttlejšího mládí, rodinný román, román v dopisech, povídka vesnická, povídka kronikářská, chronikalische Erzählung, v níž domnělý kronikář přejímá úlohu vypravěče; teorie dramatu, vývoj dramatu, občanské drama, biblické drama, knižní drama, epos a jeho druhy, balada; anakreontika, antická literatura, antikisující básnictví, antické formy veršové, osvicenství, vlivy nejrozumnějších cizích literatur na písemnictví německé atp. Sešit obsahuje nejvíc 30 hesel na 80 stránkách, některá hesla, na př. drama, zaujmají větší část sešitu. Abych ukázal, jak jsou hesla zpracována, podám stručný obsah hesla „*expressionismus*“, které zaujímá 8 1/2 sloupce.

Heslo napsal jeden z pořadatelů slovníku, prof. greifswaldské university W. Stammer (druhým pořadatelem je jeho kolega z téže university P. Merker). Stammer vychází od literatury konce století 19., již vyznačují směry naturalismus, novoromantismus, novoklasicismus. Už tehdy se volá, třeba ještě ne dost hlasitě, po osvobození od šablony a konvence, po lidskosti, po věcech nadsmyslných. Positivismus doby tlumil toto volání. Teprve po překonání jeho může umění jíti po duchovních cestách za duchovními cíli. V tom tkví význam nového období literárního, jež svůj název přijalo od umění výtvarného. To je *expressionismus* čili umění výrazu.

Už dříve si tvořil mladé pokolení opět idealistický názor o světě, rozpomíná se na věci věčné, absolutní, táhne k metafysice; chce svět pojímat jako celek, chce obrození celého člověka. Bergsonův intuicionismus nebyl tu bez vlivu. Z tohoto podnětu rodí se nová religiozita, vyvolaná též mocnými otřesy duše za války světové.

Tvoří se nové pojetí umění. Básník se nechce spokojiti se zážitky a city jednotlivcovými, hledá jen takové jedinečné osudy, v nichž se zjevuje a zpo-

dobuje život vůbec. Poměr člověka k absolutnu se stal problémem expresionismu. B. chce podat svá vidění božstva, chce smyslnu zpřístupnit věci nadmyslné. Umění nechtě se stane opět náboženstvím, básně meditací, umělečkým výronem vyššího světla, umění prostředkem vnitřní obrody! Básník není také svůj poměr k ženě, ostýchavě se k ní blíží, pln úcty, vidí v ní matku budoucích synů, tvora sobě rovnocenného s vlastním životem volným a citovým.

Umění je výraz! Tak hlásá expresionista. Namítne-li, že umění není výrazem, nýbrž zpodobováním, formováním (Gestaltung), odpoví, že také hledá formu, již jedinečně by vyjádřil svůj život. Expresionista nechce své duševní zážitky vyjádřit symbolicky, nýbrž přímo, při tom nejde o zážitky jedinečné, nýbrž jejich stránku typickou, podstatnou. Skutečnosti není vnější zjev věcí, nýbrž jejich podstata. Ji vypátrati a vysloviti (heraushehlen) je úkolem umělcovým, který své vlastní já rozšiřuje na vše, na celek, vesmír (der sein Ich zum All erweitern muss).

Víra v člověka charakterizuje mladé básníky, kteří věří, že v každém člověku žije a působí něco, co ho může povznést nad jeho tělesnost, nad ubohou, ošklivou, přítomnou skutečnost. Teď teprve možno mluvit o pronikavém vlivu Rusu Tolstého a Dostojevského, jicž duše tak byla jata hořím lidstvem. Vytýká se mladým, že mluví jen o lidstvu a zapomínají na národ. Odpovědí na tuto výtku je množství básníků, kteří ve světové válce svůj život obětovali za vlast. Padlo jich mnohem více, než za osvobozovacích válek proti Napoleonovi.

Změnil se též poměr básníkův k přírodě. Krajinu impresionista roztlavil u sebe (löst er in sich auf), expresionista hledá v ní hluboké zákony nebo velké vášně, které mu pomáhají odhalovati podstatu světa (ihm das Wesen der Welt entschleiern helfen). Pro expr. není jednotlivých věcí v přírodě, pro něho věci trvají jen ve spojení s celkem, vesmírem, s tvůrčím duchem.

Co se týče volby látkové, pro expresionistu není omezení. Není určitého slohu, určité techniky. Básník chce zjednodušovat, vyjadřovat všechno nejintenzivněji, nejstručněji. A tak mizejí členy, spojky, přívlastky: „Im Zimmer stand Jüngling erhabener Schöne und zuckte Schande, Untergang, Verbrechen.“ Aby zrychlil tempo, básník tvoří věty jako by useknuté.

Expresionismus chtěl především proniknout dramatem. Drama hledá rytmus života, jednak skutečného, který člověka přes jeho odpor drtí (osudovost), jednak života vnitřního, jemuž jde o obnovu duše (welches auf seelische Erneuerung eingestellt ist). Děje se sice dost, ale jeho stavba není tuze pečlivá, spíše skoky k vrcholu. Kus divadelní sluje prostě drama. Při líčení vnitřního života jde o duševní typy, jež jsou prostě označovány jako otec, syn, dívka, muž, žena. Básník opět s oblibou užívá monologu, který naturalismus zavrhl. Osoby v dramate historickém (podobně jako v románe) vystupující jsou jen typy pro myšlenky věčnosti (für Ewigkeitsgedanken). Často podává básník spíše přednášku z filosofie dějin, než tvoří postavy z masa a krve. Někteří básníci (F. v. Unruh) se snaží současné problémy ztmeliti v umělecké dílo. Z dramatiků expresionistických budtež ještě uvedeni Hasenclever, Toller, Sorge, Wildgans, Brecht, Johst!

Nejvýrazněji se projevuje expresionismus v lyrice. Básník bratrsky objímá svět a lidi, Werfel píše: „Die Welt fängt im Menschen an.“ Stadler „Mensch werde wesentlich!“ Převládá lyrika rozjímavá. Básníkuv bouřlivý temperament se projevuje mnohdy křečovitými výkřiky anebo píše hymny harmonii jako by v kaskádách. Američan Wolt Whitman, Flám Verhaeren jsou vůdci básníkův německým. Nejvýznačnější z nich jsou Rilke, Werfel, Dünblér.

Expresionistickému prosaikovi nejsou nutně důkladné psychologické studie, směle se přenáší od jednoho stavu duševního k jinému, nezdružuje se motivováním, za důležitější úkol považuje vnikati v smysl bytí, v jeho hodnotu, v podstatu jevu. Edschmied, J. Wassermann, svým pozdějším vývojem: Hauptmann, Herin, Hesse jsou zástupci expr. prózy. Básníci neopovrhují příběhy fantastickými, jen když zasvítí za vnější zjev věcí. Pronikavě se změnil zvl. román historický. Básník se zahledí intuitivně v duše dějinných postav, jež vytváří jako symboly věčných idejí lidstva, jeho práv, jeho bojů. Běží o to objeviti

přímo proud duševního života a vytvořiti z něho účinný obraz. Příkladem budiž „Cesta T. Brahe k Bohu“ od Maxe Broda, román „Paracelsus“ od Kolbenheyerů!

Myšlenka smíru národů, víra v osvobozující moc lásky, tajemství vzniku nového života v ženě, vzájemná solidarita lidstva, zodpovědnost všech za neštěstí nebo smrt bližního, tyto a podobné myšlenky ožývaly se již v dřívějším umění, ale nová mládež chopila se jich s takovou energií, osvětlila je s tolika nej-různějších stránek, že zřejmě dokázala svou životní oprávněnost.

Z novinek katolické literatury vědecké budiž uveden *Grisarův Luther* (H. Grisar, *Martin Luthers Leben und sein Werk*, Freiburg i. Br. 1926). Jesuita Grisar je znám jako neúnavný badatel o Lutherovi. Jeho veliké trojsvazkové dílo o Lutherovi vyšlo už ve 3. vydání. Naše novinka je zpracování nové pro širší kruhy čtenářstva. Je to syntetický obraz, shrnující výsledky podrobného badání; ale i tak je toto menší dílo objemné, obsahuje vedle XXXVI stran úvodu 560 str. textu velké 8°.

V díle tomto jeví se nám Luther jako člověk nervově zatížený, který vstoupil do kláštera jen proto, že leknuv se při blízkém úderu blesku slíbil tak učiniti. Jinak neměl povahy pro život klášterní. Trpěl často úzkostmi duševními, které měly základ asi i v jeho srdeční chorobě. Luther sám mluvil o pokušeních ďábových, třebaš šlo o výčitky vlastního svědomí. Vůbec hrál ďábel v jeho životě velkou úlohu. Luther tvrdil, že ho viděl vlastníma očima — šloť ovšem o jeho halucinace.

Od tud — z této dispozice duševní vysvětluje spisovatel první odchylky od učení církevního, které byly dále posilovány všeobecným mravním úpadkem církevního života za doby renesancí, zvl. však v Německu, jehož hierarchie tehdejší byla z velké části nábožensky netečná.

Luther byl člověk silné vůle a velkého nadání technického i získával si záhy přivržence ve svém okolí. Volnost náboženského přesvědčení, již hlásal, našla hojnou oblibu, třebaš „wittenberský papež“ vida náboženský a mravní rozvrat doby později vyžadoval pro sebe touz autoritu, kterou potíral v papeži římském. Síření lutherianismu byla doba velmi přiznivá. Císař jako světský ochránce viry byl bezmocný, třebaš měl dobrou vůli. Rozmíšky s papežem pro války v Itálii, časté boje s králem francouzským a zvl. hrozivé nebezpečí turecké bránily mu, aby zakročil energicky proti novotářům náboženským a jejich kazátcům ochráncům, především proti kurfiřtu saskému a lankraběti hesenskému.

Luther byl spisovatelsky neúnavně činný, chrlil takřka traktáty obsahu náboženského, jež kořenil slovy silnými, ovšem i nejsprostšími výpady proti papežství. I jeho překlad bible je dílo tendenční: úpravou textu na prospěch vl. nauky náboženské, subjektivním hodnocením jednotlivých knih Písma, neméně též ilustracemi, jimiž je tupena církev římská — třebaš jazykové znamená Lutherův překlad obrovský krok kupředu.

Grisar se ovšem bedlivě snažil, aby vypátral i kladné stránky charakteru Lutherova, a tak jeho dílo bude sympaticky přijato i od mnohých protestantů.

F. S. Horák.

Z KNIŽNÍHO TRHU ITALSKÝCH SLOVINCŮ.

Gorická Mohorjeva družba, o níž jsme referovali na tomto místě již také před rokem, má za krátkou dobu svého trvání už na 19.000 členů, jimž rozdala před nedávnem další čtyři knihy. Tři z nich přišly také nám, i oznamujeme o nich: Venceslav Belé uspořádal opět *Koledar Gorické Mohorjeve družbe*, vynikající dobrým a bohatým obsahem. Tak zasluhuje pozornosti hned první příspěvek, velký článek o Řimu z pera biskupa dr. J. Srebrniče, napsaný k milostivému létu, dále vlastivědné stati Fr. Rupnika, dr. H. Tuma, S. Kozlevčara, inž. Fr. Štruklje, V. Šeka a článek dr. V. Šarabona o pokusech dosíci severní točny i cestopisný úryvek dr. A. Jeharta „V sinajské poušti“. Mnoho vědeckých čtenářů najde jistě také oddíl „Hospodářství“, do něhož přispěli hlavně

dr. J. Bítezník a ing. J. Rustja. Mimo to je v tomto kalendáři řada drobnějších, ale vítaných zpráv o vynikajících italských Slovincích, je v něm přehled domácí osvětové práce, je v něm i články ze zdravotní a z přírodopisu, přehled světových událostí a také dosti beletrie. — Těžší četbou je kniha druhá: *Socialna čitanka* (Prvi del), již uspořádal dr. Janko Kralj. Ale Slovinci se zajímají o otázky sociální mnohem živěji nežli náš lid, takže není pochyby, že i tato čitanka bude přijata veškerým členstvem co nejvůlněji. Ostatně si toho zaslouží plnou měrou, neboť je psána předními slovinskými sociology, kteří dovedou nejenom bystře myslet, nýbrž i jasně a při tom zcela populárně vysvětlovat. Prozatím vydaná první část čitanky je zahájena pojednáním dr. J. Debeve o křesťanství a individuu a obsahuje mimo to kapitoly: Rodina (z pera dr. A. Brecejle), Společnost (od dr. A. Gosara), Stavby (napsal dr. J. Jeraj), Národ (patrně od redaktora) a Církev. Doufáme pevně, že je její úspěch předem plně zajištěn a že do roka vyjde díl druhý. — Krásnou třetí knihou je *Sanguis martyrum Louise Bertranda* v pečlivém překladu Ivana Rejce. Překladatel dbal všude co možná největší jasnosti výrazu a připojil četné poznámky, aby ani prostý čtenář neodložil bez plného uspokojení cenné knihy Bertrandovy, pro níž navrhl známý moderní slovinský malíř Kralj velice vkusnou a působivou obálku.

Druhé hlavní nakladatelství italských Slovinců — Goriška Matica — vydalo pět knih, z nichž se nám dostalo čtyř. Je to také především známý kalendář *Koledar Goriške Matice*, jenž už vychází po sedmé a vždycky vykazuje nějaké zdokonalení. Oproti kalendáři mohorjiskému, jenž je uspořádán systematicky a má hodně delších článků, líbí se kalendář maticí v naprosté prostosti a je takřka snůškou drobných kulturních zpráv z nejrůznějších oborů lidských zájmů, jaké přinášivají obyčejné denní listy mezi zábavnými a poučnými drobnostmi. Většími příspěvky jsou zastoupeni vlastně jenom Fr. Sivec (nekrolog dr. A. Gregorčič), V. Šarabon (Amundsenův let na severní pól), Na Mount Everest, Světové události a Albert Rejec (O daních). Cizinci přijde tento kalendář vhod hlavně četnými zprávami a obrázky ze spolkového života italských Slovinců. — Druhou knihou je *Smrt před hřím*, nová románová práce *France Beuka*. Je to vlastně kniha chmurné historie čtyř rodin, shánějících své nuzné živobytí na málo výnosné horské stráni, ale vynívá hřejivým akordem víry v lepší budoucnost. „Jas ranních červánků se rozlil po stránách do údolí. Temena vzdálených hor se zaleskla zlatem. Něco silného naplnilo hrud, že se rozšiřovala, něco radostnějšího nežli prociťující květy a mocnějšího než láska. Sebedůvěra, jež přemáhá smrt i zlo.“ Román je poutavý, ale zdá se nám, že v kruhích, jímž je hlavně určen, narazí svou technikou. Bevk, jenž traktuje své novelistické a románové práce obyčejně s notnou dávkou psychologie, chtěl tentokrát vědomě upoutati prostého venkovského čtenáře rychle postupujícím dějem, zašel však patrně příliš daleko. Neboť mnohé kapitoly jsou pouhým zhuštěným textem, z něhož by měla vykouzlití teprve dovednost zkušeného režiséra velkolepý film z venkovského života, film, jemuž by každý snadno rozuměl. — Lidovější četbou bude patrně kniha třetí, nový svazek *Alojzije Carliho-Lukoviče*. Už loni vydala Goriška Matica redakcí dr. Joti Lovrenčiče jeho historický román „Poslední dny v Aquileji“, nyní pak rozestlá svazek, nadepsaný „*Eufemia in drugi spisi*“. Vedle titulní historické povídky z prvního křesťanského století přináší tento svazek ještě sedm ukázek beletristické tvorby plodného přimorského kněze-literáta (1846—1891), uvědomělého vlastence, milovníka dějin i prehistorie, znalce mnoha jazyků a temperamentního účastníka života politického. Dr. J. Lovrenčič přidal k tomuto výboru dobře psanou a hezky obsažnou kapitolu o autorovi, jehož památku tak vhodně oživil oběma knižkami, vydanými Gorickou Maticí. — Poslední publikací tohoto nakladatelství, již se nám dostalo, je knížka „*Otroci stepe*“, v níž sneš *Joan Bežnik* řadu zajímavých črt o životě Kirgizů a Turkmenů. Obsahové je pevně a hojně obrázky, poznámky a mapka přijdou jistě velice vhod četnému čtenářstvu. Mimo publikace Gorické družby Mohorjey a Gorické Matice můžeme ještě zaznamenati tři kalendáře. Redakce gorického humoristického časopisu „Čuk na palci“ vydala opět svůj „Čukov koledar“, obrázkové i textové zdokonalený.

Z humoresek jsou arci nejlepší cizí, překlady z Nušiče, Averčenska, Čechova a Twaina. „Goriška pratika“, vydávaná lidovým listem „Goriška Straža“, a „Veče“, vydaný již po desátě terstským nakladatelem J. Štokou, jsou věnovány téměř výlučně věcem praktickým a uspokojují plně dobrým uspořádáním. Třebas tedy nepřinesl knižní trh italských Slovinců v poslední době překvapujících novinek, je na tamní poměry nejenom dosti bohatý, nýbrž i nesporně dobré úrovně. Dr. Bohuš Vybíral.

A JESTĚ DROBTY K ÚMRTÍ J. Š. BAARA.

Těchto několik řádků chce jen zaznamenati pro budoucnost nestrannost našich žurnalistů při psaní posmrtných vzpomínek.

V 9. čís. I. roč. časopisu „Morava“, měsíčníku to vydávaného universitními profesory brněnské filosofické fakulty, byla uveřejněna tato lokálka: „Dne 24. října t. r. zemřel plodný spisovatel Chodská J. Š. Baar, jehož nejširší dílo „Jan Cimhura“ (1908) chce být, žel, katolickým protějškem jeho české epopoje Holečkových „Našich“, ač jinak je plno dobrých postřehů“. — Tedy katolické apriori se zamítá! Jak jinak zcela soudí dr. A. Novák, jenž by se jistě podobným posuzovatelům vysmál.

Při Baarově úmrtí nenechal si pražský „Čech“ (31./X.) ujíti příležitost k útokům, na něž správně s pochopitelným rozhořčením odpověděl básník X. Dvořák básní uveřejněnou v nedělní příloze „Národní politiky“ 8. listopadu, již pro její zajímavost třeba uveřejniti zde, poněvadž v denním tisku zanikla bez ohlasu:

Je mrtev! Marně zformovat ty rysy
chce smrt, vzhled pokořeného mu dát!
Jak z kamene je tesán, jako kdysi
ten úsměv, postavy týž majestáti!

Však mrtev přec! Nuž, odvahu méj smélou:
v tvář plivni, udeř, bídná podlosti:
Ne, neboj se, pryč s aureolou skvělou
a zdeptej vavřína nesmrtelnosti!

Tvé inkognito, muži vyvolený,
tě skryje, na mrtvého čekals až?
Tvůj čin — oh čin — být nemůž bez odměny
a třicet stříbrných dá Kaifáš.

Je mrtev lev! Doň kopni, přebobohý,
jsi bezpečen, jist, reku zbabělý,
a štěkni; jak pes stáhne ohon mezi nohy
však prchej, zmiz! Jde hrůza, vstane-li.

Brněnský deník lidové strany vůbec neměl o úmrtí Baarově ani zmínky, až se tak stalo dodatečně v „Studentské hlídce“ tamtéž. — Asi týden po úmrtí spisovatele byl poslán článek o něm „Slováckým novinám“, lidovému týdeníku, k uveřejnění, leč nestalo se tak; milejší byl jim volební „slágr“ katolickým ženám a divkám, ač před rokem otiskovali partie z Baarových „Mžíkových obrázků“ (ovšem bez udání autora). Tak plní lidová žurnalistika své kulturní poslání. O. Sv.

Z NOVÉ POUČNÉ LITERATURY.

Dr. Alfred Fuchs: Náboženství a politika. Populární vzdělávací knihovny svazek V. Stran 23. Vydala Československá akciová tiskárna v Praze 1925. — Těžkou a vždy časovou otázku řeší autor dvěma bystře psanými statěmi, kde uvazuje o souvislosti politiky s etikou a o jejím poměru ke katolickému uni-

versalismu. Obojí doplňuje třetí kapitola, kde rozebírá papežské projevy o této otázce v encyklikách, allokucích i diplomatických dopisech. Přiznává ovšem, že politická činnost obsahuje více nebezpečných svodů než kterýkoliv jiný obor, ale nepokládá za správné, aby se jí proto inteligence, a zvláště katolická, vzdávala: je toliko třeba, aby politikové našli vždy okamžik ticha k rozjímání, k duchovní četbě, k uchýlení se před svatostánek. Každý katolík, kněz i laik, musí umět vytvořit si v srdci tichou svatyni, kde věčné světlo lásky k Bohu nepřestane nikdy hořeti... Spisek vedle množství pěkně rozříděného materiálu udává správný směr i politickým pracovníkům, mezi nimiž by měl být především rozšířen.

B. J.

Dr. Josef Novotný: Vira a věda o původu člověka. Populární vzdělávací knihovny svazek VI. Stran 194. Vydala Československá akciová tiskárna v Praze 1925. — Spis je nově upraveným a značně rozšířeným pojednáním z rozebraného autorova díla „Světlem k Bohu“. V 21 kapitolách probírá přestupnou formou snad všechny pochybnosti a námítky, které se mohou naskytnouti po stránce věroučné i vědecké při věcně zajímavé otázce o původu i účelu lidského života. Nejvíce místa ovšem jest věnováno evoluční teorii a jejím důsledkům, a správně, poněvadž jest dosud šířena nevědeckými brožurkami a polovzdělanými fečníky při všelijakých „osvětových“ přednáškách. Autor přihlíží všude k novým výsledkům vědeckého badání, takže jeho kniha bude vítanou pomůckou všem, kteří se chtějí spolehlivě poučiti o těchto otázkách. B. J.

V. Beneš-Třebizský: Listy. Vzpomíná se... Uspořádal Josef Šach. Stran 334. Vydalo Zemědělské knihkupectví A. Neubert v Praze 1926. — Spisovatel Josef Šach s velikou píší i oddanou láskou shromáždil na půl třetle sta dopisů V. B. Třebizského neb aspoň jejich konceptů a připojil k nim několik vzpomínek osobních jeho přátel i těch, kdo měli příležitost se s ním stýkati. Zachránil tak jistě mnoho důležitého materiálu, jenž tak často u nás nenávratně hyne k veliké škodě literární historie. Není pochyby, že i z dopisů B. T. mnoho se již ztratilo, ale leccos snad vyjde neočekávané najevo u těch, kteří se dovědí o knize Šachově. A jest si jen přát, aby se dostala do rukou všech čtenářů klecanského povídkáře: ukáže jim jej nejednou v novém světle a dá nahlédnouti důvěrně do jeho duše, často trpící a melancholicky zasnouté, jindy zase veselé, ale vždy tak měkce dobré a milující vlast, knihu i děti. Sbírka dopisů a vzpomínek jest vhodně doplněna 20 původními fotografiemi z míst, kde B. T. žil a pracoval, jeho pomníků atd. V doslovu líčí pořadatel svou pout po těchto místech: leckoho jistě zarazí, jak málo úcty dostává u oblíbenému českému spisovateli v jeho rodné obci, kde po převratu docela „mladá generace“ vyrazila mu na kamenném pomníku z ruky — pero, a dosud se nikdo nenašel, aby to napravil... Kniha Šachova má především účel pietní: literární historik přál by si leccos jinak. Ale i tak by jí prospělo, kdyby bylo u každého listu udáno, komu byl psán: hledati adresáta podle abecedního seznamu osob na počátku jest obtížno, když jsou dopisy seřazeny chronologicky.

R. H. Tawney: Vydělkářská společnost. Přeložil J. E. Barchan. Otázky a názory, kniha 55. Stran 271. Vydal Jan Laichter v Praze 1926. — Bývalý profesor oxfordské koleje uvažuje tu o stavu dnešní, hlavně ovšem anglické společnosti, jejíž všechny zájmy a snahy směřují k získání bohatství. Toto vydělkářství, tuto víru, že bohatství není prostředkem, nýbrž cílem života, prohlásilo hlavně 18. století: komercialismus schovával se tehdy za filosofii ocenění a odtud čerpal polovinu své síly. Ve 20. století dostoupil vrcholu. Autor v řadě statí ukazuje výsledky takového životního názoru, jenž činí jednolitou středem jeho vlastního světa a rozkládá mravní zásady na pouhý výběr toho, co se člověku hodí. Pěkně vystihuje, jak pod tlakem takových idejí nastanou se lidé ani zbožnými, ani učenými, ani umělci. Ba vrácí se v nové masce omilý výsada, kterou mělo vypuditi revoluční evangelium z r. 1789: nerovnost lidí; militarismus stává se modlárstvím, zvrácený nacionalismus imperialismem, jako zvrácený individualismus jest industrialismem. Tawney nestaví se ovšem

proti vlastnictví, ale pokládá je za mravné a zdravé jen tehdy, je-li užíváno jako podmínka ne zahnítky, ale činnosti a je-li v něm obsažen závazek k určitému osobnímu povinnosti. V souvislosti s těmito zásadami hovoří zajímavě o osvození průmyslu, odstranění kapitalistů, o potřebě nové ekonomické psychologie, o postavení duševních pracovníků atd. Závěrečná kapitola „Porro unum necessarium“ je skoro celá věnována úkolu náboženství a církve v této otázce. Vytýká novým křesťanským církvím, že se zlekly sociálního a politického působení, jež vykonávala církev středověku. Křesťanství, je-li bráno vážně, rozvrací právě tak libovolnou moc několika jako otroctví mnohých, poněvadž udržuje normu. A proto i církev, má-li plnit své poslání, musí neustále zasahovat do oborů politiky a hospodářských poměrů! Církev má zvláště mti a vykonávat moc mravní kázně v křesťanské společnosti. „Tato moc je nutným prvkem v životě Církve, protože je nezbytným prvkem v životě každé společnosti... Nemá-li však moci podrobiti kázni a pořádku své vlastní členy, kterou autoritu mají nejnepatrnější světská sdružení od atletického klubu až po odborovou organizaci, pak není vůbec společností. Znovudosažení a výkon této moci patří tudíž mezi nejdůležitější praktické reformy v její organizaci, za nimiž Církev, nemá-li ji dosud, může se brát, poněvadž bez této moci nelze vlastně o ní říci, že plně existuje.“ (264). I když není možno souhlasit se všemi názory duchaplného anglického myslitele, zaslouží pěkné přeložené kniha pozornosti těch, kteří se obírají sociálními a politickými otázkami. M.

Z NOVÉ KRÁSNÉ LITERATURY.

B. Benešová: Úder. Román. Vydala Akciová společnost „Pokrok“ v Praze 1926. Obálka Václava Kaplického. Stran 350. — „Úder“ je první část románové trilogie z doby válečné. S věrností realistickou je tu zobrazen malsvět venkovského města moravského: osobnosti, jež vystupují na scénu, jsou vytrženy z řádu všednosti, a tak na přelomu dějových dnů ukazují pravou svoji tvářnost. Jsou to běžné, téměř marionetní figurky, avšak stkvělou kresbou povahou vynikající nad průměr známý z všelijakých konvenčních novel. Středem vyprávění jest Alena Hudecova, dívka hrdá, nesentimentální a rozumí se, že přiměřeně krásná, aby mohla býti hrdinkou románu a aby chom jí prominouti mohli její nemalověstské allury, na příklad nechut k snoubenci přísoucenému rodiči, lásku k chudému a snivému Slávkovi. Dilo jest poněkud rozvěklé, teprve závěr má prudčí spád: Slávek je odsouzen k smrti pro šíření carského manifestu a zastřelen. Alena přechá v přestrojení za hranice, patrně aby ve službách protirakouského odboje pomstila smrt svého milence. A to je vlastně začátek románu. Čtenáři mohou býti zvědaví na děješek. Jejich právo se začíná, povinnost referentova se prozatím končí.

Dom. P.

A. C. Nor: Rozvrát rodiny Kýrů. Také ne román. Obálka Václ. Maška. Románové knihovny „Proud“ svazek 25. Stran 299. Vydalo nakladatelské družstvo „Cin“ v Praze 1925. — Častý již v naší literatuře námět rodinného úpadku ilustruje mladý moravský prosaik na příkladu silácké selské rodiny, ve které jsou v nejvyšší míře vyvinuty snad všechny nečnosti venkovských lidí, pracenců z materialistického životního názoru. Zlostiné a mstivé sobectví spojené s neukojenou nikdy žijící sexuálními pudů vyrůstá až k surovosti a zvrženosti takového Josefa Kýry, vysokoškolského studenta, jenž bez rozpaků a výčitek olupuje mrtvého příbuzného o jeho vynálezy, znásilňuje dívky, vztáhne ruku na matku a vraždí konečně svého druhá studenta. To je dle autora jeho „životní styl“: řetěz ničemností, podlých podvodů, lumpáckých zvrstev a malých i větších zločinů. Končí za to v káznici, otec a matka propadají šílenství, sestra v hanbě přechá z domu, a jen neřudovaný bratr, jinak stejně robustní násilník v sexuálním ohledu, vychází z toho pekla neštěstí jenom ze zlomenou rukou — snad pro svou lásku k selské práci a k děvečce, aby na těchto dvou základech založil nový rod. Opravdu jen na těchto dvou — jiných, vyšších prvků a vznetů v selském životě autor vůbec nezná. Snad má před očima skutečné

takový vzor zmaterialisované vesnice, ale snad i jeho vlastní zrak a cílení jest dosud vnitřně jen pro záchvěvy prudké smyslnosti. Zdají se o tom svědčiti i některé popisné a lyrické vložky, kde rád rozvinuje erotické obrazy: na př. pohled na zrající třešně vybavuje mu hned scenu koupajících se divků, jinde vidí „krajinu čistou jako dívčí spodničku a vonnou jako milenčin prs“ a j. M.

J. F. Karas: Spartakus. Román z dávných časů. Ilustroval Fr. Hornák. Knihovny „Čestí beletristé“ sv. 2. Str. 388. Vydalo nakladatelství „Slinx“ v Praze 1925. — Titul již dosti naznačuje, kam se tentokráte odvážil autor nescetných skoro románů a povídek z české historie a z valašských dědin. Patrně záliba v líčení krvavých bojů a vzrušujících scén vedla jej k této postavě statečného thráckého gladiátora, jež se postavil v čelo týraných otroků a zahájil ono veliké, z dějin dobře známé vzbouření proti římským vládcům. Zápasem Spartakovým s jiným gladiátorem při patricijské slavnosti román začíná a pak sleduje podrobně vývoj celé vzpoury s hroznými boji a úklady, vilézstvími i porážkami, loupežemi a ukrutnostmi až ke chvíli, kdy po pádu Spartakově končí se odboj ukřižováním ostatních vůdců. Vedle titulního hrdiny, jež snažil se autor i lidsky přiblížiti čtenáři jeho úspěchtilou a ovšem marnou, neopětovanou láskou ke jemné patricijské dceři, jest tu množství jiných postav: někteří z nich jsou tu jen proto, aby bylo možno ukázati na nich celá rodinná, sociální a částečně i myšlenková ozdušnění oné doby, kdy hynula víra ve staré bohy a mravy pronikla touhou po požitcích. Při tom spisovatel často až přeplnil své líčení množstvím latinských slov a frází a nescetnými podrobnostmi, jež sice ukazují, že přistoupil ke své práci po důkladném historickém studiu, ale jinak ztěžují četbu i mnohemu vzdělanému čtenáři, jež dávno vypustil z hlavy Kubelkovy starořímské „realie“. Proto bylo opravdu třeba na konci románu dosti obsáhlého — slovníčku. M.

Karel Pleskač: Svitání. Selský román. Str. 310. Vydaly Českomor. podniky tiskařské a vydavatelské v Praze 1925. — Jest opravdu těžko po Beneši-Třebízském, Jiráskovi, Wintrovi, Karasovi a řadě jiných epigonů přinést ještě něco nového v historické povídce z doby pobělohorské i z doby t. zv. „temna“, zvláště když se spisovatelé obracejí často k týmž krajům. Nepodařilo se to ani neznámému dosud autoru tohoto fabulačně velmi prostinkého příběhu z Nachodského o lásce katolického selského synka k dceři tajného českého bratra: po různých obtížích končí se ovšem láska sňatkem, když také hoch přestoupí k víře své nevěsty. Ostatně spisovatel nešlo tolik o příběh sám, jako spíše o vylíčení náboženských poměrů v době pobělohorské a zvláště josefinské až po vydání tolerančního patentu. Měl při tom patrně na mysli čtenáře bohaté prostě i důvěřivé, poněvadž pokládá za nutno vypisovati obsírně a často i velmi jednostranně věci všeobecně již známé i tomu, kdo své historické vzdělání čerpal jen z beletrie. Přilíhající tendence kazí pak i to, co je v knize opravdu dobré: uslechtilé mravní učení a vážný styl, v němž se často ozývají ohlasy staré lidové moudrosti i z přísloví i z četby bratrských spisů. M.

G. Papini: Zpovědi. Přeložil Bartoš Vlček. Vytiskl a vydal František Obzrna ve Vyskové 1925. Str. 96. — Nedávno zemřelý zнатel moderní literatury italské učitel Bartoš Vlček, vybral nejlepší práce Papiniho z dvou knih lyrických poví: 100 pagine dia poesia (1918) a Giorni di festa (1920), přeložila s krátkou studií osobnosti básníkovy, v níž se netají nevolí nad nedávnou jeho konverzí, jakou i s úplnou bibliografií jeho děl vydal pod názvem Zpovědi. V lyrických kresech souboru tohoto se jeví Papini jako básník mocný, jižním sluncem vyhráté povosti, schopný rychle proměnit v literaturu vše, čeho se dotýká, a tvořiti tak díla, jež překvapují spíše kombinační hrou než jasností, a tudíž nebotová a nepřesná: lyrická dramata, zlomky, náladové obrazy, básnické zpovědi a j. Papini. Dom. P.

Lucien Fabre: Rabevej, neboli Trýzeň dravých duší. Přel. Jar. Poch. Em. Čupr. Obálka Jos. Čápka. Románové knihovny „Proud“ sv. 26. Str. 341.

Vydal „Čin“ v Praze 1925. — „Trýzeň dravých duší“ jest poetický název jakéhosi chorobného nervového stavu, nemoci, která se objevovala sice vždy, ale v nové době dospěla snad vrcholu. Název sám i rozpoznání této nemoci, klade spisovatel do úst zkušenému vůdci duší, jesuitovi P. Régardovi, jenž měl vliv na několik osob tohoto románu; vliv dobrý tam, kde se nemoc vybila jemnějšími formami, jako u inteligentního mladého žida, jenž se stane mnichem, nebo u Andély, jež se po svém hříchu probudí a v náboženství nalézá posily proti novým pokušením. Jesuita však sám jest si vědom, že je zcela bezmocen u hlavní postavy — Rabevela: v něm, při jeho přímo strašlivé povaze projeví se ona nemoc v neprudší a mnohotvárné formě. Tento sirotek, jenž teprve jako mladý muž poznává v choulostivé situaci svou matku, tvrdý, bouřlivě impulsivní a podnikavý, nejvyšší citlázdostivý a dravý duch, stává se v krátké době nejmocnějším finančníkem, bezohledným, přímo geniálním lupičem, který pracuje v peněžnictví místo aby přepadl na silnicích, ničí každého, kdo se mu postaví v cestu, a při všem svém vyděračství a šejdířství nemůže býti stíhán zákonem. Každou svou vášeň vystupňuje k výstřednosti, až k nejzazším možným hranicím, v každé neřesti objeví slast. Není ovšem ani jinak možno, než že se stane nakonec sám ubohým otrokem svých neřestí: upadne v osidla vypočítavé poběhlíce a stane se předmětem posměchu svých vlastních podřízených — jak to předpověděl o něm jesuita: Ten neúnávný stroj se musí teprve vytopšpět, ale co hříchů to bude ještě stát, kolik zlých činů, než dojde k lítosti! Román je smutným, třeba mohutně a s podrobnou znalostí kresleným obrazem nové Francie, kde se v divokých vlnách střídavě vzpíná několikérý proud, kde zápasí stále idealismus s materialismem, čistá touha s nejrubší neřestí. Spisovatel projevuje zřejmě svůj názor slovy, jež vkládá do úst poctivého příbuzného Rabevelova: „Ať jsme už jednou provždy zbaveni všech dravých a neklidných, mystických, rozjittených a neklidných duší... Jděte mi se všemi těmi mladíky, kteří sní nad knihou Voltairovou, Molièrovou nebo Rabelaisovou, nechte je studovat matematiku a dějiny a zaplňte jejich volný čas kopanou a plaváním. A ať v ševelu lesů hledají jen ten půvab, jež tam nalezl Ronsard, a ne onen váhavý pantheismus, jímž se roznécují a v němž se rozplývají. Tak se z nich udělají muži hodní toho jména. A potřebují-li nějaký cit, ať se zamilují do nějakého krásného, velkého, spravedlivého ideálu!“ M.

H. G. Wells: *Román srdce*. Román. Přel. Jirka Macák. Str. 228. Vydal Jan Svátek v Praze 1925. — Hrdina románu, vědecký pracovník anglický, unavený přílišnou námabou duševní a trýzněný osamělostí, podnikne s lékařem, odborníkem v psychoanalýze, jakousi výpravu k úskalím vlastního srdce. Odhaluje mu cestou s velikou upřímností všechny hlubiny svého nitra, vyznává se mu i ze svých sexuelních sklónů a poblouzení a hovoří s ním a později i se vzdělanou Američankou, se kterou se setkájí, o nejrůznějších otázkách mučících duši moderního člověka: o Bohu a náboženství stejně jako o dobývání a zužitkování paliva, o archeologii i Freudově analýze, o Americe a jejím postavení ve světě i o výchově žen, o lásce a přátelství mezi mužem a ženou atd. Tyto často duchaplné hovory jsou vlastně jádrem románu. Z nich pak poslední otázka stává se i životním problémem hrdiny: jest ženat, plane i smyslnou láskou k milence, a přece vznikne v něm nyní nová láska k Americe, láska, kterou se snaží oba povznést nad obvyklý poměr — na „Vyšší Pláně“ jak se vyjadřují, na jakousi „intelektuální vzášeňnost“, aby se pak po rozchodu oba věnovali svým osobním cílům. Hrdina padá brzy jako obět přílišné duševní i morální únavy: sebezapíravý a rozvášněný lékař, jenž se dříve obával lásky pro její krutost, uvědomuje si u jeho mrtvolky také její — „ohavnou svestepost“. Toť úskalí srdce, když nízké podvědomé pudy nabudou nad ním převahu. M.

Alex. Dumas: *Syn odsouzencův*. Román. Přel. Dr. Viktor Jakesch. Str. 238. Vydal A. Král v Praze-Smíchově 1926 — *Týž, Láska mým vzkríšením*. Román. Přel. Marie Dušková. Str. 388. Vydalo Zemědělské knihkupectví A. Neubert v Praze 1926. — První román vypravuje příběh o nejvyšší uslechtilém

synu zpustlého zločince, vychovaném za dlouhého pobytu otce v žaláři dobro-
myslnou matkou. Když se spolu po letech setkají za podivných okolností, šle-
chetný syn chce vzít na sebe i novou vinu otce, chce se vzdát i své lásky
k bohaté a jemné dívce, až jeho obětavost dojde zasloužené odměny, stejně
jako zločinec neunikne trestu. Jak viděti, jest v románě všechno, čím Dumas
uměl působiti na cit čtenářů, třeba se tentokrát uchýlil do prostředí skromných
a nízkých lidí, čili jak sám se vyjadřuje, jeho „drama se rodí, žije a rozpětí
jen na zraku pisku“. — Zato děj druhého románu odehrává se opět ve vzne-
šené společnosti francouzské, kterou spisovatel tak dobře znal a tak rád líčil.
I tu pracuje svou oblíbenou metodou příkrých kontrastů: proti mefistofelské
postavě špatného kněze staví kněze obětavého a svatého, proti ženě špehounce
oddanou duši služebné dívky, proti zhýralému a cynickému manžel, jenž pro-
hrává statek za statkem, ušlechtilého mladého muže, jenž nepije ani nehraje,
jest upřímně zbožný a miluje neobyčejně svou matku. Po její smrti je mu vzkri-
šením ze zármutku láska k tiché trpitelce, manželce onoho zhýralce. Tuto
hrdinku obdivil Dumas všemi dary, jež byly tak oblíbeny v jeho romantické
době: nezapomněl ani na osobní magnetismus a jasnovidectví. A přes vzdá-
lenost 65 let, jež nás dělí od vzniku románu, bude patrně i mnohý moderní
čtenář napínati svou obrazivost přiběhy nešťastné hraběnky, v nichž brali
velkou úlohu podivuhodná tušení i vidění, tajemné hrobky i zdánlivá smrt,
upřímná zbožnost i pověra a zločin. A všemu tomu snaží se spisovatel dodat
zdání pravděpodobnosti, ba skutečnosti svou osobní účastí na osudech hrdi-
nových. B. J.

Gabrielle Colette: Dům Klaudiny. Přeložila Věra Marešová. Knihovny
„Zábavné čtení“ sv. 5. Str. 158. Vydal Jan Laichter v Praze 1926. — Spiso-
vatelka vzpomíná na své dětství v rodném domě oživeném dětmi, květy a
zvířaty a hlavně ovšem matkou: jest to taková avérazná žena, odporující často
představám našich matek, ale má i při svých chybách a jakými náboženským
prohanství dobré srdce, jež žije pro rodinu a dovede svým způsobem milovat
i děti, jež se jí odcizily. Autorka není ve svých vzpomínkách sentimentální a
nemálo jistě okrašlovati, ani tam ne, kde hovoří sama o sobě: mluví otevřeně
i o takových věcech, jež budily předčasně zvědavost bystrého, seřetělého
dívčátka (už v 9. roce četla Zolu), a zachycuje mimochodem v tomto líčení
svého divého vývoje leckterou tichou tragedií, jejíž ohlas zalehl do rodného
domu. Pravého bezstarostného, slunného dětství, jak jsme na ně zvykli, tu
skoro není: světlo a stín střídá se ovšem i v „Domě Klaudiny“ jako v celém
lidském životě, ale celek jest provanut jakousi melancholií matky, která pro-
žívá své dětství při vlastní dorůstající dcerušce a uvědomuje si tak neodvrat-
itelný — konec jara. M.

POZNÁMKY A ZPRÁVY.

Kritická revue „Žrno“ dokončila
právě první ročník. Spolupracovali na
něm Jan Balner, Arnošt Czech-Cze-
chenherz, Ant. Černý, Jaroslav Durych,
dr. Alfred Fuchs, Jos. Habeš, Fr. Han-
zelka, R. Janáček, P. Jekal, dr. J. Krlin,
Jan Mádl, dr. Josef Miklík, A. Neumann,
Jiří Polák, J. Rozmahel, H. Růžicka, Ka-
rol Sidor, Jan Strakoš, V. Svatohor, dr. J.
Svítíl, J. Škvára, Bedřich Šrámek, J. Vi-
čánek, Eva Prokopová a F. A. Zapletal.
Většina těchto jmen ručí za cenný
obsah prostějovského listu, který před
rokem uvítán byl nelibě a s nedůvěrou,
jako by jeho účelem mělo být rozbít

lidové strany. Z prvního ročníku lze po-
znati, že list se snaží poctivě sloužit čes-
kému katolicismu ve všech jeho sloh-
kách, i vzájemnosti československé a
českopolské, a že proti lidové straně ne-
vystupuje nepřátelsky, i když si nedá
upřít právo kritiky. Proto je zcela zby-
tečná a nemístná hrdopysná nevšímavost,
s jakou oficiální tisk lidové strany
přezírá nového, loyálního bojovníka. Za
to lze se zadostučiněm konstatovati,
že hlas „Žrno“ pronikne i za hranice, jak
možno se přesvědčiti o člancích red.
Openčovského z Varšavy nedávno uve-
řejněných v „Lid. Listech“. Poslední člá

„Žrna“ přináší mimo jiné články dr. A. Fuchse „Politika a kultura“, mluvící do duše katolickým politikům, významně vyjádřem se skutečně vytrvalou lhostejností k úkolům kulturním. Je tu též vysloveno přání, jež splnit měla by co nejdříve *Lidová Akademie*: „Chtěl bych, aby kolem sebe seskupila tak zálostně roztráštěné kulturní pracovníky katolické a aby založila velikou revue reprezentativní, jež by bez polemik soustřeďovala katolické intelektuály, kteří se neustále více a více rozbíhají, místo co by se spojovali.“ První číslo II. ročníku vyjde 10. dubna. Doporučujeme je všem našim čtenářům a předem katol. politikům, jimž pravidelná četba „Žrna“ nebude na škodu. *Sigma*.

Gotika a barok. V německém časopise pro pěstování náboženského života „*Heliand*“, ročník 1925/26, číslo 34, podává Joseph Kühnel následující pěkné řádky o podstatě gotiky a baroku:

Gotika — Vzhůru k Bohu! Výzva k výši ukazující, osvobozující, zápasící, silly povzbuzující.

Barok — Bůh u nás, jásavý chvalozpěv, tvorba z přebytku hojnosti, silly v sobě soustředující.

Gotika — Oživení nejduchovnější myšlenky na Boha.

Barok — Ztělesnění jeho jsoucnosti.

Gotika — Bůh sám.

Barok — Bůh a všichni a vše v Něm.

Gotika — Slovo k onomu Jednomu, Nestvořenému.

Barok — Sbor všeho stvořeného.

Gotika — Upření pohledů všech jednotlivců na jediné ohnisko: Boha.

Barok — Upření pohledu každého jednotlivce na různá ohniska: díla Boží.

Otto F. Babler.

Arnost Procházka jako sběratel. K dokonalému sběrateli scházelo Procházka, jak píše Jiří Karásek ve 4. čísle „*Vitriny*“, jedno: vášnivost. Byl vždy skeptik, stavěl se ke všemu kriticky a tak kriticky, ale s tím větším zdarem, také sbíral. Nechal si ujit mnoho cenného, ale nekoupil nikdy věci méněcenné. Na gymnasiu sbíral spisy francouzských naturalistů, později přešel k dekadentům. S nimi začal sbírat také grafiku. Byli to hlavně Rops, Munch, Odilon Redon, Henry de Groux, Goy, Beardsley, Ensor. Při tom byl

Procházka ze sběratelů rodu Rudolfa II., kteří sbírají a neradi ukazují. Ani Karásek nikdy neviděl Procházkovy sbírky v celku. Krátce před smrtí se rozhodl Procházka věnovati svou sbírku Karáskově galerii — po smrti však sbírka zmizela a neví, co se s ní stalo. Pál by si, aby ji měl v moci zase jediný člověk a aby nebyla rozprodávána jednotlivě.

Kralickou bibli v bibliofilském vydání chystá se vydati pražský Spolek českých bibliofilů. Na poslední schůzi — podle zprávy ve „*Vitrince*“ — předložil M. Kaláb dvě úkazy dvoubarevného tisku a přibližný rozpočet. Tisk se provede z písma českého původu. K redakci budou pozváni prof. Smetánka a prof. Hrejsa.

Roztočené jeviště. Skupina mladých (Nezval, Teige atd.) vystoupila nedávno v Praze v intimním divadleku na Slupi po prvé na konstruktivním jevišti t. j. místo kulisy samé žebřiky, kola, náhorní roviny atd. — Zkusili to s Aristofanem (Když ženy něco slaví), ježž proplekli citáty ze Shakespeara (Zkrocení zlé ženy, Romeo a Julie). Nevím, pronikne-li tento nový způsob hry v národě (lezení po žebřících atd.), ale pravděpodobně šlo původcům, jak se mezi nimi říká, jen „o psinu.“ — *il.*

Schillerova „Píseň o zvonu“ byla přeložena do češtiny celkem čtyřikrát a to: J. Jungmannem, Jar. Vrchlickým, K. D. Lutínem a prostějovským profesorem Kamenářem. Velmi zajímavé jest, jak byly oceněny tyto překlady při nedávném jich srovnání. Nejlépe básně přeložil nesporně profesor Kamenář. Na druhém místě následuje hned — K. D. Lutín, jenž dobře vystihl ducha básně. Když vyšel překlad jeho po prvé v „*Sedmikráskách*“ (v oddíle: Přítelý písň z daleka), vzbudil zasloužený povd u samého Jar. Vrchlického, jenž se o něm velmi pochvalně vyjádřil. Poměrně nejpoверхnější přeložil „*Píseň o zvonu*“ Jar. Vrchlický, čemuž ovšem nelze se diviti při obrovské jeho činnosti.

Oldř. Svazil.

Nové katolické revue. Emauzské opatství v Praze začalo vydávati za redakce P. Mariana Schallera novou revue „*Pax*“, jež má přinášeti články

liturgické, chorální, asketické, biblické, cestopisné i dějepisné, psané členy všech benediktinských klášterů v čs. republice. V prvním dvojsešitu je zastoupen opat Arn. Vykoukal studií o dějinách Nového roku, P. Ben. Coekoll článkem o Zjevení Páně, P. Bern. Velíšek líčí náboženský život v Anglii, P. Sigm. Bouška píše o provenčálských koledách, P. Václ. J. Pokorný otiskuje dějepisnou stať o klášteře rajhradském a P. Cyr. Záruba o klášteře břevnovském, P. Anselm Sedláček obírá se chorálem v novodobém hnutí liturgickém a konečně redaktor P. Marian Schaller líčí život v klášteře emauzském. Jak viděti, jest obsah revue bohatý a zajímavý i pro naši katolickou inteligenci. — Také z Olomouce, z kláštera dominikánského, oznamuje se vydávání nové náboženské revue „Na hlubinu“. Není to trochu mnoho najedaou, zvláště když při známém „zájmu“ naší katolické veřejnosti celá řada časopisů náboženských, literárních i vědeckých jen — žijí? Mluvílo se přece tak dlouho a psalo se velice pěkně o jakési — koncentraci...

Společnost Julia Zeyra. Po vzoru Společnosti Jaroslava Vrchlického i obdobných cizích příkladů navrhuje dr. Emil Felix v „Lid. listech“, aby byla zřízena u nás také Společnost Julia Zeyra, která by systematicky věnovala pozornost všemu, co souvisí se životem a dílem velikého samotáře. Myšlenka jistě zaslouží, aby neupadla v zapomnění. Dlužno však připomenouti, že nestačí, aby snad „Lidová akademie“ ji založila: každý takový podnik živoří nebo ztroskotá, nenalezne-li se obětavý člověk, který se mu zcela věnuje. Není tomu jinak ani u Společnosti Jaroslava Vrchlického: nesplnila dosud svého úkolu, ale co vykonala na pf. ve svých Sbornících, je vlastně zásluhou jednoho pracovníka — dra V. Brtníka.

Proti barové literatuře vyslovuje se Karel Čapek ve svém dopise Ot. Storch-Marienovi, jenž vydal v poslední době celou řadu překladů z moderní francouzské literatury, kde se všechno točí kolem baru a lehkých holek. Právě

v „Rozpravách Aventina“: V oboru duševní potraviny je lépe býti řezníkem než pekafem, který prodává lidem zákusky a čerstvou výživu, nežli lahůdkářem, který jim nabízí obložené chlebíčky. V tomto těžkém lidském světě jsou důležitější věci pro čtenáře nežli bary jazz-bandy, mezinárodní holky a ostatní rekvisity, ze kterých se dělá jistý elementární druh literatury... Beru-li vážně pár mravních a sociálních zásad, musím tento druh literatury považovati za špatnou a snobistickou věc: v naší zemi je nám zrovna nejméně zapotřebí importovat tyto literární speciality... Nemožno než plně souhlasiti s Čapkem.

Pozoruhodné. Dle zprávy „Rozmachu“ nesmějí býti v „Lid. listech“ přijímány inseráty knih vydaných nakladatelstvem „Rozmachu“...

Americká knihovna. V posledních letech ozvaly se u nás častěji hlasy kritiků, že se překládá skoro stále jen z francouzské literatury, a to ještě obyčejně lehčího rázu, a zapomíná se na literaturu anglickou a hlavně také americkou, ve svém celku vážnější a blůžlivější. Těmto výzvám vyhovuje patrně nakladatelství Topičovo, které zahájilo právě za redakce spisovatele Karla Horkeho vydávání „Americké knihovny“. Jako první dílo vychází román velmi oblíbeného a také u nás z několika překladů již známého spisovatele Stewarta Edwarda Whitteho „Žena leopard“. Redakce připomíná, že se nová sbírka nebude uzavíratí autorům, jejichž literární příslušnost k Novému světu je sporná, jak v Americe, zemi přistěhovalců, bývá dosti často.

Josef Marcol Svoboda, náš spolupracovník, vydal vlastním nákladem v Přívoze svižně a životně psanou veselohru o 3 jednáních „Děrek k světlu“. Jest jednoduchá, nevyžaduje zvláštní výpravy, takže je možno sehráti ji bez nespázi a přece s úspěchem i na menších spolkových jevištích. Autor připravuje do tisku i jiné práce beletristické.

Z nakladatelství družstva Vlast v Praze: Pro maminku. Lidová hra ze života služebné dívky o 3 jednáních. Na oslavu 700letého jubilea úmrtí sv. Františka Serafinského napsal Loučenský. Str. 80 za 4 Kč. Jednoduchá hra pro ochot. jeviště (6 úloh muž. 4 žen.) ukazuje lásku dívky k nemocné matce: vzdává se pro ni výhodného sňatku a věnuje se opatrování nemocných-slepých.

*** Z nakladatelství B. Kočího v Praze:** Právě byla dokončena série prvních deseti svazků Arbesových spisů. Ježto souborné vydávání díla Arbesova těší se opravdové oblibě a jeví se o ně velký zájem, připravujeme dalších deset svazků, které vyjdou v téže úpravě a za těchže podmínek jako prvě. V druhé sérii vyjde: Sv. 11. Adamitě. Sv. 12.

Elegie života. Sv. 13. Knihy novel a povídek, díl III. Sv. 14. Silhuety divadelní. Sv. 15. Romanetta, díl V. Sv. 16. Arabesky literární. Sv. 17. Agitátor. Sv. 18. Knihy novel a povídek, díl IV. Sv. 19. Satiry a rozmarné hříčky. Sv. 20. Romanetta, díl VI. — Subskribenti, kteří do 31. března 1926 přihlásí se k odběru kompletní série deseti svazků, t. j. sv. 1.—10. nebo 11.—20. ev. všech dvaceti svazků, budou platiti: za každý svazek brožovaný místo Kč 10[—] — pouze Kč 7.50 a za svazek vázaný místo Kč 13.50 pouze Kč 11[—]. Poštovné na svazky brož. 50 hal., váz. 70 hal. Předplatné na 10 sv. (brož. Kč 75[—], pošt. Kč 80[—], váz. Kč 110[—], pošt. Kč 117[—]), nebo na 20 svazků ve výši dvojnásobné, možno vyrovnati najednou nebo v pravidelných měsíčních splátkách po Kč 20[—].

IGNÁC HOFÍREK,

lidové knihkupectví a nakladatelství
V OLOMOUCI, WILSONOVO 18.

Na skladě mimo veškerou literaturu běžnou, spec. též literatura náboženská česká i německá, misály, breviře, requiále, psalteria. Expedice kancionálku arc. olomucké.

SPORITELNÍ A ZÁLOŽENSKÝ SPOLEK V OLOMOUCI, WILSONOVO NÁM. 16.

jest peněžním ústavem, který skýtá vkladatelům naprostou jistotu. — Přijímá vklady a úrokuje co nejvýhodněji. — Strádankové oddělení těší se velké přízni strádajících rodin. Úřaduje se denně.

Moravsko-slovenská banka centrála v Olomouci

Filiálky: Bratislava, Brno, Uherský Brod, Hlučín, Hradec Králové, Opava, Praha, Šaštín, Zohor a Zilina na Slovensku.

Vlastní a svěřené prostředky cca Kč 140.000.000[—].

Provádí veškeré bankovní obchody a průmyslové transakce.

Přijímá vklady na vkladní knížky a běžné účty při nejvýhodnějším zúročení. Výhodné spojení s cizinou. Prodej losů úřad. loterie

Dotazy zodpoví zdarma ředitelství centrály neb filiálék.
Telefon Olomouc: 666 a 795. Adresa telegramů: Moravoslovenská.

Veškeré tiskopisy pro jednotlivce, spolky, obchodníky, banky, továrny atd. ve vkusné úpravě, rychle a levně dodá
Lidová tiskárna, Olomouc, Klášterní 12.

Družina literární a umělecká v Olomouci, Wilsonovo 16,

vydala tyto knihy:

Bělohlávek Václav: Oheň Eliášův.

Záhada konce světa. Knihovny Družiny svazek XIII.

Stran 139 Kč 14—

Kašpar František: Zastavené hodiny.

Básně. Výzdoba J. Váchala Kč 10—

Kyselý František: Z říše světla.

Legendy. Cyklus o Kristu a Eucharistii, cyklus o Královně nebeské a cyklus o přátelích Božích. Sv. XV.

Stran 144 Kč 18—

Lang Alois dr.: Otec pouště sv. Jeroným.

Profil umělecké jeho osobnosti. Obálku navrhl J. Pavlovský. Knihovny Družiny svazek XI. Stran 174

Kč 17—

Odvalil František: Co v duši zaléhalo.

Básně 1914—1919. Dřevoryty od Ferdise Duše. Knihovny Družiny svazek X. Stran 128

Kč 8'50

Pecka Dominik: Matka Boží v Trní.

Román Kč 15—

Sborník „Dante a Češi“.

Vydáno na oslavu 600letého jubilea Dantova. V pěkně

úpravě brožované Kč 40—

Ve skvostné vazbě Kč 100—

Zýbal František: Pěl ptáček.

Básně. Knihovny Družiny svazek IX. Stran 87 Kč 5'20

Starší ročníky revue „Archy“.

Ročník II.	Kč 4'50	Ročník IX.	Kč 36—
„ V.	Kč 5'50	„ X.	Kč 36—
„ VI.	Kč 11—	„ XI.	Kč 36—
„ VII.	Kč 20—	„ XII.	Kč 36—
„ VIII.	Kč 30—	„ XIII.	Kč 43—

Starší ročníky časopisu „Obzor rodinný“.

Ročník II.	Kč 18—
„ III.	Kč 23—
„ IV.	Kč 23—
„ V.	Kč 23—

Doporučujeme tyto knihy ku hojné koupí!

ARCHA

M Ě S Í Č N Í K P R O L I T E R A T U R U ,
U M Ě N Í , K U L T U R U A Ž I V O T

R O Č N Í K XIV.

OBSAH 4 Č Í S L A

František Odvalil: Lesní kříž.

František Kašpar: Žal.

Otto F. Babler: Srbské básničky.

Jan Vinař: Allegro.

František Dohnal: Idea Messianská v moderní krásné literatuře.

Em. Masák: Šimon Stylita.

Ivo R. Drlik: Kristus pod lesem.

Dr. Josef Svítal-Karník: Památce Vlasty Pittnerové.

Alois Stan. Novák: Jen tobě, Říme!

Dominik Pecka: Pohádka o smutné princezně.

Bartuška Josef: Pastel.

Dr. Alfred Fuchs: Katolicství v Masarykových pamětech.

Hynek Ch. Růžička: Bolest.

Hynek Ch. Růžička: Neděle.

O K N A :

Kniha o naší náboženské otázce.

Bolestná ztráta čisté naivity.

Radosti z knih.

Z nové poučné literatury.

Z nové krásné literatury.

Poznámky a zprávy.

REDAKTOR EM. MASÁK

VYDÁVÁ DRUŽINA LITERÁRNÍ A UMĚLECKÁ V OLOMOUCI

ARCHA VYCHÁZÍ MĚSÍČNĚ.

REDAKCE.

Rukopisy a redakční výtisky budtež zaslány na adresu

EMANUEL MASÁK,

katecheta a redaktor „Archy“ Brno-Židenice.

Nepřijaté rukopisy se vracejí, byly-li přiloženy známky.

Redakční uzávěrka čísla jest 10. každého měsíce.

ADMINISTRACE A EXPEDICE

„ARCHY“ JE V OLOMOUCI, WILSONOVO NÁMĚSTÍ ČÍS. 16.

PŘEDPLÁCÍ SE

ročně 36 Kč, půlročně 18 Kč, čtvrtročně 9 Kč. Jednotlivá čísla za 3.50 Kč

ZA VYDÁNÍ ODPOVÍDÁ LADISLAV ZAMYKAL.

Nové publikace

(došle redakci do 25. března 1926).

Z nakladatelství „Čin“ v Praze: Harvey Fergusson, „Kapitol“. Přel. St. V. Klíma. Stran 390 za 36 Kč. — A. E. W. Mason, „Tajemství šípů“. Přeložila E. K. Škrachová. Stran 353 za 34.50 Kč.

Znakladatelství B. Kočího v Praze: Laciné vydání spisů Breta Harta, svaz. 1. „Příběh z dolu“. Stran 159 za 6 Kč. Svazek 2. „Trentova důvěra“. Stran 175 za 6 Kč. — Nejlatinější česká knihovna, svazek 33 a 34: Alex. Dumas, „Tři mušketýři“, díl 1., svazek 1.—2. Přeložil Vit. Unzeitig. Stran 160 a 169 za 8.50 Kč. — „Udalosti“, číslo 1—2. Časopis nového typu, redigovaný drem Jos. Šimánkem, přináší nestranný a stručný přehled všech důležitých událostí za uplynulé měsíce po stránce politické i kulturní a umělecké, ukázky povídek a poučných praktických článků (dra Hynka), koutek pro mládež a humor i satiru, jakož i ilustrace. Číslo stojí 80 h, roční předplatné 9.60 Kč.

Z nakladatelství A. Neuberta v Praze: André Theuriot, „Les v květu“. Přeložil dr. Jan Sajic. Stran 202 za 12 Kč. — J. Hladík, „Tahiti a jeho kolonizační možnosti“. S původními fotografiami a mapkami v textu. Stran 32 za 4 Kč. Spisek líčí střízlivě souostroví,

které se stalo nedávno heslem vystěhovalecké horečky, a životní podmínky na něm, opravuje přílišnou chválu i přílišnou hanu. — „Literatura“. Bibliograficko-vzdělávací věstník r. IV., č. 1. Vychází za redakce B. Foita nejméně čtyřikrát do roka za předplatné 4 Kč. První číslo přináší vedle několika informativních článků a bohatých zpráv ze života knih přehled přeložené beletrie od 1. října 1924 do 31. prosince 1925.

Z nakladatelství Ladislava Kunčice v Praze: Jaroslav Durych, „Štědrý večer“. Stran 82.

Z nakladatelství Fr. Obziny ve Vyskově: Karel Kyas, „Hlučinské paměti“. Stran 77.

Z nakladatelství „Sfinx“ v Praze: G. V. Leibniz, „Monadologie“. Přeložil E. Capek. Stran 43 za 8 Kč. — H. de Vere Stacpoole, „Tiché tůně“. Přeložil W. F. Waller. Stran 256 za 25 Kč, váz. 30 Kč.

Znakladatelství Jana Svátka v Praze: Jan Neruda, „Prosté motivy“. S úvodem prof. dra Fr. Šimka. Stran 48 za 3.50 Kč. Nové vydání této klasické knihy Nerudovy vyšlo v knihovně „Ráj srdce“, výboru souvislé čtyři domácí i školní. Obsažný úvod prof. dra Šimka

OLOMOUC V DUBNU 1926

FRANTIŠEK ODVALIL:

LESNÍ KŘÍŽ.

Červenou cestou chodí se k Suchému Dvoru.
Zakrslé šípky ji vroubí a modrý hadince květ,
dole řad třešní, výš podrost smřčin a borů,
z prvu krajšíř — a potom — než zapadne svět —
než otevře náruč tam nahoře velechrám jedlí,
v předsini jeho z daleka volá
zlacený Kristus, na kříž svůj vbit.

Proč nekleknout se pomodlit,
proč nesložit zde vše, co přinesli jsme z dola,
proč nezapomnět, proč zde neožít?

Byl to tak vlahý a oddaný cit,
byl to tak jasný a jásavý den
a ptáci dva na kříže ramena sedli.
Nevím, zda byla to pravda či sen,
že tehdy pod křížem na balvan ten
jsem neklek samotn. —
Nevím, zda z údolí, jež hloubí se dolů,
nebo z těch výšin, k nimž odtud je blíž,
oči dvě milých vedle mne svíto,
oči dvě hledělo na lesní kříž,
oči dvě stejnou myšlenkou chytlo,
oči dvě se mnou se modlilo spolu
jak krůpěj krve vytrysklou
ryzí a dětinnou modlitbu svou,
aby Ten shora nad života mukou
požehnal vřidně svou zraněnou rukou,
aby dal toho, zač hodno je žítí,
mládi — tak svěžiho, jako je kvítí
tady tou lesní samotou. —

A dobrý Bůh mou vyslyšel žádost.
Nevím, zda radost neb veliká žalost
vykveté z toho, co nitrem se vlní.
Ale vím, mladost, věčná že mladost
zas srdce mi plní,
a nad ní že svítí lesní ten kříž.

A ty, má duše, víš?

FRANTIŠEK KAŠPAR:

ŽAL.

Radost mé srdce opouští,
jak víno puklou nádobu.
Vím, že jsem v hrozném očištění,
neb štěstí, jež je Božího
usměvu zlatý paprsek,
a které navštívilo mne,
by duše moje dorostla,
a provázelo mne jak zář,
které jsem pouhým stínem byl,
zmizelo náhle — tmavý jen
mé bytosti zbyl prázdný stín,
jenž svým šerem vyplnil,
co dříve sladce svítilo —
a cítím, že jsem hluchý květ,
jenž marně čeká na svůj plod.
S všech věcí krása opadá.
Jak mrazem zmrzlé květiny,
kraj mému zraku jeví se.
I jasot světla umlká.
Lesy a vrchy, přikryjte
duši, jež hořem svíjí se,
však nevyhladte její žal,
ten pracující Boží kvas,
však tiše zakuklete ji,
se svého lože bolného
by jako motýl vzletěla.

OTTO F. BABLER:
SRBSKÉ BÁSNÍŘKY.

Do srbského umělého básnictví vstoupila žena až pozdě. Bylo by nemístné uvažovati zde o podílu, jaký měla na bohaté tvorbě národních písní srbských, v moderní literatuře však vydobyla si až ve dvacátém století povšimnutí hodného místa. Milica Stojadinović, snad jediná srbská básnířka devatenáctého století, nikdy nepřekonávala stádium epigonství, nikdy nevybočila ze stop Branka Radičeviče a Vojislava J. Iliče.

Danica Marković (nar. 1879) představuje první významnější zjev v srbské ženské lyrice. Její kniha veršů „Trenuci“ („Okamžiky“, Beograd 1904) je výrazem dívčí touhy a jemné ženské citovosti. Je tam básní, jejichž zoufalá rozbolestněnost budí hlubokou resonanci: srovnává-li ji literární kritik Jovan Skerlić s francouzskou básnířkou Marceline Desbordes-Valmore, považoval bych za správnější srovnání s Mme Louise Ackermann, s níž má kromě hlubokého pesimismu společnu i formální strohost a ukázněnost.

„Kde klečela jsem, nebylo tam hrobu,
Má duše — víš to — hřbitovem je sama! . . .“

Z takových tónů zladěny jsou melodie jejich básní.

Že básnířka Danica Marković prodělala zdravý vývoj, směřující k dosažení harmoničtějšího světového názoru, dosvědčují některé její básně, uveřejněné po válce v časopisech. Oproti dřívějšímu zatrpklému pesimismu ozývají se tu zvuky až radostného splnutí se souladem věčného proudu života:

„Svědkyňě tajů vesmírného světa,
prožehlá světlem hvězd a dechem země,
ku přijímání majíc kalich léta,
citím, jak hojnost rodné půdy zkvétá
a kliky svými rozrůstá se ve mně,
jak zračí slunce blahodárný žár —
vášnivých ženichů to s nebe dar.

Básnířka *Jela Spiridonović-Savić* vydala knihu místy až ekstaticky vypjatých volných veršů „Sa uskih staza“ („S úzkých stezek“, Beograd 1919). Kniha počíná hymnou slunci:

„Ó, slunce vysoké
a zářivé a žhavé,
ozař moje nečisté čelo
a očist mi

duši i tělo!

— — — — —
Ó, slunce,
Světlo mocné.
vyveď mne
z říše Tmyl"

Téměř všechny její básně mají improvisační tón, tuto uvolněnou formu, takže mnohdy působí dojmem bezprostřednosti a čiré upřímnosti, častěji však dojmem roztržité prózy; o nesporném básnickém nadání autorčině svědčí však jemné lyrické melodie, jež se ozvou, když vetká svůj námět v pevnější a hudebnější veršový útvar, jako v následující básni:

Leggerissimo.

„Jak když lehké ptáče v nočním
temnu hluchem
zatřepotá svými křídly
svěžím duchem,

či když padne na bazalku
kapka rosy,
nebo vlahý vánek moje
vlasy nosí,

jak když lístek růže sletí
dolů k trávě,
nebo zora modré mlhy
libá hravě, —

právě tolik hluku činí,
tolik hlesu,
když si polem nebo hustým
šerem lesů

s ustrašeným pohledem svým
černých očí
vyplašená lehká srnka
hbitě skočí.“

V knize „Pergamenti“ pokusila se Jela Spiridonovič-Savič o vytvoření většího lyrického celku, jakým byl snad Rilkeův „Stundenbuch“; nedosáhla-li zcela účinku, jaký si vytkla, bylo to jistě jen v důvodu nedostatečného formálního zpracování.

Po formální i myšlenkové stránce kdesi uprostřed mezi Danicou Markovičovou a Jelou Spiridonovič-Savičovou stojí talentovaná

dnes beze sporu největší srbská básnířka *Desanka Maksimović*. Její "Pesme" („Básně", Beograd 1924) patří mezi nejkrásnější srbské knihy lyriky. Její verše jsou měkké, zvukné a teplé, stavba jejich básní je mistrovská. Nemá onu až akademickou přísnost v používání rytmu a rýmů, jaká vyznačuje Markovićovou, ale ani onu zanedbalost formy, jakou trpí poesie Spiridonović-Savičové. Její jemný literární vkus dal jí nalézt harmonický výraz pro všechny projevy jejího bohatého citového života.

Její kniha obsahuje překrásné motivy z přírody:

Pokosená louka.

„Sní louka podél řeky.
Cvrčkové cvrkotají.
A nad loukou tlum duší —
to duše mrtvé trávy,
jež pozvolna se suší.
Ó, vy o smrti travin
neznáte smutnou báji?
Cvrčkové cvrkotají.

Jenom divenka jedna,
dívenka zlatých očí,
po louce těkající,
raněným dává všechny
úsměvy bílých svých lící,
vonné, čisté a cudné,
kamkoli jenom vkročí —
ta divenka zlatých očí.

Dnes ráno přišli obři,
velicí jako duby,
do širé říše trávy;
a klesly nespočetné
půvabné, pestré hlavy;
všechna ta něžná tilka
zuřivě ničí a hubí
ti obři jako duby.

Zítřka z rána zas přijdou
ti obři na louku onu;
a vidlemi nakupena
do stohů budou milá
a vonná tilka sena.
Ležet tu budou stohy
tolika milionů
a zakrývat louku onu . . .

Cvrčkové cvrkotají;
a k mračnům vzhuru zní to.
Zpěvy žalostnými
zelení koničci truchlí
nad rytíři svými.
Pláčou, a padlých jejich
soudruhů je jim líto;
až k mračnům vzhuru zní to."

Jsou tam kratičké básně, lyrické epigramy, jako by zastřené jemným závojem melancholie:

Tažní ptáci.

„Nocí a vlahou
divoké husy k jihu táhnou
a bolně štěbetají.

Já cítím touhu, bych psala kalnou
jakousi báji:
jak na svých dvou křídlech
s sebou odnášeji tam
z mé duše cosi milého,
a nevím co,
a nevím kam.“

Jsou tam mimosovitě něžné divčí náměty:

Vzpominání.

„Slyšíš-li, sestro? Kdosi zpívá
po celou noc už
na stráni naší.
Viš ještě, sestro, jak mladík jakýs
mi kdysi plaše
dal bílou růži?
Stejně tak smutně zpíval i on.

Slyšíš-li, sestro, píseň tuto?
Ó, jak je teplá,
dobrá a měkká.
Viš ještě, sestro, na naší stráni
když na mne čekal
po celý večer?
Stejnou tu píseň zpíval i on.

Věříš-li, sestro milá, někdy
těž v našich duši
posmrtné lety?
Myslíš-li, sestro, že někdo z duše
písně a květy
by moh' mi vyrvat,
jež mi kdys dávno daroval on?

Dnes večer, sestro, zas se bojím,
že zapomenu
ty písně milé,
jež na stráni, sestro, kdys mi zpíval,
ty růže bílé
že zapomenu,
jež na světě kdysi dal mi on ...“

Jsou tam skvostné básně v próze:

„Byli jsme pohorským potůčkem, a jako had vinuli
kolem chrástí.

Byli jsme řekou, ponorkou, a jako vášeň nořili jsme se do duše země.

Teď jsme tichou údolní řekou. Na dni našem leží pestré oblázky, květy a listí, jež jsme si odnesli se břehů života. V dálece je vidět moře. Při vtoku do jeho nekonečného a temného objetí zanecháme na zemi pestré oblázky, květy a listí — vše co jsme si odnesli se břehů života."

Anebo:

„Jednoho dne, vím, rozbije se živé zrcadlo mé duše. Ráda bych, aby to bylo u moře, aby je odnesly vlny. Jediné v moři je dosti krásně a dosti neveselo.

Ráda bych, aby odešlo daleko, kde už není ani dna, ani nebe, ani břehů.

Ráda bych, aby cestou do míru nepotkalo ani plachty, ani křídla, ani vůně býli, jež roste na zemi.

Jedině v moři je dosti krásně a dosti neveselo."

První tato knížka Desanky Maksimovićové je z nejkrásnějších darů, jaké nám kdy přinesli srbští básníci.

Z mladých srbských básniček, které posud předstupují před čtenáře pouze v revuích, vyniká *Anica Savić-Rebac*, jejíž volné verše mají opravdový básnický vzlet a jsou jako by nabity věděním o kosmických spojitostech lidských životů. Citujeme třeba verše:

„Chtěla bych pít, dlouho, z pramene tvé duše.

Tys jako jasný den v horách,
ostrý i rozesmátý, ledový i plamenný,
pln daleké krásy i blízké hrůzy,
celý z granitu i slunečních svěžích vod živých.

Tys tajemný i jasný jako svět,
i blízký i daleký, i dobrý i zlý,
tys propast i zlatý most, i démon i anděl,
i světlý pohled z temných hlubin,
temný i světlý jak nebe pozdní noci s hvězdou na čele.

Prostory chvějí se vesmírně a moře čekají v mystickém stínu,
že naposled zableskne jítro v tvém plamenu i v mých slzách...

Chtěla bych pít, věčně, pramene tvé duše."

Anebo:

Piseň noci.

„Těžké vlny dálky a tmy
tekou mezi mnou a mým milým,

dva naše hlasy zoufale se ztrácí v noci;
ó, což nemohou přeletět přes okeán tmy
zážračné paprsky tvých očí?

Já očekávám tě na pobřeží noci,
čekám, bych zřela tvůj pohled i žár tvé duše
v Jitřence. když zableskne nejsilnějším svitem;
ó, kdy spatřím hvězdu, jež ti září s čela,
kdy zazvučí všechny melodie světa
v harfě tvého hlasu?"

Ostatní ženy, jejichž básně se objevují v srbských časopisech, věnovaly buď větší část své tvorby činnosti kritické a epické (Isidora Sekulić a Jelena J. Dimitrijević), anebo nemají posud dosti výrazný literární profil (Dora Pfanova), takže by bylo těžko podati význačnou charakteristiku jejich lyrického tvoření.

JAN VINAŘ:
ALLEGRO.

Ten tulipán
je rudý jako krev.
Řekněte mi: když se naň dívám,
proč slyším zpěv, proč slyším zpěv?
Ten tulipán
je rudý jako krev.

Nuž, řekněte: proč nad tím květem
o vůních ráje mohu snít?
Proč před ním stát a přece světem
lehkými kroky duše jít?
Nuž, řekněte: proč nad tím květem
o vůních ráje mohu snít?

Ten tulipán
je rudý jako krev.
Řekněte mi: když se naň dívám,
proč slyším zpěv, proč slyším dívčí zpěv
a proč též zpívám?

IDEA MESSIANSKÁ V MODERNÍ KRÁSNÉ LITERATUŘE.

Toto negativní stanovisko k církvi Kristově přivádí Vrchlického k jiným snům o lepší budoucnosti lidstva, k snům o novém království Božím, o nové třetí říši, v níž teprve vykoupení lidstva bude dokonáno.

Vrchlický usuzuje:

Kristus lidstva nevykoupil: Jeho láska a jeho kříž na to nestačil. Také církev, která měla pokračovati v díle Kristově, naděje ve vykoupení nesplnila — tím více, když vlastně — dle Vrchlického — ve svém vývoji od Krista a jeho idejí se odklonila, ve šlépějích Kristových nepokračovala . . . Ale vykoupení jednou přece musí přijíti! Kdy? V „Sandalfonu“ („Mythy II“) odpovídá:

Až z duše člověka
se smekne žernov mrzké poroby,
až z ruky jeho břitký padne meč
a z nohy jeho okov otroctví,
až náboženstvím bude láska mu
a svornost bude jeho zákonem . . .

To bude právě úkolem budoucnosti, to bude ta doba nového království, nové třetí říše . . .

Zde setkává se Vrchlický ve svých snech s jinými, kteří rovněž snili o nové třetí říši, jak viděli jsme na př. u Merežkovského, Ibsena, Hauptmanna a j.

A jaký je sen Vrchlického?

V básni „Skvrny na slunci“ ve sbírce stejného jména kreslí Vrchlický takovýto obraz budoucnosti:

V sklon se chýlí veliké drama věků,
v kterém Olymp s Golgotou, starý Tsion
v moři změny kypících velkých dějů
majáky byly.

Doba pláče za námi, doba bojů!
Bajkou bude okovů chřestot, thyrsy
jako žezla do prachu klesnou, stejně
ve vlnách světla.

Volná bude myšlenka, čin a píseň,
zmizí závist, šklebivý Moloch zisku
dá se v útěk, v hojnosti všech a všeho
nebude bohů

Pouze život, kypící život bude,
pouze světlo, nadšení, radost, láska,
věčné svátky, přiměří věky dlouhé,
bezkonce Sabat — — —

A v básni „Nová renaissance“ v téže sbírce („Skvrny na slunci“) sní Vrchlický o jakési třetí říši, která bude syntésí Hellady a křesťanství a která bude teprve pravým uskutečněním a splnutím snů Platonových a Kristových; sní o jakémisi náboženství, které bude prosto všech formalit kultu, o náboženství, kde Bůh bude ctěn bez dryad a kozonožců, bez průvodů, bez slavností a beze všeho podobného...

Podobně v básni „Bohu osvoboditeli“. („Dni a noci“) sní o náboženství bez dogmat a formalit. Zdá se mu, že ten Bůh, jak nyní se uctívá, že to není ten pravý Bůh člověčenstva, ten velký svatý Bůh radostných skutků, jenž otcovské otvírá dlaně a jenž člověka chce povznést po bok své slávy a chce nás mítí volnými jak ptáka a chce u nás vzpřímené, ne otrocké hlavy. Ten Bůh, jenž jha láme a slzy suší, ten osvoboditel, který zlo zdrtí — to je ten pravý Bůh člověčenství, je to ten Bůh, jež lidstvo dosud marně hledá.

Ne dogmatu Bůh — jen Bůh přesvědčení,
ne askese Bůh, snů a zahálení,
však Bůh, to práce svaté, vytrvalé,
Bůh svědomí a nadšení a snahy.

On přijde jistě! — Stavte chrámy jemu.
On přijde jistě, ať již dnes neb zítra,
a každý člověk jeho knězem bude.

A zcela obdobně tuto ideu o třetí říši vkládá Vrchlický do snů středověkých kacířů Giachima di Fiore a Fra Dolcina. Tak v básni „Věčné evangelium“ („Fresky a gobelíny“) kacířský mnich Jachim z Fiore svolává pomstu na Sodomu-Rím a na Gomorhu-Byzanci, na svět, „který v nepravostech žije, na jedné straně spjatý s jhem Římské vlčice, na druhé straně štvaný Byzantskými katy“. A věští příchod nové říše, říše Ducha:

Říš Ducha přijde jediná a třetí,
kdy bohatství a statky vše a zlato,
šperk, jmění mrzké budou jenom bláto,
kdy chudý statky boháč bude duchem
a svět se zjaří věčné vesny ruchem.

První říše byla říše Otce, druhá Syna, třetí bude říše Ducha. Ta první říše byla říší zákonů a strážně, bázně — druhá byla říší milosti a víry, kázně — třetí říše bude říší věčné lásky — podobně, jako u Fra Dolcina, který podobně volá:

Já nový zákon vám nesu,
to zákon lásky jest,
to apoštolů je zákon,
jej hlásám u všech cest.

Dost dlouho trpěli všichni
i žena, dítě i muž,
a pod jhem satana lkali,
čas nastal konečně již.

Ty dvě první říše již přešly — nastává říše třetí. Proto zve Jachim z Fiore:

Ó pojdte všichni ku jednomu stolu!
Dřív byla Bible, potom apoštolů
Zvěst blahá na svět zoří rozlila se.
Teď věčné evangelium plá v jase,
teď začne pravá volnost lidských duší,
jež každé pouto vítězně v prach zkruš.
Tu říší Ducha vidění mé tuší.

A ku podivu: středem této říše má býti sv. František, který má
býti náplní díla Kristova:

Já klestím cestu výmluvnosti jezem.
František bude jejím veleknězem,
on Krista doplní ve příštím věku,
neb Kristus jen se sklonil ku člověku,
však František se sklonil ku zvířeti
a hmotu v lásce pojal ve objetí:
On proto středem velké říše třetí . . .

To ovšem není nic jiného než matení pojmů a nepochopení jak
díla Kristova, tak i významu sv. Františka. — — —

Sen Vrchlického je tedy, jak patrně z uvedených ukázek, hodně
vagni, neurčitý a nejasný. Všude zdůrazňuje v něm jen lásku.
Láska je podstatou jeho snu. Láska je náplní života a jen tím může
nastati vykoupení, jak řeší problém v „Hilarionu“:

Bůh láska jest a láska ta je život.

Jest život velký, nesmrtelný, jeden,
vesmíru nadry proudí od pravěku;
jen v něm je spása, vykoupení, eden,
jen v životu Bůh mluví ke člověku.

Láskou řeší problém Twardovského. Láska usmíruje vinu „Isra-
fele“ (Mythy II.); neboť: „Bůh? Či není sám vši lásky pramen?“
Na pohled této lásky spolehá i Bůh, když spoutaný satan ve spo-
jení s člověkem chce roztrhat svá pouta a dobýt nebe („Na prahu
ráje“ ve sbírce „Duch a svět.“) . . . Touto láskou chce Vrchlický roz-
řešiti odvěký dualismus v historii lidstva, dáváje mu vyznění v har-
monii smíření, jak pokouší se o to — ovšem ne příliš šťastně básní

„Povzlet Luciferův“ (ve sbírce „Votivní desky“) . . . Touto láskou chce smířiti Krista s Antikristem, jak činí v „Legendě o Antichristu“ („Duch a svět“), kde slibuje tomuto vzdornému duchu:

Bůh nesrazí tě bleskem s nebe,
on rukou otce zvedne tebe
a pro věk příští vedle sebe
tě posadí na slávy trůn.

Touto láskou chce vůbec smířiti zlo s dobrem a rozšířiti tak ideu vykoupení i na duše zavržených v pekle — ba i na samého satana, jak činí ve fantastickém mysteriu „Eloa“ („Mythy“ II.), v tom „fragmentu pekelné komedie“, jak básník sám je nazývá, v básni, jež má býti jakýmsi pokračováním podobného mysteria Alfreda de Vigny . . . Kdo je Eloa? Je to dcera světla s hvězdou na čele, stvořená ze slzy Spasitelovy, z té slzy, která prolita byla nad národy. Podobně jako ve Slowackiho „Anhelli“ tak i zde u Vrchlického Eloa zhřešila litostí nad mukami temných cherubů a láskou k jednomu z nich — k Satanu. Proto zapuzena od ostatních andělů mezi zavržené v pekle. Básník líčí touhu zavržených po vykoupení nebo aspoň po chvíli oddechu, po chvíli přerušení jejich muk. Slyšíte vzdech Kaina, Jidáše, Nerona, Tigellina a jiných zrádců . . . Starověké ženy lásky Messalina, Kleopatra, Semiramis, Sapfo a vestálka se prou, která z nich byla největší ve své lásce . . . Mezi proucí se o přednost vstupuje Eloa s hrdým „Já“: ona byla a jest největší ve své lásce, neboť miluje samého Satana a z lásky k němu dlí v pekle . . . A ta veliká láska, která dává jí sílu milionů, uschopní ji a dá jí sílu, aby byla spásou samému pekle. Neboť když najednou zazní hlas s výše oznamující Eloe, že Bůh smiloval se nad ní, odpustil jí a dovoluje jí návrat do nebe, Eloa se zvedá a chvátá vzhůru v kruh čekajících sester-andělů — ale v náručí v zahaleném šatě nese sebou i spícího Satana. Ovšem se Satanem nesmí do nebe — a tu Eloa ve své veliké lásce rozhodne se raději navždy oželeť nebe a se Satanem vrátiti se do pekla . . . A tu teprve věčný Soudce, překonán touto velikou láskou odpouští cele, dovoluje i Satanu návrat do nebe, dovoluje přístup do nebe i všem zavrženým — peklo je vykoupeno! Také i z prsou Satanových mizí starý hněv a vzdor, zlo smířuje se s dobrem a všude pak vládne jen láska, veliká, čistá, sebeobětavá a bezvýminečná, láska, která znamená spásu a vykoupení . . .

Uvádím zde Elou naposled, ne snad, že by to bylo poslední slovo Vrchlického. Právě Eloa je z mladší doby Vrchlického. Ale uvádím ji jako obraz, v němž sen o vykoupení láskou veden do důsledků konečných, ale také již svou podstatou naprosto absurdních.

Je to jakýsi pantheistický názor vrcholící ve veliké lásce, všeobsahující a všeosvobozující — něco podobného jako viděli jsme i u R. Wagnera v první periodě. Od tohoto naivního pantheismu

z prvních sbírek přes různé vlivy (V. Hugo, L. de Lisle, A. de Vigny, Shelly a j.) zvolna a dosti těžce propracoval se Vrchlický k ideálnějšímu názoru světovému. Mnozí — také dánský essaista Alfred Jensen — označují báseň „Nová renaissance“ za konečné vyznání víry Vrchlického. Nemyslím. Vrchlický v pozdějších letech stál daleko blíže křesťanství. Ovšem cele věřícím — aspoň ve svém díle — nikdy nebyl... Kristus byl Vrchlickému velkým, dobrým člověkem — snad největším a nejlepším, jaký kdy dlel na světě. Ale zde Kristus byl zároveň Bohem, o tom, zdá se, že Vrchlický byl vždy v nejistotě a kolísal. Někdy kořil se mu v nejhlubší pokoře a modlil se k němu s vroucností, jaké jen věřící člověk byl by schopen — jindy opět naopak mluví o Kristu jen jako o člověku a ličí Ho se všemi lidskými vlastnostmi a náklonnostmi. Kristus jeho je vtělený soucit, je veliký slitovník, který rád by pomohl trpícímu lidstvu, rád by povznesl a vykoupil lidstvo, rád by shladil tu odvěkou vinu, která jako kletba spočívá — na člověku — ale na to ani ta veliká láska Kristova nestačila. Proto hledá Vrchlický další cesty, sní o třetí říši — sní, věří a opět kolísá a pochybuje... Připadá mně jako ten jeho Sandalfon, jako ten jeho Twardowski visící mezi nebem a zemí — mezi vírou a nevěrou, mezi nadějí a pochybnostmi...

Mickiewicz vytkl kdysi Slowackimu, že srdce jeho „chrám je, v kterém není Boha“. — Vrchlický, cítě dobře ten svůj věčný rozpor mezi vírou na jedné straně a pochybností a nevěrou na druhé straně, obviňuje se sám z téhož: praví, že jeho srdce je rovněž takový chrám, kde není Boha; ale dokládá:

I na stupních, kde býlí a mech sivý,
 mé srdce stojí, kaditelná žhavá. — —
 Řet vzdorný k prosbě, k pokleknutí noha.
 Jen z kaditelný — nevím, kdo ji živí —
 dým vonný písní stoupat neustává.

A v cyklu „E morta“ v těžkém bolu nad náhlou smrtí přítelkyně Marie Kalašové oceňuje blahé dobrodiní víry jímavými verši:

Kde pouze v žalu třesem rtoma,
 tam blažena je vřra doma.
 Kde s hrůzou zrak náš propast měří,
 tam letí duše, která věří.
 Kde bezdno, tma a noc nám zdá se,
 tam šťastná vira usmívá se.
 My trny máme — ona růže,
 o třikrát blah, kdo věřit může!

Pokračování.

ŠIMON STYLITA.

Román z doby kněžského rozvratu.

IV.

Když druhého dne slečna Božena zvala ve škole P. Šimona na nedělní divadlo v Kamenici, byla až překvapena, když bez váhání slíbil, že přijde.

„Necháte se zase zastrašit všelijakými ohledy a najdete si výmluvu,“ zapochybovala, „zvláště když jsem vám neprozřetelně prozradila, že i já hraji v „Oblacích“.“

„Uvidíte!“

Přišel, třebaš ještě v neděli dopoledne nalezl v kaplance pozvánku na přátelský večírek ve spolku. Vzbudil s počátku trochu rozruchu mezi shromážděným obecnstvem, ale brzy si naň zvykli, tak jako i sám brzy překonal prvotní ostych. Hra ho upoutala a když po divadle přišla slečna Božena, zardělá ještě umýváním a usměvavá úspěchem, za paní řídící do sálu, upřímně ji blahopřál.

„Máte také trochu zásluhy,“ odpověděla. „Musila jsem se přece snažit, když jsem věděla, že mě pozoruje a kritizuje takový vzácný u nás host a k tomu básník. Ale udělal iste mně opravdu radost, že jste přišel,“ dodala tlumeněji a stiskla jemně jeho ruku.

Odházela již s matkou, kdežto P. Šimona zavedl dr. Sehnal do hostinské místnosti, kde už byli správcovi, řídící, doktor a několik pánů i dam z místní honorace.

„Tady vedu panstvu našeho poustevníka,“ představoval jej. „Byl by pomalu zarostl mechem ve svém doupěti, ale zavčas ještě poznal nebezpečí a chce mu utéci. Odhodil již brejle mámení a přišel se podívat, jak se baví ten hříšný svět . . .“

„Tak se to patří,“ rozkládal přítloustlý mistr pekař, zatím co ostatní vítali kaplana. „Kněží musí mezi lidí a ne se zavírat jen do fary a do kostela. Tak to bejvalo za našich mladejch let: panáček i kantor, doktor i švec — všeci jsme se scházeli v jedné hospodě. Proč by to nemohlo bejt i dnes? Dyť se přeci nepokoušem! To jenom ty proklety strany a spolky . . .“

Za chvíli rozproudila se již ve společnosti čilá zábava. Obyčejná hospodská zábava, při níž lidé dovedou se hlučně smáti i nejvšednějšímu vtípu a při níž jedinou snahou jest ubíti lehce čas a zapomněti na vše, co se jindy tlačí v duši.

P. Šimon cítil, že jim s počátku přece jen jaksi vadí jeho přítomnost: nejeden a nejedna ohlédl se k němu při bujnějším slově, jako by zkoumali, co tomu říká; několikrát zachytil utkvělý na sobě pohled té či oné dámy, z něhož jasně mluvila zvědavost . . . Nebylo mu to příjemné a byl povděčen lékaři i dru Sehnalovi, že

jej zapředli do svého živého hovoru o nemoci pana arcikněze. Hlava ho brzy bolela z rostoucího šumu rozjařených hlasů, v hrdle ho štípal ostrý kouř doutníků, ale přesto, když krátce před půlnocí odcházel s drem Sehnalem a několik pánů ho zvalo, aby přišel zase brzy mezi ně, slíbil.

Cítil, že to všechno, co dnes viděl a slyšel, je daleko onoho ideálu, o němž snil. Ale vždyť je to jen první krok — omlouval se. Nutno nejprve poznati lidi, na něž má mít vliv. A v hospodě podávají se lidé nejpřirozeněji . . .

Tak to řekl i dru Sehnalovi, když se ho na ulici ptal, jak se mu to dnes líbilo. Katecheta se jen shovívavě usmál a zavedl hned řeč na to, co jim oběma poslední čas působilo nejvíce starosti: na visitaci. „Nemáte z ní strach? Už se to nebezpečně blíží, a vy jako nováček . . . Však jste se nadřel ve škole i v kanceláři . . .“

„Dělal jsem, co jsem mohl. Že to nepůjde, jak bych chtěl a jak jsou páni snad zvyklí z bývalých dob, to vím. Ale přece snad pochopí dnešní těžké poměry a budou mítí uznání . . .“

Katecheta se hlasitě zasmál.

„Uznání! Pán Bůh vám to slovo odpust, věčný idealisto! Viděl jste už někdy, aby páni s kopečka měli s námi uznání? Na příklad ve škole. Tam to musí při zkoušce všechno pěkně klapat: otázka — odpověď. Ale jak tam pracujete, jak se mučíte se zlotřilými kluky, kteří vám otravují doslovně dny i noci — na to se nikdo neptá. Páni mají dosud o škole představu z dob, kdy tam sami chodili . . . A nejenom o škole. Vezměte si třeba tu slávu a parádu při příjezdu visitátora: čím slavnější uvítání, tím lépe dopadla visitace. Tož se také podle toho receptu zařídíte, je to letos vaše starost . . .“

Stáli již u kostela. V hovoru ani si nevšimli, že už jich dohánějí správci s doktorem a řidicím.

„Ano, bez slavobrány by to nebyla žádná visitace!“ zasmál se kousavě řidící. „Pan dr. Sehnal nám sice už v zimě vykládal, že i církev bude teď demokratická, že si budete sami volit své děkany i biskupy a kanovníci že zmizí se světa, ale myslím, že se toho nedočkáme . . .“

„Možná spíš, než si budou učitelé volit své ředitele a inspektory,“ odbyl ho krátce katecheta a odbočil do uličky vedoucí k jeho bytu.

P. Šimon stál několik okamžiků a vdechoval s rozkoší svěží červnový vzduch. Zahlédl ještě, jak se v šeru paní správcová přivinula těsněji ke svému muži, zasmála se něčemu svým příjemným hlasem a zavolala na dra Sehnala, aby na ně počkal.

Za chvíli dozněly v nočním tichu i jejich kroky. Jen v hlavě šumí ještě divoce změř cizích hlasů a nezvyklých dojmů. Zdá se ti, žeš prošel neznámým lesem, kde s každého stromu volal na tebe jiný hlas a z houští hleděly na tebe steré oči: přátelské i cizí, laskavé i vysměvavé . . .

A teď jsi zase sám. Jen tmavá oblaka plují nad hlavou, zamlklá fara a ještě mlčenlivější kostel svírají tě po boku. A jsi rád, sobecky

rád, že jsi konečně chvílku zase sám. Že nemusíš dýchat vzduch otrávený kouřem a výpary těl. Že neslyšíš všedních tlachů a nevidíš všelijakých vypočítavých úsměvů.

Jsi rád, že je kolem tebe tak ticho a čisto. Aspoň tu chvílku, neboť víš, že zítra či pozítří půjdeš tam zase. Musíš, protože i toho jest třeba: vyšší úkol přivázal ti nová pouta.

Jen ta poetická, beránekově zvlněná oblaka mohou volně plout: nikomu neuškodí ani neprospějí.

*

Třebas se snažil hledět na visitaci klidně jako na věc, která jest jen nutným mimořádným vybočením z denních kolejí a po níž půjde zase všechno svou obvyklou cestou, přece jen se neubráníl značnému rozčilení, když očekával u kostela příjezdu kanovníkova. Viděl ostatně, že ani dr. Sehnal není zcela klidným. V taláru přepásaném cingulem, s doktorským kloboukem na hlavě, zrudlý v obličeji přecházel jaksi rozčileně podél řady dětí, stojících špalírem od náměstí k faře. Hrstkou lipovských žáků přivedla slečna Božena a stoupla si s nimi jako přílepek na rohu kostela.

Dvě větší školačky s kyticemi v rukou stály u schodků před farou a odříkávaly si potichu „uvítání“, které jim P. Šimon složil.

Pan arcikněz dal se dnes po prvé obléci do taláru, ale zůstal ve svém pokoji, nechtěje se ani oknem z kuchyně dívat na takové ubohé uvítání biskupova zástupce. Řekl již včera s výčitkou P. Šimonovi, když se s nim večer přišel domluvit o posledních přípravách, že se zrovna stydí. Jaká to bývala jindy sláva v Kamenici! Obec dala vždycky postavit u náměstí slavobránu, přišel celý obecní výbor, hasiči, spolky, všichni učitelé, množství rodičů s dětmi... A letos?

„Však to bývala vždycky jen milostpánova zásluha,“ bodla slečna Tereza. „Zašel pokaždé sám k panu starostovi...“

„Také jsem u něho byl,“ hájil se P. Šimon. „Ale nechtěl ani slyšet, skoro se mně vysmál...“

„Inu záleží na tom, kdo vyjednává a jak...“

„A co hasiči? Proč ti nepůjdou?“

„Jsou prý všichni v práci. A nemohou prý nikoho nutit, kdo je jiného přesvědčení, aby chodil na církevní parády...“

„Ale aspoň ze spolku snad přijdou s praporem!“

„Neříkal jsem nikomu,“ přiznával se P. Šimon. „Většina je také zaměstnána. Pak jsme se nedávno nepohodli a teď prý jsou mnozí na mne rozezlani, že jsem šel na divadlo ke Sládkům a ne na jejich zábavu...“

Slečna se jen jizlivě usmála, ale starý pán dal se do nářku.

„To bude zítra hotový škandál, ani vidět to nechci! Co si pomyslí pan kanovník o naší farnosti? Býval vždycky tak spokojen! A stane se to právě letos, kdy jsem měl být po visitaci jmenován čestným kanovníkem...“

„Ale milostpane!“ zakřikla ho slečna. „Das ist eine Indiskretion! Pan kanovník vám to psal jako tajemství, a vy to prozradíte každému...“

Arcikněz se trochu zarazil, podíval se tázavě na kaplana, ale mávl hned rukou.

„Však by se to dověděl tak jako tak. Ale nic z toho nebude, protože to zítra skončí u nás špatně. Kanovník bude se zlobit. A já přece za nic nemohu! A kdyby sám pan biskup přišel, co může chtít po nemocném člověku? Hned zítra zažádám do pense!“

Jistě jen ohled na kaplana zdržoval slečnu, aby nevybuchla hněvem. Starý pán nevyslovil této pohrůžky po prvé, ale dnes znělo to mnohem vážněji než dříve. Věřila, že při své chorobě a po případných výtkách při visitaci mohl by ji uskutečnit.

„Do pense!“ zasmála se kousavě. „Ale kam? Najdete teď slušný byt? Či myslíte, že na stará kolena prodám svůj nábytek a půjdu s vámi do nějaké pastoušky? Proto jsem obětovala celý svůj život? A proto jste se dřel padesát let v duchovní správě, abyste nakonec nesměl být ani pochován z fary? Je v tom tedy nějaký rozum začínat sám mluvit o pensi? Že nemůžete pracovat? Však budete zase chodit do kostela a psát v kanceláři. Ostatně na to je tu mladý pán, aby vás zastával. A když není všechno, jak má být, je to jeho vina a jen on si to odnese. To přece každý uzná. A zvláště takový rozumný pán, jako je kanovník...“

Dále již P. Šimon neposlušoval. Znal slečniny důvody a chápal je také: pense znamená pro ni konec hospodaření, jež je právě nyní tak výnosným zdrojem... Proto se jí brání, proto svalí všechnu vinu na případných nedostatcích na něj, na kaplana...

Nepřikládal sice včera těmto vyhrůžkám velké váhy, ale nyní se ho přece zmocnily obavy. Dopustil se ve svém úřadování opravdu nějakých chyb. A snad i uvitání mohlo být slavnostnější, kdyby se byl více přičinil. Ale pokládal to všechno za vedlejší, ba za nevhodné pro nynější dobu vypjatých snah demokratických. Kdyby sám byl takovým visitátorem, přišel by znenadáni a zrovna by si zakázal každé slavnostní uvitání...

Hlas zvonů vytrhl jej z myšlenek. Kanovník přijíždí.

Za okamžik zaujaly již všechny jeho síly povinnosti úřadu. Dostal se do proudu, jenž se bral obvyklou cestou visitačních formalit, zkoušek, prohlídek kostela i úředních knih a konečně protokolu i oběda...

P. Šimon si oddechl, když po obědě mohl odejít na nějakou hodinku do kaplanky a pomodlit se breviář. Byly tedy zbytečné všechny předčasné obavy. Kanovník, starý, opravdu rozumný a zkušený pán, jest uznalý a nelpí na maličkostech. Nedal nijak najevo, že by se ho nějak nemile dotklo prosté uvitání. Ve škole nepletl děti otázkami, ale pilně naslouchal, usmíval se i chválil. V kostele upozornil, co by mělo být opraveno, ale hovořil stále, i při obědě ještě, jako starší zkušenější přítel.

Teď už jen poslední scrutinium, a bude odvalen kámen, jenž poslední čas přece jen stále trčel do cesty a překážel volnějšímu rozletu . . .

Ale právě zde se P. Šimon zranil.

Když byl konečně povolán „nahoru“ do pokoje pro hosty, nepoznával skoro vřidného, usměvavého pána, jenž dopoledne stále pokyvoval drobnou šedivou hlavičkou a tak přátelsky shovívavě zamhuřoval nejednou dobrácké modré oči. Teď ty oči spočinuly na něm dlouze a přisně, jako by se chtěly zavrtati až hluboko do nitra, a vanul z nich již odměřený chlad představeného, vědomého své moci i — povinnosti.

Ano, starý pán jistě myslel, že koná jen svou povinnost, když začal po některých osobních dotazech dle předepsaného formuláře mluvit mladému knězi „do duše“. P. Šimon cítil, že se mnohdy až násilně snaží dodat svým slovům úřední tvrdosti a tváří přísného výrazu, že by jistě raději chválil než káral.

„Pan arcikněz a slečna hospodyně si na vás velice stěžovali,“ přiznal kanovník upřímně hned na počátku důvod svého změněného chování.

„Snad jen slečna —“ opravil ho s úsměvem.

„Není to zrovna k smíchům!“ zpřisněl kanovník již opravdověji. „Dobrý mladý kněz hledí vycházeti vstříc i hospodyně, zvláště je-li tak stará a vážná jako zdejší. Pan arcikněz jest nemocen, nesmí se namáhati a rozčilovati mluvením, tož jest jen přirozeno, že jsem musil vyslechnouti také slečnu. A co jsem o vás slyšel, to mě opravdu zarmoutilo, ba musím říci přímo: překvapilo, nikdy jsem toho — právě u vás, velebný pane — neočekával . . .“

Vzal na pomoc své poznámky — snad i proto, aby nemusil hleděti do těch mladých očí, jež se k němu upřely tak udiveně, jako by si nebyly ničeho ani vědomy.

„Nejprve tedy co se týká domácího, řekl bych raději: soukromého života. Málo prý si všímáte nemocného pana arcikněze — počkejte, nechte mě dokončit! Starý pán přece snad zaslouží, abyste ho častěji pobavil, řekl bych skoro: povyrazil. A když má už nějakou tu nevinnou zálibu nebo řekněme libůstku či koníčka — třebaš ty kartičky — no, Pane Bože, vždyť by snad mladého kněze neubyl, kdyby si s ním někdy večer zahrál hodinku nebo dvě. Ba myslím, že by to bylo pro něj nejednou i dobré, protože by se tím vyhnul leccčemu, co se pro kněze méně hodí, řekl bych skoro: co je pro něj záhubné. Tak na př.: chodí prý k vám do kaplanky pro knížky velká děvčata, ba i jakási mladá vdova, a vy se s nimi kolikrát tak vesele bavíte, že je to slyšet až venku v síni. Té vdově prý jste dal i svou fotografii a ona ji má veřejně pověšenou na stěně. Ve škole prý se bavíte s učitelkami, ano chodíte i do jejich bytu. To všechno přece musí buditi pohoršení mezi farníky.“

„Dovolte, pane kanovníku —“

„Počkejte, nejsme ještě hotovi s touto věcí. Přicházíte prý někdy

pozdě domů — proto jste si za nemoci pana arcikněze dal udělati i klíč od fary, ačkoliv to zde nikdy nebylo zvykem. Na př. nedávno jste byl na divadle docela i v pokrokovém spolku a přišel jste domů až o půlnoci. Nu tak, není to snad všechno pravda?"

Pokoušel se vyložit i jednotlivá obvinění. Kanovník bystře ho pozoroval, několikrát zavrtil hlavou, něco si také poznamenal, ale na konec ho přerušil.

"Tak vlastně dozráváte skoro všechno. Vidím aspoň, že slečna nelhala. Divá se na to ovšem se své stránky, vy to zase posuzujete jinak. Máte dosud na očích růžová sklička nezkušeného mládí, slečna hledí již skly černými. Rád bych vám věřil, že je to všechno dosud s vaší strany nevinné, ale musím vám také říci, že pro mladého kněze jest podobné chování zrovna nebezpečné... Než máme zde ještě horší věci. A to se už nedá jen tak přehlédnout nebo vymluvit mladistvou nerozvážností. Vy prý jste — reformistou!"

Oči starého pána zabodly se při tom slově do zrudlých tváří kaplanových. Na okamžik zavládlo v dusném pokoji mrtvé ticho, že bylo slyšeti i jemný bzukot mouchy někde u stropu a kroky přecházející po úzké chodbě.

"Dr. Sehnal už čeká," pomyslí si P. Šimon. Snesl pohled kanovníkův: v této věci necítil se ničím vinen.

"Chci reformy v církvi, jako velká většina našich kněží," pronesl již skoro klidně.

"Re-for-myl!" protáhl kanovník to slovo a usmál se na okamžik sarkasticky. "Kdo pak by dnes nemluvil o reformách? A zvláště vy mládí myslíte, že převrátíte svět! Ostatně svět si převracíte, ale církev nechte na pokoji! A především hleďte sebe reformovat: celý život vám sotva stačí, abyste dosáhli dokonalosti. Pak se nebudete starat o věci, kterých nikdy nezměníte..."

P. Šimon se zase mimoděk usmál, když si vzpomněl, že táž slova slyšel dávno z úst rozhorleného arcikněze.

"Ano, nezměníte," opakoval kanovník důrazněji, postřehnuv jeho úsměv. "A proto nás velice překvapilo, že jste psal do pověstného orgánu reformistických kněží a podepsal jste se docela plným jménem..."

"Myslil jsem, že je to statečné a správné. Nemám rád anonymních článků."

"No ano, ale pan prelát nechtěl tomu ani věřiti. Měl vás rád, mnoho si od vás sliboval pro budoucnost a pro naši literaturu — teď ovšem jste ho zklamal. Ale tady jsem slyšel ještě něco, o čem jsme nevěděli. Zavedl jste docela svévolně češtinu do všech obřadů — via facti, jak se teď rádo říká."

"Pan arcikněz nic nenamítal," hájil se. "A jinde to dělají také..."

"Inu, starý pán, staral se jen o kancelář a v kostele vám ponechal důvěřivě volnou ruku. A to nebylo dobré. Slečna povídala, že lidé i reptali proti češtině, zvláště v zámku..."

"Těch několik Němců nebo odrodilců přece nic neznamená,"

řekl trochu pohrdavě, nevzpomínaje v té chvíli, že kanovník jest také rodem Němec.

„Dovolte, velebný pane,“ rozčilil se starý pán, „každá duše je Pánu Bohu stejně milá. A v církvi katolické nesmí býti pěstován žádný nacionalismus!“

„Měli spíše Němci takové ohledy na Čechy? Ve Vídni nebo třebaš i v Brně. A dosud...“

„Vy se odvažujete něco vytýkat?“ vyskočil rozčileně kanovník a tváře mu zbrunátněly. „Chcete snad i pana biskupa kárat? Bezpochyby jste i pro to, aby byl zbaven svého úřadu?“

„Nemyslil jsem vůbec na něj a také osobně nemám nic proti němu. Naopak...“

„Ale jste reformista a ti se tím netají... Ale abych nezapomněl, mám tu ještě něce vážnějšího. Chcete prý se oženit!“

„To je lež!“ prohlásil pevně. „A slečna, která vám to řekla, vi sama, že lže...“

Rozhodný hlas a jistý pohled odzbrojil starého pána. Usedl a probíral se okamžik ve svých poznámkách, snaže se uklidnit. Na chodbě ozvaly se zase pevné kroky. Odpolední slunce ozářilo na protější stěně starý olejový obraz, kterého si P. Šimon teprve teď povšíml: žena hřišnice u nohou Kristových.

Hra paprsků na živých dosud barvách přivábila i modré oči kanovníkovy. Změkly trochu a obrátily se hned k mladému knězi.

„Vidíte, velebný pane, chtěl jsem vám vlastně tak trochu otcovsky domluvit, ale rozčilil jste mě svým odporem. Máte tvrdou hlavu a zdá se mi, že bych darmo plýtvat slovy, abych ji obměkčil. Není také času k tomu. Uvažujte již sám o tom, co jsem vám musil vytknouti jako váš představený, který vyslechl tolik těžkých žalob. Nechci vás odsuzovati (oči zabloudily zase k obrazu na stěně), ale ze všeho, co jsem slyšel, mám dojem, že jste se ocitl na špatné cestě...“

Ještě několik napomenutí a výstrah, z nichž bylo P. Šimonovi zřejmo, že kanovník přece jen věří slečniným žalobám více než jeho vysvětlením. A to právě se ho dotklo nejbolestněji...

Přeběhl beze slova vedle dra Sehnala a zastavil se až dole u kuchyně. Napadla jej pojednou divoká touha vejít tam a spoličkovat tu — dáblíci! Sevřel pěsti, jak ho v té chvíli přemohl vztek. Věru, snad i škrtit by dovedl! A naplít do těch falešných, zlých očí...

Ovládl se brzy a vešel rychle do kaplanky. Zastavil se uprostřed pokojíku a zachytil se stolu — tak jej náhle zabořila hlava, jako by ho někdo palicí uhodil. Jak byl, vrhl se na neodestlané lůžko a zaryl hlavu do perin. Místo vzteku rozlila se nitrem jakási nesmírná lítost.

To je tedy ovoce skoro celoroční práce! Povídacák staré, jedovaté ženy věří se více než jemu... Pro několik podezřívavých slov padá do propasti všechno, čemu se tu obětoval kolikrát s napětím všech sil. A je snad nyní již označen tam v papírech kanovníkových jako nehodný kněz, kráčeji po špatné cestě...

Což jest opravdu takovým? Všechno v něm volalo, že ne! Tisícekrát

ne! Má přece nejlepší úmysly. Chce prospěti lidu. Chce sloužiti věrně Bohu a církvi. Nebyl snad dosti prozřetelný a opatrný. Nechal se snad někdy příliš vésti citem, ale že by byl na špatné cestě? A že by zasloužil jen výtek a výstrah?

Probíral v duchu celé dnešní scrutinium a začínal shledávati, že na otázky kanovníkovy neodpověděl vždy dosti výrazně a přesvědčivě. Teď se mu samy nabízely nové důkazy a důvody, vybavovaly se mu v mysli podrobnosti, na něž tam nevzpomněl. Kdyby nyní stál před kanovníkem, jinak by se hájil! Přesvědčil by jistě starého, jinak jistě dobráckého pána, kdo jest vinen . . .

Vzrušila jej pojednou myšlenka, že by měl jíti ještě jednou za ním a povědět mu všechno tak, jak si to nyní uvážil. Vyskočil z lůžka, ale sotva stanul pevně na zemi a rozhlédl se kaplánek, vrátila se mu střízlivá rozvaha.

Ne, bylo by to dětinské. Nesmí přece opláceti stejným. Nebude žalovat a tím méně se někoho doprošovat. Je přece knězem, snese i zřejmou nespravedlnost a ukáže, že se v něm mýlili . . .

Tak to řekl i dru Sehnalovi, když se za okamžik objevil v kaplance a začal se vyptávati, o čem s ním kanovník jednal tak dlouho a tak živě. Sám byl hotov velmi brzy a všechno šlo zcela hladce.

„Odpusťte, mladý panáčku, ale máte patrně v žilách místo krve syrovátku. Stát se to mně, spoličkoval bych tu bábu a hned zítra bych jel k biskupovi a hodil mu kolárek pod nohy . . .“

Gesta katechetova byla divadelní, ale hlas zněl opravdově a v očích se to blýskalo jakousi tvrdou vášnivostí.

„To bych opravdu nedovedl a až si všechno rozložím . . .“

„Polibím ještě bábě ruku a poprosím ji uctivě za odpuštění!“ zasmál se dr. Sehnal. Jakýsi drsný, skoro příhrublý tón zněl v tomto posměchu, že se P. Šimon až udiveně naň zadíval. Zpozoroval to a dodal tlumeněji: „Vidíte, na mě nikdo nežaloval, kanovník mluvil dnes, jako by zlata ukradoval, ale všechny ty sladkosti na mě neúčinkovaly. Už je pozdě . . .“

Vtom zalehl ze síně šum kroků a hlasů.

„Panstvo už je na odchodu, musíme se jít rozloučit . . . Jen nedělejte ztrápenou tvář! Už na vzdory Tereze ne! Měla by jen radost, že se jí to podařilo. Ať pukne zlost!“

Arcikněž přes odpor kanovníkův vyšoural se také až na práh síně. Líbali se právě na tváře, když oba kněží vyšli z kaplanky. Hospodyně všeka jaksí zpokrnělá stála za starým pánem, hotova každou chvíli jej zachytit nebo podepřít. Shýbla se a políbila kanovníkovi ruku. Vtiskl jí při tom nějakou bankovku pro služebné a ohlédl se po mladých kněžích.

Dr. Sehnal první přistoupil a schýlil se k podávané pravici.

„Nu dobrá, pane doktore!“ pohlídl jej kanovník po zardělé tváři. „Tak jen pilně pracujte dále. A pište zasel Budou za chvíli prázdniny, oddýchnete si od té školní driny — doufám tedy, že o vás brzy zase v Brně uslyšíme . . .“

„O jistě! Vynasnažím se . . .“ sliboval katecheta, znovu se hluboce ukláněje — snad aby zakryl trochu potměšilý úsměv, jenž se mu kmitl v očích.

P. Šimon stiskl lehce podanou ruku a podíval se přímo do vráscitě tváře kanovníkovy. Neviděl v té chvíli nikoho jiného, ale cítil, že s druhé strany hledí naň zkoumavě šedivě a nedobré oči, které by tak rády asi byly svědky jeho veřejného pokoření. A vedle nich jiné chvíli se obavou a snad potichu odprošují, jako již tolikrát dříve, když se jejich pán v nemoci podroboval silnější cizí vůli . . .

Kanovník snesl na okamžik pohled kaplanův, ale pak náhle usměvavá jeho tvář zesmutněla, oči zamžikaly, jako by se bránily slzám, a ústa se pootevřela . . . Ale slovo, které se tlačilo na rty a které všichni dychtivě čekali, nevyšlo z úst. Jako by je tam tajemnou silou upoutal ten dvojitý pohled, jenž se právě skřížil před jeho zraky . . . Jen ukazováček pravé ruky se pozdvihl, zatřepetal se nejistě v teplém vzduchu farské síně, jako by byl na rozpacích, má-li výstražně pohrozit či otcovsky se sklonit k té mladé hlavě . . .

Vtom otevřel někdo dveře a současně rozhlaholily se na věži zvony. Radostně, třebaš na rozloučenou.

I kanovník si oddychl. A uvadlá tvář zkrásněla zase dobrým úsměvem shovívavého stáří.

Pokračování.

IVO R. DRLÍK:

KRISTUS POD LESEM.

Na trnovou korunu Ukřižovaného pod lesem
usedl kos a hvízdá hymnus touhy.

Nad lesem hoří bílý den,
les spřádá píseň s pramenem
jak pozdrav vroucí, dlouhý
Ukřižovanému.

Nad lesem hoří bílý den,
z lesa zní rozjásaný proud,
až poutník stane udiven:
„ . . . teď na bol zapomeň!“

Na trnové koruně Ukřižovaného pod lesem
hřeje se kos a spřádá hymnus touhy.
Sta tónů řine od kříže. Jsou vděčným teplým pozdravem
sta černých kosů
Synu i Otci . . .!

PAMÁTCE VLASTY PITTNEROVÉ.

Dne 8. března zemřela po delším utrpení populární spisovatelka, hojně zastoupená svými spisy ve všech veřejných knihovnách a vítaná ve všech časopisech směru katolického, protože v babylonském zmatku literární amorality svědomitě plnila záslužný úkol spisovatelky *lidovýchovné*.

Den po smrti *Vlasty Pittnerové* jel jsem za březnové nepohody horskou silnicí se širokým výhledem do kraje, jež ona pro literaturu objevila. Těžká oblaka jako smuteční závoj ležela nad černými lesy od Tisůvky k Peperku, jako chmurné sklepení klenula se nad Polničkou, Stržanovem i Světnovem, kde její prostoduché hrdiny živi „dřevěný chléb“, valila své kalné vlny přes moravský Žďár až k Obyčtovu, kam oni o letní pouti rádi putovali za Matkou Boží, staří i mládí, s milostným snem i s krvácející ranou na duši. Sychravý vítr jako neblahý posel letěl nad sebevědomými grunty i náročnými rychtami, nad osamělými mlýny i zapadlými myslivnami, kde všude odehrávaly se šťastné i bolestné románské chudiny i zemanů — nezastavil se ani nad zalesněnou homoli Zelené Hory, kde na tichém hřbitůvku kolem krásné barokové svatyně věčný sen drímají hrdinové povídek, jimiž zesnulá ponejprv do literatury uvedla osobitý svět *Žďárských Hor*.

Večerní soumrak záhy vše zahalil. Celý ten březnový den podobal se dušičkovému listopadu, jako by sama příroda zdejšího kraje truchlila nad rakvi své básničky. A zatím, co vozík drkotal po zmrazcích a výmolech špatné silnice, tanul mi na mysli čestný úkol zvěčnělé Prozíratelnosti přidělený, dobré dílo její pracovitě ruky, i těžký los životní, kterým se čestně a statečně protřpěla až ke smrti.

*

Vlasta Pittnerová narodila se 1. ledna 1858 v Polné, kde její otec byl purkmistrem a důležitým faktorem v národním probuzení tohoto města, blízkého tvrdě německé Jihlavě. Provádána za myslivce do Žďárských Hor, prožila tam sice jen deset let, ale literární práci zůstala jim i rodnému městu věrnou až do smrti. Od roku 1894 žila trvale v Praze. Literárně pracovala čtyřicet let.

Kdyby bylo možno shromáždit na jedno místo všechny knihy V. Pittnerové i jejich různá vydání a sebrati k tomu i črtý roztroušené v kalendářích zdejších i amerických, vznikla by z toho celá knihovna. Kdož by takto soustředěnou práci pilné autorky viděli v celém rozsahu a úplnou, sotva by chtěli věřit zarmucující pravdě, že neúnavná autorka těchto asi šedesáti svazků, od té doby, co se spolehla jen na své dovedné péro, žila — neříkám v bídě — ale v ustavičné chudobě.

O žádném blahobytu, jenom o chudobě svědčil její vinohradský byteček. Byla to jen kuchyňka s oknem do dvorka vysokými čínžáky ohraničeného, příslušná světnice s vyhlídkou do Korunní třídy měla jiného nájemce. V koutku za plátěnou zástěnou ukrčovalo se ohniště, ostatní prostor vyplňovala postel, skříň, pohovka a stolek. Všude plno památných obrázků a rodinných podobizen. V největší úctě chovala zesnulá předměty po svém otci. Byly to památky z přátelských styků jeho s Boženou Němcovou za jejího pobytu v Polné, i z otcova důvěrného přátelství s Karlem Havlíčkem. Také o její katolické zbožnosti svědčily stěny příbytku. Stolik býval zarovnán knihami, časopisy, rukopisy i květinami. Od té doby, co ji slábl zrak, psávala Pittnerová na desce u okna. Ráda si při tom zakouřila.

Navštívil jsem ji několikrát v posledních třech letech, přinášeje pozdravy z kraje, k němuž lula až do smrti. Byl jsem jistě z nejvášnivějších čtenářů jejích prvních rázovitých obrázků, když je počínala tisknout v letech devadesátých a rázem v nich šťastně zachytila život i duši lidu z našeho kraje. Nepřestal jsem sledovati její dobré dílo ani později, kdy už kritika její práce pomijela s výtkou, že autorka nesplnila, co její talent v prvotínách sliboval. Pro tento zájem získal jsem snadno její důvěry.

Často si požalovala na otřesené zdraví, v posledních dvou letech hlavně na slábnoucí zrak, ztěžující práci, která jí byla útěchou a radostí. Zpravidla slyšel jsem také stížnosti na nakladatele. Že nebyly bezdůvodné, o tom dostatečně svědčilo přeskromné obydlí. Při tom však nouzi přece netrpěla. Chválila si vydavatele amerických kalendářů, že výborně honoroval její povídky, u zámořských krajanů velmi oblíbené. Vděčně vzpomínala nakladatelů Pečirkova kalendáře za to, že ve svých vynikajících hodnotách na universitě i ve vojsku chudobnou a přezíranou spisovatelku poctivali srdečným a účinným přátelstvím. Měla vůbec několik dobrých přátel, kteří pomohli, kde péro nestačilo, dovedouce otevřítí pomocný zdroj jak u Svatoboru, tak u ministerstva Národní osvěty a moravského zemského výboru. Sama se nikdy podpory nedožadovala, raději by byla bídu snášela. Z občasné výpomoci, získané téměř přes její hlavu, mohla si aspoň během svých vleklých neudů dopřát každý rok osvěžujícího pobytu v Karlových Varech nebo v Poděbradech. Velice si líbivala také v příjemných zájezdech ke spisovatelce Julii Vlasákové, kdež bývala přijímána s otevřenou náručí.

Jednou za říjnového stmívání vyslechl jsem celou historii jejího nešťastného provdání. Pittnerová se vzrušeně hájila proti nárknutí, které jí zlomyslně stíhalo, když od muže odešla do Prahy, a které s hloupou a zcela vylhanou pomluvou, že při spisování prázdní jednu láhev za druhou, udrželo se v našem kraji až do dneška. Pravda je, že starší vdovec, náchylný k pití a myslivecky obhroublý, nebyl ji duševně roven a nevážil si vzdělané ženy, která mu obětovala mládí a snažila se být dobrou pěstounkou osířelým děvcátům, i když jedno z nich chovalo se k mladé maceše hodně zarputile. Kamenem úrazu

byl tu ovšem také literární talent, deroucí se přes všední práci a hospodyňské starosti násilně na světlo. Literární snahy mladé choti, třebaže domácnost pro ně nikterak netrpěla nepořádkem, byly zcela neliterárnímu fořtovi, dávajícímu „dvaatřiceti loupežníkům“ bez rozpaků přednost před nejkrásnějším románem, soli do očí. Ostatně, můžeme tomuto muži zazlívati, že se bál neznámého démona, když i sám praktický otec zesnulé autorky hned doma všemožně z ní vymítal fabulisačního pokušítele?

Za jedné návštěvy rozhovořila se Pittnerová velmi vřele o *Růžene Svobodové*, nedávno před tím zemřelé. Rozuměla dobře jejímu dílu a znala její povahu i život. Mluvila o ní s největší úctou. Také se dotkla známého vztahu zesnulé básnířky k vynikajícímu spisovateli — a prohlásila důrazně: „Lidé jsou zlí. Každou velikost snaží se snížit. Naše baby v sukních i kalhotkách klevetily i o tomto přátelství na úkor cti nebohé Růženy. Ale, příteli, mám jen jednu pravici a denně ji potřebuji k uhájení života — ale dala bych si ji utnouti za přesvědčení, že to byl vztah čistě spirituelní. Každý stín podezření ubližuje zvěčnělé!“

Nutí mne hluboká úcta k oběma nevšedním ženám, abych odevzdal veřejnosti toto svědectví.

*

Starý polský veršovec napsal, že spisovatelství je „rzemiosło, co prócz (mimo) slawy k-sa (kousku), nic nedaje autoru — ni chleba ni mi-śsa (masa)“. U našich populárních spisovatelů — až na dvě, tři výjimky — není skutečně hmotného blahobytu, ale ještě méně je tu slávy, kterou jim polský autor neupírá.

Pittnerová byla nedoceněna a přehlížena i těmi kritiky, kteří ještě mají zdravý smysl pro výchovné úkoly národní literatury. Mnohé nekrology jevíly jen rozpaky pisatelovy, a způsob, jak jeden ze druhého opisoval několik titulů podružných prací, opomíjeje její díla nejlepší, svědčí, že i svědomití literární dějepisci pustili dávno se zřetele autorku odbytou názvem kalendářové povídkárky. Že literární směry, uvádějící k nám udýchaně kdejaké zahraniční pomatence pro psinu pražských kaváren, plijí po díle takových svědomitých dělnic, jakou byla Pittnerová, to na jejím významu ničeho neubírá. Ty módní pikantní nehoráznosti z Moskvy, Paříže nebo z Itálie zmizejí záhy v odpadkových stokách a na smetišti, kam jediné náleží. Čas na ně vezme koště. Zbude po nich jen mravní spustošení v mladých duších a zabsurdnění všeho, v čem lidé ctili pravdu a dobro. Proti těmto „vlašským a ruským salátům“ je dílo Pittnerové krajíc černého, domácího chleba. Bude ještě dlouho sytiti široké vrstvy lidových čtenářů. V knihovnách západní Moravy a jihovýchodních Čech je Pittnerová z pěti nejoblíbenějších autorů. Nebylo by žádné neštěstí, kdyby byla hojně čtena v celém národě. U Pittnerové je ctnost cinosti a hřích hříchem, ona nestírá hranic mezi dobrou a zlem, nesvádí na scestí čtenářovo svědomí. Je proto směšnou

antikvitou u literární mládeže, vzývající jen autory, kteří k poučení osmnáctiletých revolucionářů předvádějí „světoběžnice se sklony lesbickými“ a jiné „ženy neřestné, pustošené a pustošící“. Běda národu, až tato literatura s cynickou etikou barů a kabaretů z „kulturních“ středisek prosákne i na venkov. Tu mravní Sodomu, co potom bude následovati, vyléčí jen oheň a bič Boží.

Vedle zdravého mravního jádra dlužno v nejlepších spisech Pittnerové oceniti i jejich značnou literární úroveň. K nejlepším, vedle prvních sytých rázovitých obrázků z dědin při českomoravském pomezí, čítám „Jindru“, „Maloměstské vlastence“, „Úřednické sirotky“, „Pány od stavu“ a „Mušketýrova syna“. „Maloměstské vlastence“ zvláště si cením, jelikož v nich autorka věrně a malebně zobrazila probuzenský život v městě Polné v letech čtyřicátých s památnými Besedami, jimiž tak šťastně a rychle křísil se národní duch měst venkovských.

Vychována v rodině, jejíž probudilé češství bylo vzorem celému městu, zůstala Pittnerová až do stáří věrna ideálům své mladosti. Její srdce hořelo sebevědomým nacionalismem až do stáří, jež nebylo ani bezstarostné ani bez bolesti. Jako za mlada působila platně při organizaci Národopisné výstavy, tak do posledních let účastnila se proslovy a přednáškami různých podniků Ústřední Matice školské i jiných spolků obecně prospěšných a dobročinných. Zejména podniky propagující úctu k mateřství měly v ní ochotnou pomocnici. Sirotkům a mrzáčkům ráda pérem posloužila. Ústřední Matici školské učinila i veliký dar odkazem autorského práva s důchody z něho plynoucími.

Vlasta Pittnerová se svěřenou hřívnou dobře hospodařila. Neuznáváme výtky, že v pracích pokročilého věku silno moralisovala — když spíše a právem bychom měli želeť, že vyšší duchové a větší umělci příliš demoralisují. Správně napsal o ní J. K. (Jan Kabelík?) v životopisném náčrtku připojeném k „Maloměstským vlastencům“, že celým svým dílem plní ušlechtilé poslání „*buditi to upřímné zánícení pro počestný život soukromý a pro dobro celonárodní, bez něhož by národ v našem postavení nikdy nemohl čestně obstáti v soutěži světové.*“

*

Když Vlasta Pittnerová dotrpěla, stalo se něco, co je v křiklavém rozporu s celým životem a dílem zesnulé. Mrtvola byla spalena a při kremaci fungoval duchovní sekty československé.

Všichni, kdož Pittnerovou dobře znali, ze spisů i z osobních styků, jsou přesvědčeni o jejím přesné katolickém smýšlení. Jako zůstala po celý život věrna vlasti, tak nebylo ji možno zpronevěriti se katolické církvi. V její bytě na význačném místě byl malý kříž a na něm růženec. Celé její dílo, od prvních svěžích povídek až do posledních črt unaveného již ducha, nasyceno je morálkou křesťansko-katolickou. Bylo ji to také vytýkáno jako přílišné lpění na tradici a hověná tendenci Kosmákově. Věděla, že si tím v oficielních

kruzích literárních neposlouží, a přece neslevila ze svého přesvědčení ani písmeny. Kdyby byla jen trochu zaveslovala do vod liberálních nebo se poklonila rudému kalichu na černém praporu, mohla být přijata na milost a získati kousek slávy pokrokového spisovatele. Zatím nesla klidně odium klerikální kalendářové povídkářky až do smrti a do poslední chvíle plnila svými příspěvky převážně listy směru katolického.

Ze spisů Pittnerové známa je její záliba v popisech církevních slavností, zejména Božího těla. Nebylo v nich sice oslňujících barev z Mrštíkovy palety, zato tím více živé víry a hluboké úcty k Tajemství. Také kultu mariánskému dostalo se v jejích spisech hojně vlivu na život lidový, jak to souhlasilo s nedávnou ještě skutečností. Její dušičkové vzpomínky i vesnické pohřby dýši pravou katolickou zbožností a vírou ve svatých obcování. Ve svých obrazech z doby národního probuzení vyzdvihuje po právu veliké zásluhy katolického kléru, neopomíjejíc zdůrazniti praktický katolicismus, kterým žila a dýchala tehdejší společnost.

Upřímné katolictví Vlasty Pittnerové dosvědčuje také paní N., učitelka na odpočinku, žijící v našem městě. Celých dvačtyřicet let byla intimní přítelkyní zvěčnělé spisovatelky. Znajíc ji až do morku, byla těžce znepokojena způsobem, jakým Pittnerová odešla se světa. Ujišťovala mne nezlomným přesvědčením, že Vlasta byla vždy dobrá katolička. Také želela pomluv, jimiž zesnulá urážena po odchodu z Polničky, ubezpečujíc mne, že nebyla vina u mladé manželky, která ke staršímu vdovci chovala se korektně a jeho domácnost držela ve vzorném pořádku, i když srdce ji táhlo k péru, jež manžel nenáviděl. I v Praze jako mladá ještě žena živila se Pittnerová poctivě. S počátku se uchytila mezi osnovateli Národopisné výstavy. Po ní byla nucena usednouti do budky pod Petřínem, kde prodávala vstupenky na lanovku. Odtamtud odnesla si kloubový hostec a potom často stonávala. Zatím uplatnila se již v literatuře a odhodlala se žítí jen z výtěžku svého péra. Což divu, že to nebylo vždy ku prospěchu díla. Trpělo spěchem, k němuž nutily denní potřeby. Ale podle svědectví paní N.—é Pittnerová i ve zlých časech dovedla se obejiti bez dluhů a čachrů, hrda na poctivou práci, kterou zmáhá všechna protivensví. Ještě roku 1924 živila se Pittnerovou několik týdnů v Lázních Poděbradech. Tehdy tam Pittnerová sama řadila a vedla družičky v průvodu o Božím těle.

Zaznamenávám i výrok: „já — taková katolička!“ jež Pittnerová pronesla na podzim roku 1925 za řeči s redaktorem „Vlasti“, P. F. Košákem, když mu donesla povídku pro ročník právě vycházející. Kdo se roku 1922 v Praze účastnil valné hromady Družiny literární a umělecké, která tehdy přičleněna byla k ustavené Lidové Akademii, pamatují, že Pittnerová dostavila se do této schůze a byla předsedajícím Lutínovem uctivě přivítána a na jeho vyzvání usedla u stolu předsednictva.

To všechno shrnuji a uvádím, aby náboženské přesvědčení zesnulé,

souhlasné s duchem jejího díla, nemohlo být bráno v pochybnost.¹ Aby nebylo křivděno památce zasloužilé ženy, které české listy směru katolického a české čtenářstvo vůbec povinny jsou jenom vděčností. Také její péro bylo z těch, která snažila se podchytiti základy dnešní společnosti, podemleté porážkou autority, brutálním bojem všech proti všem, agresivní nevěrou a cynismem světácké literatury.

ALOIS STAN. NOVÁK:
JEN TOBE, ŘÍME!

Jen tobě žiji, Říme, a tvé historii,
jež snům mým dává pravou odpověď,
když ztlelou roušku lehce poodkryjí,
za níž žil dnes již odumřelý svět,
jehož šept slyším z těžkých, starých knih.

Celé dny duch můj rád se živí z nich
jak bludný motýl vůní pestrých květů,
až leckdy hlava z divných snů se točí
a smělé touhy kradmo splynou s retu
a pablesk vášně v matné zory skočí.

Jak často nad knihou tvých dějin k čelu ruka
se přissaje, jak pijavice lačná,
by spadla ranou, pod níž deska stolu puká
jak skály hrot, když blesk v něj sjede z mračna
a hromem v horách o své síle mluví.

Jsem vděčný, Říme, ti a jak své chůvy
držím se ruky tvé i tvého šatu
a u nohou tvých sedám milerád
a zvláště tehdy, když můj život katu
mne dává na pospas, jenž zve se stesk
a smutek zbytečný, na nějž jen zapomínám
v pohádkách tvých — — —

Mých očí lesk
nese se potom čarodějně jínám,
když maně ruce za fantomem spínám.

Znáš, Říme, konejšit mé duše hlad. —

POHÁDKA O SMUTNÉ PRINCEZNĚ.

Byl jednou jeden král a ten měl jedinou dceru. Když dorostla, byla tvář její krásnější než tvář modly, ruce její bělejší než slonovina a nohy její štíhlejší než nohy laní.

Kde kdo se podívoval princeznu kráse a z dalekých krajů přicházeli statní rytíři, aby se jí poklonili. A každý, jak ji spatřil, byl hotov zemřít za jediný její úsměv.

Princezna přebývala v nádherných komnatách, neboť otec její měl mnoho pokladů a v říši jeho slunce nezapadalo. Z nich nejkrásnější byly první tři.

První byla z parského mramoru a dlažba v ní byla lesklá, otvory v klenbách shora osvětlená, a zdi vykládány byly smaragdy a průsvitnými křišťály. V té komnatě si princezna pozlaceným míčem hrávala.

Druhá komnata byla porfyrová, štíhlým sloupovím na několik zákoutí rozdělená. Tam byly chrysoprasové fontány. Z uměle tesaných hlav krokodilů a pelikánů vytékala čirá horská voda, tu studená, tam vlažná, onde vroucí. Tam se koupávala princezna.

A třetí komnata byla jaspisová. Tam bylo lože z čínského hedvábí, jehož podušky byly kajčím perím vycpány, a lože celé posypáno bylo listky centifolii, jež nikdy nevadly. V křišťalové nádrži pluly zlaté rybky se stříbrnými hlavičkami, a na bidélku posázeném perlami poskakoval bílý papoušek, který uměl mluvit jako člověk. Okna byla zastřena záclonami bílými jako sníh a hebkými jak pavučiny lesních pavouků.

Když se zdvihly záclony jaspisové komnaty, bylo viděti do krásných zahrad táhnoucích se podél řeky, která tekla mezi horami. V těch zahradách bylo stinné stromoví a keře růžové. Vodotrsky stříkaly tam proti zářícímu slunci, voda jejich padala pak do velikých vodojemů, a z nich opět tekla do jiných, jež byly níže položeny, potom znovu vystřikovala ze zakřivených a rychle se točících zobáčků, a tak násobila šum svůj bez konce mnohotvárným bubláním a ševelem, jenž zněl jako ohlas varhan vzdálených. A v těch zahradách kvetly všechny květiny i v zimě a voněly tak libě, že ptáci omámeni jimi dnem i nocí zpívali, anebo padali jak mrtví s větví, v němž měli hnízda svoje.

Avšak princezna nejraději hledívala k horám za řekou, kde v létě parnasie kvetly a v podzim vřes. Ty hory byly mlčenlivé jako ztlchli pamětníci dávných otřesů a bouří, ohňů strašlivých, jež z nitra sopek vyšlehly. V horečce je porodila země, v síle svého mládí. Byli to obři střešající s ramen mlhy a deště, obrostlí zelenou srstí lesů, nehybní a stateční, a jako k útoku vždy připravení.

Nejvyšší hora byla Porta Coeli, a na ni mnozí bydlili, kteří věčně

mlčeli a Boha uctivali modlitbou a prací, aby nebe získali. Král však přísně zapověděl, by princezna nezvěděla o mniších, kteří chtěli nebe získati. Ba ani nepřál si, by věděla, že nebe jest. Nebe útěchou buď nemocných a nuzných, tak myslíval si král, já však dosti bohat jsem, bych připravil své dceři nebe na zemi. A proto také bylo mnichům pod trestem smrti zakázáno vstoupiti do královského města.

A kdykoliv se chtěla princezna na horu Porta Coeli podívat, říkával jí král: „Přikrá to hora jest, mé dítě, bojím se, bys cestou sobě neublížila.“

A bylo-li někdy slyšet s výšin mnichů zpěv a princezna se tázala, jaký je to zpěv, odpovídal král: „To není zpěv, milé dítě, to pouze větru lkání jest.“

A třpytila-li se někdy střecha monastýru a princezna se ptala, jaký to na hoře hrad či palác, odpovídal král: „To není hrad ni palác, dítě mé, to pouhý přelud jest.“

A princezna často bývala smutna a z komnaty své jaspisové hleděla k hoře Porta Coeli a nic jí nedovedlo rozveseliti. Když to viděl král, nemálo se nad tím rmoutil a přemýšlel, čím by svou dceru rozveselil.

I rozeslal posly do celého světa, aby vyhledali nejhbitější tanečníky, nejobratnější kejklíře, nejdokonalejší hudebníky a nejmšnější trpaslíky a šašky, kteří by potěšili smutnou princeznu, i kdyby to mělo státi polovici jeho království.

A v zahradě svého královského hradu dal postavit i stkvělé divadlo, jehož stěny byly ověšeny broušenými zrcadly a vzácně setkanými gobeliny.

A tam denně vodili smutnou princeznu, aby se bavila veselými kousky tanečníků, kejklířů a šašků. Tam hráli hudebníci na zlaté trubky a na harfy se stříbrnými strunami a na flétny tenounké jak stébko pšenice, a ta hudba byla tak dovádívá, že každému div srdce z hrudi nevyskočilo, když slyšel ji.

A při těch zvucích rozmarných tančili tanečníci oblečení v leopardí kůže a tanečnice zahalené muselínovými závoji. A rozvíjeli reje spleť a každý poskok jejich byl jak vypočten a přece lehký tak, že bylo při tom podívání možno zapomenout na všecko.

A také kejklíři své ukázali umění, ostré meče polykali, hady zaklínali, plameny ohnivé z úst i nozder vypouštěli a trpaslíci na tenkých nožkách vyváděli s šašky žerty takové, že dvořané království smíchem plakali a tlustému kancléři praskl řemen na břiše.

Všichni se smáli, jenom princezna byla pořád smutná a krásná její tvář se nerozjasnila ni jedním úsměvem.

A tak poznal král, že jeho dcera není pouze smutná, ale že je nemocna. I rozeslal své posly do celého světa, aby přivedli princezně nejlepší a nejmoudřejší lékaře a mudrce. Neboť tenkrát každý mudrce byl i lékařem, třeba každý lékař nebyl mudrcem.

Poslové se rozjeli na rychlých koních na všechny strany světa, aby našli nejlepší a nejmoudřejší lékaře. Velikou odměnu sliboval král

tomu, kdo vyléčí princeznu: tolik zlata dostane, kolik sám bude vážit.

I byli tenkrát na světě tři nejlepší a nejmoudřejší mudrci.

První se jmenoval doktor Hokuspokus Fysikus. Bylo mu již skoro sto roků a lidé o něm vypravovali, že umí pravé divy. Všichni lékaři na celém světě, kteří léčili nemocné lidi, učili se od něho. Všecky prášky, pilulky a kapky, které chorým dávali, byly složeny a vymyšleny od něho. A proto všichni velebili jeho učenost a mnozí staří zhýralci, místo aby se dali na pokání, věřili, že doktor Hokuspokus Fysikus vynalezne prášky proti stáří, podagře a smrti.

Druhý se jmenoval doktor Analysis Psychikus a byl ještě dosti mlád. Avšak jméno jeho vyslovovalo se s uctivostí téměř po celém světě, neboť se o něm povídalo, že umí vyléčiti i takové nemoci, s kterými si doktor Hokuspokus Fysikus rady nevěděl. Měl však také mnoho nepřátel, ale byli to jen hlupáci s mozkiem tříčtvrtním, kterým nechtělo se čísti jeho knihy, a také mnozí lékaři, kteří báli se, by o své živobyti nepřišli, kdyby pravdou bylo, čemu učil doktor Analysis Psychikus.

Třetí se jmenoval Gotama Šiškaputna. Již jméno jeho dokazuje, že vlasti jeho byly břehy Gangu. Byl už starý, velmi starý, že ani nikdo nevěděl, kolik je mu let. Dokud lidé na světě byli šťastni a nebáli se smrti tělesné, poněvadž věřili, že duše je nesmrtelná, skoro nikdo o něm nevěděl. Ale když počalo býti na světě mnoho lidí nešťastných a nevěřících, kterých nebylo možno ničím potěšiti, počali mnozí o něm vypravovati a v jeho moudrost doufati, ačkoliv nikdo nedovedl říci, kolik nemocných uzdravil či kolik potěšil nešťastných.

A poslům královským se podařilo pohnouti ty slavné mudrce, by se pokusili vyléčiti smutnou princeznu.

Král je čekal netrpělivě i všichni jeho poddaní. A když konečně vjížděli do královského města, vítali je všichni s jásotem a s cimbuří hradu královského vlály zlaté korouhve. K obsluze mudrců ustanovil král nejvzácnější komonstvo a nejlepší kuchaře celého světa povolal, by připravovali jim pokrmy.

Hned druhý den počali mudrci zkoumati nemoc princezninu. Doktor Hokuspokus Fysikus dal si předložit obsah princeznina alabastrového nočníku, jakož i ukázky nejjasnějších jejich exkrementů. Potom uzavřel se do své komnaty na mnoho dní a přísně zakázal, by nikdo nebyl puštěn k němu. Potom v kelímčích tajemných vařil a kyselinami promíchával princezniny nejjasnější výměšky až do dne, který král ustanovil k poradě tří slavných mudrců.

Doktor Analysis Psychikus dal si každého dne ráno vypravovati, co se zdálo princezně, a všecko bedlivě si zapisoval do veliké černé knihy. Každého dne několikrát navštěvoval princeznu, a když mu pověděla všechny svoje sny, přikázal jí, by mu řekla všecko, co jí právě napadá. Také na dětství se její vyptal, na jídla, jež nejraději jídla, a na hry, kterými se bavila nejčastěji, a to všecko též si zapisal do veliké černé knihy.

Gotamo Šiškaputna přišel se jen jednou podívat do jaspisové komnaty, kde na loži z čínského hedvábí v poduškách kajícím peřím vycpaných ležela nemocná princezna. Pohlédl na lístky centifolií, jež nikdy nevadly, na zlaté rybky v křišťalové nádrži, na papouška, který poskakoval na bidélku posázeném perlami a na záclony, které byly bělejší než sníh a hebké nežli pavučiny lesních pavouků. Krátkým pohledem se podíval, ani slova neřekl a odešel.

Konečně přišel den, který ustanovil král k poradě tří slavných mudrců. Ve velikém sále, jehož stěny byly vykládány beryly a topasy, na trůně purpurovém čekal král na slavné tři mudrce.

A když přišli, pokynul jim, by mu pověděli, zdali se jim podařilo najítí pravou příčinu princezniny nemoci.

Nejprve povstal doktor Hokuspokus Fysikus a pravil králi toto:

„Vše, co věda moje říci může, tobě, králi, předkládám. Člověk není hádankou ni tajemstvím, jak býval kdysi, dokud pověra a předsudky zkoumat bránily, z čeho člověk složen jest. Tisíce jsme rozpitvali mrtvých, vážili, rozebírali a měřili jsme prvky, které v těle lidském obsaženy jsou. Nám nyní člověk jeví se jako alchemická dílna, ve které to vše a vaří, a přesně víme, kolik látek živných tělu třeba jest, by zdrávo bylo: jaké vody množství, bílkovin a tuků, uhlohydrátů a solí. Nedostatek látek těchto nebo jejich nepoměr, jak známo, nemoc přivádí. Co člověk jí, tím jest. A rada moje, králi vznešený? Snad pochybuješ, dovedu-li pomoci. Myslíš si: má dcera duchem churaví, ne tělem. Já sice mluvil jsem jen o těle, však jako vědec mluvil jsem, jenž ví, že duch je domněnka a slůvko pomocné, jehož užívati nutno, doku nezdaří se vědě proniknouti všecky záhady. Nic jiného však není duch než úkon hmoty. Úhrn počitků a vjemů, myšlenek a představ — to je to, co nazýváme duchem. Duch se jeví jenom ve hmotě. Jest na ní zcela závislý, mimo ni a bez ní býti nemůže. A je-li hmota, z které člověk složen, v nepoměru nebo rozkladu, duch také trpí tím. Již staří správně říkali, že zdravý duch jen v zdravém těle býti může. Radím k správné výživě, k pohybu a slunci. Na tři díly buďtež rozděleny princezniny pokrmy: první třetinu ať mléko tvoří, třetinu druhou zelenina s ovocem, třetí masitá a moučná jídla. Kromě toho doporučím elixír, jež pro princeznu zvláště vynalezl jsem, a který obsahuje vápník, sodík, hliník, křemík, železo a jiné živné substance a extrakty.“

Potom povstal doktor Analysis Psychikus a pravil králi toto:

„Zda to nezní jako směšná báj? Duch je chor, ne tělo. Ducha tedy třeba pitvati, ne tělo. Ducha živého, ne hmotu neživou. Kdo chce chlubiti se, že zná člověka, zná-li pouze jeho hmotné složení? Jak by život bytost léčit mohl, kdo jen na mrtvých se tělech vyučil? Mezi mrtvolou a živým člověkem jest rozdíl propastný: tot rozdíl mezi životem a smrtí. Duši zkoumat nutno, neboť duše princezny je chora. Dvojit říši obsahuje život duše dle mých zkumů: vědomou a nevědomou. Mezi říši vědomou a nevědomou v duši zvláštní někdy vzniká spor, jež třeba znáti. Nevědomý život duše leckdy jeví

se, když na příklad se přepěkneme nebo přehmátíme. Tu děje se cos podivného: ani to, co chceme, ani to, co nechceme, cosi středního, co podobá se spojení dvou protichůdných cest. Tak se vyrovnává život nevědomý s vědomým. Také ve snech se to jevívá. Sny spánku neruší, jsou jeho strážci věrnými a obsah jejich bývá uskutečněním a ukojením oněch tužeb, které potlačujeme ve stavu vědomém. A konečně též v pohlaví se jeví nevědomý život. Zdrželivosti na příklad často vzniká rozpor nevědomého a vědomého života, pudu ovládaného a vůle ovládající. Neboť zdrželivosti se zatlačuje představa a nutnost lásky pod práh vědomí, avšak mstí se pak a bývá zdrojem chorob duševních — smutku, těžké mysli, dráždivosti, znechucení života. V tom jest i nemoc princeznina. Jest jasno též, čím lze ji vyléčit. Milováním radostným, o králi, jehož nepoznala dosud: to je rada má a myslím, že je správná zcela, neb kdo ducha zná, ten zná i člověka."

Na konec Gotama Šiškaputna vstal a pravil:

"Vy oba velice se mýlíte. Domníváte se, že znáte člověka, když dovedete rozpívat tělo jeho nebo duši. Avšak zná-li někdo duši nebo tělo, nezná ještě člověka. Tělo pomijí a duše také pomijí. Tělo příčinou jest bolesti a duše též. To, co pomijí, jest anatta, to jest něco mimo mne, co nejsem já a co jest utrpení příčinou. Kdo chce znáti člověka, ten musí nejdřív poznati, co není člověk, musí vědět, co jest anatta. To je první poznání, jež jedině je schopno zabít chtění, které žije pouze z nevědomosti. Kdo očima zří tvar, kdo sluchem slyší tón, čichem vůni čije, chutí šťavu chutná, hmatem hmatá hmotnou věc, myslí chápe představu, kdo hledá zjevů příjemných a vyhýbá se nepříjemným, nevěda, v čem je podstata tělesnosti, ten jest nevědomý. Nevědomost příčinou jest žádosti, lpění k životu a touhy po štěstí, jež se žizni nazývá. Žízeň příčinou je lpění, lpění příčinou je vzniku, vznik příčinou je narození, narození příčinou je stáří, nemoci a smrti, smrt a nemoc příčinou jsou utrpení. Žízeň žádost bezmezná je věcí, které přinášeji bol. Má-li člověk žízeň, vypije i kalnou vodu. Hladovi-li, sní i zplesnivělý chléb. Čím mocnější je žízeň, tím jsou věci rozkošnější. Žízeň překážkou jest, bychom nepoznali, v čem je tělesnosti podstata, žízeň předstihuje poznání. Je tedy třeba odříci se všeho, co je zdrojem žizně, odpoutati ducha od věcí smyslných: v tom je moudrost veškerá. Kdybychom zde měli čiši, jejíž obsah byl by příjemný a vonný, avšak jedem prosáklý, a kdyby člověk přišel sem, jenž žíti chce a nechce zemřít, jenž blaha hledá, bolesti však bojí se, co myslíte, zda člověk ten by vypil čiši, o které by věděl; vypiji-li ji, musím zemřít anebo bolest strašnou trpět? Ta číše lidský život jest. Avšak namítnete mi: je správně pro stín opustiti světlo? Pro kapku jedu zavrhnouti moře sladkosti? Nezáleží na tom, je-li v čiši vsutku jed či ne. Na tom záleží, pil-li by ji někdo, i když věděl by, že jed v ní jest. A rada má? Jest prostá, pane vznešený. Princezna není nemocná, jest pouze nešťastná. A proto nešťastná, že příliš šťastná jest, neb každý musí

býti nešťasten, kdo nemá, čeho by se odříkal. Zruš přepych, kterým jsi ji obkličil, a bídu ukaž jí, žebráky a malomocné, v doly olověné zaveď ji a dej jí dýchat páry jedovaté, které otroci tam dýchají, k ložím umírajících ji veď, by zřela smrti škleb a marnost všeho, po čem člověk dychtí. Ukaž jí, že tělesnost je zdrojem bolesti a že vpravdě moudrým jest, kdo světem pohrdá a všeho zříká se, co pomijí."

A zatím co tak mudrovali slavní mudrci, ležela princezna ve své jaspisové komnatě na loži z čínského hedvábí a byla velmi bleďa. Ležela v poduškách, jež byly kajčím peřím vycpány, a listky centifolií, jež nikdy nevadly, pokrývaly celé její lože. V nádrži křišťálové pluly zlaté rybky se stříbrnými hlavičkami a na bidélku posázeném perlami poskakoval bílý papoušek, jenž uměl mluvit jako člověk. A okna byla zastřena záclonami bílými jak sníh a hebkými jak pavučiny lesních pavouků.

Ticho bylo v komnatě a princezna umírala, neboť ani největší mudrci světa ji nedovedli pomoci. Jarní slunce hrálo na broušených hranách křišťálové nádrže a lehký vánek přinášel do princezniny komnaty ohlas vzdáleného světa, jehož nepoznala nikdy, zpěv skřivánčí nad černými lány, smích dětí jdoucích na jahody do lesa a zvuky šalmaji pastýřských s výšin hor.

A s hory Porta Coeli zazníval zpěv mnichů, kteří modlitbou a prací Bohu sloužili, by nebe ztskali.

O Deus, ego amo Te,
quia Tu prius amasti me,
en, libertate privo me,
ut sponte vinctus sequar Te.

Tak mniši zpívali. Princezna však byla mrtva. Král si rval vlasy, a tři slavní mudrci, když to uslyšeli, zbledli náramně, neb každý věděl, že jej král dá oběsit a že se bude houpat na šibenici jak zvonec — a to je té pohádky konec.

JOSEF BARTUŠKA:

PASTEL.

Obraz na sněhu
Bílé labutě pějí po jezeře
PÍSEŇ
Váš úsměv na okně
Sen
Slyš mandolinu
Bílý den
V modrém stínu.

KATOLICTVÍ V MASARYKOVÝCH PAMĚTECH.

V.

Protože kniha Masarykových pamětí jest rekapitulací celého životního díla, vrací se autor také k otázce sjednocení církví, k otázce byzantské kultury a k ideí cyrilometodějské, o níž už psal dříve. Konstatuje, že touha po církevní jednotě vyplývá z touhy po harmonii lidstva, kterou konstatuje zejména u Leibnize: „Usilí Leibnizovo o unii církví vyplývá přirozeně z jeho monadologické soustavy, z jeho základního pojmu všesvětové harmonie.“ K otázce byzantské kultury u nás se vrací, když mluví o problému slovanské vzájemnosti. Zdá se mu, že Češi jsou byzantské kultuře vzdáleni a že jsou bližší katolickým Polákům, než pravoslavným Rusům nebo Jihoslovánům. Náš poměr k byzantské říši a vzdělanosti v nejstarší době není s dostatek objasněn: ale víme, že se po nedlouhé periodě byzantské staly rozhodujícími pro celý další vývoj styky se západem. Politické styky jsme měli s Poláky a Maďary: „S Poláky již v nejstarší době také styky kulturní. S Rusy a s Jihoslovany byly značnější kulturní styky teprve od konce 18. století.“ — My obyčejně východnictví spojujeme s ideou cyrilometodějskou, západnictví se jménem svatého Václava, jehož státnický čin český národ definitivně uzavřel do okruhu kultury románsko-germánské, západní. V unionistickém programu spatřujeme uskutečňování kulturní synthesy mezi Západem a Východem, po které volá také Masaryk. Masaryk, jak známo, přiznává právo k cyrilometodějství pouze věřícím katolíkům a věřícím pravoslavným a ohradil se kdysi rozhodně proti národnímu fanglickářství, kterým svého času hleděla tuto ideu zalemnit strana mladočeská, nemajíc při tom pevného náboženského programu a vycházejíc při propagaci této ideje od liberalismu. Proti ruské církvi namítá Masaryk zejména její sociální pasivitu. Práví o tom: „Velikou vinu připisují ruské církvi a její pasivnosti. Je vinna tím, co nedělala, to jest, že se dost nestarala o mravní výchovu lidu. To, co slavjanofilové, zejména Kirjejevskij na ruské církvi chválí, to je právě její veliký nedostatek. — Caadajev viděl lépe než slavjanofilové.“ — Dotkli jsme se, mluvice o otázce cyrilometodějské, otázky smyslu českých dějin. Této otázce jsou věnovány poslední a vrcholné kapitoly Masarykovy knihy. Masaryk opakuje známé svoje stanovisko z „České otázky“, navazuje na reformaci, domnívá se spatřovati tyto prvky v národním obrození, dovolává se filosofie dějin Palackého, a nazývá katolické historiky vážnými jeho odpůrci. Znamenalo by psáti celou knihu o smyslu českých dějin, abychom proti pojetí Palackého postavili pojetí své.

My vidíme v reformaci počátek negace a rozvratu jednotnosti, nepřipisujeme revoluci té hodnoty, kterou jí přiznává Masaryk. a také na smysl českých dějin pohlížíme jinak. Nevěříme na násilné pokatolicení českého národa, neboť pokatolicení nastalo příliš brzo, než aby se mohlo stát proti vůli celého národa atd. atd. Zejména obrozenecká doba se nám jeví podstatně jinak. Nechceme se po sté a prvé pouštět do úvah o české dějinné filosofii, jaká česká povaha je a není. Je známo, že proti Masarykovu pojetí postavili se především historikové z povolání, dějepisci ze školy Gollovy, kteří spatřují vrcholnou dobu českých dějin nikoli v reformačním hnutí, nýbrž v době Karlově, kdy Praha byla skutečně hlavním městem Evropy. Není tu místo reprodukovat Masarykovým názorům protichůdně názory Kaizlovy, Chalupného, Pekařovy, a jejich nejnovější vtipnou popularisaci v knize Peroutkové „Jací jsme“. V obrození nehrála podle těchto názorů nikterak hlavní úlohu myšlenka reformační, nýbrž myšlenka národní. Vzkříšený národ neměl dosti chuti, ani času, ani síly, aby se vyčerpával náboženskými hádkami. Kdyby nebylo bývalo Balbinů, nebylo by nikdy bývalo Dobrovských a Jungmannů. Racionalistická kultura josefinismu, jenž ve jménu rozumu podřizoval církev státu, byla v citovém životě vystřídána romantismem, jenž hledal v kultuře prvky lidové a nalezl při tom kulturu plnou tradic katolických. Úloha baroka v této národní tvůrčosti není ještě dodatečně oceněna. Sporů nábožensko-filosofických, jež dnes mnozí s Masarykem do dob obrozeneckých vkládají, tehdy takřka nebylo. Byla to doba tolerance, doba osvícenská, jež tonula v romantické filantropii a nemilovala dogmatických sporů. Byl to naivní optimismus, jenž hledal spojení mezi křesťanstvím a humanitou a bona fide věřil, že ji nalezne. Nelze bez dojetí čísti traktát, který posílá takový Bernard Bolzano na obranu své pravověrnosti arcibiskupovi Chlumčanskému z Přestavlk. Kdo alespoň něco z této literatury pozorně přečetl, ten pochopí, jaký je to anachronismus, vnášeli-li se do tehdejších myšlenkových proudů kontroverze dnešní. Bylo by lze namítnouti: Sealsfield, Augustin Smetana. To jsou však případy výjimečné a oba se spíše ocitají v rozporu s reakcí státní, jež teprve je přivede do konfliktu s hierarchií, která příliš ochotně poslouchá pokynů vídeňských. Jejich osud je zajímavý lidsky, ale jejich náboženská krize zůstává ojedinelým osobním osudem. Hlavní otázkou jest a zůstává otázka národní. Správně napsal Peroutka, že buditelům šlo především o to, aby národ byl vzkříšen: aby ještě vzal lože své a chodil, k tomu nebylo u buditelů nálady. Proto právem mohl napsati Kollár:

„Nechte svár, co hrob už vlasti vyryl,
slyšte národ, ne křik Feaků,
váš je Hus i Nepomuk i Cyrill.“

I Havlíčkovy „Kutnohor. epístoly“ jsou nesený tímto osvícenský

racionalismem a nejsou vyvolány rozpory rázu dogmatického. Havlíček byl člověk politické reality a cenil si hlavně politický a národní význam sjednocenosti u víře. Podle jeho vlastních slov bylo mu jedno dítě milejší, než všechny záhady kosmu. Jest to jen přemíra historismu, když Masaryk a zejména ovšem někteří jeho epigoni v interpretaci českých dějin chtějí vidět v novověkém českém obrození pokračování náboženských sporů z 15. století, ač historická kontinuita je zřejmě přerušena. Bez násilných výkladů tato koncepcce není možná. Při horečném dohánění Evropy, které vyznačuje národní vývoj až do kvasu devadesátých let, není divu, že byly zdůrazňovány právě ony stránky dějin, které vypravovaly o myšlenkovém kvasu, třeba tento kvas nevedl k žádnému novému skladu a řádu. Zdá se však, že toto stadium negace a debatérství máme již za sebou. Při veškeré úctě k tomu, co generace let devadesátých vykonala, musíme se dostat nad ni. Nechceme se vracet nikam, tedy ovšem také ne k baroku nebo ke středověku. Ale nevracíme se ani ke stadiu rozkvětu realismu. Jeho myšlenkový kvas, jeho smysl pro problémy, jež vzbudil, oplodnil do značné míry mimo- volně i český katolicism a právě svým bojem způsobil, že nezakl v přítmi šlechtického pohodlí i státní vídeňské protekce, nýbrž že byl nucen pracovat novodobými metodami sociálně politickými. V tom nám všem byl Masaryk učitelem právě proto, že nám byl odpůrcem. Je znakem velkých lidí, že si dovedou vychováti nejenom stoupence, nýbrž i odpůrce. To může o sobě s hrdostí říci i Masaryk. Zdůrazňujeme znovu, že tisíce stránkové životní dílo nelze vy- řadit novinářskými články. Lze jen vysloviti přání, aby náš kato- lický život literární a filosofický se rozvinul do té míry, abychom proti literatuře periody kvasu let devadesátých vrcholící Masaryko- vou „Světovou revoluci“ mohli postavit celou literaturu děl založe- ných na myšlence světového skladu, řádu, harmonie a jednoty.

HYNEK CH. RŮŽIČKA:

BOLEST.

Vkrade se do srdce lidského nikým nevolána a nepozvána, nebo nás napadne jako bouřící přívál a rozloží se všude, v celé bytosti, jako dotěrný a nepříjemný host, jež není možno vykázati. — — — Na očních řasách usadí se v podobě — jako ze stříbra se lesknou- cích — perliček, na čele narýsuje hluboké vrásky, ověncí ústa tklivým a nejistým úsměvem a šíjí pozvolna naklání k zemi.

Bolest jest struna s hlubokým zvukem. Dotkneš se jí jen špičkou prstu a rozezvučí se celý nástroj. — Po čase ztichne, aby se opět

větší neb menší silou rozezvučela. — — — Jednou směle a odvážně
jindy jako by se bála a umírala. — Bolest jest v nás a žije. — —
Trpíme! Trpíme pro sebe a trpíme pro jiné — každý snad jinou b
lestí. — Trpíme mnoho, abychom bolestí vykoupili své štěstí, a trpí
více, stojíme-li nad jeho hrobem. — Trpíme láskou a trpíme nenávistí

Bolest jest všude a marně zavíráme před ní dveře svých srd
— — — Z bolesti se rodíme, abychom se s ní sprátelili, bolest j
s námi životem, v bolesti často umíráme.

Třebas je nepříjemným, za to však věrným druhem.

Jest hercem, jenž každou chvíli mění svou tvář. — Zdá se ná
cizí a přec jest tak známá.

Bolest jde s námi. — — — A nezemře, dokud zůstane člověk.

HYNEK CH. RŮŽIČKA:

NEDELE.

Ant. Drobnému.

Dnes ustal rachot v bludišti strojů,
s mrtvého bodu svezly se naposled páky
a písty zasyčely nedělní klid. — —
Zítřka se dáme do nových bojů
s duchem a hmotou — — —

Ze vrat se s hlukem valí lid
k slunci a vzduchu. — —

Obejmou očima z dálky supící lokomotivu,
ohřejí srdce,
aby teplo přinesli studeným domovům
a měkce stiskli dětem a ženě ruku;
teple a měkce v neděli,
jindy se ruka leskne tvrdou ocelí — — —

Za chvíli z dusného města se ztratí.
Pojedou přes pole k maličké stanici,
na níž je přivítá radostné: „Tatí!";
sednou si ke kamnům v sněhové neděli —
oči jim zazáří. — Dnes nic jich nebolí — —
žena a děti rány zacelí — — —

Je život dělníka tvrdý jak z ocele!
Slunce mu svítí, jen když je neděle!

KNIHA O NAŠÍ NÁBOŽENSKÉ OTÁZCE.¹

Prvotiny své vědecké literární práce uložil dr. Frant. Cinek do článku „Projev božského sebevědomí Kristova a škola Ritschlůva-Harnackova“, uveřejněném ve výroční zprávě arcibiskupského soukř. gymnasia v Kroměříži za škol. rok 1915/16. V něm ukázal přesvědčivě na bezdůvodnost předpokladů liberálního směru biblického, neobjektivnost jeho metody a dokázal původnost podal správný výklad důležitého místa pro božské sebevědomí Kristovo Mk 11²⁴ 27 (par. Lk 10²¹ 22). Zdálo se tedy, že autor věnuje se oboru biblickému, v němž učinil tak slibný počátek. Než chaotická doba popfevratová vtiskla mu pero do ruky, aby hájil církve a jejího učení jiným směrem. Poněvadž právě Olomoucko bylo jevštěm cíle agitace církve českoslov., začal se obrátit tímto hnutím a později i církví pravoslavnou. Asi v 60 člancích v „Našinci“ a jiných časopisech uveřejněných sledoval autor kriticky celé hnutí, rozebíral hlavní jeho zásady, upozorňoval na jeho plytkost, povrchnost, nejasnost, na rozpory v učení, aby tak důkladně informoval katolickou veřejnost, dal učinanou zbraň do rukou těm, kteří stáli v přímém boji proti novotářům, aby jasně ukázal všem soudným lidem, jak klamala lid šílená protifirská agitace. Aby tyto zajímavé informativní články neupadly v zapomenutí, odhodlal se pan autor je přepracovati, rozšířiti a vydati knižně, tím spíše, že čechoslovácké agitace na mnohých místech neustávají.

V úvodu k I. části „K ideovému vývoji církve československé“ podává charakteristiku a kritiku celého hnutí; mluví o „stěžejních“ zásadách jeho, o svobodě svědomí, evolucionismu a historickém relativismu; které vlastně podkopávají základy každé pozitivní křesťanské nauky (str. 15). Církev nová se založila, ale formulace jejího učení se odložila na dobu pozdější. Uznala-li později 7 ekumenických sněmů a nicejsko-cařihradské vyznání víry, a vyhradila si při tom svobodu svědomí, bylo patrné, že to jsou jen blyskavá hesla (str. 22). A podržela-li k tomu pro první léta — třeba jen prozatím — liturgii katolickou pro ty, kteří ještě „nedomysleli“, je v tom mnoho nedůslednosti a nepřimrnosti, které nelze nevinit z vypočítavosti (str. 24).

Nato referuje autor krátce o založení církve čs. a hned připojuje obšírné odsouzení její od pražských universitních profesorů dějin Susty a Pekáře z důvodů hlavně historických a národních (str. 29—37). Čtenáře na to zaujme ličení pokusů navázati styky s pravoslavnou církví srbskou, k níž poslána žádost a v memorandu vyslovena ochota přijati její učení, ale s výhradou svobody svědomí a volného náboženského vývoje (str. 41—46). Nezřízenou agitaci hnutí se šířilo, avšak myšlenkově panoval úplný chaos. Ani první sněm z 8. I. 1921 nepřinesl světla: učení formulováno nebylo — jak slibováno — nýbrž M. Pavlíkem ohlášený a sněmem přijaty směrnice, kterými (prý) chtějí provésti revisi a novou klasifikaci všech pojmů křesť. myšlenky vzhledem k jejich životnosti (str. 60), vytvořiti nový typ křesťanství, prostý mythologie a pověry, křesťanství čistého zbaveného zbytečné přítěže mentality byzantské a římské. Ovšem kněžstvo prý katolickou výchovou mravně zdeptané není to tento veliký úkol, a proto tak málo se ho hlási k práci v církvi čsl. (str. 54). Nato referuje autor o činnosti biskupa Dositeje u nás, o vysvěcení M. Pavlíka na biskupa v Bělehradě, když přijal učení pravoslavné ač krátce před tím byl mluvčím směru radikálního. Hned po jeho návratu do vlasti zřejmě propuká rozkol mezi jeho směrem a radikálním, vlastně nevereckým směrem Farského. Biskup Gorazd Pavlík vytýkal

¹ Dr. Frant. Cinek, *K náboženské otázce v prvních letech naší samostatnosti 1918—1925*. Nákladem Lidových závodů tiskarských a nakladatelských v Olomouci. Str. 322. 18 Kč.

těmto radikálům neloyalnost, necharakternost a nedůslednost, pravil, že „jejich jednání (vůči srbské církvi) uvalilo by na církev čs. potupu proradnosti a zasluhovala by, aby se od ní s husem odvrátili všichni čestní lidé(!) Neujde výteče žde klame lid, že ač nevěří, přece slouží mše a uděluje svátosti“ (str. 101—102). Tak vlastní biskup čs. posuzoval směr, který pak novou církev ovládl úplně.

Když biskup Pavlík odejel do Ameriky, vydali Farský a Kalous pověstný čs. katechismus, odsouzený jednomyslně i bisk. Dositejem, českými protestanty i křídlem pravoslavným čs. církve, a uvítaný s jásotem pouze od Volné myslanky. Z křesťanství zbylo v něm jen několik slov, ale s obsahem úplně jiným, nekřesťanským. Dobře o něm napsal „Český zápas“, oficiální orgán církve čs. Jsou to myšlenky, jež stejně přijme volný myslitel, bezvěrec, křesťan, budhist, vyznavač islamu a j. i. (str. 111).

Tím úplný rozkol byl jen urychlen. Je zajímavé čísti, co vytýkal Farský Pavlíkovi, autoru směrnic na I. sněmě prohlášených — jimiž se dále řídili radiklové — a jak zase tento hájil nutnosti určité formulace článků víry, „neboť bez konfese není možný skutečný církevní život“ (str. 121).

Když směr Farského ovládl, Pavlík resignoval, ale na naléhání hlavně moravských obcí čs. resignaci odvolal. Byl pak i svou diecí opouštěn, vystoupil z církve čs. a nepatrný zbytek svých stoupenců organizuje v české církvi pravoslavné.

Na třetím sněmu čs. (28.—29./VIII. 1924) přijato, že církev čs. věří v osobního nadsvětového Boha (proti katechismu) a že podržuje svátost svěcení kněží; ostatní zase odsunuto. Při tom znovu (už po třetí) formulován první článek ústavy církve čs. (kdo k ní patří). A největší zajímavost sněmovního jednání: na nátlak Farského zavržena svoboda svědomí, tolikrát slavnostně proklamovaná.

Ke konci referuje autor o laickém „zřízení“ nových 3 biskupů čs. a svěcení jáhnů a kněží dle nového jejich ritu.

II. „Hnutí pravoslavné v Československu“. Poněvadž biskup Gorazd Pavlík zbytky svých stoupenců zorganizoval v české církvi pravoslavné, věnuje této p. autor kapitolu. Referuje o založení pravoslavné obce pražské, podává přehled jejího jednání s církvi srbskou i patriarchátem cařihradským, a tak seznamuje nás se sporem o jurisdikci nad našimi pravoslavnými mezi patriarchou srbským a cařihradským. Hlavní část věnuje líčení poměrů na Podkarpatské Rusi, jež při dvojměsíčném pobytu důkladně poznal. Vypravuje o akci protiuniatské, o pronásledování sjednocených, o dějinách unie i zásluhách kněžstva uniatského v minulosti i přítomnosti o povznesení lidu nejen nábožensko-mravní, nýbrž i národní a kulturní. — Také touto částí své knihy se p. autor jistě čtenářstvu velice zavděčí, protože většinu jeho jsou poměry na Podkarpatské Rusi neznámy a tisk jen spoře nás o nich informoval.

III. Třetí krátkou část „K situaci českobratrského protestantismu“ věnuje pan spisovatel církvi protestantské, které, toužíce po převratě hodně těžiti ze zmatků náboženských, spojily se pod libivou vlajkou českobratrskou. Vnádějí svých však se úplně zklamaly a vlivem svým malíčko do vývoje náboženského zasahují, neboť stejně jako církev čs. trpí velice vnitřní rozháraností a mlčkostí a hlavně silným náboženským radikalismem svých vůdců.

V Dodatku staví spisovatel na pranýř nečestné jednání našich „čechoslováků“, kteří nestyděli se agitovat pro svou sektu podvrženou řečí biskupa Strossmayera. Přesvědčivě a dokumentárně zjistil původ padělku, kterého ovšem hlasatelé „vyšší“ mravnosti proti nám používají dál.

Jak z referátu patrné, je pan autor prvním historikem náboženského hnutí popřevratového u nás; a to je jeho nesporná zásluha. Ač obyčejně nechává zdrcující kritiku nového hnutí pronášeti mužům jiného náboženského vyznání — aby zvýšil účinnost slov — přece často svou charakteristiku výstižnou a přilehavou ukazuje své důkladně vzdělaný theologické. K práci nyníší použil — jak úplně přirozeno — svých dřívějších článků v novinách a časopisech uveřejněných, ve kterých ovšem pro informaci čtenářů nutno mnohé věci opakovati a připomínati. A stopy tohoto opakování jsou patrné i v našem spise, nejvíce v části druhé (na př. spor o jurisdikci mezi patriarchou srbským a cařihradským), což působí poněkud rušivě. Tímž asi se dá vysvětliti, že dvakrát

(na str. 16 a 25) se praví, že důsledky se ukázaly už za *půldruhého* roku dostatečně. Vícece nového směru bylo by snad lépe nazývat reformisty (jak je pojmenoval nyní už zeměly dr. Sedlák) než reformátory, poněvadž po reformě u nich není stopy.

Přehlednutím zůstalo v knize více tiskových chyb; na str. 123 jsou přehozeny řádky a nějaká slova vynechána. Jméno cafihradského patriarchy nepíše se stejně: jednou Meletij, po druhé Meletios a jindy Meletijos! Ale to jsou jen menší nedostatky.

Za knihu jsme panu spisovateli opravdu vděční. Poněvadž musil materiál k ní sbírat v přecetných knihách, brožurkách, časopisech a novinách, podnikl práci nesnadnou, ale záslužnou. Hnutí československé církve přes všechnu svou vnitřní plytkost a rozfíklěnost získává dosud nové stoupence, aspoň ve větších městech. A duchovenstvo naše dosud nemělo spisu, kde by se samo z pramenů důkladně poučilo, aby pak mohlo ve spolicích i jinde informovati své věřící a jindy zase upozorniti svedené a sváděné. V této knize najde v přehledu dosavadní vývoj nové církve, najde v ní řadu cenných posudků, jak ji soudí významné osoby světa vědeckého nebo zástupcové jiných náboženských společností, uvidí ovoce její „reformy“ v pravém světle. Proto ji duchovenstvu i laikům vřele doporučujeme.

Dr. Karel Skoupý.

BOLESTNÁ ZTRÁTA ČISTÉ NAIVITY.

Při vzpomínce na Baara skládal jsem mnohé naděje ve Vlastu Pittnerovou, doufaje, že z jejího tvořivého ducha dostane se nám ještě obsáhlejšího díla. Čekal jsem, že struny jejího srdce se rozezpívají o jejím milém kraji a že srdce vypučí krásný květ posvěcený zatrpklou vůní čerstvě zoraných polí.

Ale dnes všechno doufání rázem přetrženo. Pittnerová dotrpěla v sanatoriu a už nikdy se nerozvučí její duše oddanou písní rodných lánů. Už neobjeví se krásné povídky a romány, aby v prostém rouse nehledanými výrazy předvedly čtenáři kus života, věc opravdu z krve teplé a kolotající v postavách děje. Nelvrdím, že by bylo nutno zařaditi spisovatelku mezi majestátné postavy české Akademie (ostatně ani tam se neměří stejným loktem), kde by se také asi ona prostá česká žena divně vyjímalá, ale rád bych ji viděl v milé paměti u každého, komu dosud nevpudila ze srdce současná, „nadprůměrná“ společnost trochu poslední lásky k prostým duším.

Patřme-li na literární soubor zesnulé spisovatelky, spočátku jaksí nedůvěřivě prohlížíme knížku za knížkou. Zdá se nám, že tak obsáhlé dílo nemůže skýtat hodnot dobrých. Ale vezmeme námatkou kterékoliv dílko, začteme se, a máme-li v duši poslední jiskěrku pochopení pro neporušené květy polí a mezí, tu rázem staneme se přáteli této ušlechtilé duše. Víím sám z vlastního poznání, že po četbě zabírající celou duši, po takové Chudě ženě Leona Bloye na příklad, připadá nám povídka Pittnerové jako milé osvícení, ba snad více: jakási reakce proti těžkému slohu Velkého chudého. Neodvažují se k nevhodnému přirovnání. Jedno je však jisto. Dílo Bloyovo (a jemu podobných) stalo se přístupno jen kroužku několika málo zasvěcených, zatím co povídky Pittnerové staly se nutnou potravou duší tisíců. Co tomuto velikánu ducha přidáno na hloubce jeho děl, to nabraženo Pittnerové v milé a něžné poetičnosti, tak vábivé v dnešním zhmoťatění a boji o každý vyšší cit.

Snad jsem zabořil. Ale vzpomínky a náměty k nim vynořují se v jakési neopohotelné spojitosti, že se tomu ztěžka ubráníme.

Myslím, že by nebylo bez významu vzpomenouti na zapadlé a zapomenuté práce takové Vikové Kunětické a přirovnati je k stále krásným a živým dílům naší spisovatelky. Zajisté pero osvědčeného literárního kritika lépe a povolavší ocení dílo Pittnerové, než já, který pohlíží na každého spisovatele spíše z vlastního, snad příliš vyhraněné subjektivního hlediska. Ale kasta literárních kritiků bývá a kuchá, srovnává, činí diagnózy, prorokuje a konečně konkluse značí buď laskavě přijetí a uznání nebo přísný soud; shovívavá slova o průměrném talentu by snad pomalu platila za horší, než nejpršnější odsouzení!

Jsem tedy v tomto kritikařském oboru občasným amateurem. Ale zakažte mi, abych po četbě spisů „hvězd“ světové literatury nepřiložil rtů k lesní studánce a nechtunal osvěžující pramen českých luhů! Už musí mezi námi mladými přestat to stydlivé zakrývání našich „slabostí“, že totiž také někdy za „větrem“, opodál v úkrytu nahlédneme do nemoderní knížky, kde se dosud mluví o vesnici, panímámě, hoších a děvčatech. Proč líbí se Durychovo „Na horách“, proč jsme uchvázeni tajemnou krásou zvonivých veršů jeho balad?

Snad se mi vysmějí, řeknu-li, že bych rád uvítal dílo Pittnerové v krásné grafické úpravě. A nestyděl bych se je zařadit do knihovny naplněné vzácnými poklady Staré Říše a jinými hodnotami trvalými.

Proč nesevšednělá krása poesie vyzaující z knížek Němcové? A proč musíme naplňovati svá nitra pouze buržoasnými náměty proletářských autorů?

Nebudu rozváděti několik nadhozených myšlenek. Myslím, že by neškodilo věnovat trochu pozornosti také takovým knihám a nebát se, že jakýsi překultivovaný mudrc úšklebkem odmění naši práci.

Kytíčku pomněnek, modrých kvíteků naděje bych rád položil na rov české spisovatelky a do každého vesnického domku aspoň jednu její knížku, když už dveře městských činžáků se uzavřely opojné vůni nádherných jiter rozkvetlých mezí.

B. Záb.

RADOSTI Z KNIH.

Definovati radost, o to se nepokouším. Ba vezmu jen malý úsek radosti. Radost bibliofilskou. Je to opravdu neštěstí horší záskrtu malých dětí, zachvátí-li dospělého, neb dospívajícího člověka vášeň bibliofilská. Jest to vlastně choroba. Nakažlivá, infekční. Ziskáváme ji nejčastěji přímo od osoby nakazené, navštívíme-li ji na příklad a zahledíme-li se do pokladů vitrinek a zasněží-li nás do nauky dle učebnice bojovného Arno Šaňky. Ale také nepřímo se infikujete. Tak vezměte knihu Staroříšské, v nádherné úpravě a na různých papírech, kde i ten nejobyčejnější je krásný. A máte-li takových knížek deset, dvacet, třicet, a těch stále přibývá, přidáte si knihy Rozmachu, sem tam ještě něco z Družstevní Práce, tu pocítíte v celém těle mrazení, horkost a v takové zimnici už nepomohou knížky úpravy Československé akcie! Obklady s nich strháte a začnete fantastovat. Chodíte jako vrtohlaví, sháníte chybějící čísla Dobrého Díla a pomalu se přesvědčíte, že jste právě výbornou kopii obrázku H. Böt. na obálce Novákovy Vitřinky, kterou jste si zatím předplatili spolu se členstvím Spolku bibliofilů. Když už jste dosáhli tohoto stupně nemoci, veškerá naděje ve vyléčení je marná. Strhování četbou otravujících knih jako je na př. Durynkova *Krásná kniha*, marnotratně mrháte penězi za kousek potíštěného lejstra, třebaže snad mu říkájí Van Beldener, japan a jinak. Jako opiště vrháte se bezbranně v obět své chorobě. Šílíte. Na dražbách přihazujete bez rozmyslu nad cenu obvyklou, ba dvoj a třináásobně přeplácíte, co možno získati dosud u knihkupce. Ale to je dražba, kde horečka okolí působí na závitý mozkové... Rozumné ministerstvo zásobování sice chtělo zakročit, ale téměř málem byla z toho demise vlády o čtrnáct dnů dříve!

Radost vaše bude neskonala, až budete ukládat do své pokladnice první číslo „Národní Politiky“ na papíře s čerpanými okraji v omezeném počtu výtisků! To ovšem už bude kdesi v pavilonu ústavu. — — —

B. Benetka.

Z NOVÉ POUČNÉ LITERATURY.

Dr. Fr. Fajfr: *Masaryk a Comte*. Nákladem Okresního sboru osvětového ve Kdyni 1925. Str. 97. — Podrobně se zabýval Masaryk jen prvním velkým spisem Comteovým, Kursem filosofie pozitivní, avšak učení Comteovo mělo na něj veliký vliv, pokud je obsaženo v dílech jiných filosofů následných, zvláště H. Spencera a J. St. Milla. V celku byl Masaryk vždy věren zásadám pozitivistickým, hlavně ve snaze vymýtití z filosofie jakýkoliv mýtus a neurčitě kom

cepcí metafysické. Přesně srovnává dr. Fajfr vývoj filosofie Comteovy a Masarykovy. Masaryk i Comte vycházejí z diagnózy moderní doby, rozvrácené, beznáboženské a skeptické: tedy nikoliv z noetiky, která je kořenem každé filosofie. Masaryk i Comte učí, že ideje vedou a převrací svět: ideje však se vyvíjejí sporem vědeckějšího způsobu myšlení se způsobem méně vědeckým — u Comte a zákon tří stadií, u Masaryka antagonismus vědy a mytu. Etika Masarykova jest jako Comteova více sociální a politická, to jest, jejím cílem není tak osobní bezhříšnost jako spíše zlepšení společenských podmínek lidského života — ideál humanitní. Největší a nejtrvalejší vliv měla na Masaryka Comteova filosofie dějin. Přesto nepřijal Masaryk Comteovu pozitivistiku bez pronikavé kritiky: vytýkal mu především noetickou nekritičnost a vlivem katolické mentality na Comte. Proto též se nikdy nesmířil s agnostickými tendencemi pozitivismu a pokládal za naivní, zapovídá-li pozitivismus pátrati po příčině a cíli života i světa. Ve své přednášce *Science, philosophie, religion* (Ruch filosofický 7—8 1925) praví K. Vorovka, že ve filosofii Masarykově jsou mnohé prvky nepositivistické, jak svědčí víra Masarykova v Prozřetelnost a nesmrtelnost duše. Tyto nepositivistické, čili, jak Vorovka říká, gnostické prvky ve filosofii Masarykově jsou důkazem, že Masaryk nikdy nebyl integrálním pozitivistou. Bůh jest dle něho realitou, takže věda lidská o Bohu jest možná. Ovšem tato věda o Bohu jest ve filosofii Masarykově jen teism, nikoli teognoze. — Některé nesprávnosti knihy: Na str. 12. tvrdí nesprávně, že ohlas ideí Comteových možno najíti v díle Barrésově, mluví o vlivu Comteově na George Eliota, správně má mluvíti o vlivu na Jirinu Eliotovou, poněvadž to byla žena; na str. 47. tvrdí, že Masaryk je determinista ve smyslu výkladu Comteova o přeměně myšlenky Osudu, Prozřetelnosti a obecného determinismu — kdo věří v Prozřetelnost a hlásá synergismus, to jest součinnost člověka s Bohem, není v žádném smyslu deterministou: anebo je třeba rozlišovati a říci, že se Masaryk sice filosoficky hlásí k determinismu, avšak synergismem se od něho uchyluje podstatně, takže vzniká divergence. Jevíť se i v jiných názorech Masarykových; na str. 97. formuluje otázku Masarykovu: Může člověk kriticky mysleti mti náboženství? a odpovídá, že nemůže: dle toho byli Pascal, Newton, Linné, Pasteur — lidé nekritičtí a nemysliči.

Dom. P.

J. L. Fischer: *Glosy k české otázce*. Nákladem Okresního osvětového sboru ve Kdyni 1926. Str. 58. — Rozpravy a spory o české povaze a o smyslu českých dějin, jak je v roce minulém rozvířili Peroutka, Rádl, Mahen a jiní, nepřinesly mnoho vyjasnění a užitek jejich byl pochybný. A přece sebezpoznaní jest nezbytno jak v životě jedince tak v životě národa. Fischer jest si dobře vědom ve svých výkladech, že řešiti otázku národního charakteru není tak snadné, že není možno ani správně chtíti jednou formulí vystihnouti podstatu duše národní a že všechny filosoficko-dějinné konstrukce trpí krajní subjektivností a nevědeckou dobrodružností, jak patrné z Masarykova pojetí českých dějin. V němž se věrně obrazí subjektivní utváření jeho vlastního náboženského problému. Na základě postřehů z psychologie české tvorby myslitelské a umělecké domnívá se Fischer, že základním motivem českých dějin a povahy české jest odboj, národnostně, či nábožensky, či politicky zabarvovaný, doufaje, že tento negativní prvek české povahy bude vodítkem na cestě k řádu. Že při tom nechápe katolictví a je nepřiznivcím jesuitům, rozumí se samo sebou. Dom. P.

G. V. Leibniz: *Monadologie*. Znovu přeložil E. Čapek. S předmluvou K. Vorovky. Filosofické knižnice sv. I. Str. 43. Vydalo nakladatelství „Sfinx“ v Praze 1925. — Redaktor nové filosofické knihovny přeložil pro první její svazek malé, ale proslulé dílko Leibnizovo, jehož první překlad pořídil dr. Jos. Durdík již před 40 lety. Čapek vyloučil mnohé Durdíkovy počeštěné termíny, jež se neujaly, a přidržel se většinou mezinárodní terminologie, jež má základ latinský a má za sebou i vývoj dvou tisíciletí, takže dovede jistě nejlépe vystihnouti pojmy. Jak poznamenává v doslovu, chce použiti tohoto způsobu i při ostatních překladech nové knihovny. „Jde více o to, aby duch české filosofie byl český a svérázný a při tom vpravdě světový, než aby vnější háv její byl novotář-

stvím nebo roztodivnými archaismy zbaven řady slov mezinárodně platných.“ Svůj překlad doprovodil četnými poznámkami a vysvětlivkami, bez nichž by Leibnizovo dílo bylo opravdu těžko srozumitelné, a předeslal mu úvodní stať prof. K. Vorovky „Monadism v současné filosofii“, otištěnou dříve v „Ruchu filosofickém“. Vorovka rozebírá tu stručné dílo dvou filosofů, kteří dospěli od relativistické fyziky k monadismu: londýnského profesora H. Wildona Carra a neapolského prof. Antonia Aliotti. O výsledcích této soustavy přiznává, že monadismus v metafysice vede k individualismu, stupňovanému někdy v egoismus. *M.*

Karel Kyas: Hlučínské paměti. Str. 77. Vytiskl a vydal Fr. Obzina ve Vyškově v březnu 1926. — Ze starých listin hlučínských vybral spisovatel mnoho zajímavých dat, zápisů a poznámek a nakreslil dle nich řadu pěkných obrázků o zálehm českém životě v městě, jež bylo po 178 let pod cizím panstvím pruským. Prostým slohem vypravuje o některých památných domech a usedlostech i hradbách hlučínských, o sousedských sporech a soudech, o vesnických výsadách i trampotách při vybírání daní a exekuci, o osudech pekařského cechu i o ostudných kouscích některých mistrů, o tulácích i bezcitném hukvaldském hejtmannu, o moravské škole i o chrámech, kde se jediné ukrývaly slovanské zvuky za vyhazovacího boje pruského proti všemu českému. Pěkně vypravená knížka dobře poučuje o minulosti Hlučína a třebaš nemýšlena beletristicky, působí nejen její obrázek jako milá idyla ze starých dob. *B. J.*

Z NOVÉ KRÁSNE LITERATURY.

Jaroslav Durych: Štědrý večer. Hra. Vytiskla Lidová tiskárna v Olomouci. Vydala nakladatelská společnost „Rozmach“ v Praze 1926. Str. 82. — Viděli Shawovu historickou komedii, v níž se špatně dokazuje ilusornost lidské svatosti a špatně zatajuje strach z věcí nadpřirozených, viděli Pirandelloyv intelektuální scény, jež měly za účel vzbudit zájem o pravdu, viděli Soumagneovu „metafyzickou grotesku“, jež byla nemotorným rouháním. Viděli a neodsoudili. Snad ze zdvořilosti, že to byli cizinci. Přišel Durych se svým „Štědrým večerem“, hrou lidí, ne ideí, hrou tklivou, ne výsměšnou, hrou skutečnosti, ne kombinace, hrou tiché krásy, ne bombastu, hrou bez hromobiti, blýskavých dyk a kejklů s oblokovým horizontem, hrou odhalovací, ne vývojovou, hrou přísne jednoty místa, času i děje. Statisté zůstávají doma a kulisaři také, neboť je Štědrý večer a milénec jdoucí za milenkou, která není jeho milenkou, poněvadž je sestrou jeho, přichází k sestře, která není jeho sestrou, avšak dosti krásná jest, by ji mohly býti věnovány perly pro milenkou určené. Tajemství zemělého otce, který nebyl otcem, řeší se náhle trýzní umírajícího otce, který otcem byl. Někdo matky, která matkou nebyla, foliována tvrdostí matky, jež své dítě zavrhl. Radost mlti milence je zastíněna štěstím mlti bratra. Odpuštění vin, zrození radosti, toť nejhlubší tema Štědrého večera. Durych je zbásnil vroucně a čistě a prozářil jasnem nadzemských světél. *A — odsoudili ho!* *Dom. P.*

Harvey Fergusson: Kapitól. Román z washingtonského života. Přel. St. V. Klíma. Obálka Jos. Čapka. Románové knihovny „Proud“ sv. 28. Stran 390. Vydal „Čin“ v Praze 1926. — Velká satira na sídlo americké vlády, odkud se za války zasahovalo tak mocně do světových dějin, a na politické i společenské poměry, jež se na venek tak pěkně zakrývají maskami demokracie, svobody, mravnosti atd., ve skutečnosti však jsou prosáklé materialismem, sobectvím a vášnivou honbou za životním úspěchem, bohatstvím a požitkem. Hrdina je právě typem takového sobeckého Američana: nemá smyslu pro umění a vyšší nějaké myšlenky, žije nespoutaným pohanským životem v chamtivém shánění věcí, po nichž může toužiti chytrý, podnikavý a dravě smyslný muž jeho druhu. Washingtonské prostředí a hlavně válečné i poválečné poměry jsou zrovna živnou půdou pro takové lidi: Ralf Dolan, člověk s „tlustou kůží“, projde řadu zaměstnání, od sklepnictví přes žurnalismus až k výnosnému a vlivnému tajemnictví Národního obchodního sdružení, dobývá bez větších obtíží žen i peněz,

jediných to věcí, jež ho okouzlovaly, a má na konci vzezření muže, který jest vítězem ve hře života. Vítěznou dráhu lidí „tohoto světa“ vyličil americký autor se značným uměním zkušeného realisty a bystrého satirika, jenž jen jemným úsměvem naznačuje, jak takové pozemské, úskokem dobyté „štěstí“ je mlékě i vratké. *M.*

H. de Vere Stacpoole: Tiché tůně. Přel. W. F. Waller. Ilustroval R. Adámek. Str. 256. Vydalo nakladatelství „Sfinx“ v Praze 1925. — Není to obyčejný dobrodružný román, třebaš vypravuje napínavé a často až vzrušující příběhy dvou odvážných cestovatelů v afrických pralesích a stepích, jejich nebezpečné honby na slony a úporné boje s divokou přírodou i domorodým obyvatelstvem. Anglickému spisovateli šlo především o veřejný protest proti belgické vládě a zvláště proti králi Leopoldu: dává mu za vinu, že zavedl v Kongu nekrutější porobu, aby vyssál z ubohých domorodců všechno přirozené bohatství jejich vlasti, zejména kaučuk, slonovinu, palmový olej a antilopy. Vzdálenému těžko souditi, pokud to všechno odpovídá pravdě a pokud jsou oprávněny také výtky, činěné zástupcům církvi, katolické i anglikánské, že se neujali utiskovaných a zakrývali ještě jejich mučení. Nutno však uznati, že autor podal svůj protest formou velmi působivou i uměleckou: na svých dvou hrdinech ukázal, jak pohled na krutost rozněcuje i v dobrých jinak lidech nízké pudy a šílené sadistické rozkoše, ale jak v lepších chvílích výkřiky divukrásné, zarmoucené země i týraných lidských bytostí probouzejí v duši svědomí, aby pak přivedlo jednoho k šílenství a druhého k horlivé apoštolské práci. Součástíkou její jest jistě i tento román, tendenční, užívající někde až příliš ostrých barev, ale v kresbě přírodních nálad opravdu básnický. Po této právě stránce plně mu odpovídají pěkné obrazy Adámkovy. *M.*

Bret Harte: Příběh z dolu. Přel. L. F. Str. 159. — Týž, *Trentova důvěra.* Reklamní listek Dicka Boyle. Šerif ze Siskyou. Přel. Miloš Maixner. Str. 175. Vydal B. Kočí v Praze 1926. — Svěrázný americký novelista, jehož básně překládal již v sedmdesátých letech Jos. V. Sládek a jehož povídky a romány z Kalifornie byly u nás i později značně oblíbeny, dočkává se nyní velmi laciného souborného českého vydání svých spisů. „Příběh z dolu“ je čerpán právě z Kalifornie, kde spisovatel dlouho žil mezi zlatokopy, ale zasahuje také do jiných míst, zejména i do Washingtonu do kruhů poslaneckých a uměleckých. Je to hodně spletilá historie rtuťového dolu, jeho objevu a dlouhých bojů s nezbytnými již podvody a úskoky různých dobrodruhů a nicemů, ale se šťastným koncem a vítězstvím dobra. To je právě světlou stránkou povídek a novel Hartových, že dovede i v té polodivošské americké společnosti, již tak často líčí, objeviti čisté lidské prvky a ani při nejhorších zločinech nepozbývá víry v dobro. Jest to viděti zvláště v druhém svazku, kde v rámci hodně romantické povídky kreslí několik dobrých, ušlechtilých postav. Svěží dojem četby podporuje i autorův nevšední humor a hutný, skoro břitký styl. *B. J.*

Andre Theuriot: Les v květu (Boisfleury). Román. Přel. dr. Jan Sajic. Str. 212. Vydalo Zemědělské knihkupectví A. Neubert v Praze 1926. — Román vášnivě lásky mladého úředníka ke smyslné, nevybouřené vdově, jež pak vzdáleného milence oklamá s jeho přítelem. Jako v jiných svých pracích učinil autor i zde jádrem svého románu překypující často líčení tohoto dvojího milostného poměru, zasaženého do maloměstského, zbožného a tak snadno se pohoršujícího prostředí. Proti dvojici zmámené smyslnou vášní postavil trochu podivínské sdržení mladých vzdělaných mužů, kteří opovrhují láskou a ženami, závěr románu pak nechal vyzníti ve výzvu Goethovu o návratu k činnému životu: oklamané a zrazené mládí hrdinovo nesáhá ke zbrani, neutápí se v smutku, ale po dnech duševní skleslosti obrací se k ušlechtilé a plodné činnosti, jež jediná dává čistou krásu a opravdovou lásku. *M.*

Arthur Zapp: Svatební noc. Obrazy zvyků ze života moderní lásky a manželství. Přel. Ot. Duda. Str. 143. Vydal Fr. Ziegner v Praze 1925. — Německý

novelista omlouvá se v předmluvě, že se musil v těchto svých studiích moderního manželství dotknout také choulostivých a trapných věcí: není to ovšem tak hrozné a kdo by sáhl po knize v domněn — odůvodněném trochu nepřiléhavém a lákavým titulem — že tam najde snad pikantnosti, odloží ji zklamán. Není skoro moderního romanopisce a novelisty, aby se nedotkl manželských problémů, které tu projednává Zapp jaksi ex professo: manželství uzavřené pro peníze nebo reprezentaci, bez lásky i souladu, manželství jemných dívek a násilných starců, úplná nepřipravenost dívek k povinnostem manželským, rozčarování přílišných idealistů a smutek těch, kteří prošli mládí, zoufalství přivoděné nemocí, nevěrou atd. Není pochyby, že autor kreslil většinu svých obrazů dle skutečnosti, čerpaje výlučně jen z velkoměstských, berlinských poměrů. Snaží se při tom býti nestranným k mužům i ženám a neobírá se také zbytečně nějakými dráždivými podrobnostmi. Celek ovšem působí smutně: jako byste nahlédli do operačního sálu pro nejtěžší choroby, při nichž, zdá se, ani lékař nemá již naděje na uzdravení.

M.

POZNÁMKY A ZPRÁVY.

Vrbovy vzpomínky na J. Š. Baara otiskují brněnské „Lidové Noviny“. Jsou po nejedné stránce zajímavé, již proto, že Vrba byl příbuzným Baarovým a v posledních letech často se s ním stýkal. Některé části jsou velmi závažné pro posouzení povahy zesnulého a měly by pohnouti důvěrnější jeho přátele, aby je osvětlili také s jiné stránky. Jde tu zvláště o smutné náboženské boje po převratu. Vrba tu častěji zdůrazňuje, že Baar nelpěl nijak houževnatě na „fímském“ vyřešení náboženské otázky české a s oblibou prý říkal, že bude třeba zničití církev katolickou v Čechách, nebudou-li míti Řím rozum a nepřistoupí-li na známé české požadavky... Ba roku 1920 dvakrát prý se vážně rozmyšlel, má-li vystoupiti z církve fímské a přestoupiti do československé, jak to učinil Vrba. Nedospěl k tomu, poněvadž prý byl již unaven vším, co se dělo mezi českým kněžstvem, bolela ho také naprostá nevšímavost k náboženským otázkám se strany povolaných činitelů vládních a konečně byl také zklamán vlažností zejména inteligence k těmto otázkám, poněvadž právě od ní si sliboval v tomto boji silnou podporu mravní. Nadto byl brzy znechucen spory, jež propukly v církvi československé, a to i spory o zásadní náboženské otázky. „A to se dotklo Baara jako věčnického člověka velmi hluboce. Od té chvíle se již náboženských bojů neúčastnil.“ Myslím, že to, co tu Vrba uvádí, byly jen chvilkové pochybnosti citlivé duše roztrpčené právě oněmi bolestnými boji. Jak jinak by mohl napsati ona pěkná slova o Cho-

dech (v knížce Fr. Teplého „J. Š. Baar a Chodové“), kde je chvála, že „v té chumelici po převratu celkem netřeštili“ a zůstali věrni „první staré církvi katolické“. „Chodové trvali při staré víře a vytrvali, třebaže je někteří — snad v dobrém úmyslu národní církve — mátlí a místo velikého světla sladkého učení Kristova a lásky jeho podávali jim ohněček dočasný, pomíjející politiky, jež neprospeje síle a jednotě české, spíše uškodí.“

Stále totéž... Na *katolickém* sjezdu (studentstva a inteligence) letošního roku jako na každém sjezdu je vyhrazeno určité místo *divadlu*. Ale ti, kdo by náhodou četli divadelní oznámení, že se bude hráti „Dalibor“ nebo „Prodaná nevěsta“, si ani nepomyslí podívat se, jaký je to vlastně sjezd. Ta dvě představení dávají sjezdům výbory všemožných zaměstnání a názorů. Loni měli to ševci, napřesrok obnovené sbory „čarostřelců“. *Semper idem*... Nic nového, pozoruhodného by se nemohlo té inteligenci podat? Víme, že správa Národního divadla bojí se předvésti svými herci něco, co by na ni mohlo vrhnouti nejmenší podezření ze sympatie ke katolictví. Ale tatáž správa jistě na představení neprodělá! A tak tedy zase 28. června budou ti katolíci slyšet a vidět obehnané spolkové kusy. Když už osud si tak nemilostivě zahrál se Smetanou, že jeho slavnostní opery obehávají se na každém sjezdu, proč bychom my, aspoň jednou za léta letoucí, nemohli mít něco svého, plně přiléhajícího k náladě a významu sjezdu?

Z té nepatrné zásoby osobitých kusů divadelních bych aspoň jeden rád spatřil na pražské scéně: Víte všichni, jak dopadla příprava Durychova Svatého Václava pro Národní divadlo? Proč Olomouc může mít radost slyšet a vidět dílo naplněné mírou vrchovatou tím, co cítí každý z nás, co je v nás tisíciletím ukuto v nerozlomnou jednotu: *Cešství a katolicistvím*? Durych dal své hře skutečnou duši svoji, ale také ducha té doby pobělohorské, doby Balbínovy. Toho se ovšem boj zatlplí hlasatelé husitismu ve všemožných obměnách. Tedy, ukáží-li svoji barvu, proč s nimi mluvit? Musí se vůbec sjezd konat v Praze? Olomouc sice leží blízko Slovenska, odkud asi mnoho účastníků nepřijede, ale což kdyby se dali lákat tímto městem? Praha odstranila ze svého štítu: caput regni, tedy sama demonstrativně se zřekla titulu býti hlavou říše. Uvažujte, zda práce možná dát odpověď! B. Zub.

Proč se nestal dr. Jan Herben knězem. Prozrazuje to sám ve svém článku v „Lidových novinách“ (21. března 1926) u příležitosti nového vydání svých „Moravských obrázků“. Napsal roku 1878 jako oktáván brněnského gymnasia článek o svém vstupu na Slovensko a o návštěvě u dra Jos. Mil. Hurbana a dal jej prof. Bartošovi místo předepsaného technického cvičení. Bartoš odevzdal článek prof. Vlad. Štátnému, jenž jej otiskl téhož roku ve svém „Obzoru“. „Byl to dobrý člověk“, píše Herben o Štátném, „dobrý učitel a nepochybně i dobrý kněz“. A vzpomíná přece na svůj článek v „Obzoru“ v poslední době s jistou vděčností, poněvadž jen tak se dostal do Prahy. „Po maturitě“, píše „byl jsem zmítán těžkými rozpaky, u mladých lidí běžnými. Jeden den chtěl jsem být knězem a druhý den jsem se kněžství hrozil. Chtl jsem být knězem, neboť jsem byl zbožný a přál si působit mezi lidem; že také rodina naše si toho přála od chvíle, co mě dali na studium, rozumí se samo sebou. A zase jsem se lekal závazků, které na sebe mám vzít, zejména celibátu, ač i některé články viry katolické byly ořeseny ve mně pochybnostmi. Za takových okolností otl jsem se s kufíkem v Brně 30. září 1878. Bloudil jsem dlouho ulicemi brněnskými jako tělo bez ducha, až jsem

zašel do starého kláštera, v němž umístěn byl brněnský alumnát. Ta tmavá budova a ty chodby páchnoucí zápachem záchodovým naplnily mne odporem. Budova ta nebyla mně neznámá. Navštěvoval jsem rok, dva roky před tím některé své přátele, kteří už byli bohoslovci, ale nikdy jsem nepocítil ošklivosti ke klášteru tomu tak prudce, jako když jsem si představil, že v tomto smrdutém žaláři mám prožít čtyři leta. Té oběti nebyl jsem schopen. Vyběhl jsem a rovnou k prof. Bartošovi do Besedního domu, kdež bydlel. Řekl jsem mu, že do alumnátu nepůjdu.“ „Žádné duševní konflikty — ten smrad to rozhodl.“ Ozařil prof. Bartošovi, že pojedje studovat do Prahy. Neuchytili se tam, má přý ještě vždycky času dost, aby vstoupil do bohosloví v Praze. Na otázku Bartošovu, má-li nějaké peníze, odpověděl, že necelou zlatku. „Jděte tedy k prof. Štátnému. Má pro vás připravený honorář za ten výlet na Slovensko“. „Prof. Štátný mi dal pět zlatých, a jak se mi zdálo, nemrzl se, že nechci být panáčkem. Koupil jsem si lístek na dráhu, a zbytek z pětky byl můj závodní kapitál pro Prahu... Tak článek o výletu na Slovensko rozhodl v těžké chvíli můj osud jednou provždy. Bez něho nebylo Prahy“. Jak nepatrné věci rozhodují kolikrát — dle našich lidských soudů — o životě člověkové: zápach starého alumnátu a pětka honoráře za studentský článek! Nebýt jich, byl by snad dr. Herben dnes — brněnským kanovníkem...

Básník František Kašpar v Nicově u Klatov vydá v nejbližší době vlastním nákladem novou sbírku svých básní „Mir neděl“. Kniha se tiskne v 350 výtiscích a bude ozdobena 13 dřevoryty Josefa Váchala. Originály jejích jsou vystaveny právě na souborné výstavě Váchalové v Brně. Četní přátelé básníkovi uvítají káihu jistě s radostí.

Spisovatel dr. Josef Svítal-Karník vydá svou knihu drobných studií a statí ze slovanského kulturního života „Pod perutí bílého orla“ nákladem R. Prombergera v Olomouci. Upozorňujeme na ni již nyní.

Literární novinka. Z jara vyjde v Prostějově zajímavá kniha „Portréty a silhuety“, která přinese původní črty

a studie o vynikajících osobnostech na Hané, jejichž jména pronikla zcela pozoruhodně. Jsou to vzácné vzpomínky na Jiřího Woltra, Dostála Lutinova, Ondřeje Příkrýla, Otakara Bystřinu, Karla Pitticha, Jaroslava Mathona, Karla Křena, Josefa Věvodu, Spáčila Zeranovského, Oldřicha Seykora Kosteleckého a celou řadu zajímavých jmen jiných s několika výtvarnými reprodukcemi O. Laskových. Jestliže první svazek věnován jest více literatuře, přináší svazek druhý portréty světa politického vedle studií o snahách výtvarných a hudebních. Dílo je zcela původní a má ráz vlastivědný. Proto hodí se do všech knihoven. Autorem knihy jest *Waldemar Ethen*. Subskripční cena za díl první 20 Kč, za oba díly 38 Kč. Krámská cena 50 Kč za oba svazky, čítající 500 stran. Přihlášky přijíma Filip Cyril Župka, městský knihovník v Prostějově.

Kamarád Čtvrtek, nejvýznamnější román Chestertonův před konverzí, byl nedávno zdramatizován Ralfem Nealem. Před tím byl již travestován v sovětském Rusku a známý režisér Tajrov vytvořil pro něj svou nejlepší konstruktivistickou scénu. Nyní se natáčí také pro film.

Ke studiu náboženského života našeho lidu přináší několik zajímavých příspěvků dva poslední (5-6) svazky sborníku „Český Lid“. Tak redaktor Č. Zíbrt podává zprávu o pražské synodě roku 1605, jak vystoupila proti šířícím se pověrám v lidu, a otiskuje zaklínací knihu moravského, snad valašského původu z roku 1844, překlad to a opis tajemné zařikací knížky Erhardovy z roku 1717. Pozornosti zaslouží také článek Eugena Stoklasa „Golgota a jesličky v láhvi“, kde popisuje dvě zajímavé lidové práce v městském muzeu litovelském, Jana Tykače o bájeslovných bytostech u lidu na Třebovsku a J. L. Mikoláše o slavnosti sv. Fabiana a Sebestiana na Frýdku ve Slezsku.

Vítězslav Nezval a dámská kritika. Nezval, syn moravského venkovana, nadaný a jistě průbojný básník, zapadl na čas do Prahy. Po brněnském „Mostě“ vysílá do světa knihu za kni-

hou a na všech jest znáti pražské ozduš. Stal se „miláčkem dam“ — jak to o něm napsala nedávno spisovatelka N. Pujmannová-Hennerová v „Tribuně“. A slyšte, proč! „Nezval je milý člověk s libeznými dojmy, sladce zatívá svět i s jeho melancholiemi a nedělá z toho aféry... Je moderní v tom, co vdechuje, a pietní v tom, jak bere věd do ruky. Nezvalovy básně dělají člověku společnost. Znáte tu rozkošnou větu z jarmaků: „Je to jemné a také to pobaví.“ Nezval, miláček dam a dětí. Je s ním příjemno být. Nestrká do vás lokty. Básně z menší růžové zahrady si člověk vždycky rád přečte, jako se dívá rád na ohňostroj nebo jako jí rád broskve s krémem. Nezval posílá do světa básničky hladké a hotové, jako když si vyjde pro jeden večer nalícený žena...“ Doufám, že Nezval nezpyká příliš touto dámskou „kritikou“, třebaže se jeho nakladateli tak zalíbila, že ji otiskuje jako reklamu i s lákavými obrazy excentrických tanečnic na obálkách. A vrátili se k nám na Moravu, uvědomí si snad, že úkolem básnickým jest něco jiného než zmlsaným pražským dámám nahrazovati podivnou na ohňostroj či broskve s krémem nebo docela vzněcovati je myšlenkou na dobrodružství nalícených žen!

Ivo Drlik, jehož některé básně otiskla „Cesta“, „Země“ i denní listy, vydá v květnu svou první básnickou sbírku nákladem Adolfa Perouta v Mor. Ostravě. Nazval ji „Kristus pod lesem“. Úvodní její báseň pod tímž názvem přinášíme v tomto čísle „Archy“.

Nejpopulárnější práce Svatopluka Čecha, jehož 80 narozeniny nedávno jsme vzpomínali, vyšly právě pod soborným názvem „*Idylly a báje*“ jakožto IV. svazek Vybraných spisů Čechových nákladem F. Topiče v Praze. Kniha obsahuje jednu z nejlepších epických básní naší literatury, idyllu „Ve stínu lesa“, pak známého „Lešetinského sklada váře“, rozkošnou satirickou zvěřák „Petrklíč“ a konečně satirický zvěřák epos „Hanuman“, jehož mnohé bídě šlehy nepozbyly ani dnes účinností. Pěkně vypravený a poměrně laciný (stojí 20 Kč) soubor Čechových idyl a bájí zaslouží pozornosti všech čtenářů básnickových.

Nákladem Družiny literární a umělecké. - Odpovědný redaktor Lad. Zamyšl
Tiskne Lidová tiskárna v Olomouci.

seznamuje čtenáře s básníkem a uvádí je k lepšímu pochopení tohoto jeho nehlubšího literárního odkazu. — „Český Lid“, svazek 5. a 6.

Z nakladatelství F. Topiče v Praze: Svat. Čech, „Ve stínu lípy“, 23. vydání. S vysvětlivkami od Ferd. Strejčka. Stran 81 za 5-50 Kč. Jedna z nejkrásnějších epických básní naší literatury vychází tu ve „Shrice souvislé četby školní“ v příhodné úpravě se stručnými vysvětlivkami a se dvěma obrázky míst, kde se básník scházel se svými sousedy ve stínu košatě lípy. — Josef Holeček, „Naši“. Klasické dílo Holečkovo, jež názorovým líčením zobrazuje jihočeský selství lid po všech stránkách jeho života a povahy a bývá často srovnáváno s Reymontovým „Chlapi“, začíná vycházeti znovu v sešitovém vydání. Dvouarchový sešit stojí 2 50 Kč. — Knihy Karla Horkého. První svazek: „Kouř z lháky“. Feuilletony a zápisky.

Dvouarchový sešit 2-50 Kč. „Za domovem“. Sešit 9 a 10 po 2-50 Kč. — Topičův Sborník, svazek 5 za 7-50 Kč.

Z nakladatelství družstva „Vlast“ v Praze: V. O. Hložina, „České duchovní řady za rozmachu husitské bouře“. Sešit 6. za 3 Kč. Tímto sešitem jest ukončeno toto důkladné dílo ukazující, jakými prostředky se stal náš národ husitskýma protestantským. — V. Oliva, „O sektě Russlianu“. „Po stopách římských papežů“. Stran 82 za 6 Kč. První práce ukazuje bludné nauky protestantské sekty, která se k nám dostala po převratu z Ameriky, druhá vyvrací některé útoky na římské papeže.

Z nakladatelství Fr. Ziegnera v Praze: Arthur Zapp, „Svatební noc“. Přeložil Ot. Duda. Stran 143 za 16 Kč.

Okresní osvětový sbor ve Kdyni: Dr. Fr. Fajfr, „Masaryk a Comte“. Stran 97. — J. L. Fischer, „Glosy k české otázkě“. Stran 58.

Čtenářům k povšimnutí! Toto číslo „Archy“ obsahuje přílohu letáku spolku „Hostýn“ ve Chvalčově, p. Bystřice p./H.

SPORITELNÍ A ZÁLOŽENSKÝ SPOLEK V OLOMOUCI, WILSONOVO NÁM. 16.

jest peněžním ústavem, který skýtá vkladatelům naprostou jistotu. — Přijímá vklady a úrokuje co nejvýhodněji. — Strádankové oddělení těší se velké přízni stádajících rodin. Úřaduje se denně.

Moravsko-slovenská banka

centrála v Olomouci

Filiálky: Bratislava, Brno, Uherský Brod, Hlučín, Hradec Králové, Opava, Praha, Šaštín, Zohor a Žilina na Slovensku.

Vlastní a svěřené prostředky cca Kč 140,000,000.—.
Provádí veškeré bankovní obchody a průmyslové transakce.
Přijímá vklady na vkladní knížky a běžné účty při nejvýhodnějším zúčtování. Výhodné spojení s cizinou. Prodej losů tříd. loterie.
Dotazy zodpoví z darma ředitelství centrály neb filiálék.
Telefon Olomouc: 666 a 795. Adresa telegramů: Moravoslovenská.

Družina literární a uměleck

v Olomouci, Wilsonovo 16,

vydala tyto knihy:

Bělohávek Václav: Oheň Eliášův.

Záhada konce světa. Knižovny Družiny svazek XIII.
Stran 139 Kč 14

Kašpar František: Zastavené hodiny.

Básně. Vydobá J. Váchala Kč 10

Kyselý František: Z říše světla.

Legends. Cyklus o Kristu a Eucharistii, cyklus o Králově nebeské a cyklus o přátelích Božích. Sv. XV.
Stran 144 Kč 18

Lang Alois dr.: Otec pouště sv. Jeroným.

Profil umělecké jeho osobnosti. Obálku navrhl J. Pavlovský. Knižovny Družiny svazek XI. Stran 174 Kč 17

Odvalil František: Co v duši zaléhálo.

Básně 1914—1919. Dřevoryty od Ferdise Duše. Knižovny Družiny svazek X. Stran 128 Kč 8

Pecka Dominik: Matka Boží v Trní.

Román Kč 15

Sborník „Dante a Češi“.

Vydáno na oslavu 600letého jubilea Dantova. V pěkné úpravě brožované Kč 40
Ve skvostné vazbě Kč 100

Zýbal František: Pěl ptáček.

Básně. Knižovny Družiny svazek IX. Stran 87 Kč 5

Starší ročníky revue „Archy“.

Ročník	II.	. . .	Kč 4.50	Ročník	IX.	. . .	Kč 36
	V.	. . .	Kč 5.50		X.	. . .	Kč 36
	VI.	. . .	Kč 11		XI.	. . .	Kč 36
	VII.	. . .	Kč 20		XII.	. . .	Kč 36
	VIII.	. . .	Kč 30		XIII.	. . .	Kč 43

Starší ročníky časopisu „Obzor rodinný“.

Ročník	II.	. . .	. . .	. . .	Kč 18
	III.	. . .	. . .	. . .	Kč 23
	IV.	. . .	. . .	. . .	Kč 23
	V.	. . .	. . .	. . .	Kč 23

Doporučujeme tyto knihy ku hojně koupí!

ARCHA

M Ě S Í Č N Í K P R O L I T E R A T U R U ,
U M Ě N Í , K U L T U R U A Ž I V O T

R O Č N Í K XIV.

OBSAH 5 ČÍSLA

- Jaroslav Hruban: Stella.
František Dohnal: Idea Messianská v moderní krásné literatuře.
František Hanzelka: Kytara zpívá.
Otto F. Babler: Chvála loutek.
František Hanzelka: Červený pomeranč.
Em. Masák: Šimon Stylita.
Břetislav Štorm: Modlitba před ránem.
Dr. Alfred Fuchs: Hymnus na den stigmatisace svatého Františka.
Jan Fr. Hruška: Proč jsem neodpadl a neodpadnu.
František Odvalil: KHŽ.
Oton Župančič, přel. Otto F. Babler: Veronika v žaláři.
J. M. Zelenka: Snění.
Bořík Zub: Přátelství duší.
Dr. Jan Hejčl: Podobenství o boháči a Lazarovi.
František Střížovský: Ráno Božího těla.

OKNA:

- Pěvec cyrilometodějský.
Poesie v politice.
Z nové poučné literatury.
Z nové krásné literatury.
Pro lidové knihovny.
Poznámky a zprávy.
-

REDAKTOR EM. MASÁK

VYDÁVÁ DRUŽINA LITERÁRNÍ A UMĚLECKÁ V OLOMOUCI

ARCHA VYCHÁZÍ MĚSÍČNĚ.

REDAKCE.

Rukopisy a redakční výtisky buďtež zasílány na adresu

EMANUEL MASÁK,

katecheta a redaktor „Archy“ Brno-Židenice.

Nepřijaté rukopisy se vracejí, byly-li přiloženy známky.

Redakční uzávěrka čísla jest 10. každého měsíce.

ADMINISTRACE A EXPEDICE

„ARCHY“ JE V OLOMOUCI, WILSONOVO NÁMĚSTÍ ČÍS. 16.

PŘEDPLÁCÍ SE

ročně 36 Kč, půlročně 18 Kč, čtvrtročně 9 Kč. Jednotlivá čísla za 3/50 Kč

ZA VYDÁNÍ ODPOVÍDÁ LADISLAV ZAMYKAL.

Nové publikace

(došle redakci do 25. dubna 1926).

Českoslov. akc. tiskárna v Praze: VI. Pittnerová, „Prokláté peníze“. Str. 212 za 14 Kč. — VI. Javoříková, „Domeček pod lipami“. Str. 170 za 13 Kč. — Raná setba, seš. 3. a 4. po 150 Kč. Jan Fr. Hruška, „Z paměti dědečka včelaře“.

„Čin“ v Praze: T. G. Masaryk, „Sebevražda hromadným zjevem společenským moderní osvěty“. Str. 286 za 39 Kč.

Dědictví svatojanské v Praze: Podíl údů na rok 1926: P. Bonaventura J. Wilhelm, „Svatý František Serafinský, zakladatel tří řádů“. Část. I. Str. 143 za 7 Kč. — Ant. Thein, „Podvod Fulgenta Ohma“. Str. 64 za 3 Kč. — V. Spaček, „Po cestách pokroku“. Str. 78 za 4 Kč. — Členský vklad jednou provždy 80 Kč.

Družstevní práce v Praze: Vojt. Martinek, „Jakub Oberva“. Str. 160 za 20/40 Kč. — C. F. Ramuz, „Nemocní se uzdravují“. přel. Lida Faltová-Pospíšilová. Str. 135. — Ch. L. Philippe, Marcipánek: Přel. J. Paulík. Str. 147 za 36 Kč. — Alex. Val. Amfitéatrov, „Otrávené svědomí“. Přel. Vinc. Červinka. Str. 168 za 22 Kč.

B. Kočí v Praze: Nejladnější česká knihovna, sv. 35 a 36: Alex. Dumas,

„Tři mušketýři“ Díl II., sv. 1--2. Str. 157 a 160 po 4 Kč. — Bret Harte, „Bludná pouť Excelsioru“. Přel. Miloš Maixner. Díl I. Str. 143 za 6 Kč. — „Udalosti“, č. 3.

V. Kotrba v Praze: Em. Bougaud, „Církev“. Přel. Ant. Melka. Str. 284 za 18 Kč. — Dr. Ant. Vřešťál, „Rukověť katolické mravouky“. Str. 270 za 17 Kč. — Ant. Šorm, „Pověsti o českých zvonech“. Str. 64 za 3/50 Kč. — N. A. Boutmy, „Kabbala, sekty a tajné spolky“. Str. 232 za 15 Kč. Kniha ukazuje názorné spojení židovstva se zednářstvem a různými sektami, na př. s Albigen-skými, a dává poznati tajemství jejich zámysly. — Jan Hluchaň, „Květnice Mariánská. Str. 80 za 3 Kč. Je to sbírka 60 nejznámějších vžitých písní Mariánských, uspořádaná dle praktické potřeby pro celý církevní rok o svátcích a pobožnostech Mariánských. — Vinc. Drbohlav, O vykoupení lidstva. Str. 51 za 2/50 Kč. Zveršované hlavní události z bibl. dějepisy, vhodné pro děti nižších tříd škol obecných. — Anna Simerská, „Pohádky hvězdné vlny“. Str. 108 za 8 Kč. Obrazky O. Strasserové pěkně vyzdobená knížka pohádek s mírně moralisující tendencí.

JAROSLAV HRUBAN:

STELLA.

K nohám tvým já písní růže kladu.

Hvězdo, jméno tvoje v paměť volá
Moudrost, jejíž krásy div tu zříme,
paní ctná, mé srdce neodolá
pokleknout, kde prostřed žití sníme,
k nohám tvým já písní růže kladu
jako pozdrav vytoužených sadů.

Poznají čas navštívení mého
zraky lačné, které růže spatří?
Zavzní hořké slovo soudu zlého,
s pokorou kde nevinnost se bratří?
A když s divnou bázní k tobě vzhlednu,
světla nebes zhalí Paní, Jednu!

Jedinou, v níž vše mi bylo dáno,
vzpomínky na zašlý půvab mládí,
ženy noc i matky šťastné ráno,
úsměv pokorných, jež život zradí.
Ó, jak něžně zraky tvoje planou,
když v ně dechy lásky Boží vanou!

Glorie něhy nad tebou se vznáší,
paní moje, snů mých jsi ty kněžna,
pohled tvůj mi všechny chmury plaší,
mořem lásky skráň tvá září sněžná.
Ze sna vzkřiknu, zlatou stopou trati
se můj ráj — jenž už se nenavráti...

I.

Proč se, luno, hališ v mraky
jako v závoj teskných zpěvu,
shášíš světlo před zázraky
milosti a krásy zjevu?

Sféry sněží nad oblaky,
mrtvo v údolích je hněvu,
v šeru plují tužeb vraky
krásným očím do úsměvů.

Noc jde, den i světlo zmírá,
pokorná má prostá lyra
už se v plekton Ducha mění;

kde je žal, jenž srdce svírá,
když tvůj zjev mně slzy stírá
za andělských sborů pění?

II.

Léto plane, kam jdeš světem
s myslí jarou, s bolem v hrudi,
spatříš růži nad poupětem:
z obdivu se láska budí.
Pro tvé poupě, krásná růže,
srdce touhou puknout může.

V pokoře se k němu skláním,
kam se pohne, kráčím za ním.
Poupě moje požehnané,
stříbrných jsi plno svitů.
Jak se s tebou myslí šťvané
chystá cesta do blankytu!

III.

Třpyt božství ukryt v příkrov duše snový,
jak z očí šlehne plamen turmalinů,
že nelze déle duši poutat slovy:
jen ponořit se v blaho oněch stínů.

— — — — —

Bys, poupě, chtělo milost svou mi dáti,
kdo blaženějším mohl by se zváti?

Tvé dítě.

Mladé vesny na úsvitě
zlíbal jsem tvé, hvězdo, dítě,
a když ranní zoře vzplála,
píseň nová zajásala.

V lokty své kdy směl jsem vzítí
dítka tvého drahé skráně,
nepřál jsem si v ráje jíti,
když jsem s touhou patřil na ně.

Kde je žal, kde vzlykot stenů,
svobodou kdy schizofrénů
ve snách nosím světy nové,
v svět si kouzím taje snové?

Z chaosu co vzal jsem hlubin,
z božstva co mi duši dáno,
jako žárný svítí rubín
v azurové, tiché ráno.

Ducha věčné oceány,
v bědu země ukovány,
pouta láskou, z hoře vzniká
v Beethovenů „Eroica“.

Nebráňte mně, miláčkovi
ať se k nohám vrhnu v prachu,
jeho pohled v život nový
pozvedne mne v slunci nachu.

V jeseni.

Nikdy nezviš, krásná moje paní,
když nám vzplála jeseň za šera,
že jsem v světech našich nedlel ani;
duši mou tvých zraků nádhery.

Z ponurých hlubin zchmuřených pudů
výkřiky křečí draly se výš:
záplavou kalu, řetězem bludů
dusily, táhly k propastem níž;
hlodaly směle, aby se drze
vlomily v ducha poslední skrýš:
padaly hradby, ssuly se tvrze,

v trnovém věnci zesinal kříž!

Nevím, jak dávno, nevím, jak dlouho —
trudů tiž rmutná za mnou kdes v prachu,
živ jsem jen tebou, věčná má touho,
když skráň ti plane v cudnosti nachu:
tenkrát jsem tvůj a v snech ty jsi moje:
duch vnořen krásy u věčné zdroje.

Od chvíle té, kdy v západu zlatém
zaplály pro mne očistné blesky
očí tvých krásných, v bouření svatém
duše má vstala, v růžové stezky
vstoupila nové, hvězdnými kruhy
nad zemí kráčí rajskými luhy.

Z jesenních lučin hymnickou vůní
chorálem chvála vznáší se výše;
z rozkvetlých kolem modravých tůní
zrozená vesna písněmi dýše:
pokorný šeptá v úkrytu mech,
Ambrož a Rehoř, zní jeho dech,
v ocúnech trpkých kantáta jiná:
do krajin smrti jde Palestrina —
Lukrecie zjev jak blahý mu kyne,
Missa se tvoří, tvůrce sám hyne.
Nad všechny zpěvy zázrakem lásky
neslyšná píseň tajemné zkazky
žhavě se nítí v duše mé chrámu,
v azur se klene, v božském hřmí plamu:
po kříži, který Dante zřel v snách,
víne se růže s poupětem nach,
růže a poupě, bytosti s nebe —
ty, o níž zpívám, spatříš tam sebe?

Když přišla jsi ke mně...

V oníci mlhou modlitby rána
v mysl mně vstoupil obraz tvůj;
ševelem váneků rozkaz zněl Pána:
V duši jej čisté opatruj!

Od chvíle té, kdy přišla jsi ke mně,
daleko za mnou země stín,
zornice tvoje zpívají jemně —
hlavu bych složil ve tvůj klín.

Zmučenou hlavu, bolestné touhy,
zklamání, pádu mnohý sten,
prosnil bych blahý lásky sen dlouhý,
až by mně vzešel spásy den.

V slzách teď hledám oči tvé krásné,
milostí z nichž mně vane dech:
v nich jenom plesá, v blouznění žasne,
kdo povstal k slávě v bolestech.

V loktech tvých, drahá, blaze jest spáti,
již v spánek svůj jsem pohřižen,
života příšer nač se mi báti,
co bylo, už je prelud jen.

S Kundrye duší hrůzami štvanou
klesl jsem v úběl loktů tvých;
hned vášně krve divé mně vzplanou,
hned chrám jsem ctností zářivých.

Jemuž jsem poddán, zákona tíže
svírá mne poutem plamenným,
tak milost k Boží svatosti víže
člověka srdcem zraněným.

Nevím, zda léta či věčnost Rána
políbek vtiskla v čelo mé:
jaká mne divem zrosila manna?
vše v ráje vidím zjasněné.

Nade mnou blankyt stkvoucí se klene,
nezměrný lásky Boží stan,
lásky, jež u vir hvězdy vše žene,
s tvých rtů mi kane její van.

V zenitu krásy dvě hvězd tam stojí,
spásou mně tichý jejich třpyt:
sterými chtěl bych projiti boji,
bych za vás mohl vítězit!

Hvězdy ty drahé oči jsou tvoje,
po nichž můj život věčně lká,
nezměrné, božské lásky to zdroje,
jimž vesmír hymnus slávy tká!

IDEA MESSIANSKÁ V MODERNÍ KRÁSNÉ LITERATUŘE.

Myšlenka rozřešiti odvěký dualismus světa smířením rozporu mezi dobrem a zlem, mezi Bohem a Satanem, není konečně snad myšlenkou speciálně Vrchlického. Shledáváme se s ní již u básníků dávno před Vrchlickým, shledáváme se s ní i po Vrchlickém. Nalezáme ji v různých obměnách u Viktora Huga, Leconte de Lislea, A. de Vigny a j. Ba již starý Schiller napsal:

Allen Sündern soll vergeben
und die Hölle nicht mehr sein.

A ve šlépějích těchto velkých — Vrchlického a jiných — jdou i jiní menší.

Tak na př. i A. E. Mužík. Ač v nejedné básni krásně oceňuje velikost Boha, který „jediný jest pravdivý v svém ději“, jak píše na příklad v básni „Nic není“ (ve sbírce „Černé perly“) — hned na to zase hlásá zmateně v „Hlasech člověka“:

„ . . . člověk, démon, anděl, Bůh
se věčně ve svých poutech choulí,
od plének po hrob každý duch
za sebou táhne těžkou kouli“ . . .

Žaluje v téže sbírce o velikém utrpení Satanově:

že Bůh sám, kdyby chvíli tou v důl tmavý
svůj k němu snížil pohled vyčítavý,
by políbit jej musil bratra rtem.

A sní o budoucnosti, kdy obdobně jako u Vrchlického nastane vykoupení všemu světu i peklu, a proto volá jásavě v téže sbírce:

Nechť pekla otevrou se brány staleté,
z nich vyjdou duše bědné
a čelo, na věky jež bylo prokleté,
zas v naději se zvedne.

Pak chceme jásati, nic ples náš nezkalí,
sem pohár, jenž se blyští,
na rtech s hymnami abychom čekali
na nových věků příští!

Jestliže Vrchlický kolísá ve svém stanovisku ke Kristu a ideí messianské, hledá cesty k vyjasnění a rozřešení problému, tu jiní stojí v naprosté negaci a ve zjevném nepřátelství . . .

Jsou to především oni hellenisté, o nichž jsem psal již na jiném místě. Přírozeně: Těm, kteří v křesťanství vidí jen špatné a smutné a otravující a v Helladě jen slunce a radost, těm, kterým zdá se, že dechem Kristovým sšedl svět a nastala vláda smrti, doba bezútěšná a bezradostná — těm přirozeně nemůže býti Kristus Spasitelem, těm Kristus je vždy, jak již tenkrát citoval jsem slovo Brandesovo, „Christus inimicus“, „Christus vastator“.

Dokumentoval jsem to tehdy na R. Dehmelovi, Silvio Paganim, Anatol France-ovi, A. G. Swinburnovi, J. S. Macharovi a j. Zde — sleduje pouze ideu messianskou — připomínám jen bizarně hrůznou scénu z *Macharovy „Golgathy“*, kde Satan usedá na kříž, na němž umírá Kristus, a s dábelskou jízlivostí líčí Ukřižovanému marnost jeho oběti a marnost jeho vykoupení:

A Satan děl mu: Trpiteli bédný,
na dřevě kříže vidíme se zase.
Dnes naposled. Neb dnes je rozhodnuto.
Boj dobojován.

Viš, před třemi roky,
tam na poušti jak zanesl jsem Tebe
na horu vysokou a ukázal Ti
království mocná, všecku slávu světa
a vše Ti slibil, jestliže Ty padna
mně klaněti se budeš? Odmítl jsi.
Šels hlásat příští království nebeského
ubohým, slabým. Chtěl jsi čistým srdcím
poklady dáti ceny nehynoucí.
Chtěls prostým duším ukázati cestu
do slávy Otce. A s čel pokolení
chtěls kletby Adamovy smazat stopu.

— — — — —

A co jsi přines? Smrt jsi sel a rozbroj.
Sám klesáš prvý. Pro jméno Tvé, sny Tvé
sta a sta lidí vyleje krev svoji
po křížích, arenách a popravištích.
A když se uzdá, že sen zvítězil Tvůj,
pak ve Tvém jménu a jen ve Tvém jménu
se bude vraždit dále. Kam zrak sahá,
tam řada hranic stojí plápolavých,
kde ve Tvém jménu oběti se páli,
a ve Tvém jménu budou zuřít války,
a ve Tvém jménu budou hořet města,
a ve Tvém jménu zpustoší se kraje,
a ve Tvém jménu bude proklínáno,

a ve Tvém jménu bude otročeno
tělem i duchem.

Viz jen centuria
a zákonníka! Prvý vraždit bude
ve jménu Tvém a druhý žehnat jemu
Tvým jménem. Bědných tvorů miliony
zaplatí sen Tvůj nejdražším svým statkem,
svým životem.

A nad prolitou krví
ten sen Tvůj o království božím věčném,
o slávě nebeské, se vznášet bude
jak prelud, jenž má náhradou být mrtvým,
lákadlem živých do skonání světa!
Proč nevzals tenkrát království ta všecka
a slávu vezdejší? Neb mým je život,
já bohem jsem, já pánem nad vším tady,
a věčně věků sedím v srdcích, duších! . . .

Ovšem v jiné básni téže sbírky — v básni „Konec Satana“ —
praví, že i království Satanovu nyní už konec, protože ani v Satana
teď už nikdo nevěří a místo Satana teď vládne Smrt: je království
Smrti. A po něm bude království Julianovo t. j. království bez boba,
neboť to je královstvím budoucností. Proto volá v epilogu v básni
„Julian Apostata“

Vstaň, Juliane, přehoď přes své plece
plášť purporový, vpleť do hustých vlasů
si svěží vavřín, dej si zapět hymnu
vítězství slávy!

Vstaň, Juliane! Kde je Galilejský?
Kde jeho voje? Síla? Vyznavači?
Vstaň, dívej se, dnes netřeba ti meče,
traktátů, brožur!

Svět dobyl Kristus, ale podal lidstvu
jen askesi a mdlobu odříkání
a místo štěstí jenom plachou naděj
na život příští.

Těl milioey schátil bílou rukou
a nes je výš a výš kams v modro nebes,
však zemděla přec ruka jeho v posled
tou strašnou tíhou.

Znavená, chvějná pustila je dolů . . .
I přiskočili pastevcí ti bdělí

a naplnili těly ovčince své
a vládli jimi.

Tu Galilejský schýliv bledou hlavu
vzal do ruky svou třtinu polámanou,
žal v duši, hoře ve zklamaném oku,
odcházel v dálku

a rozplynul se jako ranní oblak.
Je pryč, je pryč. Je z něho jenom jméno
a z jeho říše ovčinců pár hluchých —
vstaň, Julianě!

Pruh zlatý věští nové žhavé slunce.
To, o němž snil Jsi. K čemu je nám boha?
Vstaň, starý řetěz padá s duší našich —
Ty zvítězil jsi! — — —

Stranicky záštiplné a při tom úžasně plytké stanovisko Macha-
rovo bylo tenkrát odsouzeno ode vsí vážné kritiky. Miloš Marten,
Arne Novák, Viktor Dyk, Jiří Karásek a j. ukázali v celé nahotě
jeho ubohost a absurdnost, ukázali, jak Machar skresluje pravdu a
tak místo pyšného „Svědění věků“ pracně a marně budoval „Kari-
katuru věků“.

Nenávisti ke Kristu naplněna je také báseň *O. J. Bierbauma*
„Golgatha“, třeba autor tu nenávisť poněkud mírní tím, že vkládá
ji do úst Ahasverových. K zbožnému prosebníku modlícímu se pod
křížem přistupuje jakýsi stařec — Ahasver — a plný zoufalství a
zášti odhaluje v podobě visí modlícímu se všechno nesměrné zlo a
nevypравitelnou bídu, kterou přineslo na svět křesťanství. Všude
je Golgotha a všude údery kladiv na kříž! Láska je mrtva a všude
jen smrt, která je věčná; všude jen nenávist a zášť, zášť od pokolení
do pokolení. Zášť, kterou i Kristus (!) měl, neboť, když vyřkl nad
Ahasverem rozsudek věčného bloudění světem, rozsudek ten nebyl
ničím jiným než výronem zášti a nenávisti. A dědicem té zášti je
on Ahasver! On žije té zášti, ucí se té zášti — a chtěl by také
svět naučit té zášti... Jsou to děsná slova, jimiž vyznívá báseň:

Vor meiner Türe sank er unterm Kreuz.
Ich hob ihn nicht.
Wer hebt Verbrecher auf?
Ich betete Dank, dass meine Seele nicht so frech, wie seine.
Da hob in seinem Herzen sich die Wahrheit:
Der Hass von Mensch zu Mensch.
So starb er.
Mir aber fluchte seine bittere Erkenntnis,
dass ich sein Erbe sei und endelos erkenne:

Golgatha überall und Hammerschlag am Kreuz!
Sein Tod ist ewig,
seine Liebe ist tod.
Ich lebe und lerne den Hass.
Könnt ich ihn lehren! . . .

Golgatha überall und Hammerschlag am Kreuz . . .

Podobně smutně drtivým dojmem působí i epos anglického básníka *R. Buchanana* „The Wandering Jew“. — Zde věčným Židem, Ahasverem, je sám Kristus. A tento Ahasver-Kristus stojí před soudem lidstva, neboť nesplnil, co sliboval. Sliboval život — a vládně smrt. Sliboval pokoj a mír — a právě naopak o ten pokoj svět oloupil . . . Všechno neštěstí a utrpení povstale v souvislosti s křesťanstvím povstává proti Kristu se žalobou. Svržení božské antičty, mučedníci, války turecké . . . Kristus sám přiznává, že život jeho byl omylem, lží . . . Tu žádá lid, aby Kristus ještě jednou umřel a tak lidstvo vykoupil . . . Ti, kteří věří ještě v Krista, prosí ho: zjev se a otevři nebe! Kristus na jejich nalehání skutečně modlí se k Otci nebeskému — ale Otec se ho neujal, nebe zůstává němo . . . Tu vzal Kristus znova svůj kříž, aby jako fantom božství krácel dále světem a věky.

Odpudivě působí také myšlenky *Stephen Phillipse* („Kristus-Hadu“, „Eremus“). Bůh tvoří si světy a zase ničí je z rozmaru, pro svou kratochvíli! Myšlenka jak rouhavá, tak Boha nedůstojná . . .

Marnost vykoupení vyznívá i z básně *Isoldy Kurzové*. Ale zde není již nepřátelství vůči Kristu. Kristus není vinen nezdařeným vykoupením — vinni jsou lidé, svět . . . Jako na př. při prvním veřejném vystoupení Spasitelově v rodišti: Všichni zprvu jsou uchváćeni zjevem a slovy Kristovými — ale najednou poznávají: Vždyť je to zmizelý syn zdejšího tesaře. Známe jeho matku, dům, kde se narodil, celou rodinu . . . A již je konec kouzlu. Co pak ten nám může hlásat! . . . Nemo propheta in patria! . . . A také na druhé straně ani Ježíš, když žádají po něm zázrak na důkaz jeho poslání, vůči jejich nevěře nemá síly k tomu . . .

V básni „Soud světa“ vrací se *Isolda Kurzova* opět k ideí vykoupení . . . Vede nás k počátkům světa. Bůh právě dokončuje stvoření světa — jen ještě naposled Velký Tvůrce přiložití má ruku, aby korunoval své dílo poslední, konečnou harmonií . . . Ale vtom vyrušen je v díle svým ďáblem, který haní a kritikuje dílo Tvůrce, že zkazil v Tvůrci všechnu tvůrčí náladu a všechnu chuť k dalšímu tvoření. Zlomyslný kritik za trest sražen sice s nebe dolů — ale svět zůstává nedokončen; chybí mu ona konečná harmonie, bez níž celý svět chvívá se ve věčném neklidu a v zájemném boji. Syn Boží chce napravit tento stav. Ač varován Otcem sestoupí na zem, aby svou obětí na kříži vykoupil svět. Po vykonání této veliké oběti vrátí se do nebe k Otci — ale tu pozná, že jeho oběť byla marnou:

svět zůstal takovým, jakým byl před tím: „Žádný klid, žádný mír, lev dále rdousil ovci, dřevo kříže bylo dobré jen k rozdělávání ohně a stále ještě nejlepší kousek země byl za třicet stříbrných na prodej" ... V rozhořčení nad tím usnesou se Otec a Syn zrušiti svět — ale proti tomu je Duch svatý, který obhajuje smysl světa v té podobě, v jaké právě jest. A tak od záhuby světa upuštěno.

Věřící křesťan jistě pozastaví se nad tím divným pojetím jak původu zla ve světě, tak ještě divnějším pojetím Trojice Boží — ač jinak základní idea básně nebyla by nesympatickou a ta jest: Třebasť nám leccos v tom světě nelíbí a leccos si nemůžeme vysvětliti, je nutno nereptati a nekritisovati, ale vzíti ten svět tak, jak jest. (všem při zpracování této idey fantasie básnická dala se na zvláštní cesty — zdá se také, že značně zde působila filosofie Hegelova.

Pokračování.

FRANTIŠEK HANZELKA:
KYTARA ZPÍVÁ.

Bílá těla v závojích bílých
tančí a nad nimi
Armena Ohanian
svými
pohyby teplými,
svými pohyby nesčetných lian
pralesy plete
chudému poutníku kolem hlavy.

Písničko, světe,
až mne unaví
vlnění prsou vonících vášní,
v nebeské struny své srdce složím
a ve zpěvu a v milování
své srdce vložím
na klín své paní —
Armeno Ohanian!

Řasnatý zavrhnou plášť
a květem
tvým se napojím
na cestu světem
za štěstím svým —
Armeno Ohanian!

OTTO F. BABLER:
CHVÁLA LOUTEK.

Tvůrce uměleckého díla slovesného je básník. Byly doby, kdy tento tvůrce sám předstupoval před lid, aby tlumočil své city, své myšlenky a vidiny krásy. Dnes je tomu jinak. Básník potřebuje zprostředkovatele, kterému by svěřil své slovo, který by hlásal toto slovo těm, jimž bylo určeno. Takovýto zprostředkovatel je tisk — kniha, anebo herec — divadlo. Kniha bývá milý přítel tichých chvílek, je ohlas života, jeho přehodnocení tvůrčí osobností spisovatelovou; divadlo však podává obraz života, kus života, znázorněný tím, co je nejvýraznější vyznačuje: pohybem a slovem — a výsledkem obého: dějem.

Pud takového znázorňování životních dějů leží v lidské povaze. Už z pravěku máme zprávy a svědectví o pěstování divadelního umění, jež se svým vnějším způsobem značně odlišovalo od divadelního umění dnešního, jež však svou podstatou jeví tytéž základní a zásadní rysy. Stejně stará, jako samo divadelní umění, je také snaha po jeho odloučení ode všeho, co by mohlo vyvolávat porovnání s opravdovým životem, co by je přivádělo do jeho příliš blízkého sousedství. Divadlo nemělo podávatí nápodobení životní skutečnosti, mělo býti umělou či uměleckou jeho zkratkou. Tato snaha vytvořila rozličné divadelní slohy, z nichž právě nejvýraznější se nejdále odchylují od pojmání hereckého umění, jakožto nápodobení vnějších okolností života. Starověký řecký herec, v masce a na chůdách, nebyl hrou ani zjevem představitel opravdového člověka, kteréhokoli prostého diváka, nýbrž stál vysoko nad skutečností, byl vznešenější obraz lidského tvora, tlumočnick básnických představ. Živoucí herec však, i když se nejochotněji podřizuje požadavkům své básnické předlohy, nemůže se nikdy zcela zbavit své lidské osobitosti, vad anebo choutek své povahy a případné nedokonalosti svého tělesného ústrojí.

Možná, že na tvůrce prvních loutkových divadel, kromě hravých pudů lidského ducha, podvědomě působily také myšlenky takového rázu. Loutka je věru snad nejdokonalejší představitel básnických osob. Nemá vtíravosti herce z povolání, nemá jeho osobních rozmarů a zálib. Výtvarný umělec — věrný pomocník a spolupracovník básníkův — vytvořil její hmotnou soustavu, která bezprostředně odráží duševní její ráz, jak jej určil básník, a od tohoto rázu se nikdy nemůže odchýliti, nemůže jej skreslit, je mu bez výhrady a bez odporu oddána.

Účast, jakou vyvolává hra loutek, je bezprostřední; není ovlivněna zájmem o osobu hercovu, není tu úvah o jeho zákulisním životě. Loutka, představující krále, je jen a jen králem; představovatí krále, to jí není jen výkonem, nýbrž osudem a určením. Její osobitost je

trvalá a proto přesvědčivější; je sama neskutečná a proto přiměřenější neskutečnému dění divadelnímu. Vztah třeba princezny-loutky k princezně z pohádky je přece mnohem čistší, krásnější a opravdovější než vztah princezny-herečky. Spíše uvěříme, že bytost, kterou kreslil básník, se vtělí do loutky než do sebe dovednějšího herce; loutka nemá duše, prostěji a vděčněji přijme tedy kus duše, jež do ní vkládá básník.

Loutky mají kouzelnou schopnost odpoutati diváka od skutečnosti, uvést ho do říši tajuplné krásy, učiniti pohádku pravdivou, způsobiti to, co se sotva kdy podařilo i nejzkušenějšímu herci. Je v nich zhmotněno něco z podstaty hereckého či dokonce básnického umění vůbec.

Herec pohybuje se jako každý jiný pozemšťan, loutka však podrobena je zákonům tělesnosti a jakési vyšší vůle, ležící mimo ni, která ji ovládá a řídí její úkony. Z této dvojí odvislosti vyplývá, že už pouhý její vzhled má na sobě cosi záhadného, že ihned vycítujete její spřízněnost s jakýmsi jiným světem, do něhož pro nás není přístupu. Z hlubin šerého, nám neznámého pozadí vystupuje loutka, — jak bychom ji tedy neuvěřili, že dovede hlásati tajemná slova, jaká by snad mohl říci každý z nás, jež však u ní mají jakýsi až prorocký význam a naplňují srdce divákovo úžasem a radostí.

Básník má v loutce ochotného mluvčího, pohádka má v ní nejúčinnějšího obhájce a divák přítele, který mu dává nahlédnouti do jakýchsi světů, jejichž tušení už jen chvílemi oživne v myslích dítěte anebo básníka.

FRANTIŠEK HANZELKA:

ČERVENÝ POMERANČ

je srdce jednoho děvčete
v Sloveniji.
V červený pomeranč je zakleté,
v červený pomeranč, z něhož pijí
vysoké hory a zelené nebe.

U nás je zima, u nás to zebe,
ale když přijde červené jaro,
všecko je jiné.
Zima pomine,
když přijde zlaté, červené jaro.

To jaro je srdce jednoho děvčete
do pomeranče zakleté.

ŠIMON STYLITA.

Román z doby kněžského rozvratu.

V.

Zahorklá povisitační nálada spolupůsobila, že se P. Šimon dosti snadno rozhodl ve věci, již se dosud bránil.

Bránil se ještě na schůzi přípravného výboru hasičské slavnosti, kam jej pozval lipovský starosta hned druhého dne po visitaci. Byl si vědom již dříve a poznal to nyní z celého jednání znovu, že snaha o české bohoslužby nevytryskla tu z nějakých náboženských důvodů, nýbrž jen z jakési marnivé, vychloubavé choutky mít něco zvláštního, co by lákalo lidi a co by zároveň omlouvalo místní činitele v očích těch, kteří chtějí podobné slavnosti zbaviti všeho náboženského rázu.

Řekl jim to také, když vyčerpal své důvody, jak se jim učil v bohosloví. Cítil při tom sám, že je pronáší dnes jaksi mdle a že není ani v nich ani v tónu jeho řeči oné síly, která by přesvědčovala. A nemůže jí tu býti, poněvadž jí nemá již ani sám. Oheň, s jakým spíše hájival i v soukromém hovoru se slečnou Boženou svého náзору, jako by pohasl. Nespaloval odpůrců a nehrál přátel. Udržoval se jen jakousi zevnější formou, zvolna vychladající a tuhnoucí.

Uvědomil si to již cestou do Lipové, když sám začal zkoumati ještě jednou celou otázku a vážit všechny důvody pro i proti: leccos se tu zachvělo i hroutilo, co dříve přijímal bez odporu, leccos se mu jevilo v novém světle. A bezděky cítil v srdci jakési radostné vzrušení při vzpomínce na naděje, jaké se kladou ve vyjednáváních českého kněžského poselstva v Římě. Svolt-li papež k českým bohoslužbám, vezme se jistě účinná zbraň z rukou nepřátel církve, urazí se hrot jejich výtkám, jako by pohrdala národním jazykem, neuznávala ho za hodna, aby se jim konala sv. tajemství. Snad to opravdu povznese a prohloubí i zbožnost v našem lidu a přivábí do chrámů i ty, kteří se jim odcizili. Uskuteční se tak dávný sen největších mužů naší minulosti, kteří viděli v národní bohoslužbě nejen dědictví otcův, ale i záštitu budoucnosti. Uskuteční se, třebaš navzdory všem zjevným i tajným nepřátelům...

„Ano, třebaš navzdory!“ vykřikl skoro P. Šimon, když se bezděky na výšině obrátil a pohlédl ke Kamenici. „Vy tam ze zámku prý jste si stěžovali, že konám obřady česky. Nemůžete se dosud nijak smířiti s tím, co se stalo. Boli vás tituly, jež vám republika odňala, chvějete se o své statky, jichž jste se kdysi, cizinci, za babku zmocnili. A odrodilci ve vašich kancelářích bojí se o svá místa, o čest i moc nad lidem, který se před vámi hrbil. A rádi byste poroučeli i v církvi... Ale i těchto dávno zrezavělých a spuchřelých pout se

církev zbavil! Hleďte jen ze svých pyšných oken, jak je zvolna lámeme a odhazujeme: nikdo z vás mně nemůže zakázati, abych nesloužil zatím aspoň výjimečně na cyrilometodějský svátek a při velké národní slavnosti mši sv. česky . . ."

Trochu se ještě zalekl tohoto závěru. Ale myšlenka byla vyslovena a žila. Čím více se přibližoval Lipové, tím více opadávala její nezvyklost. U starosty bránil se ještě úmyslu činiti z českých bohoslužeb jen reklamní prostředek, ale z úsměvu některých a z rozčilených poznámek učitele Šplíchala poznal brzy, že věc už je mezi nimi domluvena.

"Nebudou-li bohoslužby české," potvrdil mu to konečně s důrazem i velitel hasičů, „usnesli jsme se, aby náboženská část byla úplně škrtnuta z programu a celé slavnosti dáme ráz oslavy Husovy: dopoledne místo bohoslužeb bude jen tábor lidu, odpoledne cvičení a veselice, večer pálení hranice a akademie. Pozveme cizí řečníky, ovšem pokrokové, a těm, jak uznáte, nemůžeme poroučet, co mají a nemají mluvit. Rozvíří-li se pak náboženské boje také u nás, bude to i vaší zásluhou . . ."

Ve velké světnici bylo ticho a dusno k zalknutí. P. Šimon cítil, jak se mu krůpěje potu řinou po tváři i po zádech. Deset dvojic zvědavých očí vpilo se do jeho zardělého obličeje, některé se zlomyslně pásly na jeho rozpacích, jiné trochu rozpacitě sledovaly jeho zřejmý boj.

Trval jen několik okamžiků: poddal se brzy, když jim oznámil podmínku, jakou si sám stanovil již cestou. A pro sebe spokojil se zatím omluvou, že volí jen menší zlo, které zabráni horšímu a může ostatně přinést i velké dobro . . .

Ano, skutečné dobro! — snažil se sám přesvědčiti, když se v něm cestou domů ozvaly pochybnosti, nejednal-li zbaběle, když povolil nátlaku. — Učiní důležitý krok na započaté dráze ke svému reformnímu úkolu. Na slavnost přijdou lidé ze všech stran a všech stavů, z farnosti i ze širokého okolí. Mezi nimi bude snad většina takových, kteří jsou již dávno jen uvadlými ratolestmi na stromě církve. K těm všem bude mluvit! To už nebude jen kostel s úzkým kruhem věřících, ani spolek s ještě omezenějším kroužkem stranníků, ani hospoda s pivem, kouřem a tlachy, ale v malém obraz celého národa sjednoceného zase kolem oltáře slovanských apoštolů, od něhož po tisíciletí ozvou se po prvé zase rodné zvuky . . .

Přikouzloval si v duchu onu krásnou chvíli, pořádal myšlenky ke slavnostnímu kázání a umlčoval tak pochybnosti a obavy, jež se naň chvílemi tlačily.

Přepadly jej zvláště v den, kdy velké plakáty význačným tiskem zdůrazňovaly, že jubilejní hasičská slavnost bude zahájena bohoslužbami konanými po prvé v národním jazyku a skončena Husovou oslavou . . .

Zašel hned po škole v Lipové ke starostovi a vytýkal, že je to proti úmluvě.

Starosta jen pokrčil rameny. Nešlo to jinak. Musilo se vyhovět oběma stranám. Ostatně, aby bylo po spravedlnosti, vyjednal hned, že bude moci promluvit i večer. A bylo by to jistě také něco nového a zajímavého, kdyby katolický kněz mluvil na slavnosti Husově ...

Po krátké úvaze svolil i k tomu. Bude to jen další krok na cestě k vytčenému cíli ...

Ještě jednou se na okamžik zachvěl: když v sakristii lipovského kostelíku vkládal do starého latinského Missálu českou vložku. Trochu zažloutlé listy jemného papíru, vzdorujícího již několik desítek let vlhku a plísni, jako by se bránily přijmouti mezi sebe nový „válečný“ ještě vyráběný a ubohý papír, jenž se za několik let změní v prach. A starý, dobrý, umělecky pojatý tisk s pěknými iniciálkami živých dosud barev jako by se zrovna styděl za ty nové, řemeslné typy ... A myslí P. Šimona prolétla náhle vzpomínka na chvíli, kdy posvátně rozechvěn po prvé rozevřel Missál a hledal formulář své první, primiční mše ...

Ale není času na takové sentimentální úvahy. Venku před kostelem, kde jest postaven oltář a kazatelna, šumí to již jakýmsi neklidným očekáváním a ministranti ve slavnostních komžích netrpělivě vystrkují hlavy, ohlížejí se a šeptají.

Zavolal je ještě, poučil znovu, jak mají odpovídati česky na pozdrav knězův, a za chvíli stál již na nízké, kvítky a stuhami v národních barvách vyzdobené kazatelně před velikým zástupem lidu, jehož střed tvořily šiky hasičstva. Ještě se mu trochu trásl hlas, když četl evangelium a vnímal neklid davů, ale brzy přemohl počáteční rozechvění, jakmile poznal, že i svým nesilným orgánem ovládne za úplného bezvětří celé to množství posluchačů. A nejen hlasem, ale i obsahem a vniternou silou svých slov: snad nikdy dosud necítil tak živě, jak blaží řečníka vědomí, že uchvacuje sta srdcí, že je uchvacuje stejným ohněm, jímž hoří jeho nitro, a přelévá do nich proud nadšení, jenž tryská z čistých zřidel jeho duše ...

Brzy tento proud protřhl úzké řečiště připravených vět. Zapomněl skoro, že stojí na kazatelně, nechápal, že už to není ani slovo Boží, co dnes hlásá lidem — viděl před sebou jen dychtivě naslouchající řady mužů v stejnokrojích, vedle nich zástupy dívek v živých krojích národních a za nimi davy žen a mužů ve střizlivých šedých a tmavých šatech.

Teprve když skončil a z řad mužů ozval se ojedinělý tleskot, jenž nakažlivě vzrostl a přehlušil obvyklé „Pán Bůh zaplať!“ zarazil se i P. Šimon: Ti lidé zapomněli, že nejsou na táboru! Ale jemu samotnému se zdálo, že se nyní opravdu tak málo hodí kleknout a modlit se jako jindy — po kázání ...

A nemohl soustřediti zbožně myslí ani při mši sv. Rozčílovalo jej stále vědomí, že hledí naň sta lidí zvědavých jen na to, až uslyší první české slovo, pletl si modlitby, jichž v českém překladu dosud nezažil, a bezděky musil si v nesnázi vypomoci latinou ... Jen

zpěvy sly dobře — a na nich přece lidem nejvíce záleželo . . . Božena se svým sborem také dobře odpovídala, nadšená cyrilometodějská píseň nesla se mohutně s návrší nad zvlněným mořem dozrávajících klasů, sklánějících se tu jako by k pokorné modlitbě — a tak se rozcházeli všichni spokojeně, když po národní hymně spustila hudba veselý pochod a odváděla hasičstvo k poslední zkoušce na cvičiště . . . Zástupy mládeže hrnuly se za ní, utekli i ministranti, sotva shodili komže — za chvíli zůstal tu P. Šimon s kostelníkem sám u opuštěného oltáře . . .

Modlil se obvyklé „dikůčinění“. Ale v duši bylo jaksi prázdno. Necítil radosti, jakou si sliboval od této chvíle. Nemohl se nijak ponořit do hlubin slavených Tajemství, kde jindy nalezal tolik sladké útěchy i posvátného klidu.

„Jsem příliš vyčerpan,“ omlouval se sám. „A ten hlučný pochod mě rozčiluje . . .“

Vyšel ze sakristie a pohlédl k sytě zelenému háji, za nímž doznívala hudba. A přece zase stočil se jeho pohled k opuštěnému oltáři, kde květiny v prudkém poledním slunci zvolna vadnou a všechno dýchá takovou těžkou, mdlou vůní . . .

*

Únava zmizela již při společném obědě. V průvodu k odpolední lidové slavnosti šel svěží a jaksi vniterně rozradostnělý.

Cítil, že v této radosti jest i hodně osobní ješitnosti, ale pomoz si, človče mladý a nezkoušený, a neraduj se, když ti všichni — tak se ti aspoň zdá — tisknou přátelsky ruku a blahopřejí k dopolednímu úspěchu! Rdiš se sice, ale zakaž srdci, aby nebylo tak rychle a všele, když slyšíš se všech stran jen slova uznání! Vytrhni odtud květinu sobecké spokojenosti, když ji zalévají nové a nové teplé pohledy dobrých očí! Ano, dobrých, neboť se ti zdá, že dnes, v takový krásný slunný den, jsou všichni lidé dobří, všichni jsou sbratření společnou myšlenkou, jež zjasňuje líc a rozohřívá zraky. A zakaž jim, aby se na tebe nedívali, když ti všechno praví, žeš i ty sám dnes přispěl nemalou měrou k tomuto sbratření: i teď při odpolední zábavě, plně šumu a smíchu, zpěvu i barev, přicházejí k tobě tví farinici z Kamenice, s nimiž jsi dosud nikdy slovíčka nepromluvil, a vyjadřují svou spokojenost.

Neteš se v duchu, když vidíš, že tvé simě padlo v půdu dobrou a úrodnou! Žes učinil milový krok na cestě, kterou sis vyměřil!

A zapři svou radost, když přichází konečně slečna Božena v národním kroji, jenž ji tak pěkně sluší a v němž ji v první chvíli ani nepoznáváš, tiskne ti jemně ruku a s jakýmsi vděčným úsměvem světuje, že dnes i tatínek byl po dlouhé době po prvé na bohoslužbách a slzel pohnutím . . .

Ano, P. Šimon byl šťasten. Nebe hýřilo modrem a sluncem, mladý listnatý háj dýchal sterými vůněmi a lákal vlivnými stíny. A všechny lidské starosti a bolesti jako by zůstaly tam v dáli pod šedými

selskými krovky a drobnými chaloupkami: a přišly-ly i sem, jsou pečlivě utajeny pod usměvavými tvářemi a svátečními šaty neb odháněným bujným veselím a tancem.

Strhl jej s počátku ten všeobecný šum a vír. Bylo mu jako by se po prvé ponořil, zmalátnělý dlouhou cestou a dusným prachem, do vlnných mořských vln: nechal se jimi omývati, laskal se s nimi důvěrně a bavil se hrou barev a světél i tvarů na jejich povrchu. Kdo by zkoumal, co je pod tím zevnějškem, když je tak příjemno nechat se unášeti lahodnými vlnami, zapomněti chvíli na vše, co je cizí tomuto světu: životní radosti a touhy, slyšeti po boku přátelský hlas, jenž je dnes v jakémsi sladkém souladu s celým tím mladým, bezstarostným okolím i s rozzářenými, průhlednými studánkami modrých očí...

Z okouzlení vytrhla jej teprve podfarská sousedka, paní Divišová. Přišla až teď odpoledne a litovala, že nemohla dříve: slyšela už cestou, jak to bylo krásné, ale za to zůstane i na večerní slavnost...

Božena snad postihla nevlídný pohled, jaký na ni vrhla hned při svém příchodu, a zmizela v zástupu dříve, než je mohl P. Šimon představit. A mladá vdova, jež neměla důvěrnějších přátel ani v Kamenici, již se ho přidržela. Její vznosná, hrdě jako vždy vypjatá postava a vkusný šat živých barev vábily k ní mimoděk pozornost mužů i žen — a všechny ty zvědavé i závistivé oči obracely se přirozeně i k jejímu černě oděnému průvodci.

Cítil sám nejlépe ten kontrast, četl dobře v těch podivně se usmívajících i podezřívavých tvářích, hořel rozpaky — zatím co vdova rozsévala kolem sebe záři svých černých, záludných očí a udržovala jej po boku živým hovorem... Unikl ji teprve, když prohlásil rozhodně, že se musí pomodlití breviář a promyslit si trochu svou řeč na večer.

Chtěl se uchýlit vlastně do kostelíka, ale zlákal ho hřbitov. Byl ještě mírně ozářen odpoledním sluncem, ale několik rozložitých lip u zdi vrhlo již vlnité stíny. V korunách bzučelo to včelami a vonělo sladce medem.

Usedl do trávy pod jednu lípu, protáhl údy a přivřel oči. Teprve nyní cítil, jak je znaven. Od časného rána je na nohou a v stálém duševním napětí. Kolik to dojmů od chvíle, kdy doma v Kamenici vstoupil do zpovědnice, aby vyslechl bolesti takových zbožných Pepinek i kajících Magdalen, až do okamžiku, kdy se vyprostil z nepříjemných pout vtravé vdovy... A zde je takové svaté ticho. Celá vesnice snad je na slavnosti: žije tam v jakémsi okouzlení smyslů, je muž prve i on podlehl, omamuje se dojmy, aby jimi dále žila celé týdny a měsíce. Při tom bude jistě hovořiti dlouho také o něm, tak jako hovoří dnes tam v háji...

Dobře? Zle?

Pojednou vyvstala před ním ta otázka. Nemyslí již na lidi. Jak tlumeně doznívala za vesnicí hudba, tak umíralo zvolna v duši to, co jej prve naplňovalo takovou radostí. V sladkém míru venkov-

ského hřbitůvku, v ovzduší prostých křížů a polozapadlých zelených rovů s ojedinělými vadnoucimi květinami, pod nimiž stejně tiše odpočívá několik generací hrdých sedláků i ubohých podruhů, zněla již otázka jinak.

Jednal dnes správně?

Zavřel oči, aby se lépe soustředil a rozvážil ještě jednou všechno pod zorným úhlem věčnosti. Ale již za několik okamžiků protrhly tího hlasy pod hřbitovní zdi. Zastavily se ve stínu lípy, pod níž leží. Znají zvucně a bez starosti, že by je tu mohl někdo slyšet.

Chopil se breviáře, ale vtom zaslechl své jméno. Zbystřil bezděky sluch a poznal určitě hlas učitele Šplichala. Neodolal zvědavosti a přistoupil tiše k nevysoké zidce.

Skutečně. Šplichal stojí tuse dvěma kamenickými mladiky a s pánem, který mu byl dnes na společném obědě představen jako řečník při večerní oslavě Husově. Tajemník politické strany, mladý člověk pichlavých očí a zkadeřených vlasů, hovorný a cílý, jako všichni tajemníci. Jsou obráceni k návrší, kde byla již včera postavena hranice. Učitel chtěl jim patrně ukázat místo, kde dnes po prvé vzplanou večer ohně, a teď je poučuje o místních poměrech. Mluví právě o něm.

P. Šimon neuvažoval dlouho, zda je to dosti čestné naslouchati tajně cizímu hovoru. Stál u zdi přikován svou zvědavostí a snad ještě více jakýmsi zmatkem, plným hořkosti a studu. Byl s počátku překvapen, jaké úmysly podkládají tito lidé jeho smírlivé a reformní činnosti, jak posuzují jeho dnešní kázání a zvláště úmysl mluvití dnes večer při oslavě Husově. Tajemník s důrazem prohlašoval, že takový úlisný, poddajný kaplánek s maskou modernosti bývá často nebezpečnější než nějaký fanatický bojovný kohout starého vydání. Větre se i tam, kam by se jinak nikdy nedostal, získá lidi právě svou sladkou řečí a mladou tváří, aby je nakonec zatáhl do starého jha — posledním cílem všech zůstane vždycky: panovati nad lidskými dušemi a tím i nad světem . . .

„Jen v jednom případě by nám mohl prospěti," stlumlil tajemník trochu hlas a přimhouřil očka. „Potřebovali bychom zase nějakého kněžského skandálu, to je sousto pro noviny i pro schůze! A hlavně: takový člověk je pro veřejnost zabít. Mladí panáčci, co teď vedou boj o to ženění, nám výtečně pomáhají! Sami sbírají materiál, vytahují ze zapomenutí staré škandální případy, líčí tajnosti far s větším gústem, než nějaké pikantní romány. A váš panáček, jak se mi zdá, je také dost chytlavý — na ženské sukně . . ."

Šplichal se zasmál a oči se mu nečistě zaleskly.

„Kdo by dnes nebyl, když je mladý? Po válce! A ni kolárek nikoho ještě nezachrání. A na našeho kaplana se ženské lepí jako mouchy na plást medu — byl by div, aby vydržel! Viděl jste sám, že není z křemene . . ."

„A kdyby byl, ženské se již postarají, aby změkl na tvaroh . . . Pravda, mládenci, však vy to víte z vlastní zkušenosti!" obrátil se

tajemník k oběma kamenickým hochům. Smích všech řekl více než slova.

Palčivý pocit studu rozlil se nitrem P. Šimona. Byl přikován ke zdi. Musil vyslechnouti ještě, jak se domlouvají o dnešním večeru, jak tajemník slibuje, že protáhne hodně dlouho svou řeč, a jak Špíchal se nabízí, že také promluví, aby se kaplan nedostal již ke slovu — slyšel to všechno, ale byl to již jen chladný, nepřijemný déšť, jaký následuje po krupobití . . .

Viděl, jak odcházejí k háji polní cestou, ozáření sluncem, pohlcováni chvílemi vysokými vlnami žit, a přece slyšel dosud v duchu jejich nečistý smích jako svištění ostrých ledových krupek . . .

Napadlo jej v první chvíli, aby odešel odtud přímo domů. Měl by pokoj. Nevydával by se v nebezpečí, že bude večer ke své hanbě odstrčen nebo sesměšněn. A nemusil by se setkat s lidmi, kteří by měli největší radost, kdyby jej mohli ubíti nějakým veřejným skandálem a učiniti z něho měkkou, poddajnou hmotu . . .

Zažehel znovu studem a pocítil zrovna odpor k té, která se k němu dnes veřejně vetřela a tím patrně podnitila v tajemníkovi takové ďábelské naděje. A stům jiných dala snad pohoršení! A on sám? Byl trpný jako vždy. Neměl síly, aby ji hned rázně odpudil. A na konec jen utekl . . .

Má nyní znovu jen zbaběle utéci od svého díla? Jen proto, aby ušel posměchu a hanbě? Ne! Vytrvá na cestě, kterou nastoupil, i když ví — a to přece věděl již od počátku — že nezíská všech. Jinak udělal by jen radost takovým Špíchalům a všelijakým politickým tajemníkům. Uvolnil by jim cestu. A ukázal by, že již opravdu změkkl na tvaroh . . .

Setrásl se sebe zmalátnělost. A než se pomodlil breviář, chodě po dél zdi hřbitovní, cítil, že ztvrdl jaksi svým rozhodnutím.

*

Byl spokojen, když konečně pozdě v noci mohl opustiti dusný hostinský sál. Dostal se ke slovu přes všechno úsilí tajemníkovy i Špíchalovo. A zdálo se mu teď, že přece jen nemluvil nadarmo: jistě mnohé nepředpojaté duši osvětlil, co oba řečníci zatemnili svými dávno již zevšechnělými frázemi; podepřel, čím snad otřásla zlá, nenávidná vůle; a všem ukázal, jak je dnes již možno spravedlivě i s láskou hleděti na oslavovanou i tupenou historickou postavu, jež dosud jen rozdělovala národ.

Nezapřel si ovšem, že osudný její vliv trvá dosud: pozoroval ještě za své řeči, že se mu nepodařilo, čeho dosáhl při dopoledních bohoslužbách: vtisknouti posluchačstvu jednu myšlenku, rozechráti jejich srdce jedním citem. A když skončil, mnoho rukou se už nepohnulo k potlesku, nejedno oko hledělo naň nevlídně, ba snad i útrpně a pohrdavě . . .

V prvním okamžiku jej to trochu zarazilo, ale jakmile vzpomněl na hovor obou svých odpůrců u hřbitovní zdi, zmizel i poslední stín

rozmrzlosti. Ohlédl se ke stolu, kde oba seděli obklopeni hlučnou společností, a usmál se: zdálo se mu, že v jejich tvářích čte marně zakrývané zklamání. A zklamal je — tak si aspoň myslil — i jinak: vyhnul se každému styku s Boženou, jejíž pohled ho několikrát vyhledal, unikl šťastně i paní Divišové a držel se fídícího a jiných starších pánů i dam z Kamenice.

S nimi také vyšel z hostince. Zůstala většinou jen mládež, aby dokončila slavnostní den obligátním tancem. Společnost se cestou po vesnici oddělovala, někteří vyčkávali ještě známých, jiní šli pomalu — kdežto P. Šimonovi se chtělo běžet, dýchat plnými plicemi rozvoněný svěží vzduch červencové noci a ssát celou duší svatý klid tak milý po denním i večerním šumu a hluku.

Zastavil se až za Lipovou v záhybu silnice, rád, že všechny již předběhl a že půjde nyní sám vedle zrajícího obilí a šťavnatých jetelů, sám v důvěrné blízkosti mlčenlivého druhu a sterých jeho družek na jasném nebi.

Vtom zaslechl za sebou lehký krok. Než se nadál, stanula mu po boku — paní Divišová.

„Ah, to jste vy?“ hrála překvapenou. „Však jsem si myslila, kdo to zde asi čte tak dlouho ve hvězdách? Buď básník nebo zamilovaný...“

Zasmála se tichým, trochu ironickým smíchem a snažila se zachytili jeho pohled.

Vzpomínka na odpoledne nutila jej, aby k ní byl tvrdým. Aby jí dal jednou provždy najevo, že nechce začínati nějaké dobrodružství. A že nemá nejmenší chuti vydati na pospas svou čest. Že učiní nejlépe, nechá-li ho na pokoji a hledá si zábavy jinde...

Nedovedl ji to říci. Měkký pohled jejích očí, zjasněných svitem měsíce, ho odzbrojoval: tvrdé slovo zemřelo mu na rtech. Místo něho zmohl se jen na nejapnou výmluvu, že čeká na ostatní společnost...

Oba se mimoděk obrátili k Lipové. Tichou nocí pronikl skutečně od posledních zahrad zvuk silného mužského hlasu a v zapětí za ním někde poblíž ženský smích.

„Půjdemě pomalu, dohoní nás.“

Vykořčila hned sama a jako by neviděla, že zarytě mlčí, začala živý rozhovor o dojmech dnešní slavnosti. Některé její postřehy ho brzy zaujaly, jiné nutily ho k opravě — než se nadál, byl zapředen do rozpravy s ní a nepozoroval ani, že bezděky cestou s návrší zrychlují oba krok, že její hlas se stává stále důvěrnějším a černé oči že prozrazují vždy zřejměji utajovanou radost.

Postřehl to teprve, když začala vzpomínati, jak před osmi lety šla touto cestou jako sedmnáctileté nezkušené děvče se svým budoucím mužem z hasičského výletu. Byla to její první láska, tichá a málo vášnivá — vždyť byla skoro ještě dítětem, šťastným, že si jí povšíml muž a docela vážný úředník, jenž byl dobrou partií. Přijdou brzy k místu, kde ji po prvé políbil. Jiné lásky nepoznala, jen v knihách

o ní později četla, a vždycky s jakousi závistí a litostí, že byla oloupena střizlivým člověkem o to, co mládí má nejkrásnějšího...

"Byl jste také někdy zamilován?" obrátila se pojednou k P. Simonovi a dotýkajíc se ho skoro loktem, zadívala se mu pátravě do očí.

Chtěl ji odbýt žertem, jak odbýval podobné, také žertem větší, pronášené otázky již jako bohoslovec: trochu pateticky začal deklamovati, že je od malíčka vášnivě zamilován — do knih, miluje i pěkné obrazy a květiny, slunce a zvláště takovou rozkošnou měsíční noc, jako je dnes...

Nedala se tím však odvésti od svého cíle a udeřila přímo.

"Dnes odpoledne, když jste odešel, slyšela jsem při cvičení, co si za mnou vykládaly o vás dvě ženské. Jedna byla patrně z Lipové a světovala druhé, že prý jste zamilován — do slečny Boženy..."

"A budu mít brzo svatbu," nutil se do smíchu.

"Čekáte prý jen, až pan arcikněz zemře nebo až dostanete jinou pěknou faru..."

"Staré klepny!"

"Nedivte se jim. Všimla jsem si dnes také slečny Boženy, když jste se spolu chvíli bavili. Zamilovaní ovšem bývají slepi a myslí, že jich nikdo nevidí..."

"Půjdu rychleji, paní Divišová! S Bohem!"

"Počkejte, zde právě se před osmi lety stalo, co jsem vám prve povídala..." Chopila jej pevně za ruku, kterou k ní mimoděk vztáhl na rozloučenou, a stáhla jej znenadání k nízkému úbočí, kde se tměla skupina mladého ořeší. Ale vtom klopýtla o malou hromádku nahraabaného silničního bláta, vykřikla lehce a byla by snad upadla, kdyby ji nebyl oběma rukama zachytil.

Zachvěl se na okamžik podivnou slastí, když se pevně, pružně tělo jako bez vlády octlo v jeho náruči a do tváře mu zavanul horký dech... Ale v té chvíli probudilo jej náhle podezření, že celá scéna byla naň úmyslně naličena — snad jako málo zdařilá napodobenina nějaké scény ze zamilovaného románu. A on patrně měl být "hrdinou", který by kopíroval druhé: polibky ve stínu ořeší a pak celá ta další vyšlapaná cestička — snad až k oltáři.

Ale ne! Nikdy ne!

Vyprostil se násilím z rukou, jež se k němu pevně přimkly, a rychle od ní odstoupil. Byla patrně již jista svým vítězstvím, proto nyní nemohla se hned ani probrat ze svého omámení. Černé oči dávaly se naň ztrnule a ruce bezvládně klesly.

Chtělo se mu prve hrubě ji odstrčit, ale když ji tak viděl zklamanou a skleslou, bylo mu ji pojednou skoro líto. Hnul se v něm jakýsi čistě lidský soucit. Snad ji posuzuje nesprávně, vždyť to oči tolik připomínají ustrašené dobré oči malé její Vlastenky, když se musil někdy ve škole rozčítat a kárat nebo trestat...

Přistoupil k ní, aby ji klidně a rozvážně řekl, co ji chtěl a měl říci hned prve, když se setkali. Ale než našel první vhodné slovo,

ozvaly se za nimi kroky a skoro současně vybuchl dvojí ženský smích. Nedobří zlomyslný smích.

„Neřikala jsem to?“ poznal vysoký hlas slečny Reginy, svobodné, více než čtyřicetileté dcery bývalého řídícího, známé v Kamenici svým znamenitým výzvědným talentem v oboru lidských křehkostí, zvláště učitelských a kněžských. „Měly jsme strach, že se nám ztratily, a tu jsou oba . . . Ale snad jsme nemile vyrušily . . .“

„Inu, mládí, mládí, a taková letní moc — to svádí i rozumné lidi . . .“ přiložila druhá a zakývala hlavou. „Ale opravdu, nerady jsme vyrušily . . . Promiňte, velebný pane!“

P. Šimon stěží ovládl zkypělý hněv. Všecek ještě pobouřen přikročil k oběma dámám, jež se zřejmě pásly na jejich rozpacích, a hledě pevně do očí žádal, aby se ujaly paní Divišové, že jí není dobře a sám že musí pospíšet, aby byl o půlnoci doma.

Nečekal na odpověď. Zatočil jen holí, až zahvízdala v teplém vzduchu, a rozběhl se svěžím krokem po bílé silnici. Zastavil se teprve, až mu bleskla do očí první světla z Kamenice. Uvědomil si, že je právě na místě, kde klesl pan arcikněz nad mrtvolou svého psíka . . .

Teď je všude mír. Zdá se ti, že i ta silnice za tebou je mrtva, třebas víš, že se po ní blíží řada lidí, kteří mluví o tobě. Je mrtev den, na který ses tolik připravoval a od něhož jsi tolik očekával . . . Jenom tvé srdce je živo, cítíš je, jak dosud prudce bije, jak se chvěje, a pomalu by sis přál, aby vychladlo a ztuhlo, jako ten bílý měsíc na bezoblačném nebi . . .

Pokračování.

BŘETISLAV ŠTORM:

MODLITBA PŘED RÁNEM.

Přijď Boží den!
My všichni kající a zoufající,
s ranami hluboko zjitřenými
v naději dětské očekáváme tebe.
Přijď! Do noci hluboko zapadli jsme všichni,
nepoznáváme ruce bratří svých
a v temnotách bojujeme sami proti sobě.
Přijď, Slunce, Mire,
Lásko věčná,
Ráno nejsvětější!

HYMNUS NA DEN STIGMATISACE SVATÉHO FRANTIŠKA.

CRUCIS arma fulgentia
Vidit Franciscus dormiens,
Christum dicentem audiens:
„Tua erunt haec omnia.“

CRUCIS vis et refugium
Haec crucis arma praebuit,
Quibus Franciscum induit
Adversus adversarium.

CRUCIS sacrata lectio
Franciscum ter admonuit,
Dum ter librum aperuit
Pro virtutis indicio.

CRUCIS Christi devotio
Francisci traxit studia,
Cunctaque cordis gaudia
Cum omni desiderio.

CRUCIS ut ad supplicia
Christum Franciscus positum
Videt et audit monitum:
„Haec sequere vestigia.“

CRUCIS haerens vestigiis
Crucis fructum consequitur,
Quo corde, carne pungitur
Et signatur indiciiis.

CRUCIS virtus et gratia
Nos consignet in frontibus,
In membris et in sensibus
Pro perenni custodia.
Amen.

KŘÍŽE Kristova jasnou zbroj
František ve snách uviděl,
slyšel, jak Kristus k němu děl:
„Ta bude tvoje, s ní se spojí“

KŘÍŽE moc, sílu pokoje
dávala zbroj ta celý věk,
oblékl zbroj tu František,
šel s nepřitelem do boje.

KŘÍŽE pak četba trojnásob
mu připomněla Kříže řád,
otevřel knihu po třikrát,
byl ctností svědkem od těch dob.

KŘÍŽE Kristova pobožnost
Františka vábí zas a zas,
v ní měl svou touhu, duše jas
a všecku srdce blaženost.

KŘÍŽE jak cestou Spasitel
se chystá jít, zřel světčův duch.
Napomenutí zní mu v sluch,
by v svatých Jeho stopách šel.

KŘÍŽE jda svatou šlépějí
dosáhl kříže ovoce,
v srdci a v těle hluboce
mu jeho znaky utkvějí.

KŘÍŽE znamení milosti
nás poznamenej na čele,
na duších, údech, na těle,
by chránilo nás k věčnosti.
Amen.

PROČ JSEM NEODPADL A NEODPADNU.

*Nový článek z řetězu soukromých úvah.**Návrat ku prvotné církvi.*

Zní to tak vážně a elegicky, že není věru divu, strhne-li tento častý stesk za našich dnů i křesťana dobré vůle ku pochybnostem, nepokoji a nespokojenosti. Bylť jistě počátek církve počátkem království božího na zemi, byl takřka druhým rájem lidstvu, jež prostřed tmy bludů a úzkostí novým stálým světlem evangelia voláno ke spáse a ku pokoji.

Alenám, kteří jsme od těchto prvopočátků vzdáleni dva tisíce let, vystávají v myslí pro tento ráj představy a obrazy nejednotné, přerozdílné a jistě i vespolek sobě odporující podle toho, co každý pro sebe o oněch dobách víme či nevíme, a zvláště co bychom tu každý ze svého osobního nazírání chtěli mít, podléhající tesknému klamu, ovládajícímu člověka podle prstonárodního mudrosloví, že ty staré zlaté časy byly přece ve všem vsudy lepší. Takovouto nejednotnost můžeme si předem ze své úvahy odstraniti nebo aspoň oslabiti, máme-li si představití pravý stav prvotné církve a náš poměr k ní. Bude tedy třeba určitě stanovití časovou mez, kam až sahala stará církev, se kterou i nespokojenci jsou spokojeni a byli by spokojeni i s nyní, kdyby prý byla aspoň taková jako tamta.

Nuže, můj milý, máš za původní církev jen tu v nejužším smyslu „apoštolskou“, totiž od apoštolů a učedníků šířenou a spravovanou? To by bylo žádoucí, ale v důsledcích svých dětinské! Apoštolové byli v mužném věku, když jim Kristus odevzdal svoje království na zemi, podléhali přirozeným zákonům lidským a museli umřítí a poklad Kristův odevzdati opatrovníkům novým, novému pokolení. Nemáme proč pochybovatí, že se to stávalo správně a svatě a tak s důvěrou můžeme přibrati pro obraz původní církve celá tři století, takřka hrdinskou dobu křesťanství, kdy celé davy různých národů ke křesťanství přistupovaly — přinášejíce do něho přerozmanité prvky starých i novějších kultur — a celé legie obrátců pro tuto novou viru hrdinsky umíraly a z jejich krve takřka nové legie věřících povstávaly.

Konstantinovým ediktem Milánským 313 dostává se církvi svobody. Tu je nový mezník. Nepřátelé katolicťví a zejména reformátoři mají tuto událost za první velký úraz církve, ne za štěstí, poněvadž prý od té doby vnikala světská moc do správy církve. Ať bylo jak bylo, mezník velmi význačný tu je. Ale když sledujeme další rozvoj církve, měli bychom přibrati pro jednotný skvělý obraz jejího původního rozvoje ještě dvě století, čtvrté a páté, v nichž se prolomily k životu nadmíru platnému dvě nové velké ideje, *pousteu-*

nictví a mnišství, a zároveň po pádu světovládného pohanského Říma vítěznými Germány zvítězila duchovně nad nimi církev. Získala je evangelium a tím dala první základ k mírné a moudré zachráně antické vzdělanosti, aby to, co v ní bylo životného, pro budoucnost přijali a obrodili národové západní a tak syntesou starého cizího a svého vytvořili osvětové prostředí nové — první velké bezděčné sbratření národů pod záštitou křesťanství.

V každém tomto období prvotného rozvoje církve nalézáme úchvatné přednosti tehdejší společnosti křesťanské. Již samo vědomí, že první věrozvěstové slyšeli slovo boží z úst samého Spasitele a z jeho rozkazu že přijímali svůj úkol: „Jdouce, učte všechny národy, kritice je ve jménu Otce i Syna i Ducha sv. a učte je zachovávat všecko, cožkoliv jsem vám přikázal,“ naplňovalo přibývajícím vyznavačům zvláštním blahem, chránícím všech pochyb. Za tím šly blahodárné novoty sociální, jež rostly samy sebou z plnění evangelia. Církev si bere na starost chudobu, tím vyrovnává křesťanskou láskou a skutkem, ne planými dohady a návrhy, protivu mezi bohatci a chudými; brzy pak přibírá do své péče všechny trpící, nemocné, slepé, choromyslné atd. Kdo by tu, vida novou vytrvalou snahu všude dobře činiti, nelnul k církvi celým srdcem *přes mnohá sebezapírání církvi samou poroučená a přes ohromné překážky, jimiž nepřítel církve zavaluje*, především pronásledování od pohanské státní moci. Církevní dějiny udávají deset velkých pronásledování v prvních třech stoletích, vedených s takovou zběsilostí a hrůzou, že až 18.000 křesťanů propadlo mučednické smrti za jeden měsíc. Kdo by se divil, že za takových období také malomyslnost zachvacovala mnohé nově obrácené a nastávají odpady, až zas církev své věrné počítá na *malé hloučky nepřemožitelných*. A přece nezvítězili protivníci, zvítězil Galilejský!

Ale naproti tomu nemysleme, že by v prvotné církvi bylo bývalo všecko všude jen dobré a nic bez chyby a hanby. Hledme! Ještě se takřka ani nerozplynula zář za Kristem, vystupujícím na nebesa, a již tu čteme o šeredné události, kterou svatý Petr se vši přísnosti i s vědomím svého práva jako náměstek Kristův na zemi ztrestal — Ananiáš a Safira. „Lhali jste Duchu sv.“ prohlašuje apoštol hřích jejich, za nímž přichází trest bez milosti, náhlá smrt.

Svatý Pavel předchází příkladem, aby každý v církvi hleděl býtí platen vlastní prací v určitém povolání a rukama svými, stanařstvím si vydělává svůj chléb. Pln zármutku kárá již tenkrát hříšné zneužívání nejvyššího ideálu, jež Kristus zanechal své církvi. Od Večere Páně podle domluvy apoštolovy chodí jedni hladoví, druhí *opili*. „Zdali nemáte domů svých k jedení a pití?“

A za chvíli zase nové stíny *lidského* spolupůsobení s *božským* odkazem v církvi! Přistupují učení pohané, nesou s sebou po obrácení zbytky antické vzdělanosti, jednotlivci začnou jimi měřiti nauky křesťanské a máme tu nové a velké pohoršení — bludy.

Při tom při všem čas od času, jakoby pomocník přemoženého dábla,

vybují tu i tam starý pohanský mrav a nemrav a nakazí davy křesťanů ba i věrozvěsty z povolání učiní třtinami větrem se klátícími. Namátkou pro příklad uvádím sv. Jeronyma, pravého heroa mezi hlasateli Slova. Je naplněn bohatou pohanskou učeností pohanského Říma, ale také nasáklý římskými hříchy. Rozsvítí se mu v kajícím zármutku, že ztratil panickou čistotu, utíká se na východ na poušť, až tam ho však pronásledují chlipné vidiny římských děv z divokých orgií. Velký obrácenec však vytrvá, poušť dokonává v Jeronymovi obrat starého člověka pohana v Otce pouště, platného apoštola Páně. Živ jsa v trvalé kajícínosti a odříkání a v práci vykoná dílo duchovní nejen nábožensky, nýbrž osvětově ohromné, dá po dvacetiletém úmorném úsilí křesťanskému západu překlad Pisma svatého z původních jazyků.

Jeronym však, vyznáváje skromně svou nedostatečnost, káže a odpravuje nemilosrdně ve svých listech též těžké hříchy své doby, zejména takové, k nimž se jejich původci nechtějí znáti, a tu zas neme zkornoucení, co všechno vyčítá době, kdy právě poustevnictví, vykvetlé nenadále a zářící jako květ eloe, tolik síly a tolik poetického lesku vydává rostoucí církvi. Nadšený Otec pouště káže především převrácený život proti pravému účelu mnišství: požívacnost, rozmařilost, lakotu. Na př. „Nedávno jsme viděli a oplakávali bohatství opravdu Krésovské, jež na světo vynesla smrt jednoho. Byly to almužny nasbírané pro chudé a shráblí je přibuzní a potomci. Tehdy sekera, jež se skrývala v hlubinách, vyplavala na povrch a mezi palmovými stromy se ukázala hořkost potoku Merhy. Nelze se čemu diviti, když měl za druha a učitele člověka, který uměl bohatnouti z hladu nuzných a podržel si k vlastní své bídě to, co bylo určeno pro chudé.“ (Dr. A. Lang, „Otec pouště sv. Jeronym“.)

Sulpitius Severus, přítel Jeronymův, zvaný křesťanský Salust, říká ve své kronice: „A konečně nyní, kdy hlavně nesvorností biskupů se zdálo všechno vzhůru nohama a nezbylo nic, co by nebylo znetvořeno jejich přízni, bázní, nestálostí, závisť, stranickostí, zádotivostí, lakotou, zpupností, spavostí, nevraživostí, bojovala většina proti menšině poctivců šílenými opatřeními a snahami úpornými. Za těchto poměrů byl lid boží a člověk nejlepší ovšem na posměch a pohoršení.“ (Tamtéž.) Takové vysvědčení dáváno na konci IV. století pokřesťenému západu. A o východě píše jiný vážný svědek sv. Jan Zlatoústý stejně smutně. „Nikoho se tak nebojím jako biskupů, vyjímajíc několik málo jich.“

Hle, jaké stíny na obraze mohutnější církve, zářící v celku svým radostnou životností! To na uklidněnou pro ty, kdož volají po návratu církve prvotné, nemohouce bez vlastního pohoršení hleděti na vady nynějších kněží, ať už vyšších, kteří bohužel často vidí svou velikost v marné slávě a stavovské povýšenosti nad ostatními — třeba se k ní dostali světskou přízní s prominutím zásluh — ne v těžších povinnostech a větší zodpovědnosti, ať u nižších, kteří bez blavy jdou s davem, až i v neřestech davů zabřednou — — —.

Z Otce pouště Jeronýma lze si vzít vážné poučení také stran volání o zrušení celibátu. Má tu tento veliký duch, jenž se s opravdovou kajícíností přiznává, že sám nevinnosti nezachoval a naproti tomu tak platným knězem se osvědčil, právo mluvit za sto jiných. A co o věci praví: „Panenství však do nebe vynáším, ne že bych je měl, ale že se mu tím více podivuji, poněvadž ho nemám. I když Bůh může všechno, panně ztracené nevinnosti vrátit nemůže! Království nejvyšší lásky nebeské, v němž duše objímají Boha, jest výsadou těch, z nichž svět nesetřel pelu dětské nevinnosti. Kajícím jest přístup zatarasen, směji jako Mojžiš z dálky pohlížet na zaslíbenou zemi“. (Dr. Lang str. 156.)

Nerozpakoval jsem se uvést z dávné doby svědectví hodně temná, abychom nezapomínali, že ve všech dobách církevního rozvoje úpadku objevuje se *dobro* a *zlo* jako přirozený následek spojení *díla božího* s *dilem lidským*, podrobeným chybování. Z této historické jistoty troufám si tvrdit, že údové, kteří mají co vyčítati církvi nyní, nebyli by s ní spokojeni, ať by žili v období kterémkoliv, a neměli by pokoje ani v církvi prvotné, ani v té nejprvnější, právě apoštolské! Měli by si taková častěji položit otázku, zdali má a může být spokojena církev s nimi a po upřímném zpytování svědomí jistě by našli pokoj sobě i jiným věřícím.

Co pak by asi říkali a dělali všichni ti, kdož přes to přese všechno horlí pro návrat ku prvotné církvi, kdyby jim církev mohla a chtěla vyhověti a najednou sama by začala tento návrat návratem k *staré církevní kázni*, postavila by se na *canones poenitentiales*, jež podle skutečné praxe sesbírány a stanoveny již ve druhém století? Co by dělali, když by se jim podle těchto pravidel pro kajícíky na př. za těžký hřích, jimž způsobeno veřejné pohoršení, ustanovovalo veřejné pokání, třeba na tři léta a zatím nesměli ani přijímati Tělo Páně, ba nesměli býti přítomni hlavním částem mše sv., stávali u dveří chrámových na očích a pro výstrahu všem, a museli dva dni v témdni i více postiti se o chlebě a vodě? Chtěl by někdo také tento návrat?

Ale aby se naše uvažování nezdálo předpojatým, jako bychom chtěli svou pravdu vnucovati a nepřipouštět námitek, zastavme se aspoň u dvou velmi vážných stránek, na nichž si nepřátelé znova a znova ostří zbraň, a brávají si tu pohoršení též lidé dobré vůle.

Proč pak prý se církev stále ještě drží zastaralého učení o odpustcích, když i v historii církevní se přiznává, že touto věcí bylo způsobeno mnoho zlého. A hned se potom jako doklad proti rozumu i proti zásadám mravnosti uvádějí miněni opravdu *zastaralá*, ale to v hlavách náboženských nedouků, ne v učení církevním. V odpustcích odpouštějí se prý hříchy za peníze, a to i takové, jež snad hříšníci teprve spáchá.

Té ubohosti myšlení našich lidí, bohužel většinou z inteligence, že tu musíme pro poučení jim zpátky do školního katechismu! Tam se dočtou, že hříchy se odpouštějí *ne skrze odpustky*, nýbrž ve *Sob-*

tosti pokání a to když hříšník předně upřímně a zkroušeně z hříchů se vyzná, za druhé upřímně jich lituje, za třetí učiní dobrý úmysl nikdy více nehřešiti. V posledních slovech padá zřejmě všechno zlé podezření, že by církev mohla nebo chtěla jakoukoliv cestou zbavovati hříšníky odpovědnosti za *hříchy budoucnosti*.

Ale druhá věc a pro nás zde podstatná. V odpustcích církev svého úda, *jenž jest ve stavu milosti*, t. j. jenom po dokonalé zpovědi a hodném svatém přijímání činí účastným duchovních dobrodiní z nepřeborného pokladu zásluh Ježíše Krista, Matky Boží i svatých, a *pod podmínkou vykonání nějakého dobrého skutku* udílí mu promnutí nějaké části *časných trestů*, jež se ve Svátosti pokání pro zadosťučnění boží spravedlnosti nepromíjejí podle platného učení církve. Ne tedy hříchů nýbrž *časných trestů* za hříchy lehké a ovšem i *časných trestů* za hříchy smrtelné, protože ve svátosti pokání odpouštějí se jen tresty *věčné*.

Jest v tomto učení, shodném s milosrdenstvím božím zjevným v celém evangeliu, něco proti zdravému rozumu?

Byly doby, když ještě sama církev brala na svá bedra těžká břemena sociální, že za milodary, které byly ustanoveny jako poslední podmínka odpustků, pořizovaly se věci ohromného významu všeobecně užitečné; vedle kostelů a nádherných katedrál, vystrojených překrásnými květy všeho umění, stavěny tak školy, nemocnice, ba i nákladné mosty. „Prodával-li“ tedy nějaký zhýralý nájemník na místě božím odpustky na prospěch svůj nebo i k účelům zlým, *hřešil, těžce hřešil on i lehkomyšlník, jenž takový neprodejný poklad kupoval*, a oba si za to nesli před soudnou stolicí Boží svůj počet, oni oba jsou *svatokupci*, ne církev, která nikdy něčemu takovému neučila.

Druhá vážná výtka novodobé církvi, jež byla se zvláštní zálibou zdůrazňována za odpadové horečky, proč už církev jednou nezruší kněžský celibát? Oč méně bylo by tu najednou hříchů i nakažlivých pohoršení a konec konců, vždyť prý je to ustanovení proti samé přirozenosti.

O této věci vedeny odedávna mnohé řeči, popsána spousta papíru, a v obojím vylito mnoho žluči. My jen se tu omezíme na několik vážných myšlenek. Méně pohoršení by bylo, kdyby kněz, octne-li se v místech trvalého pokušení, uvědomoval si upřímně důstojnost svého poslání a dbal by rady Písma; pohoršuje-li tě oko tvé, vylup je. Jistojistě chránil by jej v pokušení kněz Nejčistší Kristus, kdyby o Něm a velikém tajemství spásy, jež má zprostředkovati nesmrtelným duším, myslil se živou láskou u *oltáře*, na *kazatelně*, ve *zpovědnici*, ve *škole* i v soukromí nad *brevířem*. Sancta, sancte! Svaté věci, svatě konej! Má si býti vědom vstáváje lehaje, že si nezvolil obyčejné povolání za chlebem a světem, ne hmotné, nýbrž *duchovní*! A to že už není jen povolání, ale *obět*. A nejeideálnější jest a zůstane ta obět jen u těch, kdož chtějí a zde jíti za příkladem Kristovým a podle přísného, nesmlouvavého slova Páně: „Neopustí-li člověk *všecko*, nemůže býti mým učedníkem.“

Úcta k čistotě a nevinnosti srdce je mezi národy tak stará jako tradice. Nalezáme ji od věků u národů kulturních i nekulturních a křesťan, katolík, katolický kněz by ji chtěl a mohl bráti v lehkost? Ani trochu toho přemáhání vlastního pudu nebo odírání svůdné pasyvy očím nechťel by se podvoliti kněz, aby zachoval *v duši své Kristu večeradlo bile prostřené*? Namítnete však: Mnohému jest ten boj těžký! Věřím, zejména těm, kdo si zvykli povolovati zde maličkostem, až zvykem podlehají útokům těžším. Ale křesťan má pro Krista bojovati a vítěziti. *Bez boje však není vítězství!* Neměli-li by se všichni ti kněží rozutekli za ženami každé chvíle zastýdění při vzpomínce na pohanské panny Vestálky, jež za pohanské tmy měli pro tuto ideu více světla, než oni, lidé kulturní a třebaš „pokrokoví“, zaslíbeni *dělníci na vinici Páně*. Tradice církevní od nejstarších dob se stoupající úctou mluví o bezženství kněžském, i když bylo dovoleno ženatému státi se knězem, ne však knězi vysvěcenému později se oženiti. Pokrokem tedy, ne zpátečnictvím, dospěl požadavek tento své zralosti, že byl nařízenými ustanovován. Celá řada církevních sněmů souhlasně se tu vyslovovala, a nyní za všeobecného pokroku mělo by se jíti zpátky? Nikdy toho nebudou hledati praví kněží ani praví věřící, ani pravé vrchnosti církevní.

Miláček Páně viděl ve Zjevení čisté srdcem na prvním místě za Beránkem a kněží by tam měli chyběti? Kněží Kristovi, jimž se dostalo větší důstojnosti než andělům, že oni jediní mohou posvěcovati a proměňovati Tělo a Krev Páně! Shodují se tu největší myslitelé a nejplatnější kněží v církvi ve všech dobách. Nahoře byl položen výrok sv. Jeronýma, podobně mluví sv. Augustin, sv. Tomáš Akvinský a všichni, všichni!

Pro nás Čechy má zvláštní váhu, jak o panenství vůbec a kněžském zvlášť promlouvá praotec naší filosofie, vladyka Tomáš ze Štítného, který před samým začátkem české reformace zachovává a radostně hlásá pravou víru svatováclavskou: „Bohu nic tak vzácného není jako slíbená čistota.“ Kdo poruší po prvé osobu nevinnou, dopouští se nenapravitelného násilí, jako by porazil plot u zahrady. Je viněn všeho, co se potom stane. Štítný horlí zvláště přísně proti ženám, jež mají podíl na poskvrnění kněží. Nazývá je helmbrechtlice neuzitečné a zlé kůže. Kalicha prý by se bály dotknouti a kněží poskvrnit ne?“

Naše víra není jiná než Štítného a proto jeho slova platí u nás dnes.

Církev se této ideální stránky katolického kněžství, získané dlouhým vývojem a vytrvalým sebezáporem a nebeskou touhou nejlepších svých dělníků na vinici Páně, nikdy *nevzdá a vzdáti nemůže*. Volá se všude po pokroku, pokrok pravý musí vésti *od hmotného k duchovnímu*. Zde by se dělo naopak: Z azurných výšin svatého Grálu k egyptským hrncům . . .

Pro závěr naší úvahy musíme se ještě vrátit, odkud jsme vyšli. Všichni věrní jistě toužíme, aby se v církvi — zvláště za nynější rozháranosti mezi národy, i uvnitř každého z nich, mezi jednotlivými

stavy a vrstvami, na něž bez Boha a bez svědomí roztrhány — o-
brodil život, který ji, církev, činil silnou, šťastnou a slavnou hned
v dobách jejího dětství.

Jest-li k takovému obrození jaká cesta? Jest! Najdete ji bez vel-
kého hledání v evangeliu a v řečech i v příkladném životě těch,
kdož první roznášeli učení Kristovo. A ze všech těch prostředků,
jaké se k tomu neklamně nabízejí, položil bych hlavní váhu na dvě
ctnosti, jež musíme nejen u sebe, ale zároveň také ve společnosti
kolem sebe křísit a přivádět ku platnému životu. Jsou to křesťan-
ská *láska* a křesťanská *pokora*. „Hle, jak se milují?“ To by bylo
krásné a vzácné svědectví, které dávali prvním křesťanům pohané,
užaslí z nové jejich morálky.

A pokoru, jako ctnost nesnadnou, snad nejtěžší a proto nejvíce
požehnanou, sám Kristus doporučuje, dáváje sám sebe za příklad.
Učte se ode mne, neboť já jsem tichý a pokorný srdcem. A učili se
oddaně a platně davy i vynikající jednotlivci. Doklad, platící pro obě
tyto ctnosti, čteme ve Skutcích apoštolských 2, 44. „Všichni také,
kteří věřili, byli pospolu a měli všecky věci obecné. Prodávali ma-
jetky a statky a dělili je mezi všechny, jak komu potřeba bylo. A na
každý den trvajice jednomyslně v chrámě a lámajíce po domech
chléb, přijímali pokrm s veselím a s prostností srdce, chválice Boha
a majíce milost u všeho lidu. Pán pak nad to rozmnožoval na každý
den ty, kteří měli spasení býti.“

Z mužů vynikajících v první době září jako vzor pokory i lásky
apoštol Pavel. Co všechno pro církev Boží vykonal, co se nacesto-
val, co se nakázal, jakých příkoří a útrap vytrpěl, při tom při všem ži-
vil se prací rukou svých. Jaké zvláštní nadání měl od Ducha sma-
tého tento vpravdě veliký apoštol národů, a pokorný Pavel, když
došlo na otázku zásluh, praví, že se nemá čím chlubit, leč svými
slabostmi.

Jaký to krásný, idylický věk a stav lidí v tehdejší církvi proti naší
době závistné a nenávidějící a páchnoucí na všech stranách pý-
chou jako vlhký les přeúrodou hnijících prašivých hub!

Nic platno! Kdo chceme návrat ku prvotné církvi, pro tyto dvě
záračné ctnosti se tam vracejme a slyšme Pavla jako lékaře duší:

„Láska trpělivá jest, láska dobrotivá jest, láska nezávidí, nečiní
nic na chloubu, nenadýmá se, není ctížádostivá, nehledá, co jejího
jest, nevzpouzí se, nemyslí zlého, neraduje se z nepravosti, ale ra-
duje se vpravdě; všechno snáší, všemu věří, všeho se naděje, všeho
trpělivě čeká.“

„Kdybych jazyky lidskými mluvil i andělskými a neměl bych
lásky, byl bych jako měď zvučící anebo zvonec znějící. Kdybych
měl prorockví a znal všechna tajemství i všeliké umění; a kdybych
měl všechnu víru, takže bych hory přenášel, lásky pak kdybych ne-
měl, nic nejsem. A kdybych rozdal na pokrmu chudých veškeren
statek svůj a vydal tělo své k spálení, lásky pak kdybych neměl,
nic mi to neprospívá.“ (I. Kor. 13. 1—7.)

Mějme vespolek tímto výměrem apoštolským dnešní naši lásku se všemi jejími parádními, moderními názvy jako: *altruismus, humanita, sociální péče, čisté lidství* atd. A kde a kdo obstojí, aby měl právo volati po návratu všech krásných stránek, jimž taková láska, jakou chce Pavel, byla hlavním a nejčistším základem?

Svatý Vavřinec chlubil se svým katům svými poklady — žebráky! Kolik takových srdcí našli bychom dnes, bychom hledali mezi těmi nejvznešenějšími na trůnech knížecích i na stolcích biskupských? Židé záviděli a pohané s úžasem ctili tuto živou lásku prvních pravých křesťanů.

O této lásce uvažujme, ji pěstujme, začínajíce u sebe sami, a to bude opravdový návrat, to bude první platná reformace bez bludů a násilí, radostná i požehnaná pro církev i pro národy, kam světlo učení Kristova proniklo a pronikne.

FRANTIŠEK ODVALIL:

KŘÍŽ.

Tvůj kříž byl asi hluboko
do skály zapuštěný,
že dlouho to trvalo,
než vzrostl vytoužený,

Však široko pak rozepjal
své větve rozložené,
neb sloučit měl, co bylo již
tak dlouho roztržené.

A vysoko — ó vysoko
v Kalvarské trčel stěny,
vždyť proti Tobě, Nejvyšší,
byl vzhůru vytýčený.

Však zdá se mi, že na pravo
se k lotru trochu nahnul —
Kéz z něho rukou zbodenou
i po mně bys tam sáhnul!

VERONIKA V ŽALÁŘI.

(Z pátého jednání tragédie „Veronika Desenická“.)

Druhý výjev: Žalář v Horním Cejli. (Veronika sama. S chodby před vraty slyšet časem kroky strážce.)

Veronika.

Ó strážce, strážce! Dobrý strážce, postuj,
pověz mi dveřmi, je-li den či noc,
a jak je venku? Zdali sviti slunce?
Ach, nic — on nechce — nesmi: tvrdý jeho
kročeť se ztrácí, zmírá na chodníku.
Tak vše se ztrácí v mlčení a ve tmě,
tak kolem mne i ve mně všechno zmírá,
a moje žalost pláče bez ozvuku.
Už nikdo neslyší mne, nevidí . . .
Kdo dbal by ptačích nožek na sněhu?
To všechna stopa je, jež zbude za mnou,
vše, co tu zbude za Veronikou . . .
Ó dobrý strážce — Bohem zaklínám tě —
pověz mi, jak je mému Bedřichovi?
Na vratech jeho otevř okénko
a pošeptej mu — nic — než jsem „Inko“,
jen „Inko“ pošeptej mu okénkem,
viš: „Inko“. Nezapomeneš to? Jistě
to udělej, pak vrať se před má vrata
a pověz mi, co on ti odpověděl.
Ó — neposlouchá — jde — je bez citu.
Ty nemaš ženy, nemaš milenky
a nevíš, co je milá hudba lásky.
Jak Heřman proto tvrdý jsi . . . Tys Heřman.
Proč zachvělo ses ve mně při tom jménu?
Ó neboj se, mé jehnátko . . .
Tys hrabě, ano, mladý celjský hrabě,
jsi Celjan — a Celjané se nikdy
ničeho nebojí . . . Co pravíš, milé?
Ne, není pravda — Inko nebojí se.
Kdyby se bál, byl oba by nás zradil,
a nebyl by, tak jako my zde, vězněn . . .
To nesmiš, ne . . . A ani děda nesmíš
už proklínat . . . Ne, modleme se za něj,
by Bůh mu tvrdé srdce obměkčil,
by prozářil ho jasem milosti.

Co? — Vzpíráš, bráníš se? — Ach, neboť víš,
 že sama nevěřím v tu útěchu.
 Ó strážce, strážce — marně.
 Ne, u lidí nám milost nekyně,
 a je-li Bůh tak krutý jako lidé —
 pak běda nám i všemu tvorstvu... Ne však —
 je dobrý: tebe dal mi, mne dal tobě:
 což mohl by nám dát lepší dar?
 Mně věru ne, ty moje jahůdko!
 A uzavřel nás v tuto hroznou noc
 jen proto, aby moh nám ukázat,
 jak stokrát zlaté světlo slunce je...
 Ty, jenž jsi do mne vdechnul andílka,
 ty nedej, aby zmrzl v klíně mém.
 Vždyť teple dýcháš na kořínky v zemi
 a hřeješ ozim pod příkrovem sněhu —
 dechni i v ně, by dozrálo mi k světlu.
 Ó Bože Otče — neprocházej hlúše,
 tak jako venku strážce... Nebud Heřman,
 ne, nebud děd, ne nebud hrozný děd.
 Ó Bože, buď nám otcem, buď nám Inkou,
 buď vlastním synem svým, buď Ježíšem,
 ne chladným starcem, který zapomněl,
 jak mládí žhavé je, jak bez milosti,
 jak bez lítosti ono spaluje!
 Ó Ježíši můj, dej mi znamení.
 Jsem zcela znavena tou dlouhou mukou.
 Dej, dej mi znamení, že ohlédl
 ses na mou bídu... Co to? Skýva chleba.
 Ne, nejsem hladná — ó už prošel mi
 i hlad, už nechce se mi ani chleba.
 Strach, starost, hrůza, bolesti a slzy
 jsou mi už dlouho chlebem každodenním...
 Jak, Spasiteli můj? Vždyť chléb jsi ty,
 ty chléb jsi, duším chléb jsi nebeský:
 smím myslet, doufat, že jsi opravdu
 se ukryl v tuto skývu ubohou
 a přišel ke mně v podobě jsi chleba,
 bych přijala tě v této podobě?
 A jestli ještě nejsi v chlebě tom,
 pak vejdi doň a na cestu tě přijmu...
 Vždyť vím, že stanice to poslední.
 Jen dej, bych oddala se, oddala se.
 Je-li to vůle tvoje opravdu,
 dej, bych se oddala jí z plna srdce...
 A neoddám-li se? — Pak budiž mi
 to znamením, že není to tvá vůle

a že nás ještě nechceš branou vpustit. —
Hle, Pane, nejsem hodna, prosím však
tě, Pane, prosím, přijdi pod mou střechu,
ó přijdi pod mnou střechu . . . Amen . . . Amen.
(Přijímá chléb.)

J. M. ZELENKA:

SNĚNÍ.

Na zlaté lodici snění
vyjíždím na moře, jemuž konce není . . .

Někdy je všechno jak zrcadlo hladké;
mateřsky kolébá plavidlo vratké,
hladí a laská je po zdobné přídí,
pout jeho bezcílnou lahodně řídí,
na modrém sametu hladiny svoji
pro radost láskuje světélek roji,
z odrazu oblohy hvězdičky chytá,
nebo zas červánků růžemi vítá.
Lodice hladce pak po něm se smeká,
lehounce vzdouvá se plachta jí měkká,
růžemi nadechlá, zelení tkaná,
vlahými vánky nadýmaná . . .

Jindy je temno na hladi moře.
Zdlouha a těžce loďka ji oře,
vody jsou zamlklé, nehybné, kalné.
jiskérka nesvíti z oblasti dálné.
Nad vodou nízko oblaka visí
na šedé obloze temnými rysy,
plachta má ve vzduchu nepovívá —
šedá jak popel malátně splývá.
V obzoru měsíc plný se noří,
rudý jak diskos matně jen hoří,
po něm pak mlhaví veslují ptáci,
do šera šerý tah jich se ztrácí . . .

Na vratké lodici snění
vyjíždím na moře, jemuž konce není . . .

PŘÁTELSTVÍ DUŠÍ.

(Emilce.)

Odpoledne nejistého dne dubnového, plno tajemných příslibů, ale dosud mlčenlivé, vyzářilo se nad hlučnými ulicemi, když dva mladí přátelé po třileté přestávce měli si znovu tisknouti ruce a povídati o mnohém a mnohém . . .

Tiše, možno-li mluvit o tichu utajeném v hluku velkoměsta, kráče-li k sobě na nároží Národního divadla, kde večer právě měla se hrát Kouzelná flétna. Jarmilce zazářila očka jakýmsi dětským zápallem (hraje si doma ještě s velkou pannou!) když Čestmír ji zdravil přes ulici a spěchal, aby stiskl její krásně pěstěnou ruku. Snad celé dětství jim prolétlo v tom okamžiku duší, neboť na tvářích se jevilo radostné rozzechvění.

Slova krásná a hledaná v úkrytech duší samotářských by snad naznačila, čím se chtěla jejich nitra rozhovířit. Ale patnáctiletá divenka, pohybující se dosud v úzkých hranicích omezených přísným bděním matčiným, a dvaadvacetiletý hoch, hledající stále cosi tajemného a skrytého v přátelském pohledu dívky, ti dva nedovedou si slovy říci, co jim vyznačuje z celého duševního bytí. Jsou příliš zabráněni hledáním vhodných slov, než aby je mohli přenést přes ryl

Šli spolu po nábreží, po mostě vzhůru na petřínské stráně, nevědouce ani, že pomalu sune se hovor od obvyklých dotazů po tom všem, co se sběhlo od posledního setkání.

Tehdy byla Jarmilka ještě divenkou v prvé třídě reálky, když ztrávily obě rodiny prázdniny u příbuzných v širé krajině podřípské, vroubené proti severu zubatým pohořím středočeským. A na to si vzpomněli, jak ji vodil se svým mladším bratrem po okolí jemu milém, jak o ni pečoval jako o malé tikající kuřátko . . . I o cestě na Říp se rozpovídali. Přes tyto vzpomínky přešli do přítomnosti.

Hle, jak jinak vše vypadá nyní. Zde v Praze život běží jinak, jinak se žije a jinak se cítí! Sama mu to řekla prostě, ale krásně: Tumožno žítí každému skrytě. V hluku rostoucího velkoměsta, naplněném cinkáním tramvají, houkáním aut a bzučením letadlových vrtulí, možno žítí neznám, ukryt! Usedli na lavičku s pohledem na starou část města. Chvilí ztichli, snad čekajíce cosi, ale pak hovor plynul svým širokým tokem, a jen tu a tam se zpěnil, když narazil na skrytou bolest, utajený oblázek.

A Petřín, oděn čistou zelení prvých dnů jarních, dosud nezapomenuvších úkrytu pupenců, jako tichý starý muž čněl nad přetvořujícím se shlukem ulic po obou stranách řeky. Kolem po cestách chodili lidé, usměvaví, nezkušení nesplněnými přísliby pozdního léta, a v duších mladých adorátorů nezkažené krásy uhostil se také takový úsměv. — Hle, Jarmilko, tady už chodím třetí rok — ho-

vořil Čestmír — a podivno, že jsem si na tebe vzpomněl až nyní. Nezapomněl jsem na tebe, ale byla ta vzpomínka ukryta pod spoustou všednosti běžného života, až jednoho dne jsem ji vyhrabal, očistil od těch usazenin a dnes bych rád už ji neukládal... Nedivil se, že mu odpověděla úsměvem, platicím tisícera slova, a její ruka uvězněná v rukavičce si pohrávala ulomenou větévkou od umělého keře. Také ona by mu ráda řekla, co asi ji napadlo, když četla jeho dopis, prosící o schůzku venku, aby první chvíle setkání nestrávili při konvencionelní návštěvě u nich. — A myslíš to, Mirko, opravdu, že lidé se musí nalézt, i kdyby byli za horami a širým mořem? Snad jsme se tu tak často potkali, a přece až dnes jsme se setkali. — Rozhovořila se o jeho názoru na jakýsi osudový vztah lidí, založeném na jeho výkladu Březinových veršů z Tajemných dalek. A názory jeho přejímala až s výhradou, hledíc svými patnácti lety trochu prosaičtěji na skutečný život, než o kolik roků starší druh, naplněný snad příliš ideami romantismu, třebaš obrozeného zápasy dneška.

Ve vzpomínkách, radostném zapomenutí těch lidí kolem i dole ve městě, uplynulo jarní odpoledne.

Nenasycení a lační nových hovorů scházeli dolů k Újezdu. Nebylo to všední pobavení dvou mladých lidí, ani zapředení románku jarním vzduchem opojených. Pobesedovaly dvě duše spřízněné, ale přece svým založením a názory tak vzdálené.

Jejich nová setkání nikdy asi nezazáří karmínovým odleskem planoucích srdcí, ale přesto každé nové slovo, neznámé jednomu či druhému, bude vzácným pokladem skrytým těm, kdož pátrajíce na povrchu duše neodvažují se sestoupiti do klikatých a těžko přístupných chodeb a chodbiček lidského nitra, nemajíce s sebou pochodně poznávání.

Přátelství duší dosud nedohaslo na oltáři Boží milosti.

PODOBENSTVÍ O BOHÁČI A LAZAROVÍ.

(Luk. 16, 19—31).

Rytmičky rozčlenil ¹⁾ Dr. JAN HEJČL.

Byl jeden bohatý člověk,
ten se odíval v purpur a jemné plátno,
a hodoval každý den skvostně.

¹ Úvod k tomuto rozčlenění viz v časopise „Na hlubinu“ 1926. čís. 2., strana 89n.

U vrat jeho ležel žebrák, jménem Lazar, plný vřec
ten si přál nasytit se z odpadků se stola boháče
ba i psi přicházeli a lízali mu vředy.

Když ten žebrák zemřel,
donesli ho andělé do lůna Abrahamova,
když pak zemřel i boháč,
pohřben byl v pekle.

V mukách pozvihnuv svých očí
užřel zdaleka Abrahama a Lazara v jeho lůně.
Tu zvolal: „Otče Abrahamo,
smiluj se nade mnou a pošli Lazara,
ať omočí konec prstu svého ve vodě
a ochladí mi jazyk,
neboť se (náramně) trápím
v tomto plameni.

Ale Abraham řekl jemu: „Synu
rozpomeň se, že jsi obdržel
svoje dobra ve svém životě,
kdežto Lazar podobně zla;
nyní pak on se zde těší,
ty však se trápíš.
A nad to vše mezi námi a vámi
zeje navždy velká propast,
aby nemohli ti, kteří by chtěli,
přejítí odtud k vám,
ani odonud k nám se přepraviti.“

I řekl (boháč): „Prosím tě tedy, otče,
abys ho poslal do domu otce mého;
mám totiž patero bratrů,
ať je zapřísáhá,
aby také oni nepřišli
do toho místa útrap.“

Ale Abraham řekl jemu: „Mají Mojžíše a proroky,
těch ať poslouchají.“
On však pravil: „Nikoliv, otče Abrahamo,
ale přijde-li k nim někdo z mrtvých,
budou činiti pokání.“

To mu řekl: „Jest-li Mojžíše ani proroků
neposlouchají,
ani kdyby někdo zmrtvých vstal,
neuvěří.“

FRANTIŠEK STRÍŽOVSKÝ:
RÁNO BOŽÍHO TĚLA.

Sváteční ráno, jak světnice tichá,
vysmýčená a připravená pro milé hosty —
dýchalo vůni lipových květů,
na kterých se páslo tisíce včel.

Do chrámu spěchaly družičky bílé
s košíčky plnými pestrého kvítí,
aby je prázdnily v průvodu Božího těla
na cestu se čtyřmi oltáři v zeleni čisté,
jako med včeličky skládají
do plástu se čtyřmi buňkami královskými.

Do ticha zaletěl skřípavý zvuk.
Zpoceně koně s nákladem sudů
rozumně hleděly jako by s omluvou,
že je den sváteční u vozu vidí
a že je k poklusu šlehá bič otroka-vozky.

Odkudsi po větru gramofon sípal
rušený pískotem ptáčat,
které již staří dnes učili lítat.
Nebe se skrývalo pod závoj par,
kterými tu tam prokouklo sluneční oko
zkropené slzavou rosou. —

Průvod až vyjde
z černého česna kostelních dveří,
nebe si umyje blankytná líce,
sluneční oko se zadívá jasně a čistě,
do tváře Slunci v monstranci zlaté. —

Bože, jenž vážíš cestu ulicí zlou,
odkud tě nevítá za okny světlo,
odkud tě šlehá jen zápach a dusno —
na květy vzpomeň, hazené na cestu k oslavě tvé,
na děti vzpomeň, jež v průvodě bělostny jdou,
na ptáčat jásání svátečně milé,
na baldachýn když sedají v čiperném letu,
na srdce pokorná celníků
v prachu se bijících v nehodná prsa.

PĚVEC CYRILOMETODĚJSKÝ.

Nepěstujeme sice v „Arše“ jubilejních a oslavných článků (zvláště ne o žijících osobách), ale bylo by přece nevděkem nevzpomenouti jubilea kněze-básníka a buditele, jehož jméno jest mladším generacím již skoro úplně neznámé a jenž přece žije dosud a bude ještě dlouho žíti aspoň jedním svým dílem: cyrilometodějskou mešní písní „Ejhle, oltář Hospodinův září“.

Jest to Jan Soukop.

Rodák z Třebíče (10. května 1826), na filosofii v Brně žák Klacelův, dostal se v semináři pod blahodárný vliv svého učitele Fr. Sušila a později jako kaplan v Letovicích a ve Sloupě a jako farář v Lipovci a v Doubravici pod vliv svého o 6 let staršího druha B. M. Kuldy. Sušil vedl jej k pěstování jazyka mateřského, povzbuzoval jej při prvních pokusech básnických, většinou příležitostných, a nadchl jej i vůdčí *ideou cyrilometodějskou*, jež se právě probíjela jako pomocnice národního i náboženského obrození naší Moravy z malých počátků čtyřicátých let až k oněm velkolepým projevům let šedesátých.

Soukop byl jakýmsi skřivánkem tohoto nového jara české a katolické Moravy. Probouzel je svými básněmi v „Moravanu“, „Hlasu“, „Blahověstu“, „Zofe“ i jinde, oslavil je svou sbírkou „Velehradky“, vydanou v předvečer jubilejního roku (1862) a pomohl vnésti je i do širokých vrstev lidových svými hymnami „Ejhle, svatý Velehrad už září“ a „Dítky, na odchod se stroje“. Co psal později, zůstalo z velké části roztroušeno v časopisech, kalendářích a různých Sbornících — teprve po jeho smrti vydal svazek „Veršů“ (1895) Jan Halouzka.

Byl jen skřivánkem, skromným pěvcem cyrilometodějským: omezil tak svou tvorbu na úzký obor, kde by se lehce vyzpívali i větší básníci. Je viděti u něho, jako u všech tehdejších spisovatelů, těžký zápas s výrazem, nedosti ještě vyvinutým a poddajným. Ale nemožno mu ani dnes upřítí jistého básnického vzletu, aspoň tam, kde netvořil na rozkaz nebo na objednávku, a upřímného citu národního a náboženského.

Své vyšší umělecké snahy projevili Soukop svými překlady cizích básníků. Kromě francouzských (Lamartinea, Chéniera) a německých (Schillera) oblíbil si zejména básníky polské: Jana Kochanowského, Lenartowicze, Zaleského, Wasiłewského, Goszczyńskiego, Koźmiana, Vinc. Pola a j. Největšího uznání došel opravdu pěkný překlad selanky Kaz. Brodzińskiego „Věslav“, otištěný ve Vy-mazalově „Besedě“ (1875) a vydaný pak také samostatně.

Pro svou buditelskou i literární činnost zasloužil si Soukop čestné vzpomínky. A zasloužil by si snad i malého výboru svých básní, překladů a článků, jakož i korespondence. Časem zapadne úplně v zapomenutí i jméno Soukopovo, jako jest již dnes skoro opuštěn jeho hrob v Doubravici; ale i pak zůstane tu v ústech lidu jeho velebná píseň, jak to předvídal již jeho mladší druh Vlad. Štárf a v básnickém nekrologu:

Jeť plachým stínem jméno slavené,
však na Tě modlitbou lid vzpomene,
kdykoliv bude s radostivou tváří
pět: „Ejhle, oltář Hospodinův září!“

M.

POESIE V POLITICE.

Snad není možnější protivy, než složení dvou slov: poesie a politiky v jeden výraz. A přece tak často shledáme se s básníci politiky jako politisujícími básníky. Ti poslední jsou přijatelnější. Jednak to spíš v umění někam dotáh-

nou, ba svým mimospisovatelským projevováním myšlenek dosáhnou namnoze i pěkného zaopatření v nepoetické redakci politického listu, jednak spíše a dříve dojdou k přesvědčení, že politika není pro ně, a přičinnou-li k tomu kvítku, brzo přehají, jak víme ze smutných zkušeností J. Durycha nebo V. Vancury.

Všimneme-li si té prvé skupiny, hned bez dlouhého prohlížení a oceňování se přesvědčíme, že u našich politiků poesie nekvete. Jako typický příklad si uveďme F. S. Frabšu, který ani ve výtvarném umění ani jako mecenáš nedošel uznání. A přece jak by to bylo krásné, kdyby v koncertní síni Rudolfiny, ochuzené o skvostné varhany a slušnou akustiku, zazněly zase kovové verše Dkovy nebo řezavé verše politického satyrika! Ale na to budeme asi čekat marně, neboť poesie pomalu mizí i u těch politických básníků, kteří včas nevyptáhli. Smutná bilance za tak málo let!

Zážračnou přímo rukou však sméstlna se tato dvě slůvka v novém ročníku „Rozmachu“. Už zmíněný formát mnoho napovídá. Přfruční formát na pěkném papíře, tisk pěknými typy. Vše, řekl bych, kdyby nebylo strachu z posměšného pichnutí, poetické, až na tu sekerku, symbolickou snad, ale dosti ostrou, aby zasáhla, kde tak často bývá šeré přitímí. Cosi bloyovského dýše z těch čtyř čísel nového ročníku, a odvažují se tvrdit, že robustní postava redaktorova mohla by býti snad ještě účinnějším symbolem, nebýti toho dobráckého úsměvu, který nepřítel nepoděsí. Ale buď jak buď, účinný duch Staré Říše přešel v mnohém na „Rozmach“, a bylo by žádoucí, aby *animus agens* v plné síle nastoupil na uprázdňující se místo „Starofíšského Samotáře“, tak dlouhá léta bojujícího proti diletantům v politice i v poesii! bz.

Z NOVÉ POUČNÉ LITERATURY.

J. L. Fischer: O pravdách a filosofech. Úvahy filosofické. Nákladem Okresního sboru osvětového ve Kdyni 1926. Stran 115. — Své příležitostné a v časopisech roztroušené úvahy filosofické vydává Fischer souborně, ač vnitřně nesouvisel. Z úvah teoretických je nejdelší a nejvýznamnější traktát o pravdách, v němž podává autor přehled poznání od anglického empirismu 17. a 18. stol. až po pragmatism. Nepřesnosti a spory pragmatismu snaží se překlenouti pokusem objasniti poznání jako funkci biologickou, jako službu zájmům našim přinášnou: v pokusu tom není nic nového ani zvláštního, avšak na rozdíl od pragmatistů rozlišuje Fischer mnohoznačné a neurčité kritérium prospěšnosti, nemaje ovšem v úmyslu poskytnouti soustavu hotových pravd, nýbrž jen návod, jak dospěti k nim. Z předpokladu o nehotovosti pravd odmítá v traktátu o náboženství možnost neměnných, závazných, zjevených a kriticky zhodnotitelných pravd náboženských, nemožno se zbaviti předsudku, že nedokonalost života a nehotovost lidského poznání umožňují růst a vývoj, žádaje, aby každý si svou pravdu našel na vlastní zodpovědnost, a domnívaje se, že jakékoliv spočinutí v hlubinné bezpečnosti jest proviněním proti filosofické myšlence, jejíž vzpruhou jest věčný n-eklid. V části druhé podává řadu bystrých a plastických úvah o různých filosofech, vystihuje myšlenkovou rozebranost a nedůslednost v díle mnohého myslitele moderního, takže nakonec může se vši upřímností říci, že filosofie jest řemeslo velmi smutné. Dom. P.

T. G. Masaryk: Sebevražda hromadným zjevem společenským moderní osvěty. Druhé vydání české Spisů. T. G. Masaryka kniha I. Rediguje V. K. Škrach. Stran 286. Vydal „Čin“ v Praze v březnu 1926. — Známa sociologická studie, jež vyšla po prvé německy právě před 45 lety, zahajuje souborné vydání spisů Masarykových: vjdou tu v prvních svazcích ona díla, jichž autor neměl již podrobiti nové revidi, až na některé stylistické změny a knihopisné dodatky. Také „Sebevraždu“ ponechal v původním znění i s různými statistickými daty, jež jsou dnes ovšem zastaralá: význam práce však neležel v tomto zjištění materiálu, nýbrž ve studiu příčin a důsledků sebevražedné horečky, a ty jsou dnes tytéž jako před půl stoletím. Platí to zejména o hlavní příčině,

kteřou Masaryk uvádí — o úpadku náboženského smýšlení dnešních národů: „U těch národů, kteří jsou beznábožní, je počet sebevražd velmi značný, u národů nábožných není sebevražednosti, nebo aspoň v míře mnohem nepatrnější.“ M.

Dr. Ant. Věšťál: Rukověť katolické mravouky. Vzdělávací knihovna katolická. Nové řady sv. II. Stran 270. Vydal V. Kotrba v Praze 1924—1925. — Autor velké „Mravouky katolické“ sestavil tuto „Rukověť“, jak sám v podtitulu poznamenal, vzdělaným laikům. A tomuto účelu kniha jistě plně vyhoví: je psána jasně srozumitelným slohem, omezuje se v teoretických částech jen na nejn nutnější, zato dotýká se aspoň stručně všech otázek praktického mravního života, i takových, jež byly vyvolány nejnovějšími časovými poměry. Při tom je založena na nejpřirozenějším a nejjednodušším postupu: po úvodních kapitolách o lidských činech a jejich mravnosti dle zákona i dle svědomí, pojednává všestranně přikázání Boží a církevní. Podrobný rejstřík na konci usnadňuje ještě více praktické upotřebení „Rukověti“, kterou možno jen vřele doporučit vzdělaným laikům, zvláště v době, kdy tak mnohé mravní pojmy jsou otřeseny působením četby i celého dnešního ovzduší. B. J.

Em. Bougaud: Církev. Dle 7. vydání francouzského přeložil Ant. Melka. Vzdělávací knihovna katolická, pořádá dr. Ant. Podlahu. Nové řady svazek I. Stran 284. Vydal V. Kotrba v Praze 1923—1925. — Novou řadu zasloužil „Vzdělávací knihovny katolické“ zahájilo dobré dílo slavného francouzského biskupa-apologety, z něhož táž knihovna přinesla již tři ukázky: „Ježíš Kristus“, „O bolesti“, „Zpověď a Eucharistie“. Svým nevšedním způsobem, prozrazujícím jak hluboké vzdělání, tak zvláště lásku ke Kristu a církvi, pojednává tu autor všechny důležité otázky, týkající se zevnějšího i vnitřního života v církvi katolické; zvláště důkladně se obírá její neomylností, nezměnitelností a rozvojem. Druhá část osvětluje problém protestantství, jeho náboženský, politický i sociální stav, jakož i domnělý pokrok národů protestantských a úpadek katolických. Každý vzdělaný čtenář nalezne v knize, velmi pěkně přeložené Ant. Melkou, bohatou zásobu originálních myšlenek, jež posilí víru i lásku k církvi. B. J.

Dr. Rud. Cícvárek: Moderní Čína, jaká vskutku je. Knihovny „Světlo ve tmách“ sv. 6. Redakci univ. prof. dra Č. Zíbrta. Stran 579. Vydalo nakladatelství „Sfinx“ v Praze 1925. — V připojeném dodatku podává dr. Zíbrt podrobný přehled, jak se jevil v naší literatuře od nejstarších dob veliký zájem o Čínu. Nové dílo dra Cícvárka dovršuje jistě všechny dosavadní práce v tomto oboru: spisovatel, bývalý český politik, advokát a velkostatkář, jenž roku 1903 opustil s rodinou Čechy, usadil se v Rusku a odtud při revoluci roku 1905 byl vypuzen dále na východ, prožil v Číně řadu let, účastnil se tam činné i veřejného života a poznal její důkladně ve všech jeho formách. Uložil tedy v této knize své vlastní zkušenosti a pozorování, nikoli fantasie romanopisce nebo dojmy a výpisky nahodilého cestovatele. Po všeobecných kapitolách zeměpisných a dějepisných vyličuje zajímavě celý život dnešní čínské společnosti, nezapomíná ani na kuchyni, etiketu a různé zvyky, má smysl i pro duševní kulturu, vzdělanost, školství, literaturu a umění i náboženství. Kapitola o náboženství jest pro nás zvláště zajímavá, třebaže ne právě radostná: autor uznává zásluhy katolických misionářů i jejich mravní a vědeckou povýšenost nad misionáři protestantskými a zvláště sektářskými, ale v celku pokládá jejich obětavou činnost za bezúspěšnou a pro budoucnost beznadějnou, právě pro zvláštní ráz čínské povahy, konservativní a materialistické. Zato hrozí Číně a tím i ostatnímu světu nebezpečí bolševické propagandy. Nakladatelství vypravilo tuto o pravdu zralou a časovou knihu, jež by byla ke cti i větším literaturám, velmi pěkně množstvím reprodukcí původních fotografií. M.

Sven Hedín: Mount Everest a jiné asijské problémy. Přeložila Milada Lesná-Krausová. Knihovny „Světlo ve tmách“ sv. 5. Stran 255. Vydalo nakladatelství „Sfinx“ v Praze 1925. — Švédský slavný cestovatel spojil v knize 12 statí a přednášek, týkajících se čtyř zeměpisných a cestovatelských problémů

Mount Everestu, Tibetu, Persie a Mesopotamie. Hlavní ovšem jest problém první, o nějž byl zájem znovu podnícen poslední nezdařilou anglickou výpravou roku 1921/22. Sven Hedin obrací se od této výpravy i do minulosti a sleduje, co o nejvyšší hoře světa bylo známo již před staletími, zvláště zásluhou katolických misionářů, jezuitů a kapucínů, kteří pronikali oněmi neschůdnými kraji především jako obětaví hlasatelé víry, bez cílů vědeckých, zeměpisných, nemluví také skoro o sobě, ale přes to vykonali mnoho i pro vědu. Na příklad takový kapucínský mnich Baligatti z 18. století jest dle Hedina „mistrem umění cestopisného líčení... Otevřenýma očima pozoruje vše a docíluje popisu cesty tak přesného a spolehlivého, že neschůdní z cestovatelů naší doby by mohli být šťastni, kdyby uměli tak naplnit své svazky stejně cenným zbožím. Kdo sám cestoval v Tibetu a měl příležitost kontrolovat údaje starých jezuitů a kapucínů, smeká před nimi a věnuje jim s radostí svůj obdiv“. (148) Nejnovější doby týkají se poslední úvahy o poměrech v Persii a Mesopotamii za války i po válce, o bojích mezi Němci a Angličany a o sovětských snahách získati i tyto kraje pro bolševismus. Poutavé knize pomáhá k názornosti několik mapek a řada pěkných uměleckých kreseb akademického malíře Jiřího Bause na zvláštních přílohách. M.

n

o

sl

S

ne svým hlasem, pevně a mužně: „Nebojím se!“

Tajemné vlnění zachvátilo na ta slova všechno — oblak
opony stínu převanuly sklepením a dunění a úpění —
shlédl nový zjev: totéž sklepení, týž zástup, ale uprostře
Spasitel, než v pozadí, kam se všichni tlačili, na hrozných
viselo nahé dětské tělo, hlava jeho klesala na hrud' jako
květ, hnově světlé vlasy zakrývaly obličej a údy mokvaly
souce se a trnouce: Simon poznal sebe . . .

Víc neví. Probudil se s potem úzkosti na čele — či vůbec nespál? Paprsek měsíce, bílý prst, neukazoval už na protější stěnu — bylo zcela tma — dech spících rušil noční ticho. On však už neusnul a přemýšlel a přemýšlel dosud: byl to sen? Či viděl ten hrozný výjev skutečně? A co znamená?

Nikomu se slovem nezmněl a myslí a myslí. Vzpomíná, co slyšel o mučednicích, a hledá v kusých těch zvěstech, jež v myslí obrací jako úlomky rudých, modrých a fialových drahých kamenů, něco, čemu by se jeho zjevení podobalo. Neboť mučednictví nějaké bylo v tom zjevení — on však nemůže porozumět. Jeho vědomosti malého chudého dítěte jsou velmi sporé. Kostel se svými divuplnými obrazy a sochami a slova kazatele, kterého někdy slyšel, jsou jediným skorem pramenem, odkud své zbožné sny žíví, neboť jinak nikdo nemá kdy se zabývatí chlapcem z chudého okraje města.

A tak vzpomněl toho, co se mu zdálo nejvíc upomínati na jeho noční vidění: na prastarý a docela zčernalý obraz sv. Petra hlavou dolů ukřižovaného, s tváří návalem krve přišerně zrudlou uprostřed bílého vousu, a na bělostnou mramorovou sochu sv. Sebastiana, krásného jinocha nahého, přivázaného k sloupu, který s výrazem trpké hrdosti vítá šipy, zarývající se do jeho těla. Ti prolili krev pro Krista: měl by snad on také to učiniti? Ale jak a kde? Jeho dětský rozum chápe, že ti svatí, před nimiž se lidé uklánějí s úctou, vykonali svůj čin už někdy velmi, velmi dávno a že nikdo tady ve městě ničeho takového neviděl a nepamatuje. Jak by tedy mohl on —?

Proto tu sedí tak zamyšlen. Vyvolává si v paměť podivný a hrozný svůj sen, plá se, co asi znamená a cítí, že by skutečně, kdyby mohl pokleknouti před bíle zářícím zjevením Spasitelovým, nezalekl se žádné hrůzy pro něho. Nezalekl — to snad ne — vždyť trnul i ve snu a bezděčně tiskl paže ke hrudi a ramena křčil v předtuše muk — ale nevzpíral by se jistě býti obětí za Krista a přál by si dověsti to tak, jak to dovedl sv. Sebastian, jenž prý byl ovšem statečným důstojníkem, ale přec mladý a jemný, jak mu ho ta bělounká socha ve chrámě stává před oči. Arci ani to není možno: neboť sv. Sebastian se jistě nebál, netrnul, nekřčil rameny, jeho obličej byl jistě tak tichý a krásný jako obličej oné bílé sochy a mluvil snad i hlasem jasným a slavným, zatím co mu šipy zraňovaly hrdlo, ramena, hrud. — On by toho nedovedl, protože ještě je malý, ale přál by si to dověsti a tak ukázatí svoji lásku ke Kristu...

Co Simon tak přemýšlel, bylo mu, jako by jej někdo lehounce vzal za rameno a přiměl povstati. Nevěda, kam jde, nemysle na to ani, dal se cestou dál za bránu města. Viděl zelené údolí, rozpučené háje morušové, bílé a červené hvězdice bramboříků, kvetoucí ve stínu balvanů skalních, nade vším pak hradbu hor s vrcholy lesknoucími se věčným sněhem a neodlišnými už od bílých oblak, jež tam nahoře táhla modrým nekonečnem. Spatřil místa svých vycházek a her, květiny, oblázky, drobné lasturky a pomyslel, že by to vše

už neměl spatřiti. Zastavil se, zamyslel a tesknota přistřela kovovou modř jeho očí. Septem zeptal se ho známý už sladký hlas:

„Simone, nebojíš se?“

Simon sepal ruce. Jeho strach nemohl a nesměl býti tak silný, že by mu zabránil osvědčiti lásku k Spasiteli, i řekl nahlas, jako by odpovídal:

„Nebojím se!“

Tajemné hnutí dalo mu se obrátiti. Vracel se k městu, jehož věže a střechy mu kynuly na pozadí hor, ale ne tamtudy, odkud přišel, než jinou stranou, kudy nikdy nechodíval. Vešel do ulic. Byly mu neznámé. Šel chvíli a přišel do zašeřelé nečisté jakési končiny. Kaluže stály tu a slunceloudilo v nich záblesky jako v poloslepém skle. Odevšad zaznívaly hlasy, mluvící nesrozumitelnou řečí, z oken, z podloubí, ze stín. Přecházeli a přebíhali tu lidé temně většinou oděni a jejich ostře rýsované také tmavé obličejy připomněly Simonovi jeho sen. Zastavil se. Pociťoval, jak ho zamrazilo. Jeho určení jako by se počínalo plniti. Domníval se ve změní hlasů, mluvících kolem nesrozumitelnou řečí, rozeznávat slova slyšená ve snu a známá vlastně z náboženství: „Krev jeho na nás a na naše syny!“ Zamrazení opět jim prochvělo a měkký hlas, jen jemu slyšitelný, se zeptal:

„Simone, nebojíš se?“

Vzchopil se k odpovědi, kterou tentokrát jen zašeptal:

„Nebojím se!“

Té chvíle nějaká skutečná lidská ruka uchopila jeho rameno. Jeden z těch kolem, suchý nemladý muž ostrých rysů, zadržel jej a řekl mu:

„Pojď se mnou! Potřebuji něco poslat do města. Dobře ti zaplatím!“

Obyčejná ta slova zněla Simonovi jako zadunění blížící se bouře, ale nepokusil se utéci. Podíval se na neznámého, neřekl však ani slova a poddal se jeho ruce, která ostatně pevně držela jeho útlé rameno, ne jako by jej pouze vedla, ale spolu střezila.

Šli dovnitř pochmurného toho zákoutí a vešli do tmavé úzké páchnoucí chodby. Vlhko vanulo z kamenných stěn a průvodce musil chlapce za sebou táhnouti, protože jeho nohy se zdráhaly pokročiti na nejisté půdě. Zahnuli vlevo a po chvíli počali sestupovati po kamenných vyšlapaných schodech.

Simon domníval se chápati, kam je beze slova veden, či spíše tažen jako dobytče na řetězu. Cesta jejich ukončí zajisté ve sklepení, jež viděl ve snu, a tam — a tam — —

V ozvuk šoupavých kročejů jeho průvodce zeptal se opět slito-váný hlas:

„Simone, nebojíš se?“

Simonovi se tajil dech. Těžký nehybný vzduch, temnota i úzkost ležely mu na prsou jako balvany, a kostnaté prsty jeho průvodce svíraly mu rameno jako kleště. A přece nepochyboval, kdyby o to prosil, že by tyto prsty povolily jako ochromeny, že by se stěna

rozestoupila jako rozražena bleskem a bílý zjev zářící by ho vyvedl z tohoto doupěte: ale kde by zůstala jeho láska, jeho sliby?
„Nebojím se!“ pomyslí už jenom a na čele měl krůpěje studeného potu.

Právě se octli ve sklepení.

Světlo nehořelo tu v kruhu, byla tu neprostupná tma. Jen to, že se zastavili a že pod nohou cítil širší plochu, poučilo Simona, že jsou na místě. Jeho rameno bylo uvolněno; bruče cosi nerozumitelného, zanechal jej tu průvodce a kroky jeho zněly šoupavě po schodech vzhůru, až nahoře dveře nějaké zapadly.

Simon hmataje kolem sebe, dotkl se stěny. Byla vlhká. Připadalo mu, jako by se krví potila. Údy se mu chvěly a padl na kolena. Před očima mihal se mu výjev spatřený v noci a bylo mu, že cítí bělostné roucho Spasitelovo váti hebce kolem svých skrání...

JOS. POSPÍŠIL:
PŘED BOUŘÍ.

Je dusno tak a slunce žhavě sálá
a žehne zem, jež úpi rozpraskalá,
a klasům chce se spát, jím hlavy klesají
až k hrudi stébel mateřských,
jež žízni zmírají,
a v kterých mizy tep, i ševel dechu ztich.
Jdu alejí, kde v květu tonou lípy;
tam vůně jiskřivá mi mučí chřtípí
a spánky opíjí jak medoviny číš.
Jak sladkým žestem stavidel
hrá jemně noční tiš,
tak zní tu ospale zpěv pracujících včel.
Jdu dál kol jetele, jenž paličkuje
a vůně hýří též a oddychuje;
i puškvorec mi voní vstříc, i olší řad
a vrb, jež mlčí nad řekou.
Což bouř se blíží snad?
Ó, slyš! Již hromů vnímám střelbu dalekou.
Jak v poli žár, v mé duši rovněž pálí
klid zlověstný a vůněmi mne šálí,
jak byl bych bez hříchů. Mne, dobrý Bože, chraň,
bych nezmalátněl na duchu!
Mně hrůzou třesťi skrání,
že bouře nade mnou již visí ve vzduchu.

ŠIMON STYLITA.

Román z doby kněžského rozuratu.

VI.

Jakési nepřirozené, tíživé ticho obklopilo P. Šimona. Ticho horkého letního odpoledne, kdy se ani lísteček na stromě nepohne, vzduch, zdá se ti, stojí nehnutě jako obrovská mrtvá hmota, kterou procházíš, kterou ssaješ a přece cítíš každým nervem, že se za chvilí rozvíří v divokou bouři.

Po událostech cyrilometodějského svátku čekal také bouři. A málo ho, že nepřicházela.

Ticho, jaké zavládlo na faře, zdálo se mu tím zlověstnější. Neml přece pochyby, že slečna Tereza i pan arcikněz dobře vědí, co se stalo. A oba mlčí. Oba se při nahodilém setkání vyhýbají jeho pohledu. Těžké povisitační ovzduší jako by se sevřelo nad nimi v ještě temnější mraky.

A byl přesvědčen, že i to ticho mezi lidmi jest jen zdánlivé. Svědkyně jeho noční příhody jistě nemlčí. Vykládají ji po svém, přidávají a zvětšují. Vyrosla jistě již v román, kolportovaný se známou horlivostí maloměstských klepen, a nabývá určitosti jeho řeči o reformách, kterou slyšelo tolik lidí.

Čekal, že se bude opakovati něco podobného jako tehdy, když se začalo mluvit o jeho ženění: přijdou poděšené terciárky, přijde ubohá Pepinka a jiné zbožné duše a budou chtít slyšeti vyvrácení z jeho vlastních úst.

Nepřišel nikdo.

Zahnal hned myšlenku, že je to důkaz jejich rozumnosti a jejich nedůvěry k šířeným pomluvám. V rozechvění, v jakém žil tyto dny, viděl v tomto něco jiného: i ty zbožné duše věří již v jeho vinu, dotvrzovanou svědky; ztratily důvěru k němu a snad ho jen v duchu litují a oplakávají jako ztraceného.

S jakousi úpornou vytrvalostí vžil se P. Šimon do této domněnky, zvláště když jej přepadala nejčastěji v kostele. Stísněn posvátnou velebností chrámu a zesíleným vědomím zodpovědnosti, pocítoval nejednou takovou tíhu svých vin, že se pokládal za nehodna, aby konal vznešený úřad prostředníka mezi Bohem a lidem. Když se v neděli po přečteném evangeliu rozhlédl s kazatelny, zabušilo mu srdce snad větší úzkostí, než když měl po prvé mluvit k lidu. Zdálo se mu pojednou, že řady posluchačů silně prořídly — a to k vůli němu — že mnozí mají hlavy skloněny, aby neviděli do tváře lehkomyšlnému knězi, a jiní zase, zvláště mladí, dívají se naň zcela ne- zbožně, zvědavě, ba jaksi vyzývavě. . . A tento pocit ho již neopustil: zeslaboval jeho nadšení, rdousil opravdovost a podlamoval i bla-

takže jeho slova zněla — sám to věděl — mdle a zapadala bez vniterné ozvěny.

A stejné vědomí ho skličovalo, když vystupoval k oltáři, když udílel sv. přijímání nebo zdvihal monstranci k požehnání a zvláště když zasedl ve zpovědnici . . .

Byl všecek zmučen vniternou nespojeností. A zrovna k zemi přitlačen tím dusným tichem, které jej sevřelo nejvíce ve chvíli, kdy odpoledne po požehnání osaměl v zamlklé kaplance. Vzpomněl si, že ve spolku mají dnes první letní zábavu v prozatimně upravené zahradě. Kterýsi jiný spolek pořádá dnes „výlet“ do hájku za mlýnem: mezi požehnáním táhl průvod s hudbou mimo kostel a dosud chodí tam jednotlivci i celé skupiny. Vidí je oknem: rodičové s dětmi, děvčata s hochy, všichni veselí a bezstarostní — každou chvíli zaleťtí do kaplanky úryvek nějakého hovoru, každou chvíli zašumí tam dole pramének divího smíchu — a jak zavane vítr, přináší vzdálenou ozvěnu veselé taneční hudby — těžko říci, zda od mlýna či od spolku.

Tam i tam stejně proudí život — v tanci svírají se paže, křížují se pohledy, tisknou se k sobě těla — a na všechny usmívá se zářivé slunce i svěží zeleň stromů, oči všech vzněcují se stejnými touhami . . .

A co ty, človče odsouzený teď do čtyř šedivých vlhkých zdí? Vzdycháš snad sentimentálně, že je ti tato primitivní radost života uzavřena na sedmero zámků? Zkusíš nedávno otevřítí solva jeden z nich, a cos tam objevil? Otevří dnes druhý a třetí, jde do hájku, pij tam špatné pivo, naslouchej všednímu klábosení všelijakých lidíček a břešným zvukům nevycvičené hudby, dívej se na dvojice točící se směšně na nevelkém ušlapaném trávníku, chop se třebaš i děvčete, které tě přijde žertem vyzvat k tanci — uvidíš, jak si o tobě lidé šeptají a sledují liščím zrakem každý tvůj pohyb a krok, ba každé slovo i úsměv, a pochopíš, že jsi tam jen cizincem a vetřelcem, že radost pro tebe neroste na palouku pod hájkem . . .

A kdyby i rostla: jsi přece postaven mimo společnost, mimo život. Jsi vězněm odsouzeným k věčné osamělosti. Při každém kroku, kterým se ji chceš vyhnouti, uslyšíš chřestění pout. Pravda, vzal jsi je na sebe dobrovolně, třebaš jsi tehdy plně ještě netušil, jak tvrdé jsou spjata zákonem a jakými hřeby je nadto ještě opatřila společnost. Věděl jsi ovšem, že nebudeš lítati volně jako lesní ptáče, ale těšil ses, že budeš aspoň orlem přikovaným k vrcholu Alp: a teď se ti zdá, že ti kdosi ustřihuje i křídla a srdce napájí jedem . . .

Není to vše znamením, žeš přeceňoval své síly? Čím jest orel bez křídel a bez silného srdce? Zvítězil jsi onehdy, vždyť tu nebylo ani většího pokušení: ale kdo ti ručí, že nepodlehneš po druhé, po třetí? Zvítězil jsi, ale sám nejlépe cítíš, že se obrazivost zmocnila hltavě své kořisti . . . A snad právě tato nucená osamělost změní se za čas v prázdnotu a vypráhlou poušť, kde již hlasitě zavýjí probuzené hladové šelmy . . .

Nebylo by tedy lépe odejiti zavčas? Odhoditi pouta, pro něž jsi patrně nevyrostl, a zachrániti se? . . .

P. Šimon se až zachvěl při této myšlence.

Utěci z kněžství? Ne, tisíckrát ne!

Začal přecházeti prudce kaplánek, máváje rozčileně rukama, jako by zaháněl pokušení nějakého zloducha. Jak vzhledl, utkvěl mimoděk zrakem na obraze Ukřižovaného nad psacím stolem.

Kříž Symbol utrpení i vítězství. A často prý jediná a nejmilejší kniha svatých duší. . . Právě: svatých duší, které v ní dovedly čísti. Které viděly dále a hlouběji než hovoří dnes k tobě tento symbol. Hle, marně se pokoušíš: pro tebe jest již i tato kniha uzamčena a srdce spoutané jako by ztratilo klíč k ní. . .

Půjdu zítra do Horákova ke zpovědi — umínal si náhle. — V poslední době jsem zesvětačil. Modlitby jsem odbýval jako stroj, rozjímání a duchovní četbu jsem docela zanedbal. I zpověď jsem dlouho už odkládal. Ale zítra půjdu jistě. Otevru upřímně své srdce — pan farář mně porozumí a posílí i poradí. . .

Uklidněn trochu tímto rozhodnutím sáhl po breviáři. „Jam lucis orto sidere . . .“, šeptají teprve rty — a zatím sluneční koule sklání se již k temným lesům na západě a kříž nad stolem ovívají první stíny. . .

*

Šel do Horákova zbytečně: pan farář odejel ráno na Velehrad na duchovní cvičení. Tak mu oznamovala staříká matka, která odchodu synova použila hned k důkladnému uklizení: s nějakou mladší sednanou ženou převrátila už malou farku „na ruby“ a byla všecka nešťastná, že nemůže hosta lépe uvítati.

Jak tak na ni hleděl, starostlivou a přece usměvavou, v nejvšednějších šatech a přece tak milou, vzpomněl si pojednou na svou vlastní maminku. Od podzimu, kdy se stěhoval do Kamenice, ji neviděl. Nebylo ani možno zajeti odtud domů: jako těžký balvan visela na něm škola a duchovní správa a po smrti arcikněžové i kancelář. Čekal na prázdniny, sliboval tak i v dopisech domů — a zatím i teď je vázán. Musil by si sjednati zástupce.

Vzpomněl si na dra Sehnala. A hned cestou domů se u něho zastavil. Katecheta propouštěl právě dcerušku správcovu, jemně děvčátko bystrých černých očí, jež se vlnitě usmálo na mladého kněze.

„Připravuji Bertičku do lycea“ — řekl, jako by se omlouval. „Je radost s ní pracovat. Jinak s nějakým tupým klukem, i kdyby byl třebaš baronův, nechtěl bych si už kazit poslední své prázdniny. . .“

Usmál se podivně, zdůrazňuje poslední slova. P. Šimon si toho nepovšiml a začal hned o své věci.

„No, k vůli vám to udělám,“ svoloval dr. Sehna jaksi blahosklonně, stále ještě úsměv v zardělé tváři. „Zahraji si tedy ještě několik dní na faráře v Kamenici, když mě páni nahoře neuznali za hodna této důstojnosti ani v Brezí. Však to bude naposled. . .“

Nebylo již možno nepostřehnouti, že se chce svěřiti s nějakým tajemstvím.

„Už je rozhodnuto!“ odpovídal hned na tázavý pohled kaplanův. „Kamenice má ovšem na tuto zprávu ještě dva měsíce čas. Ale vám jsem dal už dosti nahlédnouti do svého nitra, abyste mne pochopil a poznal, kam jdu. Po prázdninách začnu v Brně studovat medicínu . . .“

Pronesl poslední větu prostě, jaksi až příliš prostě, ale zatím upřené oči pátraly v obličej kaplanově, jaký dojem působí jeho zpráva.

Věc sama nepřekvapila příliš P. Šimona. Tušil již dávno, že dr. Sehnal pomýšlí na odchod z kněžství. Ale že chce studovat? Začítí teprve nyní, kdy se už pomalu blíží čtyřicítka? Sám si dříve nejednou stýskal, že už nemá takové paměti, jako dříve. A k tomu medicínu?

Dr. Sehnal se sebevědomě usmál při jeho pochybnostech a uhodil se v pevná prsa.

„Nevyšel jsem nadarmo z proletářské rodiny! Naučil jsem se od malíčka bojovat a rvát se v životě o kus chleba. Víím, že nejsem nějakým geniím, ve studiích musil jsem dřít, až se mně proto druzí posmívali, ale býval jsem vždycky s vyznamenáním. Co jsem si umínil, to jsem také vykonal, i když mě to stálo zdraví. A tu pevnou vůli mám dosud! Jen jedno jsem bohudíky závčas ještě odhodil: to, čemu se v církvi říká eufemicky „svatá trpělivost“ čili správně: otročtý duch. Páni nahoře mě dlouho, jak víte, odkopávali, drždili — a to mě probudilo. Poznají brzy, že nejsem pes, který líže nohu, jež ho kopla, ale spíše lev, který jest odhodlán jíti pevně svou cestou přes všechny překážky. Víím, že jich bude dost, ale také věřím, že se probijul. A raději padnu, než bych se vrátil . . .“

P. Šimon znal již podobné vášnivé výbuchy katechetovy. Sám měkký a poddajný, bránil se instinktivně vlně tvrdé síly, jež tu proudila z hlasu i oči a na okamžik jej přece podmaňovala.

„A co bude s reformami, pane doktore?“ přerušil jeho řeč. „Tak nadšené jste o nich mluvil, tolik jste od nich očekával — a teď najednou zahazujete zbraň a utíkáte s bojiště . . .“

„Čekal jsem vaši námitku.“ usmál se dr. Sehnal trochu nuceně. „Ale to je vlastně také jeden z důvodů, který uspišil mé rozhodnutí. Přesvědčil jsem se v poslední době, že dnešní církev není schopna reformy, jak jsme o ní snili. Opravdu, když se teď dívám na těch několik uplynulých měsíců, vidím, že jsme skutečně jen snili a blouznili . . . Teď nám Řím otevřel zase oči: víte přece, jak odpověděl naší delegaci. A důvěrně vám mohu říci, že to bylo horší, než se píše v novinách. Ti, kdo skládali všecku naději ve vyjednávání, prohráli právě v hlavní věci. A tak zbývají jen dvě cesty: buď se podrobit, sklonit zase pokorně šíji pod staré jho, nebo — odejít . . . K prvnímu, jak víte, nemám už chuti — co tedy zbývá? . . .“

„Ale to znamená vlastně porážku celého hnutí a počátek jeho konce!“ hrozil se P. Šimon. „Tehdy na brněnské schůzi se nám přece slibovalo . . .“

Dr. Sehnal pokrčil jen rameny.

„Také jsem se nechal na čas pobláznit, věřil jsem a doufal jsem, že proboříme staré zdi. Ale — vis maior, velebníčku! Kdo byl v Římě jako já, ví, co to znamená. Co zmůže proti této obrovské moci hretku českých palic, zvláště když jsou už hodně pružné a rozměklé a nadto každá myslí, že prorazí onu zeď samostatně, svým způsobem, bez ohledu na druhé, abys odtud odnesla sama všecku slávu před světem . . .“

„Tož je tedy opravdu konec?“

„Pro mě ano. O vás ovšem pochybuji, že byste šel důsledně dále ještě třetí cestou, kterou mnozí navrhuji a kterou jste trochu váhavě nastoupil — via facti: po české mši mělo by přijíti kněžské manželství . . .“

„Ne, ne! O tom ani nemluvmel! Není radno vyvolávat takové duchy . . .“

„Přijdou, pravda, sami! Zvláště když nemají daleko na faru . . .“ zasmál se dr. Sehna! trochu cynicky, ale vída, že se mladý kněz zamračil, snažil se hned pokračovatí vážněji. „A nechcete-li ani za mnou, zbývá vám ovšem jen první cesta, ušlapaná a pohodlná, zvláště pro vás, takového tichého a pokorného beránka, jak prý vás kdysi nazývala Pepinka: vrátíte se zase ke staré a krásné latině, budete uctivě studovat rubriky v Agendě i dekrety v Synodě a Kurendě a když si pořikáte v breviáři, budete v klidu a bázni Boží psát zbožné veršičky, tisknout je třeba v „Kříží“ a „Marii“, pomalu tloustnout a až se jednou uprázdni nějaká farka, pani Divišová bude ráda aspoň hospodyňkou, když nemůže být pani farářovou. Po případě doroste zatím její Vlastička . . .“

„Pane doktore!“ vykřikl P. Šimon všecek pobouřen. „Nečekal jsem od vás . . .“

„No, no, nic jsem neřekl! Vidíte, že se směřil! Vždyť vím, že z vás bude jednou, až se ještě trochu vybouříte, nejlepší celibátník v diecési, vezmete si nějakého starého vojenského kuchaře a ženská nebude smět překročit práh vaší fary, aby se lidé nepohoršovali . . .“

P. Šimon chopil se beze slova klobouku a odcházel.

„Snad byste se nezlobil!“ zachytil ještě dr. Sehna! jeho ruku a podíval se mu důvěrně do očí. „Vždyť se známe. A kdybyste snad kromě očekávání přece měl někdy odvalu mě následovat a potřeboval rady i pomoci, obraťte se ke mně. Zatím však uchovejte všechno, co jsem vám svěřil, v tajnosti. Pak to bude více působiti na lidi — jako by znenadání přiletěla puma . . .“

— Jako puma — opakoval si P. Šimon, vycházeje z bytu katechetova do šerici se již lipové aleje před vchodem. Hořklo mu to slovo v ústech, jako by se slévalo v jedno s tou výsměšnou tváří s nepřijemně bodavýma očima.

Ano, chtěl tě také ohromit svou zprávou — uvědomoval si teprve nyní. — Pokládá tě za slabocha, a přece ví, že ses nebál jíti veřejně se svými myšlenkami na schůze i do novin, na kazatelnu i k oltáři. A sám? Zůstával v ústraní, psal jen anonymně do novin, všechno

opatrně a potichu připravoval — a pak najednou — puma! Efekt, divadelní efekt i tam, kde se rozhoduje o budoucnosti a snad i — věčnosti . . .

Jistě: i o tvé věčnosti . . . Dospěls k rozcestí. Přijde chvíle, snad ještě těžší než byly dusné dny po maturitě . . . A marně tu hledáš dobrého srdce, jež by tě posílilo: staré srdce tvého nejbližšího představeného ti uzavřela cizí ruka, druhý odejel a třetí má pro tebe výsměch . . .

Jak zavanul od západních lesů svěží večerní větřík, snesl se z lip nad hlavou proud silné vůně. P. Šimon pohlédl vzhůru — a zdálo se mu náhle, že se octl ve stinné lipové aleji, kterou tak často nosil své mladé sny — domů.

Co ponese tudy zítra?

Pokračování.

A. S. CHUDOBKA:

MĚSÍC.

Nad dědinou vystoupil měsíc
jak provazolezec.
Nad návsím jednou za noc se produkuje,
a aby měl diváků více,
do oken jizeb nakukuje
a mladá srdce láká . . .

Z návsí jej písnička pozdravuje
děvčat i hochů a z polí píseň tuláka.
Na louce v senné kopce
tulák bez vstupenky bude se dívat
na produkce.

Spanilý provazolezec,
milovník dívčích srdcí,
ač němý,
vroucími hledy poví,
co nemusí slyšet stromy ani stěny —
ale co jistě budou chápat
dvě duše někde zamlčeny.

IDEA MESSIANSKÁ V MODERNÍ KRÁSNÉ LITERATUŘE.

Jestliže Vrchlický v „Eloe“ rozšiřuje ideu vykoupení i na Satana a peklo, tu zase známý básník Hermann Allmers v básni „Ježíš Kristu“ obrací se na Spasitele s otázkou, proč nikdy ve svých řečech neujal se také zvířat. Je přesvědčen, že Ježíš, ta vtělená Láska a vtělený Soucit, také pro trpící zvíře měl slovo potěchy, pomoci a ochrany. Že evangelia nic nám o tom nepraví, vysvětluje básník mezerami v evangeliích.

Na tuto myšlenku o vykoupení zvířat navazuje švýcarský básník J. V. Widmann svou symbolickou báseň „Der Heilige und die Tiere“... Kristus je onen světec, který v samotě palestinské pouště připravuje se na své veliké dílo. Přichází ďábel pokušitel a snaží se pohnout Spasitele, aby místo lidí ujal se nevinně trpících zvířat. Zvíře — toť tvor, který trpí skutečně nevinně a který jedině hoden jest vykoupení. Člověk — tomu již nikdo nepomůže a také si pomoci nezaslouží. Člověk — ještě v nejlepším případě — je nejhorším zvířetem... A Ježíš — rozumějící mluvě zvířat — slyší hlasy těch ubohých zvířat, vyprávějící o hrozném utrpení, jež jest jim vytrpěti zvláště od lidí. Bolestná tragika všehomíra, ten věčný, ničivý a zdánlivě bezúčelný boj v přírodě zachvívá bolestně soucivným srdcem Spasitele... Na okamžik jako by Kristus váhal, jako by sám se sebou byl v rozporu... Ale nakonec Kristus vítězí, odmítá Satana a jeho pokušení a rozhoduje se pro vykoupení lidstva — ale vyznává, louče se s opuštěnými zvířaty, že od nich naučil se té veliké věci: „Sobě samému věrným být a nevinně krváčet!“

Kniha Widmannova je jistě plna poetického kouzla, hluboké vážnosti a vroucí něhy — ale na druhé straně není také bezdůvodnou poznámka Bernharda Steina, že ta apotheosa zvířete oproti člověku, jak shledáváme se s ní zde u Widmanna, nebo na př. u R. Dehmela a jinde v moderní literatuře, úzce souvisí s ideami buddhismu, jenž vlivem Schopenhauerovým stal se na sklonku minulého století mnohem módním evangeliem. Přirozeně, že i u básníků shledáváme se s těmito ohlasy buddhismu. A shledáváme se s nimi i v básních, týkajících se osoby Kristovy. Vždyť i K. Weiser ve své tetralogii „Jesus“, v díle to, jež mělo býti jakýmsi protestantským protějškem ke katolickým hrám v Horní Ammergavě, líčí Ježíše, kterak učení lásky a soucitu hledá v Indii, kdyžž je marně hledal u „temného Boha pomsty své otčiny“... Ostatně i s estetické stránky dílo Weiserovo je příliš roztrženo množstvím vymyšlených osob a vymyšlených dějů a nekonečných řečí, že charakteristika hlavních osob a především i osoby Spasitelovy stává se plýtkou a nejasnou.

Jsou to nedostatky, s nimiž bohužel dosti často shledáváme se

v dílech podobných — jak na újmu literární ceny díla, tak také na újmu výraznosti kreslené osoby Kristovy. Tak na př. ještě ve větší míře vidíme to v dramatické básni „Ježíš“ od *Daniela Greiner-a*, kde mimo to Kristus ličen až příliš sentimentálně a kde některé scény jsou přímo vzory nevku a nechutnosti.

Také anglický básník *Edwin Arnold* ve svém eposu „The Light of the World“ kreslí paralelu mezi Kristem a Budhou.

Naopak zase *F. A. Feddersen* přiměšuje živel germánský a ve svém dosti plytkém a nezdařeném díle „Ježíš“ pokouší se o paralelu mezi Ježíšem a Baldurem.

Ale pravým mišmašem nejhoršího druhu — jak právem nazval to již *G. Pfannmüller* — je *Baumannova* činohra „Kristus“. Již ta bizarně rouhavá idea základnil Kristus podle plánu Boha Otce a Vodana přichází ještě jednou na svět v osobě Lutherově!

A ještě snad odpornějším mišmašem je „astrální theorie“ polského básníka-socialisty *Andrzeje Niemojewskiho*. Niemojewski původně vyšel od Renana, jehož dílo také přeložil do polštiny. Ale Renan brzy ho neuspokojil. Renan strhl sice s Krista gloriolu božství, ale přesto pln úcty a obdivu mluví o Kristu-člověku. I to bylo mnoho pro Niemojewskiho. Proto jal se raději sledovati metodu monistů francouzských a německých (*Dupuis, Drews, Jensen* a j.), dle nichž Kristus vůbec neexistoval. Kristus je báji, jako báji byli jiní bohové. Tedy Kristus nebyl člověk, neboť jako člověk nikdy nebyl, nikdy nežil — ale Kristus je Bůh — ovšem Bůh patřící do mythologie, jako byli jiní bohové řečtí, římské, egyptští, assyrští ad. . . . Dle Niemojewskiho evangelium — to je takový astrální mythus, jemuž ovšem dosud nikdo nerozuměl — až Niemojewski rozluštil problém svým astrálním symbolismem. Ježíš dle této teorie Niemojewskiho — toť astrální slunce, resp. astrální měsíc v novoluní. Maria je pannou ze zvířetniku. Ježíš a Jan, Simeon a Anna, Herodes a Pilat, dva lotři, dva učedníci Emauzští — toť vždycky značí bližence astrální. Jesle betlemské — toť také nějaká hvězda . . . atd. Takovou „teorii“ rozvinuje Niemojewski v knize „Bóg Jezus“ . . .

Proti Niemojewskimu vystoupil jiný básník polský, známý originální mystik *Tadeusz Miciński* a v knize „Walka o Chrystusa“ způsobil nanejvíš vtipným přivedl ad absurdum nesmyslnou astrální teorii Niemojewskiho. Učinil tak s bezohlednou ironií a sarkasmem, neboť, jak praví *Miciński*, pobouřila ho „neslýchaná nestydatost megalomana, který o tisíciletou kulturu národní opírá své nohy, aby zdánlivě k hvězdám sahaje zavalil nás prachem „vědeckých“ čarů a monstruelnosti svých myšlenkových nezáživností“ . . .

Pokračování.

ROZMARY ŽIVOTA.

Trochu skutečnosti.

Jan Krucer přišel dnes k doktoru Jebavému právě, když tento chystal se odejít z bytu. Chodil sem tak pravidelně dvakrát za týden, že si nevzpomněl na upozornění lékařovo, aby ten den přišel dříve, ježto chce si vyjít zase po čase trochu za město. Proto ihned zdržoval lékaře od návratu a prosil za dovození, by jej vzal s sebou, aby mohl si zase postěžovati na svoji chorobu.

Krucer studoval v Praze, vykonal předepsané státní zkoušky na právnické fakultě a když se chystal nastoupiti místo v bance, poznal s hrůzou, že cítí ubývání sil duševních; pozoroval sice již na gymnasiu, že chvillemi dostavovalo se jakési chvilkové rozechvění nervů, kdy proběhal celé volné odpůldne za městem a bál se lidskému tvorů pohlednout v oči, ale potom to přestalo, aby nyní ve zvýšené míře propuklo.

A proto chodil k doktoru Jebavému, který svoji silnou sugesci udržoval, ba zlepšoval jeho duševní stav. Ovšem čtvrt hodinové porady nemohly přinésti takového zdaru, jak čekali pacient i lékař. Proto chtěl Krucer využití vhodné příležitosti a požádati doktora za svolení, aby mu mohl vyložiti celou svoji bolest, horkou a někdy hraničící s šílenstvím.

A na vybidnutí lékařovo se rozpovídal. Zdálo se mu, že klečí doma v kostelíku u dobrého pana faráře (vždyť mu dával direktivu života až do své smrti!) a zpovídá se mu ze svých dětských hříšků, naplněn posvátnou úctou k zástupci Kristovu.

„Život můj,“ začal vypravovati autobiografii, kresle jenom to, co ukryto ve stínu nespolečenského člověka má přece větší význam, než konvencionelní vnějškové zakrývání pravdy, „byl by pohádkou malého dítěte, kdyby už od dětství nezjevovala se mi stále ta hrozná propast, v níž nyní vězim po krk. Pamatuji se dobře na vše, a mráz i horko střídají se mi v duši, mám-li si představit vše jasně. Tehdy se mi vysmálo děvčátko starší o dvě léta, maň hošíku pětiletému, za upřímně míněný slib. Byla mým ideálem dětinské fantasmie, a řekl jsem jí, že budu-li doktorem, jinou než ji si nevezmu za ženu. Probouzející se ženská se ozvala k ohnivému protestu poukazuji, že to bude trvati léta a léta, a ona se vdá co nejdříve! „Ostatně“ dodala podrážděna „ani bych tě nechtěla, budeš bláznem nad smrti.“ Snad byste ani nevěřil, že ústa takové žabky otevřela se k prorockému výroku, který jako těžký olovený stín je mi stále v patách. Někdy se sám směji tomu nápadu, ale jindy, zejména v duševní depresi, vidím ono děvčátko, ano rozkládající ručkama, pronášející můj ortel. A tak jsem šel do života. Chodil do školy, nastoupil cestu do gymnasia, kde prvá tři léta byla jakýmsi odpočinkem po útrapách,

prožitých na obecné škole. Tam učitel, mladý nezkušený absolvent učitelského ústavu, po dvě leta si mne učinil terčem svých vtipů, odkoukaných kdesi mezi kolegy. Zatímal jsem ruce, ne ku pomstě, ale z bolesti. Doma jsem neřekl ničeho, až jednou mne přivedli spolužáci domů nemocného, a já upadl do zvláštního polo-mrtvého stavu: vše jsem slyšel, ale otevřené oči neviděly ničeho. A tak jsem ležel dva dny. Od té doby datuje se dnešní předrážděný stav, ač už nikdy jsem podobně ne onemocněl. Ale po třech letech na gymnasiu fantasie snad příliš chorobná, nebo naplněná duchem otcovým, který jako hoch patnáctiletý píše první povídku do Otavana, znovu způsobila bolest.

O prázdninách za oněch neradostných dob, kdy se rolník rval s lidmi o snopek obilí, aby mu je rekvisiční komise vyštárala ukrytý mezi stropem a poslala hladovicím spojencům, tehdy po prvé jsem poznal, že existují určité sociální rozdíly i mezi dětmi. Stykal jsem se od prvních let s dětmi dělníků a dělnic, pracujících na polích mé babičky. Ale dosud přátelský poměr byl zkalen zase onou dívkou, která začala mně vykatí. Jsem prý student, tedy už pánem, a ona, nu, pracuje sice na našem, ale to neznamená, že je otrokyní rozmarného kluka. A já jsem tehdy dlouho do noci seděl v mandýlku a slzami chladil prvou hořkost odmítnutí.

Vyprávím obšírně; ale každá zpověď má být dlouhá, aby duše našla aspoň na chvíli volnost ztracenou okovem hříchu poznání.

A takových bolestných chvil přišlo více. Duši mou prošlo za leta studií mnoho žen, zastavily se na chvíli v jakémsi slibujícím očekávání, ale za málo okamžiků zase zapadly s poloironickým výsměskem mé fantastující ideálnosti. A v septimě na tanečních jsem zaslechl cosi o hloupém Jankovi, který rozumné dívky působí jen nepříjemnosti. Akdyž jsem se tehdy roznemohl a nervová chřipka začla své ničivé dílo, vzpomněl jsem si, že snad jinde bych našel uklidnění lačnické duše. Dole na Šumavě byla dívka, která ve svých pěti letech, jsouc o rok mne mladší, svým energickým vystoupením proti mému dráždění stala se mi jakýmsi ideovým vzorem dívky silné, aby slabochy vedla a řídila. Ale navázané přátelství záhy skončilo neštěstím: hněv, vzbuzený její přítelkyní z neznámé mi podnes příčiny, zničil poslední můj sen o radostném mládí. Co potom běželo jako film o nekonečném množství vzrušujících dílů, to bylo ploché a zcela všední pro vnímání duše zdeptané nemocí i marnou láskou.

Na studiích v Praze setkal jsem se znovu s onou dívkou od Klatov. Učila u Plzně a jejího řídicího hoch studoval se mnou. Setkání bylo krásné, a chvíle tehdy prožité v podzimní září říjnového dne naplňují mne stále dosti učiněním za vše, co se potom událo a vyvrcholilo v nešťastné vášni opiové.

Nebudu to vše ličit. Víte, jak jsem studoval, a večer uléhal do bezesné noci, naplněné přece radostí a zatrpklou sladkostí požívače opia. A tak ubíjen studiem, kdy neplatilo, co znám a co jsem stu-

doval, ale co jsem nabíloval, a opojen jsem východu, po prvé okusem v cigaretách přítele z Japonska, s nímž mne seznámila náhoda v Praze na esperantském kongrese. Dnes přestávám kouřit, ale ubývá sil. Vidím propast, do které klesnu, a nevím, bude-li to zítra, nebo snad ještě dnes večer ..."

Hlas příjemně zabarvený bolestí klesl jako utatá větev a jen povzvěně ozýval se tón jeho rozbolněné duše.

Rád by se zpovídal dál, ale když popatřil na tvář lékařovu, zarazil se. Jebavý se usmíval a radostně si mnul ruce.

"Nu, příteli," oslovil udiveného vyprávěče, "je to pěkné, co jste mi právě řekl, ale dlouhé na zapamatování. Nechme toho. Ta slabost přejde brzo, hlavně že jsme potlačili ono kouření, z něhož jsem měl strach, větší než z vašeho nařikání." Ale když pohlédl na Kruccera, rychle obrátil hovor jinam. Zítra pojedou navštívit známé a vzal by jej s sebou, ovšem, když bude veselý a způsobný k dámám. A zatím kráčeli loukou dlouhou a vonící dozrávajícím senem, radostnou a plnou očekávání ostré kosa žacího stroje, netušící, jak bolestno je umírat v ohnivém objetí nejteplejších dnů léta. Soumrak kladl se za blízký háj, kde ve stínu podrostu ozývali se bažanti. Cesta ušlapaná vedla podél louky a byla slibná jako děvče v rozpuku panenství, slibující na svém konci objetí březové aleje, vroubící cestu jako těla krásných dívek oslňující bělosti.

Jan zahleděl se tam nahoru po pěšině a v duši cítil klidnější chvíli. Hle, chtěl zítra odtud daleko, na horu do pustin severního Finska, má to už připraveno všechno, ale zůstane tu asi týden ještě. Zkusí to. Snad přece aspoň zde, v blízkosti dětských let bude mu lépe. A rozběhl se vzhůru po té vábivé cestě, aby se ztratil Jebavému v objetí prvních bříz. Znovu pocítil radost ze života, silnou a opojnou, a tak rád se rozezpíval po řadě let, tu píseň složenou v radostných čtrnácti letech: "Pohádka krásná života mého..."

Došel ho Jebavý za chvíli a našel rozjásaného a smějícího se jako malé dítě, jeimuž dali pod stromek celý rok vyžebřávanou hračku. Ovšem dnes aspoň na chvíli se vrátil Kruccer do radostného a volného života. Ale bude tomu tak i zítra, za týden, měsíc, podaří se doktoru jeho plán?

A o tom přemýšleli oba ponořeni v sebe a přece klidni při návratu za jasné letní noci.

FRANTIŠEK KAR. ZGODA-KŘEN.

Životopis.

Město Kojetín na Hané asi se sedmi tisíci obyvatel může se právem honositi třemi zasloužilými svými rodáky ze století devatenáctého. Jsou to: Josef Chytil, narozený 9. března 1812, od roku 1855 zemský archivář moravský, jenž vydal mimo jiné práce z dějin zemského zřízení na Moravě již Ant. Bočkem započatý 5. díl „Diplomataře moravského“ a rejstříky ke všem pěti jeho dílům, pak další díl 6 a 7., „Staré desky markrabství Moravského XIV. a XV. století“, je zredigoval a rejstříkem opatřil. Zemřel v Brně 10. února 1861. — Druhým jest Beda Dudík, kněz-benediktin, narozený 29. ledna 1815, historiograf moravský, jehož práci z oboru dějin jest řada, z nich však největší jsou „Dějiny Moravy“ až do roku 1350, zpracované na základě nejnovějších pramenů ve dvanácti svazcích. Zemřel v Rajhradě raně byv mrtvicí 11. ledna 1890. — Třetím jest František Zgoda, spisovatelským jménem Karel Křen, oblíbený hanácký povídkář a lidový humorista, jehož dílo životní uloženo jest ve čtrnácti svazcích povídek, obrázků ze života, cestopisných črt a úvah. Zemřel předčasně v mužném věku 46 let jako kaplan v Dubanech u Prostějova.

*

František Zgoda byl synem chudobných rodičů Antonína Zgody a jeho manželky Kláry, bydlících na tak zvaném Podvali v Kojetíně v domku s číslem 28 (nyní číslo 445.) Narodil se 29. listopadu 1861 a byl téhož dne pokřtěn tehdejším farářem místním z rodu šlechtického a spolu i srdce nad jiné šlechtetného, pravého otce chudiny. Byl to Anatole hrabě d'Orsay, pocházející ze staré a proslulé francouzské rodiny, jenž se stal později kanovníkem metropolitní kapituly v Olomouci, kdež si získal velikých zásluh o tamější Vlastenecký muzejní spolek a vděčnou památku i lásku chudiny svou příkladnou dobročinností.¹

Otec Františka Zgody byl krejčím. Když nestačily skrovné výdělky doma k výživě četné rodiny, docházel si pro práci až do Prostějova — k židům! Syn František, tehdy ještě malý hoch, chodíval často s ním, jak o tom později, jsa již knězem, vypravuje v olomuckém „Našinci“ r. 1899. „Když jsem přišel před deseti lety s hor německých do rodného kraje, do hanácké roviny, maširoval jsem za několik dní po té pln dychtivostí do hanáckého Jerusalema, do Prostějova, najdu-li ještě dům, do kterého jsem jako chlapec často chodíval s uzlem na zádech až z Kojetína.“

¹ Anatole hrabě d'Orsay narodil se ve Vídni 24. ledna 1826, v Kojetíně byl farářem 25 let od r. 1866—1881, r. 1881 stal se kanovníkem v Olomouci, kdež zemřel jako prelát kape sv. Anny při arcib. chrámu sv. Václava 30. června 1894.

Můj otec nebožtík, odplat mu Pán Bůh nebem za všechno dobré, byl svého řemesla krejčím a jehlou živil nás chudák sedm dětí a když byla kolikrátě bida veliká, šel pro obchodníka žida v Prostějově. Nosili jsme ušité šaty v uzlech na zádech po silnici přes Klenovice do Prostějova do toho domu, co dosud stojí blíže kostela Milosrdných bratří. Před domem jsou dosud řetězy.

Co jsem se kolikrátě na těch řetězích naseděl a naplakal hladem. Tatínek šel odvádět práci a než dostal peníze, trvalo to celou věčnost.

Vynesl z domu dva uzly, vzal větší, menší naložil mně na záda a šli jsme do hospody. V hospodě poručil starou holbu piva, dvě uzenky, dvě vecky a to byl náš celý oběd po namahavé cestě a takto posilnění šli jsme dále.

Našel jsem tehdy po čtrnácti letech ten dům a zahleděl jsem se tehdy r. 1889 na ty řetězy.

Prostějov celý spjat byl ještě před deseti lety řetězy německo-židovské anebo lépe židovsko-německé nadvlády. Proudý českých peněz valily se do města a co za to bylo?

Hořko vzpomínat!

A bili jsme se, nedali jsme se a Prostějov je nyní náš, náš pravý Jerusalem hanácký! . . ."

Obecnouškolou vychodil František Zgoda ve svém rodišti. V obrázku jednom, nadepsaném „Pan rector“, vzpomíná Zgoda-Křen na svého bývalého pana nadučitele s povděkem. „Když jsem chodil do školy, říkali jsme tak (pan rector) našemu panu nadučiteli. Měli jsme ho rádi jak dobrého tatíčka, no a když nám někdy namastil záda liskovou mastí, dobře dělal a nikdy bez příčiny a pokaždé bylo zase dobře, dokud se totiž bujná krev v nás nerozpěnila nanovo."

Tou dobou za farařování pana hraběte d'Orsaye byl v Kojetině kaplanem P. Josef Kubánek¹, později farář v Němčicích na Hané, otcovský přítel a příznivec studující mládeže, jehož zásluhou František Zgoda byl připraven a dán na studia. Velmi dojemně vzpomíná Křen-Zgoda těchto svých dobrodinců hraběte d'Orsaye a P. Kubánka, když vypravuje, jak přijel jednou, jsa již kaplanem v Dubanech, do svého rodiště, když tam byly právě svaté misie. „Přijeli jsme do Kojetína a první, koho jsem na nádraží uviděl, byl můj bývalý učitel dp. farář z Němčic, P. Josef Kubánek.

Byl před dvaceti lety u nás v Kojetině „panáčkem" a studenti z Kojetína a z okolí v těch dobách zajisté že jej mají se mnou ve vděčné paměti. Byl všem studentům pravým otcem a rádcem a štědrým příznivcem.

Tehdy jsem byl ještě ministrantem a chodíval jsem po škole s družnými kamarády k „Pátru Josefovi do hodiny", jak se tehdy říkávalo.

Učil nás zdarma a učil nás rád. Jednou jsme k němu přišli do kaplánky s knihami a P. Josef ležel v posteli. Usmál se a kázal nám

¹ P. Josef Kubánek, rodilý z Tovačova (1843), kdež také na odpočinku zemřel 14. července 1923.

k posteli své přitáhnouti stůl a ač skoro mluvit nemohl, přece nás učil ten dobrý P. Josef.

Šest nás vypravil na studie do Olomouce, sám s námi jel k tehdejšímu řiditeli, slovutnému Janu Kosinovi a staral se o nás jak matka. Jeden z těch šesti zemřel, dva nechali studií a tři jsme panáčky. Jeden je kvardiánem¹ v Sušicích v Čechách, druhý je u OO. minoritů v Brně a třetí je ten „Křen z Doban“.

Jdu k dp. faráři, pozdravím a on povídá:

„Vítám vás! Jedete také na misie?“

„Járku a na jaké?“

„Vždyť jsou zde přece už od neděle misie a vy to nevíte?“

„Opravdu nevím. Kdož pak si na mě vzpomene?“

Rozprávěli jsme o tom a onom, dp. farář jel do Němčic a já jsem maširoval do města k bratrovi.

Cestou jsem potkával panímámy z přífařených obcí. Šly zvolna a vážně vedle sebe a nemluvíly spolu ani slova.

Poseděl jsem u bratra, děti přišly ze školy, daly „pac“ a po chvíli jsem šel složit svou poklonu do fary.

Zazvoním a slyším, že jsou všichni velební páni v kostele.

„A co tam dělají? Je snad kázání?“

„Žpovídají.“

Ženy z farnosti měly to odpoledne svatou zpověď. Vejdou do kostela. Bylo už poněkud přítmí. Okolo zpovědnic plno lidí. Dámské klobouky a prosté vlháký, nůbl šaty a chudá sukně — jaký rozdíl? A přece všechny svorně pojila, ať už dámy či prosté ženy, všechny pojila touha setřítí těžký prach hříchů se svědomí ve sv. zpovědi.

A bylo ticho v krásném kostele a jenom sem tam zavzněl povzdech a kolik slz tajně skanulo, to ví Pán Bůh sám, jenž zkoumá ledví a srdce lidí hříšných.

Stál jsem vzadu u sloupu a zadíval jsem se po modlitbě na kostel. Je to skoro jak včera, co jsem zde jako ministrant přísluhoval při

¹ Mínen jest P. Augustin Kubes z řádu kapucinského, narozený 1. května 1862 v Kojetíně a na kněze vysvěcený 5. prosince 1886. Zemřel 16. července 1924 v Opočně v Čechách. Dlouhá leta působil v Sušici a v Kolíně, od roku 1911 byl provinciálem řádu. Zabýval se s velikou pílí též přírodními vědami, zvláště naukou o měkkých a hmyzu blanokřídlem.

Přispíval články z těchto oborů do časopisu České společnosti entomologické v Praze a byl též jeho spoluredaktorem. V programu kolínského reálného gymnasia uveřejnil r. 1905 pojednání: „Rody kolínských vos a včel.“ Vyučoval ve škole obchodního gremia a na dívčí průmyslové škole.

Překládal také hojně z polské beletrie ze spisů Josefa Kraszewského, Theodora Choinského a jiných. Z oboru bohovědy sledoval zvláště práce misijní, jmenovitě práce misionářů kapucinských v Indii a psával do časopisů statistické přehledy z misí katolických.

V Dědictví Svatojanském v Praze vydal r. 1906 obrázky z katolických misí a ze života ve východní Indii pod názvem „Z vlasti Budhovy“.

Jako provinciál řádu kapucinského pečoval o to, aby řád měl hodné a schopné kněze. Sám předcházel dobrým příkladem a konal horlivě a s hojným zdarem kněžské exercicie, kázával často a přednášel v různých korporacích a spolicích katolických.

Dodatek životopiscův.

oltáři nynějšímu dp. faráři, který byl tehdy kaplanem, pak P. Josefovi a žel Bohu, že už zemřelému vys. důst. panu prelátu a kanovníku hraběti d'Orsayovi, který byl tehdy u nás farářem.

„Pan hrabě“, jak mu tehdy u nás říkali, měl nás ministranty rád a vždycky mě bral s sebou, když jel do zámku ve Vrchoslavicích sloužit mši svatou. Svou lásku a přízeň mně zachoval jako studentu, bohoslovci a knězi, a když jsem z Duban k němu častěji zašel, vyptával se vždy při obědě na všechny známé z farnosti kojecké.

Chudák, stařeček dobrý! Byl už bílý jako holoubek a povahu měl vpravdě holubičí a štědrost byla vtělená a šlechtic v pravém slova smyslu. Není ho více, ale sta, sta lidi, pravím, modlí se za spásu jeho šlechetné duše.

A vidím postavu druhou, kostelníka, stařečka Stava. Měl na náměstí dům, byl měšťanem a nestyděl se sloužit v domě Božím jako kostelník a sloužil poctivě a sloužil věrně ke cti a chvále Boží. Měl radost upřímnou, když jsme se k němu později vždy hlásili a rád říkával s jakousi pýchou, že jsme „jeho bývalí ministranti“.

A vidím otce a vidím matku, oba už jsou na pravdě Boží, jak modlí se v tom kostele za nás děti... Odplat jim Pán Bůh za jejich starosti, za jejich dobrotu a za jejich lásku.

U hlavního oltáře jsem sloužil svou primiční mši svatou — kde a kdy budu sloužit poslední? —

Kostel rodné farnosti, čtenáři milý, je mým a přece tak výmluvným kazatelem, že ti jeho nemá mluva srdce rozechvěje a vzpomínka za vzpomínkou ti duši spěje a při mnohé vzpomínce se ti oko slzou zarosí a ty pak poklekneš a za ty se pomodlíš, kteří se za tebe, za tvé štěstí a blaho a za Boží požehnání zde modlivali.“

Byl to tedy P. Josef Kubánek, jenž velice nadaného hochu Františka Zgodu na studie připravil a vypravil ještě s druhými na tehdejší „slovanské“ gymnasium do Olomouce. S jakou hoši tehdy po prvé z domova odjížděli do neznámého nového domova, vylicil Křen. Zgoda ve svých pozdějších vzpomínkách na nešťastného spolužáka, jemuž říkali „Skřivánek“, jak také onu vzpomínku nadepsal.

„Pamatuji se jako by to bylo teprve dnes, když nás vezli společně do Olomouce „na študie“. Seděli jsme každý na svém černém kulru jako pěna a smačeli, věru že bolestnými slzami krajíc makové buchty, jež nám maminky vtiskly na rozloučenou do ruky.

Jak trpká to chvíle rozloučení! Ten tam veselý život se všemi krásami a zábavami, ten radostný život mezi „kamarády“, s nimiž jsme se svorně snášeli v lásce, třeba z té lásky někdy i boule na čele naskočila, prchal od nás stále a stále, právě tak mizela oku našemu dobrá a uplakaná tvář drahé matky. — Děti, uče se a nezapomínejte na Pána Boha a modlete se!

Chvějící se pravice matčina udělala nám na čele křížek, vtělá slza skanula na mladé hlavy jako poslední její žehnání a ostatní splynulo už v proudu slz v neurčitou směr.

Trpká chvíle prvního rozloučení! Vezli nás do Olomouce, o kte-

rém jsme měli z vypravování rozličných vojáků, co tam sloužili, představy zrovna báječné, a o němž jsme ze školy věděli, že tam dostali kdysi, ale už dávno, Tataři bití, a že je nazvali černým, a že tedy až dosud celé město je černé!

Svatá hrůza nás pojímala při pomýšlení, že nás vezou do takového města, a nebýti v kufrech několik buchet a podobného proviantu, nevím, s jakou by nás tam byli přivezli.

Sladká vzpomínka na buchtu ještě sladší zapudila brzy tesknotu srdce a usušila na lici slzy.

Těž zvědavost jakási nedala nám příliš se zabývatí nedávnými událostmi. Vždyť jsme byli dosud „za humny nejdále a na peci nejvyšší“, a proto jsme už jaksí toužili při všem strachu spatřiti ono „černé“ město. Šťastně jsme dojeli.

Divení naše bylo ovšem nemalé, když jsme viděli, že město není černé a že není okolo něho vysoká zeď, „ještě vyšší než věže našeho kostela“, jak nám to vykládali moudře vojáci.

Zavedli nás do gymnasia, jež by se mělo na věčné časy dáti někam do musea, by potomci věděli, v jak nepatrném stavení dovedli „páni“ směstnati či lépe „nacpati“ v pravém slova smyslu úžasný počet malých i velkých synů „Múz“, kde nás zapsal tehdejší ještě ředitel, potomní inspektor Kosina, pohládl nás po lici a Janovi řekl, že je jako „skřivánek“, drobný, neveliký a jako z jiného těsta než ostatní Hanáci. Nechodili jsme do školy ještě ani čtrnáct dní a Jan už byl pokřtěn na „skřivánka“. Proč, nevím. Snad proto, že mu to ředitel řekl, anebo že i ostatní soudruhy upomínala jeho drobná postava a tichý úsměv na jemném líčku na „skřivánka“.

Jak se chudobnému studentu Františku Zgodovi v Olomouci dařilo, vypravuje opět sám, když byl již kaplanem v Dubanech a zašel si jednou pěšky do Olomouce.

„Šel jsem nedávno do staroslavného města Olomouce, a když jsem tak už zdaleka zahlédl věže kostelů olomuckých, zastavil jsem se, podepřel jsem své hříšné tělo na silný čagan, jež jsem si uschoval jako věrného druha památkou na německé hory, jež jsem po dva roky skrápěl svým hanáckým potem, a zadíval jsem se na Olomouc a na tu naši pozeňnanou Hanou.

Dvanáct dlouhých let jsem prožil jako chudý student v městě Olomouci, spolužákům nosili matičky hanácké „bochte“ a aby tatíček nevěděli, v hrnku pod tvarohem několik dvacítek a později i rýněšťáků, a já čistil často, přechasto zuby suchou a tvrdou kůrkou chleba. — A jsem tu přece, mám peněz mnoho — zapotřebí i s tím svým velkým ročním platem, jenž se páčí na 350 zl. a mohu si v nejhorším případě za to dáti alespoň popraviti boty — ty jsi. Křene, tady, a kde jsou ti tvoji bývalí spolužáci? Na podzim padá listí se stromů, chladný vítr zaťouká do listí a sám Pán Bůh dobrý ví, kam se který listek poděje, a s námi, bývalými studenty a spolužáky, jinak.

A když jsem si tak na ta léta studentská při pohledu na Olomouc vzpomněl, bylo mně, věřte, tak jaksí smutno a teskno. Dokud je člověk

studentem a chodí do školy, která je přípravou k životu veřejnému, najde vždycky v tom i onom spolužáku srdce upřímné a věrného druhu, ale jakmile po ukončení studií vstoupí do té školy života a působiti má dle nejlepšího vědomí a svědomí ve svém povolání, stojí často sám a sám, jak leživá často kámen leckde pohozený u cesty. Někdo jde po cestě, kopne do kamene a kámen odleti; jede vůz, přejede přes kámen, rozdrobí jej, aneb alespoň kousek kamene urazí — ale kámen bolesti nepocítí. A člověk? Je-li jak ten kámen, řeknou o něm, že nemá citu a je zle, a má-li cit a ozve-li se, je často také zle!“

Pokračoval

ANNA ACHMATOVA, PŘEL. OTTO F. BABLER:

* * *

Což srdce k srdci přikováno?
Chceš-li, jdi si cestou svou.
Neb mnoho štěstí těm je dáno,
svobodni kdož světem jdou.

Vždyť neznám pláče ani bědy,
šťastnou už mi nelze být.
A nepolib mě naposledy —
smrt mě přijde polibit.

Už minuly dny ostré muky,
prošly spolu se zimou.
Ó, proč ty nejsi bez rozluky
oporou a vírou mou? . . .

R. STUPAVSKÝ:

KVĚT ŠEŘÍKU.

Když šefík jásal sladkou vůni,
jak čistý vínek nevěsty,
ty jako růže na výsluní
jsi vkročila mně do cesty.

Tak nevinná a dětsky krásná,
jak anděl by tu kolem šel,
jak v horách studánka kdes jasná
já také krásy neviděl.

O, proč jsi oči nesklopila,
bych nebe toho neviděl,
proč mě ta cesta neshlítila,
po níž jsem tehdy bludný šel.

To tiché očí políbení
a žhavé ruky dotknutí
zlomilo moji zaslíbení,
jak v ráji hada uštknutí.

Dva oltáře jsem v srdci nosil
a dvěma pánům platil dluh,
až sekáč růží ve hrob zkosil,
by údělem mi zůstal Bůh . . .

A přece andělem jsi dosud
s výčitkou němou na rtiku
a když nám jaro vrací osud —
já v květech zřím Tě šefíku.

LICHVÁŘKA.

Okno do dvora v prvním patře bylo otevřeno již druhý den: ležela tam v rakvi domácí paní, očekávajíc hodinu, kdy ji vynesou na svaté pole. Hned po úmrtí poslala věrná služka telegram do Vidně jejím synu, aby včas přišel na pohřeb. Sama pak objedнала rakev, vyřídila vše na obecním úřadě a na faře; byla v domě již přes dvacet let a patřila jako do rodiny.

Přijel nejstarší nebožčin syn, generálmajor, a první jeho otázka byla, kde jest testament. Věděl, že matka byla v té příčině velmi svědomitá, takže jistě bez testamentu nezemřela. Notář dr. Silberstein, dovědév se o jeho příjezdu, dostavil se hned do domu a přinesl s sebou závět. Podle ní odkázala matka generálmajorova oběma synům na polovici dům i s polnostmi a také vše, cokoliv se po ní najde. Druhý syn byl tehdy právě posádkou ve Veroně, kamž mu zprávu o smrti a pohřbu matčině podal bratr teprve z Vidně.

Spokojen usnul generálmajor toho dne večer. Podle závěti viděl, že matka zanechala mnohem více než očekával. Polovice dědictví, k tomu slušná pense, z toho se již dá pěkně žítí.

Příštího dne přijel i druhý bratr. Byl to slavný pohřeb a průvod doprovázejících ohromný. Nebožka byla rodačka z města.

Měla „štěstí“ v životě. Narodila se jako dcerka mydlářova, ale pro krásu vzal si ji zámožný šlechtic, který byl v městě u posádky, a tak nabyla velkého jmění. Brzy ovdověla. Muž spadl s koně při závodech a zabil se, zanechav jí se dvěma synky. Dala je do vojenské školy a sama začala žít — penězům. Měla jich dost na hotovosti, k tomu pronajala deset bytů ve svém domě i velké pole. Ale nejvíce si vydělala půjčkami.

Chudé ženy z města znaly ji jako děvčátko, které si s nimi kdysi hrálo a zpívalo, proto se brzy ve své potřebě obrátily k ní o půjčku. A „milostpani“, jak se ji všeobecně říkalo, půjčila. Ale dovedla to.

V té době, v letech padesátých až devadesátých, nebyla lichva tak přísně potírána jako nyní. A pak: kde není žalobce, není soudce! A toho „milostpani“ řádně využila. Půjčila, a ráda půjčila, ale za těchto podmínek: ze zlatky půjčené platil se úrok, za týden „šestka“, to je za rok padesátdvě „šestky“, čili pět zlatek a dvě „šestky“! Ovšem, počítala, že jí ženy dluh vrátí co nejdříve; ale kolik jich bylo, které vůbec pak platiti nemohly! I to si „milostpani“ pojistila. Každý, kdo si vypůjčil, musel dáti ještě „fant“, záruku. A chuděry ženy obětovaly tovary, stříbrné věci, ba i zlaté, jen aby dostaly půjčky. Mnohá spoléhala na to, že hned v sobotu zaplatí dluh i s úrokem, ale něslo to kolikrát ani za soboty tři, ba za sobot padesát, a milý „fant“ uvízl v pokladě ve skříni milostpanině. Časem se tam nahromadilo věcí tolik, že tvořily nový ohromný maje-

tek, zvláště když tam byly i věci umělecké ceny a staré zlaté mince.

Generálmajor na to přišel hned první den po svém příjezdu, ale nechtěl rušit klid u mrtvoly.

Sotva bylo po zádušní bohoslužbě, zavolal bratra do pokoje matčina a ukázal mu všechny ty skvosty. Vedle ležela kniha, v níž přesně bylo poznačeno, kdy a kolik bylo komu půjčeno. Po krátké poradě bylo usneseno, aby bylo v městě vyhubováno, že se mají všichni přihlásiti, kdo měli u staré paní schovány skvosty. Tím chtěli přijíti dědici ke svým penězům.

A již téhož dne přicházeli lidé v houfech pro své rodinné památky. Bláhovci! Myslili, že jim je dědici vydají i bez peněz. Ale generálmajor pozorně našel vždy číslo v knize a řekl: „Maminka vám půjčila tolik a tolik. Úroky vám odpustím, ale půjčku chci nazpět!“ Kde by chudáci nabrali okamžité peněz? Smutně odcházeli domů, rozloučivše se pohledem naposledy s rodinnými skvosty. Po tři dny trval tento nával a po tři dny skoro nikdo domů nic nenesl. Generálmajor měl srdce nebožky matky. Kolik to bylo slz, zvláště žen, které mnohdy zastavily i bez vědomí mužova stříbrné a zlaté věci! A právě proto, že to byly většinou tajné půjčky, nebylo nikoho, kdo by se byl proti této do nebe volající lichvě, ba krádeži, nějak ozval. Vojenský kabát generálmajorův měl tehdy ještě velikou moc a respekt.

Po třech dnech přešla bubnem ohlášená lhůta. Ještě čtvrtého dne ráno přiběhli někteří tajně a na kolenou prosili o své památky, leč marně.

Bratři ponechali staré služce byt po nebožce matce s úkolem, aby vybírala na prvního činži a posílala vždy do Vidně, neboť na pensi nemyslí ještě žádný z nich. Před odjezdem zavolali Izáka Ehrlicha a za slušný obnos mu prodali všechny ty skvosty, vzavše s sebou jen nejvzácnější kusy. Dům na náměstí utichl, vše se vrátilo do starých kolejí, jen tajná slza oplakala snad v noci navždy zmizelou památku.

Až kdosi vyzkoumal, že Ehrlich má aspoň něco z těch nevybraných věcí, neboť i on znaleckým svým umem závčas odstranil, co mělo největší cenu, a zbytek opatrně vyložil za temný výklad svého obchůdku. A zase tajně konaly se u něho návštěvy, které pak prohlížely, není-li u něho ta neb ona věc. Leckdo ho uprosil, aby kousek onen neprodával, nýbrž posečkal i rok, až se požadovaná suma ušetřila, a pak se stará památka vrátila zase do zásuvky, odkudž byla odnesena snad před pěti již lety ke staré „milostpani“.

Na hřbitově byl na hrob šlechticův postaven pomník ze vzácného kamene. Za deset let přibyl nápis i generálmajorův. Ale byl to smutný hrob: i na Vše svatě bez svíčky, opuštěn. Šlechtictví srdce jim chybělo, proto na ně vzpomínáno s odporem. Zvláště na bývalou dceru mydlářovu vzpomínáno jen jménem „lichvářka“! A také, kdykoliv jsem šel okolo jejího pyšného náhrobku, vždy jsem si na její přízvisko vzpomněl. — Dům její již patří bývalému nájem-

nikovi a po ní zbyl jen ten náhrobek, tak studený, jak studené bylo její srdce.

STANO KOSOVEL, PŘEL. OTTO F. BABLER:

SVATÝ JAN KŘTITEL.

Já jsem cesta, po níž Jehně mezi hříšníky přijde...
Hleďte můj pás,
slyšte můj hlas:
Noc dozrává, brzy nám slunce vyjde...
Jde vážný čas:
Šaty spočítej, tvář umyj si každý z vás,
ve vlastní nitro obrať hled,
by Vykupiteli rovný byl mezi námi svět...

Hleďte jen, hleďte! ... Strom zelená se cele!
Už vyjit čas
je z bludů zas;
znamení světlé vyšlo z řad Izraele.
Krátká je zvěst,
jež pokoru hlásá, a chladný je můj křest;
a On, jenž přijde za mnou, bude oheň a jas,
a bude odlučovat zrní od slámy a od plevele...

Voda, jež na žíznicího se vlévá, se nevysuší;
a máš-li co —
dej chudým to!
Celníku, příliš nechtěj, a myslí na svou duši!
Ty, vojíne,
též hleď si rozvahy spravedné,
neb Jehně pro tvé vykoupení sesláno je také:
Sekera ostrá oteše dřevo křivolaké...

Jdu před Ním, bych upravit mu cestu mezi lidmi;
kdo nemá srdce zkamenělé,
ať duch a svědomí povstane mu v těle,
neboť království boží už přišlo mezi nás —
slyšte, ó slyšte můj hlas!

SETKÁNÍ.

Je veliká pravda, pane, že život náš určují setkání.

Je léto, doba žní a zralých vůní. Dny jsou horké a únavně tiché. Člověk se unaví, aniž by pracoval.

Sluneční koule svítí listím stromů. Silnice je dlouhá a rovná. Splývá v jediný bod, který slibuje. Přejíždí automobil a přikrývá stromy a trávu prachem.

Tam je potkal: plavovlasou a černovlasou. Silnice se zkrátila a zúžila v tyto dva body.

Jen se díval a myslel si: „Slečno, máte bílý obličej a černé vlasy a já jsem jen znavený pocestný.“

Cesty člověka jsou nevypočitatelné a bludné. Do týdne se seznámí. Bylo to velmi rychle a příkré, až se hlava točila. Snad by ani nemluvili, kdyby nebylo přerývaných zpěvů cvrčků, které je uvědomovaly, že jdou mlčky s rukama skříženými v rosných lukách pod vysokým a bledým měsícem. Na obzoru vystupuje temná věž kostela.

Mlčí a ona mu říká: „Býváte často tak mlčenlivý?“

A dost, neboť je bezmocná, pokud se týče slov. Je jí za to vděčný.

„Slovy se dá mnoho zkazit, nemyslíte?“

Usmívá se a hledí, jak měsíc kreslí stíny na její tváři.

Ale jest třeba šest dní pracovat a sedmý den se radovat. Je též třeba trpěti.

Lesy voní a lesy šumí. Vypadá to jako pláč. Pod stinným stromem do nebe stoupají dvě lačné touhy. Je to jen hlad těla. Dnes je to vždy jen hlad, který může něco vykonat!

„Slečno, máte studené ruce a vzdálený hlas,“ říká jí bezbarvě cestou domů. A cítí propast, když se zasmála řezavým smíchem.

Za dva dny jde cesta blátem a srdce je v kleci.

Cesty se zkřížily, cesty se rozešly, cesty už zmizely v mlze.

„Dobrý večer, slečno! Proč jste se včera vyhnula mým očím, když jste šla večer s tím pánem domů?“

Smích a studený vítr. List padá se stromů. Harmonika vzdychá z hospody. Opilý hlas:

„... až na tu vojnu půjdem.“ Léto odchází a cítíš podzim. Prší a bláto je v ulicích i na polích. Je taký v srdci. Mnoho bláta, mnoho, mnoho... Mluvíš a vypadá to, jako bys polykal slzy. Je to směšné, a proto nechoď mezi lidi! Na kalendáři utrhni poslední lístky a jeď s ranou mezi očima!

A poslední tvá slova buďtež: Vždyť není třeba se skrývat, já se jen tiše směji a chtěl bych už viděti zase trochu svět. Buďte s Bohem, slečno s černými vlasy!

DVĚ KNIHY DURYCHOVY.

„Rozmach“ vydal současně dvě knížky Durychovy: *Plížení Německem* a sbírku povídek *Kouzelná lampa*. Prvá od nádherné obálky Brunnerovy až do poslední řádky je knihou bez poskvrny, nejlepší knihou letošat Kuncicovy vydavelské činnosti. Knížka spanilá, tištěná moravskou oficínou Kryl a Scottiho písmem Janson, formátu velmi milého (10×17 cm), vzor, jak budou postupně tištěny všechny práce Durychovy. Myslím, že bibliofilové nenajdou chyby, ale i čtenář pídící se také po obsahu a formě nebude neuspokojen. Katolík a pamletář, jak se v jedné polemice básník nazval, plný obrozené gotiky, dává více než essayistický souhrn cestopisných postřehů. Jest to *duch* dnešního německého národa, který Durych podává svými krásnými slovy, obrozenými klasicismem české mluvy Erbenovy. Hromadění přídavných jmen není zde strojené, ale každé to slůvko, byť i jednoslabičné, má své nezměnitelné místo ve skladbě věty a zapadá v plynulý tok umělce českého slova.

Nebudu psáti superlativů, které u nás tak často vzbuzují domněnku podkuťování: byl by to pouze nepatrný dílek dojmu, kterým na mne ta knížka působila. Ostatně nejsem kritikem ex offio. Bude se ta knížka číst? Snad ano, snad ne. Českou duši neprobádáš. Těžko je poválečnému člověku naplněnému těžkým, hmotářským dneškem prožívat radostné cestování s básníkem, jdoucím za cílem pevným i tajemným do pruské země. Jsme příliš blízko Berlína, než abychom viděli Prusko.

Sbírka povídek: *Kouzelná lampa* je zase Durychova: táž a přece nová, nekonale krásná a zářivá, jako dary lampy Alladinovy. Z prostých motivů vykouzlí se krásné drahokamy, opalující a planoucí krásou české mluvy i básnické dikce hluboké a prosté. Protějšek *Obrazů*. Obálka Brunnerova, ač při prvé knížce je bezvadně krásná, není tak přilehavá barvou, ani kresbou. Zde by Benda jistě dřevorytem podal ucelenější obrázek. To už obrázek v titulu se povedl umělci lépe. Ostatně bylo snad už kdesi řečeno, že Brunner při tak četné upravovatelské činnosti věci diametrálně rozdílných nemůže vždy splynouti s básníkem v jednotu podání.

Nezmiňuji se úmyslně o obsahu knížek. Jsou už čtenáři, kteří rozřežou poslední stránky nejdříve, ale jsou jiní, kteří úzkostlivě střežou tajemství nerozřezaných aršíků a otvírají stránku za stránkou, hledající poklady v srdci a duši básnickové. Dávají se přemoci a podlehnou, chutnají slovo za slovem v opilosti omamné vůně. A tvrdě i hořké slovo mění se v lahodné a opojivé, měkké a libezné tvrdne a stává se těžkým balvanem, který se už nikdy z duše neodvalí a jako bludný kámen stále připomíná.

Celí jsem jednomu příteli vloni o prázdninách pasáž z trilogického románu *Na horách*. Než Čechem a nezná naší oficiální nauky literární. Přece byl uchváten krásou dikce a když slyšel překlad, neuměl a spíše obsahový, divil se, co krásy je ukryto v té skrovné ukázkce. Překládáme a dáváme překládati vše možné: kdo se chopí tohoto díla? Bude to těžké naplniti krásou březinové hloubky a erbenovské prostoty do vázy cizí řeči. Zajiště nepřijde se s překladem hned; snad za rok, snad za deset let. Ale u díla věčných hodnot nezáleží na tak nepatrném časovém odsunutí.

Otevřely se nové prameny. Potekou jako všechny naše řeky ven z české říše k prospěchu cizímu?

bz.

Z NOVÉ POUČNÉ LITERATURY.

K. Vorovka: *Polemos*. Spory v české filosofii v letech 1919—1925. Nákladem Sfinx v Praze 1926. Stran 129. — Obojí název knihy mohl by vzbuditi nedů-

věru na první ráz. Polemos — už svatý Jeronym uznal, že svět nemůže mít valného potěšení ani poučení z pohledu na dva starce, kteří se prou. Spory v české filosofii v letech 1919—1925 — snad by uspokojil určitější nadpis: Spory některých českých filosofů atd., neboť obsah knížky sám je novým svědectvím, že je správnější i bezpečnější mluvit o českých filosofech in concreto než o české filosofii in abstracto, poněvadž ani nevím, co jest česká filosofie, leda by tím jménem měla označována býti nostrifikace té či oné cizí soustavy filosofické. „Polemos“ je soubor článků, které K. Vorovka poslední dobou uveřejnil v „Národních listech“ a v „Ruchu filosofickém“. Hájí v nich sebe i jiných nepositivistických myslitelů proti svým odpůrcům a kritikům: E. Rádlovi a Fr. Krejčimu. Věren svému názoru, že úkolem filosofie vůči vědě jest, aby zkoumáním všech vazeb myšlení vyhledávala lidské myšlence nové stupně volnosti, bojuje skutečně o svobodu myšlení proti lidem nezlomně přesvědčeným o vlastní pravdě, což by zlé nebylo, ale snažím se tuto pravdu uplatnit tak, jako by byla konečná, jediná a výhradná, což zlé jest. Že tu běží hlavně o zřetelné rozlišování pojmů, je zřejmo. Filosof, zvláště filosof polemizující, musí dospět, pokud možno, k pojmové jednoznačnosti, sice bije do vzduchu. Předností Vorovkovou jest jasnost, s kterou vykládá své hledisko, ad jde o filosofii Masarykovu, okultism, náboženství, etiku pozitivistickou, smysl dějin českých či o kteroukoliv jinou otázku. Není ani tak třeba měřiti úspěch, s jakým řeší dané problémy, jako chváliti způsob, jakým to činí: spravedlivý i k odpůrci, věcný a životný. Dom. P.

Arne Novák: Hovory okamžiků. Kniha feuilletonů. Obálka Jos. Čapka. Jako 24. knihu „Obzvinových tisků“ vydal Fr. Obzina ve Vyškově na jaře 1926. Stran 183. — Kniha je souborem drobných článků, poznámek i feuilletonů, jež autor otiskoval v posledních letech přiležitostně v denním tisku. Sám přiznává, že jej vede k tomuto druhu literární činnosti nepřekonaná stará touha být básníkem čili hovořiti důvěrně s okamžiky, kterou jinak vylučuje jeho kritické povolání. A přiznává, že pracoval o těchto svých „besídkách s okamžiky a s čtenáři“ často s nemenší péčí než básník o svých verších. Mnohé tyto zcela drobné poznámky a „sloupečky“ odlišovaly se již v novinách výrazně od podobných prací svým stilistickým uměním a nyní seskupeny v několika měsících celcích v jednu knihu, poskytují nejen bystré charakteristiky celé řady osobností z literárního, uměleckého i veřejného života, jak je připomněla doba, ale dávají nejednou nahlédnouti důvěrněji i do duševní dílny předního našeho kritika. Je známo i odjinud a „Hovory“ potvrzují to znovu, že A. Novák má jemný smysl i pro náboženské náměty v uměleckých dílech i v lidském životě. Jeví se to na př. v cyklu „Rok boží“ nebo ve feuilletonech z Itálie, hlavně františkánské. Český kritik nezapomíná ani tam těžkých problémů našich dětin. Srovnává dvě jejich periody tak blízké uměleckému zánecí Frá Angelica a mravní přínosti Savonarolově: tvůrčí gotiku karlovskou a dobu husitskou. Ale toto srovnání mu hofkne vzpomínkou na náš radikální dualismus, dělici a tříštilci tam, kde šťastná Itálie soustředila a shrnovala životní síly: naši Savonarolové, Miličové, Chelcičtí, Žižkové jsou příkrými obrazoborci, vidí ve vytvářeném umění leda pohanskou smyslnost a dětskou marnost a způsobují, že národ na dlouhou dobu pozbuďe schopnosti vyjádřiti se smyslovým dílem, založeným na studiu přírody a vyváženým z lásky k ní — stavají se vždy a vždy znovu překážkou vzniku a růstu bohublého umění serafického... S nové strany ukazují meditativního básníka v autoru ony črty, kde hovoří o svých dojmech z přírody, ze hřbitovů i chrámů. M.

Dr. Alfred Fuchs: Dnešní myšlenková krise. Populární vzdělávací knihovny svazek VIII. Stran 32. Vydala Československá akciová tiskárna v Praze 1926. — Jako častěji ve svých článcích chce autor i tímto spiskem připomenouti katolíkům, že by bylo nesprávné uzavírat se před dnešní dobou do minulosti nebo do snů o budoucnosti: třeba ji znáti, pochopiti její vnitřní proudění ve všech oborech myšlenkového a citového života, ponířiti se vnitřním a milujícím srdcem i do jejich úpadků a krisí, abychom jí mohli přispěti k záchraně.

Proto se nespokojuje jen negativním kritickým rozbořem příčin, znaků a jevů dnešního evropského rozkladu, speciálně pak českého protiklerikalismu, ale ukazuje i cestu k nově tvořivé, kulturní práci, jež má být úkolem především uvědomělých a vzdělaných katolíků. Nezatracovati tedy dnešní doby, ale milovati ji — toť refrén Fuchsovy studie. Nenávisť se na světě nikdy nic neopravilo a nespraví. Jedině s láskou ke své době porozumíme dnešní myšlenkové krizi. Jedině láskou také zvítězíme. *M.*

Dr. Ant. Markus: Rodinná kronika. Populární úvod do studia rodopisného (genealogie). Populární vzdělávací knihovny svazek VII. Stran 79. Vydala Československá akciová tiskárna v Praze 1926. — Velmi dobrá a praktická příručka pro každého, kdo si chce vybudovati kroniku svého rodu. Autor, sám povoláním archivář, poučuje stručně a srozumitelně, jak třeba shledávati prameny v rodině, v matrikách, v archivech i v literatuře, jak je přezkoumávati, hodnotiti i zpracovávati. Podává při tom mnoho zajímavých pokynů na př. o rodinném listě, autografech, portrétech i jiných rodinných památkách a připojuje konečně ve zvláštních přílohách vzorce různých rodopisných formulářů a výkazů. Jest si jen přáti, aby pékařská knížka vzbudila u nás hojně zájmu pro práci genealogickou, tolik důležitou i pro budoucí historické a kulturní badatele. *M.*

Jan Hejret: František Palacký. Druhé vydání. Stran 22. Vydal B. Kočí v Praze 1926. — Druhé vydání Hejretova spisku vychází jako příručka k jubilejním oslavám Palackého. Podává nejprve přehled všech hlavních životopisných dat, načež ukazuje Palackého jako pevnou mravní povahu, jako dějepisce i politika a vylučuje stručně jeho názory sociální, národohospodářské, jazykové i všeobecně kulturní. Bez zbytečných frází chce knížka osvětliti životní význam „Otce národa“ a postaviti jej i dnešnímu pokolení jako vzor pracovního a spravedlivého člověka i vlastence. *B. J.*

Josef Fischer: Z politického odkazu Františka Palackého. Výběr statí. Knihovny „Program“ svazek 3. Stran 306. Vydal „Čin“ v Praze 1926. — Také vydání této knihy uspišilo jubileum Palackého, třebaž jinak nemá příležitostného rázu. Přináší v chronologickém pořadí výběr článků a projevů, od prosulého psaní do Frankfurtu z r. 1848 až po poslední veřejná slova krátce před smrtí. K delším statím náleží Autobiografie Palackého z r. 1864, otištěná tu v původním znění rukopisném, místo obvyklého pozmeněného textu z Riegrova slovníku. Pořadatel opatřil výběr delším úvodem, kde se snaží ukázati hlavně také pokrokovost Palackého, a četnými vysvětlivkami cizích výrazů i odlehlejších pojmů, *B. J.*

Josef Lepka T. J.: Svatý Alois a jeho životní program. Stran 72. Nákladem Hlasů Svatohostýnských na Hostýně 1926. — Spisek má být přípravou k letošnímu jubileu oblíbeného patrona mládeže a zároveň pomůckou pro vychovatele, kteří by měli použiti tohoto jubilea k prohloubení nábožensko-mravního života svých svěřenců. A tomuto účelu vyhovuje plnou měrou. Autor, mladý a vysoce vzdělaný náš jezuita, zná dobře duši dnešní mládeže, miluje ji a rozumí jejím tužbám, a proto dovede také přiléhavými slovy povznášeti ji nad nízkost hmotářské doby, ukazovati jí nebezpečná úskalí a zušlechťovati ji ideály, jež byly tak pěkně ztělesněny ve sv. Aloisu a jež označuje jako jeho životní program: je to zvláště pevnost ve víře, láska k církvi, čistota srdce a pevný katolický charakter. Světe a výrazně psaná knížka jest i zevně pěkně vypravena Společenskou knihtiskárnou v Kroměříži a ozdobena třemi uměleckými obrazovými přílohami. *M.*

Listy svaté Terezie Ježiškovy. Přel. P. S. Braitto O. P. Knihovny „Karmel“ svazek 4. Vytiskl Fr. Obzina ve Vyškově. Vydal Ladislav Kuncič v Praze 1925. Stran 79. — Sbírká listů z posledního desetiletí života milé světky, psaných sestřím, sestřence, představené kláštera a dvěma misionářům. Jako z jejich duchovních básní a z její autobiografie, tak i ze všech těchto listů září dětsky

čistá, láskou a bolestným utrpením posvěcená duše, již se dostalo i vzácného daru básnického. Při tom cítíte všude, že nechce umělé tvořit vět, že nehledá básnických slov a obrazů, ale že jest to její přirozená mluva, zdánlivě tak prostá a přece často tak hluboká a něžná. Takovým způsobem hovořiti na př. o pokorě, lásce a bolesti dovedou jen světcí-básníci. Ždá se, že už pečlivým vyprávěním těchto listů, pěkně a jistě i s láskou přeložených, plní se částečně její konečná slova v posledním listě: „Neumírám, nýbrž vcházím do života... a vše, čeho vám nemohu říci zde, dám vám pochopiti s výšin nebeských.“

Z nové homiletické literatury. V homiletické knihovně „Živé slovo“, vydané nákladem Československé akciové tiskárny v Praze, vyšly na jaře dva nové svazky, oba z pera p. děkana Václava Knětiny. Původní jeho práce jest soubor 13 kázání o povinnostech dětí k rodičům: *Děti rodičům*, kde se prakticky a názorně dotýká i mnohých dnes více než kdy jindy časových problémů výchovateckých. Druhým dílem jest překlad sbírky májových promluv také u nás z jiných překladů již známého německého kazatele P. Jiriho Freunda, C. Ss. R.: *Úcta Mariánská*. V pěti cyklech jest tu pojednáno o skutečnosti úcty Mariánské, o jejích důvodech, vlastnostech, družích i o jejích plodech pro praktický křesťanský život. — Starší zasloužila „Knihovna Kazatele“, vydávaná nákladem R. Prombergera v Olomouci, přinášet jako 54. svazek druhý díl *Krátkých lidových promluv nad hrobem* z pera Josefa Ditěte. Svazek díl, jenž obsáhl pět sto promluv, vyšel právě před 10 lety a došel pro svou rozmanitost a praktičnost značné obliby. Neméně jistě bude vítána i tato druhá stovka: přináší opět hojnost námětů nejen všeobecných, ale i pro četné zvláštní případy, jak se vyskytnou v různotvárném toku lidského života.

Z NOVÉ KRÁSNÉ LITERATURY.

Olga Scheinplugová: Pod líčidlem. Román. Topičovy Dobré knihy původní, svazek 22. Stran 239. Vydal F. Topič v Praze 1926. — Spisovatelka poznala jistě sama bolestně mnoho z toho, čím vyplnila život své hrdinky, vynikající české herečky — hlavně tam, kde vylučuje první její kroky v divadelním ovzduší, různé nesnáze a boje, především pak její pociťování zápasu o umělecký výraz i o práva prostého lidského srdce. Eva Hakenová musí se vzdát své první lásky, bere si nemilovaného zámožného muže, zamiluje se při tom pošetile do jeho dospělého syna, ale i tento jí zanedlouho uniká a umělkyně si zvolna uvědomuje, že jest marno brániti se konci mládí: žije uměním, mezi nebem a zemí, očekáváním chvíle, kdy zaklepe již neodvratně stáří, marné ukrývané líčidlem. Takový jest osud těch, jimž se dostalo záluďného daru umění, těch, v nichž jiní vidí vyvolené: mít talent znamená škrtnout člověka, alespoň jeho lidské požadavky a práva, učít se trysku závodního koně, bičovat se ctižádostí k větší a větší dokonalosti, hryzat si do krve rty, když to nejde dál, všechno nejkrásnější obětovat oné bestii, již se říká vyvolenost... Tyto bolesti vyjádřila Olga Scheinplugová ve svém románě formou nejednou velmi originální, důvěrně propeřnou vlastní osobností.

René Bazin: Čtyři malé dítky. Přeložil dr. Ota Dubský. Upravil V. H. Brunner. Vytiskla Lidová tiskárna v Olomouci. Vydala nakladatelská společnost *Rozmach* v Praze 1926. Stran 184. — Z rozsáhlého díla Bazinova nemáme jmenem napočítali poslední dobou pět pilných a svědomitých překladatelů. Je třeba se těšiti, že je u nás ctěn spisovatel, jehož hlavní předností jest čistý, etický kladný a citově hluboký realismus provanutý láskou k přírodě a životu venkovskému, pro kterou jej někteří literární dějepiscové významně, ač ne rovnocenně nazývají „paysagiste“. „Čtyři malé dítky“ jsou podobné jako „Povídky chůvy Petrušky“, do češtiny dosud nepřeložené, knihou věnovanou dětem, aby lépe poznaly a více milovaly svou vlast. Je to historie rodiny Fruitierovy ze statku Géniviere, rodiny tuhé práce a přísného života. Čtyři dítky této rodiny vynikají právě věrností k zemi, jejíž zánik tklivě popsal Bazin v „Umírající zemi“.

a nemění láskou k vlasti, jejíž službě zcela se oddává nejstarší Maximin jako důstojník zuřavů v Alžiru. Skoro žádné knihy své nenaplnil Bazin takovým bohatstvím příhod prostých i dobrodružných, podrobného pozorování a chrematologické tufka názornosti jako „Čtyři malé dívky“. Podávalo se mu tak vytvořit realoi protívahu postav zřejmě idealisovaných a optimismu téměř nereálného, avšak dobře přijatelného, poněvadž kniha má vlastně účel výchovný. Dom. P.

B. Klíčka: Brody. Živých knih. A první svazek ročníku 1926. Družstevní Práce v Dejvicích. — Prvá kniha nového formátu (127×190 mm) pěkně se re-
presentuje. Bodoňio pismo výrazné ve své prostotě doplňuje ladně uspořádání
262 stránkové knížky, ozdobené obálkou, značkou vyd. a frontispicem V. Rabasa.
Četl jsem knížku za májového dopoledne, když jsem se vrátil z vesnického
kostelika a zapadl do háje problemujícího bělostnými břizkami a voničio má-
jovou vůni zetlivající země pod dubovým podrostem. Četl jsem každé slůvko,
opájeje se krásou Klíčkovy mluvy. Příběh prostý, příliš průhledný, než abychom
si lámali hlavu těžkými problémy. Ale není to opravdu životné, dýchající vším
tim, s čím se setkáváme denně na každém rohu ulice i pěšině mezi poli? Brody,
město ovládané hmotně i duševně postavou stále lačnicího velkopřemyslníka
Pressingera, stává se dějištěm historie všední, ale plně tragiky, tím bolestnější,
že skutečné, a nic nepomohou smírná slova na konci knížky... Neznámé s po-
čátku city sblížíjí lidi, jimž chtivost všemocného pána staví společný nástek
otcovství přes propast společenského rozlišení. Postavy silně vystupují na po-
zadí dějště a někdy musíme čísti charakteristiky několikrát, tak se vám za-
líbí povostí postřehu, v němž nic strojeného nebo odkoukaného z oken kavárny.
Poslavy románů: Pressinger, legitimní dcera Lila, Ferda Rys, který vrací se
mezi posledními ze Sibíře a všemi silami hlásí se k svému otci a sestře, in-
ženýr Vít, ubohá, ale skutečná postava chudého inteligenta, ovládaná za žebrácký
groš a přece od dělníků nenáviděná za svoji lásku podezřivanou, který ku konci
hlása své osudné postavení: „Ať jsem vstoupil na šikoliv cestu,“ varoval Lila,
„znesnadnil jsem ji, naplnil hořem a vždycky se zdálo, že nesu neštěstí.“ A také
on se doví, že je bratrem toho otevřeného Ferdý a milující Lili. Pravda, celé
dílo je naplněno názory nepřilíš katolickými. Ale není květ krásný a vonič
krásou slova i myšlenky milejší duši myslící a citící než sebe více pobožnůst-
kářsky vystroubované povídky prázdné a hluché, jako ty kopiví hluchavky,
které nepálí ani nevoni, ale jsou plevl, zbytečný a zlodějský beroucí místo
druhým? Já aspoň knihy Klíčkovy nevrátím a těším se na novou! bz.

Paul Féval: Šuanové a modři. Povídky. Přeložil dr. František Odvalil.
Upravil V. H. Brunner. Vytiskly Grafické závody V. a A. Janata v Novém
Bydžově. Vydala nakladatelská společnost *Rozmach* v Praze 1926. Stran 179. —
Šuany se nazývali za veliké revoluce francouzské bojovníci, kteří se ve Vendée
vzbouřili proti vládě Konventu pod vedením Jeana Coteauerta, zvaného Chouan.
Z bojů jejich proti modrým vojskům republikánským zbyly v paměti lidu boha-
tyrské zkazky o slavných činech šlechty, kněží a vesničánů, nemohoucích se
smířiti s potupou trůnu a oltáře. Paul Féval nedosahuje ve svých příbězích
mobutnosti, s kterou Balzac zpracoval podobnou látku z ovzduší šuanstva.
Vybral jen několik episod z doby té a vypravuje nám je s touž stranicostí jako
venkovský lid v Bretagni, humorně si tropě šašky z novot a výstředností re-
volučních zosobněných zvláště v postavě doktora Bousseaua a občana kapitána
Spartaka, propřádaje své vypravování bystrými postřehy, umělými popisy i kon-
versačními hříčkami. V dokonale překladu jest kniha tato uměleckým skvostem.
Dom. P.

**G. K. Chesterton: Stromy pýchy. Přeložil Rudolf Uhl. Vypravil Zd. Kra-
tochvil. Vytiskla Průmyslová tiskárna v Praze. Vydala nakladatelská společnost
Rozmach v Praze 1926. Stran 163. — Svět, který vytváří Chesterton ve svých
příbězích, jest Janus mající ne dvojí, ale tolikerou tvář, kolikeré skupení mož-
ností a náhod se rozvíjí před užaslým zrakem našim a kolikerým řešením zdán-
livě uspokojujícím procházíme jako bludištěm, než nás překvapí výsledný, zcela**

neočekávaný obraz vyvěrající z nitra věci: toto nitro věci znají jen duše prosté, venkované a básníci, kteří je chápou neprostředním vhledem, učenci jako Tomáš Burton Brown, hrdina stromů pýchy, kteří je pronikají trpělivostí a hloubkou vědeckého zkumu, avšak fišer uzavřenou zůstává pyšným racionalistům, jichž zásadou je leckdy, „že nějaká věc musí být bludná, poněvadž na tisíce lidí shledalo, že je pravdivá; že něco nemůže být pravdivé, poněvadž mnoho lidí ských oči to vidělo“ (77). Proto také detektiv Chestertonův není člověk zchytalý ani všemi mastmi odborné kriminalistiky mazaný, nýbrž člověk věrný a prostý, neboť jen takový může být vítězem nad složitým a přetvářlivým zlem a schopným nástrojem věčné, nepřelstitelné spravedlnosti. Dom. P.

Alexandr Valentinovič Amfiteatrov: Otrávené svědomí. Román. Přeložil Vinc. Cervinka. Obálka Al. Moravce. Jako XXVI. svazek „Živých knih“ vydala Družstevní práce v Praze 1926. Stran 168. — Obraz čisté ženské duše otrávené zločinem, který vlastně zločinem nebyl: zavraždí v sebeobraně násilného, dravého muže, jenž ji, počestnou manželku a dobrou matku, přivedl do mučivé situace. Nikdo neví o jejím činu, a přece stojí stále vedle ní, plní ji věčným strachem i studem, vrhá svůj hrozivý stín na všechny její myšlenky, láká ji i k sebevražedné smrti. Po takovém pokusu osvobozuje se teprve na jihu před tvář krásné přírody a blížící se smrti. Tento smír se světem i věčností, tes projev lásky ke všemu a ke všem jest sice pěkným, ale málo odůvodněným zakončením celého toho pekla duševních muk, jež autor vylíčil v druhé polovině svého románu jako typické již sebemučení ruských intelektuálů s nemalým uměním kombinacím i konverzacím a zároveň i s hlubokou znalostí ženské duše. Jednotvárnosti, jakou často působí líčení takové sebetřýzně, unikl již ům, že postavil svou hrdinku do středu vyšší moskevské společnosti osmdesátých let, jako protějšek veselé, lehkomyšlné a věčně zamilované dámy i několika příbuzných postav, jejichž vtipné a lehce vypravované příběhy zachycují pěkně celé ovzduší předválečné Moskvy. M.

E. M. de Vogüe: Mrtví mluví ... Román. Přeložil Al. Žipek. Autorisované vydání. Obálka V. Čutty. Stran 352. Vydalo Zemědělské knihkupectví A. Neubert v Praze 1926. — Román francouzského parlamentu z doby, kdy počala rozvířovati jeho viny otázka sociální. Autor, jenž jako diplomat a poslanec poznal dobře slabiny parlamentárního stroje a mohl nahlédnouti do zákulisí různých politických stran i do soukromého života jejich vůdců, není přirozeně tím vším nijak nadšen: ukazuje názorně, že tento „anglický lék“ není stvořen pro francouzskou nemoc, ale že spíše kazí svými intrikami, hádkami, osobními i stranickými ambicemi povahu i dobrých lidí, kteří tam vstoupili ještě s nějakými ideály. Parlament stává se pro ně jakousi lázní nenávisti: „Je tu tolik fádých lidí,“ praví jeden z poslanců, „jakmile však jsme ve schůzi, vstupuje do nás sám ďábel.“ Náklaze podléhají i takové silné povahy, jakou jest hrdina románu. vůdce dělnické strany, vynikající řečník, tragicky končící svým poměrem k ženě. A není tu jen vliv parlamentárního prostředí: autor snaží se ukázati to, co naznačuje stručně titulem románu, že hrdina, jako každý z nás, vyrůstá i z minulosti — za námi jsou myriady mrtvých, kteří nás obklopují svým duchem. Jsou v naší krvi, posunují nás, diktují naše slova: mrtví mluví v živých. Nejstarší a nejčinnější mrtví mluví pak dle něho v židech, z nichž vyšel i hrdina. vůdce socialistů. A tak se hovoří v románu mnoho o otázce židovské, stejně jako o náboženské, dělnické atd. Mnoho z toho je dnes již překonáno, ale některé všelidské problémy jsou dosud časové a poutají zvláště v živém. ne jednou duchaplným podání tak zkušeného literáta, jakým byl slavný autor studie o ruském románu. M.

PRO LIDOVÉ KNIHOVNY.

Jan Fr. Hruška: Náši pod Čerchovem. Řada chodských postav a povah. Obálka Jar. Špillara. Stran 209. Vydala Československá akciová tiskárna v Praze

1925. - Náš milý spolupracovník vrací se novou svou knihou zase k beletristické tvorbě, kterou zahájil, jak naznačuje poznámka při poslední povídce "Douba dřevař", již před 37 lety. Ani zde není ovšem veden snahou baviti lebece čtenáře: vzpomíná mnohých chodských postav, s nimiž se setkal a jež zaujaly jeho pozornost buď svou rázovitou, pevnou, nejednou až hrdinnou povahou, nebo svým zajímavým, někdy až tragickým osudem, vypravuje jejich životní příběhy prostě a věrně, jak se mu vryly do paměti, neokrašluje a neidealizuje svých hrdinů, dudáků a dřevařů, dřeváčnicků a vášnivých holubářů, otužilých Bukových Madli i starých Káčí. Jediným zdrojem Hruškovy umělecké tvorby jest bohatá i hluboká zkušenost vlastního plodného života, vyplněného trpělivou prací a posvěceného opravdovou zbožností a hlavně láskou: láskou k rodnému kraji a k jeho lidu. Rád by zachytil jeho povahu, mravy a zvyky, než docela zaniknou v nivelisující vlně a vnějši nové doby. Chodské nářetí způsobí snad s počátku prostým čtenářům jiných krajů nějaké obtíže, ale brzy mu přivyknou. Naopak vzdělaný čtenář najde tu mnohé, co jej i po této stránce osvěží. M.

Vlasta Javořická: Poslední ratolet. Román. Stran 210. Vydala Československá akciová tiskárna v Praze 1926. — Častý příběh selské dívky z matčiný vůle nešťastně provdané za hrubého muže-opilce, doplnila spisovatelka příběhem o nevině odsouzeném ušlechtilém člověku, jenž miloval hrdinku a byl pak obviněn z násilné smrti jejího muže: pravda vyjde najevo teprve za řadu let a přinese oběma lidem otužilým v utrpení a věrným v lásce pravě, třeba pozdní štěstí. Jak viděti, je stavba románu či lépe: delší venkovské povídky, hodně jednoduchá. Autorka dovedla ji vyplnit líčením zajímavých podrobností z těžkého života ženy, mučeného surovým mužem a v poslední části i spádným a napínavým dějem, jehož smílivý, šťastný konec vždycky uspokojí široké kruhy čtenářské. B. J.

Vlasta Pittnerová. Napraveno. Sebraných spisů svazek XV. Stran 173. Vydal R. Promberger v Olomouci 1926. — Nový svazek Sebraných spisů zesnulé spisovatelky navazuje patrně na jeden z předešlých, pojmenovaný „Nezaviněno“: tam seskupila několik povídek o lidském utrpení, nezaviněném a většinou už na zemi také usmířeném — zde pak ve čtyřech venkovských příbězích líčí utrpení zaviněné lidskými slabostmi i vášněmi, ale také odčiněné a napravené pokáním, polepšením života i šlechetnými činy lásky a věrnosti. Všechny čtyři povídky dojmají neumělkovaným, hlubokým souborem s ubohým lidským srdcem, v němž jest mnohdy ukryto pod nánošem zloby a vášně i tolik dobroty a skutečné velikosti: není poslední zásluhou Pittnerové, že ji dovedla objevovati a tak působiti i na tisíce svých čtenářů. B. J.

Dr. Frant. Sláma: Z naší minulosti. Spisů sv. V. Str. 348. Vydal R. Promberger v Olomouci 1925. — Dvanáct historických povídek, čerpaných látkově ze slezských dějů, nejvíce ze XVI. a XVII. století. Sláma znal podrobně kulturní i sociální poměry oněch dob, z nichž vyvážil i své větší beletristické práce, dovedl zajímavě líčiti prostředí tehdejších měst i panských hradů a klášterů a vybrati z kronik a archivů množství postav, jež jej zaujaly svým osudem nebo svým bojem za národní myšlenku. Že se vracel do minulosti i ke konci svého života, ukazují dvě poslední práce této knihy „Pán urozený“ a „Konvička stříbrná“, psané r. 1916. Některé povídky jsou ovšem slabší a zanechají čtenáře chladným, ale jiné vynikají nad průměrnou naši historickou beletrii — v neposlední řadě i tím, že jsou psány pečlivě propracovaným slohem. M.

E. Sokol: Veselý silák. Moravsko-slezská kronika, sv. 119. Str. 164. Vydal R. Promberger v Olomouci 1925. — Brněnský spisovatel líčí tu dobrodružné osudy venkovského siláka, jenž vyrůstal v době roboty, udivoval již od dětství všechny svými neobyčejně obratnými kousky a proslavil se pak jimi i v cizině, zejména v Itálii, kam přišel jako voják, získal za manželku kněžnu, ale po její

smrti vrátil se domů, aby i jako sedlák pomáhal svou silou druhým a šitil tak kolem sebe dobro i úsměv. Kniha velmi zajímavá svým rušným dějem a při tom prozářená jasně tiché pohody i dobré, jemné veselosti, jaké dnes opravdu není mnoho.

A. Thein: Klerikální vydra. Symfonie hněvů a různic. Díl I. Ilustroval Harry Patočka. Str. 271. Vydala Československá akciová tiskárna v Praze 1926. — Po „Hubokrutech“ druhá velká satira Theinova na dnešní politikaření naší venkovské a maloměstské společnosti. Odrážejí se tu mnohdy až groteskním způsobem ony nesčetné výstřednosti a zvrácenosti, jež někoho snad bolí a plní pesimistickými obavami o budoucnost, jiného podněcují ke smíchu. Ale konečně snad i ten pesimista si řekne, že je na tom lépe autor, když dovede vidět tyto lidské, často příliš lidské zřetelnosti s jejich směšné stránky. Zkušeněji čtenář již pochopí, co se taji za tímto smíchem.

B. J.

Alex. Dumas: Jiří (Georges). Hrdina z bojů za svobodu černochů. Přel. dr. Jos. Kalina. Ilustroval Jos. Kočí. Str. 240. Vydalo Zemědělské knihkupectví A. Neubert v Praze 1926. — Jiří je skutečným hrdinou, jaké Dumas tak rád líčil: syn bohatého statkáře na krásném ostrově uprostřed Indického oceánu, evropsky vzdělaný mulat, vrací se po dlouhé době domů, aby bojoval proti předsudkům bělochů, kteří dosud opovrhují barevnými lidmi, jako by byli něco nižšího. Jím podněcené povstání černochů jej sice zklame, ale sám s neobyčejnou statečností překoná všechna nebezpečí úkladů a krutých pozemních i námořních bojů a dosahuje i osobního štěstí v manželství s úspěšnou bělošskou dívkou. V romanticky napínavém ději i v široce kreslených scénách bojů a zápasů mezi Francouzy a Angličany, pak mezi černochy a bělochy uplatnil se zase plně autor „Tří mušketýřů“, nadšený ctitel Napoleonův a básník všech bojovníků za svobodu národa.

B. J.

Bret Harte: Bludná pout Excelsioru. Přel. Miloš Maixner. Díl I. a II. Str. 143 a 127. Vydal B. Kočí v Praze 1926. — Od kalifornských zlatokopů a různých dobrodruhů přechází tu spisovatel k líčení osudů několika postav z tak zv. „lepší společnosti“, jež se sešla na lodi Excelsioru a všelijakými intrikami dostala se na delší dobu do missijní stanice indiánské, aby se odtud vrátila po čase opět na loď. Do děje zasahují spory mezi Amerikou a Mexikem v padesátých letech minulého století a různé pletichy, cizímu čtenáři dosti těžce pochopitelné. Zato vyniká dobrá kresba několika výrazných povah, mezi nimi i starého misionáře-františkána a sympatické dvojice mladých lidí, mezi nimiž se vyvíjí přirozeně jemný milostný poměr.

B. J.

Walter Scott: Talisman. Historický román z válek křížáckých. Přel. Prokop Holý. Str. 164. Vydalo Zemědělské knihkupectví A. Neubert v Praze 1926. — Právě sto let starý románek (po prvé vyšel r. 1825) velkého skotského romantika podává barvitý obraz posledních osudů Richardovy křížácké výpravy do Svaté země, ukončené, jak známo, smírem s Turky. Není tu již krvavých bojů, ale zato zlomyslné úklady a pletichy všelijakých dobrodruhů, ukrývajících se pod různými maskami, i rytířské zápasy vynikajících hrdinů obou stran, na prvním místě statečného Richarda a jeho šlechetného odpůrce sultána Saladina i chrabrého skotského hraběte. Jako ve všech ostatních románech Scottových vítězí i zde plně ctnost a mravní ušlechtilost, hříšné a úskočné plány jsou pak vždy zavčas odhaleny a potrástány. Napínavý děj, vložený do nádherného orientálního rámce, zajišťuje i dnes tomuto románu skotského básníka věčné čtenáře.

B. J.

POZNÁMKY A ZPRÁVY.

Družina literární a umělecká konala výborou schůzi dne 27. května v Olomouci. Vedle řady běžných záležitostí

vydavatelských, redakčních i finančních projednána také otázka valné hromady. Rozhodnuto, aby se konala letos

na Velehradě a věnována byla oslavě stých narozenin cyrilometodějského pívece *Jana Soukopa*, jehož ostatky mají být přeneseny z Doubravice na Velehrad. Snad bude možno připojit tuto oslavu k obvyklé akademii bohoslovecké a ke sjezdu Apoštolátu koncem července. Za technika bude požádán náš přední kulturní historik moravský kanovník Jan Tenora z Brna. Blíží se ještě věas oznameno. Družina účastní se rovněž oslavy 40leté spisovatelské činnosti svého seniora a čestného člena *Jana Vyhřídala* ve Švábenicích dne 13. června; promluví při ní mistopředseda dr. J. Řehulka a pokladník red. Lad. Zamykal. Na sjezdu katol. inteligence v Praze bude zastupovati Družinu rovněž dr. Řehulka.

Odhalení pamětní desky B. M. Kuldovi v Ivančicích, pořízené zásluhou místních spolků a péčí Družiny literární a umělecké, vyvinulo se ve velmi pěknou intimní slavnost, při níž se svorně sešli zástupci všech stran, aby vzdali hold velkému knězi-vlastenci, nadšenému buditeli moravského lidu a pilnému spisovateli i dobrodinci chudých. Slavnostní řeč univ. prof. dra Aloisa Kolíka vyzvedla plně a všestranně význam Kuldův a přiblížila jeho vzácný a milý zjev jistě i mladším generacím. Z dopisů vzbudil zaslouženou pozornost srdečný projev literárního historika a kritika Arne Nováka a uznalá slova básníka Ot. Breziny.

Nový boj o Jaroslava Vrchlického zahájil — snad neúmyslně — E. Chalupný ve své knize o Jos. Holečkovi, kde zle odsoudil význam poesie V. po stránce hlavně sociologické. Na obranu básníkovu vystoupil Arne Novák zvláštním článkem v „Lumiru“, kde odmítá chladný rozbor Chalupného a prohlašuje: „Jistě jest vítáno, aby tak význačný zjev národní kultury, jako jest Vrchlický, byl hodnocen též sociologicky a měřen na zjevch příbuzných: patrně se objeví i nové a snad neočekávané perspektivy. Ale napřed je třeba, aby byl lépe studován a osvětlen v partích, jež z něho jsou neznámé, aby jeho noví kritikové se ponořili do díla jeho trochu hloub, než se vydají na tažení proti němu. Kdyby se však začeti do něho opravdu hluboce, sotva by bylo možno, aby jednoho básníka utloukali básníkem jiným. Toť pravý opak literární kultury.“ Cha-

lupný ovšem nemlčí — a tak snad možno čekat, že se naše veřejnost začne zase více zajímat o básníka, jehož dílo leží opravdu mrtvé v knihovnách nebo v nakladatelských skladištích. Je to nejlépe viděti na osudu, „Nového souborného vydání“, jež se setkalo s naprostou neúctí veřejnosti a vychází proto hlemýždím tempem: za 13 let vyšlo teprve 15 svazků a z nich 8 již v prvních dvou letech... Voborníkova předmluva k poslednímu XV. svazku „Co život dal“, jenž vyšel nedávno, jest datována rokem 1915 — ležela tedy kniha jedenáct let, než mohla být vydána...

Valná hromada Družstevní Práce ve středu dne 29. dubna byla zajímavou z několika stránek. Byla to předně *balance* svépomocného podniku a můžeme říci že s výsledky dobrými. Že nebylo výborných, leží vina jen na ds-interisované veřejnosti. — Stále jenom mizivé procento našeho národa zúčastní se přímého odběru kulturní potrawy. Bolestná je neúcta dělnictva, přesyce-ného těmi sešity na pokračování s pevně vyrazenou pečeti stranicností vlastních nakladatelství. Že speciálně s katolické strany není zájmu, to už nás ani nezaráží. Že by účast byla žádoucí, o tom není pochyby, neboť uplatnění určitých tendencí nabývá příliš vypjatého rázu („Marcipánek“, chystá se Voltairova „Panenka Orleánská“). Hlasovací aparát však umožňuje přiznání jistých práv také jiným, když větším počtem hlasů se přihlásí. — Redaktor dr. Mil. Novotný přišel s novou myšlenkou třetí sbírky, která má reprezentovati výkvět literatury světové v důstojné úpravě. Vrcholem vainé hromady bylo promítání hezkého námětu přímo geniálního tajemníka Poláčka: *Jak vznikla kniha*. Čekal jsem od něho mnoho a přece překvapil! Sledujeme *Černošilutý mumraj* od Rosůlkovy pracovny do redakce Družstevní Práce a přes dílny Grafie zpět do skladů podniku, kde moderní knihatfská dílna opatří na přání družstevníků prostě a krásně nebo i luxusní roucho. I z technické stránky je to záslužný kus práce, a bylo by opravdu milé, kdyby nás při zářijové valné hromadě překvapilo vydavatelstvo novým názorným filmem: snad by to mohla být galerie literátů a umělců, kteří se zúčastní svým podílem podnikání. — Hle, malý obrázek nepatr-

ného úseku kulturní práce. Družstevní
Práce sídlí v Dejvicích, Svatovítská 504.
Bka.

Rukopis Wildeovy Salome, který
byl majetkem nedávno zesnulého Pierra
Louye, byl prodán v Paříži minulého
měsíce v dražbě jeho pozůstalosti za
135.000, s poplatky za 161.325 franků.
Z Louyových děl docílil největší ceny
původní rukopis známého antického ro-
mánu Aphrodite, který byl vydražen
na 45.100 fr. Celkem jeho pozůstalost
vynesla asi půl milionu franků. Zajímavé
pro srovnání s našimi poměry. Rr.

Baarův památník, který připravují
Českomoravské podniky tiskařské za
redakce J. Skarlanda, má vyjít koncem
měsíce června s příspěvky asi třiceti
spisovatelů. Budou v něm zastoupeni
svými osobními vzpomínkami zvláště
přátelé zesnulého: Xaver Dvořák, ar-
chivář Teplý, dr. Svítal, Fr. Poltva,
B. Brodský, Jan Voborník, Jan Vrba,
Em. Lešehrad, Václ. Stech, J. Skarlandt,
skladatel Jindřich Jindřich a j., literár-
ními statemi pak V. Bitnar, prof. Jan
Fr. Hruška, prof. Císler, K. Scheinpflug,
A. Klášterský a j. Památník bude ozdo-
ben také hojnými obrázky zvláště z ro-
diště Baarova.

**Kniha vzpomínek Svatopluka Če-
cha** vyšla právě jako V. svazek Vy-
braných spisů Čechových, vydávaných
za redakce prof. F. Strejčka nákladem
F. Topiče v Praze. Je tu spojena v ja-
kýsi životní celek řada osobních vzpo-
mínek z básnickova dětství i z různých
pozdějších období. Jako VI. svazek za-
čaly vycházeti v sešitech po 2-40 Kč
„Různé verše“ Svatopluka Čecha.

Obrazy z českých dějin. Jako do-
proved Palackého Dějin oznamuje ná-
kladatelství B. Kočího v Praze vydání
velkého obrazového díla, jež postupně
v sešitech přinese r e p r o d u k c e
v š e c h v ý z n a m n ý c h č e s k ý c h
malířských děl, od nejstarších dob
až po nejnovější, jichž motivem jsou
slavné události české minulosti, dále
vyobrazení starožitností, památek, min-
cí, zbraní, architektury, archeologie, (po-
pelnice atd.) typických rukopisů, atd. atd.,
zkrátka všeho, co souvisí s vývojem
naší vlasti a jejími slavnými dějiny,

takže dílo bude reprezentovati
vývoj české kultury. Rediguje Dr.
Ant. Dolenský. Cena bude velmi
nízká, jelikož však pro nákladnost díla
možno tisknouti jen náklad objedná-
kami předem zajištěný, vypisuje ná-
kladatelství subskripci platnou do
30. června t. r. Kdo se de
tého lhuty přihlásí za odběratele, bude
platiti za sešit o 16 str. form. 26/34 cm,
důstojně výpravy, plný obrázků s výpr.
textem, místo Kč 3— pouze Kč 2—
poštou v lepenk. obalu o 30 hal. dráto,
nebo za dvojsešit o 32 str. místo Kč 6—
pouze Kč 4— mimo porto. Přihláška
jest nutná bezpodmínečně ve stanovené
subskripci lhutě spolu s předplatným
na prvních pět sešitů (t. j. Kč 10—,
sportem Kč 11'50). První sešit na ukázkou
dodá (za Kč 2—, poštou Kč 2'30) každý
knihkupec nebo přímo nakladatelství
B. Kočí v Praze L., Masarykovo nábřeží
číslo 14.

Co je s „Evou“? — ptají se nás
někteří naši přátelé, odvolávajíc se na
zprávu v 1. čísle „Archy“ že dosavadní
vydavatel a redaktor Ladislav Zamykal
odevzdal ji redaktoru Vil. Bitnarovi
v Praze. Můžeme říci jen tolik, že
naše zpráva byla pravdivá. Zdá se
však, že red. V. Bitnar nehodlá vzít na
sebe vydavatelství „Evy“. Bylo by o-
pravdu škoda, kdyby tak měl zanik-
nout jediný náš revuální ženský čas-
opis, který měl již svou pevnou obec
čtenářskou a dobyl si ve svém oboru
nemalých zásluh. Snad by se mohla
s prospěchem ujmouti „Evy“ Matice
cyrilometodějská v Olomouci!

**Členové Družiny literární a umě-
lecké** vydali v uplynulém zimním ob-
dobí, pokud je nám známo, tyto samo-
statné spisy: Fr. Cech, V. Jaru povin-
nosti a jiné povídky. Jar. Durych, Ra-
lady; Sedmikráška; Štědrý večer; Kou-
zelná lampa; Plížení Němcelem. Ant.
Hrůza, Kryštof. Václav J. Pokorný,
Kláster Rajhrad. Jan Fr. Hruška, Ná-
pod Čerchovem; Z. paměti děvečka
včalaře. Dr. Alfred Fuchs, Mariánské
hymny; Sjednocení církvi; Náboženství
a politika; Dnešní myšlenková krise.
Fr. Zýbal, Kniha slováckých humoresek.
G. Ronaj hru „Brouček“. Fr. Odvalil,
G. Ronaj a B. Kyselý vydali několik
překladů.

Nákladem Družiny literární a umělecké, - Odpovědný redaktor Lad. Zamykal
Tiskne Lidová tiskárna v Olomouci.

„Střix“ (B. Janda) v Praze: K. Votavka, „Polemok“. Str. 129 za 24 Kč. — Fr. Kovárna, „Živí a mrtví“. Str. 159 za 22 Kč.

F. Topič v Praze: Olga Scheinpflugová, „Pod lidlem“. Str. 239 za 21 Kč. — „Za domovem“, „Vlastivěda československá“. Díl III. seš. 13. a 14. po 250 Kč. — „Topičův slovník“, sv. 7. s beletristickými příspěvky dra Blatného, St. Zimy, Jana Klepetáče, Jana Grmely, s článkem Ad. Veselého o Bezručovi a množstvím obrazů i různých zajímavých drobností.

B. Kočího Nejlacnější česká knihovna vypisuje výhodnou subskripci na V. serii 10 knih jež přinese tato vybraná díla: Sv. 41. J. F. Cooper: „Poslední Mohykán“. Román, díl II. Subskribenti této serie mají nárok na I. díl za subskr. cenu brož. Kč 3.—, váz. Kč 6.—. Sv. 42. J. Arbes: „Poslední dnové lidstva“. Román. Sv. 43. Karel Sabina: „Jen tři léta“. Román. Sv. 44. A. V. Šmilovský: „Za ranních červánků“. Román. Sv. 45. Jan z Hvězd: „Mastickáp“. Román. Sv. 46. Bohumil Haviasa: „Péri“. Román. Sv. 47. Vítěz-

slav Hálek: „Komedián“. Román. Sv. 48. L. Stroupežnický: „Z Prahy a venkova“. Humoresky. Díl II. „Z venkova“. Subskribenti této serie mají nárok na I. díl „Z Prahy“ za subskr. cenu brož. Kč 3.—, váz. Kč 6.—. Sv. 49. Josef Jahoda: „Jásavé oči“. Prózy. Sv. 50. Jan Opolský: „Upír a jiné prósy“. Novely. B. Kočího nejlacnější česká knihovna vychází ve svazcích rozsahu průměrně 10—12 tisk. archů ve lhůtách 2—3 nedělních. Ceny jednotlivých svazků pohybují se dle rozsahu — mezi 4 až 6 Kč, vázané svazky každý o Kč 4—dražší. Subskribenti do 30. června t. r. přihlášení k odběru celé V. serie, za každý svazek pouze Kč 3.— poštou Kč 3:40. za svazky k poloplatné vazbě Kč 6.—, poštou Kč 6:60. — Předplatné Kč 30.— (poštou Kč 34.— na 10 svazků brožovaných nebo Kč 60.—) (poštou Kč 66.—) na 10 svazků vázaných možno vyrovnati buď najednou, nebo v měsíčních splátkách po Kč 10.—. Objednávky vyřizuje každý knihkupec nebo přímo nakladatel B. Kočí v Praze I., Masarykovo nábřeží číslo 14.

SPORITELNÍ A ZÁLOŽENSKÝ SPOLEK V OLOMOUCI, WILSONOVO NÁM. 16.

jest peněžním ústavem, který skýtá vkladatelům naprostou jistotu. — Přijímá vklady a úrokuje co nejvýhodněji. — Strádankové oddělení těší se velké pílzní střádajících rodin. Uřaduje se denně.

Moravsko-slovenská banka centrála v Olomouci

Filiálky: Bratislava, Brno, Uherský Brod, Hlučín, Hradec Králové, Opava, Praha, Šaštín, Zohor a Žilina na Slovensku.

Vlastní a svěřené prostředky cca Kč 140.000.000.—.

Provádí veškeré bankovní obchody a průmyslové transakce.

Přijímá vklady na vkladní knížky a běžné účty při nejvýhodnějším zúročení. Výhodné spojení s cizinou. Prodej losů úřad. loterie

Dotazy zodpoví zdarma ředitelství centrály neb filiálék.
Telefon Olomouc: 666 a 795. Adresa telegramů: Moravoslovenská.

Veškeré tiskopisy pro jednotlivce, spolky, obchodníky, banky, továrny atd. ve vkusné úpravě, rychle a levně dodá
Lidová tiskárna, Olomouc, Klášterní 12.

Družina literární a umělecká v Olomouci, Wilsonovo 16,

vydala tyto knihy:

Bělohlávek Václav: Oheň Eliášův.

Záhada konce světa. Knihovny Družiny svazek XIII.

Stran 139 Kč 14—

Kašpar František: Zastavené hodiny.

Básně. Výzdoba J. Váchala Kč 10—

Kyselý František: Z říše světla.

Legendy. Cyklus o Kristu a Eucharistii, cyklus o Královně nebeské a cyklus o přátelích Božích. Sv. XV.

Stran 144 Kč 18—

Lang Alois dr.: Otec pouště sv. Jeroným.

Profil umělecké jeho osobnosti. Obálku navrhl J. Pavlovský. Knihovny Družiny svazek XI. Stran 174

Kč 17—

Odvalil František: Co v duši zaléhalo.

Básně 1914—1919. Dřevoryty od Ferdise Duše. Knihovny Družiny svazek X. Stran 128

Kč 8'50

Pecka Dominik: Matka Boží v Trní.

Román Kč 15—

Sborník „Dante a Češi“.

Vydáno na oslavu 600letého jubilea Dantova. V pěkné úpravě brožované

Kč 40—

Ve skvostné vazbě Kč 100—

Zýbal František: Pěl ptáček.

Básně. Knihovny Družiny svazek IX. Stran 87 Kč 5'20

Starší ročníky revue „Archy“.

Ročník II.	Kč 4'50	Ročník IX.	Kč 36—
„ V.	Kč 5'50	„ X.	Kč 36—
„ VI.	Kč 11—	„ XI.	Kč 36—
„ VII.	Kč 20—	„ XII.	Kč 36—
„ VIII.	Kč 30—	„ XIII.	Kč 43—

Starší ročníky časopisu „Obzor rodinný“.

Ročník II.	Kč 18—
„ III.	Kč 23—
„ IV.	Kč 23—
„ V.	Kč 23—

Doporučujeme tyto knihy ku hojně koupiti

ARCHA

M Ě S I Č N Í K P R O L I T E R A T U R U ,
U M Ě N Í , K U L T U R U A Ž I V O T

R O Č N Í K XIV.

OBSAH 7-8 ČÍSLA

František Hanzelka: Zlomený stožár.

Josef Vévoda: František Kar. Zgoda-Křen.

Z latiny přeložil Dr. Alfred Fuchs: Breviarium Romanum - Římský breviář.

* * * Adolf Racek.

F. Háj: Pochyba.

Alois St. Novák: Puklý zvon.

Jan Vinař: Z meditací samotářových.

Otto F. Babler: Pracovníkům hmoty.

Em. Masák: Šimon Stylita.

Hynek Ch. Růžicka: Naposled na horách.

Josef Marcol Svoboda: Kvetoucí fara.

OKNA:

Rielkova první francouzská kniha.

Slovenská čítanka.

Mír neděl.

K úmrtí K. V. Raise.

Z nové knihy básní.

Z nové české prózy.

Z nových překladů.

Poznámky a zprávy.

REDAKTOR EM. MASÁK

VYDÁVÁ DRUŽINA LITERÁRNÍ A UMĚLECKÁ V OLOMOUCI

REDAKCE.

Rukopisy a redakční výtisky buďtež zasílány na adresu

EMANUEL MASÁK,

katecheta a redaktor „Archy“ Brno-Židenice.

Nepřijaté rukopisy se vracejí, byly-li přiloženy známky.

Redakční uzávěrka čísla jest 10. každého měsíce.

ADMINISTRACE A EXPEDICE

„ARCHY“ JE V OLOMOUCI, WILSONOVO NÁMĚSTÍ ČÍS. 16.

PŘEDPLÁCÍ SE

ročně 36 Kč, půlročně 18 Kč, čtvrtročně 9 Kč. Jednotlivá čísla za 3.50 Kč

ZA VYDÁNÍ ODPOVÍDÁ LADISLAV ZAMYKAL.

Nové publikace

(došlo redakci do 31. května 1926).

„Čin“, nakladatelské družstvo čs. legionářů, Praha II, Vojtěšská 14: „SSSR“. Úvahy, kritiky a poznámky. Redakci Boh. Mathesia. Stran 368, 37 vyobrazení. Cena 54.50 Kč.

Vydavatelstvo Družstevní práce, Praha XIV-Dejvice, Svatovítská 504: B. Klíčka „Brody“. Stran 262 za 24 Kč. Fritz von Unruh, „Verdun“. Přeložil Fr. Vavřín. Stran 115 za 14 Kč. — J. T. Samat, „Hlídač býků“. Přeložil V. Kučera. Stran 187 za 18.50 Kč.

B. Koči, Praha I, Masarykovo nábreží 14: Jak. Arbes, „Adamité“. Stran 176 za 10 Kč. — Bret Harte, „Schovanka Zlaté brány“. Přeložil L. F. Stran 160 za 6 Kč. „Blue Grass-ská Penelope“. Přeložila L. Baštecká. Stran 160 za 6 Kč. „Gabriel Conroy“. Díl I. Přeložil L. F. Stran 208 za 6 Kč. — Al. Dumas, „Tři mušketýři po dvaceti letech“. Díl II. svazek I. a II. Stran 189 a 211 za 4.80 Kč a 6 Kč. — „Události“ měsíce května 1926 za 80 hal.

A. Král, Praha-Smíchov, Jungmannova 1: Milena Nováková, „Tělem i duší“, Stran 146 za 15 Kč. — E. F. Míšek, „Hříchy žen“. Stran 93. —

Sonja Špálová, „Černý motýl“. Stran 36
Ladislav Kuncíř, Praha II, Vorská 3: Jules Barbey d'Aureville, „Nemožná láska. Hannibalův prsten“. Přeložil dr. Jos. Dostál a dr. E. R. Polanský. Stran 163.

A. Neubert, Praha II, Hybernská 12: dr. Em. Zitek, „Cizáci“. Díl IV. Stran 247 za 14 Kč.

Fr. Obzina, Vyškov na Moravě: Otakar Bystřina, „Súchovská republika“. Stran 259.

Jan Svátek, Praha II., Spálená 38: M. Gorkij, „Malva. Příběhy ze starého domu a jiné povídky“. Stran 150 za 11 Kč. — Kalendář československého studentstva na rok 1926-1927. Ročník IV. Upravil prof. dr. Jan Březina. Vázaný v celopletené vazbě za 7 Kč. poštou 7.30 Kč. Vydání ve prospěch Středoškolské sociální péče v Praze. Vedle obvyklých rubrik přináší několik praktických článků: Dr. Fr. Šimek píše o básnických ozdobách české řeči, univ. prof. dr. Al. Pražák o slovenském nacionalismu, Dobr. Chrobák o mladé literární generaci slovenské, prof. Fr. Hrubý o pořízení krystalové stanice

FRANTIŠEK HANZELKA:
ZLOMENÝ STOŽÁR.

Hrob nekonečný bez těžkých mramorů.
Lehounce přikryje vlna bílá
tvé kosti umdlené a v chóru
letících racků odlétá živá síla.
Nad mořem na skále ve vesmíru
trčí zářivá mohyla míru:
Svíti Jižní kříž.

Pod zlomeným stožárem jsme jeli
do modré země k modrému břehu,
a antény zvědavé nás neslyšely.
V podpalubí jsme vezli lidskou něhu.
Kapitáne, bratře, těžkého nákladu váha
za noci hvězdnaté vzmáhá,
ty neslyšíš?

Marseille, Hamburk a Janov jsou naše jména
a pravá ruka křížem tetovaná,
indických moří krvavá pěna
a na vlnách se houpá mořská panna.
Na zádi námořník své srdce hodil
do moře siného, za ním se brodil —
kapitáne, spíš?

Ta modrá známka na bílém dopise
je naše země modravých břehů.
Kreolky veselé tam večer honí se
a my tam vezeme lidskou něhu.
Potom nás přijme hrob bez mramoru
a v racků letících ztemnělém chóru
zaplane Jižní kříž.

FRANTIŠEK KAR. ZGODA-KŘEN.

Životopis.

V této vzpomínce vylíčil Zgoda-Křen jen povšechně svůj studentský život, trudný a plný strádání, ale o svém prospěchu ve škole se nezmiňuje. A ten byl od první až do čtvrté třídy gymnasia velmi dobrý. Odnášel si domů pokaždé vysvědčení s vyznamenáním, jsa prvním ve třídě a máje ze všech předmětů známku výbornou, jen ve čtvrté třídě družilo se ku známkám výborným i několik chvalitebných. Byl totiž Zgoda nucen již od třetí třídy pomáhati si k výživě vyučováním některých slabších spolužáků za nepatrnou peněžní odměnu.

„Malý bochník chleba a tři neb čtyry desetníky, toť byl celý deputát, z něhož měl žiti po celý týden,“ tak napsal později v črtě „Po maturě“ o chudém spolužáku Čtverákovi, v jehož osudech vylíčil však svůj vlastní studentský život a sám se skryl pod tímto jménem.

A tento bochník chleba a pár desetníků k tomu Zgoda dostával jen potud, pokud byl otec naživu. Když byl Zgoda v páté třídě, nadešel pro něho osudný obrat. Zemřel mu otec vodnatelnosti plíc dne 27. března 1880 a podpora z domu, byť i nepatrná, přestala. Ubohý student byl nyní odkázán sám na sebe a byl nucen žíviti se vyučováním slabších studentů z nižších tříd, jichž měl někdy čtyři až pět. Jak to dělával?

„Druzí spolužáci si vycházeli po škole na procházky aneb usedli s knihou ku stolu, ale náš Čtverák“ — totiž Zgoda — „ubíhal vždy za hodinu z jedné ulice do druhé, z jednoho konce města na druhý za trpkým, hořkým výdělkem. Unaven na těle i na duchu a zimou často úplně ztřehlý, bral doma do promrzlých rukou knihu a při chlebě louskal všelijaké rovnice, či brouse zuby na okoralé kůrce, brousil i rozum na zákonech fysických.

Na prvního měl ovšem vždycky pohromadě několik zlatých, ale sotva bys napočítal sto, už z nich zbylo jen několik krejcarů. Zaplatil byt, oplatil nějaký ten dloužek a nad penězi jako by se země zavřela.

Četl jsem kdysi o Martinu Lutherovi, že chodíval, jsa za mladých let v bídě, okolo uzenářských krámů a prikusoval s chutí chléb k lahodné vůni lákové uzeniny, a chtěl-li mít oběd vzácnější, zašel si ještě k závodu květinářskému a s rozkoší ssál do sebe opojnou vůni všelijakých květin.

Náš Čtverák měl zas jinou praxi. Když bylo okolo dvanácté, vzal klobouk a knihy a na otázku domácích, kam jde, říkával, že k obědu, a on zatím chudák, styděl se, že ničeho k obědu nemá, raději si zašel v poledne někde za město, ulehl do vonné trávy a rozvažoval, jak se to vlastně stává, že mnohý, jenž není hoden, aby ho země

nosila, má všeho do Pána Boha, kdežto jiný, jenž v potu tváře po praotci svém Adamu pracuje, nemá často ani sousta ...

Takových obědů bylo do měsíce několik.

Jindy zas potkal okolo poledne na ulici některého spolužáka.

"Servus!"

"Servus! Nazdar! Ty, nemohl bys mně pomoci čtyřmi nebo pěti krejcarý?"

Proč ne? A nač?"

"Na oběd," zněla tichá odpověď.

"Pro Boha tě prosím, za to chceš obědvati?"

Čtverák se usmál, pohlédl na stranu a ucítiv v ruce čtyřák nebo pět krejcarů, zaměřil do trafiky, koupil si dvě „krátké" nebo „viržinku", usedl v městských sadech někde na lavici a tak v Boží přítomnosti „U zlatého slunečka" odbýval svůj oběd kouře „krátkou" nebo „viržinku".

Rozumoval takto: „Koupím-li si polévky, nenasytí mne. Suchou kůrku jsem již požil, kouř zahání chuť k jídlu, ergo¹, nebudu zas mítí tak brzo hlad a proto si zapálím.

Často jej našli spolužáci v městském parku, jak dokuřuje zbytek doutníku a tu se vždy smáli: „Čtverák už bude hned po obědě."

Smáli se, ale ne ze zlomyslnosti, smáli se, jak se vůbec člověk směje, „je-le ož došečka v peró a žalódek ož nende procestvím", jak říkají u nás na Hané o sytém člověku.

Takový život žil od smrti otce a div divoucí, byl při tom vesel a šťasten.

Předposlední rok studia gymnasiálního „přitrefilo" se mu neštěstí. Ztratil osvobození od placení školného. Co teď? Nebude-li do té a té doby zapláceno, bude každý „školy prázden", tak zněl přísný mandát ředitelův ...

„Školy prázden" znamenalo: ze školy vyloučen! To by ovšem byla bývala pro Zgodu rána veliká, snad osudná pro celý život, ale na štěstí k ní nedošlo, a to zásluhou olomouckého měšťana Karla Rozsívala, řezníka a upřímného vlastence, jenž rád chudobné studenty podporoval a jehož syn byl Zgodovým spolužákem. Pan Rozsíval daroval Zgodovi potřebný obnos na zaplacení školného a tak jemu další studium umožnil.

Zgoda-Křen vzpomíná této rodiny vděčně v oně zmíněné črtě „Po maturě". Píše tam: „Jsou mnohé rodiny, které tajně podporují toho neb onoho studenta chudáka, jsou mnohé rodiny, které dosti velké částky peněz obětují pro blaho studentů jim úplně cizích, k nimž nemají ani nejmenší povinnosti — jsou takové šlechterné rodiny, co konají skutky velkého křesťanského milosrdenství a svět o tom neví, poněvadž nerozhlašují hlučně do světa jako mnozí jiní své skutky."

Jak došlo k oně nehodě Zgodově v sedmé třídě? Z vypravování

¹ Ergo tož, tedy.

o osudech Čtverákových to vysvitá zřejmě. Vyučování slabších žáků z různých tříd a v různých bydlíštích Olomouce zabíralo Zgodovi většinu volného času, takže svému vlastnímu učení nemohl se od smrti otcovy věnovat tak jako dříve. Tím se také stalo, že ve vyšším gymnasiu nestudoval již s vyznamenáním, nýbrž jen s prospěchem dobrým, a na konci prvního běhu sedmé třídy obdržel dokonce od profesora matematiky a fyziky v „přírodovědách“ (fysice) na vysvědčení známku nedostatečnou, což mělo v zápětí ztrátu o svobození od placení školného.

Tehdejší profesor těchto dvou předmětů na olomouckém „slovanském gymnasiu“ byl svou přísností pověstný, a uloviti u něho „nedostatečnou“ mohl velice snadno i nejlepší jinak žák, zvláště když byl pan profesor ve špatné náladě. Zgoda-Křen věnuje mu ve zmíněné črtě pěknou a přílehlavou vzpomínku, již zahajuje verší našeho humoristy Fr. Jar. Rubeše:

„Už se sbírám, jak se sluší na muže,
kufr zavru, klíček vytáhnul —
Které ale srdce kamenné
ještě jeden pohled upřít může!

Tak prolévá své city náš vzácný humorista Rubeš ve své „Cestě za novelou“, louče se se studiem na „vysokých školách“.

Bylo mně neméně sladkobolně u srdce, když jsem kladl po „matuře“ do kufru poslední zbytky přestálého boje u zeleného stolu, tož slušný balík poznámek z matematiky a fyziky.

Dřimej sladce, ty přičino mnohých trpkých, ba přetrpkých dob, sladce dřimej ty upire mladé krve!

Dřimej sladce a neprobuď se už ničím, než jen vzpomínkou na ony doby, kdy učený pan profesor přicházel do třídy s prstem v katalogu na jméno onoho nešťastníka, nad jehož hlavou mělo zahřmíti co nejdřív z učených úst: „Dost! Ani neviděl! Jste hotov! Seděť!“

Poslední slovo bylo nejosudnější! Bylo obyčejně vysloveno odděleně ve slabikách, první dlouhá a druhá krátká, asi takto: „Sé-děť!“, a než vyklouzlo z úst, skvěla se už v katalogu jednička (1), již jsme říkali technickým názvem „šindelák“.

Tímto postrachem studentů byl profesor Jan Kovařík, přísný a jak se zdá při zkoušení a posuzování žákovských vědomostí hodně unáhlený učitel, ale srdce tak zlé neměl, což Zgoda-Křen v jiném obrázku z dob studentských „Stará panna“ sám doznává. A je velice pravděpodobno, že to, jak profesor Kovařík se zachoval ke studujícímu Hradilovi v tomto obrázku, týká se vlastně Zgody samého, jemuž skutečně, když byl v páté třídě, zemřel otec. Křen vypravuje o této události takto:

„V O. gymnasiu seděli studenti páté třídy jako pěny a ticho bylo, že bylo slyšeti šustot tužky pana profesora matematiky, jak píše v rozhorlení dvojku za dvojku a pan profesor se v tom vyznal.

Když přednášel, nakreslil na příklad trojúhelník a poznačil úhly nahoře „a“, dole nalevo „b“, napravo „c“.

Když poté některý jiný den totéž zkoušel a chudák student nakreslil pěkný trojúhelník, ale poznačil úhel nahoře místo „a“ na příklad „b“ — zaznělo z úst pana profesora krásně po česku „marš“, a byla dvojka velická jako slon aneb jak pan profesor sám i se svou vědou.

Za všeobecného strachu a hrůzy zafukal kdosi na dveře, dveře zavrzly a školník strčil do třídy starou hlavu.

„Co je?“ tázal se pan profesor.

„Telegram,“ oznamoval školník.

Pan profesor vzal telegram, přečetl adresu a podal jej žákovi, jenž stál právě u tabule jak odsouzený u popraviště. Do svého zápisníku mu pan profesor už napsal dvojku.

Žák, jmenoval se Hradil, neměl bezpochyby ještě nikdy telegram v ruce a nevěděl tedy, co s tím.

„No, přečtete si to, Hradile, ihned. Telegram přináší vždy neobyčejné zprávy.“

Když pan profesor viděl, že se Hradil k ničemu nemá, vzal telegram, rozevřel, četl, zlostný výraz tváře se změnil, pohlédl soustrastně na Hradila a vyvedl ho do předsině.

„Měl jste nemocného otce, Hradile?“

„Měl, pane profesore, a psali mně, že je s ním zle.“

„Tady vám telegrafuji z domu: Chceš-li otce ještě na živu zastati, přijď ihned domů. Máte peníze na cestu?“

„Nemám.“

„Tu máte dvě zlatky, jeďte domů nejbližším vlakem, já už to známim panu řediteli a neplačte. S Boží pomocí bude zase dobře.“

Pan profesor se vrátil do třídy, přetrhl u jména Hradil dvojku, zavřel mimo nadání zápisník a už tu hodinu nezkoušel. Hradil patřil k prvním žákům, byl vždy pilným a teprv poslední dny pozoroval profesor, že v učení popouští. Student se trápil nad nemocí otcovou, jenž byl mu jedinou podporou; přísný profesor poznal, že mu krivdil, vzpomněl si na své vlastní děti, jak by asi těm bylo, kdyby sám onemocněl a proto nad přísností matematickou zvítězil cit.“

Tak bylo též se Zgodou v druhém běhu sedmé třídy: špatná známka „v přírodovědách“ napravena a on zařaděn s dobrým vysvědčením na sedmé místo v lokaci mezi 21 žáky. (Lokací zvalo se seřazení žáků dle prospěchu v učení.)

V osmé třídě byl Zgodův prospěch v učení opět dobrý a podobně také jeho maturitní zkouška čili zkouška zralosti, již vykonal dne 25. července 1883. Napsal o ní: Šťastně jsme propluli touto osudnou Scyllou a Charybdou a teď — teď jsme pány!

V kapse maturitní vysvědčení pod zlatkovým kolkem, v ústech viržinka a v ruce višňová hůl, klobouk furiantsky u pravého ucha, a tak můžeš kráčet po náměstí, aniž jest se ti báti, že tam neb jinde

„zmerčí“ tě katovská tvář některého muže vědy, jenž do včerejška rozhodoval nad tvým bytím či nebytím, že můžeš sméle zajít do hostince a nedívat se, jsou-li do pokoje, v němž sedíš, dvoje dveře, abys mohl včas nouze hezky zčerstva „za větr“, a podobných věcí ještě více, které byly před maturou zapovězeným ovocem.

Šťastné doby po maturě!

Škoda, přeškoda, že jsou tak krátké a že se rozplynou jak duhové zbarvená mýdlová bublina, když na ni zavane vítr života skutečného a jako mimovolně se ozve v srdci: „Co teď? Maturu máš, co teď?“

Což tu rázem vyšumí z hlavy všecka kouzla a ideály v barvách ovšem nejrůznějších, kterak se tu zahledí mladé oko do neurčita, jako by chtělo prohlédnouti tmavý budoucnosti závoj, jak se tu z nenadání scvrkne to až dosud pyšné a veliké „já“ na maloučké „něco“ a bezděky se vydere těžký, na mladá leta až příliš těžký pozdech...

Tak líčí Zgoda-Křen svou duševní náladu po maturě. A právem! Nastala i jemu starost ze všech nejvážnější, rozhodnutí se pro budoucí své životní povolání. Byl nevšedně nadaný, byl pro svou veselou a dobrosrdečnou povahu ve společnosti oblíbený, byl by se snad i někdo našel, kdo by ho na universitních studiích byl podpořoval, on však se rozhodl pro povolání kněžské.

Již před maturitní zkouškou známi jeho se ho dotazovali, kam se miní po oktavě obrátiti. Šprýmař, jak vždy byl, neodpovídal na podobné otázky, ale napínal zvědavost mužskou i ženskou tímto projádřením: „Přijedu-li od maturitní zkoušky s oholenou bradkou a bez knírků, budu bohoslovcem!“ Nosil totiž v posledních třídách černé knírky a francouzskou bradku, na niž si jako každý student v tom věku nemálo zakládal. A co náhoda nechtěla, poněvadž byl již na konci abecedy, pozdržel se u maturity do pozdního odpolední po maturě vykonal ještě některé nutné obchůzky po městě, takže mu k oholení nezbylo času, aby se ještě za večera dostal vlakem domů, přijel tedy s knírký i bradkou. Sázka, k níž došlo mezi jeho kamarády, že přijede s bradkou, byla vyhrána. „Nepůjde do bohosloví!“ směli se kamarádi, kteří již na jeho příchod se těšili, a veselý kamarád šel do bohosloví přece a s ním ještě patnáct jiných abiturientů olomouckého gymnasia slovanského, které mívalo tehdy i v osmé třídě dvě oddělení: z těchto šestnácti přijatých byli čtyři s vyznamenáním, z nichž jeden měl ze všech předmětů známku výbornou a se Zgodou až do páté třídy o primusství (první místo v lokaci) zápolil, s ním však v nejlepším přátelství žil a znaje jeho bídu, častěji i něco k jídlu mu poskytl. Byl to Emanuel Snášel, nynější probošt dubský na Hané. Toho roku 1883 bylo přijato do prvního ročníku bohosloví v Olomouci 60 bohoslovců z různých gymnasií mo-

býti spravedlivým. Literárním pokusům bohoslovců nebránil, pokud se uplatňovaly v tamní „Literární jednotě bohoslovců“ neb i v tehdejšíh kamenotiskovém časopise bohosloveckém „Museu“ a pokud jimi netrpělo povinné studium a příprava pro kněžské povolání. Psáti do novin nebo časopisů veřejných nebylo bohoslovcům výslovně zakázáno, ale zabýval-li se některý literárním zaměstnáním, ať četbou, ať psaním s větší zálibou než s předepsaným studiem bohovědy, bylo mu to v jeho neprospěch vytýkáno.

Proto takové pokusy literární děly se ponejvíce skrytě a samozřejmě pod nějakým pseudonymem, který jen důvěrným kolegům byl znám. Tou dobou byl v III. ročníku bohosloví též odchovanec olomouckého gymnasia Fr. S. Procházka, jenž uveřejňoval v „Museu“ a brněnském „Obzoru“ za redakce Vladimíra Šťastného své básně pode jménem Věnceslav Lipín, ale ještě téhož roku z bohosloví vystoupil a odešel do Prahy, kde napsal a pod svým pravým jménem uveřejnil řadu básnických prací; v II. ročníku byl tehdy jiný nadějný a nadaný bohoslovec Alexandr Krejčí, jenž psal i v III. a IV. ročníku dále pode jménem A. J. Dubec pěkné obrázky prózou do „Obzoru“ a do brněnské „Vesny“, vydávané profesorem Frant. Dlouhým, do „Vlasti“ v Praze, do „Zory“, do „Pozora“ a do „Nášince“, jež vydal knižně s názvy „Pod tichými krovky“ a „Přátelé světa“, potom delší historickou povídku „Ze zlatých dob Moravy.“ Dostudovav bohosloví odešel do Prahy na filosofickou fakultu, zemřel však záhy r. 1888 v Dubicku u Zábřeha.

Také František Zgoda počal již v druhém ročníku bohosloví psáti své první hanácké črty a povídky, z nichž prvá počala vycházeti v „Kroměřížských novinách“ dne 24. března 1885 s nadpisem: „Jak si strýček Škrtil vytančil nevěstu“. Podepsal tuto svou práci jménem K. Křen, to jest Kojetický Křen (dle svého rodiště Kojetína), tuto zkratku K. doplnil však některý sazeč v Karel a Křen k tomu mlčel, při čemž i zůstalo. R. 1886 uveřejnil v „Obzoru“ delší povídku „Rorát“, na níž se podepsal Fr. Valský dle ulice „Podvalí“, kde se narodil, ale tohoto jména pak už neužíval nikdy.

V bohosloví František Zgoda-Křen byl též členem „Literární jednoty bohoslovců“, ale činnosti v ní účastnil se málo, zabývá se raději psaním do novin, jsa odkázán sám na sebe a honorář sebe skrovnější byl mu vítán na nutné výdaje s knihami a šatstvem. Proto též přijal v druhém ročníku volbu do tak zvané „Korbony“, která mimo jiné obstarávala též a účtovala dodávku piva bohoslovcům nebo pro churavé vína a při jídle dovolenou jednu sklenici jim nalávala. Odtud nazýval se sám v žertu „pívalijánem“. Za práci s tím spojenou měli „korbonáři“ svůj hlt piva zadarmo a nějakou částku za výtěžku za pivo přídavkem. Tento „úřad“ zastával až do IV. ročníku.

Zgoda-Křen byl též členem kuřáckého spolku bohoslovců „Bosny“, který měl své sídlo v seminární zahradě v prostranné besídce, pojmenované tímto jménem po návratu některých vojinů-bohoslovců

po skončené okupaci Bosny a Hercegoviny. Němci v bohosloví měli zas pro sebe kuřácký spolek a svou besidku v zahradě, kde kouřili, nazvali „Das Reich“ (říše, již minili ovšem zahraniční říši velkoněmeckou).

Také jako zpěvák na kůru Zgoda v bohosloví se uplatňoval měl slušný hlas barytonový. Později, jsa již knězem, učil se hrát i harmonium a dovedl obstojně zahrát různé národní písně, které hrával se zálibou, aneb i některé jiné lehčí skladby.

Své povinnosti jako bohoslovec Zgoda konal svědomitě a též studiu bohosloví věnoval tolik pile, že vždy s dobrým prospěchem v zkouškách obstál.

Na den našich slovanských svatých věrověstů Cyrila a Metoděje 5. července 1887 byl Fr. Zgoda v Olomouci na kněze vysvěcen s padesáti jinými spoludruhy. Světitelem byl za nemoci kardinál Bedřich z Fürstenberků tehdejší světící biskup hrabě Gustav Berchtold-Tyssak.

Co všechno rozhodovalo o prvním působišti novokněží, těžko říci, ale zdá se, že byl to jednak zdravotní jejich stav, jednak i znalost druhého zemského jazyka, aspoň částečná. Fr. Zgoda poslán do německého městečka Koldštýna v drsné krajině horské na severní Moravě a s ním ještě jiní jeho druhové do téhož děkanátu koldštýnského: do Krumperku Cyprián Zavřel, jenž byl v bohosloví prefektem v nemocnici (dozorcem a ošetřovatelem), tedy sá zdravý muž, Ant. Klemm do Starého Města pod špičlickou Sněžku v bohosloví předseda německých kuřáků v „Reichu“, tedy za zdravý člověk a čtvrtým jsem byl já, bývalý knihovník Slovanské knihovny bohoslovecké, zvyklý knižnímu prachu, proto tedy rovněž zdravý a k tomu jako kroměřížský seminarista absolvent německého tamního gymnasia, v němčině oblomený, i byl jsem poslán do Hanušovic. Tak jsme se sešli všichni čtyři, sami bývali úředníci z bohosloví v tomtéž děkanátu. Jednoho sychravého dne počátku září šli jsme se představit na děkanský úřad do Koldštýna. Děkánem byl tam Fr. Meixner, statný, ač bělohavý muž šedesátiletý dle věku, rázovitá povaha německá, vtípná a bodrá zároveň. Přijal nás srdečně. Zgoda byl již jako druhý kaplan několik týdnů na farnosti nastěhován. Udělil nám různé pokyny pro začátek našeho kněžského působení, tážal se pan děkan, jak si hodláme vésti při cestách zaopatřování nemocných až udeří zima, která je v tomto kraji velice krutá a cesty v závějích kněžských často ani nelze najít.

My odpovídali, jak jsme byli v bohosloví poučeni a jak předpíjí kázati.

„A jak se chcete cestou chrániti proti zimě?“ tážal se pan děkan.

„Když bude třeba, obléceme na kleriku a rochetu zimní“, odpověděl jeden z nás.

„A co na hlavu?“

„Kvadrátek, když bude hodně zima.“

„Tak? Kvadrátek? Myslíte, že Pán Bůh nachází mladé kněze na silnici? Dvanáct let to trvalo než jste se stali kněžími a potřebujete se jenom jednou pořádně zachladit a můžete z toho mít třeba i smrt. To vám povídám, hleďte si na zimu zaopatřit nějaký kožík a beranici, a když pojedete k nemocnému, vlezete pěkně do kožíka a na hlavu si vezmete beranici, aby se vám nic nestalo. Když kněz onemocní, co si potom bez něho nemocní počnou? Tož tak, mladí velebníci, to jsem vám chtěl říci, abyste byli zde v horách na své zdraví opatrní!“

Farnost koldštýnská měla tehdy skoro tři tisíce duší; v Koldštýně samém čtyřtřídní škola, v přifařených desíti obcích a koloniích, z nichž některé byly až přes půl druhé hodiny cesty vzdáleny, šest škol přesporních, do nichž byla cesta po kopcích a horách hodně obtížná, zvláště v zimě. Hned první rok toho Zgoda zakusil plnou měrou. Již dvaadvacátého října psal mi do Hanušovic, kdež ostatně byly potíže s chůzí do některých škol jen o něco málo menší, takto:

„Přál bych Ti jednou jít se mnou do školy! Nacupal by ses pěkně hodinu i dvě až do alleluja, nohy ošoustal až po kolena a potom zalil celý Parnas. Nevím, neměl-li Čelakovský za ušima, když básnil: „Je to chůze na tom světě“ a nechtěl-li vlastně porovnat život našich kolégů na rovině s našim, říka:

• „Což je pánům, ti na voze sedí pěkně v suše,
katecheta však na horách v dešti, blátě kluše!“

Stoji to za přemýšlení.

Zima je už nyní u nás hanebná a sněhu plné hory.

Kolikrát jsem si povídal: Franto, kdybys tak měl jen chlup ze štětce fantazie Věvodovy, celý stoh papíru bys pomaloval samými obrázky zdejší krajiny.“ (Zgoda si mě totiž v žertu rád dobíral, že jsem psával verše.)

„Jdeš ráno do školy a nebe jasné a čisté jako kapsa horských kooperátorů, a jdeš ze školy a nebe opět jasné a čisté jako „viks“, a zařiči-li tak zeřírek od hor (a to ne vzácný host), myslíš, že

„svatý Michal trúbí trúbú:
vstaňte, hříšní, pojdte k súdu!“

Ale zato, když si tak po těch „svízelicích“ usedneš ve svém „salónu“, zapálíš fajku s blahým vědomím: Franto, udělalš svědomitě, co jsi mohl a jak jsi nejlépe uměl, tož všecy radostí světa nevyváží takové slasti...

Ostatně život je tu obstojný, zvláště sedíš-li doma...

Co vidět přijechám k Vám a tož přehlédnu herku či vlastně oře Tvé Múzy. Tobě je teď hej! Nejde-li to na Parnasu, pošli ji na výdělek, však při dráze, co se teď stává, s radostí by ji přijali.“

Tehdy se stavěla dráha z Hanušovic do Hlucholazů. Zkušenosti

z duchovní správy mezi dělnictvem u dráhy Křen využítkoval k řadě obrázků, jež nadepsal: „Ze života bílých otroků“, skupina I. „Ajznböňáci“ (železničáři). Vyšly r. 1890 pod společným názvem: „Obrazky ze života“ v Brně nákladem Benediktinské knihtiskárny ještě s jinými obrázky bílých otroků skupiny II. „Fabričtí“ a devíti různými povídkami a črtami z Hané.

Rok před tím, jsa ještě v Koldstýně, Křen sebral své první povídky a obrázky (1889) a vydal je ve dvou objemných svazcích, první o 477 stranách, druhý o 198 stranách rovněž v Benediktinské knihtiskárně s názvem: „Na té naší Hané“, jichžto tisk v sešitovém vydání potrvál až do r. 1895, když Křen byl již v Dubanech na Hané.

Že na těch německých horách nemohl nijak zdomácnět a že toužil neustále po rovině, sám syn roviny hanácké, není divu. Lid ten horský, dosti drsný jak ty hory samy, úplně jiné povahy než lid náš na Hané, pohlížel na českého kněze přec jen jaksi cize, takže bylo těžko k němu přilnouti a s ním se sblížit. Ústně i v dopisech Křen tuto svou touhu, s hor do roviny mezi svoje, dával najevo.

Dne 21. prosince 1888 mně napsal: „Nebude nám lépe, až, či dokud zpívati nebudeme dle 113. žalmu: In exitu cooperatum de montibus germanis, Josefi et Franci de populo barbaro, (přivítání kooperátorů s hor německých Josefa a France z národa barbarů), — „či po básnicku, až pěti budeme :

Ó hory, hory v mlhavé dáli,
jak často jsme tam ve sněhu stáli,
a v duši zmrzlí do školy se brali
a kapku potu s nosu utírali,
když do něho vítr horský pichl;
oči zvlhly, mokrá byl „šnuptychl“.

Můžeš nás mít oba pěkně rádo,
mizerné ty horské Eldorado.
Já jdu od vás tuze, tuze rád,
jak jdou rádi páni na rajch-srát.
Finis — ale ne Poloniae,
ani naší mizerie.

Man weiss oft nicht, was in einen Menschen steckt“ — (nevíme často, co v některém člověku vězí) — „říká náš ‚starý‘ — no a svět by roztáhl podivením hubu od ucha k uchu, kdyby věděl, jací ‚geniové‘ žijí v tom horském vzduchu.“

Jindy, 18. března 1889 píše mně opět a zase ve verších, což často rád dělával, ač jiné si proto dobíral :

„V Olomouci páni
jsou bez smilování —
nesejí, nežnou a žně mají přeci!
Nás pak na ty hory —
(z velké snad pokory)
zastrčili jako ptáky v klec.

Zahradník, vy páni,
při jara usmání
přesazuje moudře bylinec.
Dělejte tak taky,
k nám povznete zraky,
otevřte nám tuto horskou klec.

Co je po té kráse,
která v horách zdá se,
že je, když my tu a vy jste níž.
S jiných jste už sňali,
nám jste dál nést dali
Šimonu jak Cyrenskému kříž.

U vás již skřivánek
leje citů džbánec,
ale u nás, chudák, pohřbchu
píseň by chtěl pěti,
musil by seděti
u kamen v papučích, v kožichu.

Za té zimní sloty
trháme tu boty
a švec drží otevřenou dlaň.
Ptáci jsme my, páni,
ale oškubání,
máme my jen platit zdravím daň?

Jak v Egyptě Židé
sedíte vy, lidé,
tam dole u hraců, hrnečků.
Máte všeho dosti,
my však ani kosti,
šťáci? — olizanou vafečku!

Smilujte se, se, se,
zima námi třese,
drkotem se tře nám zub o zub;
neb na naši štáci
přijďte pro legraci,
zimou jak trám stvrdně vám váš chlup.

Svatý Josef tady,
sněhu plno všady,
fialka nám kvete — na nosích
a na líci růže.
Kéž nám Bůh pomůže,
zacpe díru, odkud zima, sněh!...

Čekám, ne-li teď, ergo v květnu, neb červnu „gisté“, že se na komando kancléřské svezeme oba na zadnicích svých naději někam níže mezi „lidi“! —

Ale ty naděje zůstávaly pořád nesplněny, proto Křen chtěl na to došlápnouti a zajel si do Olomouce, kde tehdy kancléř arcidiecése dr. Theodor Kohn, pozdější arcibiskup, měl od pana kardinála Fürstenberka svěřeno řízení osobních záležitostí kněžských a rozhodující slovo ve správě arcidiecése vůbec.

Píše mně Křen o této své cestě dne 3. června 1889: „Já jedu, ne-lekej se, dnes i. e. 3. června v pondělí ranním vlakem do Holomouca ku dru Kohnovi, jestli by jako ti páni neměli tam někde níže pro mne nějakou štaci.

Když jsem našemu starému o tom povídal a řekl mu, že každý touží po „svojině“, tu mi pravil, ovšem žertem, ale myslil to doopravdy: „Sie sind zu national und Dr. Kohn auch!“ — (Vy jste příliš národovcem a dr. Kohn také.) — „Tož tak: ti Germáni mohou býti napřed Tajtóny a pak teprve kněžími, a my čeští patří máme býti napřed kněžími (a to též jsme) a pak teprv — ne-nacionály; zkrátka: podle minění takových nacionálů, třebaš mají i různé tituly, má býti český kněz kovadlinou a německý kladivem! Pendrek! A až budu někde na české štaci, tož si zazpívám — jak to povídá Havlíček ve Křtu sv. Vladimíra: „Vzkažte panu Vladimíru, vzkažte jemu věru, že mu na tu čokoládu, že mu — — —

Neměj za zlé, že jsem tuto zabloudil do extrapoezie, ale Šamberk povídá, že jsou momenty v životě lidském zrovna nelidské a takový moment přitlačil k papíru trochu ostřeji pero.

Jak a co v Olomouci „u vrchnosti duchovní“ pořídím, napíšu ti, až přijedu.“

Tentokráté pochodil v Olomouci dobře. Byl přesazen do Duban u Prostějova, tedy na Hanou. Dne 2. července 1889 přijel na své nové působiště. Nepsal mi od té doby až teprv 4. prosince, kdy já byl již také z Hanušovic pryč, obdržev katechetické místo na nižší zemské reálce v Rýmařově, opět v kraji úplně německém. Píše takto:

„Že jsem se nepříjel do toho tajtánského Hannsdorfu rozloučit? Milá brachu, jak jsem dostal dekrét a aviso, že jsem přesazen,

zapomněl jsem samou, samou radostí na všechno a heslem mým bylo: jenom honem, honem s hor pryč! — —

Na té Haně je to, synku, jak v nebi na kraji, co se týká života. Lid dobrý a zbožný, kněze si jinak váží než ti Němci, společnost slušná, Prostějov od nás hodinu, Olomouc dvě hodiny, tož co si, duše má, žádáš více? A cesty do škol jak na dlaní a pak, co je hlavní věc, je člověk mezi svými, a věř mně, když jsem zde po první celebroval a slyšel po dvou letech v kostele zas český zpěv, bylo mně skoro do pláče."

V obrázku „S hor do roviny" Křen vyličil zevrubněji svou duševní náladu cestou s hor na Hanou. Předeslav Rubešovy verše:

„Již se sbírám, jak se sluší na muže:
kufr zavru, klíček vytáhnu . . ."

pokračuje: „Tak jsem si nedávno vzdychl, ale radostně, když jsem kolenem přitlačoval víko kufru, abych v něm uzamlk svých pět švestek a abych mohl ještě posledním pohledem dátí horám poslední a radostné s Bohem a Lebewohl. . .

Kdo bude po mně na horách dělati těm, již se čítají k čeledi mnohokopytníků, kdo bude po mně na horách ševcům dělati radost a rozedere každé dva měsíce boty chůzí přes hory a dolů k nemocným a do školy?

Kdo bude po mně sněhem brodit se až tam, kde už na hranici padá stín jednoho ze tří chlupů železného kancléře, kdo bude po mně sněhem se brodit dvě i přes dvě hodiny cesty, až mu i kapky potu na tváři mrznou a utvoří kolem tváře bolestný růženec? Aťto již ten či onen, Pán Bůh jej potěš a dej mu síly ku klopotné práci na horách, kde, jaká půda, takové i srdce. — A půda tam tvrdá a kamenitá . . .

A když jsem dojel na poslední stanici a vystoupil jako chudý student s kufříkem, přistoupili ke mně tři Hanáci.

A povídám: „Pochválen buď Ježíš Kristus! Jsem ten a ten. Čekáte snad na mne?" „Na věky amen! Čekáme tu na vás a vítáme vás k nám!"

Pozdravili jsme se srdečně po hanácku, posadili mne do „šézv", švihli do bujných koní hanáckých a jeli jsme krásnou rovinou naší krásné a požehnané Haně.

A dále u silnice stály školní děti, aby přivítaly kteréhosi nového „panáčka" a podaly mu kytici z kvítků pěkných a svěžích, jako to nebe hanácké a ty dětské tvářičky."

Pokračování.

Z LATINY PŘELOŽIL Dr. ALFRED FUCHS:
**BREVIARIUM ROMANUM. - ŘÍMSKÝ
 BREVIÁŘ.**

Z officia nově zavedeného svátku Krista Krále.

IN I. VESPERIS.

Te saeculorum Principem
 Te. Christe, Regem gentium,
 Te mentium, te cordium
 Unum fatemur arbitrum.

Scelesti turba clamitat:
 Regnare Christum nolumus!
 Te nos ovantes omnium
 Regem supremum dicimus.

O Christe Princeps Pacifer
 Mentis rebelles subjice
 Tuoque amore devios
 Ovile unum congrega.

Ad hoc cruent(a) ab arbore
 Pendens apertis brachiis
 Diraque fossus cuspidē
 Cor igne flagrans exhibes.

Ad hoc in aris abderis
 Vini dapisqu(e) imagine
 Fundens salutem filiis
 Transverberato pectore.

Te nationum presides
 Honore tollant publico
 Colant magistri, iudices,
 Leges et artes exprimant.

Submissa regum fulgeant
 Tibi dicat(a) insignia:
 Mitique sceptro patriam
 Domosque subde civium.

Jesu tibi sit gloria,
 Qui sceptrum munditemperas,
 Cum Patr(e) et almo Spiritu
 In sempiterna saecula. Amen.

K I. NEŠPORÁM.

My Tebe, Jenž jsi věků Král,
 o Kriste, Králem národů
 a myslí, srdcí vládcem všech,
 hle, vyznáváme jediným.

Nechť křičí zástup zločinný:
 My Krista Krále nechceme!
 My Tebe chceme slaviti,
 Tě zveme Králem nejvyšším.

Tys, Kriste, Vládce mironoš:
 O podrob myslí odbojné
 a Svoji láskou zbloudilé
 shromáždí v jeden ovčinec.

Vždyť proto s paží rozpiatou
 na zkrvavělém stromě pniš
 a tvrdým hrotem proboden
 planoucí duši vydechls!

Na všeho světa oltářích
 vína a krmě způsobou
 svým synům spásy vléváš dar
 ze zbičované hrudi své.

Kéž ti, kdož vládnou národům,
 tě v úctu vynesou veřejnou,
 kéž cti Tě soudce, učitel,
 kéž hlásá věda, umění!

Kéž Tobě zasvěcený znak
 je královský Ti podroben
 a mírným žezlem podrob vlast
 i všechny domy občanů.

Ježiši, buď Ti sláva, čest,
 jenž světa žezla řidiš sám,
 s Otcem i Duchem přesvatým
 po nehynoucí věků věk. Amen.

ADOLF RACEK.

Redaktorská činnost v *Rozvoji* Racka zklamala. Lutínov potěboval pro *Rozvoj* jméno známé silné osobnosti literární — pod svým jménem *Rozvoje* redigovati nemohl — ale takové dvě silné osobnosti nemohly se srovnati jen tak lehce. Racek nechtěl býti jen nastrčenou figurou, toužil po jisté samostatnosti ve vedení listu.

Srazili se hned při prvním čísle — Racka zlobilo nevěcné úvodní slovo Dostálovo — a vpašoval do feuilletonu téhož čísla jako program — křesťanský anarchismus. Lutínov se nad tím pohoršil a od té chvíle rozpory pokračovaly, až vyvrcholily odchodem Rackovým. Byl jsem tehdy právě první rok v theologii. Racek nás horlivě navštěvoval a doručoval nám osobně *Rozvoj*, jehož se zprvu odebtalo v bohosloví značný počet. Naznačoval mně své bolesti, že Lutínov chce míti z něho jen administrátora, že mu nepopřává mnoho iniciativy a t. d.

Ze zklamání z redaktorské činnosti vznikla sbírka *Srdcové esu*. Zdánlivě se v ní vrací k prvé tištěné sbírce *De profundis* — leč vnitřně jsou obě sbírky úplně rozdílny. V *De profundis* popření všeho zevnějšího, v *Srdcovém esu* naprosté popření všech běžných pojmů, obestíraných závoji kouzla od básníků a odhodnocení všech citových i myšlenkových valut poetických. A přece končí sbírka:

Dnes nevím, zdali katolictví,
— snad — jistě vím však, křesťanství,
jež s přírodou se cítí bratrem
a tuší boží otcetví.

A usmívá se, raduje se,
ví vše, se klidně sebe vzdá
a nepřítelstev zapomene,
žebrákům nohy umývá.

Ach, ano, ano, jak se těším
na dětské znova radosti
ty z květů, ženy, písní, slunce
a vynálezů, z mladosti.

Ach, spal již brzy, teď již, Kriste,
dnešního srdce mého rej
a přijď již brzy ke mně, Kriste,
svůj pokoj dej a požehnej.

Silným vlivem působil na Racka osobní styk s rafinovaným literárním gourmandem *Praskem* (nyní soudním radou) a geniálním tulákem a překladatelem *Gottwaldem*, (později švagrem básníkovým) a zajímavým státoprávním snilkem *Herlesem*, nenávidětcem filosofa *Masaryka*. Racek studoval společně s *Gottwaldem* *Mauthnerovu Filozofii řeči* a ujasnil si hudebný základ slova a tajemnou kletbu k mlčenlivosti, již cítil již dříve, chtěje se vymaniti z tajemného zarcarování kouzla obrazů slov a nevyhnutelnosti metaforického vyjadřování: Těto své snaze porozuměl teprve zcela později, až přišel do Prahy.

Citová náladová lyrika bez abstraktního motivu byla již dříve Rackovi cizí. Nyní se mu stala přímo protivnou a dával své nechtěný výraz v kritických poznámkách k novým knihám. Jediná citová

lyrika, která ho lákala, byla milostná. Vytvořiti v ní svoji *Šir haširim* dráždilo básníka eroticky založeného k novým a novým obměnám milostných básní, jichž předmětem byly často imaginární milenky, z nichž první byla Madonna *Bílých světel*. Nadosobní lyrika *Březinova*, tak blízká mysticismu, od něhož se chtěl odpoutati, nebyla tou myšlenkovou lyrikou, která *Rackovi* nejasně tanula na mysli. Našel ji až v německém přebásnění *Laotseova* Tao-te-kingu, jež si přebásnil do češtiny. Ohlas tohoto zadumání objevuje se později ve sbírce *U základů*.

Kouzlo *Hamsunovy* osobnosti bylo příčinou urychleného konfliktu mezi *Lutinovem* a *Rackem* — ovšem mimo naznačené již nedorozumění zásadní i formální. Kniha *Hamsunova Redaktor Lynga* jako by byla šita na olomoucké poměry. Boj proti *dr. Kohnovi* byl veden současně *Pozorem* i *Rozvojem*, kněžimi i laiky. Osoba *Kohna*, kněžského parvenu, byla mnohým lidem zajímavým psychologickým dokumentem jako konglomerát citu a račového procovství. Studie o *Hamsunovi*, psaná *Rackem*, ale *Gottwaldem* podepsaná, zavadala red. *Knechtlovi* podnět k invektivám proti *Rackovi*, jenž ostatně již z *Rozvoje* odcházel. Knechtl se totiž úplně stotožnil s figurou redaktora *Lynga* — stylisace ostatně byla úmyslně ve studii přiosťřena proti *Pozoru*. V Olomouci napsal skizzu k velkému studentskému románu, který se v *Ottově* nakladatelství ztratil.

Vliv *Praskův* na *Racka* spočíval v tom, že si náhle ujasnil nezřetelně vyjadřované perverse v české poesii, speciálně *Zeyerově*. *Zeyera* nemohl *Racek* nikdy chutnati. Vycítil záhy jeho povrchnost, jež je nejpatrnější na tom, že žádný symbol nelze u něho vydůsledniti na rozdíl od *Vrchlického*, u něhož pouze obrazy metafor slov někdy splývají.

Tak se probudila v zárodku již v *Rackovi* existující nechuť k typu básníka, jehož sám básník chtěl tragicky nemožné v sobě překonati. Z debat s *Herlesem* ujasnil si *Racek* nemožnost filosofického a politického altruismu a humanity (pro svoji osobu!) a jediný oprávněný patriotismus pole a hroudy.

Z Olomouce odchází *Racek* do *Praha* a záhy se uchyti v obchodní komoře. V Praze dochází k dokončení *Srdcového esa*, jež vydává *Herles*, nějaký čas za autora sbírky považovaný. *Herles* učinil ve sbírce bez *Rackova* vědomí několik zcela nepodstatných změn, které nepadají na váhu. *Racek* v této sbírce naprosto neuvědoměle vyjadřoval se expressionistickým tónem, tehdy naprosto neznámým v české poesii. Šlo mu jen o čin, zvláště když poznal v Praze literární společnost, ať literárních salonů nebo hospůdek u *Zlatého litru*, u *Petrků* nebo jinde. Šlo mu o čin, vyjádřiti odpor k typu literáta-básníka.

Žil jednou básník v malé zemi,
chtěl vytvořit kdes v kraji typ —
nač ten váš fanatický výraz,
nač skeptické: měl žiti líp? (Str. 30.)

Není téměř možno vymeziti, kde mluví básník za sebe, nebo za typ, ale přímo hysterické strhávání masky s herce básníka, jemuž nebylo lze upříti, že v pisateli se probouzí cosi, co přijde — uvedlo kritiku ve zmatek a bouři odporu i nadšení zároveň. A přece vysvětlení je prosté. A je naznačeno později ve sbírce *U základů* klidným již dvojverším: básník je vždy sentimentálním, zlým.

V *Srdcovém* *esu* proplétá se nutně osobní já s neosobním. Při dokončování knihy v Praze začal se Racek zabývat studiem sexuelních problémů a tak si ujasnil silný *živel femininní* v každém básníku. Fakt, jenž sice objasňuje, ale nevysvětluje a tvořivosti nepřipadá. U básníka nastává konstrukce bezděky — a možno *Racka* označiti i za předchůdce konstruktivistické poesie české. V *Srdcovém* *esu* prolíná se konstrukce vedle exprese:

Ne, ne, ne, ne, o vždyť to není pravda, Chci animální vyřikovat sílu,
vše pokus jen a konstrukce a efekt! být nechci počta, jen silný živočich!

Já nechci básně, já chci sílu, sílu, Bestii lidskou být vši životnosti v hrůze,
chci války, zápasy a pomsty, vzdory! v života krásě — Tam to není pravda!
(Str. 34)

Uskutečňuje svůj starý problém poesie očištěné od přítěže obrazů:

„O písne spontanní
bez metafor a tropů.“

Je tu sen neosobní lyriky:

„Já hledím v hvězdy, v nekonečnou modř
a slyším hudbu, ne nástrojů, ne, ne,
vzdálenou hudbu světů, světla, snů
a hledím vyjeven a skrčen, bázlivý
a hrozný, smutný skfek tušící bestie
mně ústa v křečích, v mukách rozsmeká,
řvu věčnou bázeň, ruce rozpřáhám
a dusím se a nezřím, neslyším,
jen rozplývám se ztrácejí své já
a volám, křičím, šeptám, blábolím
a vyji, sténám, úplm, žiji v tmách. (Str. 17.)

Je si však vědom chvílemi nemožnosti, vyjádřiti se bez nástrojů poesie, jež vědomě odhazuje. Odtud stesk:

Tajemství veliké
mé, kdo je uhodne
z mých čtenářů,
mé hříšné tajemství? (Str. 17.)

A nový zmatek a nové hledání a zase odpor k poesii dělané:

Blábolím verše pomaten,
já zas jen hledám, hledám jen. (Str. 14.)

Tušené přísti silné sociální poesie ozývá se ve verších:

Já nejsem mravný dost být luzy básníkem, těch čistých instinktů ... já nejsem čistý dost být luzy básníkem.	A chtěl a chtěl bych být a drze vyzpívat všech pudů nadání, jich zápasy, já chci být luzy básníkem. (Str. 15.)
---	--

Že nešlo jen o zmatenou knihu, je viděti dnes po letech v dramaticky dodnes živém symposionu, jenž končí valašským dialektem:

Hej, kdo nám co může za naše peníze ... Já půjdu, čas, dál vandrovat, svět široký, chcu všecko zvidět a k mamě vrátil bych sa rád!	A přijde-li kdo k Radhošću z vás, tož maměnků mně pozdravuj, ať mezi nás sa co chce stavjá, su, mamko moja, Honza tvůj! (Str. 46-48.)
---	--

V následující básni (str. 49), začínající slokou

Eh, jindy zase dokážeme,
že ovládneme feč a styl,
dnes dokázal jsem, že též trochu
jsem, řeknem, dekadentem byl ...

vysloven je problém básníka, o němž se bil *Racek* v *Srdcovém esu*.
Východisko naznačené (na str. 66) básní

„Je víra darem a já budu věřit,
já budu věřit, já se budu modlit ...“

vznívá dále v otčenáši básníkově (67)

Ach, otče náš, ach, otče náš, jenž v mojí ženě, i v mém děcku, v mém příteli i nepříteli i v zvířeti zde přebýváš!	Tvým chrámem klikatina ulic, svět, hory, řadra, samota, tvé vyzvání je život lásky, tvé jméno radost života!
---	---

A v závěrečné básni, již dříve citované, přímo vyvádí za ruku z labirintu svůj typ básníka v posledním čtyřverší:

Ach, spal již brzy, Kriste,
dnešního srdce mého rej,
a přijď již brzy ke mně, Kriste,
svůj pokoj dej a požehnej!

Pokračování.

POCHYBA.

I.

"Tož nepovolíš?" ptala se paní lesmistrová Hiršová dcery, která stála zamyšleně u okna.

"Ne, maminko, nemohl! Mám Ondřeje příliš ráda, a nic to platno není, co mi o něm vy a tatínek a všichni povídají. Ani pravda to není. Je hodný a budu s ním spokojena."

"Snad je hodný teď, chvíli, milá Štěpo, než tě dostane, ale potom, no, pomoz ti Pán Bůh! Výstrah nedbáš, poslechnout nechceš. Ale pamatuj si, Štěpo: Ani s jediným slovem nářku nesmíš přijít ke mně nebo k otci!"

Pohodila dcera hezkou hlavou:

"Ať, maminko; co si udělám, budu mít, však znám Ondřeje lépe než vy všichni."

"Ještě je čas, Štěpo, ještě dobře se rozmyslíš! A pamatuj si, že stojíš na kraji cestičky, která tě ve zkázu povede! Hraješ si lehkomyslně se životem a proto jej prohraješ! To už pro mou dceru nezbyl nikdo jiný, než Ondřej Zeman, za nímž letí nářek svedených dívek a žen? Stál o tebe lesní Gellar, chtěl tě sládek Býchora, vyšlapával cestičku od města kontrolor Žilka. Ale ty jako navzdory zalíbila sis v Ondřejovi. Pro to líčko jak malované, pro ty oči tak šalebné zapomínáš na jeho výstřední, divokou minulost; zapomínáš, že on ti určen nebyl, že má zcela jinde závazky, ale bránit ti, vím, nic by platno nebylo!"

"Není pravda, maminko, nemá žádných závazků. Řekl mi, že je to všechno lež a msta těch, které by ho chtěly přivábit k sobě; že bych přišla někdy naříkat, buďte, maminko, jista, že ne. Nebude také toho třeba. A tak abych zase šla. Vlak jede ve 2 hodiny. Ale na svatbu přijedete, ne? Aspoň abyste mi požehnání dali!"

Vcházející otec zaslechl poslední otázku a odpověděl:

"Na svatbu s Ondřejem ti, dceruško, nepříjedu, protože vyvolený tvého srdce o požehnání pro tebe ani pro sebe nestojí. On taky už „překonal předsudky" a je bezvřcem. To snad ani nevíš? Říkal mi pan farář, a máš na faru zajít!"

"Co bych tam, tatínku, dělala? Maminka toho nakázala už dost, teď kážete vy, nač ještě obtěžovat pana faráře? Je-li Ondřej bezvřcem, však se obrátí už k vůli mně. Nechcete-li nám požehnát, budiž, půjdem tedy bez toho požehnání."

Stáhla klobouček hlouběji do očí a natahovala nervosně ruku-vice. Shýbla se k matce:

"Tak s Bohem, maminko," a chtěla ji políbit.

Obě ruce matčiny vztáhly se po ni:

"Štěpko, ještě je čas! Rozmysli si to!"

„S Bohem, tatinku," schýlila se k ruce otcově. Dotkl se rty jejího čela:

„Ty vskutku půjdeš za Ondřeje Zemana?"

„Půjdu, tatinku!"

Sejmul jemně její ruku se svého ramene:

„Tož Bůh tě potom potěš, Štěpáno! My toho asi nedovedeme.

S Bohem!"

Štěpa rozhlédla se ještě jednou jizbou. U stolu obličej v ruce majíc složený, seděla maminka. Štkání hýbalo jí povadlou už hlavou. U okna stál tatínek. Skousnutými rty cukala bolest, ale jeho oči divaly se v kraj.

Zavřela tichounce dveře. Zdálo se jí, když červenou chodbou větvičkami poházenou šla, že slyší za sebou dvojí výkřik:

„Štěpko! Štěpo!"

Nic už jí zabránit nemohlo, aby slyšet chtěla, nemohla. Vyběhla z chodby do široké cesty, která jí otvírala nový svět, ten, v němž všechno musí jí vynahraditi Ondřej Zeman.

Štěpa Hiršová byla 20letá krasavice rusých vlasů a černých očí. Byla poštovní úřednicí v Praze a Ondřeje Zemana znala už od doby, kdy do měšťanky v městě chodila. Tenkrát už nosily starší spolužačky do školy jeho fotografie vystříhané ze sportovních listů.

I ona konečně zmocnila se jedné, na níž Ondřej s raketou v ruce usmíval se na všechny záhadným úsměvem. Vložila ji za obal učebnice, a zdálo se jí, že je nesmírně bohatá. Čas od času otvírala obal a dívala se do těch zvláštních očí, které podmaňovaly si na potkání všechny ženy.

Byla dítě ještě, 14 let, neznala života a jeho příbojů. Slyšela jen pořád: „Ondřej Zeman, dobyvatel, nikdo mu neodolá, vítězí jediným pohledem." V naivnosti dětského srdéčka svého radovala se z úspěchů, které on měl. Dívala se na něho jako na obrázek. Myslí si vždycky:

„Kdyby tak jen jedinkrát mne po hlavě pohladil tak jako maminka mi dělá."

Vychodila měšťanku, pak v Praze kurs, dostala místo, a láska ještě nedotkla se jejich skrání svým bílým křídlem, až když na dovolenou přijela a v městě potkala Ondřeje Zemana. Zatřepetaly se před ní chodníky, stromy i výkladní skříně, a ona viděla jen jeho podmaňující oči, líčka jako malovaná, bílou ruku, která v oblouku zdvihla se po klobouku a slyšela, jak řekl ohlížeje se po ní (šel ještě s dvěma):

„V jakou krasavici vyrostla Štěpka Hiršová!"

Přišla domů, našla starou učebnici, vybalila desky a dívala se dlouho v krásnou Ondřejovu tvář. Letěla láska kolem jejich otevřených oken v otevřené srdce. Zapadla v půdu nakypřenou, čerstvou, panenstvím vonící, a nebylo už žádné moci, která by ji ze srdce Štěpky mohla odehnat.

Potkali se po druhé, potkali se po třetí — to tenkrát šel za ní alejí

staletých lip a došel jí u dvou jeřábů, jež zdály se svítit na cestu červenými lampičkami. Přišel, viděl, zvítězil. Veliké oči krasavice Štěpky ztápěly se v jeho mámvých. Lahodná řeč jeho zachvátila její srdce. Do města šli už spolu.

A ještě téhož večera přispěchala paní berní domů k nim a zadýchaně vykládala:

„Paní lesmistrová, Ondřej Zeman páli za vaší dcerou. Snad byste toho nedovolila? Má on těžké závazky. Vždyť i naše Olga má od něho sliby písemné. Paní lesmistrová, snad byste nedovolili, aby vaše Štěpa ho uchvátila pro sebe? Je příliš mladá proti němu, k ničemu by to nebylo.“

V takových poměrech začala jejich známost.

A na to vzpomněla Štěpa dnes, kdy vyběhla z rodného domu. Vzpomněla i hrozného výstupu, který následoval po odchodu paní berní. Ale rázem přesunula vzpomínky na chvíli, v níž odcházela z rodné jizby. Už se blížila nádraží. Kdyby tak byla mohla podívat se jenom oknem na otce a matku!

Pláč, těžký pláč lámal se jejich tělem. Proti matce seděl otec. Ion měl teď hlavu skloněnou v ruce a štkal. Slzy protékající jeho rukama stékaly na jeho kolena. Hnědý křepelák, ležící dřív u jeho nohou, postavil se na zadní a olizoval jeho velké prsty. Lesmistrova ruka sjela po hlavě psově. Vrtěl se a čenich zabořoval do kabátu pánova. Lesmistr utřel slzy, spolkl bolest:

„Maminko, neplač! Štěpka prohrává život, ale my jsme dělali, co jsme mohli. Až ji život zkruší, zaklepá na naše dveře, ale maminko, slyšíš? Ty se neotevrou! Půjde k oltáři bez našeho požehnání, vidíš, maminko, nestojí už o nás. Ale až přijde, a ona přijde s duší zlomenou, tenkrát neotevřeš, rozumíš?“ A oba dívali se oknem plným bazalek cestou k nádraží a oba provázeli jedinou dceru do tmy, v níž svévolně šla.

Na nádraží čekala Štěpa ještě půl hodiny. Stiskla rty a zavírala oči, a přece ještě defilovaly před ní události od chvíle, kdy tenkrát paní berní od nich odešla.

Jako dnes by to bylo, viděla otce rozezleného jako nikdy před tím, ale často potom. Dvě léta trvalo, než poznali rodiče, že ji marně brání. Dvě leta o své dovolené stýkala se s Ondřejem, ale právě tak jako ostatní, a přece poznala, že jeho oči jinak zahoří, když mluví s ní. Posílal jí žhavé listy, v nichž ji zapřísahal svou láskou, v níž svíjel se před ní v jediné touze vyvábit ji na jediné setkání v Praze, „aby mohl všechno lépe ji říci než dopisem“.

Váhala, toužila, přemýšlela, až mu napsala:

„Budu Vás čekat toho a toho dne na Wilsonově nádraží o 10 hod. dopoledne.“

Přišel. V očích hrál mu vítězstvím. Nechtěl přece ničeho jiného, než tuto krasavici získat na chvíli. Dráždil ho její klid, kterým odpovídala na horké jeho listy, líbila se mu čerstvá, zvláštní její krása — musí ji mít, musí ji dobýt. Co by to bylo, aby on, který podroboval

si ženy jediným pohledem očí jako uhrančivých, ležících pod obocím zcela srostlým, nezvítězil!

Přijel, a rozumělo se u něho samo sebou, že Štěpa bude jeho, že zažije s ní pár krásných chvil, které po případě mohou se opakovat v podbrdských lesích.

Přijel a zapomněl, že čeká naň děvče zcela jiného druhu než ty, které dosud potkával a které čekaly na kývnutí jeho ruky a šly za ním poslušně, kam chtěl. Za Štěpou stálo neporušené její panenství jako štít, který bezpečně odrazí jeho útoky. Její divčí stud, nejlepší její ochránce, který nedovolí, aby dotknul se jediného jejího prstu jinak než v srdečném podání ruky na uvítanou.

Přijel, a jakmile se podíval v její oči, ta tam byla odvaha, s kterou do Prahy jel. Poznal hned, že marně by chtěl určovat, kam teď. Byl však tak chytrý, že nedal toho na sobě znát. Vešla s ním do nádražní restaurace.

„Máme dvě hodiny času,“ řekl, „povíme si tedy, čeho je třeba, aby bylo jasno mezi námi.“

Podivno! On, který bral všechny ženy na lehkou váhu, on, je muž neodolalý často ani ženy vázané přísahou k jiným mužům, podrobil se Štěpě úplně. Mohlo-li by se u jeho přece jen zcela pokazeného, povrchního srdce mluvit o hlubším citu, pak to bylo právě před Štěpou. Cítil najednou, že když nemůže Štěpa být epizodou v jeho životě, že může a musí být jeho ženou. Její věno je dost velké, aby zajistilo jim, kdyby do Prahy do banky žádal, radostný, veselý život.

Choval se korektně, a Štěpa viděla v něm souhrn všech dobrých vlastností. Milovala ho nesmírně. Nevěřila nikomu, když o něm slychala strašné ty řeči. Byla přesvědčena, že jen závist diktuje ty listy, které ji o něm povídaly.

A brzo po té setkané v nádražní čekárně, kdy řekl ji s celou opravdovostí, jaké byl schopen:

„Musíte být mou, a já přijdu o vás říci vašim rodičům,“ odjela domů a klidně, jako by se jednalo o věc zcela hotovou, vyložila jim, že co nejdřív vezme si Ondřeje Zemana. A zase byl výstup hrozný, v němž otec už skoro kletbu měl na jazyku, v němž matka ruce spínala, ale Štěpa nepovolila.

„Vždyť ten člověk není ani zdrav,“ křičel otec. „Z hýření tuberkule dostal, to vědí všichni, jen ty ne. Jsi hluchá a slepá, jdeš svévolně vstříc svoji záhubě.“

Usmála se:

„Není nemocen, je zdrav, tatínku, nic mu není! A mám ho ráda tolik, že od něho neustoupím!“

Ještě několikrát dojela než přestaly křiky, které konec konců nic platny nebyly.

A dnes šla se zeptat, dají-li ji požehnání. A šla z rodného domu pokleslá, protože musila si přiznat, že skoro smrtelně zraňuje ty, kteří chtěli, aby cesta její byla rovná a veselá. Vzpomněla na Ondřeje,

na jeho zvroucnělá slova, jimiž podmanil si její duši. Rodiče se myšl, ona jde do štěstí.

A její rodiče v té chvíli pozvedli zmučené hlavy z dlaní a stýkali si znovu:

„Máme než ji, a máme ji do toho, co na ni čeká, bez posily křížku pustit?“

„Ne, tatínku, my na tu svatbu pojedeme; my jí na čelo křížek uděláme.“

„Pojedem, maminko, pojedem!“

II.

Takové sychravé ráno vstalo, ráno jednoho z posledních zářivých dnů, ale takové teskné, uplakané. Mžilo, a nad Prahou válela se šedavá mlha jako ohromné rance plné smutku, jako rance, které poslal podzim jako svoje zavazadla dřív než přijde sám.

V Mostecké ulici oblékala se Štěpa Hiršová do šedivých, střízlivých šatů. Její oči byly až nepřírozeně veliké jako podmalované hlubokými, černými kruhy. Nespala celou noc. Přece jen bolelo ji, že nikdo z jejich nepřijde, aby ji požehnal. Nespala také proto, že první pochyba o dokonalosti Ondřejově zasadila se do její duše. To od chvíle, kdy se ptala Ondřeje přímo:

„Jak se to mohlo stát, že tys, hochu, od víry odpadl? Jak bychom mohli na faru? Jak bychom mohli mít v kostele svatbu?“

Zapálil se až po srostlé obočí:

„To se dá napravit, Štěpo! To víš, tenkrát po převratu se myslelo, že katolíci budou mučení pro víru, a potom z naší kanceláře šéf odpadl; mohlo by mi to vadit v postupu, jsem myslil.“

Napravil to, ale Štěpa v skrytu srdce nemohla za nic si srovnat pomyslení, že někdo může odhodit víru, aby jí za chvíli zase hledal a přijímal. Polovička nimbu, kterým opředla Ondřejovu hlavu, zhasla, a ta druhá polovička ukazovala takové nějaké trhliny. Ale teď už neustoupil! Pro posměch leda!

Oblékala se; petrolejová lampa mdle svítila. Do očí mocí tlačila se vlaha. V sedm hodin přijede pro ni Ondřej. Ó kdyby byla věděla, že katolíci budou mučeni pro víru, a potom z naší kanceláře šéf odpadl; mohlo by mi to vadit v postupu, jsem myslil.“

Kolik hodin proklečela na oblázkové dlažbě ve skaleckém kostelíku, kolik hodin prosila a vzývala milosrdenství Boží, jen aby Bůh jí vyslyšel a Ondřeje jí dal. A zdálo se jí vždycky, že ty všechny její modlitby odrážejí se o sluch Boha bez výsledku. Necítila klidu, když z dlažby vstávala, necítila ulehčení, ba zdálo se jí spíš, že Kristus ze svatostánku jí praví:

„Modlíš se, prosíš, na dobrý úmysl mši sv. sloužit dáváš, ale ani jednou neslyšel jsem z tvých úst: „Jak chceš Ty, Bože můj!“ Odevzdanost do vůle moji ti chybí. Chceš si vymodlit toho, který ti

nebyl souzen, pokoušíš Boha, či snad jen proto, abys tedy si vymodlila svoje neštěstí?"

Tak se jí to zdálo, ale dál ruce spínala, dál se modlila, o Ondřeje prosila, až to vypadalo už jako rouhání, když volala:

"Ať tedy vymodlím si neštěstí, jen když to bude s ním!"

Vymodlila si ho. Dnes půjde s ním k oltáři. A srdce její jaksi úzkostlivě se ptalo:

"S tím půjdeš, který dovedl viru odhodit a který zvedl ji až tentokrát, kdy bezpečně věděl, že dal ti otec tvoje věno ve spořitelních knížkách, a že jinak by si ho nevzala?"

Zaháněla těžké myšlenky. Jaká to bude divná svatba! Takové teskné ráno, až se otrásla chladem.

K sedmé přijel Ondřej. Bledost tváří a nevyspalost svedl na noc, kterou prý celou probděl v myšlenkách na ni. Ale musil si dávat dobrý pozor, aby nesklouzl mu se rtů hvizdavě lascivní popěvek některé z odrhovaček, které zpívaly holky v baru.

Hlava mu trochu treštila. Bylo moc vína, a rozkoše víc než dost. Musil přece uctít pochovávající svobodu. A jak ještě opar prohýřené noci z něho nevyvanul, objal Štěpu kolem hrdla a chtěl ji libat.

Odrhla jeho ruce:

"V téhle chvíli, Ondřeji, na libání myslíš?"

A do jejího srdce zakousla se pochyba o jeho dokonalosti ještě ostřejší. Ondřej nevrle natahoval rukavice:

"Toté upejpání," myslil si v duchu. Zívnuv, vzpomněl si na sumičku, kterou Štěpa v knížkách dostala, a usmál se v myšlenkách.

"Až dojdou, však staří zase dají! Ale proklaté drazě zakupují ctnost své nevěsty. Celou svou svobodu, no, však cesta manželství mnoho má postranních cestiček, záleží jen na tom, umět v tom chodit. Jen aby Štěpa nemyslila, že sňatkem s ní uzavře se mi svět se všemi jeho radostmi! Tím budou sladší, že teď budou zakázané!"

Zakašlal silně. "Proklaté plíce," zahovořil, "časem to zlobí, že by člověk skoro měl strach." A opatrně sbalil šátek, který zabarvil se několika kapkami krve.

Už chtěli vyjit, když zaklepání je zadrželo. Vešli Hiršovi.

Štěpa se k nim rozběhla, Ondřej rozpačité zůstal stát u okna. Věděl, že on je tím nejméně vítaným zetěm.

"Jdeme ti křížek na cestu do života udělat," řekla matka.

"Aby ti Pán Bůh jen dobré dal!" podotkl otec.

"Ondřejovi také," zašeptala Štěpa. A Hiršovi studeně dotkli se zběžně čela Zemanova.

Ten měl tisíc chutí dát se do smíchu, ale vzpomněl si, že ta ruka, která ho křížkem znamenala, je táž, která dala Štěpě pěkné věno. Potlačil smích a mlčel.

Rozhlédla se matka kolem, jak by vtisknout si chtěla navždycky do paměti okolí, v němž dávala Štěpě požehnání.

"A zase půjdeme, maminko," podotkl otec. "Do kostela zajedeme a potom hned domů."

Vyšli. Štěpa držela se stolu a promluvit nemohla. Odcházeli po schodech, když vzkřikla:

„Maminko, tatínku!“ právě tak zoufale, jako tenkrát zavolali oni za ní: „Štěpo, Štěpo!“

Ona tenkrát neslyšela, oni dnes také ne.

„Nač tyhle scény?“ ptal se Ondřej. „Jdeš přece za mne dobrovolně.“

Ale protože neměl ještě peněz v rukou a visel značnou částkou u kamaráda, který ho na účet věna jeho nevěsty včera založil, znal za dobré projevit trochu něhy:

„Štěpo, vždyť se máme tolik rád! A dokážeme rodičům, že ne ve mně mylili. Pojď, miláčku, už půjdeme!“

Zjasnila tvář a dala se jím vésti se schodů.

Šla pevně kostelem, klekla a odpovídala knězi jasným hlasem, který zachvěl se jen nepatrně tenkrát, když se zadívala na oltář Panny Marie Sněžné a kdy byla si skoro zcela jista, že slyší i v úchem hraní varhan, i v hlasu knězově, i ve svém vlastním ještě jiný hlas, který jako ozvě hlasu svátostného Spasitele ve skaleckém kostelíku jí pravil:

„Vymodlila sis Ondřeje. Ale souzen ti nebyl!“

III.

Manželství Štěpy s Ondřejem začalo velice smutně.

Jakmile z kostela přišli, Zeman ulehl, a dostavilo se prudké chrlení krve. Lékař pokrčil rameny, když odcházel, a Štěpa celá vyděšená se ho ptala v předsíni, co je?

„Podle pravdy,“ řekl lékař, „špatné je to! Máte dost síly, milostpaní, abych vám řekl plnou pravdu?“

Zafala bílé prsty.

„Mám dost síly a prosím, řekněte mi všechno!“

„Váš muž, milostpaní, má zdraví zcela podryté. Hřích mládí se mstí. Je vysílen, a k tomu se přidaly tuberkule. Už nevstane. Jak dlouho bude trpět, ví jen Bůh. Snad rok, snad pět, ale chodit už nebude.“

Ondřej bílý jak ta poduška ležel bez hnutí na loži. Snad spal, snad přemýšlel. Skláněla se nad ním krásná hlava Štěpky, ale ona se ani nepohnul. Sedla tedy k jeho loži, pendlovky vytukávaly monotónně stopu času.

Na stole svítila kytice posledních růží, jež ráno nesla si Štěpa k oltáři. Její ruce se sepjaly k modlitbě. Ale už to nebyla taková modlitba, která splyvala s jejich rtů tam ve skaleckém kostelíku. Dnes to byla modlitba pokorná, bez revolty, s odevzdáním se do vůle Boží.

Tady na dosah ruky ležel její vymodlený Ondřej. Ulehl dřív, než mohl zahořet jeho políbení na jejich rtech. Snad to byla i únavou minulé, prohýřené noci, jež přidala se k váze jeho ochuravění, že tak tvrdě spal. Tak začínala její svatební noc.

Asi o 11 se probudil. Nemohl hned pochopit, kde je, že je v novém bytu, který Štěpa našla na Karlově náměstí. Díval se vytržštěně kolem Štěpa se k němu naklonila:

„Jak je ti, Ondřeji, duše moje? Bylo ti špatně, seslábl jsi, ale zas bude lepší.“

Bůh ví, že nedovedla se vpravit do vřelejšího tónu. Pořád stála před ní diagnosa lékaře: „Hřích mládí, vysilení.“

A on, jak by zaplašit chtěl slabost, která ho přemohla, vztýčil se na loži:

„To je přechodné, Štěpo, mnoho jsem trpěl, než jsem tě dostal, teď se to ukázalo. Ale už je mi lépe. Pojď ke mně blíž!“ Ale jak se chtěl posadit, znovu krev zabarvila jeho rty; červenala se na bílých perinách, odcházela životodárná, aby se vystřídala smrtelnou bledostí.

Držela Štěpa v bílých rukou jeho chorou hlavu; donesla čerstvé polštáře i perinu, přecpatrně je vyměnila s těmi, na nichž svítila Ondřejova krev, položila ho zlehka jako malé dítě, a on znovu usinal.

Stahovala potřísněné povlaky, namácela je v čistou vodu, a znova odcházela k Ondřejovi, který dostával horečku. Přikládala na jeho čelo ledové obklady, a ruce její byly plny horkých slz.

Měl tedy tatínek pravdu. Byl skutečně Ondřej nemocen a těžce nemocen. Vymodlila si ho. Nebyl jí souzen, ale Bůh snad proto ji ho dal, aby jí ukázal, že není vždycky dobře, když vyslyší úpěnlivé prosby, že On sám nejlépe ví, komu co dáti má.

Leží tu v těžkém, horečném spánku. Jeho okoralé rty otvírají se aby žalovaly, aby žalovaly na sebe. Tenkrát kus po kuse dovidala se Štěpa hříchy minulosti Ondřejovy. A byly to samé ženy, které volaly se suchých rtů jejího muže o smilování. Ženy jim svedené, jím klamané, ženy mající právo na jeho jméno, na jeho lásku.

Ve dvou nocích dověděla se Štěpa tolik o Ondřejovi z jeho vlastních úst, že vráska vryla se mezi jasné oči, že zestaralo její srdce o řadu let. Uvěřila, že ještě víc je pravda, než řekli jí rodiče a známí. Než její hrdost nedovolila jí, aby se přiznala k tomu, že dopustila se největšího omylu v životě. Navždy byla spjata s tím, který roznášel svou lásku po ženách jako motýl po květinách. Uzavřela tu bolest v srdce svoje a nikomu nikdy o ní neřekla.

Pomalu se Ondřeji ulevovalo. Už se mohl na loži posadit. Tvář jeho však byla strhaná a bílá, jeho ruce se chvěly, takže ho Štěpa krmit musila. To už se zima přelomila, a první záblesky jara smýkaly se vzduchem. Tenkrát dovolil lékař první, aby Ondřej vyšel, a Štěpě řekl:

„Má ještě trochu síly; víc, než jsem myslel. Ještě časem bude přecházet, ale jen proto, aby tím dříve ulehl nadobro. Nikdy však nedojde k tomu, aby učinil vás svou ženou. Na to není ani pomyslení. Dítě z těchto poměrů vzešlé bylo by vám bolestným utrpením pro celý život. A jemu by taková chvíle mohla být koncem.“

Vyšel tedy Ondřej jednou rukou opíraje se o hůl, druhou o Štěpu. Stín to byl bývalého dobyvatele, který vlekl se sadem na Karlově náměstí. Po malé půlhodině vraceli se zpět. Štěpa, která teprve začala dýchat ruch velkoměsta, a Ondřej skoro k smrti zmámen.

Štěpa přes všechny poznané pravdy ze života Ondřejova měla ho přece ráda. Tím radši, že byl tak zcela odkázán na její péči. Jak domů přišli, usedl ztěžka na pohovku, ale jeho lačné ruce vztahovaly se po ní žádostivě. Kolik tu musila mít síly, aby dovedla dokonce obejít tu chvíli, ale jen proto, aby neuspíšila jeho konec.

Vyčítal jí krutými slovy, ale za malou chvíli dřímал. Uložila ho opatrně, a jak oči otevřel, donesla mu večeři. Pojedl a řekl:

„Však zase budu silnější, a potom mi, Štěpko, neuklouzneš jako dnes!“ A zase spal. A zase prolamovalo se jarní slunce pučícími stromy. A zase teplý, touhy plný vzduch voněl šírem. *Dokončení.*

ALOIS ST. NOVÁK:
PUKLÝ ZVON.

Pukl jim zvon a zmírajícím zněním
chraptěl hlas chodbou kláštera,
jž bral se život unavený bděním
do ticha cely za šera,
když rekviem za sebe dočet' mnich
a v hórách nočních chór, žalm, brevír ztich'.

Již dlouhé věky sloužil mnichů sboru,
k modlitbě volal, k práci zas.
Ti pělí Tvůrci chválu do úmoru,
až jednou jasný zvonu hlas
ochraptěl v „Deprofundis“ —

Mnichů zpěv

oněměl hrůzou —

V tom je Boží hněv!

Volal bratr Narcis, prst zdvih' ku vyznání
a přede všemi v hrud' se bil —
Opat jej zvedl, jeho ku vyzvání
svůj smrtelný hřích vyzradil:

„Já z lože ráno ihned nepovstal
a na budící zvon jsem zareptal,
aby mu spadlo srdce, nebo aby pukl,
já si přál.“

Z MEDITACÍ SAMOTÁŘOVÝCH.

In memoriam E. K.

Buď jak buď — všeliké vzpomínání přináší s sebou smutek. Je to jasné a je to prosté jako motiv pohádky pro děti. Vzpomínáme-li na doby zlé, prožíváme trpkost jejich poznovu. Vzpomínáme-li na doby dobré, ach Bože můj, jaká to lítost, jaký to stesk, že tyto doby zašly, že utonuly ve vodách minulosti, a že se nikdy nebudou opakovati. Jaké hoře z toho! Jaký smutek!

A přece vzpomínám —

Vzpomínám sladkých dní, kdy jsem byl dítětem, které miluje rybníky, řeky, staré vrby, louky... Jako bych dnes to viděl: starý mlýn, mlýnská strouha, vrby; a já, dítě, běžím loukou a trhám květi. Kytka zářících kopretin mi svítí v ruce. A nade mnou modré nebe, tak modré, jako nikdy už potom. Tak jasné a daleké a usměvavé, jako by zpívalo. A malý bílý oblak zvolna plyne... Houf dětí běží pod vrbami podle strouhy; a vyskají... Noční tmy jsem se, myslím, tehdy bál; ale její krásu a velebnost jsem pociťoval tak hluboce! Někdy jsem se díval na hvězdy a poslouchal šumot řeky. Bylo to velmi prosté a velmi krásné...

S Bohem, nebe, tak modré už nebudeš nikdy!

S Bohem, louky, takovou vůni nebudete vydechovat už nikdy!

S Bohem, staré schody naší pudy, vás jsem tolik měl rád!

S Bohem, zahrado, která bylas v mém dětství tak tajemně sladká!

S Bohem, dávné časy, s Bohem! Neboť nevrátíte se nikdy a smutek z toho zabolí ve vzpomínce vždycky. Tím více zabolí, čím vzpomínka přinese sladší obraz váš...

*

Na tento kopec vystupuji vždy rád —

Je porostlý místy lesy. Jsou to vlastně dva kopce, dva nepatrné hrboleky na této obrovské zemi. Ač vlastně země není ani obrovská ani nepatrná v poměru k nekonečnu. Kdyby byla stotisíckrát větší, nežli je, byla by v poměru k nekonečnému vesmíru zase stejně veliká jako zrnko máku. V tomto poměru lze o zemi říci toliko, že *existuje*, ale o velikosti je škoda úvah a slov, neboť není taková ani onaká. Země *je*. Je-li ohromná, pak je jen relativně ohromná, třeba v poměru k tobě, můj kopečku. Stoupám vzhůru lesem, který zarostl tvůj hrbol. Strmá cesta. Jakýsi smutek bloudí tímto listnatým lesem. Jsem již hodně vysoko, přede mnou běží zajíc a na vršku už prozařuje světlo polí a luk, které se vinou po druhé straně vzhůru. Konec stoupání. Vlevo cesta podle lesa, jímž jsem prošel. Pak rozhled po širém kraji... Vsi, městečko, moře polí. Kostelní vížky vykukují nad stáda chalup. Opět stoupání vzhůru k druhému hrbolu

návrsí. Jehličnaté lesíky a pak — — hluboká propast: je to skalní lom vápencový. Skála je vylámána v podkovitém tvaru. Stojím u vrcholu tohoto přibližného úhlu. Dělníci trhají kámen výbušnou látkou.

Je večer. Dělníci se rozcházejí... V dále věže kostela nedalekého městečka... Zvoní se večerní „Angelus“. Sepjaté ruce lidu se pozdvihují s klesajícím šerem k Příčině všeho bytí. Všichni však nevidí Boha stejně. V té malé chatce na tomto kopci, která tamhle vyčuhuje z oasy jedlí, představují si snad Boha jako dobrého páca krále, který je vrchností přísnou, ale který se dá uprosit. A vy, starý, vážný a zamklý pane faráři z městečka v tichém údolí, vidíte Ho snad bez jasnosti představ, vidíte Ho však víc citem, chápete nekonečnost prostoru a nekonečnost času a nekonečnost Boží slávy a marnost všeho hmotného. Snad někdy večer, dumavý kněze, přicházíte též sem na tento kopec, opředený šerým mysteriem, do něhož je zakleto trochu ozvěny nekonečna, snad sem též přicházíte a pozvedáte hlavu vzhůru, ač víte, že Bůh není pouze nahoře, že je stejně zde, že stojí u vás, že se dotýká vaší ruky; že proniká vaši ruku, vaši hlavu, vaše srdce... A snad v pozdním večerním šeru přicházíte do této samoty nad skalou a modlíte se breviář. A když vůni jehličnatého háje sestupujete od skalisk dolů, snad už svítí hvězdy a vy sívšité ve zpěvu dalekých jejich světél andělské apoteosy, slyšíte, vidíte, cítíte, milujete Hospodina. Onť nemluví řečí úst, mluví vznešeněji, čistěji, tajemněji...

Ach! tak jsem se zamyslíl, a už vskutku se snesl večer a není daleko do svitu hvězd.

Dobrou noc, má horo, má skálo, můj lese!

Obcházm skalní lom... Druhým jehličnatým lesíkem sestupuji dolů...

A když jsem sestoupil dolů, rozzářila se nade mnou první hvězda...

Opozdivší se pastýř vracel se luční cestou ke vsi. A zpíval —

*

Ne, stále se nelze, můj Bože, smířiti s tím, že by ta dobrá duše měla býti oddělena od těla, a že by toto tělo mělo být navždy uloženo do temnot země! Zdá se, že před nepatrnou chvílíkou stála iste tady, tichá babičko, tady vedle mne. Stříbrné vlasy s rovnou stezičkou uprostřed, moudré oči, červené rty. Ano, červené rty. Vzpomínám, jak kdysi, když jsem ještě byl dítětem, zahleděla iste se na moje rty. — „Máš červená ústa tak jako já. Takoví lidé prý bývají dlouho na světě,“ řekla babička a políbila mne. Byla, díky Tobě, Bože, dosti dlouho na tomto světě, ale mně se to zdá ještě málo! Vzdávám se Tvému rozkazu, ale nemohu zdržeti slz. Neboť dobrého člověka se nelze nasytiti nikdy, s dobrým a milovaným člověkem se nelze nám loučiti jinak než těžce.

Hle, zase vzpomínky se svými bolestmi: Kvetoucí zahrada a já kráčíme my dva. Zpívají ptáci a já předcítám jakousi baladickou

novelu Paula Ernsta. Jdeme zvolna. Přicházíme k staré besídce zahradní a usedáme na lávku. Dočetl jsem a moje dobrá posluchačka hluboce vdechla jarní vzduch: „Jak je na světě krásně! A přece — musíme odtud jít!“

Můj Bože! dej se jí procházeti krásnějšími zahradami než byla tato...!

*

Rainer Maria Rilke, onen příjemný básník lahodných „Povídek o Pánu Bohu“, mluví na jedné stránce své knihy o tom, jak lidé *zazdili Pána Boha do nebe*. A vskutku, rozhlédněte se vůkol a popalte na dnešní lid, který prchá Bohu a zanechává Boha ve strašné dálce: Zapomíná si uvědomovati tak přemnohý dnes, že Ty, Bože, nejsi ulryt a vzdálen, ale že jsi zde *mezi námi*..., že jsi u nás a v nás! A že Syn Tvůj bude s námi „po všechny dny až do skonání světa“.

Pochopení smyslu přívlastku „všudypřítomnosti Boží“ jest příliš zmáhající a marnou prací pro naše konečné smysly. Proto sláva absolutna ohromuje, a jest se jí *pokorně vzdáti*...

Ó, zbořme zdi, jimiž jsme zakryli, obkličili a sobě zastřeli Boha!
Ó, zbořme vše *v sobě*, čím jsme Ho zazdili do dalekých končin!
Ó, nechme Boha přijíti *k sobě a do srdci svých!*...

OTTO F. BABLER:

PRACOVNÍKŮM HMOTY.

Mějte každý nerv i smysl bdělý,
by vám při snování velkých plánů
také naše zpěvy v uchu zněly.

Snad vám vnuknem cestu do krajiny
široširých, nedotčených lánů,
kam by nezaved' vás vůdce jiný.

Snad vám v poušti ukážeme místa,
kde z pod písku, jenž jít nezakalí,
živým proudem teče voda čistá.

Snad též (písni nebo pouhým jménem)
něčemu, co už jste vykonali,
pravý cíl a význam připomenem!

ŠIMON STYLITA.

Román z doby kněžského rozvratu.

VII.

Zmírnil bezděky krok, když se před ním rozjasnilo v odpoledním slunci široké údolí jako rozevřená dlaň štědrého Boha. Kolika takovými místy dnes projel! Všude táž sytá zeleň lesů a luk. Klikaté pruhy potoků vroubených nachýlenými vrby, jako by se tam omládlé stařenky shlížely v čistých plošinkách zrcadel a šeptaly si žádumčivě o pomějivé kráse tváře a neproniknutelné hloubce očí, jež tolik viděly. Všude šumí voda a zpívají ptáci, všude voní vzduch dokvétajícími lipami, všude se plahočí lidské postavy po žlutých pásech polí — a přece zde je vše jaksi jinačí. I ty porostlé stráně a vyčnívající z nich šedé skály — jak ses tu kdysi bál jítí samoten! — hledí na tebe důvěrněji, jako by odložily strašidelnou masku, a stero hlasů odevšad tě vítá:

„Tak konečně zase jednou domů, hochu?“

P. Šimon se skoro stydí. Cítí, že výčitka je přece jen trochu oprávněna. A přiznává si nyní, že to nebyla jen zaměstnanost, která ho zdržovala celý rok od cesty domů: nespěchal, protože ho zde už nic nelákalo. Odcizil se. A přišel-li z domova list psaný obyčejně mladší sestrou, otevíral jej vždy s obavou...

Ani ve věčřejším náhlém rozhodnutí nebylo nějaké upřímně. z nitra tryskající touhy. Byl to spíše jen okamžitý nápad, že v tom vířivém kolotání citů a rozporů, v jakém se octl poslední týden, objeví v domově pevný bod, jehož se bude moci zachytiti. Uteče duševnímu zmatku, vytrhne se z prostředí, jež ho již nesnesitelně tísní, a připne se zase více k těm, s nimiž jej pojí aspoň přirozené pouto krve.

Ještě když ráno spěchal k vlaku a s návrší objal naposled pohledem Kamenici, zachvěl se radostí: připadal si jako Odysseus, jenž přchá ze zajetí Kalypsy a vrací se na svou Itaku...

Teď ji máš před sebou. Nevidíš sice ještě kouře nad rodnou vesnicí, přilísputou jako vlašťovčí hnízdo v kotlině za strání, ale do čistého vzduchu strmí jako vztýčené prsty neviditelné ruky vrcholky stihlých topolů, snad věčně posýchající a věčně každým jarem se obrozující. A za nimi táhnou se již pásy polí, kterým jsi říkal vždycky „naše“. Několik bílých, červených i tmavých bodů se tam pohybuje jako kostky na šachovnici. Jsou to lidé — a kdyby sis nebyl už dávno pokazil čtením a psaním zrak, snad bys rozeznal v těch fígurkách sestru, bratra, švagrovou, snad i matku. A snad by tě pak i přemohla chut rozběhnout se k nim, shodit černý tísnivý kabát a dát se s nimi do selské práce, jako ještě před pěti lety.

Bože, před pěti lety!

Bylo tehdy také zle v ovzduší prosyceném předzvěstmi hrozící války. Bratr Jan sledoval s horečnou nedočkavostí zprávy v novinách, proklínal válku a předpovídal, že bude povolán mezi prvními. Pak prožili několik dní úzkostí, kdy už to bylo jisto. Poslední večer před sv. Annou chodili spolu po této cestě, oba rozechvěni a jaksi důvěrně sblížení, jako nikdy dříve. A někde v těchto místech svěřil tehdy Janovi, co mu již několik dní svíralo duši: Nepůjde dále na studie, zůstane doma a bude místo něho pracovat při hospodářství...

Jak sebou tehdy Jan trhl! Jak mu v šeru zaplály oči, když se vpily do tvé tváře! Jeho selsky sobecká duše byla si patrně hned vědoma, že pochopila vlastní důvody tvého nenadálého rozhodnutí, neboť ústa hovořila pak s jakýmsi novým, tvrdě výsměšným přízvukem.

„Nemluv hlouposti, Simone! Utíkat před seminářem právě v době, kdy tam budeš bezpečně schován před vojnou! Pamatuj, že tě čeká na jaře odvod! A ostatně není to k smíchu: Ty a sedlák? Knížky a pero, to byla od malíčka celá tvá práce...”

„Pomáhal jsem přece o prázdninách ve žních...”

„Víc jen z dlouhé chvíle a pro zdraví — sám jsi to vždycky říkal, když tě maminka zaháněla s pole, aby sis nepodral bílých prstů. Chtěla z tebe mít panáčka. A myslíš, že by teď svolila, abys zůstal doma při sedlačině? Teď, kdy stáls tolik peněz a dál to bude skoro zadarmo? Ale hlavně: co budeš dělat, až se vrátím z vojny? Máš to tak jisté, že mě tam nějaká kulka trefí zrovna do hlavy nebo do srdce a že ti udělám místo na našem statku? A už snad myslíš také na ženění, a proto nechceš být panáčkem?...”

V Janově smíchu zněl již netajeně zlobný i potměšilý tón. A přimhouřené oči jako by dopovídaly: Vidíme svatoušku! Jak mu přišla vojna vhod! A na mě se div nehoršil, když jsem si někdy zažertoval trochu bujněji s děvčaty...

Odmítl rázně oboje bratrovo podezření. A mohl tak učinit s dobrým svědomím: po statku nijak netoužil a to ostatní? Byl tehdy přesvědčen, že období vnitřních náboženských a mravních zápasů prožil již na gymnasiu a vyšel z něho, jak sám myslel, vítězně: zachoval si víru i čisté srdce. Domníval se tehdy, že to stačí, aby mohl klidně vzít na sebe i těžké jeho stavu, v němž by ho tak ráda viděla matka a v němž konečně i sám spatřoval vždy vrchol idealismu.

Být sedlákem — to byl opravdu jen takový exotický, okamžitý nápad, vyvolaný horečkou válečných příprav a obavami, že churavý otec nestačí k vedení velkého hospodářství. Když se potom Jan zmínil o tom doma, sestry se daly přes vážnost chvíle do smíchu, matka se zle zamračila a jen otec, dobrák, poznamenal;

„Nechce-li se ti jít do semináře, jen to řekni zavčas! Nemůžeme tě přece nutit. A je lepší rozhodnout se hned teď, než až bude pozdě a dělat pak nějakou ostudu! Taky by ses doma uživil a vpravil se i do sedlačiny — však nikdo neví, jak dlouho ta nešťastná vojna se potáhne a kdo se z ní vrátí...”

„To by tak scházelo!” vybuchla konečně matka podrážděně. „A ty

mu, hloupému, ještě rad! Jako byste oba rozumu pozbyli. Na to studoval osm let, aby nakonec byl sedlákem? Oči sis knížkami pokazil a ruce máš — jen se na ně podívej, a podívej se na Jenika! A když se Jeník vrátí z vojny, půjdeš bezpochyby někam za pacholka!" Zasmála se tvrdě, ale pak se mu najednou zadívala přísně do očí: „Nebo ti snad popletla hlavu nějaká fiflena? ...“

Odpověděl jako prve bratrovi.

„Však tě bych oči vyškrabala!“ zahrozila ještě k oknu otevřenému do teplé červencové noci, ale uklidnila se. Věřila mu, a více se o věci nemluvalo.

Věřila, ale nepochopila.

Otrásl se, jako by od řeky zavanul mrazivý chlad. UVědomil si pojednou jasně, že sem jede nadarmo. Otcovy dobré oči zavřely se navždy, a matka by ho nepochopila, kdyby se jí svěřil se svými bolestmi. Dnes není sice již selkou, ale na svém vynuceném výměnku ztwardla ještě více. Ztroskotaly její sny, jež vyrostly zvláště bujně za války. Musila se vzdáti hospodářství, jež se tehdy stávalo zlatým dolem a slibovalo učiniti ze tří dcer bohaté nevěsty. Jan, který se vrátil už po roce jako lehký invalida s pohmožděnou levou rukou a dovedl se všelijakým způsobem uchrániti od další vojenské služby, pochopil dobu a překazil matčiny plány: oženil se rychle s dcerou domkáře, proti níž matka nejvíce brojila. Neprinesla na statek skoro nic, jen pilné ruce, umíněnou hlavu a ostrý jazyk.

Brzy vypukly spory. Takové všední venkovské spory o trochu vlády v domě, o nějaké ostřejší slovo nebo nevlnidný pohled. Ale jak to otráví život!

Miasmy této otravy zalétaly až k tobě do Kamenice: a ty, blábový, jsi včera, ba ještě dnes doufal, že tu najdeš pevný bod ve svém zmatku. Svou Itaku. A na ní utvrdíš zase svůj sloup, který se tak nebezpečně zaklklal ...

*

Opravdu, domov nestal se P. Šimonovi Itakou. A sloup, zdálo se, zachvěl se ještě povážlivěji.

Vstoupil do rodného statku, kde znal dříve každý kámen a každý kolík, a přece sevřel jej takový divný pocit již od okamžiku, kdy někde v koutě pod kůlnou zaštěkal nepřátelsky pes, jako by upozorňoval na podezřelého cizince. V odpověď zabučela jen teskně kráva v pootevřeném chlévě a na prahu sině zasvitily zelenavé oči černé kočky. Chtěl ji pohladit, ale již prchala před ním na půdu.

Je to, cizinče, opravdu teprve rok, co jsi odešel z domu?

Stlumlí mimoděk krok a otevřel tiše dveře výměniční světničky. Matka seděla sama u okna nad nějakým vyšíváním. Vytréštila náhle oči, jako by uviděla náhle ducha ...

„Ty — Šimone — jsi už tady?“ zakoktala skoro, když se sklónila, aby ji políbila těžkou, žilnatou ruku. Odtáhla ji prudce a zahleděla se naň tak cize a přísně, že se až zarazil.

„Stalo se něco, maminko?“ Teprve teď si všiml čela zbrázděného vráskami a očí zarudlých od pláče.

Vstala beze slova, vytáhla z police nějaký dopis a mlčky mu jej podala. Mrtvým tichem zněl jen nepřijemný bzukot much u stropu a tikot starých hodin ukrytých někde za skříní.

Trvalo několik okamžiků, než dovedl rozeznati první písmena listu psaného zřejmě ženskou rukou a skropeného na několika místech slzami. Jsou to slzy matky, jejíž přísné oči cítí stále upřený na sebe? Či snad dokazuje jimi anonymní pisatelka z Kamenice pravdu svých žalob a stesků, jak poznamenává hned na počátku, že sahá k peru jen nerada a se slzami křesťanské litosti v očích?

Zdalo se mu nyní, že začíná lépe chápati ono ticho, jež zavládlo po osudném cyrilometodějském svátku v Kamenici. „Zbožné duše“, jak se samy jmenují v dopise, volí novou cestu: útočí na matčino srdce. Je to přece její syn, který dělá takovou hanbu kněžskému stavu a celé církvi, když se skoro veřejně milkuje, chce se snad i ženit, chodí do pokrokářské společnosti a slouží docela českou mši... Ať tedy přijede a napomene ho jako matka, dokud není pozdě, jinak budou nuceny podati o tom zprávu samému biskupu. Pak bude ovšem s hanbou zbaven kněžství a zavřen do kláštera, neuteče-li spíše sám s nějakou...

„Je to pravda?“ zabořily se ještě hlouběji do jeho nitra přísné matčiny oči, když zrudlý v obličejí skládal dopis.

Snažil se jí vysvětliti celou věc. Mluvil mnoho, ale v jeho dlouhé obhajobě nebylo již patrné oně přesvědčivé síly, jaká vanula z krátkého prohlášení před pěti lety. Cítil sám, že matky neupokojil. Tehdy ho nepochopila, ale uvěřila; dnes mu ani nevěří...

Napětí posledních hodin sice zvolna povoluje, ale přísně chladné oči zalévají se slzami a z ustrašené duše vyráží již nahromaděný proud výčitek podložených domněnkou, že tu po jejím boku na staré babiččině truhle sedí syn, jenž ji tak zklamal. Syn, na němž stavěla tolik nadějí svého nepřiliš radostného života a ještě smutnějšího stáří. Snila již o tiché, pokojné faře, kde bude hospodařit s dcerami, kde bude moci každý den do kostela a nebude se musit otravovati stále peklem, jaké má zde... A o to všechno připraví ji nějaká beztak světem prohnaná ženská, která mu pomátla rozum a dovedla využítkovati jeho dobroty... Byla na něj vždycky tak pyšná, celá dědina ji záviděla toho štěstí, že má syna knězem — teď se jí každý jen vysměje a bude ji přát té hanby... Ano, to je pro matku největší hanba, mít za syna zkaženého kněze...

P. Šimon neodvažuje se již matce odporovati. Ví ze zkušenosti, že by jí jen podráždil. A co by pomohlo dokazovati jí nyní, že fara, po které touží jako po zaslíbené zemi klidného odpočinku po dlouhém životním plahočení, jest ještě tak daleko, tak nedozírně daleko? Deset, patnáct i více let čekají obyčejní kaplani na knížecím patronátě kamenickém, než mají naději na nejmenší, k tomu německou farku... A uvěřila by, kdyby jí řekl, že ani na těch velkých farách

nevládne všude pokoj a ráj, o jakém sní vzdálený pozorovatel, že leckde znají i bídu a nouzi a jinam zase že zaletí nejednou špinavé vlny lidské zloby a špatnosti ... ?

Zaslouží si opravdu ve stáří klidného odpočinku, ale což jen proto chtěla jej mítí knězem? A teď ji nejvíce snad bolí, že se jí lidé v dědině budou smát a jí přát světské hanby. Skutečně, jen té světské hanby se bojí a jen na sebe myslí ...

„Jsi nevděčný a nespravedlivý, Šimone!“ lekl se sám svých myšlenek a začal zase vnímati matčin hlas.

„Kněží se nemají ženit, to je starý a svatý, odkáživa to bylo, a zvláště ne takoví, kteří mají matku a sestry. Však kdybys dostal takovou dračicu jako Jan, viděl bys, jak by i s tebou točila ...“

Vzpomínka na Jana jest jako klín, jímž prorazen otvor nevyčerpateľnému zdroji matčiných bolestí a věčných žalob. Slzy v jejich očích již oschly jako stopy jarního deště, když zasvitne slunce, zastřený prve hlas zní ostře jako rány bičem — a P. Šimonovi se zdá, že je v něm i jakási radost, když vypravuje, jak Jan nedávno zkrotil svou nadmiru žárlivou ženu; přistihla ho ve stodole, utekla k rodičům, ale málo si vyvzdorovala: včera se sama vrátila, zamračená, ale krotká ...

„Neměl to dělat, ale kterému pak mužskému se nepříhodí něco podobného? A zvláště když se ženské samy na něj věsí, jako na Jana. Nebude už jinačí, dokud se nevybouří. Je to v rodě ...“

Zarazila se a začala hned o jiných svárech v domácnosti mladých. Neposlouchal již. Zachytil se posledních slov: jak hleděl na anonymní list ve svých rukou, napadlo jej pojednou, že matčina nedokonalá věta jest jakýmsi klíčem k tomu všemu, co dalo u něho podnět k tomuto listu; že snad vysvětluje, co i jemu bylo záhadou ...

Jest přece bratrem Janovým. Táž krev proudí v jejich žilách. A snad z očí, snad z celého těla vyzařují mu tytéž sklony, jež silnějšího, robustnějšího Jana ženou do tmavých zákoutí hájů a stodol ...

Bleskem vybavila se mu v mysli scéna z dnešní cesty. Seděl vedle nějaké městsky oděné dámy. Nebylo mu do řeči a nevšímal si ji. Začala sama hovor, všední, nezajímavý, jak hovoří ve vlacích lidé, které přivedla k sobě na chvíli náhoda. A přece její černé smělé oči přitáhly několikrát jeho pohled. Přibývalo cestujících, uhýbal v tísni, pokud mohl, ale brzy ucítil její rámě na svém ... Tenkou letní látkou pronikaly a přelývaly se vlny živočišného tepla. Ba když se jednu chvíli v nějaké lesní soutěsce zatmělo ve vlaku, ucítil náhle, že se pritiskly na okamžik na jeho ruku i měkké žhavé prsty ...

Byl to jen ostych před lidmi, že nestrhl prudce ruku, že nezměnil svůdnici přísným pohledem, aby jí zašla chuť pokoušet, neb aspoň že nevstal a neodešel jinam? Tak se mu tehdy zdálo, ale teď ví, že to byla i jakási nízká, pudová síla, jež jej držela na místě, třebaže krev se hnala do tváře ... Ve větším městečku před Brnem dáma vystupovala a zapomněla na lavici kabelku. Zapomněla? Ne — i to

bylo jistě vypočítáno. Chopil se kabelky a běžel s ní na peron. Šla mu již naproti a jak s díkem brala kabelku, stiskla mu ruku a vpusťla do ní malý lísteček.

Proč ho zase hned nezahladil? Proč jej zmáčkl v dlaní, zneklidněn obavou, že to zpozorovali lidé ve vlaku? Proč jej pak nenápadně schoval do kapsy, několikrát si naň vzpomněl cestou a sáhl po něm zvědavě hned při zastávce v Brně?

Několik slov tužkou narychlo napsaných patrně ve chvíli, kdy si krátce před vystoupením z vlaku vyšla na chodbu k oknu a probírala se v zápisníku: „Velebný pane, mohla bych vás někdy vidět? Může to být v Brně? Marie Režná v R. č. 215.“

Hřích nepotřebuje více slov. Zvláště chce-li jíti dávno vyšlapanou cestou.

Bylo ti, jako by tě někdo na veřejné ulici šlehl bičem zrovna po tváři.

Teď to, pravda, již chápeš. Jsi sám vinen. Odvážila by se něčeho podobného ona neznámá, kdyby vedle ní seděl — neříkám světec — ale aspoň opravdový, pevný charakterní muž? Přirozeným pudem ženy, zbystřeným snad sterou zkušeností, vycítila v tobě na první pohled mravního slabocha. Ubohého tvora, jež rozechvěje první teplý dotek zralého ženského těla. Ba snad i lačného lehkomyslníka, s nímž možno hned po nahodilém setkání ve vlaku zapléstati nitky milostných dobrodružství . . .

Neodstrašil ji tvůj černý šat, třebaš kryje dle předpisu kolena. Nezachránil tě od úkladů kolárek ani tonsura. Tvé nitro je patrně zkaženo a jím šíříš kolem sebe záhadné fluidum zla. Jsi přece bratrem Janovým. A matka sama o něm řekla před chvílkou: Nebude už jiná, je to v rodě . . .

Věř, nevěř v dědičnost, ale je jisto, že jsi slaboch. Lámeš svá předsevzetí jako křehký březový proutek. Staviš vysoké hradby ideálů, ale vypouštíš hned zadními podloudnými vchody úhlavního nepřítele . . .

A může býti takový slaboch knězem? Může zastávat se zdarem úrad, nad nějž není na zemi vyššího a zodpovědnějšího? Jak o něm hovořili světci! Jak jsi ještě před rokem o něm rozjímal a snil! Druhý Kristus! Sůl země! Světlo světa! A hle! První ženská ruka zakryla blikající světýlko tvé ctnosti. Sůl vyvětrala a změkla a nedodává již chuti ani těm několika zbožným duším v Kamenici. A čím budeš za rok, za deset let? Roztrhals dnes lístek zvoucí k dostaveníčku — ale což pronesou-li podobně pozvání ve vhodnější chvíli jiná ústa a s nimi zahovoří sladkou svou mluvou dobré modré oči?

Hleď, ani matka ti nevěří! Ví, žeš bratrem Janovým . . . Jej skoro omlouvá, ale tebe odsoudí. A tím přísněji, že je tvou matkou a že zboříš její sobecký sen. Kdybys nebyl knězem . . .

„Co je ti, Simone,“ všimla si konečně matka, že neposlouchá.

Ne, neměl ani teď síly upřímně se jí svěřiti. Rozhovořil se o všedních věcech, dotazoval se na novinky v obci — a byl rád, že aspoň tímto líčeným zájmem oklamal trochu matčinu starostlivost, odvrátil

jeji pozornost od sebe a překlenul poněkud přehradu, která vyrostla mezi nimi.

*

Cítil ji také ve styku s ostatními domácími. Přišli večer s pole, zpocení a uprášeni, plní únavy a snad ještě více jakési vnitřní nespokojenosti.

Opravdu, není radosti v této rodině: smrtí otcovou přetřhlo se poslední pouto, příchodem ženy Janovy nastal již zjevný rozklad. Jan je dobrý hospodář, podnikavý a rázný, práce na statku jde přesně dle plánu, v domácnosti všude viděti blahobyt, jakého tu spíše nebývalo — a přece tu něco schází. Všichni hledí na sebe nedůvěřivě, ba podezřívavě. A když tě nyní vítají, zjevně překvapení nenadálou návštěvou, cítíš v každém slově i pohledu ostych i jakousi závist, tak dobře ti známou již z dob, kdy jsi přijížděl domů na prázdniny a bylo již jisto, že zůstaneš „pánem“. Bohoslovecký kolářek jen zvýšil hradbu odcizení — ani matka nevěděla zprvu, má-li ti ještě tykat, a všelijak to obcházel. A nyní kněžství — toť již celá hora a řeka, jež tě odděluje od nich . . .

Bratr Jan, zdá se, ještě nejsnáze je přechází. Je po večeři trochu rozjařen pozitivem rybízovým vínem a polichocen chválou, kterou P. Šimon byl nucen dle pravdy vzdáti různým jeho opravám v hospodářství i v zahradě. Hovoří živě, směje se a žertuje s malou baculatou Mařenkou, jako by chtěl ukázati, že poměry v rodině nejsou tak černé, jak to asi líčila matka. A když mladá žena chodí dále zamlklá a zamračená, začíná dělati vtipy o domácích bouřkách, které aspoň pročistí vzduch, třebaš se mračna obyčejně ještě dlouho honí po obloze.

„Však to taky zkusíš, až se oženíš,“ obrací se se smíchem k P. Šimonovi. „Všechny ženské jsou po této stránce z jednoho těsta a učily se o manželství bezpochyby z jednoho slabikáře. Či se to učí v katechismu? To si tu svou nastávající připrav hned s počátku trochu lip, aby ji nenapadlo při první bouřce utíkat . . .“

„Jak to tak, prosím tě, mluvíš?“

„No, jen se nedělej svatým! Víme, co psali mamince z Kamenice, a víme, co se píše stále v novinách. Nedávno mluvil o tom náš farář veřejně na schůzi . . . Ale tady naše ženské by jistě víc zajímalo, kterou a jakou sis vybral. Podívej se, jak na tebe koukají! Ženatyho panáčka jistě ještě neviděly . . .“

Pokusil se vyložit krátce věc — více sestra a švagrové než bratři. Věřily, nevěřily? — kdož vidí do duše takových zamlklých ženských bytostí? Jan se však usmíval dále svým trochu cynickým, trochu pohrdavým úsměvem sebevědomého zbohatlého sedláka, žijícího duševně z moudrosti novin a schůzí . . .

Na tento úsměv myslil P. Šimon ještě pozdě večer, když se převracoval na lůžku ve své bývalé podkrovní světničce. Nemohl usnout. Dojmy celého dne zmítaly se mu hlavou jako ty stromy v zahradě

kde prudká vichřice ohlašovala blízkou bouří. Hleděl otevřeným oknem do jejich změti, naslouchal nárazům větví a šelestu padajícího ovoce i úzkostlivým výkřikům ze sna vyděšeného ptactva...

Vstal a jak se vyhnul z okna, zahlédl dole tmavou postavu Janovu: obchází stodolu, přesvědčuje se, je-li všechno uzavřeno a bezpečno, tamhle pod starou rozložitou jabloní postavuje znovu skácenou podpěru a nyní zrovna pod oknem sbírá se země dvě ptáčka sražená vichřicí z hnízda, prohlíží je opatrně a hladí, jako by konejšil jejich bolest...

P. Šimon vzpomněl si na Janův hovor a úsměv při večeři — a bylo mu náhle čehosi nesmírně líto.

Hle — myslil si — vylétli jsme přece z jednoho hnízda, žili jsme řadu let stejným hrám i prvními pracím, krájeli jsme chléb z téhož bochníku a pili vodu z téže studny — a teď jaká propast mezi námi! Jaká propast! Je skutečně mé povolání onou řekou, která ji vyhloubila? ... Bleskem, jenž rozráží hnízda a ostře odděluje od sebe dva světy?

A přece jsem vždycky chtěl ne dělit, ale spojovat! Býti mostem a ne dravým proudem! Sluncem a ne bleskem!

Náhle šlehla mu myslí vzpomínka na dnešní zahanbující scénu ve vlaku. A současně vybavilo se mu vše, o čem přemýšlel prve u matky.

„Ubožáku!“ usmál se hoře zavíraje okno. — Zase začínáš blouznit a hrát si s velkými i otřelými příklady! Nejsi a nebudeš bleskem ani sluncem! Sotva blikáš jako matný plamének olejové lampičky, jenž se uhybá pod slabým závanem večerního větříku a zhasne při první bouři. Pohled ven, tam vidíš sílu!

Západní obloha rozněcovala se již plameny ohnivých blesků: obrovská výheň, jež oslepuje zrak a za níž bezděky tušíš nekonečné množství věčně pracujících rukou. A ani se nedivíš, že vyschlá, žárem horkých letních dnů popraskaná okna podkrovní světničky chvějí se úzkostně jako zesláblé oči stařenky, vyděšené předtuchou blízké smrti.

A přece ještě slyšel, jak dole u statku bouchly hlučně domovní dveře a zarachotil klíč. Jan jde domů. Táž střecha je kryje v bouři — dvě ptáčka vypadlá z hnízda.

VIII.

Zůstal doma jen dva dny. Nezdržovali ho děle, když poukazoval, že by jim tu jen překážel v nejpilnějších zních.

„Máš pravdu,“ řekla mu i matka, když mu před odchodem podle svého zvyku zehnal čelo svěcenou vodou. „U nás je teď málo radosti. Musíš také za svým povoláním, a to je svaté. Jen pamatuj, co jsem ti předevčírem povídala. Varuj se známostí se ženskými. Každá, která se k panáčkovi příliš točí, smejšlí o něho a myslí sama na sebe. Jenom matka a sestra myslí to s ním upřímně. Viš dobře, cos na sebe vzal. Tolik jich to před tebou překonalo a byli při tom ode

všech ctění a vážení, tož to překonáš taky. Nevyhledávej všelijakých novot, po kterých obyčejně nic není, jak to vidíme u sedláků a vsády. Staří nebyli taky hloupi a rozuměli něčemu líp než vy mladí. A byli při tom spokojenější. Tak jen poslouchej zase, Šimonku, pana biskupa a děkana, však je taky starý, a hleď vyjít po dobrém se slečnou, vyhov jí, když je tak zvláštní a mistrná, na tom taky moc záleží, aby byl pokoj v domě. Měj už s těmi starými lidmi svatou trpělivost a s dětmi ve škole taky, já dobře vím, jak je to teď všechno pokažené a rozpustilé. A buď hodný, abys dostal brzo faru a vysvobodil nás z tohoto očiště. Budu se za tebe modlit . . ."

Matka napomínala ho podobně již před rokem, když odjížděl z domu. Ale tehdy bylo to jen všeobecné a jaksi slavnostní: dnes znělo všechno určitěji a oba si rozuměli. Trebas nebyl zvyklý již od malička na nějaké něžnosti ve styku s rodiči a rozloučení po prázdninách s nezbytným kropením svčcenou vodou pokládal dříve více za nutnou formalitu, dnes se hnulo něco hlouběji v jeho srdci a když se sklonil k drsné matčině ruce, aby ji políbil, ukápla mu na ni slza.

Nesliboval, a matka si také více nežádala: byla přesvědčena, že vykonala svou povinnost. Slza v oku synově je matce nejlepším zadostučiněním a nejkrásnějším slibem.

A přece i slzy často klamou. Zvláště toho, kdo nedovede nahlédnouti do hlubin srdce.

P. Šimon usedl v koutku jen řídce obsazeného vozu a nevšímal si svého většinou německy hovořícího okolí. Hleděl na protější návrší s bílým kostelem uprostřed, kde včera i dnes ráno sloužil, kde před rokem slavil i svou primici. Po boku, odděleno širokým pásem ovocných zahrad, zelená se svatě pole s několika řadami prostých křížů i polopohanských mohyl. Pod jedním z křížů spí už druhý rok milá hlava otcova, ta, po níž zdědil oči, tvář a celou povahu, snad dobrou, ale měkkou, s některými přednostmi, ale i slabostmi a chybami. Bůh ji odpust! Lidé většinou odpustili, zapomněli na chyby a při pohřbu říkali snad všichni: Byl to dobrý člověk. Ještě v loni při primici naň vzpomínali: Škoda, že se nedočkal tohoto dne! Jakou by měl radost! Však v životě, chudák, neměl jich mnoho . . .

Dobrý člověk! Nejvyšší lidské uznání, jakého se ti může dostat — po smrti. A kdyby tento dobrý člověk dnes vstal a viděl do tvého srdce, kdyby viděl lépe než matka zaujatá více starostí o sebe a své dcery, neřekl by něco podobného jako tehdy po maturitě? „Lépe odejít, chlapče, spíš než bude pozdě, než uděláš ostudu svému stavu i nám a obci . . .“

Lépe odejít zavčas . . . Kde ještě slyšel nedávno tato slova? Ano, včera tamhle na faře, jež zvolna již mizí v dálce a zdá se teď malou pevností strmicí nad městečkem jako zbytek zaslých dob. Zašel tam po mši sv. na snídani a dostal se brzy do diskuse o reformních otázkách se svým bývalým učitelem. Ohnivě výmluvný a temperamentní řečník, jenž dovedl dříve na schůzích strhovat za

sebou davy, stejně jako vydráždit z klidu nejusedlejšího ideového odpůrce, stal se nyní vášnivým mluvčím a obětavým bojovníkem za neiradikálnější reformní požadavky.

P. Šimon vzpomínal v duchu mimoděk dra Sehnala a všeho, co věděl o osudech reformního hnutí — proto se již ani nedivil, že myšlenky, pro něž před nějakou dobou sám hořel a bojoval, pronášeny nyní prudce útočným způsobem známými rty, nechávaly jej chladným. Ba více: cítil, že jej začínají chvilami až pobuřovati k odporu a podněcovati k pochybnostem i námitkám.

Ale v jedné věci se na konec shodli: prohrálo-li reformní hnutí svou věc, zbývá pro kněze jen dilemma: buď vzít na sebe opravdu celou tíhu těžkého úřadu se všemi osobními důsledky nebo raději — zavčas odejít k jinému povolání!

A teď je právě nejvhodnější doba, kdy bude možno dosáhnouti vyplnění aspoň tohoto nejskromnějšího požadavku, s nímž souhlasí i konservativní směry: přechod k jinému povolání bez tíživých následků církevních trestů. Tak ubude v církvi nespokojenosti i pohoršení a nebudou se zbytečně rozmnožovati řady nejurputnějších nepřátel v podobě bývalých kněží: nebude nových Svozilů, Roučků, Dlouhých...

„Aut Cesar — aut nihil!“ volal v jakémisi prorockém hněvu na svůj věk mladistvě dosud vypadající kněz. „Už je nejvyšší čas: sekera jest už přiložena ke kořeni stromů. Ať tedy každý strom, který nenese ovoce dobrého, jest vyťat! Ať se vezme opravdu věječka do ruky povolanych a vyčistí humno...“

P. Šimon neměl včera tolik odvahy ani důvěry, aby se svěřil svému bývalému učiteli, že i on sám... Oh, jak těžko se přiznáváš i sám sobě, že jsi jen takovým neplodným, neužitečným stromem, který jen překáží a škodí v sadě. Ba že jsi plevou, kterou nutno věječkou oddělit od zrní a páliti ohněm... Nechce se ti ještě věřit, že to zrní, které v tobě přece jen bylo, zpráchnivělo tak, že není v něm síly k novému vzrůstu a životu. Něco se v tobě bouří při myšlence, že všechny ty ideály, o kterých jsi snil, byly až někde na nedostupné tobě skále. Na takové skleněné hoře z pohádky, a ty jen jedním z těch, kteří po prvním rozběhu sklouzli a padli, aby z nich zůstaly za čas jen bílé kosti... Bráníš se, a přece zase rozum a zkušenost, tvá i cizí, dosvědčují...

Vlak sebou náhle trhl a zastavil v nějaké větší stanici. Jen tak ze zvyku a zcela bez zájmu vyhlédl P. Šimon oknem. Na peroně loučí se ještě několik lidí, ostatní derou se již chvatně do vozů. Všední šum hlasů, hřmot vyhazovaných kufrů a balíků, odporný kouř blízké lokomotivy — a přece tamhle v oknech šedé kasárnické budovy kvetou ohnivé pelargonie a bílé i růžové begonie, za jedním prokukuje zvidavě nějaká usměvavá dívčí tvář a nějaké skryté kouzlo přitahuje již patrně oči mladého muže v červené úřednické čepici...

V tom usedla na volné místo proti němu městsky oděná dívka se starší paní. Odložila vkusný modrý klobouček, přihladila neposedně

světlé vlásky na skráních a přistoupila k oknu, kývajíc živě někomu na nádraží miniaturním kapesníčkem. Jak se vlak náhle pohnul, byla by málem upadla na P. Šimona.

„Odpusťte, pane!“ zaprosila a pohlédla mu zkoumavě do tváře, náhle trochu zardělě.

Usmála se, snad si teprve nyní povšimla, kdo jest. Ale nevadilo jí to: hovořila za chvíli živě s matkou, zapředla i jej do svých otázek, a jen plaménky jako by seděly v jasných očích a drobné jiskřerky z nich přeskakovaly do okolí, hotovy každou chvíli zapálit...

Vzpomněl mimoděk na slova žalmu z breviáře a spoutal, pokud bylo jen možno, vlastní zrak. Ale cítil, že je mu u srdce jaksi lehce, jako by nějaká tíseň s něho padala. Za chvíli zapomněl již na to, co jej prve bolelo, a oddal se cele lehkému hovoru, do něhož tak vhodně zapadaly mihotavé obrazy krásné horské scenerie rozkošného moravského kraje.

Přetrhla je teprve hluboká tma dlouhého tunelu. Když projížděl druhým tunelem, ucítil pojednou, že se k němu dívka naklonila, až její teplý dech zavanul mu do tváře, a zašeptala: „Podívejte se, až budeme vyjížděti z tunelu, na tu dvojici v koutě na druhé straně... Jistě se tam teď zase hubičkují...“

Mimoděk se tam obrátil. Jak se tma začala rozšěrovati, zahlédl skutečně, jak se nějaký mladík odtrhuje od své sousedky.

Usmál se na slečnu a kývl hlavou na znamení, že viděl. Ale vtom již cítil na sobě nějaký pevně upřený pohled. Podíval se: na konci lavice sedí nějaký starší rolník a hledí na něj podezřívavě přísně, ba skoro vyčítavě... Patrně zpozoroval, jak se dorozumívá se slečnou — a Bůh ví, co si hned myslí...

Zarděl se silně studem, jako by byl přistížen skutečně při nějaké špatnosti.

„A co jsem vlastně učinil?“ vzepřel se sám sobě. — „Kdybych neměl kolárku, žádný by si toho ani nevšiml. Ale takhle není možno se usmát, není možno promluvit, aby se někdo pro to nepohoršoval. A kdyby třebaš tato dívka byla mou vlastní sestrou, budou mě podezřívát...“

„Co pak se s vámi stalo, že jste se tak zamračil?“ znovu se k němu dívka naklonila a usmála se šibalsky. „Horsíte se tam na ty dva zalíbené lidičky nebo jim snad — závidíte?...“

Neodpověděl, jen se na ni chladně podíval, jako by chtěl uhasiti vyskakující plaménky jasných očí, a pak už hleděl vytrvale oknem na ubíhající krajinu. Ale neviděl ji. S jakousi zarytou setrvačností začal se zase brouzdati myšlenkami, z nichž byl prve vyrušen a jež poslední scena mu jen potvrzovala...

Kolem to hučela, jak na stanicích přistupovali noví a noví lidé s balíky a uzlíky v rukou, se starostmi i smíchem na rtech. P. Šimon si jich nevšímal. Schoulil se ve svém koutku a zavřel oči, jako by únavou podřimoval...

A přece nedovedl zabrániti, aby neslyšel hlasitého hovoru na

druhé straně oddělení, kde seděl mladík se svou milenkou. Věnoval se nyní několika nově přistouplým známým a bavil je všelijakými protikněžskými anekdotami a historkami známého obhroublého ražení.

Poslouchali také ostatní. Nikdo se neozval, mnozí se smáli. Ovzduší naplňovalo se zvolna otrávenými parami a v klidných dříve očích zaněcovaly se nečisté plaménky. Společníci mladíkoví povzbuzení jeho úspěchem snažili se ho dostihnouti. Po hloupých vtipcích přišly na řadu již přímé, z novin vyčtené útoky, z nichž číselka nejen nevědomost, ale i zloba a nenávist.

P. Šimon octl se po prvé v takové situaci. Něco jej polhánělo, aby vyskočil ze svého koutku a okřikl ty, jež patrně vydráždila pouhá jeho přítomnost. Otevřel oči, přehlédl mžikem vůz a rázem zchladl.

Co spraviš, blázinku? — zrazoval ho rozum zmalátnělý dlouhým, neplodným přemýšlením. — Hleď, jsi sám proti tolika. Snad všichni se smějí, ten hruběji, onen diskretněji či rozpačtější, ale všichni jsou rádi, že mají lacinou a pikantní zábavu při nudné jízdě. Jsou si většinou navzájem cizí, neznají se, a tak sundávají škrabošku s tváří a podávají se tak, jakými skutečně jsou: ukazují bez přetvářky, čím jest jim kněz, za kterým třebaš hned zítra pro něco poběhnou a ruku mu budou libat... Zakřikni ony mladíky, a poštveš je ještě více. Opři se, protestuj proti nepravdám a pomluvám — a tamhle ten zamračený rolník a snad i leckterý jiný s posměchem ukáže na tebe prstem a řekne klidně: Tys také takový! Sám jsem tě před chvílí viděl v tunelu s tou slečinkou naproti...

Svěřená pěst povolila, oči se zase zavřely. P. Šimon sedí dále ve svém koutku. Jen zardělá tvář a pot na čele prozrazují, že jeho duch pracuje...

Když si uvědomil, že vlak vjel již na nádraží, a sáhl rychle po svých věcech, stála dívka s paní připravena k odchodu. Neusmála se, jen lehce blavou mu pokynula na pozdrav — a za okamžik modrý její klobouček jako květ chrpy kmitl se v zástupu odcházejících. Sledoval jej bezděky zrakem ještě v davu na peroně, až zmizel v tmavém jicnu podzemního schodiště...

*

Uminil si prve v teskné chvíli, že vykoná v Brně zpověď u skromných vousatých synů sv. Františka. Svěřil se tam v šerém zákoutí zcela upřímně mlčenlivému, bratrskému i zkušenému srdci se všemi svými pochybnostmi a boji, vyžádá si rady a dle ní rozhodne svůj další osud...

Před nádražím mihl se ještě jednou modrý jasný kvítek, jenž tu v ohlušujícím městském hluku připomínal tak živě vzdálená vlnící se pole. Dívka se obrátila, hledajíc někoho v davu čekajících. Usmála se zdrženlivě, když se setkala s jeho zrakem, a již spěchala s matkou vlevo za nějakým starším pánem.

Modrý kvítek zmizel snad navždy, ale v duši zůstala po něm vůně

jakési bezstarostné radosti. A pojednou bylo P. Šimonovi hořko při myšlence, že by se měl dnes ještě vrátiti do Kamenice, do toho prázdného, otráveného maloměstského ovzduší, z něhož před třemi dny utikal. Ovládla ho touha po jiném životě, kde by nebylo těch stálých ohledů a pout, kde by bylo možno volně se podívat každému do očí, svobodně si oddychnout od všedních otázek, bez obavy, že tě někdo posměšně posuzuje, za tvými zády si šeptá a za chvíli roz-náší tvé jméno po všech domech . . .

Aspoň jeden den . . . Hle, městem proudí davy lidí, z nichž nikdo tě nezná, každý nese snad svůj kříž, ale nestará se o tvůj, jde za svou rozkoší, ale nezávidí, že i ty ji hledáš. Bolest i smích, nádhra i bída, ctnost i hříchy — všechno jde vedle sebe, všechno splývá v jeden velký proud velkoměstského ruchu, jenž snad v některých chvílích dráždí a znepokojuje, ale jindy sladce opíjí i uklidňuje.

V městě jsi sám. Více než na venkově. Ba více než doma . . . A kdybys teď mohl odložit kolárek, pak bys teprve plně splynul s celkem, neodlišoval by ses jako něco cizorodého, nepřítahoval by ani těch ojedinelých zvědavých i nenávistných pohledů . . .

Lekl se této myšlenky a odbočil hned ke klášteru. Chtěl vejíti postranním vchodem. Bylo právě zavřeno. Uchopil staromódní rukověť zvonce, ale jako by náhle pozbyl síly, zatáhl jen zcela slabě. Neslyšel zvonku, a přece zůstal nerozhodně státi a zahleděl se na své okolí.

Šedý, zamklý klášter, jako by se nějaký starověký poustevník v šerém habitu objevil náhle uprostřed moderně oblečených davů: stojí tu udiveně, svědek dávno zašlých dob, a nechápe, že lidé mohou svítit barvami svých šatů, že mohou šumět nepřetržitou písní ruchu a shonu, smíchu i rozkoše. Nechápe lidí a lidé nechápou ho: život obchodu a průmyslu žene se kolem něho jako nezkrotný proud, tak cizí tomu všemu, o čem mluví tyto pochmurné zdi . . . Jen tu a tam se odtrhne od toho proudu jednotlivec a odbočí na okamžik do ztemnělé svatyně, ale venku nepoznáš, že ubyla malá kapka . . .

Několik kluků vběhlo se smíchem po starých vyšlapaných schodech, začalo se divoce honit kolem zčernalých soch nějakých světců a za okamžik dva z nich začali se docela šplhat po nich vzhůru a plívat po druhých. P. Šimon rozhorleně na ně zakřikl, ale kluci se jen podívali ke dveřím klášteru, oni dva nahore vyplázli naň jazyk a s novým smíchem pokračovali ve své hře.

Zlobit se na ně? Volat strážníka? Tito uličníci dělají jen to, co dělali dnes lidé ve vlaku: ukazují bez přetvářky pravou povahu. Dávají najevo smýšlení celku o nás kněžích. Jsme pro tento hluchý a šumící svět také jen zbytkem přežilých starých dob. Něčím odumřelým, jako jsou tyto černé kamenné sochy nad schody: tisíce idou kolem nás, tisíce nás denně vidí — ale nechápou nás. Mluvíme k nim nanejdůležitější jen takovou mrtvou kamennou řečí. Připomínáme jim něco, co dávno minulo, co pro dnešek nemá ceny a co se uchovává asi z těchž důvodů, jako tyto sochy. Za čas je snad odnesou

do musea ze strachu, aby jich kluci nezničili. A snad brzy přijde skutečně chvíle horší než byl loňský listopad, chvíle, kdy se prudčeji vzbouří uspané dravčí pud lidstva a hrubé ruce vrhnou se i na tyto zbytky starých kultur, aby je smetly s povrchu země a místo nich postavily ... Co? Snad továrny, snad divadla a cirkusy ... A my? Nemusi nás ani věšet na šibenice, jak hrozili po převratě: už teď jsme těmto davům zbyteční, ba jsme jimi nanáviděni, že jim stále připomínáme minulost i jakousi dalekou, jim nepochopitelnou a obávanou budoucnost. Klání se jiným bohům, kteří jsou k nim blahovolnější a shovívavější, a poslouchají jiných kněží, kteří dovedou také lépe vyhovět jejich tužbám i pudům. A mluví ne jednou týdně pro hrstku babiček, ale třebas dvakrát denně k celým desítkám tisíců ...

Ano, novináři nahradí skutečně dnešním lidem nás kněze. Jsou rozsévající i apoštoli. Vždyť se to říkalo i nám, že by sv. Pavel dnes byl jistě žurnalistou ...

Pojednou šlehla mu hlavou myšlenka a vyburcovala jej z pesimistických úvah. Nezatáhl po druhé za zvonec, ale scházel pomalu se schodů.

Půjde ke zpovědi až ráno. Je dnes příliš zmalátnělý, těžko by soustředil mysl tak, aby zpověď byla opravdu obrozující koupelí pro duši. Zatím uváží lépe myšlenku, která jej napadla ...

Zastavil se ještě v nejbližším kostele a snažil se promyslet svou věc. Ale nenašel tu klidu. V tichu svatyně, kam hluk ulice zaléhal jen jako šum vzdáleného moře, nabývalo všechno jaksi jiných forem než prve, když stál uprostřed vln. Byl již skoro ochoten věřit, že přijde nějaké zvláštní vnučení Boží, které mu osvětlí cestu ...

Čekal marně. Přicházeli jen lidé, postáli chvíli, pokřížovali se leda byle a za chvíli odcházeli. Cizinci okukovali lhotejně oltáře a obrazy, řekli si polohlasitě dojem a šli na výpravu po dojmech nových. Hned vedle jeho lavice zašuměl lehounký ženský krok, zaselestily hedvábné šaty a rozlila se silná vůně nějaké cizí voňavky. Hled ke svatostánku či zavři násilím oči, ulož stráž i ostatním smyslům, a přece cítíš, že se svět tlačí i sem: do svatyně i do tvé duše. Pak se div, že neslyšíš hlasu Božího: nejsi ho hoden ...

A tak vyšel se svou myšlenkou zase do víru ulic, nosil ji podél výkladních skříní knihkupců a obchodů, po náměstích i sadech. Všude právě pobíhají hoší i mladíci a vykřikují pronikavým hlasem jména svých novin. Vývěsní tabule trafik a obchodů jsou plny čerstvě potíštěného papíru, z něhož vane ještě zápach tiskařské černě: cítíš zrovna dech strojů i lidí, kteří na něm před chvílí ještě pracovali, vidíš steré oči těch, kteří se jím teď živí na ulicích i v sadech, v hostincích a kavárnách, ve dveřích obchodů i za okny domácností: čtou a zapomínají na celý svět, který se může zatím zhroutit. A uvědomuješ si znovu ještě jasněji než kdykoliv jindy: tisk — moderní kazatel i apoštol. Má tisícero jazyků. Pronikne všude.

Velmoc, které se bojí tyrani a k níž se utíkají o pomoc bezbranní.

Rozsévá bludy i nevěru, kazí mravy, bere čest, ale může také hájit pravdy, povznášeti duše, šířiti království Boží.

Dáti se do jejich služeb! Ne jako řada těch, kteří opustili kněžství, odhodili kalich a vzali do ruky pero, aby bojovali nenávisťně proti církvi: není-li hoden, aby sloužil Bohu a lidem jako kněz, učiní tak jako novinář. Chopí se jen účinnější a modernější zbraně. Nezpro-
nevěří se, a přece ulehčí svému svědomí.

*

Ve velké brněnské kavárně setkal se před večerem P. Šimon s drem Laurinem. Nebyl by snad ani poznal mladého elegantního advokáta, kdyby se nebyl k němu sám přihlásil. Byl rád, že jej vy-
trhl z osamělosti. A jaksi povděčen i za to, že se nestydl před očima celé kavárny, kde ho zřejmě všichni znali, přisednouti k oká-
zalou radostí k němu, prostému venkovskému kaplánekovi.

S vrozenou ostýchavostí cítil s počátku nedostatek své obratnosti a elegance v chování i v řeči, ale brzy ji překonal, když se zabral do vzpomínek na studentská léta, na profesory i spolužáky. A dr. Laurin vzpomněl s úsměvem i na svou zimní schůzi v Kamenici: také prý se skoro obával, že se tam spolu nepřátelsky utkají, a hleděl ho, nepřítomného, pozdvihnout v očích maloměstáků.

Rozhovořil se o své ostatní politické činnosti, jež se mu již začíná také znechucovati, o literárních poměrech brněnských, jež se ne-
mohou dosud nijak vymaniti z provinciální malichernosti, a koneč-
ně i o své domácnosti, kterou si nedávno založil.

P. Šimonovi se zdálo, jako by se vracely šťastné studentské doby, kdy spolu takhle upřímně hovořovali, snili i kritisovali, bořili literární modly a budovali nové plány, neuskutečnitelné, ale krásné. Přátel-
skou sdílnost oplácel zase sdílností. Přiznal se důvěřivě i ke svým posledním bojům.

Mladý advokát netajil ani příliš radostného pohnutí, když slyšel, kam až přítel dospěl. Podal mu ruku a řekl hlasem, jenž chtěl zníti hodně vřele:

„Vždycky jsem si myslel, že je to hrozné pro vzdělaného mladého člověka hráti dnes úlohu katolického kněze. A tebe jsem zvláště litoval, protože jsem znal tvé snahy i schopnosti. Musíš přece na-
rážeti při každém kroku na rozpory mezi citěním národním a tím-
ským, mezi nemožnými dnes naukami církevními a vědeckými po-
znatky . . .“

„Těchto rozporů jsem dosud nepoznal . . .“

„Dosud . . . Vim, žeš o nich sám nemluvil, ale soudím dle jiných. Kunte a tuším i jiní napsali o tom celé knížky . . .“

„Ale obyčejně více rozhodovaly jiné příčiny. To pak bývalo přímým
důsledkem . . .“

„Budiž, nemám přirozeně vlastních zkušeností. Ale i tak d-
chápu tvé rozhodnutí. A rád bych ti usn

„Jak to?“